

библиотека
**СВЕТОВНА
КЛАСИКА**

Шарлот Бронте

ДЖЕЙН ЕЪР

Емили Бронте

**БРУЛЕНИ
ХЪЛМОВЕ**

**ШАРЛОТ БРОНТЕ, ЕМИЛИ
БРОНТЕ
ДЖЕЙН ЕЪР. БРУЛЕНИ
ХЪЛМОВЕ**

Превод: Христо Кънев, Цветан Стоянов, Асен Г. Христофоров

chitanka.info

ДЖЕЙН ЕЪР

*Посвеждавам тази своя творба на почитаемия Уилям
Мейкнийс Тъкър в знак на уважение*
Авторката

ПЪРВА ГЛАВА

Да излезем на разходка в този ден не беше възможно. Наистина сутринта скитахме цял час из голите шубраци, но следобеда (когато бе сама, мисис Рийд обядваше рано) студеният зимен вятър докара такива мрачни облаци и такъв силен дъжд, че бе немислимо да се излезе пак.

Това ме радваше — никак не обичах дългите разходки, особено в мразовитите следобеди. Неприятно ми беше да се прибирам в къщи в студения здрач с премръзнали ръце и нозе, със сърце, огорчено от бавачката Беси, която непрестанно ме гълчеше, и с болката, че Илайза, Джордж и Джорджиана Рийд понасят по-леко студа.

Споменатите Илайза, Джордж и Джорджиана сега бяха заобиколили майка си в гостната. Тя се беше изтегнала на един диван край камината и окръжена от любимците си (в момента те нито се караха, нито плачеха), имаше вид на напълно щастлив човек. Беше ме отпратила от групата с думите:

— Съжалявам, че трябва да се отнасям сдържано с тебе, но докато не разбере от Беси, а и сама не се уверя, че се стараеш да се държиш дружелюбно и като нормално дете, по-приятно и по-весело — по-леко, по-свободно, по-естествено, — ти наистина ще ме принудиш да те лиша от предимствата, на които се радват само доволните, щастливите деца.

— Какво казва Беси, че съм направила? — попитах аз.

— Джейн, не обичам възраженията и излишните въпроси, а освен това неприлично е едно дете да се държи така с възрастните. Седни някъде; докато не се научиш да говориш учтиво, ще трябва да мълчиш!

В съседство с гостната бе малката трапезария. Аз се вмъкнах там. В трапезарията имаше шкаф с книги; веднага взех един том, като се уверих, че е с много картинки. Качих се в прозоречната ниша, свих колене и седнах по турски; и тъй като бях дръпнала докрай червената плюшена завеса, усамотих се като в олтар.

Надиплената червена драперия ми пречеше да виждам вдясно; вляво бяха чистите прозоречни стъкла, които ме запазваха, но не ме изолираха от навъсения ноемврийски ден. От време на време, като прелиствах книгата в ръцете си, аз се вирах навън в следобедната зимна картина. Надалеч се простираше бледа завеса от мъгла и облаци, по-наблизо — мокра морава и полегнал от бурята шубрак, обливани от непрестанен дъжд, който яростно плющеше, носен от упорития и навяващ тъга вихър.

Книгата, която разглеждах, бе „Птиците в Англия“ от Биуик. Текстът не ме интересуваше много, но въпреки това имаше няколко встъпителни страници, които, въпреки че бях дете, не можех да отмина с безразличие. В тях се говореше за свърталищата на морските птици, за „усамотените скалисти острови и носове“, обитавани единствено от тях; за брега на Норвегия, осеян с острови още от южния му край, от Линеснес до Нуркап:

*Там, дето Северният океан кипи
край островите на далечна Туле
и сините води на Атлантика
се леят между бурните Хебриди...*^[1]

Не можех да отмина и краткото описание за неприветливите брегове на Лапландия, Сибир, Шпицберген, Нова Земя, Исландия, Гренландия, „необятния арктически район: затънтени, мрачни области — хранилища на сняг и мраз, където вечни ледници, натрупвани един връз друг в течение на векове от зими, блестят като верига алпийски върхове и обграждат полюса, събрал в себе си най-лютия студ“. За тези мъртвешки бели простори аз си създадох своя собствена представа, неясна както всички смътни представи, които витаят в детското съзнание, но необикновено силна. В съзнанието ми текстът на тези встъпителни страници се осмисляше с редуващите се след това илюстрации: скалата, стърчаща самотно сред море от вълни и пръски, разбитата лодка, изхвърлена на пустинния бряг, студената и призрачна луна, надничаща иззад ефирния облак към един потъващ кораб.

Не знаей какво чувство внушаваха самотният черковен двор с надписания надгробен камък, вратата, двете дървета, ниският хоризонт

над този двор, очертан от порутената стена, и току-що изгрелият полумесец, който показваше, че е вечер.

Двата кораба, притихнали в безжизненото море, ми приличаха на морски духове.

Картината, на която сатаната откъва вързопа на крадеца зад гърба му, отминах бързо — тя беше ужасна.

Такава бе и картината, на която рогат черен дявол седеше на една скала и наблюдаваше далечната тълпа, наобиколила една бесилка.

Всяка картина разкриваше по нещо, често пъти непонятно за още неразвития ми ум и неоформените ми разбирания, което все пак будеше дълбок интерес — като този, който будеха приказките на Беси в зимните вечери, когато тя биваше в добро настроение. Тогава тя пренасяше масата за гладене до камината в детската стая, позволяваше ни да насядаме около тази маса и докато гладеше роклите на мисис Рийд с дантелените волани и диплеше краищата на нощната ѝ шапка, задоволяваше нашето напрегнато внимание с любовни приключенски епизоди, взети от стари вълшебни приказки и още по-стари балади или (както разбрах по-късно) от страниците на „Памела“ и „Хенри, граф Морландски“.

С книгата на Биуик на колене аз бях тогава щастлива — щастлива поне по мой начин. Страхувах се само да не ме обезпокои някой и ето че това се случи твърде скоро. Вратата на трапезарията се отвори.

— Хей, скуко! — викна Джон Рийд, сетне млъкна видя, че в стаята няма никой. — Къде, по дяволите, е тя? — продължи той. — Лизи! Джорджи (това бяха сестрите му), Джейн не е тук! Кажете на мама, че това мръсно животно е излязло на дъжда!

„Добре, че дръпнах завесата“ — помислих си аз и горещо пожелах да не открие скривалището ми. Джон Рийд никога не би сторил това сам — той не бе особено досетлив и съобразителен, но Илайза само подаде глава през вратата и каза начаса:

— Тя е в прозоречната ниша, Джони, сигурна съм. Излязох веднага, защото ме побиха тръпки при мисълта, че въпросният Джони ще ме извлече от скривалището ми.

— Какво обичаш? — попитах плахо аз.

— Кажи: „Какво обичате, господарю Рийд?“ — сопна се той. — Искam да дойдеш тук! — И като седна в едно кресло, Джон ми направи

знак да се приближа и да застана пред него.

Джон Рийд беше четиринадесетгодишен ученик — четири години по-голям от мен (аз бях десетгодишна), едър и силен за годините си, с мръсна, нездрава кожа, с едри черти и широко лице, с големи ръце и крака. На масата той винаги преяждаше, което го правеше злъчен, с подпухнали мътни очи и увиснали бузи. Сега би трябвало да е на училище, но майка му го бе прибрала в къщи за месец-два „поради крехкото му здраве“. Мистър Майлз, учителят му, твърдеше, че Джон ще се чувства много добре, ако от къщи му изпращат по-малко кейкове и сладкиши, но майчиното сърце не можеше да се съгласи с подобна груба мисъл и бе по-склонно да възприеме по-деликатната идея, че болнавостта на Джон се дължи на претовареност и може би на тъга по дома.

Джон не бе много привързан към майка си и сестрите си, а мене мразеше. Той ме тормозеше и биеше — не два-три пъти в седмицата, не и два-три пъти на ден, а непрестанно. Аз се боех от него с всеки нерв на тялото си и всяка моя клетка потръпваше, когато той ме приближеше. Имаше моменти, в които се обърквах от ужас, защото не намирах спасение нито от неговите заплахи, нито от неговите юмруци. Слугите не искаха да обидят младия си господар, като вземат моя страна, а мисис Рийд бе сляпа и глуха за всичко това. Тя все не забелязваше как той ме удря или обижда, въпреки че синът ѝ често вършеше това и пред очите ѝ, но по-често, разбира се, зад гърба ѝ.

Както винаги покорна на Джон, аз се приближих до стола му. Около три минути той ми се плези така, че ако изтеглеше езика си още малко, би го изтръгнал из корен. Знаех, че не след дълго ще ме удари, и докато очаквах плахо удара, мислех си за отвратителния и гаден вид на този, който ей сега щеше да го нанесе. Не зная дали Джон прочете това на лицето ми, но изведнъж, без да каже нещо, ме удари неочаквано и силно. Аз политнах, но успях да запазя равновесие и се отдръпнах на една-две крачки от стола му.

— На ти, задето одеде отговаряше на мама така нахално и задето се криеше зад завесите, и задето ме гледаше тъй преди малко, глупачко!

Свикнала с обидите на Джон Рийд, аз никога не помислях да му отвръщам, гледах само да издържа удара, който щеше да последва обидата.

— Какво правеше зад завесата? — попита той.

— Четях.

— Покажи ми книгата. Отидох до прозореца и я взех.

— Няма да пипаш нашите книги; мама казва, че ти си зависима от нас; нямаш пари, баща ти не ти е оставил нищо; трябва да просиш, а не да живееш тук сред деца на благородници, да ядеш, каквото ядем ние, и да носиш дрехи, за които мама плаща. Сега ще те науча как се рови в мойта библиотека; тя е моя; цялата къща е моя или ще бъде моя след няколко години. Върви до вратата, но далеч от огледалото и прозорците!

Подчиних се, без да разбера отначало какво цели Джон с това, но когато го видях, че вдига книгата, готов да я хвърли по мен, инстинктивно се дръпнах встрани с тревожен вик, ала беше вече късно — книгата летеше към мене, тя ме улучи и аз паднах, ударих главата си о вратата и я спухах. От раната потече кръв, болката беше силна, но страхът ми понамаля, последван от други чувства.

— Зло, жестоко момче! — викнах аз. — Ти приличаш на убиец... на надзирател на роби... на римски император!

Бях чела „Историята на Рим“ от Голдсмит и си бях създавала собствено мнение за Нерон, Калигула и др. Правила си бях някои сравнения наум, но съвсем не мислех, че някога ще ги изразявам гласно.

— Какво, какво? — извика той. — Чухте ли как ме нарече тя? Чухте ли я, Илайза и Джорджиана? Ще кажа на мама! Но първо...

Джон се спусна стремглаво към мене, усетих, че ме хваща за косата и рамото. Но той се бе приближил до едно отчаяно същество. За мене Джон беше действително тиранин, убиец. Усетих как една-две капки кръв се стекоха по врата ми, изпитах непоносимо терзание. В момента то надделя страха и аз посрещнах тиранина с настървение. Не си спомням много добре какво направих, но той извика:

„Глупачка! Глупачка!“ и силно зарева. Помощта беше наблизко — Илайза и Джорджиана се завтекоха да намерят мисис Рийд, която бе отишла на горния етаж, ето че тя се появи, следвана от Беси и камериерката си Абът. Разтърваха ни и чух думите:

— Божичко! С каква ярост се нахвърли на господаря Джон!

— Едва ли някой е виждал подобно настървение!

А мисис Рийд добави:

— Отведете я в червената стая и я заключете!

Четири ръце тутакси се протегнаха към мен и ме помъкнаха нагоре.

[1] ЗАБЕЛЕЖКА: Стиховете в текста са превод на Цветан Стоянов† ↑

ВТОРА ГЛАВА

Докато ме мъкнеха, аз все се мъчех да се отскубна — нещо, което не очаквах и което в значителна степен утвърди лошото мнение на Беси и мис Абът за мен. Наистина, бях малко не на себе си или по-точно *вън* от себе си, както казват французите. Съзнавах, че моментното ми избухване вече ме е изложило на всевъзможни наказания, и като всеки разбунтувал се роб, в отчаянието си реших да бъда готова на всичко.

— Дръж ръцете й, мис Абът, тя е като бясна котка!

— Срамота, срамота! — викаше камериерката. — Колко възмутително, мис Еър! Да ударите един млад благородник, сина на вашата благотетелка, вашия млад господар!

— Господар?! Какъв господар ми е той? Да не съм прислужница?

— Не, вие сте по-долу от прислужница, защото не се издържате сама. Сядайте тук и хубаво си помислете дали сте се държали добре!

Вече ме бяха замъкнали в споменатата от мисис Рийд стая и ме тръшнаха на един стол. Опитах се да скоча като пружина, но ръцете им веднага ме задържаха.

— Щом не стоите мирно, ще трябва да ви завържем — рече Беси. — Мис Абът, дайте ми вашите жартиери, тя ще скъса моите веднага.

Мис Абът се обърна, за да освободи дебелия си крак от тъй необходимия за него жартиер. Подготовката за връзването ми — това ново унижение, което ме очакваше — отне малко от куража ми.

— Не ги сваляйте — извиках аз, — ще стоя мирно.

В подкрепа на думите си се хванах здраво за стола.

— Мислете му, ако излъжете — каза Беси и когато се увери, че наистина съм се поуимирила, престана да ме държи здраво, сетне тя и мис Абът застанаха със скръстени ръце, загледани мрачно и недоверчиво в мен, сякаш се чудеха дали съм нормална.

— Никога преди не е правила такова нещо — рече най-после Беси, обръщайки се към камериерката.

— Но винаги е била в състояние да го направи — беше отговорът. — Често съм казвала на госпожата моето мнение за това дете и тя се е съгласявала с мен. То е лукаво човече. Не съм виждала момиче на нейните години, което да е толкова прикрито.

Беси не отговори, не след дълго, обръщайки се към мен, тя рече:

— Трябва да имате пред вид, мис, че сте под опеката на мисис Рийд, тя се грижи за вас. Ако ви изгони, ще трябва да отидете в приюта за бедни.

Не отговорих нищо, тези думи не бяха нови за мен, дори в спомените от най-ранното ми детство имаше намеци от подобен характер. Укорите за моята зависимост звучаха винаги като далечен монотонен припев в ушите ми: много болезнен и мъчителен, но възприеман смътно. И мис Абът се обади:

— Не трябва да си мислите, че сте равна с госпожиците и господаря Рийд, защото госпожата от доброта ви дава възможност да растете в тяхната среда. Те ще имат много пари, а вие — никак; вие трябва да бъдете покорна и да се помъчите да им се полюбите.

— Това, което ви казваме, е за ваше добро — добави Беси с мек глас. — Опитайте се да бъдете послушна и приятна, тогава може би ще останете тук; но ако сте невъздържана и груба, сигурна съм, че госпожата ще ви изгони.

— Нещо повече — додаде мис Абът, — бог ще я накаже. Той ще й прати смъртта тъкмо когато се е разбесняла, и тогава къде ще отиде душата ѝ? Хайде, Беси, да си вървим; за нищо на света не бих искала да имам нейната душа. Помолете се, мис Еър, когато останете сама, защото, ако не се покаете, някой зъл дух ще слезе през комина и ще ви отвлече.

Те излязоха, затвориха вратата и я заключиха.

Червената стая беше спалня за гости, която се използваше много рядко, бих казала, дори никак, освен когато неочакван приток на посетители в имението Гейтсхед наложеше да се използват удобствата ѝ; и все пак това бе една от най-големите и най-разкошни стаи. Легло с масивни махагонови колони, със завеси от тъмnochервена дамаска, стоеше в средата като някаква шатра; двата големи прозореца с винаги спуснати транспаранти бяха полузакрити от фестоните и диплите на червена драперия; килимът беше червен; масата пред леглото бе покрита с алена покривка; стените имаха топъл бежов цвят

с лек розов оттенък; гардеробът, тоалетната масичка и столовете бяха от тъмно полиран стар махагон. Сред тази тежка, мрачна обстановка на леглото се открояваше и блестеше куп струпани един върху друг дюшеци и възглавници, покрит със снежнобяла марсилска кувертюра. Не по-малко изпъкваше едно голямо, също бяло кресло с възглавнички, поставено при задния край на леглото, креслото имаше столче за крака и ми напомняше някакъв светъл трон.

Стаята беше студена (в нея рядко палеха камината), тиха (бе далеч от детската стая и кухните) и тържествена (там рядко влизаха хора). Само прислужницата идваше всяка събота, за да забърше огледалата и мебелите от лекия прах, събрал се през седмицата; мисис Рийд също идваше, но само за да провери съдържанието на някакво тайно чекмедже в гардероба, в което държеше разни документи, кутията със скъпоценностите си и миниатюра на покойния си съпруг — в тия последни няколко думи се крие тайната на червената стая — магията, която я държеше в самота въпреки величествеността ѝ.

Мистър Рийд починал преди девет години; в тази стая той издъхнал, тук били изложени за поклонение тленните му останки, оттук изнесли ковчега му, за да го погребат, и от този ден някакво чувство на мрачно благоговение карало всички да избягват червената стая.

Беси и суровата мис Абът ме бяха оставили на един нисък стол до мраморната полица над камината; пред мен се възправяше леглото, вдясно бе високият, тъмен гардероб с убити, начупени отражения, които променяха блясъка на вратите му, вляво — прозорците със спуснати транспаранти, а едно голямо огледало между тях повтаряше празната величественост на леглото в стаята. Не бях съвсем сигурна дали Беси и мис Абът са заключили вратата и когато се реших да стана, отидох да проверя. Уви, да! Нямаше по-сигурна тъмница от моята. На връщане трябваше да мина покрай огледалото; омаяният ми поглед неволно се взря в глъбината, която то разкриваше. В тази призрачна бездна всичко изглеждаше по-студено и по-мрачно и малката странна фигурка, взираща се в мен с бледо лице, с ръце като две петна в мрака и бляскащи от страх очи, които единствени се движеха сред това мъртвило, приличаше на същинско привидение. Тази фигурка ми напомняше един от малките духове — нито добър, нито лош, — за които Беси ми разказваше вечер, че излизали от

глухите, обрасли с папрат места сред блатата и плашели закъснелите пътници.

Седнах отново на стола. Обзе ме суеверен страх, но часът за неговата пълна победа още не бе настъпил — кръвта ми беше все още топла, духът на разбунтувалия се роб все още гореше в мен със стихийна сила. Трябваше да възпра буйния стремеж на мисълта си към миналото, за да се съсредоточа върху печалното настояще.

Жестоката тирания на Джон Рийд, гордото безразличие на сестрите му, неприязненото отношение на майка му, слугите, които вземаха тяхна страна — всичко това се надигна в тревожното ми съзнание като тъмна утайка в размътен кладенец. Защо винаги страдах, винаги ме заплашвах, виях, коряха? Защо никому не можех да угодя? Защо бе безсмислено да се опитвам да спечеля нечие разположение? Илайза, която беше своеволна и егоистка, се радваше на снизхождение. Джорджиана — разглезена, зла, с подло и обидно държане — беше винаги покровителствувана. Хубостта ѝ, розовите бузи и златните къдрици, изглежда, изтръгваха възторзите на всички и ѝ носеха прошка за всяка простъпка. Джон, който вършеше каквото си иска, бе наказван много по-малко от мен, макар че извиваше шийките на гълъбите, убиваше малките паунчета, насъскваше кучетата по овцете, кършеше чепките на лозите в парника и късаше пъпките на най-хубавите растения в оранжерията; той наричаше майка си „старата“, често я оскърбяваше заради мургавата ѝ кожа — а неговата не беше по-бяла, — грубо пренебрегваше волята ѝ, често късаше и повреждаше копринените ѝ дрехи и въпреки всичко си оставаше „милото ми момче“. А аз не смеех да се провиня в нищо, стараех се да изпълня всяко свое задължение и въпреки това всеки ден от сутрин до вечер ме наричаха непослушна, досадна, навъсена и подла.

Главата още ме болеше и кървеше от удара и падането. Никой не упрекна Джон, задето ме бе ударил съвсем без причина, а понеже се бях защитила, за да не му позволя да продължи безразсъдната си жестокост, станах предмет на всеобщо презрение.

„Това е несправедливо, несправедливо!“ — бунтуваше се съзнанието ми, тласкано от мъчителния импулс към този преждевременно узрял, макар и краткотраен порив, а решителността ми, също получила закалка, намери странно средство за спасение от

непоносимия тормоз — да избягам или ако това се окаже неосъществимо, да престана да ям и да пия, та така да умра.

Как се бе вцепенила душата ми в този печален следобед! Как бе развълнуван умът ми и как се бунтуваше сърцето ми! И при какъв мрак, при каква голяма неизвестност се водеше тази душевна борба! Не можех да отговоря на непрестанния въпрос, който звучеше в мен — защо страдам така; сега, след толкова години (не зная точния им брой), разбирам това съвсем ясно.

Бях дисонанс в живота на имението Гейтсхед, не приличах на никого там, нямаше никаква хармония в отношенията ми с мисис Рийд, с нейните деца и с достойната за тях прислуга. Ако те никак не ме обичаха, аз също не ги обичах. Те не желаеха да се отнасят благосклонно към същество, което не приличаше на никого от тях, същество хетерогенно, различно по темперамент, способности и наклонности; същество безполезно, негодно да служи на техните интереси или да им доставя удоволствие; същество опасно, което таеше в себе си възмущение от отношението им и презрение към техните разбирания. Зная, че ако бях жизнерадостна, блестяща, безгрижна, изискана, красива и палава (макар че пак бих била зависима и самотна), мисис Рийд щеше по-леко да понася присъствието ми; децата й щяха да се отнасят с мен по-сърдечно; слугите щяха да бъдат по-малко склонни да ме правят изкупителна жертва за другите деца.

Денят започна да гасне в червената стая; минаваше четири часът и облачният следобед се топеше в спускащия се здрач. Дъждът още продължаваше да чука по прозореца на стълбището, а вятърът виеше в горичката отвъд имението; стана ми толкова студено, че цялата вкочаняхах и смелостта ме напусна. Обичайното за мен чувство на унижение, неувереност, самота и униние падна като роса върху гаснещите главни на моя гняв. Всички казваха, че съм била лоша — дали наистина не бях такава? И що за мисъл бе тази, да умра от глад? Нали това е престъпление? Пък и готова ли съм да умра? И нима гробницата под олтара на гейтсхедската черква е примамливо убежище? Бях чувала, че в подобна гробница е погребан мистър Рийд, и като си спомних това, размислих се и започна да ме обзема страх. Не го помнех, но знаех, че ми е вуйчо — брат на майка ми, — който ме е взел при себе си, когато съм останала сираче, и в последните мигове на

живота си поискал от жена си да му обещае, че ще ме гледа и издържа като свое дете. Мисис Рийд сигурно смяташе, че е изпълнила обещанието си, и това бе така, доколкото природата ѝ го допускаше; но как би могла да обича искрено едно чуждо, натрапено в семейството ѝ момиче, което след смъртта на мъжа ѝ не бе свързано вече с нея с никаква връзка? Сигурно е много досадно да си обвързана с насила изтръгнатото обещание да бъдеш като родител на дете, което не обичаш, и да го виждаш постоянно в семейния си кръг — неприятно и чуждо.

Озари ме необичайна мисъл. Не се съмнявах ни най-малко, че ако мистър Рийд беше жив, щеше да се отнася с мен добре; и сега, както седях и гледах бялото легло и тънещите в полумрак стени, като от време на време обръщах смаяна поглед към мътния вече блясък на огледалото, започнах да си припомням какво съм чувала за мъртъвци, които, обезпокоени в гроба, че не са изпълнени последните им желания, се връщат отново на земята, за да накажат виновните и отмъстят за угнетените; мислех, че и духът на мистър Рийд, възмутен от несправедливото отношение към племенничката му, може да напусне убежището си — черковната гробница или неизвестният свят на покойниците — и да се яви пред мен в тази стая. Изтрих сълзите си и сподавих въздишките си, страхувайки се някоя проява на мъчителна скръб да не пробуди у някой задгробен глас желание да ме утешава или пък окръжено с ореол лице да се появи в мрака и да се наведе над мен, обзето от странно състрадание. Мисълта, че това може да ми се случи, бе утешителна, но и ужасна. Ето защо аз с все сила се опитах да се отърва от нея — опитах се да бъда твърда. Като отметнах коси от очите си, вдигнах глава и огледах смело тъмната стая. В този миг на стената блесна светлина. Дали това не беше лунен лъч, промъкнал се през някоя дупка на транспаранта? Не, лунната светлина е спокойна, а тази трептеше; докато я гледах, тя се плъзна към тавана и затрепка над главата ми. Сега съм готова да приема, че по всяка вероятност светлината е идвала от фенер — някой е вървял по моравата; но тогава в уплахата си, с опънати от вълнение нерви, помислих този игрив лъч за знак, че от онзи свят идва някой дух. Сърцето ми заби силно, кръвта нахлу в главата ми, а до ушите ми достигна шум на бързо движещи се криле; стори ми се, че някой се приближава към мен; почувствувах тежест в гърдите, нещо ме душеше, не можех да издържа повече —

изтичах до вратата и отчаяно заблъсках бравата. Чуха се стъпки по коридора, ключът се завъртя и в стаята влязоха Беси и Абът.

— Мис Еър, какво ви е? — запита Беси.

— Какъв ужасен шум! Цялата настръхнах! — възкликна Абът.

— Махнете ме оттук! Искam да отида в детската стая! — викнах аз.

— Защо? Ударихте ли се? Или видяхте нещо? — запита отново Беси.

— Ох! Видях светлина и помислих, че идва някой дух. — Бях сграбчила ръката на Беси; тя не я отдръпна.

— Викала е нарочно — рече Абът и в гласа ѝ долових отвращение. — И как викаше! Ако нещо я е заболяло силно, можехме да я извиним, но тя само е искала да ни докара всички тук — зная долните ѝ хитрини.

— Какъв е този шум? — попита един заповеднически глас и мисис Рийд се показа по коридора с развяващо се боне и гневно шумоляща рокля. — Абът и Беси, мисля, че казах Джейн Еър да стои в червената стая, докато самата аз не я пусна.

— Мис Джейн викаше много силно, мадам — умолително рече Беси.

— Оставете я — гласеше единственият отговор. — Пусни ръката на Беси, дете; бъди сигурно, че няма да успееш, ако мислиш да се отървеш по този начин. Ненавиждам хитрините, особено на децата; мой дълг е да ти покажа, че това няма да ти помогне. Сега ще останеш тук още един час и ще те пусна само ако проявиш пълно подчинение и послушание.

— О, вуйно, имайте милост към мен! Простете ми! Не мога да понеса това; накажете ме с друго! Ще ме намерите убита, ако...

— Млък! Тази твоя невъздържаност е просто отвратителна! — И няма съмнение, че мисис Рийд действително бе отвратена. В нейните очи аз бях цяла артистка и тя искрено вярваше, че съм съчетание на низки страсти, лош характер и страшно двуличие.

Когато Беси и Абът си отидоха, мисис Рийд, изгубила всякакво желание да бъде свидетел на истеричните ми пристъпи и отчаяните ми хлипове, ме тласна грубо в стаята и ме заключи, без да каже нещо повече. Чух я как бързо се отдалечава и скоро след това припаднах — безсъзнанието скри всичко от очите ми.

ТРЕТА ГЛАВА

Спомням си, че се свестих като след някакъв страшен кошмар; пред очите ми аленееше зловещо сияние, пресечено от плътни черни ивици. Чувах някакви гласове, но едва-едва, сякаш ги заглушаваше вятър или водопад; вълнението, неизвестността и най-вече силният страх бяха сковали цялото ми същество. Скоро обаче почувствувах как някой се докосва до мен, вдига ме и ме изправя да седна — и то така нежно, както не се бе отнасял още никой към мене. Склоних глава на възглавницата или на рамото на същия човек и ми стана хубаво, хубаво...

Пет минути по-късно мъглата, забулила съзнанието ми, се разсея. Сега бях сигурна, че съм в детската стая, в леглото си, и че червеното сияние пред очите ми е огънят в камината. Беше нощ; на масата гореше свещ; Беси стоеше до кревата и държеше тас, а в едно кресло до възглавницата ми седеше наведен над мен някакъв господин.

Изпитах неизразимо облекчение, благотворно чувство на спокойствие и сигурност, когато разбрах, че в стаята ми има външен човек — нито обитател на Гейтсхед, нито роднина на мисис Рийд. Като отвърнах лице от Беси (макар присъствието ѝ да ми беше много по-малко неприятно, отколкото би било например присъствието на Абът), почнах да разглеждам внимателно лицето на седящия до леглото господин. Аз го познавах: това бе мистър Лойд, аптекарят; мисис Рийд заръчваше да го повикат винаги, когато се разболееше някой от слугите; за себе си и за своите деца тя викаше лекар.

— Е, познавате ли ме? — запита той.

Аз казах името му и му подадох ръка. Мистър Лойд я пое усмихнат и рече:

— Лека-полека ще се излекуваме.

После той ме сложи да легна и обръщайки се към Беси, ѝ заръча много да внимава никой да не ме безпокои през нощта. Като ѝ даде още няколко наставления и каза, че на другия ден ще дойде пак, за голямо мое съжаление той си отиде; аз се чувствувах съвсем сигурна и

спокойна, докато седеше до леглото ми, но щом вратата се затвори зад гърба му, в стаята сякаш стана по-мрачно и сърцето ми се сви; в него легна като камък неизразима печал.

— Защо не се помъчите да заспите, мис? — попита Беси необикновено кротко.

Едва се реших да ѝ отговоря, понеже се страхувах след тези думи да не последват по-груби:

— Ще се опитам.

— Искате ли да пийнете или да хапнете нещо?

— Не, благодаря, Беси.

— Тогава аз ще си легна, защото вече минава дванадесет; но вие ме извикайте, ако ви потрябвам през нощта.

Каква любезност! Тя ми вдъхна смелост и аз попитах:

— Беси, какво ми е? Болна ли съм?

— Станало ви е зле в червената стая, сигурно от плач; но сега скоро ще ви мине.

И Беси отиде в стаята на прислугата, която бе наблизо. Чух я да казва:

— Сеъра, ела да спим в детската. За нищо на света не бих останала сама с горкото момиче тази нощ. Ами ако изведнъж умре?... Колко чудно, че припадна... Бих искала да зная дали наистина е видяла нещо. Госпожата беше прекалено строга към нея.

Тя се върна със Сеъра; двете си легнаха; но преди да заспят, си шепнаха половин час. Долових откъслеци от разговора им, от които разбрах ясно за какво става дума.

— Нещо бяло минало покрай нея и изчезнало... А след него — грамадно черно куче... Три силни удара по вратата. В гробището — светлина, и то точно на неговия гроб... — и т.н.

Най-сетне те заспаха; свещта и камината загаснаха. За мен часовете на тази дълга нощ се нижеха в мъчителна безсъница; страхът държеше в еднакво напрежение слуха, зрението и мисълта ми — страх, който изпитват само децата.

Моето премеждие в червената стая мина благополучно, без да предизвика някаква сериозна или продължителна болест: яви се само сътресение на нервната система, следи от което останаха и досега. Да, мисис Рийд, колко ужасни душевни мъки сте ми причинили! Но трябва да ви простя, тъй като вие не сте съзнавали какво вършите: късайки

струните на моето сърце, вие си мислехте, че с това само изкоренявате лошите ми наклонности.

На другия ден по обед станах, облякох се и загърната в шал, седнах до камината. Чувствувах страшна слабост и отпадналост; много по-мъчителна обаче бе неизразимата душевна болка, която непрекъснато извикваше на очите ми тихи сълзи — още несварила да изтрия от бузата си една солена капка, на нейно място се стичаше друга. А трябваше да се чувствавам щастлива, тъй като братовчедите ми отсъстваха от къщи — бяха отишли да се возят с майка си с каретата. Абът също не се мяркаше — тя шиеше в съседната стая и само Беси ходеше насам-натам, прибираше разхвърляните играчки и подреждаше чекмеджетата, като от време на време се обръщаше към мен с някоя необичайно нежна дума. Всичко това би трябвало да ми се струва същински рай, защото бях свикнала да живея под гнета на непрестанните укори и неблагоприятната работа; но опънатите ми нерви бяха сега в такова състояние, че никаква тишина не можеше да ги успокои и никакви удоволствия — да ги възбудят приятно.

Беси отиде долу в кухнята и ми донесе плодова торта в една порцеланова чиния с ярки цветове, на която бяха нарисувани райска птица и около нея — венец от поветица и напъпили рози; тази чиния обикновено изтръгваше възторга ми и аз неведнъж се молах да ми позволят да я подържа в ръце, за да я разгледам по-отблизо, но досега не ме бяха удостоявали с тази милост. И ето че скъпоценният съд се намери на коленете ми и Беси нежно ме увещавахе да изям лакомството в него. Излишно благоволение! То дойде твърде късно, както многобройни благоволения, които очакваме с голямо желание и които дълго ни се отказват! Не ми се ядеше тази торта, а перата на птицата и цветята ми се сториха странно избледнели; бутнах чинията настрана. Беси попита да ми даде ли някоя книга. Думата *книга* предизвика у мен мимолетно оживление и аз я помолих да ми донесе от библиотеката „Пътешествията на Гъливър“. Винаги препрочитах тази книга с възхищение. Бях уверена, че там се разказва за действителни случки и изпитвах към нея по-голям интерес, отколкото към вълшебните приказки. Що се отнася до джуджетата, след като ги бях търсила напразно под листата на дядовия зъб и камбанката, под гуглите на гъбите и под бръшляна на старите стени, стигнала бях накрая до печалния извод, че всички те са напуснали Англия и са се

заселили в някоя дива страна, където горите са девствени и по-гъсти, а населението по-малобройно; от друга страна, бях уверена, че лилипутите и великаните съществуват в действителност и твърдо вярвах във възможността да предприема някой ден далечно пътешествие, за да видя със собствените си очи миниатюрните ниви, къщи, дървета и малките човечета, крави, овци и птици в едното от тези царства, както и високите като гори ниви, гигантските кучета, огромните котки и големите колкото кули мъже и жени в другото царство. Но сега, когато взех отново в ръце любимата книга и прелиствайки страница след страница, търсех в чудните ѝ картинки онова очарование, което по-рано винаги намирах в тях, всичко ми се стори ужасяващо и мрачно: великаните изглеждаха жалки джуджета, лилипутите — зли и отвратителни гадинки, а Гъливър приличаше на унил странник в ужасни и пълни с опасности места. Затворих книгата, която не смеех повече да чета, и я оставих на масата до недокоснатата торта.

Беси свърши с бърсането на праха и разтребването на стаята, изми си ръцете и като отвори едно чекмедженце, пълно с красиви копирени и атлазени парцалчета, се зае да прави нова шапка на куклата на Джорджиана и да си пее:

*В ония дни, когато скитахме безгрижно,
в ония отлетели дни...*

Често бях чувала тази песен и тя винаги ми доставяше голямо удоволствие — Беси имаше приятен глас или така поне мислех. Но сега, макар гласът ѝ да звучеше все така приятно, стори ми се, че в тази мелодия има нещо неизразимо печално. От време на време, погълната от своята работа, тя повтаряше припева много тихо, много проточено и думите „в ония отлетели дни“ звучаха като пълен с трагизъм финал на погребален химн. После тя запя друга песен, още по-печална:

*Умора го мъчи, умора безмерна,
безкраен е пътят, полето е ледно.*

*Ще мръкне и скоро тъмната вечерна
на път ще настигне сирачето бедно.*

*Защо го прогониха лошите хора
из тия скали, разпилени безредно?
Умора го мъчи, безмерна умора,
но ангели бдят над сирачето бедно.*

*И ето че нежен ветрецът поява,
сред мрака звездите изгряват победно.
Бог в своята милост утеха му дава,
с надежда дарява сирачето бедно.*

*Дори и да падне от моста надвесен,
да скита в блатата изгубено, бледно,
дори и тогава бащата небесен
не ще изостави сирачето бедно.*

*И то продължава, върви със усмивка,
макар и към своето утро последно,
че горе, в небето, го чака почивка,
че бог е баща на сирачето бедно.*

— Не плачете, мис Джейн, не плачете — рече Беси, като изпя песента докрай. Тя би могла да каже по същия начин на огъня: „Не гори!“, но нима можеше да разбере каква болка терзае сърцето ми?

Същата сутрин мистър Лойд отново дойде.

— О, вече сте на крак! — възкликна той, като влизаше в детската стая. — Е, бавачке, как се чувствува тя?

Беси отговори, че съм много добре.

— Тогава би трябвало да е по-весела. Елате при мене, мис Джейн. Нали Джейн се казвахте? А?

— Да, сър. Джейн Еър.

— Виждам, че сте плакали, мис Джейн Еър; няма ли да ми кажете защо? Боли ли ви нещо?

— Не, сър.

— Тя сигурно е плакала, защото не е могла да отиде да се повози в каретата с мисис Рийд — намеси се Беси.

— Едва ли. Тя е достатъчно голяма, за да плаче за такива глупости.

И аз бях на същото мнение и тъй като това несправедливо обвинение засегна честолюбието ми, веднага отвърнах:

— Никога не съм плакала за такива глупости. Не обичам да се возя на карета. Плача, защото съм нещастна.

— О, засрамете се, мис Джейн! — каза Беси.

Добрият аптекар изглеждаше малко озадачен. Стоех пред него и той ме гледеше втренчено. Имаше малки сиви очички, без особен блясък, но мисля, че сега бих ги нарекла проникателни. Лицето му беше грубовато, но добродушно. Аптекарят ме гледа дълго, после рече:

— Защо се разболяхте вчера?

— Падна — отново побърза да каже Беси.

— Паднала ли? Та нали казахме, че е голямо момиче? Нима още не се е научила да ходи? Тя сигурно е осем-девет годишна.

— Удариха ме, затова паднах — троснато отвърнах аз, изпитала отново чувство на оскърбена гордост; — но не от това се разболях.

Мистър Лойд взе щипка енфие и я смръкна. Когато прибираше в джоба на жилетката си енфието, раздаде се силен звън, с който викаха слугите за обед; аптекарят знаеше за какво звънят.

— Бавачке, това е за вас — каза той, — можете да слезете долу. А докато се върнете, ще си поговорим за нещо сериозно с мис Джейн.

Беси с удоволствие би останала, но се налагаше да излезе, понеже слугите в имението Гейтсхед бяха длъжни най-строго да спазват установеното за обед и вечеря време.

— Значи, вие сте се разболели не от това, че сте паднали. Тогава от какво? — продължи мистър Лойд, когато Беси излезе.

— Оставиха ме заключена в стаята, където живее един дух, докато се мръкна съвсем.

Мистър Лойд се усмихна и веднага след това се намръщи.

— Дух ли? Е, вие, види се, сте съвсем дете. Страх ли ви е от духове?

— Да, от духа на мистър Рийд; нали той е умрял в онази стая и там е лежал. Нито Беси, нито който и да е, смее да влезе там нощем,

ако не се налага да стори това. Беше жестоко — да ме затворят там сама, в тъмното! Толкова жестоко, че никога няма да го забравя!

— Глупости! За това ли се тревожите? И денем ли ви е страх?

— Не, но нали скоро пак ще мръкне. А аз съм нещастна, много нещастна и заради други неща.

— Какви други неща? Няма ли да ми кажете?

Как ми се искаше да дам пълен отговор на този въпрос! Но ми беше трудно да намеря подходящи думи. Децата могат да изпитват силни чувства, но не са в състояние да ги анализират; а дори ако успеят отчасти да ги анализират в ума си, не знаят как да изразят това с думи. Аз обаче много се страхувах да не изпусна този пръв и единствен случай да облекча своята печал, като я споделя, и след неловко мълчание най-после можах да дам, ако не пълен, то правилен отговор:

— Първо, аз нямам нито баща, нито майка, нито братя, нито сестри.

— Ала имате добра вуйна и братовчеди!

Отново замълчах, после смотолех:

— Но нали Джон Рийд ме удари така силно, че паднах, а вуйна ме заключи в червената стая!

Мистър Лойд отново извади кутийката с енфието.

— Нима не ви харесва имението Гейтсхед? — попита той. — Не сте ли благодарна, че живеете в такъв прекрасен дом?

— Това не е мой дом, сър, а Абът казва, че прислугата имала по-голямо право от мен да живее тук.

— Ами! Толкова ли сте глупава, че да искате да напуснете такава хубава къща?

— Ако имаше къде, с радост щях да се махна оттук; но аз не ще мога да се махна от Гейтсхед, докато не стана голяма.

— А може и да го напуснете, кой знае! Нямате ли други роднини освен мисис Рийд?

— Мисля, че не, сър.

— А по бащина линия?

— Не зная: попитах веднъж вуйна и тя ми каза, че може би съм имала някакви бедни роднини с неблагороден произход, които носят името Еър, но не знаела нищо положително.

— А ако наистина има такива, бихте ли искали да живеете при тях?

Аз се замислих. Бедността плаши дори възрастните, камо ли децата: те не могат да си представят бедни хора, които изкарват прехраната си честно, с труд и прилежание; думата бедност поражда у тях единствено представата за дрипи, оскъдна храна и загаснало огнище, за грубост и ниски пороци; за мен пък бедността бе равносилна на падение.

— Не, не ми се иска да живея у бедни хора — отговорих аз.

— Дори и да са добри към вас?

Поклатих глава: не можех да разбера откъде ще се вземе у бедните доброта; и после — ще усвоя техния жаргон, техните привички, ще остана неука — с една дума, ще заприличам на онези жени, които виждах понякога пред техните схлупени къщурки в село Гейтсхед да бавят децата си или да перат — не, не бях способна на такъв героизъм, не исках да купя свободата си на такава висока цена.

— Но нима роднините ви са толкова бедни? Работници ли са?

— Не зная. Вуйна казва, че ако имам някакви роднини, те са сигурно просяци; а аз не бих искала да прося.

— Бихте ли желали да ходите на училище?

Отново се замислих: едва ли съм имала тогава ясна представа какво значи *училище*. Беси казваше, че това било място, където младите госпожици носели колосани якички, седели изправени на чиновете си и се учили на възискателност и добри маниери. Джон Рийд пък мразеше училището и хулеше учителя си; но вкусовете на Джон Рийд не бяха за мене закон и ако сведенията на Беси за училищната дисциплина (тя ги имаше от младите госпожици, в семейството на които бе живяла, преди да дойде в Гейтсхед) донякъде ме плашеха, разказите ѝ за различните познания, придобити там от същите млади госпожици, ми изглеждаха много примамливи. Тя ги хвалеше, че умеели да рисуват красиви пейзажи и цветя, да пеят и да свирят на пиано, да плетат кесийки и да превеждат от френски; и ето че у мен се пробуди желание да стана като тях. Освен това училището обещаваще коренна промяна; дълъг път, пълно скъсване с Гейтсхед, начало на нов живот.

— Много ми се иска да ходя на училище! — завърших гласно размишленията си аз.

— Е, кой знае какво може да се случи — каза мистър Лойд, като ставаше. — Детето се нуждае от промяна на въздуха и мястото — добави той сякаш на себе си, — нервите му не са в ред.

Беси се върна и в същия миг до ушите ми достигна шумът на пристигащата карета, чиито колела хрущяха по настланата с чакъл алея.

— Дали това не е господарката ви, Беси? — попита мистър Лойд. — Бих искал да поговоря с нея, преди да си вървя.

Беси го покани да мине в трапезарията и му показва пътя. Като имам пред вид това, което се случи после, мога да заключа, че аптекарят се е осмелил да посъветва вуйна ми да ме даде в училище; и този съвет е бил без съмнение приет много охотно, защото една вечер, когато лежах в леглото си, а Беси и Абът бяха също в детската стая и шиеха, Абът, мислейки, че вече спя, каза на Беси, с която говореха на тази тема:

— Господжата сигурно е много радостна, че ще се отърве от това досадно, невъзпитано дете, което сякаш следи всички ни и все крои нещо. — Изглежда, Абът ме смяташе за някой малък Гай Фокс^[1].

Сега за пръв път чух от устата на мис Абът, като разговаряше с Беси, че баща ми бил беден пастор; че майка ми се омъжила за него против съвета на близките си, които смятали този брак за неравен; че дядо ми бил много разгневен от нейното непокорство и я изгонил, без да ѝ даде дори петак; че една година след сватбата баща ми заболял от тифус — заразил се, като ходел по домовете на бедняците в големия фабричен град, където бил ръкоположен и в който върлувала тази болест; че майка ми пък се заразила от него и месец след смъртта му го последвала в гроба.

Когато чу всичко това, Беси въздъхна и забеляза:

— Но нали трябва да ни е жал и за клетата мис Джейн, Абът?

— Разбира се — отвърна Абът, — ако тя бе добро и хубаво момиче, може би щяхме да я съжаляваме, че е сам-самичка в света, но кой ще вземе да съжалява такова отвратително същество!

— Вярно, малцина биха го сторили — съгласи се Беси. — Разбира се, че хубавица като мис Джорджиана на нейно място ще трогва много повече хората.

— Да; аз обожавам мис Джорджиана! — възкликна възторжено Абът. — Милото дете! Такива дълги къдрици и сини очи, такава

прелестна руменина — сякаш се е начервила!... Знаеш ли, Беси, много ми се яде тази вечер хляб, препечен със сирене и яйце.

— И на мене, но с пържен лучец. Хайде да вървим долу.

И те излязоха.

[1] Гай Фокс (1570 — 1605) — английски офицер, конспиратор, един от обвиняемите по делото на Барутния заговор (опит на католическата партия да вдигне във въздуха английския парламент). — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

От разговора, който водих с мистър Лойд, и от току-що споменатите думи на Абът аз почерпих нова надежда, достатъчна, за да се яви у мен желание да оздравея; изглежда, скоро щеше да настъпи промяната, към която се стремях и която мълчаливо очаквах. Обаче тази промяна се забави — минаха дни и месеци. Оздравях, но не чувах нито един намек за онова, което тогава ме интересуваше. Мисис Рийд често ме гледаше сурово, ала, много рядко казваше нещо. Откак се бях разболяла, тя бе поставила още по-рязка граница между мен и децата си: даде ми отделна стаичка, където спях сама, хранех се също сама и прекарвах всичкото си свободно време в детската стая, а братовчедите ми стояха все в гостната. Но мисис Рийд не казваше нито дума за постъпването ми в училище; въпреки това аз чувствавах инстинктивно, че тя няма да ме търпи дълго под своя покрив: когато погледът ѝ се спреше на мен, той изразяваше по-силно от преди дълбока и непреодолима омраза.

Илайза и Джорджиана, спазвайки онова, което очевидно им бе казано, се стремяха да разговарят с мен колкото може по-малко. Винаги, щом ме зърнеше, Джон издуваше с език бузата си и веднъж се опита отново да ме удари, но тъй като аз веднага се нахвърлих върху него, обзета от същото чувство на неудържим гняв и възмущение, което преди бе пробудило силите на злото у мен, Джон сметна за по-благоразумно да се откаже от намерението си, избяга, сипейки проклетия, и се развика, че съм му разбила носа. Аз наистина го ударих с юмрук по въпросната част от лицето колкото можех по-силно и когато видях, че този удар, а може би и яростният ми вид го изплашиха, изпитах непреодолимо желание да използвам докрай това предимство; но той избяга при майка си. Чух го, че разплакано започна да разправя как аз, „гадната Джейн“, съм налетяла върху него като бясна котка. Майка му строго го прекъсна:

— Не ми говори за нея, Джон; нали ти забраних да общуваш с това момиче. То не заслужава никакво внимание. Не желая нито ти,

нито твоите сестри да говорят с него.

Но тук аз, като се наведох над перилата на стълбата, изведнъж, неочаквано и за самата себе си, извиках:

— *Те са недостойни да говорят с мен!*

Мисис Рийд беше пълна жена, но чула тези странни и дръзки думи, като вихър се понесе по стълбите, сграбчи ме, замъкна ме в детската стая и тръшвайки ме на моето легло, ми заповяда строго до вечерта да не мърдам оттам и да не съм посмяла да си отворя устата.

— Какво ли щеше да каже вуйчо, ако беше жив! — рекох аз почти неволно.

Казвам *почти неволно*, защото езикът ми изпусна тези думи пряко моята воля — у мен заговори нещо, на което не можех да се противопоставя.

— Какво?! — изсъска мисис Рийд. В сивите ѝ очи, обикновено студени и „покойни“ се появи известен страх; тя пусна ръката ми и се втренчи в мен, сякаш искаше да разбере какво стои пред нея — дете или зъл дух. Нямаше връщане назад — трябваше да продължа в същия тон:

— Вуйчо е на небето, той вижда всичко и знае какво мислите и вършите, татко и майка — също; те знаят, че ме затваряте по цели дни и искате да умра.

Мисис Рийд бързо се окопити; тя с все сила ме раздруса, сетне ми зашлеви два плесника през ушите и си отиде, без да каже дума. Затова пък Беси цял час ми чете морал, доказвайки ми съвсем убедително, че съм най-злото и невъзпитано дете, което се е раждало някога на земята. Бях готова да ѝ повярвам, защото съзнавах, че в гърдите ми бушуват само лоши чувства.

Мина ноември, мина декември, мина и половината от януари. В Гейтсхед както винаги отпразнуваха весело Рождество Христово и Нова година; всички получиха подаръци, мисис Рийд даде обеди и вечери. Аз, разбира се, бях изключена от тези развлечения: участието ми в тях се ограничаваше с това всеки ден да гледам как се тъкмят Илайза и Джорджиана и как отиват в гостната, облечени във фини муселинени рокли, с червени шарфове и с грижливо навити къдрици; да слушам звуците на пианото или арфата, които долитаха отдолу, суетнята на лакеите, звъна на кристала и порцелана, когато се поднасяха закуските и напитките, глъчката на гостите, която се носеше

от гостната при всяко отваряне на вратата. Изморена от това занимание, аз напусках площадката на стълбите и се връщах в тихата и пуста детска стая. Там, макар да ме обземаше тъга, не се чувствах нещастна.

Право да си кажа, няхах никакво желание да бъда в компания, тъй като хората много рядко ми обръщаха внимание; и ако Беси беше малко по-приветлива и по-общителна, бих предпочела хиляди пъти спокойните вечери с нея пред възможността да ме следи строгото око на мисис Рийд в стая, пълна с дами и господа. Но щом облечеше младите госпожици, Беси отиваше в кухнята или в стаята на икономката, вместо да скучае с мен, и почти веднага вземаше със себе си свещта. В такива моменти аз седях с куклата си на колене, докато гаснеше огънят в камината, и постоянно се озъртах да видя дали в полутъмната стая няма някое по-лошо от мен същество; и когато в камината оставаха да тлеят само тъмночервени въглини, бързо се събличах, дърпайки с всичка сила шнурчетата на роклята си, и търсех убежище от студа и мрака в леглото си. Винаги си лягах с куклата: всяко човешко същество изпитва нужда да обича нещо и понеже липсваха по-достойни обекти за това чувство, съумявах да намеря радост в привързаността си към вехтата, парцалива кукла, която приличаше повече на градинско плашило.

Сега ми се вижда странна глупавата нежност, която изпитвах тогава към тази малка играчка, смятайки я едва ли не за живо същество, способно да чувства. Не можех да заспя, ако не я загърнех в нощницата си; и когато тя лежеше до мен на топло и под моя закрила, бях сравнително щастлива и смятах, че трябва да бъде щастлива и тя.

Дълги ми се струваха часовете, прекарани в очакване да се разотидат гостите и да чуя стъпките на Беси по стълбите; понякога тя идваше за напръстник или ножица или пък да ми донесе нещо за вечеря — козунак или питка със сирене; докато се хранех, тя седеше на края на леглото ми, а след това подвиваше добре завивките ми, целуваше ме два пъти и казваше: „Лека нощ, мис Джейн.“ Когато Беси биваше така нежна, тя ми изглеждаше най-доброто, най-хубавото и най-милото създание на света и аз горещо желаех винаги да е приветлива и блага и никога да не ме блъска, мъмри и обременява с излишна работа, както често се случваше. Сега мисля, че Беси Лий ще

да е била природно надарен човек: всяка работа ѝ спореше и тя умееше чудесно да разказва — за това съдя по впечатленията, останали у мен от нейните приказки. Беше и хубавичка — ако вярно си спомням чертите и фигурата ѝ. В паметта ми изпъква стройна млада жена, чернокоса и тъмноока, с много правилни черти и свеж, здрав вид. Ала Беси имаше припрян и капризен нрав и много смътни представи за безпристрастие и справедливост; дори такава аз я предпочитах пред всички останали обитатели на имението Гейтсхед.

Беше петнадесети януари, около девет часа сутринта. Беси бе отишла долу да закусва; братовчедките ми още не бяха извикани при майка им; Илайза си слагаше шапката и старото, топло палто, за да отиде да нахрани кокошките — нещо, което ѝ доставяше голямо удоволствие. Тя с не по-малко удоволствие продаваше яйцата им на икономката и скътваше получените пари. Илайза бе страшна стипца и родена за търговка. Тя не само продаваше яйца и пилета, а и правеше големи пазарлъци с градинаря за разни коренчета на цветя, разсади и семена — мисис Рийд бе заставела този човек да купува от дъщеря ѝ всичко, което тя отглеждаше в лехата си и което би желала да продаде. А Илайза би продала и косата си, стига това да ѝ донесеше добра печалба. Тя криеше парите си по всички ъгли, завивайки ги в парцалчета или стари книжки, с които бяха навивали косата ѝ; ала когато част от съкровищата ѝ бе открита от камериерката, Илайза, страхувайки се, че един ден може да изгуби скъпоценното си имущество, се съгласи да го предаде на майка си за съхранение, но, разбира се, със страшна лихва — петдесет-шестдесет процента. Тази лихва тя събираше на всеки три месеца и с най-голямо старание вписваше сметките в специална тетрадка.

Джорджиана седеше на високия стол пред огледалото и се решеше, вплитайки в къдриците си изкуствени цветя и избелели пера — намерила бе на тавана пълно чекмедже с такива украшения. Аз оправях леглото си, защото Беси ми беше казала много строго да свърша това, преди да се върне (напоследък тя често ме използваше за своя помощница и ме караше да разтребвам стаята, да бърша праха по столовете и пр.). Като застлах леглото с одеялото и сгънах нощницата си, отидох до прозоречната ниша, за да прибера разхвърляните там книги с картинки и домакинските принадлежности на куклите, но рязкото предупреждение на Джорджиана да не пипам

играчките ѝ ме спря (малките столчета и огледала, чудесните чинийки и чашки бяха нейни); и тогава от нямане какво да правя, започнах да дъхам върху цветята, с които студът бе украсил прозореца, и като размразих малка част от стъклото, отправих поглед към скованата от суровия мраз градина, където всичко изглеждаше неподвижно и мъртво.

От прозореца се виждаше къщичката на вратаря и настланата с чакъл алея и тъкмо когато успях да разширя зрителното си поле сред сребристобелите ледени цветя, пътната врата се разтвори широко и вътре влезе една карета. Гледах равнодушно как тя се приближава по алеята; в Гейтсхед често пристигаха карети, но с нито една от тях не идваха гости, които биха представлявали интерес за мен. Каретата спря пред вратата, раздаде се силният звън на входния звънец и новодошлият бе приет. Всичко това ни най-малко не ме засягаше и незаангажираното ми внимание скоро беше привлечено от по-интересна гледка — една малка гладна червеношийка, която долетя и зачурулика сред голите вейки на черешката, израсла до самия прозорец. Остатъкът от закуската ми — хляб и мляко — още стоеше на масата и като нароних трохи от хляба, задърпах с все сила рамката на прозореца, за да изсипя трохите на корниз; в този момент при мен дотича Беси.

— Мис Джейн, сваляйте веднага престилката! Какво правите там? Михте ли си ръцете и лицето тази сутрин?

Преди да отговоря, аз задърпах отново рамката на прозореца, защото исках непременно да хвърля трохите на птичката; успях да отворя и трохите се посипаха навън — едни от тях паднаха на каменния корниз, а други — на черешовия клон. Щом затворих прозореца, отвърнах:

— Не, Беси, току-що забърсах праха.

— Ужасно, небрежно момиче! А какво вършехте сега? Цялата сте червена, сякаш сте направили някоя пакост. Защо отваряхте прозореца?

Спестих си труда да отговоря, защото Беси явно бързаше много и нямаше време да слуша обясненията ми; тя ме замъкна до умивалника, немилостиво, но за щастие бързо изми лицето и ръцете ми с вода и сапун, избърса ме с груба кърпа, приведе в ред косите ми с една остра

четка, свали престилката ми, изтласка ме на площадката на стълбите и ми каза да вървя право долу, защото ме чакали в трапезарията.

Искаше ми се да попитам кой ме чака и там ли е мисис Рийд, но Беси бе вече изчезнала, затръшвайки вратата на детската стая. Заслизах бавно по стълбите. Почти от три месеца мисис Рийд не ме бе викала при себе си; държаха ме все в детската стая, затова двете трапезарии и гостната вече ми вдъхваха страх и аз не се решавах да влизам там.

Озовах се сама в безлюдния коридор; стигнах до вратата на трапезарията и спрях пред нея уплашена и разтреперана. Каква жалка страхливка бе направил от мен в онези дни страхът, породен от несправедливите наказания! Боех се да се върна в детската стая, боех се и да вляза в трапезарията; изминаха десет минути на вълнение и колебание, когато настойчиво звънене от трапезарията ме накара да се реша; *трябваше* да вляза.

„Кой би могъл да ме търси? — питах се аз, натиснала с две ръце мъчно подвижната дръжка на вратата, която една-две секунди не се помръдна въпреки моите усилия. — Кого ще видя сега освен вуйна? Мъж или жена?“ Дръжката поддаде, вратата се отвори и аз влязох, направих нисък поклон и като вдигнах очи, видях някаква черна колона или поне такова впечатление добих на пръв поглед от правата, тънка, облечена в черно фигура, застанала върху килима: мрачното ѝ лице ми напомняше изсечена от камък маска — капителът на колоната.

Мисис Рийд седеше както винаги до камината; тя ми даде знак да се приближа. Когато сторих това, тя ме представи на каменния непознат с думите:

— Ето момичето, за което се отнесох към вас.

Той — тъй като това беше мъж — бавно обърна глава към мястото, където стоях: сивите му очи, които проблясваха под настръхналите вежди, се впиха изпитателно в мен и той каза важно, с басов глас:

— Дребна е; на колко е години?

— На десет.

— Толкова много? — недоверчиво забеляза непознатият и продължи да ме разглежда внимателно, а малко след това попита:

— Как се казваш, момиче?

— Джейн Еър, сър.

Като изрекох това, погледнах непознатия; той ми се стори много висок (нали бях толкова дребна!); чертите му бяха едри и в хармония с вида му — сурови и резки.

— Е, Джейн Еър, ти добро дете ли си?

Невъзможно бе да отговоря на този въпрос утвърдително: всички в малкия свят, в който живеях, бяха на противното мнение. Аз мълчах. Мисис Рийд отвърна вместо мен, като поклати изразително глава и рече:

— Може би колкото по-малко говорим за това, мистър Брокълхърст, толкова ще е по-добре...

— Много жалко. В такъв случай ще трябва да си поговорим с нея.

Фигурата му се пречупи в кръста и той седна в креслото срещу мисис Рийд.

— Ела насам — каза той.

Прекоших килима пред камината; мистър Брокълхърст ме накара да застана точно пред него. Чак сега, когато той беше почти на еднаква височина с мен, видях добре лицето му. Какъв голям нос! Каква уста! Какви дълги, щръкнали напред зъби!

— Няма по-неприятно нещо от непослушно дете, особено ако то е момиче — поде мистър Брокълхърст. — Знаеш ли къде отиват лошите хора, когато умрат?

— В ада — последва моят предварително готов и правоверен отговор.

— А какво представлява адът? Можеш ли да ми обясниш?

— Той представлява бездна, пълна с жарава.

— Искаш ли да паднеш в тази бездна и вечно да гориш там?

— Не, сър.

— Тогава какво трябва да правиш, за да не отидеш в ада?

Не отговорих веднага; когато сторих това, отговорът ми не търпеше никаква критика:

— Ще се помъча да бъда здрава и да не умра.

— Как така? И по-малки деца от теб умират всеки ден. Само преди два-три дни погребях едно петгодишно дете — добро малко дете; душата му сега е в рая. Съмнявам се дали това ще може да се каже за теб, ако бог те призове.

Тъй като не бях в състояние да разсея съмненията му, аз спрях поглед на големите му крака, проточени върху килима, и въздъхнах — искаше ми се да бягам от него през девет земи в десета.

— Надявам се, че тази въздишка се изтръгна от сърцето ти и че се разкайваш, задето си причинила толкова неприятности на прекрасната си благодетелка.

„Благодетелка! Благодетелка! — повтарях си аз. — Всички казват, че мисис Рийд е моя благодетелка. Ако е наистина така, «благодетелка» трябва да е нещо лошо.“

— Молиш ли се сутрин и вечер? — продължаваше да ме разпитва моят следовател.

— Да, сър.

— Четеш ли Библията?

— Понякога.

— С удоволствие ли? Обичаш ли я?

— Обичам да чета „Откровение“, книгата на пророк Данаил, „Битие“, пророк Самуил, малка част от „Исход“^[1] и някои части от книгите „Царства“ и „Хроники“, както и книгите на Йов и Йоан.

— А псалмите? Сигурно ги обичаш?

— Не, сър.

— Не? О, какъв ужас! Аз имам малко момче, по-малко от теб, но вече знае наизуст шест псалма и когато го попитах какво предпочита — да изяде парче сладкиш или да научи стих от някой псалм, то отговаря: „Предпочитам, разбира се, стих! Нали ангелите пеят псалми! Аз искам още тук, на земята, да бъда малък ангел.“ Тогава синът ми получава две парчета сладкиш като награда за своето благочестие.

— Псалмите не са интересни — забелязах аз.

— Това показва, че имаш зло сърце и трябва да молиш бога да го промени, да ти даде друго, чисто; да ти вземе каменното сърце и да ти дари човешко, от плът.

Тъкмо се готвех да попитам как ще бъде извършена тази операция на сърцето ми, мисис Рийд ме прекъсна, като ми каза да седна. След това тя продължи разговора сама.

— В писмото, което ви писах преди три седмици, мистър Брокълхърст, струва ми се, загатнах, че това момиче не притежава характер и наклонности, каквито бих желала да има. И ако я приемете в Лоудското училище, много ще ви моля директорката и учителките да

следят колкото може по-строго нейните прояви и да водят борба с най-големия ѝ недостатък — склонността към лъжа. Нарочно казвам това пред тебе, Джейн, за да не се опитваш да мамиш мистър Брокълхърст.

Не току-тъй аз се боех, не току-тъй мразех мисис Рийд! Тя постоянно ме засягаше жестоко. Никога не бях щастлива в нейно присъствие. Колкото и точно да изпълнявах онова, което ми казваше, колкото и усърдно да се мъчех да ѝ угодя, мисис Рийд пренебрегваше всичките ми усилия и отговаряше на тях с изказвания като току-що споменатото. И сега това обвинение, хвърлено в лицето ми пред чужд човек, ме нарани дълбоко. Досещах се смътно, че тя иска предварително да ме лиши от вяра в новия живот, който ми бе отредила; долавях, макар че не бих могла да изразя това с думи, че тя сее омраза и жестокост към мен по пътя на бъдещия ми живот; виждах, че мистър Брокълхърст вече ме смята за лукаво и лошо дете. Но как можех да се боря с тази несправедливост?!

„Разбира се, никак“ — реших аз, като се мъчех да сдържа плача си и бързо изтрих няколко сълзи, които издаваха моята безпомощност и мъката ми.

— Притворството е наистина много неприятен недостатък у децата — заяви мистър Брокълхърст. — То е сродно на лъжата, а всички лъжци ще бъдат потопени в езеро от разтопена сяра. Във всеки случай, мисис Рийд, тя ще бъде под надзор. Ще говоря за това с мис Темпъл и с учителките.

— Бих искала тя да бъде възпитавана в съответствие с бъдещото ѝ положение — продължи благодетелката ми: — нека я научат да бъде скромна и полезна. Що се отнася до ваканциите, тях с ваше позволение тя ще прекарва в Лоуд.

— Вашите решения, мадам, са много разумни — отвърна мистър Брокълхърст. — Смирението — тази висша християнска добродетел — е най-характерната черта на възпитаничките на Лоуд; затова аз изисквам тя да се развива у децата най-грижливо; проучвах въпроса как по-успешно да се потиска у децата светското чувство на гордост и представете си, онзи ден успях да получа приятно потвърждение на постигнатите от мен успехи; по-малката ми дъщеря Огъста посети с майка си училището и като се върна в къщи, възкликна: „О, татенце, колко кротки и скромни са всички момичета в Лоуд — с косите, прибрани зад ушите, с дългите престилки и с празните торбички на

кръста те приличат съвсем на бедни деца. Гледаха ни с мама така, сякаш никога не са виждали копринени рокли.“

— Много ми е приятно да чуя това — рече мисис Рийд. — Дори да бях обиколила цяла Англия, едва ли щях да намеря по-подходяща възпитателна система за дете като Джейн Еър. Последователност, драги мистър Брокълхърст, последователност във всичко — ето какво обичам аз.

— Първото задължение на християнина, мадам, е да бъде последователен. Що се отнася до Лоуд, там на този принцип е подчинено всичко: скромната храна и облекло, простичките условия на живот закаляват характера и приучват към твърдост — ето какъв е животът на питомците на Лоуд.

— Съвсем правилно, сър. Значи, мога да разчитам, че момичето ще бъде прието в Лоуд и възпитавано в съответствие с неговото положение и изгледи за бъдещето.

— Разбира се, мадам; ще я приема в този дом на избрани души. И се надявам, че ще бъде благодарна за неоценимото предимство, което ѝ се дава.

— Знайте, мистър Брокълхърст, че ще ви я пратя колкото може по-скоро, защото, уверявам ви, жадувам да се освободя от една отговорност, която стана напоследък твърде обременителна за мен.

— Разбира се, разбира се, мадам! А сега довиждане! Ще бъда отново в имението ми Брокълхърст след една-две седмици: мойт добър приятел, архидяконът, за нищо на света няма да ме пусне по-рано. Но аз ще уведомя мис Темпъл да очаква новата възпитаничка, тъй че няма да има никакви трудности при приемането ѝ. Довиждане!

— Довиждане, мистър Брокълхърст; поздравете от мен съпругата и голямата си дъщеря, както и Огъста, Тиъдор и младия господин Броутън Брокълхърст!

— Непременно, госпожо. Момиче, ето ти книгата „Наставник на детето“; прочети я и се моли, особено при онази част, в която се дава „Описание на внезапната и ужасна смърт на Марта Дж., лошото момиче, предало се в плен на лъжата и измамата.“

С тези думи мистър Брокълхърст ми подаде една тънка подвързана книжка и като позвъни да докарат каретата му, си тръгна.

Мисис Рийд и аз останахме сами. Изминаха няколко минути в мълчание; тя шиеше, а аз я наблюдавах. Тогава трябва да е била на

тридесет и шест — тридесет и седем години. Мисис Рийд бе добре сложена жена, със здрави плещи и силни ръце, нисичка и макар набита, не много пълна. Тя имаше едро лице с голяма и силно развита долна челюст; челото ѝ беше ниско, брадичката — издадена напред, устата и носът — правилни; под светлите ѝ вежди блестяха очи, в които нямаше ни капка състрадание. Кожата на мисис Рийд бе мургава, матова; косите — почти сламеножълти, здравето ѝ — желязно: не знаеше какво е болест. Грижлива и добра стопанка, тя здраво държеше в ръцете си имението и арендаторите се бояха от нея, само децата ѝ понякога не ѝ се подчиняваха и ѝ се присмиваха. Обличаше се с вкус и умееше да носи красивите си тоалети с достойнство.

Седнала на един нисичък стол на няколко крачки от нейното кресло, аз разглеждах внимателно фигурата и чертите на лицето ѝ. В ръката си държах трактата за внезапната смърт на лъжкинята, който трябваше да ми служи като предупреждение. Това, което стана преди малко тук — думите, казани за мен от мисис Рийд на мистър Брокълхърст, целият тон на този разговор, — бе съвсем прясно в съзнанието ми и звучеше грубо и оскърбително; спомнях си всяка дума с такава болка, с каквата я бях чула, и у мен се надигаше страшно негодуване.

Мисис Рийд вдигна глава: очите ѝ срещнаха моите, пръстите ѝ спряха ловките си движения.

— Излез оттук, върви си в детската стая — рече заповеднически тя.

Навярно погледът ми или нещо друго в мен ѝ се е сторило предизвикателно, защото в думите ѝ звучеше крайно, макар и съдържано раздразнение. Аз станах и отидох до вратата, после се върнах, прекосих цялата стая и се приближих до прозореца, а сетне до нея.

Трябва да ѝ говоря: съвсем безжалостно ме гълчат и не мога да не отвърна на това. Но как? С какво да се противопоставя на врага си? Събрах сили и нанесох дръзко удара:

— Аз не съм лъжкиня! Ако бях такава, щях да кажа, че ви обичам, но аз ви заявявам, че не ви обичам; след Джон мразя вас най-много от всичко на света! А тази книга за лъжкинята можете да дадете на дъщеря си Джорджиана — тя лъже, не аз!

Ръцете на мисис Рийд все още лежаха върху ръкоделието ѝ; леденият ѝ поглед още бе впит смразяващо в моя.

— Е, свърши ли? — попита тя с тон, с който човек се обръща към възрастен противник, а не към дете.

Очите ѝ, гласът ѝ възбудиха още повече омразата ми към нея. Треперейки от глава до пети, обхваната от неудържимо вълнение, аз продължих:

— Радвам се, че не сте ми кръвна роднина! Никога вече, докато съм жива, няма да ви кажа „вуйно“! За нищо на света няма да дойда да ви видя, когато порасна; и ако някой ме попита обичала ли съм ви и как сте се отнасяли с мен, ще кажа, че само като си помисля за вас, цялата настръхвам и че сте се отнасяли с мен ужасно жестоко!

— Как смееш да говориш така, Джейн Еър?!

— Как смея ли, мисис Рийд? Как смея? Смея, защото казвам *истината*. Мислите, че съм лишена от чувства и нямам нужда от обич, от ласки? Грешите! Не мога да живея така; а вие не знаете какво е милост. Никога не ще забравя как ме тикнахте в червената стая грубо и жестоко и ме заключихте там — докато съм жива няма да го забравя! Едва не умрях от страх, задавах се от сълзи, молах ви: „Имайте милост, имайте милост към мен, вуйно!“ А вие ме наказахте толкова жестоко само защото лошият ви син ме удари без причина и ме повали на пода. Сега ще разказвам това на всички, които ме попитат. Хората мислят, че сте добра жена, но вие сте лоша, коравосърдечна. Лъжкия сте *вие*, не аз!

Още не бях свършила и душата ми бе обзета от трепетно, непознато досега за мен чувство на свобода и тържество. Сякаш се разкъсаха някакви невидими окови и неочаквано, след упорита борба, се озовах на свобода. Не без причина се появи това чувство: мисис Рийд, както изглежда, се изплаши; ръкоделието се плъзна по коленете ѝ и падна; тя вдигна ръце, люлеейки се в креслото си, и дори лицето ѝ се изкриви, сякаш тя щеше да се разплаче.

— Грешиш, Джейн! Какво ти е? Защо трепериш така? Искаш ли малко вода?

— Не, мисис Рийд.

— Може би все пак искаш нещо, Джейн? Уверявам те, желая да бъда твой приятел.

— Не, това не е вярно. Вие казахте на мистър Брокълхърст, че имам лош характер и че съм склонна към лъжа; аз пък ще разкажа на всички в Лоуд каква сте и как сте постъпвали с мен!

— Джейн, ти не разбираш причината за това: недостатъците на децата трябва да се изкореняват.

— Не съм лъжкиня! — извиках аз със силен, яростен глас.

— Но, Джейн, трябва да се съ согласиш, че си невъздържана! Сега, мое момиче, върви в детската стая и си полегни малко.

— Не съм ваше момиче и няма да лягам никъде! По-скоро ме пращайте в училището, мисис Рийд, всяка минута тук ми е омразна.

— Наистина трябва по-скоро да я пратя там — каза мисис Рийд sotto voce^[2] и като вдигна ръкоделието си, веднага напусна стаята.

Останах сама — победителка на полесражението. Това бе най-тежката ми битка и първата ми победа: за миг останах неподвижна, стъпила върху килима, където бе стоял мистър Брокълхърст, и се наслаждавах самотна на победата си. Отначало се усмихвах и ликувах, но тази жестока радост стихна така бързо, както и ускорените удари на разтуптяното ми сърце. Никое дете не би могло като мен да се кара с възрастните, да даде воля на буйните си чувства и да не изпита след това угризение на съвестта и тръпки по цялото си тяло. За символ на душевното ми състояние в момента, когато обвинявах и заплашвах мисис Рийд, би могъл да послужи прекрасно планински хребет, обхванат от стихийни, ослепителни, поглъщащи всичко пламъци, и същият хребет, но черен, превърнат в пепел след стихването на пожара, би отразил не по-зле настроението ми, когато след половинчасово мълчание и размисъл разбрах колко безразсъдно е било моето поведение и колко лошо е да те мразят и да мразиш.

За първи път изпитвах сладостта на отмъщението; като ароматно вино ми се стори то, приятно и възбуждащо, докато го пиех, но след това остави в устата ми металически и парлив вкус, който породил у мен чувството, че съм пила отрова. На драго сърце бих отишла при мисис Рийд да ѝ поискам прошка, но знаех — отчасти от опит, отчасти инстинктивно, — че тя ще ме отблъсне с двойно по-голямо презрение и отново ще събуди в сърцето ми порив на буен гняв.

Бях готова да се заема с нещо по-благородно от яростните излияния, да събудя в душата си по-нежно чувство от мрачното негодуване. Взех една книга — арабски приказки, — седнах и се

опитах да чета. Но погледът ми само минаваше по редовете, а мислите ми ме носеха далеч, далеч от страниците, които друг път така ме завладяваха. Отворих стъклената врата на трапезарията; храстите бяха съвсем неподвижни — сухият мраз, без слънце и вятър, бе сковал всичко наоколо. Покрих глава и ръце с полите на роклята си и излязох да се разходя в най-уединената част на градината; но не ме радваха нито притихналите дървета, нито еловите шишарки, които падаха по алеята, нито мъртвите останки на есента — червеникавокафявите листа, които вятърът бе събрал на купчини, а студът — сковал. Облегнах се на пътната врата и погледнах към пустото поле, където вече не пасяха овци, където ниската, трева бе попарена и побеляла. Денят беше много мрачен; небето „на сняг“, цялото непроницаемо и забулено; прехвърчаха снежинки и се стелеха по заледената пътека и заскрежената морава. Аз, нещастното дете, гледах тази картина и непрекъснато си шепнях: „Какво да правя? Какво да правя?“

Изведнъж чух ясно един глас:

— Мис Джейн! Къде сте? Елате да закусвате!

Знаех отлично, че това е Беси, но не мръднах от мястото си; след малко чух леките ѝ бързи стъпки по пътеката.

— Лошо момиче! — рече тя. — Защо не идвате, когато ви викат?

При мислите, които ме бяха обзели, присъствието на Беси ме зарадва, макар че тя, както обикновено, бе малко сърдита. Но след конфликта с мисис Рийд и победата ми над нея краткотрайният гняв на бавачката не ме тревожеше много; почувствувах желание да се погрея на лъчите на младата ѝ жизнерадост. Прегърнах я и казах:

— Не бива, Беси, не ми се карайте.

Никога досега не се бях държала така непринудено и без страх. Това някак си хареса на Беси.

— Чудно дете сте вие, мис Джейн — рече тя, загледана в мен. — Малко, самотно скитниче. Наистина ли ще ви дават в училище?

Аз кимнах.

— А няма ли да ви бъде мъчно да се разделите с бедната Беси?

— Какво я е грижа Беси за мен? Тя все ми се кара.

— Кара ви се, защото сте такава особена, плаха и срамежлива. Трябва да бъдете по-смела.

— Защо? За да ме бият повече ли?

— Глупости! Но положението ви наистина не е леко! Когато майка ми идва миналата седмица да ме види, тя ми каза, че не би искала никое от децата ѝ да бъде на ваше място... А сега да си вървим в къщи, имам за вас приятна новина.

— Не вярвам, Беси.

— Я гледай! Какво искате да кажете с това? Как тъжно ме гледате! Слушайте тогава: днес следобед госпожата, младите госпожици и младият господар са канени на чай, а вие пък ще пиете чай с мен. Ще кажа на готвачката да ви опече един малък кейк, а после ще ми помогнете да прегледам чекмеджетата ви — нали скоро ще стягаме вашия куфар! Госпожата смята утре — вдругиден да ви изпрати и вие можете да си изберете които искате играчки и да си ги вземете с вас.

— Беси, обещавайте ми, че докато замина, няма да ми се карате.

— Добре, съгласна съм. Но и вие трябва да бъдете много добро момиче и тогава няма какво да ви е страх от мен. Не трепвайте, когато се случи да ви кажа нещо по-остричко — това ме дразни.

— Мисля, че няма вече да се боя от вас, Беси, аз свикнах с вас; скоро ще трябва да се боя от други хора.

— Ако се боите от тях, те ще ви намразят.

— Като вас, нали, Беси?

— Аз не ви мразя, мис. Струва ми се, че съм привързана към вас повече, отколкото към всеки друг.

— Но не го показвате!

— Каква сте хитруша! Сега говорите съвсем другояче. Отде се взе у вас тази смелост и дързост?

— Нали скоро заминавам оттук, а освен това... — Бях готова да ѝ разкажа накратко какво се бе случило между мен и мисис Рийд, но като поразмислих, предпочетох да го премълча.

— И сигурно се радвате, че ще се разделим.

— Не, Беси; в момента дори ми е твърде тъжно.

— В момента! Твърде! Как спокойно казва това малката госпожичка! А ако *в момента* ви помоля да ме целунете, сигурно ще ми откажете; сигурно ще речете: „Твърде жалко!“

— На драго сърце ще ви целуна, Беси; наведете се.

Беси се наведе, целунахме се и аз, напълно успокоена, я последвах към къщи. Следобедът премина в мир и съгласие, а вечерта

Беси ми разказа най-хубавите си приказки и ми пя най-хубавите си песни. И моя живот озаряваха понякога слънчеви лъчи.

[1] „Битие“ и „Изход“ — първите две книги от Библията. — Б.пр.

↑

[2] Полугласно (ит.). — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Сутринта на деветнадесети януари, веднага щом удари пет часът, Беси влезе със свещ в стаичката ми и ме завари вече на крак и почти облечена. Половин час преди това бях станала, умила бях лицето си и бях започнала да се обличам на светлината на залязващия лунен сърп, чиито лъчи струяха през тясното прозорче до леглото ми. Щях да отпътувам с дилижанса, който минаваше край пътната врата в шест часа сутринта. Само Беси бе станала; тя бе запалила камината в детската стая и сега ми приготвяваше закуската. Обикновено децата не могат да ядат, когато ги вълнува мисълта за предстоящо пътуване; и аз не бях изключение. Като разбра, че напразно ме увещава да глътна няколко лъжички топло мляко с хляб, Беси ми уви в хартия малко бисквити и ги пхна в пътната ми чанта, после ми помогна да си сложа палтото и шапката, загърна се с един шал и напуснахме детската стая. Като минавахме покрай спалнята на мисис Рийд, Беси ме запита:

— Няма ли да си вземете сбогом с госпожата?

— Не, Беси; снощи, когато вие отидохте долу да вечеряте, тя дойде при мен, надвеси се над леглото ми и каза, че не бива да безпокоим сутринта нито нея, нито братовчедите ми и да помня, че винаги е била мой най-добър приятел, затова трябвало да я хваля пред всички и да ѝ бъда благодарна.

— А вие какво отговорихте, мис?

— Нищо; дръпнах завивката над очите си и се обърнах към стената.

— Не сте направили добре, мис Джейн.

— Не, добре постъпих, Беси: твоята госпожа никога не е била мой приятел, тя винаги е била мой враг.

— О, мис Джейн! Не говорете тъй!

— Сбогом, Гейтсхед! — извиках аз, когато прекосихме преддверието и излязохме навън.

Луната бе залязла и беше много тъмно. Беси носеше фенер, чиято светлина блестеше по мокрите стъпала и подгизналия от

топенето на снега чакъл на алеята. Влажно и студено бе в това зимно утро; като вървах с бързи крачки по алеята, зъбите ми тракаха. Къщичката на вратаря светеше; когато стигнахме до нея, заварихме жена му да кладе огъня; куфарът ми, оставен тук от вечерта, стоеше до вратата, превързан с върви. До шест часа оставаха още няколко минути, сетне часовникът би и чухме далечен шум от колела — дилижансът пристигаше. Отидох до вратата и се загледах във фенерите му, които бързо растяха в мрака.

— Сама ли ще пътува? — запита жената на вратаря.

— Да.

— За далече ли?

— На петдесет мили оттук.

— Не е малко! Чудя се как мисис Рийд не се страхува да я пусне сама на такъв дълъг път.

Дилижансът беше вече близо; ето, той се изравни с пътната врата, запретнат с четворка коне и с много пътници на покрива. Кочияшът и кондукторът високо ни подканиха да побързаме: качиха куфара ми и ме изтръгнаха от Беси — бях увиснала на врата ѝ и я обсипвах с целувки.

— Хем добре да се грижите за нея! — викна тя на кондуктора, когато той ме пое, за да ме качи в дилижанса.

— Добре, добре — отговори той. Вратата шумно се затвори, нечий глас извика „Готово!“ и дилижансът потегли.

Така се разделих с Беси и с Гейтсхед, така отлетях към непознатия и както ми се струваше тогава, далечен и тайнствен край.

Спомням си смътно това пътешествие: зная само, че денят ми изглеждаше неестествено дълъг и ми се струваше, че сме изминали стотици мили. Минахме през няколко града; в единия от тях, много голям, дилижансът спря; разпрегнаха конете, а пътниците слязоха да обядват. Заведоха ме в странноприемницата и кондукторът ми каза да се нахраня. Но тъй като не ми се ядеше и отказах, той ме остави в една голяма стая; в двата ѝ края горяха огнища, от тавана висеше полилей, а в малката висока червена галерия край една от стените се виждаха много музикални инструменти. Дълго се разхождах из тази стая, обзета от много особено чувство, и страшно се боях някой да не дойде да ме отвлече, тъй като вярвах, че съществуват крадци на деца — Беси, седнала край камината, много често ни разказваше за тях. Най-сетне

кондукторът се върна, още веднъж ме качиха в дилижанса, моят ангел-пазител седна на мястото си, наду своя рог и ние се понесохме по „каменистата улица“ на град Л.

Следобедът беше влажен и малко мъглив; когато настъпи здрач, аз разбрах, че сме наистина доста далеч от Гейтсхед. Вече не минавахме през градове, пейзажът се промени; на хоризонта се издигаха високи сиви хълмове. Но ето че здрачът се сгъсти; дилижансът се спусна в една долина, обрасла с гъста гора, и когато нощта забули всичко в мрак, дълго слушах как сърдитият вятър фучи между дърветата.

Унесена от този шум, най-сетне заспах. Сънят ми не продължи дълго: колата спря внезапно и аз се събудих — вратата на дилижанса бе отворена и до нея стоеше една жена, навярно някаква прислужница; на светлината на фенерите можах да разгледам лицето и облеклото ѝ.

— Има ли тук момиче на име Джейн Еър? — попита тя.

Аз отвърнах утвърдително, свалиха ме от дилижанса, оставиха до мен куфара ми и веднага след това колата замина.

Краката ми бяха изтръпнали от дългото седене, а ушите ми заглъхнали от непрекъснатия шум и друса нето. Като се опомних, аз се огледах. Наоколо имаше само дъжд, вятър и мрак; все пак успях да различа пред себе си някаква стена и една отворена врата. Жената ме преведе през тази врата, сетне я затвори и заключи. Сега аз видях една или няколко постройки — сградата бе доста дълга — с много прозорци, някои от които светеха. Зацапахме по широка, покрита с калдъръм пътека и се озовахме пред входа; след това прислужницата ме въведе през коридора в една стая със запалена камина, където ме остави сама.

Стоях и греех безчувствените си пръсти на огъня, а после огледах стаята. В нея беше тъмно, но трептящата светлина на камината разкриваше от време на време облепени с тапети стени, килим, завеси и лъскави мебели от махагон; това бе приемната — не така голяма и разкошна, както гостната в Гейтсхед, но доста уютна. Мъчех се да разбера какво изобразява окачената на стената картина, когато вратата се отвори и при мен влезе една жена със свещ, а друга я следваше.

Първата от жените бе висока, тъмноока, тъмнокоса и с широко бяло чело; тя беше наметнала шал, лицето ѝ бе строго, походката — напета.

— Момичето е твърде мъничко, за да пътува само — каза същата жена, оставяйки свещта на масата. Тя ме гледа внимателно една-две минути, после добави: — Трябва час по-скоро да я сложите да спи, изглежда уморена. Уморена ли си? — запита ме тя, като сложи ръка на рамото ми.

— Малко, мадам^[1].

— Сигурно си и гладна. Мис Милър, нека вечеря, преди да си легне. Ти за пръв път ли се разделяш с родителите си, мое момиче? — обърна се тя към мен.

Обясних ѝ, че нямам родители. Тя ме попита отдавна ли са умрели, на колко години съм, как се казвам, мога ли да чета, да пиша и поне малко да шия; после докосна нежно бузата ми с показалеца си, каза: „Надявам се, че тя ще бъде добро момиче“, и ме предаде на мис Милър.

Дамата, с която се разделих, беше може би около тридесетгодишна, а другата — няколко години по-млада. Първата ми направи силно впечатление с гласа, погледа и вида си. Мис Милър имаше по-обикновен вид: макар че бе румена, лицето ѝ носеше печата на доста грижи, а в походката и движенията ѝ се забелязваше онази припряност, която е присъща на хората, заети с много задължения. Реших, а впоследствие се оказа действително така, че тя е учителка на по-малките ученички. Мис Милър ме поведе от стая в стая, от коридор в коридор из цялото грамадно, построено сякаш без план здание, докато най-после ние напуснахме онази част от сградата, където цареше дълбока гнетяща тишина, чухме многоглас шум и тутакси се озовахме в голяма дълга стая с две големи чамови маси — по една в двата ѝ края и с по две свещи на всяка от тях, — около които седяха на скамейки малки и големи момичета — от девет-десет до двадесетгодишни. На бледата светлина на парафинените свещи ми се стори, че момичетата са извънредно много, макар всъщност да не бяха повече от осемдесет. Те имаха еднакви кафяви вълнени рокли със странна кройка и дълги престилки от американ. Бяхме влезли по време на самостоятелните занимания; възпитаничките учеха уроците си на глас, затова се вдигаше такъв шум.

Мис Милър ми направи знак да седна на една скамейка до вратата, сетне отиде в дъното на дългата стая и извика:

— Старшите да съберат учебниците и да ги оставят на място!

Четири високи момичета станаха от масите и като обиколиха ученичките, събраха книгите и ги отнесоха. После мис Милър даде ново нареждане:

— Старшите да поднесат вечерята!

Същите момичета излязоха и бързо се върнаха, като всяко носеше поднос с порции от някакво ядене, а в средата на подноса — кана с вода и чаша.

Порциите бяха раздадени; ако някое момиче искаше да пие вода, наливаше си в чашата, която беше обща. Когато дойде моят ред, аз пих, тъй като чувствавах жажда, но от храната не хапнах — умората и вълнението бяха убили апетита ми. Сега видях, че това е прост овесен сладкиш, нарязан на парчета.

Когато вечерята свърши, мис Милър прочете молитвата и момичетата, наредени две по две по класове, тръгнаха нагоре по стълбите. Чувствавах се толкова уморена, че почти не забелязах каква е нашата спалня, освен че и тя, като класната стая, беше много дълга. Тази нощ щях да спя при мис Милър; тя ми помогна да се съблека. Когато си легнах, хвърлих поглед към дългите редици легла, всяко от които бързо се заемаше от по две момичета. След десет минути угасиха единствената свещ и сред тишината и пълния мрак аз скоро заспах.

Нощта мина неусетно; толкова бях изморена, че не сънувах нищо; само веднъж се пробудих и чух как вятърът бясно фучи и как се лее пороеен дъжд; в същото време почувствах, че мис Милър е легнала до мен. Когато отново отворих очи, звънесе силно някакъв звънец; момичетата бяха станали и се обличаха; още не бе съмнало и в спалнята горяха две-три свещи. Станах неохотно; беше страшно студено: едва се облякох — толкова силно треперех — и се умих, когато се освободи легенът, което не стана скоро, тъй като на шест момичета се полагаше само един; легените бяха сложени на малки масички в средата на стаята. Отново се разнесе звън. Всички момичета се строиха по две и така, в редица, слязоха по стълбите и влязоха в студената и мрачна класна стая. Мис Милър прочете молитвите, сетне извика:

— По класове!

Вдигна се голяма глъчка, която продължи няколко минути, през което време мис Милър непрекъснато повтаряше: „Тишина! Не

нарушавайте реда!“ Когато ученичките се умириха, видях, че те са се наредили в четири полукръга пред четири стола, поставени до четири маси; всички държаха в ръцете си книги, а на всяка маса, пред празния стол, имаше и по една грамадна като Библия книга. Последва кратка пауза, по време на която се чуваше тихото бръмчене на много гласове. Мис Милър минаваше от клас към клас и се мъчеше да въдвори тишина.

Нейде далеч се раздаде звън и веднага след него в стаята влязоха три дами; всяка от тях се упъти към масата си и седна на стола, а мис Милър зае четвъртия празен стол, който беше най-близо до вратата — там се бяха събрали най-малките момичета; казаха ми да отида в този клас и да седна най-отзад.

Занятията започнаха: повторихме кратката утринна молитва, сетне четохме текстове от светото писание, после — отегчително четене на глави от Библията, което продължи цял час. Когато то свърши, беше вече съвсем светло. Неуморният звънец би за четвърти път: строихме се по класове и отидохме в другата стая — на закуска. Как се радвах, че ще си похапна! Чувствувах се отмаляла, тъй като предишния ден бях яла съвсем малко.

Столовата беше голяма, ниска, мрачна стая; на две дълги маси димяха легени с нещо горещо, което за мой ужас никак не миришеше приятно. Когато всички, за които бе предназначена храната, подушиха тази миризма, избухна всеобщо недоволство: в първите редици, където бяха най-големите момичета, се разнесе шепот:

— Отвратително! Овесената каша пак е прегоряла!

— Тихо! — извика нечий глас; това не беше мис Милър, а една от учителките на по-големите момичета — дребна и мургава жена, облечена с вкус, но малко неприветлива; тя се настани начело на едната от масите, а една по-симпатична пълничка дама — на същото място на другата маса. Напразно търсех онази, която бях видяла предишната вечер; тя не се вестяваше. Мис Милър седна на края на масата, на която седях аз, а една възрастна дама с вид на чужденка — учителката по френски, както научих по-късно — на края на другата маса. Прочетохме дълга молитва и изпяхме химн; после някаква прислужница донесе чай за учителките и закуската започна.

Съвсем гладна и отмаляла, аз хапнах две-три лъжички каша, без да обръщам внимание на вкуса ѝ, но едва утолих мъничко глада си и

почувствах, че ям нещо съвсем противно: прегорилата овесена каша е почти толкова ужасна, колкото гнилите картофи; дори най-силният глад отстъпва пред нея. Лъжичките се вдигаха бавно: видях как момичетата опитват кашата и се мъчат да я ядат, но в повечето случаи се отказват. Закуската свърши, ала никой не бе закусил. Прочетохме благодарствена молитва за онова, което не бяхме получили, и отново изпяхме химн, а после тръгнахме към класната стая. Аз излязох от столовата с последните и като минавах край масите, видях как една учителка опита кашата в един от легените и се спогледа с другите; на лицата им се изписа недоволство и пълничката дама прошепна:

— Непоносим вкус! Срамота!

Часът започна след петнадесет минути, а дотогава в класната стая се вдигаше оглушителен шум — през този интервал сигурно бе разрешено да се говори високо и по-свободно и момичетата използваха това си право. Разговорите се въртяха все около закуската и всички говореха с възмущение за нея. Бедните! Това беше единствената им утеха. От учителките при нас остана само мис Милър; около нея имаше група големи ученички — те ѝ говореха със сериозни и сърдити жестове. Чух някои да споменават мистър Брокълхърст; в отговор на това мис Милър неодобрително клатеше глава, но не полагаше особени усилия да смири общото негодувание: тя без съмнение го споделяше.

Часовникът в класната стая удари девет; мис Милър напусна групата на големите ученички и като застана в средата на стаята, извика:

— Тишина! По местата!

Навикът към дисциплина веднага се прояви: за пет минути сред хаотичното множество се възцари ред и вавилонското стълпотворение бе последвано от сравнителна тишина. Учителките на по-горните класове заеха местата си, но всички сякаш чакаха нещо. На скамейките, изпълнили стаята от единия до другия ѝ край, осемдесетте момичета седяха изправени и неподвижни. Те представляваха странна картина: всички с гладко сресани назад коси, без нито една къдрица; с кафяви, високо затворени рокли и тесни бели якички; с малки торбички от американ (подобни на шотландски кесии), завързани отпред на кръста им, в които те държаха ръкоделните си принадлежности; и като допълнение на всичко това — вълнени чорапи

и груби обувки с металически токи. Сред така облечените възпитанички забелязах двадесетина големи момичета, цели жени; подобно облекло беше неподходящо за тях и придаваше странен вид дори на най-спретнатите.

Продължавах да ги разглеждам, а от време на време гледах и учителките — нито една от тях не ми хареса докрай: пълната ми се струваше малко груба, мургавата — много сърдита, онази, която приличаше на чужденка — рязка и особена, а мис Милър, бедната, с моравочервеното си загрубяло лице имаше вид на смазано от много работа същество. И изведнъж, когато очите ми още шареха от едно лице на друго, всички момичета, сякаш на пружини, станаха като едно.

Каква беше причината за това? Не чух никаква команда, ето защо останах изненадана. Докато разбере какво става, ученичките седнаха отново и тъй като всички погледи се насочиха към една точка, аз също погледнах натам и видях онази дама, която ме бе посрещнала предишната вечер. Тя стоеше в дъното на дългата стая, до една от камините — сега горяха и двете, — и мълчаливо и сериозно оглеждаше двете редици възпитанички. Мис Милър се приближи до нея и я попита нещо; като получи отговор, тя се върна на мястото си и каза високо:

— Старшата от първи клас^[2] да донесе глобусите!

Докато стане това, споменатата дама бавно мина край редиците. Струва ми се, че у мен чувството на почит е силно развито, защото и досега помня онзи благоговееен възторг, с който я гледах. Този път, на ярката дневна светлина, аз видях, че тя е висока, стройна и хубава; тъмнокафявите ѝ очи с леко подчертани с молив дълги ресници гледаха кротко и подсилваха белотата на широкото ѝ чело; по онова време не се носеха нито правите прически с панделки, нито дългите къдрици, та тъмните ѝ коси се виеха според тогавашната мода около слепите ѝ очи на едри вълни; роклята ѝ, също в тон с модата, бе от лилав плат с испанска гарнитура от черно кадифе. На кръста ѝ блестеше златен часовник (по онова време малко хора носеха часовници). Нека читателят прибави накрая и благородните черти, бледото, но лъчезарно лице и внушителното държане и той ще получи, доколкото може да се предаде с думи, точния портрет на мис Темпъл — Мария Темпъл, както бе надписан молитвеникът, който трябваше веднъж да занесе в черквата.

Директорката на Лоуд (такава беше длъжността на тази дама), седнала пред два глобуса, сложени на една от масите, извика при себе си първи клас и почна да преподава география; по-долните класове се събраха около другите учителки. В продължение на един час имаше занимания по история, граматика и др.; после по писане и аритметика, а също и уроци по музика, които мис Темпъл преподаваше на някои от по-големите ученички. Времетраенето на всеки урок бе строго определено и когато накрая удари дванадесет, мис Темпъл стана.

— Искам да кажа на възпитаничките няколко думи — заяви тя.

След приключване на занятията ученичките бяха започнали шумно да разговарят, но като чува гласа на директорката, млъкнаха. Тя продължи:

— Днес вие получихте закуска, която не можяхте да ядете и сигурно сте гладни. Наредих да ви дадат на обед хляб и сирене.

Учителките учудено я погледнаха.

— Поемам отговорността за това върху себе си — добави тя вместо обяснение и тозчас излезе от класната стая.

Сиренето и хлябът бяха веднага донесени и раздадени и всички с голямо удоволствие се нахраниха. Сетне ни казаха: „Всички в градината!“ Ученичките си сложиха груби сламени шапки с шнурчета от цветна басма и наметала от груб сив вълнен плат. Облечена по същия начин, аз, следвайки другите, излязох на чист въздух.

Градината беше голяма, заобиколена с толкова висока стена, че в никакъв случай не можеше да се надникне отвъд; встрани се простираше една покрита веранда, а средата на градината, разделена на множество лехи, бе оградена от широки алеи. За тези лехи се грижеха ученичките — всяка от тях имаше своя леха. През лятото, когато там са цъфтели много цветя, лехите сигурно са били красиви; но сега, в края на януари, те бяха попарени и повехнали. Оглеждах всичко наоколо и треперех: денят беше студен за игри на открито — наистина дъжд не валише, но бе паднала гъста и влажна жълта мъгла, а краката ни шляпаха из локвите от поройния дъжд, валил предишния ден. Най-здравите момичета почнаха да тичат и да играят, а бледите и слабичките се събраха на купчини на верандата, търсейки защита от студа; и когато влагата на мъглата започна да прониква до костите им, чух продължителна глуха кашлица.

До този момент не бях говорила още с никого и никой, изглежда, не ми обръщаше внимание. Стоях самичка настрана, но бях свикнала със самотата и тя не ми тежеше много. Облегнах се на една от колоните на верандата, хубавичко се загърнах в сивото си наметало и опитвайки се да забравя студа, който ме пронизваше цялата, и незадоволения глад, който ме мъчеше, отдадох се на съзерцание и размисъл. Мислите ми бяха смътни и откъслечни, та не си струва да ги отбелязвам; още не знаех къде всъщност се намирам; Гейтсхед и досегашният ми живот като че ли бяха останали безкрайно далеч; настоящето ми се струваше необикновено и неясно, а бъдещето изобщо не можех да си представя. Обгърнах с поглед уединената, сякаш манастирска градина, а после спрях очи върху сградата на пансиона — голяма постройка, половината от която изглеждаше стара и извехтяла, а останалата половина — съвсем нова. В новата част, където се намираха класната стая и спалнята на ученичките, прозорците бяха с много пречки и с решетки като на някаква черква; на една каменна плоча над входа прочетох следния надпис:

ЛОУДСКИ ИНСТИТУТ

Това крило бе възстановено в лето господине... от
Нейъми Брокълхърст от имението Брокълхърст, находящо
се в това графство

Нека вашата светлина свети на човеците, та те да
видят добрите ви дела и да прославят небесния ви баща

Евангелие от Матей, стих 16

Прочетох много пъти този текст: чувствувах, че той все трябва да има някакво значение, но аз не бях в състояние да го разбера. Когато се бях замислила над значението на думата „институт“ и се опитвах да намеря връзката между началния текст на надписа и стиха на светото писание, чух някой да кашля зад гърба ми и се обърнах. Недалеч, на една каменна скамейка, седеше момиче: навело се над една книга, то, както ми се стори, бе всецяло погълнато от нея. „Раселас“^[3] — заглавието на книгата, което прочетох от мястото, където стоях, ми се

видя много странно и поради това привлекателно. Като обърна един лист, момичето случайно вдигна очи и аз направо го попитах:

— Интересна ли е книгата?

Бях вече решила да го помоля да ми даде тази книга, когато я прочете.

— Харесва ми — отговори то след кратка пауза, през която ме огледа внимателно.

— А за какво се разказва в нея? — продължих аз.

Не зная откъде намерих смелост да заговоря първа със съвсем непознато момиче — това противоречеше и на моята природа, и на моите привички, но сигурно увлечението му от книгата бе докоснало съответната струна в душата ми, защото и аз обичах да чета, макар безразборно и по детски — не можех да отделям и да разбирам сериозното и същественото.

— Ако искаш, можеш да я разгледаш — каза момичето и ми подаде книгата.

Така и сторих. Като попрелистих страниците ѝ, аз се убедих, че съдържанието ѝ е по-малко примамливо от заглавието. Книгата според моя детски вкус бе скучна: там не пишеше нищо за феи и за духове, а страниците с гъст шрифт не обещаваха нищо занимателно. Върнах книгата на нейната притежателка; тя кротко я взе и без да каже нещо, се готвеше отново да се задълбочи в четене, когато реших да се обърна към нея.

— Можеш ли да ми обясниш какъв е онзи надпис на плочата над входа? Какво означава „Лоудски институт“?

— Това е сградата, в която ще живееш.

— Защо се нарича „институт“? Нима се различава от другите училища?

— То е нещо като благотворително учебно заведение. И ти, и аз, и всички други момичета живеят тук от милостиня. Ти сигурно си сираче. Баща ти и майка ти не са живи, нали?

— И двамата не ги помня.

— Да, тук всяко момиче е без баща или майка, или пък кръгло сираче, затова училището ни се нарича институт за обучение на сираци.

— Нима ние не плащаме пари? Нима ни държат даром?

— Нашите близки или приятели плащат по петнадесет лири годишно.

— Защо тогава казваш, че живеем от милостиня?

— Защото петнадесет лири е много малка сума за обучението и издръжката ни; остатъкът се събира с подписка.

— А кои участвуват в тази подписка?

— Разни добродетелни дами и господа — от околността или от Лондон.

— Коя е тази Нейъми Брокълхърст?

— Това е дамата, която е построила новото крило на тази сграда, както пише на плочата, и чийто син надзирава и ръководи всичко тук.

— Защо?

— Защото е касиер и собственик на заведението.

— Значи, сградата не е на онази висока дама с часовника, която нареди да ни дадат хляб и сирене.

— На мис Темпъл ли? О, не! Ех, ако беше нейна! А така за всичко, което направи, тя трябва да отговаря пред мистър Брокълхърст. Той купува храната и облеклото ни.

— Той тук ли живее?

— Не, на две мили оттук, в една голяма къща.

— Добър ли е?

— Той е духовно лице и както казват, правел много добрини.

— Значи, високата дама се казва мис Темпъл.

— Да.

— А как се казват другите учителки?

— Онази с румените бузи се казва мис Смит; тя ни учи на ръкоделие и шев — ние сами си шием дрехите; полите, престилките и всичко останало; нисичката брюнетка е мис Скачърд — тя преподава история и граматика, ръководи и упражненията на втори клас; онази пък, която ходи с шал и носна кърпа, завързана отстриани с жълта панделка, е мадам Пиеро, тя е от Лил, Франция, и преподава френски.

— Обичаш ли учителките?

— Разбира се.

— Обичаш ли онази, която е дребна и мургава, както и мадам... не мога да произнеса като теб името й.

— Мис Скачърд е много сприхава — гледай да не я дразниш; мадам Пиеро, общо взето, не е лоша...

— Но мис Темпъл е най-добра от всички, нали?

— Мис Темпъл е много добра и много умна; стои над всички други, понеже знае много повече от тях.

— Отдавна ли си тук?

— От две години.

— Сираче ли си?

— Да, нямам майка.

— Харесва ли ти тук?

— Задаваш премного въпроси. Смятам, че това, което ти казах, засега е достатъчно. Искам да почета.

Но в този миг удари звънецът за обед и всички се прибраха вътре. Миризмата, изпълнила сега столовата, едва ли беше по-апетитна от онази, която вдишваха ноздрите ни на закуска. Обедът ни бе сервиран в два големи тенекиени съда, от които се вдигаше силна пара с мирис на гранясала мазнина. Този буламач бе направен от безвкусни картофи и късчета развалено месо, сварени заедно. Всяка възпитаничка получи по една доста голяма порция. Мъчейки се да ям насила, аз се питах дали ще ни хранят така всеки ден.

Като се нахранихме, веднага отидохме в класната стая; уроците започнаха отново и продължиха до пет часа. Единствената случка през този следобед, която заслужава внимание, беше тази, че мис Скачърд в часа си по история наказва момичето, с което говорих на верандата — накара го да застане в средата на стаята. Това наказание ми се стори много обидно, особено за такова голямо момиче — на вид то беше най-малко тринадесетгодишно. Очаквах момичето да се натъжи и засрами, но за мое учудване то не пророни нито сълза и дори не се изчерви: спокойно и сериозно, то стоеше в средата на класната стая, а към него бяха устремени погледите на всички. „Откъде е това спокойствие и твърдост у нея?“ — питах се аз. Ако бях на нейно място, сигурно щях да пожелая земята да се разтвори под мен и да ме погълне. А тя има такъв вид, сякаш мисли за нещо, което няма нищо общо с наказанието ѝ, за нещо съвсем различно от онова, което е около нея и пред нея. Бях чувала за хора, които сънували будни — дали и тя не сънуваше сега такъв сън? Погледът ѝ бе прикован в пода, но бях уверена, че тя не вижда нищо — този поглед като че ли беше отправен навътре, към дълбините на сърцето ѝ: тя сякаш бе погълната от своите спомени и не

забелязваше нищо около себе си. Чудех се що за момиче е тя — добро или лошо.

Малко след пет часа отново ни нахраниха — чаша кафе с половин филия чер хляб. Аз лакомо изгълтах дела си и с удоволствие бих унищожила още една дажба — не бях заситила глада си. Последва половинчасов отдых и занятията пак продължиха. Сетне ни дадоха по чаша вода с парче овесен сладкиш, прочетохме молитвите и си легнахме.

Така изтече първият ми ден в Лоуд.

[1] В Англия това обръщение се употребява и към неомъжени жени. — Б.пр. ↑

[2] В Англия първи клас е най-горният клас, а не най-долният, както у нас. — Б.пр. ↑

[3] „Историята на Раселас, абисински принц“ — роман от Самюъл Джонсън (1709 — 1784), английски учен и критик. — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Следният ден започна както първият — станахме и се облякохме на светлината на свещи; но тази сутрин мина без церемонията на умиването: водата в каните бе замръзнала. Предишната вечер времето се промени и цяла нощ през пролуките на прозорците на спалнята ни свири такъв силен североизточен вятър, че ние треперехме от студ в леглата си и водата в каните се превърна в лед.

Преди още да бе свършил дългият час, посветен на молитви и четене на Библията, аз бях вече умряла от студ. Най-после стана време за закуска и този път овесената каша не бе прегоряла; по качество тя беше поносима, но количеството ѝ — съвсем недостатъчно. Колко малка ми се стори моята порция! Искаше ми се тя да е два пъти по-голяма.

Този ден ме включиха в числото на ученичките от четвърти клас и вече трябваше да изпълнявам задълженията си като останалите; досега бях само наблюдателка на живота в Лоуд, а занапред щях да участвувам непосредствено в него. Тъй като не бях свикнала да уча наизуст, отначало уроците ми се сториха дълги и трудни; честата смяна на един предмет с друг също ме смути и аз се зарадвах, когато към три следобед мис Смит ми даде тясно, дълго около два метра парче муселин, заедно с игла, напръстник и другите необходими принадлежности и ми каза да седна в един тих ъгъл на класната стая и да поръбя парчето. През този час повечето момичета шиеха, само един клас имаше четене при мис Скачърд; тъй като в стаята бе тихо, аз чувах ясно какво четат и как четат всички, а също и какви забележки прави мис Скачърд. Това беше час по история на Англия; сред ученичките, които четяха, забелязах момичето, с което говорих на верандата: в началото на урока то бе най-отпред, ала заради някаква грешка в произношението или за това, че не бе внимавало добре в препинателните знаци, неочаквано го изпратиха най-отзад. Но дори след това мис Скачърд не го остави на мира; тя непрекъснато му правеше забележки:

— Бърнз (изглежда, това бе презимето на момичето; тук към всички ученички се обръщаха на презиме, като към момчета), пак си кривиш краката, застани веднага прилично! Бърнз, пак си издала напред брадата си; Бърнз, вдигни глава, няма да ти позволя да стоиш пред мен в такава поза — и т.н., и т.н.

След като прочетоха главата два пъти, мис Скачърд им каза да затворят книгата и почна да ги изпитва. Урокът беше за Чарлз I и учителката задаваше най-различни въпроси за митническите такси, за корабния данък^[1] и пр., на които повечето от ученичките не можеха да отговорят; но когато мис Скачърд се обръщаше към Бърнз, за нея сякаш не съществуваше никаква трудност: паметта ѝ, изглежда, бе възприела всичко съществено от урока и тя отговаряше веднага на всеки въпрос. Очаквах учителката да я похвали, задето е внимавала, но вместо това тя изведнъж викна:

— Мръсно, противно момиче! Тази сутрин дори и ноктите си не си изчистила!

За мое учудване Бърнз нищо не отговори.

„Защо — мислех си аз — не обясни, че не е могла нито да си изчисти ноктите, нито да се умие, защото водата замръзна?“

Но вниманието ми бе отвлечено от мис Смит, която ме помоли да ѝ помогна да навие на кълбо едно гранче конци; намотавайки кълбото, тя ми задаваше от време на време въпроси: учила ли съм преди в училище, мога ли да бродирам, да шия, да плета и пр. Докато ѝ помагах, няхах възможност да наблюдавам какво прави мис Скачърд; когато се върнах на мястото си, тя тъкмо казваше нещо, което не можах да чуя, и Бърнз веднага отиде в съседната малка стаичка, където се държаха книгите, и излезе оттам след половин минута със снопче пръчки, завързани от едната страна. Тя подаде на мис Скачърд страшното възпитателно средство с почтителен поклон, сетне спокойно, без да чака да ѝ кажат, развърза престилката си и учителката незабавно я удари силно по врата десетина пъти със снопчето. В очите на Бърнз не се появи нито една сълза и докато аз, гледайки тази картина, трябваше да прекъсна шиенето, понеже пръстите ми трепереха — бях обзета от безпомощен гняв, — лицето на наказаната не трепна и остана замислено както винаги.

— Упорито момиче! — възкликна мис Скачърд. — Нищо не може да те оправи, немарливка такава! Занеси обратно пръчките!

Бърнз послушно изпълни това, което ѝ каза учителката. Когато тя се връщаше от стаичката, аз внимателно я погледнах: тя тъкмо пъхаше в джоба си носната си кърпа, а на слабата ѝ буза личеше следата на току-що изтрита сълза.

Привечер имахме час за игри. По-късно той стана за мен най-приятното време в Лоуд. Парченцето хляб и глътката кафе, които получавахме в пет часа, макар да не ни засищаха, подкрепяха силите ни; напрежението от дългия учебен ден отслабваше; в учебната стая ставаше по-топло, отколкото сутрин — камините горяха малко по-силно, тъй като трябваше да заместват свещите, които се запалваха по-късно; отблясъците на яркочервените пламъци в полумрака, непринудената веселост и многогласата глъчка караха човек да изпитва приятното чувство, че е свободен.

Вечерта на същия ден, в който мис Скачърд наказва с пръчките ученичката си Бърнз, аз вървах между скамейките, масите и групите смеещи се момичета както обикновено сама, но не се чувствах самотна. Като минавах край прозорците, от време на време повдигах транспарантите и поглеждах навън: валеше силен сняг и долу по первазите на прозорците се бяха натрупали вече цели преспи; притиснала ухо до стъклото, аз успях да чуя въпреки веселата глъч в стаята жалостивия вой на вятъра отвън.

Ако бях напуснала някое уютно семейно огнище и нежни родители, сигурно щях да изпитам в този час особено остро болката на разлъката; сигурно вятърът щеше да навее печал в сърцето ми, а хаосът от гласове да смути душевния ми мир. Но сега те предизвикаха у мен странна възбуда: трескава и дръзка, аз исках вятърът да вие по свирепо, здрачът по-скоро да се превърне в гъст мрак, а глъчката да стане още по-гръмка.

Като прескачах скамейките и се провирах под масите, аз се приближих до една от камините; там зърнах Бърнз — тя бе коленичила мълчаливо до високата решетка на камината и не обръщаше внимание на нищо, което ставаше около нея, задълбочена в една книга, която четеше на слабата светлина на жарта.

— Това пак ли е „Раселас“? — попитах аз, спряла зад нея.

— Да — отговори тя, — ей сега я свършвам.

След пет минути Бърнз затвори книгата. Аз се зарадвах.

„Сега — помислих си — може би ще успея да поговоря с нея“ — и седнах до момичето на пода.

— Как е малкото ти име?

— Хелин.

— Отдалеч ли пристигна тук?

— От север, чак от границата с Шотландия.

— Ще се върнеш ли някога пак там?

— Надявам се, макар че никой не знае какво му носи бъдещето.

— Сигурно ти се иска да напуснеш Лоуд.

— Не. Защо? Изпратили са ме тук, в Лоуд, за да получа образование; какъв смисъл има да си отивам, без да съм постигнала тази цел?

— Но онази учителка — мис Скачърд — е жестока към теб!

— Жестока ли? Ни най-малко. Тя е само строга: не обича моите недостатъци.

— А аз на твоє място щях да я намразя; и не бих ѝ се подчинявала: ако ме удари с онзи сноп пръчки, ще го изтръгна от ръцете ѝ и ще го счупя пред очите ѝ!

— Аз пък мисля, че няма да направиш нищо, ако пък направиш, мистър Брокълхърст веднага ще те изключи от училището. Каква болка ще причиниш с това на близките си! Много по-добре е търпеливо да понесеш обидата, от която ще страдаш само ти, отколкото да извършиш необмислена постъпка, която ще огорчи всички твои близки. Пък и Библията ни учи да отвърщаме на злото с добро.

— Но нали е унижително да те бият с пръчки или да те изправят сред стаята пред толкова хора? И при това ти си голямо момиче! Аз съм много по-малка от теб, а не бих понесла това.

— И все пак си длъжна да понасяш всичко, щем се налага; само глупавите и слабоволевите казват, че *не могат да понесат* кръста, определен им от съдбата.

Слушах я с изумление: не можех да разбера това верую на търпеливостта, а още по-малко — да си обясня или одобря снизхождението, с което Хелин се отнасяше към своята мъчителка. И все пак се досещах, че Хелин Бърнз вижда нещата в някаква особена светлина, непонятна за мен. Допусках, че може би тя е права, а аз греша, но нямах намерение да се задълбочавам в това и отложих размишленията си за по-подходящо време.

— Ти казваш, Хелин, че си имала недостатъци. Какви са те? Ти ми изглеждаш много добра.

— Запомни от мен, че не трябва да съдиш по първите впечатления: мис Скачърд казва, че съм немарлива — и действително никак не умея да държа вещите си в ред; аз съм нехайна; не изпълнявам правилника; чета книги, когато трябва да си уча уроците; върша всичко безсистемно; понякога говоря като теб, че *не мога да понасям* никакъв установен ред. Всичко това много дразни мис Скачърд, която е винаги спретната, прецизна и взискателна.

— И още раздразнителна и жестока — добавих аз.

Но Хелин Бърнз очевидно не бе съгласна с мен: тя не ми отговори.

— А мис Темпъл също ли е строга като мис Скачърд?

Когато изрекох името на мис Темпъл, на сериозното лице на Хелин се появи лека усмивка.

— Мис Темпъл е много добра; тя трудно би могла да бъде строга към някого, дори към най-лошото момиче от нашето училище. Тя вижда моите недостатъци, кротко ми ги посочва, и ако върша нещо достойно за похвала, никога не скъпи думите си. Убедително доказателство за лошия ми характер е фактът, че дори нейните забележки — толкова кротки, толкова разумни — не могат да ме излекуват от недостатъците ми; дори похвалите ѝ, които ценя така високо, не могат да ме накарат да бъда винаги грижлива и внимателна.

— Странно — казах аз, — нима това е толкова трудно?

— Не се съмнявам, че *за теб* не е трудно. Наблюдавах те тази сутрин в клас и видях, че много внимаваше, ти нито за миг не отклони вниманието си, когато мис Милър обясняваше новия урок и ти задаваше въпроси. А моите мисли все са някъде далеч. Уж трябва да слушам мис Скачърд и да запомня добре онова, което казва, пък понякога дори не чувам гласа ѝ! Сякаш потъвам в някакъв сън. От време на време ми се струва, че съм в Нортъмбърланд и че това, което чувам, е ромонът на поточето — то тече покрай нашата къща в Дийпден, — и ако трябва да отговоря на някой въпрос, трябва първо да се отърся от съня си; но тъй като не съм чула нищо от урока, защото в ушите ми е звучал само ромонът на поточето, не зная какво да отговоря.

— И все пак колко хубаво отговаряше днес!

— Чиста случайност: онова, което четяхме, ме заинтересува. Днес вместо да мисля за Дийпден, аз се питах как може човек, който обича справедливостта, да постъпва понякога така несправедливо и глупаво, както Чарлз I. И си казвах: жалко, че той, толкова честен и съзнателен, не се е ръководил от нищо друго освен от кралските си права. А само да беше по-прозорлив и да се бе съобразил с така наречения „дух на епохата“!... И все пак той ми харесва, аз го уважавам и ми е жал за него — този клетник, завършил на ешафода! Да, враговете му са по-лоши от него: те са пролели кръв, която са нямали право да проливат. Как са посмели да го убият!

Хелин сякаш говореше на себе си: тя забрави, че трудно мога да я разбера — нали не знаех нищо или почти нищо за този крал! Помъчих се да я върна към въпроса, който интересуваше мен.

— А когато ти преподава мис Темпъл, мислите ти пак ли са някъде далеч?

— Разбира се, не, или много рядко — мис Темпъл винаги казва нещо ново, което е по-интересно от моите мисли. Много обичам да я слушам; тя разказва неща, които често сама съм искала да знам.

— Значи, в часовете на мис Темпъл ти се държиш добре?

— Да, но това става от само себе си: не са нужни никакви усилия; само следвам своите наклонности — с една дума, това не е моя заслуга.

— Не, това е голяма заслуга; ти си добра с онези, които са добри с теб. А според мен така и трябва да бъде. Ако хората са винаги кротки и се покоряват на жестоките и несправедливите, лошите винаги ще вършат каквото си искат; няма да се боят от нищо и няма никога да се променят, а ще стават все по-лоши и по-лоши. Когато ни ударят без причина, трябва да отговорим на удара с удар — уверена съм в това, — и то с такава сила, че този, който ни е ударил, завинаги да се отучи да удря.

— Сигурна съм, че ще разсъждаваш другояче, когато пораснеш: сега ти си малко, неразумно момиче.

— Но аз така чувствавам нещата, Хелин: трябва да мразя онези, които въпреки усилията ми да им угодя, продължават да ме мразят; трябва да се противопоставям на онези, които ме наказват несправедливо. Това е толкова естествено, колкото да обичаш този,

който е благ към теб, или да приемеш наказанието, когато то е заслужено.

— Това е схващане на езичниците и диваците, но християните и цивилизованите хора не мислят така.

— Нима? Защо?

— Защото не насилието е най-доброто оръжие срещу омразата и не отмъщението е най-доброто средство против несправедливостта.

— Тогава с какво да се борим срещу омразата?

— Прочети Новия завет и обърни внимание какво казва и как постъпва Христос. Нека думите му станат закон за теб, а делата му — пример.

— Какво казва той?

— „Обичайте враговете си; благославяйте тези, които ви хулят; вършете добрини на онези, които ви мразят и се отнасят жестоко с вас.“

— Тогава аз трябва да обичам мисис Рийд, което не мога да сторя; трябва да благославям и сина ѝ Джон — нещо също невъзможно.

На свой ред Хелин Бърнз ме помоли да ѝ обясня по-подробно причините за това и аз започнах да разказвам историята на страданията и обидите, които бях понесла. Говорех това, което чувствах — страстно и разпалено, — без да премълчавам или смекчавам нещо.

Хелин търпеливо ме изслуша докрай; очаквах след това да направи някаква забележка, но тя не каза нищо.

— Е — запитах аз припряно, — мисис Рийд не е ли коравосърдечна, лоша жена?

— Тя без съмнение е била жестока към теб; но тя е мразила твоя характер, както мис Скачърд мрази моя. Интересно — с какви подробности помниш всичко, което ти е сторила или казала! Колко дълбоки следи е оставила в сърцето ти нейната несправедливост! На мен несправедливостите не правят такова силно впечатление. Не би ли се почувствувала по-щастлива, ако се опиташ да забравиш жестокостта на мисис Рийд и гневните чувства, които поражда тази жестокост? Животът ми се струва твърде кратък, за да го тровим със злоба и горчиви спомени. На този свят ние, хората, сме пълни с недостатъци, а и не можем да бъдем други; но ще дойде ден — сигурна съм в това, — когато ще се освободим от тях, освобождавайки се от нашите

поддаващи се на покварата тела, денят, в който ще се отървем от унижението и греха ведно с гнетящата ни плът и ще остане само искрата на духа — незримата същност на живота и мисълта, чиста, както когато напуска всевишния, за да вдъхне живот на някой човек и по-късно да го напусне, за да се свърже с някое по-висше същество — да премине всички степени на славата: от бледата човешка душа до лъчезарната душа на херувима! Дали тази искра би се вселила някога в по-низше създание, например от човека в сатаната? Не, не допускам това. Вярвам в нещо друго, което не съм научила от никого и за което рядко говоря, но то е наслада за мен и аз твърдо вярвам в него, тъй като то вдъхва упование на всички; с него вечността за мен е почивка — огромен дом, а не царство на ужаса, ад. И после, с това верую аз мога много лесно да разгранича престъпника от неговото престъпление, мога съвсем искрено да простя на престъпника и в същото време да презирам престъплението му; благодарение на това верую сърцето ми никога не жадува за мъст, падението никога не ме отвращава твърде силно, несправедливостта никога не ме обезсърчава прекалено много; живея спокойно и очаквам спокойно смъртта.

Когато Хелин изрече последната фраза, главата ѝ, дотогава наведена, клюмна съвсем. Разбрах по погледа ѝ, че не желае да говори повече и предпочита да се вгълби в мислите си. Но тя не можа дълго да размишлява: една старша — едро, грубо момиче — дойде и рече със силен къмбърландски акцент:

— Хелин Бърнз, ако не дойдеш още сега с мен да подредиш чекмеджето си и да прибереш ръкоделието си, ще те обадя на мис Скачърд.

Хелин с въздишка се отърси от мислите си, стана и тръгна веднага, без да възрази.

[1] Данък, с който са били облагани някои градове и пристанища. Набраните средства се използвали за построяване на бойни кораби. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Първите три месеца в Лоуд ми се сториха век — разбира се, не златен. Прекарах ги в упорита борба за свикване с правилника и непривичните за мен задължения. Страхът, че ще загубя тази борба, ме мъчеше повече от физическите несгоди, които търпях, въпреки че и те не бяха леки.

През януари, февруари и част от март дълбоките снегове, а след стопяването им — почти непроходимите пътища, ни пречеха да отиваме по-далеч от двора, освен когато ходехме на черква; но в тези граници ние трябваше да прекарваме всеки ден по един час на открито. Облеклото ни не беше в състояние да ни запази от силния студ: няхаме високи обувки — снегът влизаше в половинките ни и там се топеше, ръцете ни бяха без ръкавици, безчувствени и отекли от студа, както и краката. Спомням си добре непоносимите болки, които търпях всяка вечер, когато краката ми се възпаляваха, и мъките сутрин, когато пъхах подпухналите си, ожулени и вкочанени пръсти в обувките. Освен това оскъдната храна ни мъчеше много; като всички деца, които растат, ние имахме чудесен апетит, а храната, която получавахме, едва ли би могла да задоволи дори някое крехко, болнаво същество. Недостатъчната храна породя нещо, от което патеха предимно помалките ученички: когато изгладнелите големи момичета имаха възможност, вземаха с увещания или заплахи храната на малките. Неведнъж аз разделях между две такива претендентки скъпоценния си къшей чер хляб, който ни поднасяха привечер, и след като отстъпвах на трета половината от кафето си, изгълтвах остатъка и скришом плачех, чувствайки остър глад.

Неделите през тази зима бяха тягостни. Трябваше да ходим две мили пеша до брокълбриджката черква, където служеше нашият патрон. Тръгвахме премръзнали и пристигахме в черква още по-премръзнали; по време на сутрешната служба просто се вдървявахме. Черквата беше твърде далеч, за да успеем да се върнем за обед, затова

между отделните литургии ни раздаваха студено месо и хляб, както винаги в същото мизерно количество.

След завършването на следобедната служба ние се връщахме по един открит път през хълмовете, по който духаше остър зимен вятър откъм веригата снежни върхове на север — вятърът просто одираше кожата от лицата ни.

Спомням си как мис Темпъл крачеше леко и бързо покрай нашата изнурена върволица с карираното си наметало, което леденият вятър развяваше и с което тя се беше здраво загърнала, и как ни ободряваше с думите и примера си да не падаме духом и да вървим напред „като войници“. Другите учителки, бедните, бяха премного обезкуражени, за да се опитват да насърчават останалите.

Как копнеехме за светлината и топлината на пламтящия огън, когато се връщахме обратно! Но ако не други, малките биваха лишавани от тях: всяка от двете камини в училищната стая веднага се заобикаляше от двойна редица големи момичета, а зад тях по-малките се сгушваха на купчинки, загърнали хилавите си ръце в престилчиците си.

Известна утеха за нас, малките, бе неделната следобедна закуска, когато получавахме двойна порция хляб — цяла, а не половин филия — с чудесна прибавка: тънък слой масло; това бе седмичната дажба, за която копнеехме от неделя до неделя. Обикновено аз успявах да си запазя половината от тази разкошна закуска, но остатъкът трябваше неизбежно да се дели.

Неделя вечер прекарвахме, като повтаряхме наизуст църковния катехизис и пета, шеста и седма глава от евангелието на Матей и изслушвахме дълга проповед, четена от мис Милър, чиито несдържани прозевки свидетелствуваха за умората ѝ. Често пъти тази програма включваше интерлюдия, в която пет-шест малки момичета играеха ролята на мъченици. Умрели за сън, те можеха да изпадат — ако не от третата черковна галерия, от редиците на четвърти клас и да бъдат отнесени полумъртви. Спасението се състоеше в това да ги тласнат към средата на училищната стая и да ги заставят да стоят там, докато трае проповедта. Понякога краката им изневеряваха и те се сгушваха на купчинка; в такива случаи им даваха възможност да се облегнат на високите столчета на старшите.

Дотук не споменах нищо за посещенията на мистър Брокълхърст; този господин отсъствуваше от дома си през по-голямата част от първия месец след пристигането ми, може би защото бе продължил престоя си у своя приятел — архидякона; отсъствието му бе добре дошло за мен. Не е необходимо да казвам, че имах основания да се страхувам от появата му, но ето че накрая той дойде.

Един следобед (три седмици след пристигането ми в Лоуд), както си седях с плочата в ръка, замислена над една задача, погледнах случайно към прозореца и забелязах някакъв човек, който минаваше точно в този момент — почти инстинктивно познах слабата му фигура; и когато след две-три минути цялото училище, в това число и учителките, стана на крак, не бе необходимо да вдигам поглед, за да разбера чие пристигане приветствувахме така. С големи крачки той прекоси училищната стая; сега до мис Темпъл, също права, стоеше онази черна колона, която ми бе хвърлила такъв зловещ поглед, смръщена застанала върху килима пред камината в Гейтсхед. Погледнах крадешком тази архитектурна творба. Да, имах право: това бе мистър Брокълхърст, облечен в сюртук; той сега изглеждаше по-висок, по-слаб и по-скован.

Имах лично мои причини да се страхувам от появата на този призрак: много добре помнех лукавите намеци на мисис Рийд за положението ми и пр. и обещанието, дадено от мистър Брокълхърст, да уведоми мис Темпъл и учителките за лошия ми нрав. Постоянно се страхувах, че един ден това обещание ще бъде изпълнено — всеки ден очаквах този човек да дойде, да разкаже за миналия ми живот и да ме заклеми завинаги като лошо дете — и ето че той дойде. Мистър Брокълхърст стоеше до мис Темпъл и ѝ говореше тихо на ухото: не се съмнявах, че разкрива лошите ми качества: следях тъмните ѝ очи с мъчително безпокойство, в очакване всеки момент те да се спрат на мен с израз на отвращение и омраза. Аз също слушах и тъй като седях напред, недалеч от тях, можах почти напълно да разбера какво ѝ казва; това, което чух, ме успокои в момента.

— Смятам, мис Темпъл, че конците, които купих в Лоутън, са добри. Сетих се, че тъкмо такива ни трябват за басмените ризи, и избрах подходящи за тях игли. Можете да кажете на мис Смит, че съм забравил да оставя бележка за губерките, но тя ще получи някои писмени указания идната седмица; не бива в никакъв случай да дава

повече от една наведнъж на всяка ученичка: ако имат по повече, те ще проявяват небрежност и ще ги губят. И друго, мадам! Искам вълнените чорапи да се пазят по-добре! Когато бях тук последния път, отидох в зеленчуковата градина и видях дрехи, прострени на въжето; там имаше и черни чорапи в много лошо състояние: по големината на дупките им заключих, че не са били редовно кърпени.

Той млъкна.

— Вашите нареждания ще бъдат взети под внимание, сър — каза мис Темпъл.

— Мадам — продължи той, — перачката ми довери, че някои от момичетата сменяли по две якички седмично; това е твърде много; правилникът им разрешава само по една.

— Ще ви обясня, сър. Агнис и Катрийн Джонстън бяха поканени миналия четвъртък на чай от техни приятелки в Лоутън и им разреших да си сложат чисти якички.

Мистър Брокълхърст кимна.

— Е, като изключение това може да се допусне; но моля ви това да не става много често. Учудва ме и нещо друго: като уреждахме сметката с домакинката, открих, че през последните две седмици на момичетата е била сервирана два пъти закуска от хляб и сирене. Как е възможно такова нещо? Прегледах правилника и установих, че такава закуска не се предвижда. Кой направи това нововъведение? И с какво право?

— Аз съм виновна за това, сър — отвърна мис Темпъл: — закуската беше така лошо приготвена, че момичетата просто не можеха да я ядат; не посмях да ги оставя гладни до обед.

— Мадам, един момент. Вие знаете, че планът ми за възпитанието на тези момичета не се заключава в това да свикват с лукс и да се разглезват, а да станат твърди, търпеливи, себеотрицателни. Ако ги сполети някое малко разочарование във връзка с храната, като например лошото качество на някое ястие или на неговия сос, това не бива да се заменя с нещо по-fino за сметка на лошото ястие и по този начин да се угажда на тялото и да се пренебрегва целта на нашия институт; грешката трябва да бъде поправена с оглед на духовното издигане на възпитаничките, като ги насърчаваме да проявяват твърдост, когато търпят временни лишения. Няколко поучителни думи в такъв случай няма да бъдат неуместни;

един тактичен учител би могъл да използва тази възможност, за да поговори за страданията на първите християни, за мъките на мъчениците, за проповедите на нашия благословен син божи, в които той призовава учениците си да поемат кръстовете си и да го последват; за съветите му, че човек не трябва да се храни само с хляба, а и с всяка дума, която излиза от устата на бога; за неговите свети утешения: „Ако търпиш глад или жажда заради мене, ти си блажен.“ О, мадам, когато слагате хляб и сирене вместо прегоряла каша в устата на тези деца, вие всъщност храните недостойните им тела и не подозирате, че с това подлагате на глад безсмъртните им души.

Мистър Брокълхърст пак замълча — може би обзет от силни чувства. Когато той започна да ѝ говори, мис Темпъл бе свела очи; но сега тя гледаше право пред себе си, а лицето ѝ, обикновено бяло като мрамор, изглежда, бе приело и студенината, и твърдостта на мрамора, особено устата ѝ, затворена тъй, сякаш само длетото на скулптор би могло да я отвори, а веждите ѝ постепенно придобиха израз на каменна суровост.

Междувременно мистър Брокълхърст, застанал край камината с ръце на гърба, оглеждаше величествено всички ученички. Внезапно очите му примигнаха, сякаш бяха заслепени или нещо бе влязло в тях; като се обърна, той заговори много по-енергично, отколкото досега:

— Мис Темпъл, мис Темпъл, кое... кое е онова момиче с накъдрената коса? Червенокоса, мадам, и при това накъдрена — цялата накъдрена! — И като протегна бастуна си, той посочи ужасяващата го личност, а ръката му трепереше.

— Това е Джулия Севърн — отвърна мис Темпъл много тихо.

— Джулия Севърн! А защо тя, която и да е, има накъдрена коса? Защо тя, в разрез с всички правилници и принципи на това заведение, се отдава така явно на светски живот — и то тук, в един благочестив, богоугоден кът, — та се осмелява да ходи с такива къдрици?

— Къдриците на Джулия са естествени — отговори мис Темпъл още по-тихо.

— Естествени ли? Но ние не трябва да се стремим да угаждаме на естеството. Искам тези деца да бъдат деца на добродетелта; за какво е този разкош? Сто пъти съм казвал, че държа косите да се носят добре прибрани, просто и скромно. Мис Темпъл, цялата коса на това момиче да се остриже, утре ще пратя бръснар; виждам и други, които са твърде

далеч от приличието — например онова високо момиче; кажете му да се обърне. Кажете на всички първокласнички да станат и да се обърнат с лице към стената.

Мис Темпъл прекара носната си кърпа по устните, сякаш за да изтрие неволната усмивка, която се появи на тях; тя предаде нареждането и когато момичетата от първи клас разбраха какво се иска от тях, те се подчиниха. Облегнала се малко назад на скамейката си, аз можах да видя израза в очите и гримасите, с които те посрещнаха тази маневра. Жалко, че мистър Брокълхърст не можеше да ги види — тогава може би щеше да разбере, че каквото и да прави с външността на тези глави, влиянието му върху съдържанието им си оставаше много по-малко, отколкото можеше да си представи.

Около пет минути той гледа критично обратните страни на тези живи медали, сетне произнесе присъдата. Думите му прозвучаха като глас на съдбата:

— Всички тези качули да се острижат!

Мис Темпъл се приготви да възрази.

— Мадам — продължи той, — царството на господаря, комуто служи, не е на този свят: призиването ми е да умъртвя у тези момичета повика на плътта, да ги науча да се носят скромно и трезво, не да имат сложни прически и натруфен вид; а всяко младо момиче пред нас има плитка, оплетена може би от самата суета: тези плитки, повтарям, трябва да се махнат; помислете за изгубеното време, за...

Тук мистър Брокълхърст бе прекъснат: три нови посетителки влязоха в този момент в стаята. Те трябваше да дойдат малко по-рано, за да чуят беседата му за външния вид, защото бяха разкошно облечени в кадифе, коприна и кожи. Двете по-млади от тях (хубави момичета на шестнадесет-осемнадесет години) носеха модни сиви касторени шапки, украсени с щраусови пера, а изпод перифериите на тези великолепни шапки се подаваха множество пухкави кичури, грижливо накъдрени. Възрастната бе загърната в скъп кадифен шал, гарниран с хермелин; косата ѝ отпред бе накъдрена според френската мода.

Тези дами, посрещнати почтително от мис Темпъл, бяха мисис Брокълхърст и дъщерите ѝ; тя ги отведе до почетните места в предната част на стаята. Изглежда, бяха пристигнали с каретата заедно със своя преподобен съпруг и баща и бяха огледали грижливо стаите на горния етаж, докато той бе уреждал сметките с домакинката, разпитвал бе

перачката и съветваше директорката. Сега те продължаваха обиколката си, за да направят разни забележки и отправят укори на мис Смит, която се грижеше за бельото и надзираваше спалните на ученичките; но аз не можах да чуя какво ѝ казват: други неща отвлякоха и приковаха вниманието ми.

Макар че досега слушах разговора между мистър Брокълхърст и мис Темпъл, аз не забравих същевременно да взема предпазни мерки, за да осигуря личната си безопасност, които щяха да имат резултат, ако успеях да остана незабелязана. За тази цел се бях облегнала доста назад на скамейката и преструвайки се, че решавам задачата си, държах плочата така, че да скрива лицето ми. Навярно щях да остана незабелязана, обаче коварната ми плоча се изплъзна някак си от ръката ми и падайки с досаден шум, веднага привлече всички погледи към мен. Разбрах, че сега всичко е свършено и като се наведох да прибера двете парчета на плочата, събрах сили за най-лошото. И то дойде.

— Небрежно момиче! — каза мистър Брокълхърст и веднага след това добави: — Аха, това е новата ученичка! — И преди да си поема дъх, той продължи: — Да не забравя, че имам да казвам нещо за нея. — Сетне рече високо (колко високо ми се стори!): — Детето, което счупи плочата си, да излезе напред!

Не бих могла да се помръдна сама; бях скована; но двете големи момичета, които седяха от двете ми страни, ме изправиха на крака и ме тласнаха към мрачния съдия; тогава мис Темпъл кротко ме отведе до него и аз долових съвета, който ми даде шепнешком:

— Не се страхувай, Джейн; това стана случайно; няма да те накажат.

Благият шепот прониза сърцето ми като кама.

„След една минута тя ще ме презира, както се презира всеки лицемер“ — реших аз и при тази мисъл кръвта ми закипя от гняв към Рийд, Брокълхърст и сие. Аз не бях Хелин Бърнз.

— Донесете ми онзи стол — рече мистър Брокълхърст, посочвайки един много висок стол, от който току-що бе станала една от старшите ученички.

Донесоха стола.

— Сложете детето да стъпи на него.

Някой ме сложи на стола, но кой — не зная. Не бях в състояние да обръщам внимание на подробности, помня само, че ме издигнаха на

височината на носа на мистър Брокълхърст, който се намираше на един метър от мен, и че под мен се люшкаха оранжево-пурпурни копринени манта и сребърни пера.

Мистър Брокълхърст се покашля.

— Уважаеми дами — каза той, обръщайки се към семейството си, — мис Темпъл, учителки и деца, виждате ли всички това момиче?

Че ме виждат, нямаше никакво съмнение, защото почувствувах очите им, които горяха кожата ми като лупи, осветени от слънцето.

— Виждате, че тя е млада и че е като всички деца: бог великодушно ѝ е дал вида, който е дал на всички нас; никакъв външен белег не навежда за особеността ѝ характер. Кой би помислил, че сатаната вече е успял да намери в нейно лице свой помощник и слуга? Да, за съжаление това е така.

Настъпи пауза, през която започнах да преодолявам нервното си вцепенение и почувствувах, че Рубикон е преминат и че съдебният процес е неизбежен и трябва да го посрещна с твърдост.

— Мили деца — продължи коравосърдечният свещеник с патос, — това е тъжен, печален случай и мой дълг е да ви предупредя, че това момиче, което може би е било чадо божие, се е отлъчило от небесния пастир; то не е вече в божията паства — там то е чуждо и нежелано. Бъдете нащрек, пазете се да не ви повлияе; ако е необходимо, избягвайте компанията му, не играйте и не говорете с него. Учителки, наблюдавайте го; гледайте къде ходи, внимавайте какво говори, следете какво върши, наказвайте тялото, за да спасите душата му — ако изобщо такова спасение е възможно, защото (просто се срамувам да го кажа) това момиче, това дете, родено в християнска земя, е лошо от хиляди малки езичници, които се молят на Брама и коленичат пред Кришна — това момиче лъже!

Настъпи десетминутно мълчание, през което аз, напълно опомнила се вече, наблюдавах как всички жени от семейство Брокълхърст вадят носните си кърпи и бършат очи и как възрастната дама се клати напред-назад, а двете млади шепнат: „Какъв ужас!“

Мистър Брокълхърст продължи:

— Научих това от неговата благодетелка — благочестива и милосърдна дама, която осиновила сирачето и го гледала като собствена дъщеря, а за нейната доброта и великодушие нещастното момиче се отплатило с такава долна, ужасна неблагодарност, че накрая

прекрасната му покровителка била принудена да го отдели от децата си, за да не би с порочния си пример да поквари чистите им души. Тя го изпрати тук да се поправи, както някогашните евреи пращали болните си от заразни болести в бурното езеро Бетезда; директорке, учителки, не допускате водите около нея да се успокоят!

При това върховно заключение мистър Брокълхърст оправи най-горното копче на сюртука си, промърмори нещо на семейството си, което стана на крака, поклони се на мис Темпъл и сетне всички тези велики хора се упътиха тържествено към вратата. Там, като се обърна, моят съдник каза:

— Да остане още половин час на стола и никой да не ѝ говори до довечера.

И тъй, аз останах върху стола; аз, която бях казала, че не мога да понеса срама да застана в средата на стаята, сега стоях изправена върху позорен пиедестал пред очите на всички. Каквото изпитвах в момента, не би могло да се изрази с думи; но веднага щом станаха всички, при което дъхът ми замря и гърлото ме стегна, едно момиче се приближи и като минаваше край мен, вдигна очи. Какъв странен блясък гореше в тях! И какво необикновено чувство роди този блясък в мен! А как това чувство прониза цялото ми същество! Сякаш някакъв мъченик или герой бе минал покрай роб или жертва и му бе дал от своята сила. Обуздах надигащата се у мен истерия, вдигнах глава и застанах твърдо на стола. Хелин Бърнз попита нещо за работата си мис Смит, бе смъмрена за баналния въпрос, тръгна към мястото си и като мина пак покрай мен, ми се усмихна. Каква усмивка! Спомням си я и сега и зная, че тя бе израз на прекрасен интелект, на истински кураж; усмивката озари характерните ѝ черти, слабичкото ѝ лице, хлътналите ѝ сиви очи: отражение на ангелски образ. И все пак в онзи момент Хелин Бърнз носеше на ръката си „знака на немарливите“; само преди един час бях чула мис Скачърд да я наказва за следния ден само с хляб и вода за обед, защото изцапала с мастило упражнението си, когато го преписвала. Такава е несъвършената природа на човека, такива петна има по дисковете и на най-чистите планети — а очи като тези на мис Скачърд забелязват единствено подобни дребни недостатъци, но остават слепи за цялостния блясък на планетата.

ОСМА ГЛАВА

След около половин час удари пет часът; учебните занятия завършиха и всички отидоха в трапезарията за чая. Аз се престраших и слязох от стола: беше дълбок здрач; отидох в един ъгъл и седнах на пода. Магията, която ме крепеше досега, започна да се разваля, настъпи реакция и не след дълго скръбта, която ме обори, стана толкова силна, че се проснах по очи на земята. Заплаках: Хелин Бърнз не беше при мен; нямаше кой да ме окуражи; оставена сама, аз се предадох на мъката си и сълзите ми мокреха пода. Искях да бъда много добра и да се проявя много в Лоуд; да имам много приятелки, да си спечеля уважение и симпатии. Имах вече явни успехи: същия ден сутринта спечелих сърцето на класната си наставница: мис Милър ме похвали сърдечно; мис Темпъл се усмихна одобрително: тя обеща да ми преподава рисуване и френски, ако продължа да се проявявам така още два месеца: освен това съученичките ми се държаха добре с мен, връстничките ми се отнасяха с мен като с равна и никой не ме закачаше; а ето че сега лежах пак сломена и унила и като че ли никога нямаше да стана.

„Никога!“ — помислих си аз и искрено пожелах да умра. Докато хлипах, обзета от тази мисъл, някой се приближи. Аз станах — Хелин Бърнз бе отново край мен. Гаснещият огън я озари, когато прекосяваше дългата, празна стая; носеше ми кафе и хляб.

— Хайде, похапни си малко — каза тя, но аз оставих и кафето, и хляба настрана, тъй като имах чувството, че при сегашното ми състояние една-единствена капка или троха би ме задушила. Приятелката ми ме гледаше, както предположих, с почуда: не можех да потисна вълнението си въпреки отчаяните си усилия и продължих да плача с глас. Хелин седна на земята до мен, прегърна колене, сложи глава на тях и остана безмълвна като индианка. Аз заговорих първа:

— Хелин, защо стоиш при момиче, което всички смятат за лъжкия?

— Всички ли, Джейн? Та нали само осемдесет души чуха, като те нарекоха така, а в света има стотици милиони.

— Какво ме интересуват тези милиони? Осемдесетте, които ме познават, ме презират.

— Джейн, ти грешиш: може би никой в училището не те мрази или презира, мнозина — сигурна съм в това — ти съчувствуват.

— Как може да ми съчувствуват след онова, което каза мистър Брокълхърст?

— Мистър Брокълхърст не е бог, нито пък е някой велик или почитан мъж; тук не го почитат много, а и той никога не се е опитвал да спечели обичта ни. В случай че ти се ползуваше с благоразположението му, щеше да си спечелиш много врагове — скрити или явни, а сега повечето биха проявили съчувствие към теб, ако смееха. Учителките и ученичките може да се държат студено с теб един-два дни, но знай, че в сърцата си крият приятелски чувства; и ако бъдеш все така добра, не след дълго тези чувства ще се проявят, и то толкова по-явно, колкото повече са били потискани. Освен това, Джейн... — тук тя замълча.

— Да, Хелин — казах аз и сложих ръка върху нейната.

Тя леко разтри пръстите ми, за да ги стопли, и продължи:

— Дори целият свят да те мрази и да вярва, че си лоша, щом съвестта ти говори, че това не е така и те кара да мислиш, че не си виновна, ти няма да останеш без приятели.

— Не, знаей, че е най-добре да съдя по съвестта си; но това не е достатъчно: ако хората не ме обичат, бих предпочела да умра, отколкото да живея — не мога да понасям самотата и омразата, Хелин. Виж какво: заради малко искрена обич към мен, проявена от теб, от мис Темпъл или от някой друг, когото аз искрено обичам, на драго сърце бих се съгласила да ми счупят ръката, да ме мушне някой бивол или да застана зад някой буен кон и той да ме ритне в гърдите...

— Мълчи, Джейн! Ти мислиш премного за чувствата на човешките същества; ти си прекалено буйна, прекалено жива. Ръката на всевишния, която те е сътворила и ти е вдъхнала живот, се е погрижила да създаде за теб и друг свят, различен от твоето нищожно „аз“, различен от света на нищожните същества като нас. Освен тази земя и хората, които я населяват, съществува един невидим свят, царството на ангелите: този свят е и тук, при нас, защото той е

навсякъде, а ангелите бдят над нас и ни пазят, защото такава е тяхната мисия; и ако умираме в мъка и срам, ако ни обгражда всеобщо презрение и омразата ни сломява, ангелите виждат нашите мъки, знаят кога сме невинни (а аз разбирам, че си невинна, защото обвинението, което мистър Брокълхърст недостойно и надутото изрече, произхожда от мисис Рийд и чета искреност на откритото ти чело и в пламенните ти очи) и бог чака отделянето на душата от тялото, за да ни възнагради щедро. Защо тогава е нужно тъй често да се предаваме в плен на отчаянието, щом животът е тъй кратък, а смъртта — сигурен път към щастието и славата?

Аз бях безмълвна: Хелин ме бе поуспокоила; но привидното спокойствие, което тя ми дари, беше примесено с неизразима печал. Докато тя говореше, чувствавах горест, но не можех да открия причината за нея; ала когато приятелката ми млъкна, задиша малко по-бързо и се покашля, начаса забравих собствената си мъка и проявих съчувствие.

Сложила глава на рамото на Хелин, аз я прегърнах през кръста, тя ме притегли към себе си и останахме тъй в тишината. Не след дълго в стаята влезе някой. Големите облаци, прогонени от небето от усиливащия се вятър, бяха открили луната и лъчите ѝ, струящи през близкия прозорец, осветяваха и нас, и приближаващата фигура, в която веднага познахме мис Темпъл.

— Търсих ви, Джейн Еър — рече тя, — за да ви кажа да дойдете в стаята ми и тъй като и Хелин Бърнз е с вас, нека дойде и тя.

Тръгнахме. Следвайки стъпките на директорката, ние трябваше да минем по лабиринт от коридори и да изкачим едни стълби, за да стигнем до стаята ѝ; там имаше хубав огън и беше много приятно. Мис Темпъл каза на Хелин Бърнз да седне в едно ниско кресло до камината, а самата тя седна в друго кресло и ме извика при себе си.

— Успокои ли се вече? — попита ме тя и ме погледна в лицето.
— Изплака ли мъката си?

— Боя се, че никога не бих могла да сторя това.

— Защо?

— Защото бях несправедливо обвинена; и вие, мадам, и всички други отсега нататък ще ме мислят за лоша.

— Ще те мислим за такава, каквато се покажеш, дете мое. Продължавай да се държиш като добро момиче и всички ще бъдем

доволни от теб.

— Наистина ли, мис Темпъл?

— Разбира се — рече тя и ме прегърна. — А сега ми кажи коя е дамата, която мистър Брокълхърст нарече твоя благодетелка.

— Мисис Рийд, вуйна ми. Вуйчо умря и ме остави на нейните грижи.

— Значи, тя не те е осиновила по свое собствено желание.

— Не, мадам; съжаляваше, че трябва да направи това. Но вуйчо, както съм чувала да казват често слугите, я накарал на смъртния си одър да му обещае, че ще се грижи за издръжката ми.

— Е, добре, Джейн, сама знаеш, пък ако не знаеш, аз ще ти кажа, че когато обвиняват един престъпник, винаги му дават възможност да говори в своя защита. Ти бе обвинена в склонност към лъжа, защити се сега пред мен, доколкото можеш. Кажи всичко онова, което си сигурна, че е истина, но нищо не добавяй и нищо не преувеличавай.

Дълбоко в душата си реших да бъда съвсем сдържана, съвсем точна и след като мислих няколко минути, за да подредя в паметта си това, което щях да кажа, разправих на мис Темпъл цялата история на печалното си детство. Развълнувана, аз говорех по-тихо, отколкото друг път, когато развивах тази печална тема, и тъй като помнех предупрежденията на Хелин да не давам изблик на яростта си, вложих в разказа си много по-малко злъч и злоба, отколкото обикновено. Сдържан и опростен, разказът ми звучеше по-правдиво и почувствувах, че мис Темпъл напълно ми вярва.

Между другото споменах и това, че мистър Лойд бе дошъл да ме види след припадъка, понеже никога не ще забравя ужасната за мен случка в червената стая, при разказа за която вълнението ми в някои моменти достигаше краен предел — защото нищо не може да заличи в паметта ми страшната болка, която сграбчи сърцето ми, когато мисис Рийд отхвърли горещата ми молба за прошка и ме заключи за втори път в тъмната, зловеща стая.

Свърших; мис Темпъл ме погледа мълчаливо известно време, после каза:

— Познавам малко мистър Лойд. Ще му пиша; ако отговорът му съвпадне с твоите думи, ти в присъствието на всички ще бъдеш освободена от всякаква вина; а за мен, Джейн, ти вече си невинна.

Тя ме целуна и като ме държеше все още до себе си (където ми бе много приятно, понеже изпитвах чисто детска радост, съзерцавайки лицето ѝ, облеклото ѝ, нейните скромни украшения, бялото ѝ чело, гъстите ѝ, прекрасни къдрици и тъмните, блестящи очи), се обърна към Хелин Бърнз:

— Как си тази вечер, Хелин? Кашля ли много днес?

— Струва ми се, не много, мадам.

— А болката в гърдите?

— Малко поотслабна.

Мис Темпъл стана, хвана ръката на Хелин и ѝ измери пулса; после тя се върна на мястото си и когато седна, чух как тихо въздъхна. Прекара в мълчание няколко минути, сетне каза весело:

— Но вие тази вечер сте мои гости и аз трябва да ви нагостя. — И тя дръпна звънеца.

— Барбара — рече мис Темпъл на прислужницата, която дойде, — не съм пила чая си; донеси подноса и сложи чаши и за тези две млади госпожици.

Подносът бе скоро донесен. Колко хубави ми се сториха порцелановите чаши и блестящият чайник, поставени на кръглата масичка до огъня! Колко ароматна бе парата на чая и как приятно миришеше препеченият хляб! Той, за мое неудоволствие (бях започнала да чувствавам глад), бе много малко. Мис Темпъл също забеляза това и каза:

— Барбара, защо не донесе малко повече хляб и масло? Няма да стигне за трима.

Барбара излезе и се върна бързо.

— Мадам, мисис Хардън рече, че ви е дала определеното количество.

Мисис Хардън бе домакинката — жена по вкуса на мистър Брокълхърст, създадена от равни части китова кост и желязо.

— Е, добре — отвърна мис Темпъл, — ще гледаме да ни стигне, Барбара. — И когато момичето излезе, тя добави усмихната: — За щастие този път имам възможност да ви дам нещо повече.

Като покани Хелин и мен на масичката и сложи пред всяка от нас по чаша чай с чудесна, но тънка филийка препечен хляб, тя стана, отключи едно чекмедже и извади оттам пакет, увит в хартия, който разви и пред очите ни се появи един голям кейк.

— Мислех да ви дам да си занесете по малко от този кейк — каза тя, — но тъй като препеченият хляб е недостатъчен, ще си хапнете сега. — И мис Темпъл щедро започна да реже кейка.

Тази вечер сякаш се нахранихме с нектар и амброзия; не по-малко удоволствие ни достави и щастливата усмивка, с която нашата домакиня следеше как задоволяваме големия си апетит с оскъдната храна, така щедро поднесена от нея. Когато изпихме чая и изядохме храната, мис Темпъл отново ни повика при себе си край огъня; застанахме от двете ѝ страни и тя започна разговор с Хелин; това, че присъствувах на този разговор, бе чест за мен.

Във вида на мис Темпъл имаше винаги нещо лъчезарно, в държането ѝ — нещо изискано, в езика ѝ — фина сдържаност, благодарение на които тя никога не се палеше, не се вълнуваше и не проявяваше нетърпение; това усилваше удоволствието на онези, които я гледаха и слушаха, и им вдъхваше благоговение; същото нещо почувствувах сега и аз, а Хелин Бърнз просто ме удиви.

Хубавата вечеря, буйният огън, присъствието и сърдечността на любимата ѝ възпитателна или може би най-вече нещо в самото съзнание на Хелин възвърнаха жизнените ѝ сили. Те се пробудиха, те пламнаха: най-напред се проявиха в леката руменина на бузите ѝ, които до този момент бяха винаги бледи и безкръвни, после засияха в чистия блясък на очите ѝ, които изведнъж придобиха по-голяма красота от очите на мис Темпъл — красота, дължаща се не на хубав цвят, дълги ресници или изписани вежди, а на тяхната изразителност, живост и лъчезарност. Сетне Хелин разкри душата си и думите ѝ затекоха като водите на някакъв неизвестен мен извор; та може ли едно четиринадесетгодишно момиче да има толкова голямо, толкова силно сърце, че да побере и задържи напирещата струя истинско, богато, пламенно красноречие?! Така могат да се характеризират изказаните от Хелин мисли през онази паметна за мен вечер; душата ѝ, изглежда, жадуваше за кратък, но интензивен живот.

Те говориха за неща, които никога не бях чувала: за народи и минали времена, за далечни страни, за тайни на природата — разкрити и предполагаеми; говориха за книги — колко много бяха чели! Какви огромни знания притежаваха! При това, изглежда, много добре познаваха френската история и френската литература; но учудването ми достигна най-високата си точка, когато мис Темпъл попита Хелин

дали понякога намира възможност да си припомни латинския, който ѝ е преподавал баща ѝ, и като взе една книга от полицата, помоли я да ѝ прочете и направи разбор на една страница от Вергилий. Хелин се съгласи и моето възхищение растеше с всеки звучен стих. Още несвършила, звънецът за лягане удари; не можехме да се бавим повече; мис Темпъл ни прегърна, притегли ни към гърдите си и каза:

— Бог да ви благослови, деца мои!

Тя задържа Хелин повече от мен; пусна я по-неохотно; очите ѝ съпроводиха Хелин до вратата; за нея тя на два пъти въздъхна печално; за нея тя изтри сълзата, търколила се по бузата ѝ.

Когато приближихме спалнята, чухме гласа на мис Скачърд; тя правеше преглед на чекмеджетата и току-що бе отворила чекмеджето на Хелин Бърнз; когато влязохме, Хелин бе посрещната с остра забележка и ѝ бе казано, че на другия ден за наказание ще носи, закопчани на рамото си, пет-шест лошо сгънати дрехи.

— Нещата ми наистина бяха в страшен безпорядък — пошушна ми Хелин тихичко, — мислех да ги подреда, но забравих.

На сутринта мис Скачърд написа с ясно четливи букви на парче картон „немарлива“ и го завърза като муска на високото, кротко, умно и смирено чело на Хелин. Тя го носи до вечерта търпеливо и безропотно, считайки наказанието за заслужено. Когато след следобедните занятия мис Скачърд си отиде, аз изтичах при Хелин, скъсах картона и го хвърлих в огъня; яростта, на която тя не бе способна, кипеше в сърцето ми през целия ден и едри, горещи сълзи непрекъснато пареха бузите ми — печалното ѝ примирение ми причиняваше непоносима болка.

Близо седмица след гореспоменатите случки мис Темпъл, която бе писала на мистър Лойд, получи отговора му: изглежда, думите му съвпадаха с моите. Мис Темпъл обяви пред цялото училище, събрано по този повод от нея, че е извършена проверка на обвиненията срещу Джейн Еър и тя с радост може да съобщи, че тази ученичка няма никаква вина. Тогава учителките се ръкуваха с мен, целунаха ме и радостен шепот се понесе по редиците на съученичките ми.

Освободена от мъчителното бreme, аз отново се залових за работа, решила да се справя с всяка трудност, която ми се изпречи; работех упорито и усилията ми се увенчаха с успех: паметта ми, не особено силна, се подобри; упражненията изостриха ума ми; след

няколко седмици преминах в по-горен клас, а след по-малко от два месеца ми позволиха да започна да изучавам френски и рисуване. Още същия ден научих първите две времена на глагола „être“ и нарисувах първата си къщичка (която, право да си кажа, беше по-наклонена от кулата в Пиза). Вечерта, когато си лягах, забравих да приготвя въображаемата си вечеря от топли печени картофи или бял хляб с прясно мляко, с която хранех мечтите си: вместо това се гощавах с примамливите картини, които виждах в мрака; те всички бяха плод на моите ръце — скици на къщи и дървета, живописни скали и руини, стада, нарисувани в стила на Койп^[1], нежни рисунки на пеперуди, пръхаци над напъпили рози птици, кълвящи зрели череши, гнезда на мушитрънчета, сплетени от млади върбови клонки, а в тях — яйца като перли. Помислих си също дали бих могла някога да превода гладко една малка френска книга, която мадам Пиеро ми бе показала същия ден; но преди да успея да разреши задоволително този въпрос, потънах в сладък сън.

Прав е Соломон, като казва: „По-сладко е да ядеш треви с любов в сърцето, отколкото тлъст вол — с омраза.“ Сега не бих заменила Лоуд при всичките лишения, които търпях тук, с Гейтсхед и неговия разкош.

[1] Алберт Койп (1620 — 1691) — холандски художник. — Б.пр.

↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Но лишенията или по-право трудностите на живота в Лоуд започнаха да намаляват. Пролетта идваше. Тя всъщност беше дошла: нямаше ги вече зимните студове, снеговете се стопиха, мразовитите ветрове станаха по-меки. Нещастните ми крака, измръзнали и отекли през силните януарски студове дотолкова, че не можех да ходя, започнаха да оздравяват от нежния полъх на април. Нощем и сутрин вече не беше толкова студено, че да ти замръзва кръвта в жилите. Сега по-охотно прекарвахме в градината часа за игри. Понякога, през слънчеви дни, той ставаше за нас удоволствие и радост; по кафявите пъпки се появи зеленинка и всеки ден те ставаха все по-свежи, сякаш нощем тук минаваше надеждата и оставяше на утрото все по-ясни следи. Измежду листата занадничаха цветя — кокичета, минзухари, лилави мечи уши и златооки теменуги. В четвъртък следобед (тогава няхмахме занятия) правехме разходки и откривахме още по-прелестни цветя край пътя и оградите.

Открих също, че зад високата стена с шипове отгоре, ограждаща нашата градина, се разкрива чудесна, възхитителна гледка, която се ограничаваше само от хоризонта: открояваха се величествени върхове, опасали голяма хълмиста долина, богата на зеленина и полутонове и прорязана от сребристата лента на една рекичка, която течеше сред тъмни камънаци и образуваше пенливи бързеи. Колко различен изглеждаше този пейзаж под стоманеносивото зимно небе — всичко сковано от студ и покрито със сняг! Тогава теменужените върхове се забулваха със студени като смъртта мъгли, които, подгонени от източните ветрове, се спускаха по склоновете и се сливаха с мразовитата мъгла, легнала над рекичката. Зиме тази рекичка бе буйна, мътна и непокорна; тя се носеше през гората и огласяше със своето бучене простора, често притъмнял поради проливен дъжд или силна лапавица, а по бреговете ѝ стояха скелети, строени в редици — дърветата на гората.

Април си отиде и дойде май: слънчев и ведър май; дни на синьо небе, галещо слънце и топъл южен или западен ветреца. Сега растителността се развиваше буйно. Лоуд полюляваше своите къдрици: той цял тънеше в зеленина и цвят. Големите му брястове, ясени и дъбове отново надянаха царствените си премени, горските цветя поникнаха изобилно в притулените кътчета, безброй разнообразни мъхове покриха долчинките, а дивите иглики напомняха слънчеви лъчи, грейнали от земята — в сенчестите места техният нежен златист блясък приличаше на пръски светлина. Аз се наслаждавах на всичко това често, възторжено, на воля, ненаблюдавана от никого и почти винаги сама. Ако се радвах на такава необикновена свобода и волност, за това имаше причина, която ще разкрия сега.

Описаната от мен чудесна местност сред хълмовете и горите, край рекичката, ви хареса, нали? Да, тя беше прекрасна; но дали бе здравословна — това е друг въпрос.

Горската долина, в която се намираше Лоуд, бе място, където се образуваха мъгли, а те носеха епидемии. С настъпването на пролетта в нашето сиропиталище се появи тифус; той пръскаше заразата си в пълната с ученички класна стая и в спалнята и когато дойде май, вече бе превърнал пансиона в болница.

Полугладното съществуване и прекаранията на крак простуди създадоха у повечето ученички предразположение към заболяване — от осемдесет момичета четиридесет и пет легнаха изведнъж. Занятията бяха прекратени, а режимът не беше вече толкова строг. Малцината, които все още бяха здрави, се ползуваха с почти неограничена свобода, понеже санитарят настояваше, че за запазване на здравето им е необходимо да излизат често на чист въздух, но и без това никой нямаше време да ни следи или задържа. Цялото внимание на мис Темпъл бе погълнато от болните: тя стоеше непрекъснато в стаята им и си отиваше само през нощта, за да отпочине няколко часа. Учителките също бяха много заети — приготвяха за път онези от останалите здрави момичета, които за щастие имаха роднини или приятели, съгласни да ги вземат при себе си и в състояние да ги издържат, докато трае епидемията. Обаче много от тези момичета бяха вече заразени и върнали се в къщи, скоро умираха там. Други пък умираха в училище и ги погребваха бързо и без церемонии, тъй като опасността от разпространение на епидемията не допускаше бавене.

По времето, когато епидемията бе станала постоянна обитателка на Лоуд, а смъртта — негова честа гостенка, по времето, когато зад стените му царяха униние и страх, когато коридорите и стаите миришеха на болница, а лекарствата и дезинфекционните свещи напразно се бореха с миазмите на смъртта, над гордите хълмове и омайните гори сияеше безгрижният май. Градината беше осеяна с цветя: ружи, високи колкото дървета, разцъфнали лилии, лалета и рози, а по края на малките лехи се усмихваха приветливо алени парички; сутрин и вечер шипките ухаеха на ябълки и ароматични подправки; но тези благоуханни дарове на природата бяха безполезни за повечето от обитателките на Лоуд, освен когато слагахме в ковчезите им стръкчета треви и цветчета.

Затова пък аз и децата, които още бяха здрави, до насита се наслаждавахме на красивите околности и на пролетта; скитахме на воля по цял ден из гората като циганки; правехме, каквото си искаме, и ходехме, където си искахме. Условиата на живота ни също се подобриха. Сега мистър Брокълхърст и семейството му не дръзваха дори да се приближат до Лоуд. Никой не се грижеше за домакинството: лошата домакинка си отиде, изплашена от епидемията; заместницата ѝ, която по-рано била домакинка на лоутънската лечебница, още не беше възприела привичките ѝ и бе сравнително щедра, а и храна трябваше за по-малко момичета — болните не ядяха много. На закуска пълнеха легените догоре. Когато готвачката не свареше да приготи обед, а това се случваше често, даваха ни по едно голямо парче студен плодов сладкиш или дебела филия хляб със сирене, ние отивахме с храната си в гората, където всяка от нас си имаше любимо кътче, и там чудесно се нахранвахме.

Аз обичах най-много един гладък широк камък, сух и бял, който се издигаше сред рекичката; до него можеше да се стигне само като се нагази във водата и аз винаги се събувах. На камъка имаше предостатъчно място за двама и там ние се разполагахме с новата ми приятелка. Тя се казваше Мери-Ан Уилсън — умно и наблюдателно момиче; тя ми харесваше: беше находчива и оригинална, а освен това държането ѝ ме предразполагаше да се чувствам свободно. Няколко години по-голяма от мен, Мери-Ан по-добре познаваше живота и ми разказваше неща, които слушах с удоволствие; тя задоволяваше моето любопитство, отнасяше се снизходително към недостатъците ми и

никога не ме кореше за моите думи. Мери-Ан умееше да разказва, а аз — да анализирам; тя обичаше да отговаря, а аз — да питам. Затова ние прекрасно се разбирахме и нашето общуване ни беше много приятно, дори да нямахме от него особена полза.

А къде бе Хелин Бърнз? Защо не прекарвах с нея тези сладостни дни на свобода? Нима я бях забравила? Или бях толкова недостойна, че бях започнала да се отегчавам от чистата си дружба с нея? Разбира се, Мери-Ан Уилсън не можеше да се сравнява с първата ми приятелка: тя само разказваше увлекателни истории и вземаше участие във всеки пикантен и забавен разговор, който започвах, докато Хелин, откровено казано, умееше да събуди у онези, които имаха щастието да общуват с нея, интерес към много по-сериозни неща.

Да, читателю; аз знаех и чувствавах това. Въпреки че съм несъвършено създание, с много недостатъци и малко положителни качества, никога не се отегчих от Хелин Бърнз; в душата ми продължаваше да живее чувството на привързаност към нея — по-силно, по-нежно и по-благотворително от всяко чувство, което някога ме е вълнувало. Та можеше ли да бъде другояче, когато Хелин винаги и при всички обстоятелства ми засвидетелствуваше скромното си, вярно приятелство, което никакво лошо настроение или раздразнение не можеше да уязви? Но сега Хелин беше болна: няколко седмици не бяхме се виждали с нея и аз дори не знаех в коя стая на горния етаж лежи. Научих, че не била при другите болни — болните от тифус, тъй като страдала от туберкулоза. Тогава аз в своето невежество си представявах туберкулозата като някаква лека болест, която може да се облекчи след известен период от време при добри грижи за болния.

Това убеждение се поддържаше у мен и от обстоятелството, че през един-два много топли слънчеви следобеди мис Темпъл я изведе в градината; но дори тогава не ми разрешиха да се приближа и разговарям с нея; видях я само от прозореца на училището и при това не съвсем добре: тя беше цялата омотана в завивки и се намираще далеч от мен, седнала под верандата.

Една вечер, в началото на юни, аз и Мери-Ан останахме до много късно в гората: както обикновено, бяхме се отлъчили от другите и залутали надалеч — толкова надалеч, че се заблудихме и трябваше да питаме за пътя в една самотна къщурка, където живеела мъж и жена, пастири на стадо полудиви свине, които се хранеха с жълъди в

гората. Когато се прибрахме, вече бе изгряла луната. До градинската врата видяхме едно пони — то беше на доктора. Мери-Ан предположи, че някой е много зле, щом са повикали доктор Бейтс толкова късно. Тя влезе вътре, а аз останах още няколко минути в градината, за да посадя пет-шест коренчета, които бях изкопала в гората, защото се страхувах, че ще увехнат, ако ги оставя до сутринта. Но и като посадих коренчетата, не се прибрах веднага: падаше роса и цветята ухаеха много нежно; вечерта беше чудесна, ведра, топла; небето, което още сияеше на запад, обещавахе и на другия ден хубаво време; луната бе изгряла величествено над тъмния източен хоризонт. Аз се радвах на всичко това, както може да се радва едно дете, но ето че в съзнанието ми с кристална яснота се появи мисълта:

„Колко тъжно е да лежиш болен сега и да знаеш, че те очаква смърт. Светът е хубав и сигурно е много тежко да го напуснеш и да отидеш неизвестно къде!“

Сега за пръв път се опитах по-настойчиво да разбера вътълпяваните ми представи за рая и ада, за пръв път се обърках и стъписах; за пръв път, като се вгледах в миналото и в бъдещето, аз се видях сред неизмерима бездна. Имах само една опорна точка — настоящето; всичко останало ми приличаше на безформени облаци и зееща пропаст и аз потръпнах при мисълта, че може да се подхлъзна и да падна в този хаос. Докато си мислех така, чух как се отвори входната врата; оттам излязоха мистър Бейтс и една от болногледачките. Той се качи на коня си и замина, а жената вече се готвеше да затвори вратата, когато изтичах при нея.

— Как е Хелин Бърнз?

— Много зле — отвърна тя.

— За нея ли бе дошъл мистър Бейтс?

— Да.

— И какво казва той?

— Казва, че тя няма да бъде още дълго тук.

Ако бях чула тази фраза предишния ден, тя щеше да извика у мен само мисълта, че Хелин се готви да си върви в къщи, в Нортъмбърланд. Не бих доловила в тези думи намека за близката ѝ смърт; но сега разбрах това веднага. Разбрах ясно, че дните на Хелин Бърнз са преброени и че тя ще се пресели в царството на душите — ако има такова царство. Обзе ме ужас, сетне почувствувах пристъп на

силна скръб, после желание или просто потребност да я видя. Попитах в коя стая лежи.

— Тя е в стаята на мис Темпъл — отговори болногледачката.

— А може ли да отида да поговоря с нея?

— О, не, дете! Едва ли ще може, пък и време е вече да се прибиращ; ще се простудиш, ако стоиш навън, когато пада роса.

Болногледачката затвори входната врата; аз тръгнах по страничния вход към класната стая и пристигнах там точно навреме — бе девет часът и мис Милър подканяше ученичките да си лягат.

Около два часа по-късно, може би към единадесет, аз все още не бях заспала и тъй като в спалнята цареше тишина, реших, че всичките ми другарки спят дълбоко, тихичко станах, облякох роклята си върху нощницата, измъкнах се боса в коридора и се упътих към стаята на мис Темпъл. Тя беше чак в другия край на сградата, но аз знаех пътя, а и незасенчената от облаци лятна луна, която надничаше тук-таме през прозорците на коридора, ми помагаше да се движа безпрепятствено. Миризма на камфор и оцетни пари ми подсказа, че минавам покрай стаята на болните от тифус; преминах край вратата бързо, страхувайки се да не ме чуе болногледачката, която бдеше цяла нощ. Боех се да не би някой да ме забележи и върне обратно, защото *трябваше* да видя Хелин. Трябваше да я прегърна, преди да умре, да я целуна за последен път, да разменя с нея няколко прощални думи.

Слязох по едни стълби, прекосих част от долния етаж на сградата, успях да отворя и затворя безшумно две врати и стигнах други стълби; като се изкачих по тях, аз се озовах право пред стаята на мис Темпъл. През дупката на ключалката и изпод вратата струеше светлина. Наоколо бе съвсем тихо. Като приближих, видях, че вратата е леко открехната — вероятно за да влиза мъничко чист въздух в тази обител на болестта. Изпълнена с нерешителност и нетърпение, развълнувана до дън душа, аз бутнах вратата и погледнах вътре. Очите ми търсеха Хелин и се боях да не открият смъртта.

До леглото на мис Темпъл, полускрит от белите му завеси, съзрях малък креват. Видях под завивките очертанията на някакво тяло, но лицето бе скрито от драпериите. Болногледачката, с която говорих в градината, спеше, седнала в едно кресло; на масата гореше мъжделиво една свещ с неорязан фитил. Не виждах никъде мис Темпъл. По-късно научих, че я извикали в стаята на болните от тифус

при едно бълнуващо момиче. Пристъпих напред, после се спрях до малкия креват; сложих ръка на завесата, но реших, преди да я дръпна, да се обадя на Хелин. Все още потръпвах от страх, че може да видя мъртво тяло.

— Хелин — прошепнах аз тихо, — спиш ли?

Тя се размърда, отдръпна завесите и аз видях лицето ѝ — бледо, изнемоляло, но съвсем спокойно: тъй малко се бе изменила, че опасенията ми тозчас се разсеяха.

— Нима това си ти, Джейн? — попита Хелин с привичния си кротък глас.

„О — помислих аз, — тя не ще умре; те грешат: тя говори и гледа толкова спокойно!“

Седнах на нейния креват и я целунах: челото ѝ беше ледено, а бузите ѝ — хлътнали и студени, ръцете и китките — също; но тя се усмихваше както преди.

— Защо дойде тук, Джейн? Вече минава единадесет — преди няколко минути чух часовника да бие.

— Дойдох да те видя, Хелин: научих, че си много болна и не можах да заспя — искаше ми се да поговоря с теб.

— Значи, си дошла да се сбогуваш с мен и може би си тук тъкмо навреме.

— Нима заминаваш някъде, Хелин? В къщи ли си отиваш?

— Да, във вечния си дом — сетното ми жилище.

— Не, не, Хелин! — прекъснах я аз в изблик на отчаяние, мъчейки се да преглътна сълзите си. В това време приятелката ми започна да кашля, обаче болногледачката не се събуди; когато кашлицата ѝ премина, Хелин остана няколко минути в пълна изнемога, после прошепна:

— Джейн, крачетата ти са боси; легни при мен и се завий.

Така и сторих. Тя ме прегърна и аз се притиснах до нея. След дълго мълчание тя поднови разговора все така шепнешком:

— Много съм щастлива, Джейн; и когато научиш, че съм умряла, много те моля да не тъгуваш — не бива. Всички ще умрем някой ден, а болестта ми не е мъчителна; неусетно и без мъки ще ме доведе до гроба, затова душата ми е спокойна. Не оставям никого, който да тъгува много за мен: имам само баща, но той скоро се ожени, та няма да чувства тази загуба. Умирайки млада, аз ще си спестя големи

страдания. Нямам онези качества и дарби, които биха ми помогнали да си пробия път в живота: вечно щях да се натъквам на несполуки.

— Но къде отиваш, Хелин? Нима знаеш, нима виждаш това?

— Вярвам и се надявам: отивам при бога.

— А къде е бог? Какво представлява той?

— Мой и твой създател, който никога не ще разруши онова, което е сътворил. Доверявам се напълно на всемогъщието и добротата му и броя часовете до онзи съдбовен миг, когато ще се върна при него и ще му се представя.

— Значи, ти си уверена, Хелин, че има такова място на небето и че нашите души може да отидат там, когато умрем?

— Уверена съм, че има задгробен живот и бог е добър; ще предам безсмъртната си душа в ръцете му без страх. Бог е мой баща, бог е мой приятел; обичам го и вярвам, че и той ме обича.

— Ще те видя ли пак, Хелин, когато умра?

— И ти ще дойдеш в селенията на щастието и ще бъдеш приета от същия всемогъщ и вездесъщ баща, бъди сигурна в това, скъпа Джейн.

Аз отново попитах, но този път мислено: „Съществуват ли тези селения и къде са те?“ И още по-здравое прегърнах приятелката си — сега тя ми беше по-скъпа от когато и да било и чувствавах, че не бих могла да се разделя с нея. Лежах, притиснала лице в рамото ѝ. Внезапно тя каза с неизразима нежност:

— Колко ми е леко! Последният пристъп на кашлицата малко ме измори; изглежда, ще мога да заспя. Но ти не си отивай, Джейн, искам да бъдеш до мен.

— Ще остана при теб, *скъпа* Хелин: никой няма да ни раздели.

— Стопли ли се, мила?

— Да.

— Лека нощ, Джейн!

— Лека нощ, Хелин!

Целунахме се и скоро се унесохме в дрямка.

Когато се събудих, денят бе вече настъпил. Разбуди ме някакво странно движение; отворих очи — някой ме държеше в *ръце*; това беше болногледачката; тя ме носеше по коридора към спалнята. Не ме мъмриха, че съм напуснала леглото си; на околните не им беше до това и никой не отговори на многобройните ми въпроси. Но след един-два

дена научих, че мис Темпъл, като се върнала в стаята си призори, ме намерила в креватчето на Хелин. Главата ми лежала на рамото ѝ, а ръцете ми прегръщали нейната шия. Аз съм спяла, а Хелин била мъртва.

Гробът ѝ е в двора на брокълбриджката черква. Петнадесет години след смъртта ѝ над този гроб имаше само обрасла с трева могила, но сега там лежи сива мраморна плоча, на която са написани нейното име и думата „resurgam“^[1].

^[1] „Ще възкръсна“ (лат.). — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Дотук описвах подробно случките от незабележителното си съществуване: на почти всяка от първите десет години от живота си посветих по една глава. Но не смятам да превръщам романа си в обикновена автобиография: връщам се към спомените си само когато те биха представлявали някакъв интерес; затова сега отминавам с почти пълно мълчание осем години от живота си; необходими са обаче няколко думи за връзка в повествованието.

Когато тифусната епидемия в Лоуд изигра опустошителната си роля, тя постепенно стихна — но едва след като стихията и броят на жертвите ѝ привлече вниманието на обществеността върху нашето училище. Бе извършено обследване за причините на епидемията и лека-полека се разкриха много факти, които предизвикаха дълбоко възмущение. Нездравословното място, оскъдната и лоша храна, която даваха на децата, блудкавата, вонеща вода, жалките дрехи и лошите условия на живот — всички тези обстоятелства бяха установени и те имаха унищожителен ефект върху мистър Брокълхърст, но благотворно влияние за нашето училище.

Група богати и доброжелателни хора от графството записаха големи суми за построяването на по-удобна сграда в по-здравословно място. Бе установен нов правилник, храната и облеклото бяха подобрени, а училищните фондове — предадени в ръцете на комитет. Мистър Брокълхърст благодарение на богатството и връзките си не можеше да бъде отстранен напълно и остана касиер, но с помощници — хора с по-широки и човечни възгледи; по същия начин той трябваше да дели и инспекторската си длъжност с онези, които умееха да съчетават благоразумието със строгостта, удобствата с икономииите и милосърдието с правдивостта. В резултат на тези добри мерки училището стана с течение на времето истински полезен и уважаван институт. Останах след обновлението му още осем години зад неговите стени: шест като ученичка и две като учителка и този

двустранен опит ми дава основание да говоря за състоянието и работата на училището.

През тези осем години животът ми течеше еднообразно. Не мога обаче да го нарека нерадостен, тъй като той бе деен. Имах всички възможности да получа прекрасно образование: стимулираха ме обичта ми към някои предмети, стремежът ми да усвоя добре всички и голямата радост, която изпитвах, когато някоя от учителките ми, особено от тези, които ценях, останеше доволна от мен; и така, аз не пренебрегвах нито една от представените ми възможности. В първи клас станах първа ученичка; после ме направиха учителка и аз изпълнявах длъжността си с голямо усърдие две години. Но след това у мен се извърши промяна.

През всичкото това време мис Темпъл продължаваше да бъде директорка на пансиона. За своите постижения съм задължена най-много на нея; дружбата ми с нея бе за мен непресъхващ извор на утеха; мис Темпъл ми беше и майка, и възпитателка, а по-късно и другарка. Обаче през периода, за който става дума, тя се омъжи и замина със съпруга си (свещеник и прекрасен човек, достоен за такава жена) за едно далечно графство. По такъв начин аз се лиших от нея.

Още на другия ден след заминаването ѝ се преобразих: заедно с нея изчезна всяко чувство, всяка връзка, която превръщаше за мене Лоуд в нещо като роден дом. Бях възприела нещо от нейния характер и почти напълно нейните привички: хармонични мисли, което значи, че по-целенасочени чувства вълнуваха душата ми. Спазвах съвестно реда и изпълнявах строго задълженията си; бях спокойна и убедена, че съм доволна от своя живот: в очите на другите, а често в собствените си очи аз бях дисциплиниран и уравновесен човек.

Но съдбата в лицето на негово преподобие мистър Нейзмит застана между мен и мис Темпъл: видях как малко след приключване на брачната церемония директорката, облечена за път, се качи в пощенската кола. Гледах подир колата, докато тя изкачи хълма и изчезна отвъд, сетне се уединих в стаята си и прекарах там по-голямата част от деня, тъй като в чест на мис Темпъл същия ден нямаше занятия.

Дълго се разхождах назад-напред из стаята. Струваше ми се, че изпитвам само съжаление за тази загуба и се мъча да измисля как да я компенсирам; но когато завърших размишленията си, видях, че денят

си е отишъл и вече е настъпила вечер, осъзнах изведнъж и нещо друго: през тези часове на размисъл у мен се бе извършила промяна — душата ми беше снела от себе си всичко, което бе взела от мис Темпъл, или по-точно мис Темпъл беше отнесла със себе си ведрата атмосфера, която дишах в нейно присъствие, и сега, останала сама, аз отново станах такава, каквато бях всъщност, и у мен се пробудиха предишните чувства. Не че бях загубила някаква опора, а бе изчезнал един стимул; не че спокойствието ми изневери, а ми липсваше причината за това спокойствие. В продължение на няколко години светът за мен се бе простирал само между стените на Лоуд: не знаех нищо повече от правилника и установения там ред. Сега съзнавах, че действителният свят е необятен и че онези, които се решават да излязат на простора му, за да търсят сред опасностите истинско познаване на живота, ги очакват надежди, страхове, радости и вълнения.

Отидох до прозореца, отворих го и погледнах навън. Ето двете крила на сградата, ето градината, ето покрайнините на Лоуд, ето и хълмистия хоризонт. Очите ми отминаха всичко и се спряха на сините върхове в далечината: искаше ми се да ги прехвърля; в тези граници от скали и пущинаци се чувствах като в затвор, като на заточение. Проследих белия път, който се виеше край подножието на един хълм и се губеше в клисурата между две възвишения: как ми се искаше да го проследя по-нататък! Спомних си деня, когато пътувах по същия този път с дилижанса, спомням си и как се спуснахме по този хълм в здрача. Струваше ми се, че е изминал цял век от деня, когато за пръв път се озовах в Лоуд, а оттогава не бях ходила никъде другаде. Ваканциите прекарвах в училище: мисис Рийд нито веднъж не ме покани в Гейтсхед; нито тя, нито някой друг от нейното семейство не дойде поне веднъж да ме види. Ни писма, ни вести от външния свят, а само училищният правилник, училищните задължения, училищните навици и понятия, училищните гласове, лица, фрази, дрехи, симпатии и антипатии — ето какво познавах от живота. А сега почувствувах, че всичко това е недостатъчно: осемгодишното еднообразие ми втръсна само за един следобед. Исках свобода, жадувах за нея и се помолих, за да я получа. Но, изглежда, слабият полъх на ветреца разсея молитвата ми. Затова аз се помолих отново, този път за нещо по-скромно — за промяна в живота ми, за нов стимул. Но и тази молба сякаш заглъхна в

мъглявия простор. „Тогава — възкликнах аз почти отчаяно — дай ми поне нова служба!“

В това време удари звънецът за вечеря и трябваше да слеза долу.

Невъзможно бе да възобновя прекъснатия ход на мислите си, преди да си легна; но пък тогава учителката, с която живеях заедно, се разбъбри и непрестанно отвличаше вниманието ми от въпроса, на който исках да се спра отново. Как желях тя да заспи, та да млъкне! Струваше ми се, че стига само да се върна към мисълта, която ми бе дошла в главата, когато стоях на прозореца, веднага ще намеря някакво щастливо разрешение.

Най-после мис Грайс захърка; носовите звуци, които обикновено издаваше тази едра жена, винаги ми досаждаха. Но тази вечер посрещнах с радост първите басови тонове: най-сетне ще бъда на спокойствие! Полузабравените мисли отново изпъкнаха в съзнанието ми.

„Нова служба! Ето изхода! — казах си аз (разбира се, не гласно). — Това несъмнено е изход, защото не звучи прекалено примамливо като думите свобода, възторг, радост... За мен те са само приятни звуци, нищо повече, и то толкова безсъдържателни и преходни, че да се вслушваш в тях, е все едно да си губиш времето на вятъра. А службата? Тя е нещо реално. Всеки може да служи. Аз бях служила тук осем години и всичко, което исках сега, бе да служа някъде другаде. Нима не мога да постигна това с мои собствени сили? Нима желанието ми е неосъществимо? Не, не, в края на краищата това не е толкова трудно; трябва само да имам по-гъвкав ум, за да разбере какво е необходимо за тази цел.“

Седнах на леглото, за да напрегна бедния си мозък. Нощта беше студена; загърнах се с шала си и отново се вгълбих в мисли.

„Какво искам аз? Да отида на друго място, да живея в друга сграда, сред други хора и при други обстоятелства. Искам това, защото е безполезно да искам нещо повече. Как се получава нова служба? Сигурно в такива случаи хората се обръщат към приятели, а аз нямам приятели. Но има много други, които също са без приятели; те всичко трябва да вършат сами, сами да си помагат; как постъпват те?“

Не знаех, а и нищо не ми подсказваше отговора. Тогава напрегнах мозъка си да намеря разрешение, и то бързо. Мисълта ми усилено заработи: чувствавах как кръвта бие в слепите ми очи; но

близо час в моята глава цареше хаос и усилията ми не даваха никакъв резултат. Трескава от напразното напрежение, аз станах и обиколих веднъж стаята, дръпнах завесата, видях на небето две-три звезди, потреперих от студ и отново се мушнах в леглото.

Ала в мое отсъствие добрата фея, изглежда, бе пъхнала под възглавницата ми отговора; едва сложих на нея глава и в съзнанието ми спокойно и ясно прозвучаха думите: „Онези, които търсят работа, дават обявление във вестника.“

Но как да постъпя? Не знаех как се дават обявления. И отново последва спокоен и точен отговор: *„Сложи текста на обявлението и парите в плик и ги изпрати на издателя на местния «Хералд»; можеш да ги подадеш при първа възможност в пощата в Лоутън; адресът за отговор да бъде: Лоутън, пощата, за Дж. Е.; ще отидеш там да провериш пет-шест дни след изпращането на писмото и ако някой се е обадил, ще действуваш съответно.“*

Обмислих този план два пъти, три пъти, и когато той улегна напълно в съзнанието ми и имах вече ясна представа за него, почувствувах удовлетворение и заспах.

На другия ден бях на крак по-рано от когато и да било; преди да удари звънецът за ставане, обявлението бе вече написано, запечатано в плик и адресирано. То гласеше:

„Млада жена с преподавателски опит (Нима не бях две години учителка?) търси работа в някое семейство с деца на не повече от четиринадесет години. (Реших, че тъй като съм едва осемнадесетгодишна, би било неразумно да занимавам ученици почти на моята възраст.) Преподава предметите, включени в учебната програма, както и френски, рисуване и музика. (Днес, читателю, тези познания биха изглеждали недостатъчни, но за онова време те бяха значителни.) Пишете на адрес: Н-ско графство, Лоутън, пощата, за Дж. Е.“

Обявлението остана цял ден в чекмеджето ми; привечер поисках разрешение от новата директорка да отида в Лоутън, за да направя някои дребни покупки за себе си и за две-три колежки; тя веднага ми

разреши и аз тръгнах. До Лоутън имаше две мили; беше влажна привечер, но дните бяха все още дълги. Отбих се в две-три магазинчета, пуснах писмото в пощата и се върнах сред проливен дъжд, мокра до кости, но на сърцето ми бе леко.

Следващата седмица ми се стори много дълга. Най-сетне тя мина, както минава всичко на този свят и един ясен есенен ден, пак привечер, отново поех за Лоутън. Пътят беше живописен, той вървеше покрай рекичката и послушно следваше красивите ѝ завои; но този ден аз мислех повече за писмата, които може би ме чакат в градчето, накъдето се бях упътила, отколкото за красотата на полята и реките.

Този път използвах предлога, че трябва да ми вземат мярка за обувки; първо свърших тази работа, а сетне се запътих по една чиста тиха уличка, която водеше от обучаля, за пощата. В пощата работеше една възрастна жена с рогови очила и черни ръкавици с един пръст.

— Има ли някакви писма за Дж. Е.? — запитах аз.

Тя втренчено ме изглежда над очилата си, после отвори едно чекмедже, взе да рови в него и рови тъй дълго, че надеждите ми започнаха да угасват. Най-после тя измъкна оттам едно писмо и цели пет минути го гледа най-внимателно. След това ми го подаде през гишето пак с втренчен, недоверчив поглед. То бе адресирано до мен.

— Само едно ли е? — попитах аз.

— Няма други — отговори тя.

Сложих писмото в джоба си и тръгнах обратно. Нямах възможност да го отворя веднага: училищният правилник налагаше да се върна точно в осем, а беше вече седем и половина.

След завръщането ми ме чакаха най-различни задължения: трябваше да стоя при ученичките, докато готвят уроците си; освен това тази вечер беше моят ред да чета молитвите и да се погрижа ученичките да си легнат; после вечерях с другите учителки. А когато най-сетне се разотидохме по стаите си да спим, трябваше да слушам брътвежите на мис Грайс. Бе ни останало малко парче свещ и аз се страхувах, че докато тя бърбри, свещта ще изгори докрай. За щастие обаче хубавата вечеря упражни върху мис Грайс сънотворно въздействие: още не бях се съблякла, когато тя вече хъркаше. От свещта бе останало съвсем малко. Извадих писмото; на печата му имаше буквата Ф. Отворих го; то беше кратко:

„Ако Дж. Е., дала обявление във вестника на Н-ското графство миналия четвъртък, притежава всички изброени от нея данни и ако може да представи благоприятни препоръки за поведението и познанията си, може да ѝ бъде предложена работа като възпитателка на едно малко момиче — под десет години — с възнаграждение 30 лири годишно. Умоляваме Дж. Е. да изпрати споменатите препоръки, името, адреса си и другите необходими сведения на адрес: Мисис Феърфакс, Торнфийлд (до Милкоут), Н-ско графство.“

Дълго разглеждах писмото; почеркът бе старомоден и доста неуверен — така би могла да пише една възрастна дама. Това обстоятелство ме зарадва: все се страхувах да не би, действайки сама, на своя глава, да се забъркам в някоя неприятна история и желях повече от всичко усилията ми да доведат до нещо достойно, прилично, *en régie*^[1]. „Възрастна дама — мислех си аз, — това никак не е лошо.“ Мисис Феърфакс! Виждах я с черна рокля и вдовишко боне; малко студена може би, но вежлива — образец на старомодна английска благопристойност. Торнфийлд! Сигурно така се наричаше имението ѝ — положително спретнато и чисто, но никак не можех да си представя как точно изглежда къщата. Милкоут, Н-ско графство — спомних си картата на Англия. Да, ето къде са те — и графството, и градът; седемдесет мили по-близо до Лондон от този отдалечен край, където бях сега. Това обстоятелство ми харесваше. Искаше ми са да видя пред очите си живот и движение — нали Милкоут е голям фабричен град, който се намира на река А.; в него сигурно е доста шумно, но толкова по-добре. Във всеки случай животът ми там ще бъде съвсем друг. Не мога да кажа, че въображението ми бе пленено от високите комини и облаците дим, които щях да видя в Милкоут, но се успокоявах с мисълта, че Торнфийл сигурно е доста далеч от града.

В този момент свещта догоря и стаята потъна в мрак.

На другия ден трябваше да направя следващите крачки. Не можех повече да крия плановете си; за да ги осъществя, бе необходимо да ги споделя.

Поисках да се видя с директорката и тя ме прие по време на обедната почивка. Казах ѝ, че се готвя да постъпя на друго място, където заплатата ми ще бъде два пъти по-голяма от тази, която получавам тук (в Лоуд получавах само 15 лири годишно), и я помолих да съобщи за това на мистър Брокълхърст или на някой друг член на комитета и да разбере дали биха ми дали необходимите препоръки. Директорката любезно се съгласи да ми услужи. На следния ден тя говорила с мистър Брокълхърст, който ѝ казал, че трябва да пишем на мисис Рийд, понеже тя е мой опекун. Изпратих ѝ такова писмо и тя отговори, че мога да постъпя, както желая, защото отдавна се била отказала от всякаква намеса в моите работи. Писмото мина през всички членове на комитета и ми се стори, че докато траеше тази процедура, мина страшно много време, но накрая получих официално разрешение да подобря положението си, щом ми се представя такъв случай; освен това ми обещаха, че тъй като винаги съм се държала добре — и като учителка, и като ученичка в Лоуд, — ще ми бъде даден атестат за поведението и качествата ми като учителка, скрепен с подписите на училищните инспектори.

Около месец по-късно този документ ми бе предаден и аз изпратих копие от него на мисис Феърфакс, която отговори, че е доволна от получените сведения и че ще мога след две седмици да постъпя като гувернантка в дома ѝ.

Започнах да се стягам за заминаването; двете седмици се изнизаха неусетно. Дрехите ми не бяха кой знае колко, но за мен бяха напълно достатъчни; за един ден (последния преди отпътуването) можах да си приготвя куфара — същия, с който преди осем години пристигнах от Гейтсхед.

Завързаха куфара ми с канап и заковаха на него картонче с името ми. След половин час носачът трябваше да го отнесе в Лоутън, а аз щях да се упътя натам рано сутринта на другия ден, за да хвана дилижанса. Изчетках черната си рокля, с която пътувах, приготвих си шапката, ръкавиците и маншона, прегледах всички чекмеджета, за да проверя дали не съм забравила нещо, и накрая, когато нямаше вече какво да правя, седнах да си почина. Но макар да бях прекарала целия ден на крак, не можех да остана на едно място дори за миг — бях много развълнувана. Нали този ден се затваряше една страница от живота ми, а на следния се откриваше нова: не можех да мигна през

тази нощ; трябваше да наблюдавам трескаво как става преходът към новия период.

— Мис — каза прислужницата, срещайки ме във вестибюла, където бродех като неспокоен дух, — някой долу пита за вас.

„Сигурно е носачът“ — помислих си аз и тозчас се завтекох надолу към кухнята. Когато минавах покрай малката приемна или учителската стая, вратата на която беше полуотворена, някой изскочи оттам.

— Тя е, сигурна съм! Бих я познала, където и да е! — възкликна някаква особа, която ми препречи пътя и ме хвана за ръката.

Взрях се в нея: пред мен стоеше жена, облечена като прислужница в богата къща; изглеждаше омъжена, но беше още млада, много симпатична, с черна коса, черни очи и румено лице.

— Хайде, отгатнете коя съм! — каза тя; гласът и усмивката ѝ ми се сториха познати. — Надявам се, че не сте ме забравили съвсем, мис Джейн.

След миг аз възторжено я прегръщах и целувах.

— Беси! Беси! Беси! — повтарях аз, а тя ту се смееше, ту плачеше.

Влязохме в приемната. До камината стоеше тригодишно момче с карирано костюмче.

— Това е моето момченце — веднага ми обясни Беси.

— Значи, вие сте омъжена, Беси?

— Да, станаха почти пет години, откак съм омъжена за Робърт Лийвън, нашия кочияш; освен Боби имам и малко момиченце, кръстих го Джейн.

— Сигурно вече не живеете в Гейтсхед.

— Живеем в къщичката на вратаря; той си отиде.

— Е, как са всички там? Разкажете ми всичко за тях Беси! Но първо седнете. А ти, Боби, ела да седнеш на коляното на леличка! — Ала Боби предпочете да се сгуши до майка си.

— Но вие, мис Джейн, не можете да кажете, че много сте порасли и напълнели — продължи мисис Лийвън. — Изглежда, в училището не са ви гледали съвсем добре: мис Илайза е с цяла глава по-висока от вас, а пък от мис Джорджиана вие сте два пъти по-слаба.

— Джорджиана сигурно е много хубава, Беси.

— Много. Миналата зима ходи с майка си в Лондон и там всички се възхищаваха от нея, а един млад лорд се влюбил и искал да се ожени, но близките му били против и вярват ли, те двамата се наговорили да бягат! Но ги открили и хванали. Мис Илайза открила това; мисля, че го е направила от завист. Сега двете се гледат като куче и котка, вечно се карат.

— А Джон?

— О, с него работите не вървят така, както би искала майка му. Той постъпи в колеж, но там пропадна на изпитите — нали така се казва? После вуйчовците му пожелаха да стане адвокат, да учи право, но той е толкова разпилян човек, че нищо няма да излезе от него, сигурна съм.

— Ами как изглежда?

— Той е много висок. Някои го смятат за хубав, но има страшно дебели устни.

— А мисис Рийд?

— Мисис Рийд е здрава и изглежда добре на вид; но се тормози вътрешно: огорчава я поведението на сина ѝ — той пилее много пари.

— Тя ли ви изпрати тук, Беси?

— Разбира се, не! Отдавна ми се искаше да ви видя и когато научих, че от вас има писмо и че ще се местите в друг край, реших веднага да дойда да ви видя, докато сте още близо.

— Страхувам се, че съм ви разочаровала, Беси. — Казах това със смях, защото забелязах, че погледът на Беси, макар и почтителен, не изразява никакво възхищение.

— Не, мис Джейн, не сте права. Вие сте много елегантна — същинска лейди. А повече от вас никога не съм очаквала: и като малка не бяхте хубавица.

Усмихнах се на искрените ѝ думи. Чувствувах, че е права, но да си призная, думите ѝ ме поогорчиха: на почти всяко осемнадесетгодишно момиче му се иска да се харесва и мисълта, че няма подходяща външност, не може да му бъде особено приятна.

— Но аз съм сигурна, че сте много умна — продължи Беси, мъчейки се да ме утеши. — Какво научихте? Свирите ли на пиано?

— Малко.

В стаята имаше пиано. Беси отиде до него, вдигна капака му и ме помоли да седна и изсвирия нещо. Изпълних един-два валса и тя остана

очарована.

— Нашите госпожици не могат да свирят така! — възкликна възторжено тя. — Винаги съм казвала, че ще ги надминете в учението. А можете ли да рисувате?

— Ето една моя рисунка; тази над камината.

Това беше акварелен пейзаж, който бях подарила на директорката в знак на благодарност за любезната ѝ отзивчивост при уреждането на преместването ми; тя бе сложила рисунката в рамка със стъкло.

— О, много е красива, мис Джейн! Само учителите на нашите госпожици биха нарисували такава хубава картина; за самите госпожици такова нещо е невъзможно. А знаете ли френски?

— Да, Беси, мога да чета и да говоря.

— А да шиете на муселин и на канава?

— Също.

— О, та вие наистина сте същинска лейди, мис Джейн! Винаги съм вярвала, че така ще бъде. Вие непременно ще си пробиеите път, с или без грижата на вашите роднини. Искях да ви попитам нещо. Аха, чували ли сте за някакви роднини на баща ви?

— Никога не съм чувала.

— Знаете ли, госпожата винаги казваше, че те са бедни и презрени. Може наистина да са бедни, но съм сигурна, че са от благородно коляно като семейство Рийд. Веднъж, може би преди седем години, дойде в Гейтсхед някой си мистър Еър и искаше да ви види; госпожата му каза, че учите в училище, което е на петдесет мили от нашето имение. Той, както изглежда, остана много огорчен, защото нямаше време да дойде при вас: щял да пътува за чужбина и корабът му тръгвал от Лондон след ден-два. Имаше вид на същински благородник и съм сигурна, че това е бил братът на баща ви.

— А закъде щеше да отпътува, Беси?

— За някакъв остров, хиляда мили далеч, където правели вино. Така ми каза лакеят...

— Да не е Мадейра? — попитах аз.

— Да, точно така. Това беше името.

— И си замина веднага?

— Да, стоя само няколко минути. Госпожата се държа с него много високомерно. А после го нарече „долен търгаш“. Моят Робърт

мисли, че той е бил търговец на вино.

— Твърде възможно е — отвърнах аз, — а може да е чиновник или представител на някоя винарска къща.

Поговорихме с Беси за миналото още цял час, сетне тя си отиде. На другия ден сутринта се видяхме пак — за няколко минути в Лоутън, докато чаках дилижанса. Разделихме се пред входа на странноприемницата „Гербът на Брокълхърстовци“ и поехме в различни посоки: тя се упъти към върха на Лоудския хълм, за да чака някое превозно средство, с което да се върне в Гейтсхед, а аз седнах в дилижанса, който щеше да ме отведе към неизвестните околности на Милкоут. А там ме чакаха нови задължения и нов живот.

[1] Подобаващо (фр.). — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Новата глава в един роман представлява нещо като нова сцена в пиеса и сега, когато вдигам завесата, читателю, трябва да си представиш, че виждаш стая в странноприемницата „Джордж“ в Милкоут: с едри шарки на книжните тапети по стените, с килим, мебелировка, украшения на камината, фотографии, в това число портрет на Джордж III, Уелския принц и „Смъртта на Волфе“ — с една дума, обстановка като във всяка странноприемница. Стаята се осветява от една петролна лампа, закачена на тавана, както и от чудесния огън, до който седя с наметало и шапка; маншонът и чадърът ми са на масата; аз грея вдървеното си, измръзнало тяло, изложено шестнадесет часа на октомврийския студ: бях тръгнала от Лоутън в четири часа сутринта, а в момента градският часовник в Милкоут биеше осем.

Читателю, макар да ти се струва, че съм съвсем добре в тази обстановка, не бях много спокойна. Мислех, че когато пристигна тук, някой ще ме чака; огледах се с безпокойство наоколо, щом слязох по дървената стълбичка, сложена от прислужника за мое удобство, и очаквах да чуя името си и да видя някоя карета, дошла да ме отведе в Торнфийлд. Нямаше никаква карета; когато попитах един келнер дали някой е търсил мис Еър, получих отрицателен отговор. Не ми оставаше нищо друго, освен да помоля да ми дадат стая. И ето аз чакам в нея и най-различни страхове и съмнения тревожат мислите ми.

Много особени са чувствата, които изпитва един неопитен в живота млад човек, почувствувал се съвсем сам в света, откъснат от всичките си познати, без да знае дали ще достигне целта на пътуването си и изправен пред много препятствия, ако реши да се върне там, откъдето е тръгнал. Чарът на приключението прави тези емоции приятни, а пламъкът на гордостта ги стопля; но ето че в душата се промъква страх и ги смущава; и страхът в мен надделя, когато измина половин час и все още никой не идваше. Сетих се да дръпна звънеца.

— Има ли наблизо място, което да се нарича Торнфийлд? — запитах аз прислужника, който се отзова на повикването.

— Торнфийлд? Не зная, мадам; ще попитам отгатък в питиепродавницата. — Той изчезна, но скоро пак се появи. — Вашето име мис Еър ли е, мис?

— Да.

— Един човек ви чака.

Аз скочих, взех маншона и чадъра си и забързах по коридора; някакъв мъж стоеше до отворената врата, а на улицата, осветена от лампи, забелязах смътно кола с един кон.

— Това трябва да е вашият багаж — каза внезапно същият мъж, когато ме видя, сочейки куфара ми в коридора.

— Да.

Той го качи в колата — тя беше нещо като старомодна каляска, — след което се качих и аз; преди да затвори вратата, го попитах колко има до Торнфийлд.

— Към шест мили.

— А колко време ще пътуваме дотам?

— Около час и половина.

Мъжът затвори вратата на колата, зае мястото си отвън и потеглихме. Движехме се бавно, така че имах достатъчно време да размишлявам: бях доволна, че най-сетне съм толкова близо до края на пътешествието си, и като се облегнах в удобното, но не и елегантно превозно средство, отдадох се на мислите си на воля.

„Сигурно — предположих аз, съдейки по обикновения вид на колата и кочияша — мисис Феърфакс не е суетна личност. Толкова по-добре: само веднъж живях сред превзети хора и бях много нещастна.“ Питам се дали живее сама със своето момиченце; ако е тъй и ако е поне малко приятна, сигурно ще се разбираме добре; ще направя всичко, каквото зависи от мен, но жалко, че невинаги с това се постига желаният резултат. Без съмнение в Лоуд бях взела същото решение, изпълнявах го и успях да спечеля симпатиите на всички; що се отнася до мисис Рийд, и най-доброто ми държане бе посрещано от нея винаги с презрение. Помолих се на бога мисис Феърфакс да не излезе втора мисис Рийд; но ако тя е такава, нищо не би ме задържало при нея: в най-лошия случай ще подам ново обявление. Колко ли сме изминали от пътя?

Свалих стъклото и погледнах навън: Милкоут бе останал зад нас; ако се съдеше по светлините му, той, изглежда, бе значително голям

град, много по-голям от Лоутън. Доколкото можах да видя, в момента се движехме сред нещо като мера, но наоколо бяха пръснати много къщи; разбрах, че този район е съвсем различен от лоудския: по-гъсто населен, по-живописен, по-шумен и по-малко романтичен.

Пътят беше лош, вечерта — мъглива; кочияшът ми караше коня си ходом и аз бях убедена, че обещаният час и половина се е превърнал в два часа; най-сетне той, както караше, се обърна към мен и рече:

— Вече сме близо.

Погледнах пак навън: минавахме покрай една черква — видях ниската ѝ широка часовникова кула, която се открояваше на небосклона; часовникът ѝ удари тържествено четвърт; видях и групичка светлилки по склона на един хълм — някакво селце. След около десет минути кочияшът слезе и отвори двукрила пътна врата; минахме през нея и тя се затвори шумно зад нас. Сега поехме бавно по една алея и достигнахме някаква къща с голяма фасада; зад един сводест прозорец със спуснати завеси мъждукаше свещ, всички останали тънеха в мрак. Колата спря пред къщата, една прислужница отвори входната врата, аз слязох и влязох вътре.

— Моля, насам, мадам — каза момичето и аз го последвах: прекосихме правоъгълен коридор с високи врати на всяка стена и то ме въведе в една стая, където блясъкът на огъня в камината и светлината на свещта отпърво ме заслепиха, тъй като цели два часа бях стояла на тъмно и очите ми бяха свикнали с мрака; след малко пред мен се разкри приятна, галеща окото картина.

Малка уютна стая; кръгла маса до ярко пламтящия огън; старомодно кресло с високо облегалo; в него седеше дребна, възрастна дама — най-спретнатата, която бих могла да си представя, с вдовишко боне, черна копринена рокля и снежнобяла муселинена престилка: мисис Феърфакс, точно както си я представях, само че по-малко внушителна и с по-благ вид. Тя плетеше, голяма котка седеше кротко в краката ѝ. Казано накратко, нищо не липсваше за една образцова тиха домашна обстановка. Едва ли можеше да се очаква по-окуражаващ прием за нова гувернантка; той не бе нито тържествен, за да ме затрудни, нито официален, за да ме смути. Когато влязох в стаята, възрастната дама стана от мястото си и веднага, с усмивка на уста, се упъти към мен да ме посрещне.

— Как се чувствувате, мила? Боя се да не сте изморена от пътуването — Джон кара много бавно. Сигурно ви е студено; елате до огъня.

— Вие сте мисис Феърфакс, нали? — казах аз.

— Да, аз съм; но моля, седнете!

Тя ме отведе до креслото си, после свали шала и шапката ми, при което аз я помолих да не си създава труд.

— О, моля ви се; та ръцете ви са вдървени от студа. Лия, направи малко негус^[1] и два-три сандвича — ето ти ключовете от склада за продуктите.

И мисис Феърфакс извади от джоба си голяма връзка ключове и я предаде на прислужницата.

— А сега седнете по-близо до огъня — додаде тя. — Багажът ви е с вас, нали, мила?

— Да, мадам.

— Ще кажа да го отнесат във вашата стая — рече тя и бързо излезе.

„Държи се с мен като с гостенка — казах си аз. — Не се надявах да ме посрещнат така; очаквах само студенина и суровост: чувала съм, че се отнасяли с гувернантките много по-зле. Но не бива предварително да се радвам.“

Мисис Феърфакс се върна; вдигна сама плетивото и две-три книги от масата, за да направи място за подноса, който Лия донесе, а после пак сама ми сервира закуската. Испитах известно смущение — за пръв път ставах предмет на толкова голямо внимание, и то проявено от жена, която ми дава работа и стои по-високо от мен; но тъй като тя очевидно не смяташе, че върши нещо нередно, аз реших да приема спокойно любезността ѝ.

— Ще имам ли удоволствието да видя мис Феърфакс още тази вечер? — попитах аз, когато започнах да се храня.

— Какво казвате, мила? Малко недочувам — рече добрата дама и доближи ухо до устата ми.

Повторих по-ясно въпроса си.

— Мис Феърфакс? О, да, вие имате пред вид мис Варан! Варан е името на бъдещата ви ученичка.

— Наистина ли? Значи, тя не е ваша дъщеря.

— Не, аз нямам семейство.

Мислех да разширя първия си въпрос, като запитам каква ѝ се пада мис Варан, но съобразих, че не е учтиво да задавам премного въпроси; пък и бях сигурна, че след известно време ще науча това.

— Така се радвам — продължи тя, като седна срещу мен и взе котката в скута си, — така се радвам, че дойдохте; сега с другар животът ми ще бъде много приятен. Всъщност той винаги е бил приятен, тъй като Торнфийлд е хубаво старо имение, наистина малко позанемарено през последните години, но все още прилично; и все пак, знаете, зиме човек се чувства, потиснат сам-самин, дори в най-хубавото жилище. Казвам, че съм сам-сама, защото Лия наистина е добро момиче, а Джон и жена му — много порядъчни хора, но те, виждате ли, са прислужници и не можеш да разговаряш с тях като с равни: трябва да ги държиш на необходимото разстояние, в противен случай ще изгубиш авторитета си. Няма да сгреша, ако кажа, че миналата зима (тя беше много сурова, помните ли, и когато не валеше сняг, валеше дъжд и духаше вятър) само месарят и пощаджията идваха в имението от ноември до февруари и аз наистина бях много паднала духом, прекарвайки всяка вечер сама; понякога виках Лия да ми чете, но не мисля, че клетото момиче е вършило това с радост: смятало е, че ограничавам свободата му. Пролет и лете е по-добре: слънцето и дългите дни те карат да се чувствуваш съвсем иначе; и друго, в началото на тази есен пристигна с дойката си малката Адейла Варан — детето веднага внася живот във всяка къща; сега и вие сте тук и аз ще бъда много щастлива.

Да си призная, сърцето ми се изпълни с най-топли чувства към достойната дама, като я слушах как говори; дръпнах стола си малко по-близо до нея и изразих искреното си желание моята компания да ѝ бъде толкова приятна, колкото е очаквала.

— Но аз нямам намерение да ви държа до късно тази вечер — каза тя; — вече е почти дванайсет, а вие сте пътували цял ден: сигурно се чувствувате уморена. Ако сте стоплили добре нозете си, ще ви заведе до вашата спалня. Заръчах да приготвят за вас стаята, която е в съседство с моята; тя е малка, но мисля, че ще ви хареса повече от големите предни стаи; вярно, те имат по-хубава мебелировка, но са толкова мрачни и изолирани, че аз самата никога не спя в тях.

Поблагодарих на мисис Феърфакс за грижливия избор и тъй като наистина се чувствавах изморена от дългото пътешествие, изразих

готовност да си легна. Тя взе свещта и аз я последвах, но първо провери дали вратата на коридора е заключена; като измъкна ключа ѝ, тя ме поведе нагоре. Стъпалата и перилата бяха дъбови; прозорецът на стълбището — висок и с решетка; те, както и дългият коридор, от който се влизаше в спалните, подхождаха по-скоро за черква, отколкото за къща. Въздухът в стълбището и коридора бе много студен, също като в мазе, и навяваше нерадостни мисли за безкрайност и пустота; затова аз се зарадвах, когато най-после стигнахме моята стая и видях, че тя е малка и мебелирана в обикновения за онова време стил.

Мисис Феърфакс ми пожела любезно лека нощ, аз заключих стаята си, огледах я спокойно и приветливият ѝ вид донякъде успя да заличи кошмарното впечатление от широкия хол, огромното тъмно стълбище и дългия студен коридор; тогава, след този ден на телесна умора и душевно безпокойство, се почувствувах най-сетне в сигурно убежище. Сърцето ми преливаше от признателност, аз коленичих до леглото и изразих благодарността си за всичко, за което трябваше да бъда благодарна, а когато станах, не забравих да поискам подкрепа в бъдещия си жизнен път и сила, за да стана достойна за искрената доброта, с която се отнасяха към мен, преди да я бях заслужила. Тази нощ ложето ми нямаше тръни, а в самотната ми стая липсваха страховете. Почувствувах се отведнъж изморена и доволна, аз скоро заспах дълбоко; когато се събудих, денят бе отдавна настъпил.

Стаята ми се стори толкова приветливо кътче, със слънцето, грейнало между пердетата от син кретон на ярки цветчета и озарило тапетите на стените и килима на пода, толкова различни от голите дъски и мръсната мазилка в Лоуд, че като я гледах, настроението ми се повиши. Външните белези упражняват силно въздействие върху младите: струваше ми се, че за мен настъпва нов, по-хубав живот, живот, изпълнен с рози и радости, но не без тръни и трудности. Промяната на обстановката и новите надеждни перспективи пробудиха в мен всички жизнени сили. Не мога да определя какво точно очаквах, но знаех, че ми предстои нещо приятно: може би не същия ден или месец, а в неопределен период от бъдещето.

Станах и се облякох грижливо — по необходимост се обличах простичко, защото няхах нито една дреха, която да не е прекалено скромна, но все пак гледах да съм винаги спретната: бях такава по

природа. Никога не проявявах небрежност към външния си вид и държах на впечатлението, което ще направя на хората; ето защо всякога се стремях да изглеждам колкото може по-добре и да се харесвам, разбира се, доколкото е възможно, защото не бях красавица. Понякога съжалявах, че не съм по-хубава: искаше ми се да имам румени бузи, правилен нос и мънички розови устни, да бъда висока, с внушителна външност и с безупречна фигура; чувствавах се нещастна, задето съм тъй дребна, бледа, с подчертано неправилни черти. Но защо бяха тези амбиции и тези съжаления? Трудно бих могла да отговоря: тогава този въпрос не ми беше достатъчно ясен; и все пак аз имах причини за това — логични, естествени причини. Когато сресях косата си много гладко, облякох черната си рокля — тя, колкото и да приличаше на попско расо, имаше това ценно качество, че ми стоеше добре — и нагласих чистата си бяла якичка, реших, че приличието налага да се явя пред мисис Феърфакс и че новата ми ученичка ако не друго, поне няма да се отвори от мен. Отворих прозореца на стаята си, проверих дали на тоалетната масичка всичко е на място и в добър ред и излязох.

Като изминах дългия, застлан с пътеки коридор, аз слязох по хлъзгавите дъбови стълби, след това достигнах хола, където се спрях за малко и разгледах някои от картините по стените (спомням си, че една от тях изобразяваше мрачен човек в броня, а друга — дама с напудрена коса и огърлица от перли), бронзовата лампа, която висеше от тавана, големия стенен часовник в дъбова кутия с интересна резба, почерняла като абанос от времето и постоянното изтриване. Всичко ми се струваше много разкошно и внушително — тогава почти не бях свикнала на великолепието. Стъклената врата на хола стоеше отворена; прекрачих прага. Навън беше хубаво есенно утро; слънцето сипеше приятни лъчи върху пожълтелите горички и още зелените поля; като вървах по моравата, огледах фасадата на къщата. Тя беше триетажна, не много грамадна, но все пак доста голяма: къща на благородник от по-средна ръка. Бойниците, които опасваха покрива, ѝ придаваха живописен вид. Сивата фасада се очертаваше на фона на едно тъмно петно — много гарванови гнезда, чиито грачещи обитатели бяха във въздуха: те летяха над моравата и парка и кацаха на една голяма ливада, заобиколена с полегнала ограда, където растяха в редица големи стари глогове — здрави, чепати и клонести като дъбове; сетих

се веднага, че те са дали названието на имението.^[2] По-далеч се издигаха хълмове: не тъй величествени и стръмни като хълмовете край Лоуд, не бариери, отделящи външния свят, но все пак мълчаливи и самотни хълмове, които създаваха в Торнфийлд атмосфера на уединение, каквато не предполагах, че може да съществува толкова близо до шумния Милкоут. Малко селце, чиито покриви се губеха сред дърветата, беше пръснато по склона на един от тези хълмове; тукашната черква бе близо до Торнфийлд; старата ѝ часовникова кула се подаваше иззад една могила между сградата на имението и пътната врата.

Аз още се любувах на спокойната гледка и приятния свеж въздух, слушах с удоволствие граченето на гарваните и разглеждах широката извехтяла фасада на дома, чудейки се колко огромно жилище е той за една самотна дребна женица като мисис Феърфакс, когато тя се появи на входа.

— Охо! Вече сте на крак? — каза тя. — Виждам, много сте ранобудна.

Отидох при нея; тя ме посрещна с мила целувка и ми стисна ръката.

— Как ви се вижда Торнфийлд? — попита мисис Феърфакс. Казах ѝ, че много ми харесва.

— Да — рече тя. — Мястото е хубаво, но се страхувам, че ще бъде занемарено, ако мистър Рочестър не разбере необходимостта да стои тук постоянно или поне да идва по-често: големите имения и хубавите градини изискват стопанинът им постоянно да ги наглежда.

— Мистър Рочестър! — възкликнах аз. — Кой е той?

— Собственикът на Торнфийлд — отвърна тя спокойно. — Не знаехте ли, че се казва Рочестър?

Разбира се, не знаех — никога не бях чувала за него; но възрастната дама, изглежда, смяташе, че това е известен на всички факт, който се разбира от само себе си.

— Мислех — продължих аз, — че Торнфийлд е ваша собственост.

— Моя ли? Божичко, каква странна мисъл, дете! Моя! Аз съм само икономката-управителка. Впрочем аз съм далечна роднина на Рочестъровци или по-право те са роднини на мъжа ми: той бе свещеник на Хей — онова селце на отсрещния хълм — и служеше в ей

тази черква до имението. Моминското име на майката на мистър Рочестър е Феърфакс — тя е втора братовчедка на мъжа ми; но никога не съм разчитала на това родство; всъщност то за мен не значи нищо и аз се чувствавам като съвсем обикновена икономка; работодателят ми е винаги вежлив и това ми стига.

— А малкото момиче, ученичката ми?

— Тя е под опеката на мистър Рочестър; той ме упълномощи да й намеря гувернантка. Възнамерява да й даде образование в Н-ското графство. Ето я, идва със своята bonne, както нарича бавачката си.

Най-после загадката бе разкрита: тази приветлива и любезна вдовичка не бе видна дама, а зависим човек като мен. От това симпатиите ми към нея не намаляха; напротив, зарадвах се още повече. Значи, равенството между нас беше действително, а не резултат на специално благоволение към мен от нейна страна. Толкова по-добре — ще мога да се държа с нея напълно свободно.

Докато си мислех това, едно малко момиче дотича при нас откъм моравата. След него вървеше някаква жена. Погледнах ученичката си; тя, струва ми се, не ме забеляза веднага; беше съвсем дете, може би седем или осемгодишно, слабичко, с бледо, дребно личице и буйна коса, чиито къдрици стигаха до кръста му.

— Добро утро, мис Адейла — каза мисис Феърфакс. — Елате да поговорите с дамата, която ще ви учи, за да станете един ден образована жена.

Момичето се приближи.

— C'est là ma gouvernante?^[3] — рече тя, като ме посочи, обръщайки се към бавачката си, която отвърна:

— Mais oui, certainement.^[4]

— Чужденки ли са? — запитах аз, учудена, че говорят на френски.

— Бавачката ѝ е чужденка, а Адейла е родена на континента^[5]; мисля, че е пристигнала в Англия за пръв път преди шест месеца. Когато дойде тук, тя не можеше да говори английски; сега говори малко, но не я разбирам — употребява доста френски думи; надявам се обаче, че вие ще я разбирате много добре.

За щастие бях учила френски от французойка и винаги се бях стремил да говоря с мадам Пиеро колкото може по-често; нещо повече — през последните седем години учех всеки ден наизуст

откъси на френски, като обръщах много сериозно внимание на интонацията и се стремях да подражавам произношението на учителката си, колкото мога по-добре; в резултат на всичко това бях придобила известна лекота и изисканост във френския и нямаше да изпадна в безизходно положение с мадмоазел Адейла. Тя дойде и се ръкува с мен, когато чу, че съм гувернантката ѝ. Като я поведох да закусва, се обърнах към нея с няколко фрази на френски; тя отговори кратко, но след като седнахме на масата и тя ме разглежда десетина минути с големите си бадемови очи, отведнъж се разбъбри.

— Ах — поде тя на френски, — вие говорите този език така добре като мистър Рочестър; ще мога да говоря с вас, както говоря с него, а и със Софи също. Тя ще се радва — никой тук не я разбира: мадам Феърфакс говори само английски. Софи е моята бавачка; дойдохме с нея по море с един голям параход — коминът му бълваше такъв дим! Хвана ме морската болест; тя хвана и Софи, и мистър Рочестър. Мистър Рочестър лежеше на един диван в една хубава стая, която се казваше салон, а Софи и аз имахме малки легла на друго място. Едва не паднах от моето — беше плитко като тиган. Но вие как се казвате, мадмоазел?

— Еър; Джейн Еър.

— Ер? У-у-у! Не мога да го произнеса. Както и да е; нашият параход спря на сутринта, преди още да бе станало съвсем светло, в пристанището на един голям град — огромен град с много мрачни къщи, целият потънал в дим: никак не приличаше на хубавия чист град, откъдето бях тръгнала; мистър Рочестър ме пренесе на ръце по една дъска до брега, а след него вървеше Софи, и ние се качихме в една карета, която ни отведе до една хубава, голяма къща — по-голяма от тази и по-хубава, казваше се хотел. Останахме в нея почти цяла седмица; аз и Софи се разхождахме всеки ден в една голяма градина с много дървета, наречена парк; там имаше много деца и езеро с хубави водни птици, на които хвърлях храна.

— Разбирате ли я, като ви говори толкова бързо? — попита мисис Феърфакс.

Разбрах момичето много добре, защото бях свикнала с бързия говор на мадам Пиеро.

— Моля ви — продължи добрата жена — да ѝ зададете няколко въпроса за родителите ѝ: питам се дали ги помни.

— Адел — запитам я аз, — при кого живееше в онзи хубав, чист град, за който спомена?

— Живях отдавна там с мама; но тя отиде при светата Дева. Мама ме учеше да танцувам, да пея и да декламирам. Много господа и дами идваха да видят мама и аз танцувах пред тях или седях на коленете им и им пеех. Това ми харесваше. Искате ли да ви попея сега?

Тъй като Адел беше закусила, аз ѝ позволих да прояви тази своя способност. Тя слезе от стола си, дойде при мен и се настани на коленете ми; после, склонила скромно малките си ръчички отпред, полюлявайки назад къдриците си и вдигнала очи към тавана, започна да пее ария от някаква опера. Това бе песента на една изоставена жена, която, след като скърби поради коварната измяна на своя любим, призовавана помощ гордостта; тя иска от камериерката си да я накичи с най-блестящите бисери и да я облече в най-богатите одежди и решава да срещне измамника още същата вечер на един бал, като с безгрижното си поведение му покаже, че неговата измяна никак не я вълнува.

Темата на песента изглеждаше съвсем неподходяща за едно дете; предполагам, че целта е била да се покаже как звучат трелите на любовта и ревността в едни детски устича, обаче търсенето на такъв ефект говореше за много лош вкус, поне аз така мислех.

Адел изпя арията мелодично и с наивитета, присъщ за възрастта ѝ. След това тя слезе от скута ми и каза:

— А сега, мадам, ще ви изпълня едно стихотворение.

Като зае подходяща поза, тя започна „La ligue des rats“^[6] — басня от Лафонтен. Декламираше малкото стихотворение с усет за препинателни знаци и дикция, богатство на гласа и подходящи жестове, нещо наистина удивително за нейните години, което показваше, че е била грижливо подготвяна.

— От майка си ли знаеш тази басня? — запитам аз.

— Да; тя често обичаше да я декламира така: „Qu’avez-vous donc? Lui dit un de ces rats; parlez!“ Тя ме караше да вдигам ръка — ей така, — за да не забравям да повиша тона при въпроса. Сега да ви потанцувам ли?

— Не, това бе достатъчно; когато майка ти отиде, както казваш ти, при светата Дева, при кого остана да живееш?

— При мадам Фредерик и мъжа ѝ; тя се грижеше за мен, без да ми е роднина. Изглежда, беше бедна, защото нямаше такава хубава къща като мамината. Не останах дълго там. Мистър Рочестър ме попита дали искам да живея при него в Англия и аз казах „да“, защото познавах мистър Рочестър преди мадам Фредерик и защото бе винаги добър към мен и ми подаряваше хубави дрехи и играчки; но, както виждате, той не удържа на думата си — доведе ме в Англия, а се върна сам и никак не го виждам.

След закуска Адел и аз отидохме в библиотеката — изглежда, мистър Рочестър бе наредил да се занимаваме там. Повечето книги бяха заключени зад стъклените врати, но един от шкафовете беше отворен и в него имаше всичко, което би ни потрѣбвало при елементарна работа, както и по-леки книги: стихове, биографии, пътешествия, два-три рицарски романа и други. Предполагам, че той бе сметнал тази литература за напълно достатъчна за нуждите на гувернантката. И наистина засега тя ме задоволяваше на пълно; в сравнение с нищожния брой книги, които бях успяла да открия след дълго ровене в Лоуд, тези книги ми предлагаха богат извор на знание и забавление. В библиотеката имаше и малко пиано, съвсем ново и с чудесен тон, статив за рисуване и два глобуса.

Ученичката ми беше доста схватлива, но разсеяна: не бе свикнала с каквито и да било редовни занимания. Реших, че ще е неблагоприятно още отначало да я задържам прекалено дълго, затова, след като ѝ говорих доста и тя запомни нещичко, щом настъпи обед, аз ѝ разреших да се върне при бавачката си. След това, докато стана време за храна, направих малки схеми, необходими за следващите ни занимания.

Когато отивах горе да взема папката и моливите си, мисис Феърфакс ми извика:

— Сутрешните ви занятия свършиха, нали?

Тя беше в една стая, сгъваемите врати на която стояха отворени; отбих се при нея веднага. Стаята бе голяма и разкошна, с пурпурна тапицировка на столовете и завеси в същия цвят, персийски килим, орехова ламперия на стените, голям прозорец с много цветни стъкла и висок таван, изящно украсен. Мисис Феърфакс бършеше няколко вази от фин пурпурен шпат^[7], поставени на един нисък бюфет.

— Каква хубава стая! — възкликнах аз, като се огледах — никога преди не бях виждала дори слабо подобие на такава величествена стая.

— Да, това е столовата. Току-що отворих прозореца да влезе малко въздух и слънце, защото в стаи, които се обитават рядко, всичко тъне във влага; оттатъшната гостна е като гробница.

Тя посочи една широка арка в стил, съответстващ на прозореца, със също като неговата, но тъмночервена завеса, която в момента бе повдигната в единия ѝ край. Като се изкачих до нея по две големи стъпала и погледнах отвъд, стори ми се, че съзрях някакъв вълшебен кът — толкова хубава изглеждаше стаята за несвикналите ми с такъв разкош очи. Ъй все пак това бе само много спретната гостна с будоар, постлани с бели килими, върху които сякаш бяха разпръснати гирлянди от прекрасни цветя; таваните им имаха снежнобели украшения — грозде и лозови листа, — под които блестяха в богат контраст алени кушетки и табуретки; украшенията върху камината от светъл пароски мрамор бяха от блестящо рубиненочервено чешко стъкло, а между прозорците големи огледала отразяваха цялата тази хармония от сняг и огън.

— В чудесен ред поддържате тези стаи, мисис Феърфакс! — възкликнах аз. — Никакъв прах, мебелите без калъфки; ако въздухът не бе малко студен, всеки би помислил, че те постоянно се обитават.

— Но, мис Еър, макар посещенията на мистър Рочестър да са редки, те са винаги внезапни, неочаквани; и тъй като забелязах, че той се дразни, когато намери всичко покрито с калъфки и започне трескаво чистене и подреждане след неговото пристигане, реших да поддържам стаите редовно.

— Мистър Рочестър сигурно е взискателен, фин човек.

— Не съвсем; но той има вкусове и навици на благородник и обича нещата да бъдат в съответствие с тях.

— Обичате ли го? Обичат ли го всички?

— О, да; неговото семейство е било винаги уважавано тук. Почти всичката земя наоколо, докдето ти стигат очите, е на Рочестъровци от незапомнени времена.

— Добре, но обичате ли самия него, независимо от това, че има много земя? Обичате ли го заради качествата му?

— Аз нямам причина да го ненавиждам и вярвам, че арендаторите му го смятат за справедлив и щедър земевладелец; ала

той никога не е живял по-продължително време тук.

— Но нима мистър Рочестър няма по-особени черти? Какъв е, с една дума, характерът му?

— О! Характерът му е безупречен, убедена съм в това. И все пак той е може би малко особен: мистър Рочестър е пътувал много и е видял много страни. Мога смело да кажа, че той е умен; но никога не съм говорила по-дълго с него.

— В какво отношение е особен?

— Не зная; трудно е да се каже: то не те поразява направо, но го чувствуваш, когато ти говори: не си винаги сигурен дали се шегува, или е сериозен, дали е доволен, или не; не можеш да разбереш такъв човек напълно или, накъсо, поне аз не мога да го разбера. Ала то няма значение, той е много добър господар.

Ето всичко, което чух от мисис Феърфакс за нейния и моя работодател. Има люде, които не са в състояние да обрисуват нечий характер, нито да забележат и опишат основните качества на хора или предмети; добрата дама очевидно беше от тях: моите въпроси я учудиха, но не я накараха да се замисли. Мистър Рочестър си оставаше за нея мистър Рочестър — благородник, собственик на земя и нищо повече; тя не питаше и не се интересуваше за нищо повече и очевидно желанието ми да получа по-определена представа за тази личност я учудваше.

Когато напуснахме столовата, мисис Феърфакс предложи да ми покаже останалите стаи; аз я последвах из етажите, изпълнена с възхищение, защото всичко бе добре наредено и прекрасно. Просторните предни стаи ми се сториха много разкошни, а някои от стаите на третия етаж, макар мрачни и ниски, бяха интересни с античния си дух. Мебелировката на долните стаи била от време на време подменяна съобразно модата и старите мебели донасяни тук; на оскъдната светлина, която се промъкваше през тесните им прозорци, аз видях легла от преди сто години, дъбови и орехови сандъци със старинна резба, изобразяваща палмови клонки и глави на херувими — те приличаха на староеврейски ковчези; множество едновременно столове, тесни и с високи облегалки, и по-старомодни от тях табуретки — изтърканата бродерия на седалките им, шита от пръсти, които се бяха превърнали в прах преди две поколения, още личеше. С всички тези реликви третият етаж напомняше убежище на миналото —

параклис на възпоминанията. Харесваше ми покоят и мракът на тези стаи през деня, както и необикновеността им, но в никакъв случай не бих пожелала да прекарам нощта в едно от тези широки, масивни легла; някои от стаите имаха дъбови врати, а други — старовремски английски завеси на прозорците с много плътна бродерия, която изобразяваше странни цветя, по-странни птици и още по-странни хора — всичко това би изглеждало наистина чудновато, осветено от бледите лъчи на луната.

— Слугите тук ли спят? — попитах аз.

— Не, те заемат няколко по-малко стаи в задната част; тук не спи никой, затова човек е почти склонен да мисли, че ако в имението Торнфийлд витае дух, ето къде ще е неговото убежище.

— Така мисля и аз; но в къщата няма дух, нали?

— Никога не съм чувала подобно нещо — отвърна мисис Феърфакс с усмивка.

— А преди? Няма ли някакви легенди или поверия за духове?

— Мисля, че не. И въпреки това се говори, че Рочестъровци са били по-скоро буйни, отколкото спокойни хора; може би затова почиват сега мирно в гробовете си.

— Да, „те спят спокойно след треската капризна на живота“ — прошепнах аз и тъй като тя се отдалечаваше, додадох: — Къде отивате сега, мисис Феърфакс?

— На покрива. Ще дойдете ли да видите каква гледка се разкрива оттам?

Тръгнах мълчаливо след нея към тавана по едни много тесни стълби и оттам по друга стълба и през един отвор с капак излязохме на покрива на къщата. Сега бях на еднаква височина с гарвановите гнезда и можех да надникна в тях. Когато се наведох над бойниците и погледнах надолу, видях цялата околност като на карта: яркозелената кадифена морава, плътно опасала сивата сграда; полето, простряло се широко като голям парк, осеяно със стари дървета; гората, пожълтяла и посърнала, прорязана от една пътека, обрасла с по-зелени от листата на дърветата мъхове; черквата край пътната врата, пътя и притихналите хълмове, които сякаш си почиваха, огрени от лъчите на есенното слънце; хоризонта, опрял в приветливото небе — лазурно, изпъстрено с перлени облаци. В тази гледка нямаше нищо необикновено, но тя радваше окото. Когато извърнах поглед от нея и се

проврях надолу през отвора на покрива, просто не виждах стъпалата на стълбата — таванът ми изглеждаше тъмен като гробница в сравнение със синия небесен свод и озарения от слънчеви лъчи пейзаж — горичката, пасбището и зеления хълм, с имението в средата, който бях наблюдавала с възхищение.

Мисис Феърфакс остана за момент след мен, за да затвори капака, а аз, като опипвах пътя си, намерих изхода от тавана и заслизах по тясната стълба. После тръгнах бавно по дългия коридор, където извеждаше стълбата и който разделяше предните от задните стаи на третия етаж: тесен, прихлупен и тъмен, само с едно малко прозорче в другия му край, с двете си редици малки черни врати, всичките затворени, той приличаше на коридор в замък на Синята брада^[8].

Както крачех тихо, чух нещо, което най-малко очаквах да чуя в толкова тихо място — смях. Това бе странен смях: ясен, пресилен, нереален. Аз се спрях. Смехът престана, но само за миг; сетне се разнесе отново по-силно: първия път, макар и ясен, той беше много тих. Той остро отекна, сякаш се повтаряше във всяка самотна стая, въпреки че идваше само от една, и аз бих могла да посоча вратата ѝ.

— Мисис Феърфакс! — извиках аз, тъй като в момента я чух да слива по голямата стълба. — Чухте ли силния смях? Кой се смееше?

— Сигурно някоя от прислужниците — отвърна тя. — Трябва да е Грейс Пул.

— Чухте ли смеха ѝ? — запитах отново аз.

— Да, много добре; често я чувам да се смее така: тя шие в една от тези стаи. Понякога и Лия е при нея; когато са двете, те често са много шумни.

Смехът отново отекна тихо, на пресекулки и завърши със странен шепот.

— Грейс! — извика мисис Феърфакс.

Разбира се, не очаквах въпросната Грейс да отговори, защото смехът бе печален и неестествен — такъв никога не бях чувала, — и ако не беше посред бял ден и ако странният кикот се придружаваше от някакво загадъчно обстоятелство, щях да изпадна в суеверен страх. Но нито обстановката, нито времето можеха да предизвикат страх. А това, което последва, ми даде да разбера колко глупаво е от моя страна, че дори съм се изненадала.

Най-близката до мен врата се отвори и оттам излезе една прислужница — жена между тридесет и четиридесет години, добре сложена, червенокоса и с грубо, простовато лице; трудно бих могла да си представя по-малко романтично или по-прозаично видение.

— Много шум вдигаш, Грейс — рече ѝ мисис Феърфакс. — Помни какво ви е казано!

Грейс се поклони мълчаливо и се прибра.

— Тя шие и помага на Лия в домакинската ѝ работа — продължи вдовицата. — Има някои недостатъци, но работи добре. Впрочем как минаха заниманията с ученичката ви тази сутрин?

Разговорът ни, който се пренесе върху Адел, продължи, докато почувствувахме бодрата и жизнерадостна атмосфера на долния етаж. Когато влязохме в хола, Адел се завтече да ни посрещне и възкликна:

— Mesdames, vous êtes servies!^[9] — и добави: — J'ai bien faim moi!^[10]

Обедът бе готов и ни чакаше в стаята на мисис Феърфакс.

[1] Подгрятото вино с лимонов сок и захар. — Б.пр. ↑

[2] Торнфийлд (англ.) — поле, обрасло с бодливи храсти. — Б.пр.

↑

[3] Това гувернантката ми ли е? (фр.) — Б.пр. ↑

[4] Да, точно така (фр.). — Б.пр. ↑

[5] Така англичаните наричат континентална Европа. — Б.пр. ↑

[6] „Съюзът на плъховете“ (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Вид минерал. — Б.пр. ↑

[8] Герой от приказка на Шарл Перо, който убивал жестоко жените си. — Б.пр. ↑

[9] Госпожи, обедът е сервиран! (фр.) — Б.пр. ↑

[10] Много съм гладна! (фр.) — Б.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

Надеждата, че тук ще имам условия за спокойна работа, която ми вдъхваха първите впечатления от имението Торнфийлд, не остана излъгана, когато опознах още по-добре това място и неговите обитатели. Мисис Феърфакс излезе такава, каквато предполагах — уравновесена, добродушна жена, с добро образование и среден интелект. Ученичката ми беше живо дете, галено и разглезено — затова понякога капризничеше; но тъй като бе предоставено изцяло на моите грижи и никой не се бъркаше в моите методи на възпитание, тя скоро отвикна от малките си прищевки и стана послушна и възприемчива в учението. Адел нямаше големи таланти и ясно изразени черти на характера или особен усет и вкус, които да я издигат над средно способните деца, но нямаше и недостатъци или пороци, които биха я поставили по-ниско от тях. Тя постигаше напълно задоволителни успехи, проявяваше към мен жива, макар и може би не много дълбока привързаност; а простодушието, живостта и усилията ѝ да бъде послушна ме караха да изпитвам към нея също такова чувство, достатъчно да направи нашето общуване приятно.

Тонът ми, казано в скоби, може да бъде счетен за студен от онези, които обичат да говорят надълго и нашироко с патетичен тон за ангелската природа на децата и твърдят, че е дълг на възпитателите да се отнасят към малките с обожание; но целта ми не е да лаская родителското тщеславие, да възпявам лицемерието или да изопачавам нещата; аз само казвам истината. Бях искрено загрижена за благополучието и развитието на Адел и чувствавах кротка привързаност към това малко момиче, също както изпитвах благодарност към мисис Феърфакс за добротата ѝ и намирах удоволствие в компанията ѝ — чувства, подобаващи на любезното ѝ отношение към мен и съдържания ѝ характер.

Всеки може да ме укори, ако добавя, че понякога, когато се разхождах сама из парка, когато излизах на пътната врата и гледах оттам пътя или когато, докато Адел играеше с бавачката си, а мисис

Феърфакс вареше желета в склада за продуктите, изкачвах трите стълби, вдигах капака и излязла на покрива, обгръщах с поглед далечните поля и хълмове и мълчаливия хоризонт; че тогава копнеех да имам толкова силни очи, та да виждам зад пределите на хоризонта, да съзря широкия свят, градовете, местата, пълни с живот, за които бях чувала, но никога не бях виждала; че мечтаех за по-голям жизнен опит, за по-пълно общуване със себеподобните, за общуване с по-разнообразни характери от тези в Торнфийлд. Ценях добрите качества на мисис Феърфакс и Адел, но вярвах, че съществуват и други, по-дейни добродетели — а онова, в което вярвах, исках и да видя.

Кой ще ме укори? Несъмнено мнозина; и ще ме нарекат неблагоприятница. Но какво можех да направя? По природа бях неспокоен човек и понякога това ми струваше мъки. В такива моменти единственото нещо, което можех да сторя, беше да се разхождам напред-назад по коридора на третия етаж, скрита сред тишината и самотата му, необезпокоявана от никого, и да се прехласвам от приказните видения, които фантазията създаваше пред очите ми — а те бяха многобройни и сияйни; да оставям сърцето ми да изнемогва от екзалтирания ритъм, който го караше да се свива от болка, но го изпълваше с живот; и най-вече да слушам безкрайната повест, създадена от въображението ми, повест, която непрекъснато звучеше в ушите ми, наситена с най-различни случки, с живот, жар, чувство — всичко, което желаех и което ми липсваше тогава.

Безсмислено е да се твърди, че хората трябва да се задоволяват със спокоен живот: необходим им е действен живот и те си го създават, ако го нямат. Милиони хора са обречени на още по-еднообразно съществуване от моето и милиони безмълвно се бунтуват срещу своя жребий. Никой не знае колко бунтове — освен политическите — се зараждат в недрата на личния живот, който хората крият. Предполага се, че жената обикновено бива много спокойна; но жените изпитват същите чувства, както и мъжете; и те изпитват необходимост да проявяват способностите си и да търсят поле за дейност, както и представителите на другия пол; те страдат от ограниченията и пълния застой по същия начин, както биха страдали на тяхно място мъжете. Схващането на привилегирования пол, че призванието на жените е да правят пудинги и да плетат чорапи, да свирят на пиано и да бродират чантички, е ограничено схващане. Глупаво е да осъждаме жената или

да ѝ се смеем, ако тя иска да извърши нещо по-значително или да научи нещо повече от онова, което традицията е отредила на нейния пол.

По време на тези самотни разходки в коридора аз често чувах смеха на Грейс Пул: все същото остро, все същото тихо, флегматично ха-ха-ха, което така ме развълнува, когато го чух за пръв път. Чувах и нейното бърбене, още по-странно от смеха ѝ. Имаше дни, когато тя мълчеше; ала в други дни звуците, които издаваше, будеха у мен недоумение. Понякога я срещах: тя излизаше от стаята си било с леген, било с чиния или поднос в ръце, слизаше в кухнята и след малко се връщаше оттам почти винаги с кана портер в ръце. (Прощавай за грубата истина, романтични читателю!) Външният ѝ вид действуваше като студен душ върху любопитството ми, възбудено от странния ѝ смях; тромава и с грубо лице, в нея нямаше нищо, което да предизвика интерес. Няколко пъти се опитах да я въвека в разговор, но тя беше много лаконична: всичките ми усилия обикновено рухваха в резултат на едносричните ѝ отговори.

Останалите обитатели на къщата: Джон и жена му, прислужницата Лия и гувернантката-французойка Софи — бяха напълно порядъчни хора, обаче у тях нямаше нищо изключително. Със Софи аз говорех на френски и понякога я питах за родината ѝ, но тя нямаше способност нито да описва, нито да разказва и обикновено даваше такива вяли и неопределени отговори, че те можеха по-скоро да намалят, отколкото да засилят охотата да я разпитваш.

Минаха октомври, ноември и декември. През един януарски следобед мисис Феърфакс ме помоли да не занимавам Адел, защото била настинала, и тъй като Адел така горещо подкрепи тази молба, че си спомних радостта, която ми доставяха подобни непредвидени празници, когато бях малка, дадох съгласието си, считайки, че не е зле да проявя известна отстъпчивост. Беше хубав, спокоен ден, макар и много студен. Дотегна ми да седя цяла сутрин в библиотеката, без да мръдна от стола си. Мисис Феърфакс току-що бе написала едно писмо, което трябваше да се пусне в пощата, така че аз сложих шапката и наметалото си и ѝ предложих да го занеса в Хей; дотам имаше само две мили и разходката щеше да бъде приятна. Като настаних удобно Адел в едно малко столче до камината в стаята на мисис Феърфакс и ѝ дадох най-хубавата восъчна кукла (която държах обикновено в едно

чекмедже, увита в станиол), а също и една книжка, аз отвърнах с целувка на думите: „Върнете се по-скоро, моя мила, моя скъпа мадмоазел Жанет!“, и излязох.

Земята беше скована от студ, въздухът неподвижен, по пътя нямаше жива душа. Отначало вървах бързо, за да се сгрея, после забавих хода си, за да се наслаждавам напълно на удоволствието, което ми доставяше тази зимна разходка. Беше три часът; черковната камбана удари тържествено, когато минах покрай нея. Угасващият ден и бледото слънце, което се плъзгаше ниско над хоризонта, придаваха особено очарование на този час. Бях се отдалечила вече на една миля от Торнфийлд и вървах по тесен път, известен лете с цъфналите край него шипки, а есен — с лешници и къпини. Дори сега тук-таме се червенееха някои лакомства — глогини и шипки. Но главната прелест на този път през зимата се криеше в пълната му безлюдност и тишина. Ако подухнеше вятър, той не предизвикваше дори най-леко шумолене, тъй като тук не растеше нито един ясен, нито някое вечнозелено дърво. А голите глогове и лески бяха безмълвни като белите изтъркани камъни, с които бе настлан пътят. От двете му страни надлъж и шир се простираха само поля, но по тях не пасяха стада; а малките кафяви птички, пърхащи от време на време в живия плет, приличаха на самотни пожълтели листа, които са забравили да паднат.

Пътят непрекъснато се изкачваше чак до Хей: тъй като бях изминала половината от разстоянието, аз седнах да си почина на стълбичките на една ограда^[1], която заграждаше някаква нива. Загърнах се в наметалото си и пъхнах ръце в маншона, тъй че не усещах студа, макар той да беше много остър: това личеше по корицата лед, покрила пътя, по който преди няколко дни, когато снегът бързо започна да се топи, бе текло ручейче. От мястото ми се виждаше на запад целия Торнфийлд: под мен в долината най-внушителният обект беше сивата сграда на имението с нейните бойници, а зад нея се очертаваше гората с едно голямо черно петно — гарвановите гнезда. Гледах натам, докато слънцето, ярко и пурпурно, се скри зад дърветата, сетне обърнах взор на изток.

Над хълма бе изгряла луната; тя беше още бледа като облаче, но бързо ставаше все по-ярка и надничаше над селото, което, полузакрито от дървета, изпращаше към небето сини струйки дим от малобройните си комини. До него имаше още една миля, но в дълбоката тишина до

ушите ми вече достигаше ясно неговата слаба глъчка. Чувах и ромона на ручеите; не бих могла да кажа в кои долчинки и падинки течаха те, но отвъд Хей имаше много хълмове и несъмнено те бяха прорязани от много рекички. Във вечерната тишина отекваше както звънливата песен на по-близките от тях, така и тихото бълбукане на по-далечните.

И изведнъж нежният ромон и приятният шепот бяха погълнати от далечен, но много ясен груб шум: силен тропот и някакво звънтене на метал; по същия начин една голяма скала или грапавият ствол на някой голям дъб, нарисувани с тъмни, резки тонове на преден план, поглъща и лазурния хълм, даден в перспектива, и слънчевия хоризонт, и облаците, чиито тонове се преливат един в друг.

Шумът се вдигаше по пътя; идваше някакъв кон; той приближаваше, но завоят все още го скриваше. Бях решила да вървя, обаче пътят беше тесен, та останах неподвижна, за да пропусна конят да мине край мен. Тогава бях млада и най-различни фантастични представи — ту смътни, ту ясни, се въртяха в главата ми. Между многото нелепости хранех далечни спомени от детските приказки; винаги, когато те изплуваха в съзнанието ми, младостта им придаваше онази сила и живост, които детството не познава. Докато очаквах в здрача появяването на коня, който приближаваше все повече, си спомних някои от приказките на Беси — за духа, известен на жителите на Северна Англия под името Гитраш: той се появявал в образа на кон, муле или голямо куче и бродел по безлюдните пътища, където понякога нападал закъснелите пътници — както сега този кон щеше да нападне мен.

Той вече бе много близо, но аз все още не го виждах. И изведнъж освен тропот чух шумолене в живия плет и до стъблата на една леска се подаде грамадно куче на черни и бели петна, което рязко изпъкваше на фона на храстите. То напълно приличаше на vyplъщение на Гитраш, както го описваше Беси; същество, подобно на лъв, с дълга козина и огромна глава. Но кучето спокойно мина край мен, без дори да ме погледне, а пък аз бях почти сигурна, че ще има свръхестествен поглед. След него се показва и конят — едър вихрогон с ездач на гърба си. Появата на мъж — човешко същество — в миг унищожи фантастиката. Никой никога не е яздил Гитраш: той винаги се е появявал сам, а духовете, доколкото знаех, макар да можеха да приемат образ на животно, едва ли биха се съблазнили да придобият обикновен

човешки образ. Не, това не беше никакъв Гитраш, а просто пътник, тръгнал по прекия път за Милкоут. Той отмина и аз продължих пътя си; едва направила няколко крачки, вниманието ми бе привлечено от шум от подхлъзване, ругатня и строполяване. Обърнах се: конят и човекът лежаха на земята. Конят се бе подхлъзнал върху корицата лед, с която беше глазиран пътят. С няколко скока кучето се върна и като видя, че господарят му и конят са в беда, се разлая така силно, щото забулените в мрак хълмове проехтяха от този лай, мощен като самото куче. То подуши падналия конник и коня, а след това дотича до мен — това бе всичко, което можеше да направи: нямаше от кого друго да потърси помощ. Аз разбрах мъчливата му молба и се приближих до конника, който се мъчеше да се освободи от коня си. Съдейки по енергичните му движения, реших, че не ще да е пострадал много; все пак го попитах:

— Ударихте ли се, сър?

Мисля, че той изруга, но не съм сигурна; във всеки случай избърбори нещо, което му попречи да ми отговори веднага.

— Мога ли с нещо да ви помогна? — попитах отново аз.

— Стойте по-настрана — отвърна той, като стана — отначало на колене, а после в цял ръст.

Аз се отдръпнах; сетне започна едно пъшкане, биене с копита, звънтене, съпроводени от лая и скачането на кучето, и аз отстъпих още по-далеч — на няколко метра; но не ми се искаше да се отдалеча, без да видя всичко докрай. Най-после ездачът успя: конят бе изправен на крака, а кучето се успокои, когато господарят му извика: „Куш, Пайлът!“ Тогава пътникът, като се наведе, опипа крака си, сякаш проверяваше дали той е здрав; очевидно изпитваше болка, защото отиде, куцайки, до стълбичките на оградата, откъдето току-що бях станала, и седна там.

Имах желание да му бъда полезна или поне да проявя внимание, затова отново се приближих до него.

— Ако сте се ударили, сър, и ви трябва помощ, да изтичам до Торнфийлд или до Хей и да извикам някого.

— Благодаря, и сам ще се справя! Няма счупено, само съм си навехнал крака — и отново се надигна и се опита да стане, обаче това му причини болка и той неволно изохка.

Още не бе се стъмнило съвсем, а и луната грееше силно, тъй че аз го виждах съвсем ясно. Той носеше наметало за езда с кожена яка и метални закопчалки. Подробности във фигурата му трудно можех да различа, но забелязах, че е среден на ръст и широкоплещест. Лицето му бе мургаво, със сурови черти и високо чело. Очите под гъстите сключени вежди гледаха гневно и сърдито. Той не бе младеж, но не беше достигнал и средна възраст — може би имаше тридесет и пет години. Не изпитах от него нито страх, нито особена стеснителност. Ако той бе красив млад мъж с вид на герой, не бих посмяла да му дотягам с въпроси и да му натрапвам услугите си. Едва ли бях виждала някога красив младеж; никога не бях имала такъв познат. На теория се прекланях пред красотата, елегантността, галантността и чара; но ако бих срещнала тези достойнства, vyplътени в мъжки образ, щях веднага да доловя инстинктивно, че те не ми допадат и не биха могли да ми допаднат, и бих се пазила от тях като от огън, мълния или каквото и да е друго красиво, но опасно нещо.

Ако непознатият ми се усмихнеше и ми отговорише мило, когато се обърнех към него, ако отклонеше предложената от мен помощ с любезна благодарност, щях да си отмина, без да му задавам повече въпроси; но сърдитият вид и резкият тон на пътника ме караха да се чувствам съвсем свободно. Когато той ми направи знак да си вървя, аз останах на мястото си и заявих:

— В никакъв случай не мога да ви оставя тук, сър, толкова късно, на безлюдния път, докато не видя, че сте в състояние да се качите на коня си.

Когато казах това, той обърна очи към мен; дотогава едва ли бе ме погледнал.

— Смятам, че самата вие би трябвало да сте си в къщи, ако домът ви е наблизо. Откъде сте?

— Ей оттам. Никак не ме е страх нощем, стига да има луна; на драго сърце бих изтичала до Хей, ако пожелаете; и без това отивам там да пусна едно писмо.

— Вие живеете там долу! Искате да кажете в ей онази къща с бойниците? — И той посочи обяната от сребристата лунна светлина къща, открояваща се ясно на фона на горите, които, контрастирайки със западния небосвод, изглеждаха сега като тъмна маса.

— Да, сър.

— А на кого е тази къща?

— На мистър Рочестър.

— Познавате ли го?

— Не, никога не съм го виждала.

— Нима той не живее там?

— Не.

— А знаете ли къде е сега?

— Не, не зная.

— Не сте, разбира се, прислужница в къщата. Вие сте... — Той млъкна, огледа дрехите ми, които бяха как го винаги много скромни: черно мериносово наметало, черна касторена шапка; и едното, и другото не беше подходящо дори за камериерката на някоя благородна дама. Той явно се затрудни в желанието си да реши кой стои пред него.

Помогнах му:

— Аз съм гувернантката.

— Аха, гувернантката — повтори той. — Дявол да го вземе, как забравих! Гувернантката! — И отново започна да разглежда одеянията ми. След две минути той стана от стълбичките на оградата, но щом се опита да пристъпи, лицето му се изкриви от болка.

— Няма да ви пращам за помощ — каза той, — вие и сама можете да ми помогнете малко, ако бъдете така добра.

— Да, сър.

— Нямате ли чадър, който бих могъл да използвам като бастун?

— Не.

— Тогава се помъчете да хванете коня ми за юздата и го доведете до мен; не ви е страх, нали?

Сама не бих се решила да се докосна до кон, ала тъй като друг искаше това от мен, бях готова да го изпълня. Оставих маншона си на оградата, отидох до едрия кон и се опитах да го хвана за юздата, обаче той беше буен и не ми даваше да се приближа до главата му. Упорито се мъчех да сторя това, но напразно; същевременно се боях до смърт да не ме стъпче с предните си копита. Пътникът чакаше и ме наблюдаваше; накрая той се разсмя.

— Да, виждам — каза той, — планината никога няма да дойде при Мохамед! Затова всичко, което можете да направите, е да помогнете на Мохамед да отиде при планината. Моля ви, елате тук.

Аз се приближих.

— Извинете — продължи непознатият, — необходимостта ме принуждава да се възползувам от вашата помощ.

Ръката му се отпусна на рамото ми и като се опираше тежко на мен, пътникът, куцайки, се доближи до коня си. Хванал го веднъж за юздата, той го укроти и се качи на седлото с ужасни гримаси, тъй като навехнатият крак го болеше.

— Готово! — рече конникът и отпусна долната си устна, която здраво бе захапал. — Дайте ми само камшика, ето го там под храстите.

Намерих камшика и му го подадох.

— Благодаря, а сега бързайте с вашето писмо до Хей и се връщайте колкото може по-скоро.

Той пришпори коня си; конят се вдигна на задните си крака, а сетне препусна. Кучето се втурна след тях и всички се изгубиха от погледа ми.

*като тревата във степта,
която бурята отнася...*

Взех маншона си и закрачих напред. За мен случката бе вече отминала; в нея нямаше нищо значително, нищо романтично и може би нищо интересно; и въпреки всичко тя внесе разнообразие, макар за час, в монотонния ми живот.

Един човек се нуждаеше от помощта ми и я потърси; аз я дадох. Бях успяла да сторя нещо и изпитвах радост при мисълта за това; колкото обикновена и дребна да беше тази проява, все пак бях получила възможност да действам — бе ми дотегнало бездейното съществуване. А новото лице беше като нова картина в галерията на паметта ми; то се различаваше от всички запазени там образи: първо, защото това беше лице на мъж; второ, защото бе мургаво, решително и сурово. То още стоеше пред очите ми, когато влязох в Хей и пуснах писмото в пощата: виждах го непрекъснато и докато крачех бързо надолу към имението. Когато стигнах оградата, аз се спрях за малко, огледах се и се послушах с надеждата, че може би ще чуя отново по пътя тропота на конските копита и ще видя конника с наметалото и голямото нюфаундлендско куче, което ми напомняше Гитраш. Но пред мен бяха само живият плет и една подкастрирана върба, която безмълвно

се възправяше към луната. Чух само нежният шепот на вятъра, който на цяла миля оттук бродеше между дърветата, опасали Торнфийлд. И когато погледнах надолу, натам, откъдето долиташе шумоленето, очите ми, спрели се на фасадата на имението, забелязаха един осветен прозорец. Това ми напомни, че съм закъсняла и аз забързах към къщи.

Не ми се искаше да се прибирам в Торнфийлд: да престъпя прага, значеше да се върна към застоялия си живот. Да прекося безлюдния хол, да се изкача по тъмните стълби, да отида до самотната си стаичка, а сетне да срещна невъзмутимата мисис Феърфакс и да прекарам дългата зимна вечер с нея, значеше да унищожа без остатък лекото вълнение, което породи разходката ми, и отново да окова способностите си с незримите вериги на еднообразното и съвсем тихо съществуване, съществуване, чиито най-ценни предимства — сигурността и спокойствието — не бях повече в състояние да ценя. Колко полезно би било за мен тогава да се озова сред бурите на пълната с неизвестност житейска борба и само след суровия и горчив жизнен опит да жадувам за спокойствието, което имах сега; да, това щеше да бъде толкова полезно, колкото една продължителна разходка за човек, седял дълго в някое прекалено удобно кресло.

Когато стигнах до пътната врата, аз се позабавих; побавих се и на моравата. Тръгнах напред-назад по плочника пред къщата; капациите на стъклената входна врата бяха затворени и аз не можех да погледна вътре. Струваше ми се, че и зорът, и душата ми бягат далеч от това мрачно здание, от тази сива грамада, пълна с мрачни килии — така ми изглеждаше то, — към ширналото се над мен небе, към това синьо море без едно-едничко облаче. Луната величествено се издигаше все по-високо; очите ѝ сякаш бяха отправени нагоре, докато оставяше далеч под себе си хълмовете, иззад които се бе подала, устремена към зенита, към бездънните бездни и неизмеримите простори на среднощния мрак. След нея шестуваха трептящите звезди. Когато ги гледах, сърцето ми тръпнеше, а кръвта гореше в жилите ми. Но понякога нещо съвсем незначително е в състояние да ни върне на земята: часовникът в хола удари и това бе достатъчно да ме изтръгне от луната и звездите; отворих страничната врата и се прибрах.

В хола не беше тъмно — напротив, той бе осветен, и то не само от бронзовата лампа, закачена високо на тавана; в него и върху долните стъпала на дъбовите стълби се разливаше топло сияние. Този

червеникав блясък идваше от голямата столова — двукрилата ѝ врата беше разтворена и през нея се виждаше буйно пламтящият огън, който хвърляше отблясъци по мраморната облицовка и месинговата решетка на камината, по пурпурните завеси и полираните мебели; той озаряваше и седналите до камината хора. Но едва успях да погледна към тях, едва до мен достигна весела глъчка, сред която ми се стори, че чувам гласа на Адел, и вратата се затвори.

Упътих се бързо към стаята на мисис Феърфакс; там също гореше огън, но свещ липсваше; липсваше и тя. Затова пък, загледано в пламъците, на килима седеше съвсем само едно голямо космат куче на черни и бели петна — досущ като онова, което бях срещнала на пътя и взела за Гитраш. То толкова приличаше на другото, че аз пристъпих и извиках: „Пайлът!“; кучето стана, дойде до мен и ме подуши. Погалих го и то завъртя рунтавата си опашка. Но животното все още ми се струваше страшно, за да се реша да стоя сама с него, и не можех да си представя откъде се е взело. Дръпнах звънеца, за да поискам свещ, обаче ми се щеше и да разбере какво търси тук това куче. Влезе Лия.

— Какво е това куче?

— Господарят го доведе.

— Кой господар?

— Господарят, мистър Рочестър. Той току-що пристигна.

— Така ли! Мисис Феърфакс също ли е при него?

— Да, и мис Адел; те са в столовата, а Джон отиде за лекар: с господаря се случила беда — конят му паднал и той си навехнал глезена.

— По пътя за Хей ли е паднал конят му?

— Да, когато слизал насам; конят се подхлъзнал върху някакъв лед.

— О!... Лия, донесете ми, моля, една свещ.

Лия донесе свещта, а веднага след нея влезе мисис Феърфакс, която ми повтори новината. Тя добави, че лекарят, мистър Картър, дошъл и в момента бил при мистър Рочестър. После тя излезе бързо навън да се разпорежи за чая, а аз се качих горе да се съблека.

[1] В Англия оградите на градини, ливади и под. имат прелези със стълбички. — Б.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Мистър Рочестър, изглежда, по съвета на лекаря, си легна рано същата вечер и стана късно на следния ден. А когато най-сетне слезе долу, трябваше да се залови за работа: бяха дошли пълномощникът му и някои от арендаторите, които искаха да говорят с него.

Наложи се аз и Адел да освободим библиотеката; тя сега цял ден щеше да бъде приемна за посетителите. В една от горните стаи запалиха камината, пренесох там книгите ни и я превърнах в учебна стая. Същото утро забелязах, че Торнфийлд се е променил. В него вече не беше тихо като в черква: час по час отекваше чукане на главния вход или иззвъняване, в хола прозвучаваха стъпки и непознати гласове с най-различен тембър — струя от външния свят потече в нашия дом; бе пристигнал господарят. Що се отнасяше до мен, така къщата по ми харесваше.

Този ден не беше леко да се занимавам с Адел; тя не можеше да се съсредоточи; непрестанно тичаше до коридора и навела се над перилата, искаше да зърне мистър Рочестър; освен това постоянно измисляше предлози, за да слиза долу, но аз се досещах, че върши това с намерение да се промъкне в библиотеката, където никой не бе я виждал; дори когато накрая се поразсърдих и я накарах да стои мирно, тя продължи да бърбори непрекъснато за своя приятел Edouard Fairfax de Rochester, както го наричаше (дотогава не знаех всичките му имена), мъчейки се да отгатне какви подаръци ѝ е донесъл: той сигурно снощи ѝ бе намекнал, че когато пристигне багажът му от Милкоут, в него ще има една кутия с нещо, от което ще остане доволна.

— А това ще рече — продължаваше тя на френски, — че в багажа му има подарък за мен, пък може би и за вас, мадмоазел. Той ми говори за вас; попита ме как се казва моята гувернантка и дали е една такава дребничка, слабичка и бледичка. Казах му „да, такава е“. Нали, мадмоазел?

Аз и ученичката ми обядвахме както обикновено в стаята на мисис Феърфакс; следобед задуха силен вятър, заваля сняг и ние

останахме в класната стая. Привечер разреших на Адел да остави книгите и да слезе долу, тъй като, съдейки по тишината и по това, че никой вече не звънеше на главния вход, предположих, че мистър Рочестър вече е свободен. Останала сама, аз отидох до прозореца, но не можах да видя нищо — полумракът и падащият сняг образуваха гъста пелена и скриваха от очите ми дори храстите по поляната. Спуснах транспаранта и се върнах до камината.

Пламтящите въглени рисуваха пред очите ми гледка, в която намирах известна прилика с картината „Хайделбергският замък на Рейн“, която бях виждала някога; в този момент в стаята влезе мисис Феърфакс. С появяването ѝ огнената мозайка сякаш се разпиля, а потискащите, неприятни мисли, започнали да гнетят самотата ми, се разсеяха.

— На мистър Рочестър ще му бъде много приятно, ако вие и вашата ученичка дойдете тази вечер на чай в гостната — рече тя. — Той беше целия ден толкова зает, че не можеше да ви покани по-рано.

— В колко часа ще бъде чаят? — запитах аз.

— О, в шест часа. Тук той води редовен живот. Най-добре ще е да смените роклята си за случая. Ще дойда с вас да ви помогна. Ето ви свещ.

— Необходимо ли е да си сменям роклята?

— Да, няма да е зле. Вечер аз винаги се преобличам, когато мистър Рочестър е тук.

Тази церемония ми се стори малко превзета, обаче се прибрах в стаята си и с помощта на мисис Феърфакс свалих черната си вълнена рокля и облякох черната копринена — тя бе най-хубавата и при това единствената ми друга рокля, ако не смятам светлосивата, която според лоудските ми представи за елегантност смятах за прекалено модна и подходяща само за много тържествени случаи.

— Трябва да си сложите и брошка — каза мисис Феърфакс.

Имах само едно украшение — малка бисерна брошка, която ми беше подарила при раздялата мис Темпъл. Сложих я и слязох долу. Нямайки навика да общувам с непознати хора, аз се чувствах много неловко при мисълта, че ще се явя при мистър Рочестър, поканена съвсем официално. Пуснах мисис Феърфакс да върви пред мен през столовата, като я следвах съвсем близо; после, като минахме през

портала, чиято завеса сега бе спусната, ние влязохме в разкошната гостна.

На масата горяха две восъчни свещи, на камината — още две. Озарен от пламъците на буйния огън, до камината се приличаше Пайлът, а край него беше коленичила Адел. Мистър Рочестър се бе полуизлегнал на кушетката, кракът му почиваше върху една възглавница; той гледаше Адел и кучето. Пламъкът осветяваше лицето му. Познах в него вчерашния пътник — същите дебели, катраненочерни вежди, същото високо ъгловато чело, което изглеждаше още по-ъгловато под гладко сресаните назад коси. Познах и рязко очертания му нос, по-скоро характерен, отколкото хубав, широките му ноздри, които според мен говореха за избухлива натура, острите очертания на устните, брадичката и долната челюст, придаващи му много мрачен вид — това мога да кажа със сигурност. Фигурата му — той беше сега без наметало — съответствуваше на ъгловатата му глава; без да се отличава с висок ръст или грациозност, мистър Рочестър все пак бе прекрасно сложен, като атлет — широкоплещест и с тесен таз.

Стори ми се, че мистър Рочестър забеляза влизането ни, но, изглежда, не искаше да покаже това, понеже не вдигна глава, когато се приближихме.

— Мис Еър е тук, сър — рече мисис Феърфакс, както винаги, кротко.

Той кимна, но все още не откъсваше очи от детето и кучето.

— Нека мис Еър седне — каза той.

В неговия сдържан, студен поздрав и в припрения, но официален тон на гласа му имаше нещо, което сякаш казваше: „Какво ме интересува, дявол да го вземе, дали е тук мис Еър, или не! В този момент аз никак не съм наклонен да се занимавам с нея.“

Когато седнах, смущението ми беше вече изчезнало. Един безупречно вежлив прием навярно би ме смутил. Не бих могла да отвърна на такъв прием с подobaваща изисканост и финес; но тази своенравна рязкост не ме задължаваше с нищо, напротив — хрисимото ми спокойствие, противопоставено на екстравагантното му държане, ми даваше предимство. Освен това в ексцентричността на поведението му имаше нещо интересно. Любопитна бях да видя как ще се държи по-нататък.

Той стоеше като статуя, тоест нито говореше, нито се движеше. Мисис Феърфакс сигурно смяташе, че все някой трябва да прояви любезност, и започна да говори — както винаги много добродушно и както винаги само банални неща. Тя изрази съчувствие към мистър Рочестър по повод на това, че цял ден бил претрупан с работа, което може би му е било неприятно при тази болка в крака, а после забеляза, че той трябва да бъде търпелив и да постоянствува, ако иска по-скоро да оздравее.

— Мадам, бих ви помолил за чаша чай — беше единственият отговор на думите ѝ.

Мисис Феърфакс бързо дръпна звънеца и когато подносът бе донесен, зае се грижливо и пъргаво да нарежда чашите, лъжичките и всичко необходимо. Аз и Адел минахме на масата, но господарят остана на кушетката.

— Бихте ли подали на мистър Рочестър чашата му — обърна се към мене мисис Феърфакс; — Адел сигурно ще я разлее.

Изпълних молбата ѝ. Когато той пие чашата от ръката ми, Адел реши, че е настъпил подходящият момент да му напомни за моя подарък и рече високо на френски:

— Нали във вашия малък куфар, мосьо, има подарък за мадмоазел Еър?

— За какъв подарък говориш? — сърдито я запита мистър Рочестър. — Нима сте очаквали подарък, мис Еър? Обичате ли да получавате подаръци? — И той изпитателно ме погледна с тъмните си, гневни и проницателни очи.

— Едва ли бих могла да ви отговоря, сър. Малко опит имам в това отношение; хората обикновено смятат получаването на подаръци за приятно нещо.

— Хората? Но какво е вашето мнение?

— Ще ми е необходимо известно време, сър, за да ви дам задоволителен отговор. Нали подаръците са най-различни, човек трябва да помисли, преди да отговори.

— Вие, мис Еър, не сте съвсем простодушна като Адел; щом ме види, тя направо иска подарък, а вие го усуквате.

— Защото не съм така убедена, че го заслужавам, както Адел; тя може да разчита на отдавнашното ви познанство и на известен навик в това отношение: тя казва, че винаги ѝ подарявате играчки. Но за мен

ще е трудно да предявя някакви изисквания, тъй като съм чужда тук и не съм направила нищо, което да заслужава възнаграждение.

— О, моля ви, не бъдете прекалено скромна! Изпитах Адел и разбрах, че сериозно сте се потрудили. Тя няма бог знае какви способности, няма и дарби и все пак за кратко време е постигнала голям напредък.

— Ето че ми направихте подарък, сър; много съм ви благодарна — най-голямата радост за учителя е да похвалят негов ученик.

— Хм... — изрече мистър Рочестър и започна мълчаливо да пие чая си.

Когато отнесоха сервиза и мисис Феърфакс се настани в един тъгъл с плетивото си, а Адел ме хвана за ръка и ме поведе из стаята, показвайки ми хубавите книги и орнаментите по конзолите и шкафовете, господарят каза:

— Седнете до огъня.

Както бе прието, ние се подчинихме; Адел искаше да седне на коленете ми, но ѝ наредиха да се забавлява с Пайлът.

— Живеете в дома ми вече три месеца, нали?

— Да, сър.

— Пристигнахте от...

— Лоудското училище в Н-ското графство.

— О, от благотворително заведение! Колко време прекарахте там?

— Осем години.

— Осем години! Вие трябва да сте много издръжлива! Мислех, че само четири години, прекарани на такова място, могат да съсипят и най-здравия човек. Нищо чудно тогава, че приличате на същество от друг свят. А аз се питах защо имате такова лице. Когато ви срещнах снощи на пътя за Хей, кой знае защо, си спомних за феите и едва не ви попитах не сте ли омагьосали коня ми; аз и сега още не съм съвсем убеден в противното. Кой са родителите ви?

— Нямам родители.

— И сигурно никога не сте имали; помните ли ги?

— Не.

— Така и предполагам. Изглежда, тогава, седнали край онази ограда, вие чакахте своята свита.

— Каква свита, сър?

— Малките човечета със зелени дрехи; тогава имаше много подходяща луна. Аз сигурно смутих някой от вашите танци, затова вие заледихте проклетия път.

Поклатих глава.

— Малките човечета със зелени дрехи са напуснали Англия още преди сто години — рекох аз с тон, сериозен като неговия. — И сега дори по пътя за Хей или в околността не ще намерите от тях никаква следа. Мисля, че нито лятната, нито зимната луна ще осветява някога отново техните веселби.

Мисис Феърфакс изпусна плетивото си и вдигнала учудено вежди, слушаше странния ни разговор.

— Е — продължи мистър Рочестър, — щом нямате родители, сигурно имате някакви роднини — чичовци, вуйчовци, лели и вуйни.

— Не. Никога не съм чувала за такива.

— А къде е домът ви?

— Аз нямам дом.

— Къде живеят братята и сестрите ви?

— Нямам братя и сестри.

— Кой ви посъветва да дойдете тук?

— Дадох обявление във вестниците и мисис Феърфакс ми отговори.

— Да — рече добрата дама, за която последните въпроси бяха много по-понятни, — и аз всеки ден благодаря на providението, че ми помогна да направя този избор. Мис Еър е неоценим другар за мен, а за Адел — добра и грижлива възпитателка.

— Моля, не си правете труда да ми изброявате качествата й — обади се мистър Рочестър; — възхвалите не ще ми повлияят; сам ще съдя каква е. Още в началото събори коня ми.

— Сър! — учуди се мисис Феърфакс.

— Тя е виновна за това навяхване.

Вдовицата явно се обърка.

— Мис Еър, живели ли сте някога в град?

— Не, сър...

— Движили ли сте се сред общество?

— Не, само сред ученичките и учителките в Лоуд; а сега сред обитателите на Торнфийлд.

— Чели ли сте много?

— Само книгите, които ми попадаха случайно; но и те не бяха кой знае колко, нито пък много сериозни.

— Живели сте като монахиня и без съмнение знаете добре религиозните обреди. Нали Брокълхърст, управителят на Лоудското училище, ако не се лъжа, е свещеник?

— Да, сър.

— И вие, момичетата, сигурно го боготворяхте, както, калугерките по манастирите боготворят изповедниците си.

— О, не.

— Как равнодушно говорите за това! Гледай ти — послушница, която не боготвори своя изповедник! Това звучи като богохулство.

— Мистър Брокълхърст ми беше неприятен и не само аз изпитвах такова чувство. Той е груб, високомерен и се меси във всичко: караше ни да си стрижем косите и за икономия ни купуваше лоши игли и конци, с които не можехме да шием.

— Много глупава икономия — забеляза мисис Феърфакс, която отново схвана насоката на разговора.

— С това ли най-много ви обиждаше? — попита мистър Рочестър.

— Докато отговаряше само той за нашата прехрана — преди да назначат комитета, — ние гладувахме, а освен това ни досаждаше с дългите си напътствия и вечерното четене на книгите, които сам бе съчинил — за грешници, постигнати от внезапна смърт или възмездие, — та ни беше страх да си легнем.

— На колко години бяхте, когато постъпихте в Лоуд?

— На около десет.

— И сте прекарали там осем години. Значи, сега сте на осемнадесет. Аз кимнах.

— Както виждате, аритметиката е полезно нещо; без нейна помощ трудно бих отгатнал възрастта ви. Не е лесно да сториш това, когато детското и сериозното така силно се преплитат, както у вас. Е, и какво научихте в Лоуд? Можете ли да свирите?

— Малко.

— Да, всички отговарят така. Идете в библиотеката... тоест, моля ви. (Извинете заповедническият ми тон, но съм свикнал да казвам „направете еди-какво си“ и то да стане. Не мога да променя навиките си заради един нов човек в дома ми.) И тъй, вървете в библиотеката,

вземете със себе си свещ, оставете вратата отворена, седнете на пианото и изсвирете нещо.

Тръгнах да изпълня желанието му.

— Достатъчно! — извика той след няколко минути. — Действително свирите малко, виждам; като всяка английска ученичка; може би мъничко по-добре от някои, но не съвсем добре.

Затворих пианото и се върнах. Мистър Рочестър продължи:

— Тази сутрин Адел ми показва няколко скици и каза, че са ваши. Не знаей дали са изцяло ваши: може би за тях ви е помогнал някой ваш учител.

— Съвсем не! — възкликнах аз.

— А, това засяга гордостта ви. Добре, вървете да донесете папката си, щом гарантирате, че всичко в нея е само ваше; но не твърдете нищо, ако не сте уверена в това: аз ще открия несамостоятелните работи.

— В такъв случай не ще кажа нищо; съдете сам, сър.

Донесох от библиотеката папката.

— Преместете масата към мен — рече той и аз я закарах^[1] до кушетката; Адел и мисис Феърфакс също се приближиха, за да видят рисунките.

— Не се струпвайте всички — каза мистър Рочестър: — ще ви дам рисунките, когато ги прегледам; не искам да си пъхате главите в мен.

Той внимателно почна да разглежда всяка скица и рисунка. Три от тях отдели, а останалите, след като беше прегледал всички, остави настрана.

— Вземете ги на другата маса, мисис Феърфакс — рече той, — и ги разгледайте с Адел. А вие — и той ме погледна — седнете на мястото си и отговаряйте на въпросите ми. Виждам, че тези рисунки са плод на една и съща ръка. Това вашата ръка ли е?

— Да.

— А кога успяхте да ги нарисувате? Те са ви отнели доста време, а е трябвало и да мислите върху тях.

— Направих ги в Лоуд през последните две ваканции. Тогава не бях заета с нищо друго.

— Откъде взехте сюжетите?

— От главата си.

— От тази същата глава, която стои сега на раменете ви?

— Да, сър.

— В нея има ли още такива неща?

— Трябва да има, или по-точно, надявам се да има.

Той нареди пред себе си рисунките и отново почна да ги разглежда поред.

Докато мистър Рочестър се занимава с тях, ще ти разкажа, читателю, какво представляваха те, но, първо, трябва да те предупредя, че в тях нямаше нищо особено. Сюжетите им бяха възникнали съвсем ясно във въображението ми. Така ги виждах там, преди да се бях опитала да ги изобразя, те бяха поразително хубави; но ръката изневери на фантазията и създаде само едно слабо подобие на образите в съзнанието ми.

Рисунките бяха акварели. На първата бе изобразено бурно море, над което се кълбяха ниски сиво-синкави облаци. Цялата морска шир тънеше в полумрак; той обвиваше и предния план на картината, или по-точно най-предните вълни, тъй като суша нямаше. Лъч светлина падаше върху една потънала до половината мачта, на която бе кацнал един корморан^[2] — голям и тъмен, с опръскани с пяна криле; той държеше в клюна си златна гривна със скъпоценни камъни, за които бях използвала всичката яркост на палитрата си и идеалната точност на своя молив. Под мачтата и птицата през зелената вода прозираше тялото на удавница; ясно се виждаше само прекрасната ѝ ръка, от която е паднала или е била отнесена от морските вълни гривната.

На преден план на втората картина бе нарисуван само мрачният връх на един хълм с трева и сухи листа, полюшвани сякаш от лек вятрец. Над и зад него широко се простираше небето — тъмносиньо като по здрач; на това небе бях нарисувала с най-меките тонове и сенки, които можех да съчетая, една жена. Тя се виждаше до кръста. Мрачното ѝ чело бе увенчано със звезда; чертите на лицето ѝ бяха забулени от лека мъгла, но в очите ѝ гореше някакъв тъмен, буен пламък, а косите ѝ се спускаха като чер облак, раздран от буря или мълния. На шията ѝ падаше слаб отблясък, като от лунна светлина; същият слаб отблясък озаряваше и веригата прозрачни облаци, сред които плуваше този образ — Вечерницата.

На третата беше изобразен острият връх на ледена планина, който пробождаше полярното зимно небе: сноп лъчи на Северното

сияние разпръскваше по хоризонта матовите си копия, наредени гъсто едно до друго. На преден план бе нарисувана глава — една огромна глава, облегла се на ледената планина. Две слаби ръце, сключени под челото, го подпираха и скриваха лицето като с непроницаемо було; виждаха се само безкръвното чело, бяло като платно, и стъкленият блясък на едно хлътнало, неподвижно око, което изразяваше само отчаяние. Над слепоочията, сред диплите на един чер тюрбан, неопределена и прозрачна като пара, сияеше диадема от бял пламък, изпъстрена тук-таме с тъмночервени искри. Тази диадема бях нарекла „Подобие на царската корона“ и тя увенчаваше „формата, лишена от форма“.

— Чувствувахте ли се щастлива, когато рисувахте тези картини? — попита изведнъж мистър Рочестър.

— Бях всецяло погълната от тях, сър; да, бях щастлива. Казано накратко, когато ги рисувах, изпитвах едно от най-големите удоволствия в живота си.

— Това не значи кой знае какво. Както казахте сама, удоволствията в живота ви са били малко; ще се осмеля обаче да кажа, че когато сте съчетавали и полагали тези странни тонове, вие наистина сте живели в онзи фантастичен мир, в който живее художникът. Дълго ли седяхте над тях?

— Нямаше какво друго да правя през тези две ваканции и прекарвах над тях от сутрин до вечер. Дългите летни дни ме улесняваха в желанието ми да работя повече.

— Чувствувахте ли се доволна от резултата на вашата усърдна работа?

— Съвсем не. Постоянно ме мъчеше несъответствието между идеята и изпълнението: бях безсилна да осъществя всяка от тези картини така, както си я представях.

— Не сте съвсем права: успели сте да предадете част от вашия замисъл; но, както изглежда, нищо повече. Липсвали са ви вещината и знанията на художник, за да доведете работата докрай; и все пак това са необикновени рисунки за една ученичка. Що се отнася до замисъла, той е фантастичен. Сигурно някога са ви се присънили очите на Вечерницата. Как можяхте да им предадете тази яснота и при това без каквото и да е блясък, понеже звездата над тях го убива? Какво се таи в гордата им дълбочина? А кой ви научи да рисувате вятър? Чувствува

се, че в небето над хълма духа вихър. Къде сте виждали Латмос^[3]? Защото това е Латмос. Ето — приберете си рисунките.

Едва бях завързала папката, когато той погледна часовника и отсече:

— Вече е девет! Мис Еър, бива ли да държите Адел толкова до късно? Отведете я да спи.

Преди да напусне стаята, Адел отиде да го целуне. Той търпеливо прие тази ласка, но, изглежда, тя не му направи по-голямо впечатление от това, което би направила на Пайлът.

— Пожелавам на всички ви лека нощ — каза мистър Рочестър и протегна ръка към вратата, сякаш искаше да покаже с този жест, че нашата компания го е изморила и иска да го освободим.

Мисис Феърфакс сгъна плетивото си, а аз взех папката. Поклонихме се на мистър Рочестър — той ни отговори със сдържано кимване — и излязохме.

— Мисис Феърфакс, вие казахте, че у мистър Рочестър нямало никакви очебийни особености — забелязах аз, влизайки в стаята й, след като сложих Адел да спи.

— А според вас има ли?

— Да, струва ми се, че е много непостоянен и рязък.

— Вярно: той може да се стори такъв на някой нов човек; но аз толкова съм свикнала с обноските му, че те просто не ми правят впечатление. А и дори да има странности в нрава му, трябва да го извиним.

— Защо?

— Отчасти затова, че натурата му е такава — а кой от нас може успешно да се бори с характера си? Отчасти, разбира се, и затова, че го гнетят тежки мисли и нарушават душевното му равновесие.

— Какви мисли?

— Най-вече неприятности от семеен характер.

— Но той няма семейство!

— Сега не, ала преди имаше или най-малкото имаше роднини. Той загуби брат си, по-стар от него, преди няколко години.

— По-стар брат?

— Да. Нашият мистър Рочестър отскоро е собственик на това имение, само от девет години.

— Девет години не са малко. Нима толкова е обичал брат си, че още скърби за неговата загуба?

— Не, едва ли е тази причината. Зная, че имаха някои недоразумения. Мистър Роуланд Рочестър не беше съвсем справедлив към мистър Едуард; изглежда, настроил бе против него и баща си. Старецът обичаше парите и се мъчеше да запази цяло семейното си имущество. Не му се искаше да разделя имението, но все пак желаше и мистър Едуард да е богат, за да не се посрами името Рочестър. Едва синът бе възмъжал и бащата взе известни мерки — не много красиви, — които докараха много беди. Старецът и мистър Роуланд се сдружиха и поставиха мистър Едуард в затруднително положение, уж за да му осигурят добро състояние. Какви по-точно неприятности му причиниха — не зная, но той не може да понесе всичко, което му се струпа на главата. Мистър Рочестър не е от тези, които прощават лесно: напусна семейството си и ето вече много години се скита по света. Струва ми се, че не е прекарвал в Торнфийлд повече от две седмици, откак стана собственик на имението след смъртта на брат си, който не остави завещание. Не е чудно наистина, че отбягва старото имение.

— А защо трябва да го отбягва?

— Може би му изглежда мрачно.

Отговорът бе уклончив. Искаше ми се да науча нещо повече; обаче мисис Феърфакс или не можеше, или не желаше да ми даде по-подробни сведения за произхода и характера на изпитанията на мистър Рочестър. Тя твърдеше, че това било загадка и за самата нея и всичко, което знаела, било предимно плод на предположения. Беше ми ясно, че иска да променим темата на разговора и аз престанах да ѝ задавам повече въпроси.

[1] Масата е на колелца. — Б.пр. ↑

[2] Хищна морска птица. — Б.пр. ↑

[3] Планина в Мала Азия, в която според преданието богинята на лова Диана се срещала с овчаря Ендимион. — Б.пр. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

През следващите няколко дни виждах мистър Рочестър рядко. Сутрин той работеше, а след пладне идваха господа от Милкоут и съседните селища и понякога оставаха да обядват^[1]. Когато кракът му оздравя дотолкова, че той вече можеше да се качва на коня си, започна да се губи дълги часове — сигурно ходеше на гости — и се връщаше в имението чак късно вечерта.

През тези дни мистър Рочестър викаше дори Адел при себе си рядко, а моето общуване с него се свеждаше само до случайни срещи в хола, на стълбата или в коридора, при което понякога той минаваше покрай мен със студен и надменен вид, поздравявайки ме само с кимване или с равнодушен поглед, а друг път приветливо се покланяше и ми се усмихваше. Тези промени в настроението му не ме обиждаха, защото чувствавах, че не са свързани с моята личност: причините за такива приливи и отливи нямаха нищо общо с мен.

Веднъж, когато той имаше гости на обед, прати да ми поискат папката: сигурно за да покаже рисунките ми. Гостите му си заминаха рано, за да посетели — както ми каза мисис Феърфакс — някакво многолюдно събрание в Милкоут. Тъй като вечерта бе дъждовна и студена, мистър Рочестър не ги придружи. Скоро след като си отидоха гостите, той позвъни — извикаха мен и Адел долу. Аз сресах косите на Адел, натъкмих я и като се убедих, че както винаги приличам на калугерка и няма какво да поправам в тоалета си — толкова прост и скромнен беше той ведно с гладката прическа, — тръгнахме надолу, а по стълбите Адел се питаше дали най-сетне е пристигнал малкият куфар, който вследствие на някаква грешка се бе забавил. Този път тя остана доволна: когато влязохме в столовата, видяхме на масата малка картонена кутия. Адел сякаш инстинктивно се досети, че това е нейната кутия.

— Ma boîte! Ma boîte!^[2] — възкликна тя, като се затича към масата.

— Да, ето я най-сетне твоята boîte: отнеси я в ъгъла, ти, истинска щерко на Париж, отвори я и се забавлявай — чух басовия, подигравателен глас на мистър Рочестър откъм едно огромно кресло до камината. — И гледай да не ми дотягаш с въпроси около анатомическите си занимания или с каквито и да е забележки за вътрешностите на кутията — продължаваше той. — Върши всичко, без да говориш, *tiens-toi tranquille, enfant; comprends tu?*^[3]

Но Адел едва ли се нуждаеше от това предупреждение. Тя бе вече отишла със съкровището си до един диван и трескаво развързваше връвчицата, която придържаше капака. Като отвори кутията и разви обвивката от тънка сребриста хартия, тя само възкликна:

— Oh ciel! Que c'est beau!^[4] — и започна възторжено да съзерцава съкровището си.

— А мис Еър тук ли е? — попита господарят, като се надигна в креслото си, за да погледне към вратата, до която стоях все още.

— А, ето къде сте били! Елате насам, седнете. — Той дръпна един стол до своето кресло. — Не обичам детската бърливост — продължи той, — тъй като съм стар ерген и нямам никакви приятни спомени, свързани с бръщолеването на децата. Не бих бил в състояние да прекарам цяла вечер с някое хлапе. Не отдръпвайте стола си, мис Еър; нека си стои там, където съм го сложил, тоест — моля ви се... По дяволите тези вежливости! Постоянно ги забравям... Не изпитвам особена симпатия и към простодушните стари дами. Впрочем за нашата трябва да си спомням. Не бива да я пренебрегвам, тя все пак е една Феърфакс или мъжът ѝ е бил Феърфакс, а кръвта вода не става.

Той дръпна звънеца, прати да повикат мисис Феърфакс и тя скоро пристигна с кошничката си за плетивото.

— Добър вечер, мадам! Изпратих да ви повикат, за да направите едно благодеяние: забраних на Адел да ми говори за подаръците си, а тя гори от нетърпение да излее възторга си; бъдете така добра, влезте в ролята на нейна слушателка и събеседница — това ще бъде едно от най-големите ви благодеяния.

Наистина веднага щом Адел видя мисис Феърфакс, извика я при себе си на дивана и тозчас нареди на скута ѝ всичките играчки от порцелан, слонова кост и восък, които бяха в нейната boîte, отрупвайки я с обяснения и изразявайки на заваления си английски своя възторг.

— Ето че изпълних дълга си на внимателен домакин — продължаваше мистър Рочестър: — дадох възможност на гостите сами да се забавляват и мога свободно да помисля за собственото си удоволствие. Мис Еър, преместете стола си още малко напред: все още сте доста назад; за да ви виждам, трябва да променя положението си в удобното кресло, а нямам такова намерение.

Изпълних молбата му, макар че по ми се щеше да остана в сянка, но мистър Рочестър така умееше да заповядва, че по неволя трябваше веднага да му се подчиниш.

Седяхме, както вече споменах, в столовата: полилеят, запален за обета, заливаше стаята с празнична светлина, голямата камина ярко пламтеше; пурпурните завеси падаха тежко и богато пред високия прозорец и още по-високата арка; всичко тънеше в тишина, чуваше се само тихото бърбене на Адел (тя не смееше да говори високо), а през време на всяка пауза — зимният дъжд, който плющеше по стъклата на прозорците.

Сега мистър Рочестър, седнал в тапицираното си с дамаска кресло, изглеждаше не както друг път: не толкова строг, не толкова мрачен. На устните му играеше усмивка, очите блестяха — може би бе пил вино — в това не бях сигурна, но беше твърде възможно. С една дума, настроението му след обета се бе повишило: той беше по-общителен и приветлив, а също и по-отстъпчив и благ, отколкото сутринта. И все пак лицето му си оставаше доста мрачно; бе отметнал едрата си глава върху мекото облегалo на креслото; пламъкът на камината озаряваше чертите му — сякаш изсечени от гранит, — а очите му бяха действително прекрасни — големи, черни, и в дълбочината им нещо постоянно се менеше; в тях за миг блясваше някаква нежност или нещо, което поне напомняше нежност.

Около две минути мистър Рочестър гледа огъня, а аз гледах него, сетне той внезапно се обърна и улови погледа ми, прикован в лицето му.

— Разглеждате ме, нали, мис Еър? — рече той. — Какъв ме намирате, красив ли?

Ако имах време да помисля, щях да отвърна на този въпрос така, както е прието да се отговаря в подобни случаи — нещо неопределено и вежливо, — но отговорът се изтръгна от мен, преди да осъзная това:

— Не, сър!...

— О! Честна дума, у вас има нещо своеобразно! Вие приличате на млада калугерка: странна, тиха, сериозна и скромна, седнала със скръстени отпред ръце и поглед, устремен обикновено към килима (с изключение на онези минути, когато е впит в моето лице, както например сега); а когато човек ви зададе въпрос или направи забележка, на която трябва да отговорите, вие изтърсвате нещо, което, ако не е грубо, в най-добрия случай звучи рязко. Защо?

— Сър, прекалено съм пряма, моля да ме извините. Трябваше да кажа, че не е лесно да се отговори изведнъж на въпроса за външността, че има различни вкусове, че не е много важно да си хубав или нещо от този род.

— Не биваше да отговаряте така. А после: не било много важно да си хубав! Уж искате да смекчите първото си оскърбление, да ме утешите и успокоите, а отново ми забивате нож. Продължавайте: какви недостатъци намирате, моля? Аз мисля, че у мен всичко е на място и лицето ми е като на всеки друг...

— Мистър Рочестър, разрешете ми да взема назад първоначалния си отговор; не исках да кажа това, сторих грешка.

— Точно така, аз също мисля тъй, и вие ще отговаряте за тази грешка. Е, казвайте: челото ми не ви ли харесва?

Той повдигна черните къдрици, паднали над веждите му, и разкри голямото си чело; то показваше силно развит интелект и пълна липса на благодет.

— Е, мадам, за глупак ли ме смятате?

— Съвсем не, сър. Може би ще ме сметнете за груба, ако ви отговоря с друг въпрос: смятате ли се за филантроп?

— Ето пак! Уж ме гали, а отново ми забива ножа; и само защото казах, че не обичам децата и старите жени. (Тихо, да не ме чуят!) Не, млада госпожице, аз не съм филантроп; но имам съвест. — И той показва издатините на челото си, които, както казват, били белег за чувствителна съвест и които за негово щастие ясно личаха и правеха горната част на лицето му по-широка. — Освен това — продължи той — в душата ми е живяла някога своеобразна грубовата нежност. На вашите години бях достатъчно отзивчив към нещастните, гладните и угнетените. Но след това съдбата се опълчи против мен; тя добре ме омеси с грубите си лапи и сега мога да се похваля, че съм жилив и гъвкав като топка суров каучук, макар че в душата ми все още може да

се проникне от две-три места и да се докосне чувствителната точка в средата ѝ. И тъй, мога ли да се надявам?

— На какво да се надявате, сър?

— Че ще се превърна отново от топка суров каучук в жив човек?

„Той положително е препил!“ — реших аз и не знаех как да отговоря на този странен въпрос. Наистина, откъде можех да знам поддава ли се на промяна, или не.

— Изглеждате много смутена, мис Еър, и макар да не мога да ви нарека хубава, също както вие не можете да ме наречете красив, смущението ви отива; освен това то е за предпочитане, защото отвлича изпитателния ви поглед от лицето ми и ви кара да разглеждате цветята по килима, затова продължавайте да се смущавате. Млада госпожице, тази вечер съм склонен да бъда общителен и разговорчив.

Като каза това, мистър Рочестър се надигна от креслото си и застана прав, облегал ръка на мраморната полица над камината. В тази поза фигурата му се открояваше така ясно, както и лицето; извънредно широките му плещи почти не съответствуваха на ръста му. Сигурно мнозина биха го сметнали за грозен, обаче в държането му имаше толкова неосъзната гордост, толкова непринуденост, такова пълно безразличие към собствения външен вид, такава надменна увереност, че другите му качества — вродени и придобити — са в състояние да компенсират липсата на привлекателна външност, щото, като го гледаше, човек неволно бе готов да сподели това безразличие, да изпита сляпа вяра в тази увереност.

— Тази вечер съм склонен да бъда общителен — повтори той. — Ето защо изпратих да ви повикат. Не ме задоволява компанията на камината и свещника, а също и Пайлът, тъй като всички те не могат да говорят. Адел е нещо по-добро, но и тя далеч не може да ме задоволи; същото се отнася и за мисис Феърфакс. Но ако желаете, уверен съм, че можете да бъдете подходяща за мен събеседница: вие ме заинтересувахте още първия път, когато ви поканих тук. Оттогава аз почти ви забравих: други мисли ме занимаваха. Но сега реших да прекарам една спокойна вечер, като отстраня всичко, което ме отежава, и призова само приятното. Искане ми се да ви накарам да се разкриете, да ви опозная по-добре, затова — говорете!

Вместо да заговоря, аз се усмихнах. Това съвсем не беше добродушна или покорна усмивка.

— Е, говорете — настоя той.

— Но за какво, сър?

— За каквото искате. Изцяло предоставям на вас и избора на темата, и начина на излагането ѝ.

Седях и мълчах. „Ако той иска да говоря заради самото говорене, ще види, че е попаднал на неподходящ човек“ — мислех си аз.

— Онемяхте ли, мис Еър?

Аз все още мълчах. Мистър Рочестър леко наклони към мен глава и ми хвърли бърз поглед, който сякаш проникна в дълбините на душата ми.

— Инатите ли се? — каза той. — Или ви е неприятно? О, ясно ми е защо. Изразих молбата си в нелепа, почти обидна форма. Моля да ме извините, мис Еър. Преди всичко имайте пред вид, че не искам да се държа с вас като с нискостояща, тоест — поправи се той — претендирам единствено за онова превъзходство, което ми дава двадесетгодишната разлика в годините ни и много по-богатият ми жизнен опит. Това е напълно основателно *et j'y tiens*^[5] — както би казала Адел; и тъкмо въз основа на това превъзходство, само на него, аз ви моля сега да бъдете така добра да поговорите малко с мен, за да ме откъснете от мислите, които дълбаят в главата ми и ме мъчат като болен зъб.

Мистър Рочестър благоволяваше да се обяснява с мен, което бе почти равносилно на извинение. Не останах равнодушна към думите му и исках да изразя това.

— На драго сърце съм готова да ви развлека, сър, стига да мога, на драго сърце; но с какво да започна? Не знаей какво би ви интересувало. Задавайте ми въпроси и аз ще се постарая да ви отговарям.

— Тогава преди всичко кажете съгласна ли сте, че имам право да се държа малко властно, рязко, да проявявам понякога и взискателност, като имате пред вид аргументите, които вече изтъкнах, а именно, че бих могъл да ви бъда баща, че съм си извоювал богат жизнен опит, общувайки с много хора от различни народности, и че съм обходил половината от земното кълбо, докато вие спокойно сте си живели на едно място, сред едни и същи люде.

— Постъпете както желаете, сър.

— Това не е отговор или в най-добрия случай е отговор, способен да предизвика раздразнение, тъй като е много уклончив. Изразете се по-ясно.

— Не мисля, сър, че имате право да ми заповядвате само защото сте по-възрастен от мен или защото по-добре познавате живота; вашите претенции за превъзходство могат да се основават само на едно — какви уроци сте извели от живота и опита, който имате.

— Хм, не е казано лошо. Но ако се съглася с това, не бих могъл да претендирам за превъзходство, защото не съм извлякъл никакви уроци или ако съм извлякъл, те са били лоши. Ще оставим настрана въпроса за превъзходството, ала вие все пак трябва да се примирите с положението да се подчинявате от време на време на разпорежданията ми, без да се обиждате и да се сърдите на заповедническия ми тон. Съгласна ли сте?

Аз се усмихнах: дойде ми наум, че все пак мистър Рочестър е своеобразен човек — той, изглежда, забравя, че ми плаща тридесет лири годишно, за да изпълнявам разпорежданията му.

— Хубава усмивка — каза той, като улови веднага усмивката, появила се на лицето ми. — Но говорете.

— Помислих си, сър, че малцина господари биха питали подчинените си, на които плащат, не се ли обиждат и не се ли сърдят от техните разпореждания.

— Подчинените си, на които плащат? Та вие моя подчинена ли сте? Ах, да, забравих за вашата заплата! Е, нищо! Ще ми разрешите ли поне въз основа на тези меркантилни отношения да ви потормозя малко?

— Съгласна съм от все сърце, сър, но не на това основание, а защото забравихте този факт и защото не ви е безразлично как се чувства един подчинен.

— И сте съгласна да минете без множеството формални изрази и условности и да не смятате това за арогантност?

— Положително, сър; винаги мога да направя разлика между непринудено държане и арогантност. Първото ми харесва, а второто не би могло да търпи никое свободно същество, дори срещу заплата.

— Глупости! Повечето от вашите свободни същества са готови за пари да търпят всичко; затова говорете само за себе си, без да се впускате в обобщения, които никак не са ви ясни; впрочем, в душата

си аз ви стискам ръка за отговора, макар да е неточен, а също и за начина, по който го формулирахте. Вие говорихте с искреност и прямота, каквито рядко се срещат: напротив, на откровености се отговаря обикновено с фалшивост, студенина или с глупаво и грубо неразбиране. Между три хиляди млади гувернантки едва ли биха се намерили и три, които да ми отговорят като вас. Но аз нямам намерение да ви лаская. Ако наистина сте човек от друго тесто, това не е ваша заслуга — природата ви е създала такава. И после, аз много бързам с моите заключения. Та аз едва ви познавам, може и да не сте по-добра от другите; може би имате известни положителни черти, но криете в себе си и страшни недостатъци.

„Може би и вие също“ — помислих си аз. Когато в главата ми мина тази мисъл, погледите ни се срещнаха. Изглежда, той прочете мисълта ми и отговори, сякаш бях я изразила гласно:

— Да, да, права сте! Аз имам цял куп недостатъци. Зная ги и нямам намерение да ги крия, уверявам ви. Бог ми е свидетел колко малко основание имам да бъда прекалено строг към другите; в досегашния ми живот е имало доста лоши постъпки, а и целият характер на живота е такъв, че всичките насмешки и упреци, с които си се отнасял към ближните си, може да се струпат върху собствената ти глава. Когато бях на двадесет и една години, аз тръгнах или поточно тласнат бях по лош път (както всички порочни хора, аз съм готов да прехвърля половината от вината върху „злата“ съдба и „неблагоприятните“ обстоятелства) и оттогава не можах да се върна в правия път. А можех да бъда съвсем друг; можех да бъда по-умен, добър като вас и почти толкова непорочен. Завиждам на покоя на душата ви, на чистата ви съвест, на неосквернените ви спомени. Малко момиче, чистите, неосквернени спомени са чудесно съкровище, непресъхващ извор на живителна сила. Не е ли така?

— А какви бяха спомените ви, когато бяхте осемнадесетгодишен, сър?

— О, тогава всичко бе хубаво — кристални и здрави помисли! Никаква кал, никаква гнилост не ги отравяше. На осемнадесет години бях като вас, съвсем като вас. Природата ме бе създала добър човек, мис Еър, а виждате ли какъв съм сега! Ще кажете, че не виждате — надявам се поне, че именно това чета в погледа ви (внимавайте прочее какво говорят очите ви; много лесно разбирам езика им). И тъй,

повярвайте ми: не съм негодник и вие не трябва да ме смятате за такъв; искрено съм убеден, че по-скоро по силата на обстоятелствата, отколкото в резултат на наклонностите си, аз съм станал най-обикновен грешник, роб на всички нищожни развлечения, на които се отдават богатите и празни хора. Учудва ли ви, че ви признавам това? Знайте, че в бъдещия си живот често ще ставате довереница на тайните на вашите познати: хората инстинктивно ще долавят, както и аз, че на характера ви е присъщо не да говорите за себе си, а да изслушвате другите, които говорят за себе си. Те ще чувствуват и това, че слушате изповедите им не със зловна насмешка, а с вродено съчувствие, в което човек намира утеха и подкрепа, защото не му го натрапват открито.

— Откъде знаете? Как предугаждате всичко това, сър?

— Зная прекрасно. Затова и говоря, без ни най-малко да се замислям. Ще кажете, че е трябвало да се издигна над обстоятелствата. Да, трябваше, трябваше, но както виждате, това не е станало. Когато съдбата ми се подигра, аз още не бях богат с житейска мъдрост, за да запазя спокойствие: предадох се на отчаянието, а след това пропаднах. И ето сега, когато някой развратен глупак предизвика у мен отвращение с жалкото си, недостойно поведение, трудно мога да се утеша с мисълта, че съм по-добър от него: принуден съм да призная, че и аз съм такъв. А как съжалявам, че не можах да устоя! Бог ми е свидетел, че съжалявам! Ако ви увлекат съблазни, мис Еър, спомнете си за вашата съвест: угризението на съвестта е в състояние да отрови целия ви живот.

— Казват, сър, че разкаянието лекува.

— Разкаянието не помага. Само нравственото възраждане лекува. Бих могъл да се възродя, все още имам сили за това, но... какъв смисъл има да мислиш за възраждане, когато си възпрепятствуван, угнетен и презрян? А ако завинаги съм лишен от щастие, имам право да търся в живота поне малко наслада; и аз ще я получа, каквото и да ми струва това.

— Тогава ще падате все по-ниско, сър.

— Възможно е. Но нима непременно ще пропадна, в случай че тази наслада е чиста и приятна? А аз ще я получа чиста и приятна като дивия мед, който пчелите събират по полето.

— Пчелите жият, а дивият мед горчи, сър.

— Откъде знаете? Никога не сте го опитвали. Какъв сериозен, какъв тържествен вид имате; но вие разбирате от всичко това толкова, колкото ей тази камей — той взе от камината една камей. — Нямате право да ме поучавате, тъй като сте новачка — още непристъпила прага на живота и съвсем непосветена в неговите тайни.

— Напомням ви само собствените ви думи, сър. Вие казахте, че грешките водят до угризения на съвестта и че тези угризения са отрова за цял живот.

— Но кой говори сега за грешки! Едва ли миналата през главата ми мисъл може да се сметне за грешка. Тя бе по-скоро вдъхновение, отколкото съблазън. Тя бе много светла, много успокояваща, зная това. Ето, тя пак се появява! Не, това не е демон, уверявам ви, а ако е демон, той носи одеждите на светъл ангел. Мисля, че трябва да пусна този прекрасен гост, щом пожелае да влезе в сърцето ми.

— Не му се доверявайте, сър, той не е истински ангел.

— Още веднъж ви питам: откъде знаете? По силата на какъв инстинкт можете да различите падналия ангел — ангела на бездната — от вестителя на небето, да различите духовния водач от изкусителя?

— Съдя по израза на вашето лице, сър; вие бяхте смутен, когато казахте, че тази мисъл се е върнала в главата ви. Уверена съм, че ще си навлечете нови беди, ако последвате съветите й.

— Ни най-малко! Тя ми носи най-сладката вест, а освен това вие не сте страж на съвестта ми! Затова не се безпокойте. Ела при мен, прекрасни странниче!

Той каза това, сякаш се обръщаше към някакво видение, явило се само пред неговите очи; сетне, като скръсти ръцете си, които бе протегнал малко напред, той ги притисна до гърдите, сякаш прегръщаше невидимото същество.

— Сега — продължи мистър Рочестър, обръщайки се отново към мен — аз приех странника и твърдо вярвам, че той е преоблечен ангел. Той вече ми стори добро: сърцето ми беше гробница, сега то ще бъде олтар.

— Право да си кажа, сър, никак не ви разбирам: не мога да продължавам този разговор, тъй като той стана за мен твърде непонятен. Зная само едно: вие казахте, че не сте толкова добър, колкото бихте желали да бъдете, и съжалявате, че сте несъвършен; доверихте ми, че осквернените спомени могат да станат за човека

проклятие за цял живот. Струва ми се, че ако бъдете по-упорит, с течение на времето ще станете такъв, какъвто желаете; и ако още от днес решите да промените мислите и постъпките си, след няколко години ще имате нов, неопетнен запас от спомени, към които ще можете да се връщате с радост.

— Справедлива мисъл! Добре казано, мис Еър! И в тази минута аз усилено проправям път в ада.

— Не ви разбирам, сър!

— Изпълнен съм с добри намерения и те са твърди като кремък. Разбира се, хората, с които ще се движа, и интересите ми ще бъдат други, не такива, каквито са били досега.

— По-добри ли?

— Да, по-добри. Толкова по-добри, колкото е по-чисто златото от мръсната утайка. Вие, изглежда, се съмнявате; но аз не се съмнявам в себе си: зная целта и подбудите си и в тази минута създавам закон, неизменен като законите на мидийците и персите, с който потвърждавам, че тази цел и тези подбуди са правилни.

— Те не могат да бъдат такива, сър, щом изискват за утвърждаването си нов закон.

— Не, те са правилни, мис Еър, макар непременно да изискват нов закон; едно необикновено стечение на обстоятелствата изисква и необикновен закон.

— Опасна максима, сър; ясно е, че с нея може да се злоупотреби.

— О, добродетелна мъдрост! Такава опасност има, но кълна се във всичките си домашни божества, че няма да злоупотребя.

— Вие сте човек, и то грешен.

— Вярно, и вие също. Какво от това?

— Грешният не бива да си присвоява власт, която може да бъде поверена безопасно само на непогрешимо божество.

— Каква власт?

— Властта да признаваш всяка странна, неправилна линия на поведение за справедлива.

— Точно тъй, за справедлива; вие го казахте.

— Така да бъде — рекох аз, като станах, сметнала за безсмислено да продължавам разговор, в който всичко ми бе непонятно; освен това се чувствах неспособна да проникна в мислите на събеседника си поне в този момент — и изпитвах

неувереността, смътно долавяната несигурност, която съпътствува съзнанието за собственото неведение.

— Къде отивате?

— Да сложа Адел да спи; тя отдавна трябваше да си легне.

— Сигурно се страхувате от мен, защото съм загадъчен като сфинкс.

— Да, думите ви са ми непонятни, сър; но въпреки че съм смутена, не се боя.

— Не, *боите се*, от самолюбие се страхувате да не изпаднете в някоя досадна грешка.

— В такъв смисъл — да, нямам ни най-малко желание да говоря глупости.

— Дори да ги бяхте казали, щяхте да го направите така сериозно и спокойно, че бих ги приел за умни мисли. Нима никога не се смеете, мис Еър? Не си давайте труд да ми отговорите: виждам, че се смеете рядко, но много весело. Повярвайте, по природа съвсем не сте сурова, тъй както и аз по природа не съм порочен. Лоуд все още ви гнети; той сковава израза на лицето ви, заглушава гласа ви, вдървява ръцете и нозете ви и вие в присъствие на мъж — брат, баща, господар или какъвто и да било — се боите да се усмихнете твърде весело, да говорите твърде свободно, да действувате твърде бързо. Ала с течение на времето, надявам се, ще се научите да се държите с мен естествено, както аз с вас; тогава във вашето изражение и движение ще има повече живост и разнообразие, отколкото сега. От време на време аз виждам зад гъстите пречки на клетката една интересна птица — жива, непримирима и смела пленница; ако тя беше свободна, щеше да литне към облаците. Все още ли имате намерение да си ходите?

— Вече удари девет, сър.

— Нищо, постойте още миг; на Адел сега не ѝ е до спане. Тъй както съм седнал с гръб към огъня и с лице към стаята, мис Еър, имам възможност да наблюдавам всички. Като говоря с вас, аз от време на време гледам и Адел (имам основание да я смятам за интересен обект; основание, което може би някога ще ви съобща — дори непременно). Преди десетина минути тя измъкна от кутията си малка копринена рокля, разгъна я и на лицето ѝ блесна възторг; кокетството е в кръвта ѝ, владее разума ѝ, пронизва цялото ѝ същество. „Il faut que je l'essaie! Et à l'instant même!“^[6] — възкликна Адел и изтича от стаята. В тези

момент тя е при Софи и се преоблича; след няколко минути ще се върне и знаейки кого ще види пред себе си — миниатюра на Селин Варан, такава, каквато се появяваше на сцената на... впрочем това не е важно. Във всеки случай най-нежните ми чувства ще получат удар. Такова предчувствие имам. Останете да видите дали то ще се сбъдне.

Скоро ние чухме в хола стъпките на Адел. Тя влезе преобразена, както бе предсказал нейният опекун. Беше сменила кафявата си рокличка с розова атлазена — много къса, набрана в кръста, с широко разперени поли. На челото си имаше венче от розови пъпки; на краката си — копринени чорапи и бели атлазени пантофчици.

— *Est-ce que ma robe va bien?* — възкликна тя, като се затича към нас. — *Et mes souliers? Et mes bas? Tenez, je crois que je vais danser!*^[7]

И като прихвана роклята си, тя затанцува из стаята. Когато дойде до мистър Рочестър, Адел леко се завъртя на пръсти, после коленичи пред него на един крак и рече възторжено:

— *Monsieur, je vous remercie mille fois de votre bonté.* — Сетне, ставайки, добави: — *C'est comme cela que maman faisait, n'est-ce pas, monsieur?*^[8]

— Точно така — отговори натъртено той, — и *comme cela*^[9] тя измъкваше английското злато от джоба ми. Аз също бях зелен, зелен като пролетната трева, мис Еър; толкова неопитен и непосредствен, колкото вие сега. Моята пролет премина, но тя ми остави това френско цветенце, от което в някои моменти страшно ми се иска да се отърва. Престанал да ценя корена, от който то поникна, убедил се, че този корен се развива, наторяван само със злато, аз изпитвам не особено силна привързаност към цветчето му, особено когато изглежда изкуствено, като в този момент. Пазя го и го гледам най-вече в името на католическия принцип, който гласи, че едно добро дело може да изкупи безброй грехове — големи и малки. Някога ще ви обясня всичко това. Лека нощ!

[1] В Англия обикновено обядват около пет часа следобед. — Б.пр. ↑

[2] Моята кутия! Моята кутия! (фр.) — Б.пр. ↑

[3] Мирувай, дете, разбираш ли? (фр.) — Б.пр. ↑

[4] Божичко! Колко са хубави! (фр.) — Б.пр. ↑

[5] Аз държа на него (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Трябва да я премеря! И то още сега! (фр.) — Б.пр. ↑

[7] Отива ли ми добре роклята? А пантофките? А чорапите? Вижте, ей сега ще литна! (фр.) — Б.пр. ↑

[8] Господине, благодаря ви хиляди пъти за вашата доброта! И мама правеше така, нали, господине? (фр.). — Б.пр. ↑

[9] Така (фр.). Б.пр. ↑

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

И наистина мистър Рочестър ми обясни по-късно всичко. Един следобед случайно го срещнахме с Адел в парка; докато тя играеше шътълкок^[1] и се забавляваше с Пайлът, той ми предложи да се разходим по дългата букова алея, откъдето можехме да наблюдаваме детето.

Тогава мистър Рочестър ми каза, че Адел е дъщеря на френската балерина Селин Варан, към която някога изпитвал, както той се изрази, *grande passion*^[2]. На тези чувства Селин отговаряла с още по-голям плам. Той смятал, че тя го обожавала, въпреки че не бил хубав. Вярвал, че тя предпочита неговата *taille d'athlète*^[3] пред изяществото на Аполон Белведерски.

— И знаете ли, мис Еър, бях толкова поласкан, задето тази галска силфида^[4] предпочита британския си гном^[5], че я настаних в богат дом, дадох ѝ много слуги, карета, подарявах ѝ кашмири^[6], брилянти, дантели... С една дума, тръгнах към разорението си по общоизвестния път, както всеки безумно влюбен. Явно не бях толкова оригинален, че да намеря нов път към позора и разорението и вървах по утъпканата следа, като се мъчех упорито да не се отклонявам от нея нито педя. И ме постигна, каквото заслужавах — съдбата на всички безумно влюбени. Една вечер, когато Селин не ме очакваше, отидох да я потърся, но тя бе излязла. Вечерта бе топла и изморен от скитане по улиците на Париж, аз се настаних в будоара ѝ, щастлив, че дишам въздуха, осветен с аромата на доскорошното ѝ присъствие. Впрочем аз преувеличавам; никога не ми се е струвало, че Селин лъха на свята добродетел: това бе по-скоро приятна миризма на парфюм, мирис на мускус и амбра, но съвсем не лъх на святост. Вече бях започнал да се задушавам от силния дъх на оранжерийни цветя и ароматични есенции, когато ми дойде на ума да изляза на балкона. Навън грееше луна, светеха и газените фенери; вечерта бе много тиха и ведра. На балкона имаше две-три кресла; седнах и извадих една пура... и сега ще запаля, ако разрешите.

Последва пауза, през която мистър Рочестър извади и запали една пура; като всмукна и изпусна струя ароматен дим в студения, лишен от слънчеви лъчи въздух, той продължи:

— По онова време, мис Еър, аз обичах да ям и бонбони. И ето че седях, хрупайки шоколадови бонбони — простете за грубия израз, — пушех пурата си и разглеждах екипажите, които се носеха по модерните улици към операта — тя бе наблизко. Изведнъж се появи една елегантна затворена карета, теглена от два великолепни английски коня; тя ясно се виждаше на фона на светлата градска нощ — в нея познах колата, която бях подарил на Селин. Моята любима се връщаше; разбира се, от нетърпение сърцето ми се заблъска лудо о железния парапет, на който се бях облегал. Както бях предположил, каретата спря пред входа и моята любов (най-подходящият епитет за оперна звезда) слезе от нея. Макар Селин да беше с наметало — ненужна вещ в такава топла юнска вечер, — аз веднага я познах по малкото краче, което се подаде под роклята, когато тя скочи от стъпалото на каретата. Като се наведох от балкона, бях вече готов да прошепна *mon ange*^[7], разбира се, тъй тихо, че да го чуе само възлюблената ми, когато след нея от каретата скочи още една личност. Тя беше също с наметало, но когато стъпи на паважа, звъннаха шпори и под високия сводест вход на къщата се пхна една мъжка шапка.

Някога не сте ли изпитвали ревност, мис Еър? Разбира се, не; излишно е да ви питам, тъй като за вас и любовта е непозната. Тепърва ще има да изпитате и двете чувства; душата ви спи и още не е даден тласъкът, който ще я пробуди. Вие смятате, че целият живот тече така спокойно, както реката на вашата младост. Плувате със слепи очи и глухи уши и нито забелязвате щръкналите сред течението скали, нито чувате как се разбиват и кипят около тях вълните. Но запомнете от мен: ще дойде ден, когато ще се озовете пред тясна скалиста клисура, където реката на живота се превръща в кипящ водовъртеж, който гърми и се пени; тогава вие или ще се ударите в острите скали и ще станете на парчета, или ще ви подхване някоя спасителна вълна и ще ви отнесе сред по-спокойни води, както се случи сега с мене. Харесва ми този ден: това стоманеносиво небе, тази сурова, притихнала в студа природа.

Харесва ми Торнфийлд, неговата старинност, уединение, старите дървета с гарванови гнезда и глоговете, сивата фасада и редиците

тъмни прозорци, отразяващи металния небосвод; и все пак тъй дълго презирах дори мисълта за него и го отбягвах, сякаш беше поразен от чума. О, как го презирам и сега...

Той стисна зъби и замълча, после се спря и удари с крак по замръзналата земя. Изглежда, беше го обзела някаква неприятна нему мисъл и така здраво го държеше в плен, че той не можеше да се помръдне от мястото си.

Когато мистър Рочестър се спря, бяхме излезли на главната алея. Пред нас се възправяше домът му. Вдигнал очи към бойниците, той им хвърли такъв поглед, какъвто никога не съм виждала у него нито преди, нито след това. В тези големи очи под черните вежди се бяха насъбрали болка, срам, гняв, раздразнение, отвращение и омраза, които сякаш за миг се вкопчиха в отчаяна борба помежду си. И битката щеше да бъде жестока, ако не се бе появило и възтържествувало друго чувство: нещо грубо и дръзко, упорито и решително; то укроти порива му и скова чертите на лицето му. Той продължи:

— Докато мълчах, мис Еър, спорих със съдбата си. Тя стоеше ей там, до онзи бук — вещица като онези, които се явили на Макбет край Форес.

„Обичаш ли Торнфийлд“ — каза тя, вдигайки показалец, и сетне написа във въздуха с разкривени огнени букви паметни слова, които се проточиха по цялата фасада на къщата между долните и горните прозорци: „Обичай го, ако можеш! Обичай го, ако смееш!“

„Ще го обичам! — отвърнах аз. — Смея да го обичам!“ И ще съдържа думите си — добави мистър Рочестър мрачно, — ще счупя преградите по пътя към щастието, към доброто — да, към доброто! Искам да стана по-добър, отколкото бях, отколкото съм; и както Левиатан е чупил копия, пики и брони, така и аз ще помета пред себе си като сламки всички препятствия, които другите смятат за железни прегради.

В този момент до него дотича Адел със своя шътълкок.

— Махай се! — викна той грубо. — Стой настрана, дете, или върви при Софи!

След това ние продължихме разходката си мълчаливо и аз реших да му напомня за темата, от която той така внезапно се бе отклонил.

— И какво, напуснахте ли балкона, сър, когато мадмоазел Варан влезе в стаята? — попитах аз.

Бях почти сигурна, че в отговор на неуместния ми въпрос той ще реагира рязко, но господарят ми, напротив, се отърси от мрачните си мисли, обърна се към мен и лицето му се проясни.

— О, аз забравих за Селин. Е, трябва да продължа. Когато видях моята фея с кавалер, стори ми се, че чувам съскане и зелената змия на ревността, свила се на кълбо на обляния от лунна светлина балкон, надигна глава, плъзна се под жилетката ми, в миг разкъса гърдите ми и се вмъкна в сърцето ми. Колко чудно! — възкликна той, отклонявайки се отново от разказа си. — Колко чудно, че доверявам на вас всичко това, млада госпожице; чудно е и че ме слушате спокойно, сякаш е най-обикновеното нещо на света някой мъж като мен да разказва своите приключения с любовниците си от операта на едно странно, неопитно момиче като вас. Но втората чудноватост обяснява първата; както ви казах преди, вие с вашата сериозност, разумност и такт сте създадена само за пазителка на чужди тайни. Освен това зная с каква чиста душа общувам: зная, че тя не се поддава на зараза — вие имате особена, единствена по рода си душа. За щастие аз не се готвя да я оскверня, но дори да имах такова намерение, едва ли бих успял. Колкото повече общуваме, толкова по-добре; защото аз не мога да ви погубя, но вие можете да ме ободрите.

След това отстъпление мистър Рочестър продължи:

— Останах на балкона. „Те без съмнение ще влязат в будоара й — реших аз, — трябва да им устроя клопка.“ Като пхнах ръка през отворената врата, дръпнах завесата, оставяйки само една пролука, през която да мога да гледам. После притворих вратата, но така, че да мога да слушам шепота на любовната двойка, и се върнах тихо пак в своето кресло. В този момент те влязоха. Скочих бързо и долепих око до пролуката. Прислужницата на Селин влезе, запали лампата, сложи я на масата и излезе. Сега аз ги виждах съвсем ясно. Те си свалиха наметалата: ето Варан, блеснала с атлаза и скъпоценностите си — подарени, разбира се, от мене, — и кавалера й — млад човек с офицерска униформа. Това бе един виконт — разпуснат, глупав и порочен младеж, когото бях срещал от време на време в обществото и когото никога не бях помислял да намразя, тъй като прекалено много го презирах. Щом го познах, змията на ревността изгуби зъбите си, защото в същия миг любовта ми към Селин започна да гасне. Не си струваше да се разправям заради жена, която може да ме мами с такива

съперници; тя заслужаваше само презрение — наистина по-слабо от онова, което заслужавах аз, измаменият от нея.

Те почнаха да разговарят и като ги слушах, любовта ми се изпари напълно. Разговорът им беше несериозен, користен, бездушен и глупав — разговор, който по-скоро би отегчил, отколкото разгневил слушателя. На масата лежеше една моя визитна картичка; това им послужи за повод да заговорят за мен. Нито един от тях не бе достатъчно способен и остроумен, за да ме засегне чувствително; те ме ругаеха с цялата еснафска грубост, която притежаваха, особено Селин; тя съвсем ехидно се подиграваше с недостатъците ми — „уродливостта ми“, както се изрази тя, — макар обикновено да ме наричаше с пламенен възторг свой „beauté mâle“^[8]. В това отношение Селин бе пълна ваша противоположност: нали когато се видяхме за втори път, вие ми заявихте съвсем направо, че никак не съм красив. Веднага ме порази този контраст и...

Тук Адел отново дотича при нас.

— Мосьо, Джон току-що каза, че е пристигнал пълномощникът ви и иска да ви види.

— А, в такъв случай ще бъда кратък. Като отворих вратата, аз влязох и се изправих пред тях. Казах, че освобождавам Селин от покровителството си, уведомих я, че трябва да напусне жилището, дадох ѝ кесия с пари за най-належащите ѝ нужди и без да обръщам внимание на писъците ѝ, истерията, молбите, протестите и хлипанията, уговорих се с виконта да се срещнем в Булонския лес. На другия ден сутринта имах удоволствието да се дуелирам с него. Засегнах го в слабата, безкръвна ръка, тънка като крилце на болно пиле, и мислех, че съм сложил край на цялата тази история. Обаче за нещастие преди половин година Варан ми подари това момиченце — което според нея било моя дъщеря; може би това е така, макар да не виждам на чертите му печата на моята мрачност. Пайлът повече прилича на мен, отколкото то. Няколко години след като скъсах с Варан, тя изоставила детето и забягнала в Италия с някакъв музикант или певец. Аз отказах да призная на Адел каквото и да било право на издръжка, не го признавам и сега, тъй като не съм неин баща. Но като чух, че детето е без всякакви средства, извлякох бедното същество от тинята и калта на Париж и го доведох тук, за да расте в имението ми, на здрава английска почва. А мисис Феърфакс намери вас, за да го

възпитавате. Но сега, когато знаете, че момиченцето е незаконна дъщеря на една френска балерина, може би ще гледате другояче на задачата си и на своята възпитаничка. Може би ще се явите някой ден при мен, за да ми съобщите, че сте си намерили друго място, че трябва да си търся нова гувернантка и прочие. Така ли?

— Не. Адел не е виновна нито за греховете на майка си, нито за вашите. Аз се привързах към нея, а сега, когато зная, че тя в известен смисъл е сираче — майка ѝ я изоставила, а вие, сър, се отказвате от нея, — привързаността ми към това дете ще стане още по-голяма. Нима бих могла да предпочета някое глезено хлапе от богато семейство, което ще мрази своята гувернантка, пред малкото самотно сираче, което се отнася към мен като към приятелка?

— Ах, ето как гледате на това! Е, време е да вървя в къщи; и вие също, вече се стъмва.

Но аз останах още няколко минути с Адел и Пайлът, потичах с нея и изиграхме една игра шътълкок. Когато се прибрахме, свалих шапката и палтото ѝ, взех я на колене и я държах така цял час, като ѝ разреших да бърбри колкото си иска: дори не я упреквах за маниерниченето и леките капризи, към които беше склонна, когато чувствуваше, че ѝ обръщат внимание, и които издаваха лекомислената ѝ природа, вероятно унаследена от майка ѝ и неприсъща на една англичанка. Но Адел имаше и достойнства и аз бях склонна да надценя всичко добро у нея. Търсех в чертите ѝ някаква прилика с мистър Рочестър, но напразно: нито чертите, нито изражението ѝ напомняха за него. Беше ми жал: ако би могло да се установи такова сходство, той би ѝ отделял по-голямо внимание.

Чак вечерта, когато се оттеглих в стаята си, аз можах да анализирам подробно всичко, което ми бе разказал мистър Рочестър. Както бе отбелязал и той, тази история беше съвсем обикновена. Увлечение на богат англичанин по френска танцорка и измяна от нейна страна — едно наистина често явление в обществото. Но имаше и нещо съвсем странно в дълбокото възмущение, обзело изведнъж моя господар, когато се опита да изрази сегашното си задоволство, появилата се отново в душата му радост, че живее в старото имение и неговите околности. С учудване размишлявах над случилото се, но съзнавайки, че съм безсилна да го разреша в дадения момент, аз постепенно се отвлях от него и се замислих за държането на

господаря към самата мен. Струваше ми се, че доверието, което той реши да ми окаже, е благодарност за моето благоразумие и аз го приех като такова. От няколко седмици той бе започнал да се отнася към мен по-добре, отколкото в началото. Аз чувствувах, че вече не му преча; той не ме поздравяваше с ледено високомерие при случайните ни срещи и, изглежда, те му бяха приятни. Винаги намираше за мене ласкава дума, а понякога и усмивка. Ако ме поканеше при себе си, приемаше ме сърдечно и аз чувствувах, че действително съм в състояние да го развличам и че тези вечерни разговори са толкова приятни за него, колкото полезни за мен.

Аз всъщност говорех сравнително малко, но пък го слушах с наслада. Той беше общителна натура; обичаше да разкрива пред своята непознаваща света слушателка картини, отразяващи живота и нравите (имах пред вид не картини, които изобразяват развратен живот или лоши нрави, а такива, които ме отнасяха в друг, по-широк свят, който ме радваше със своята странна неизвестност); аз с жив интерес приемах от него новото, представях си картините, които той ми рисуваше, и мислено го следвах в непознатите сфери на живота, разкривани от него; той никога не ме смути или изненада с какъвто и да било порочен намек.

Непринудеността, с която се държеше мистър Рочестър, премахна моята неприятна и за самата мен сдържаност; приятелската откровеност, коректна и сърдечна, с която той се отнасяше към мен, ме приближи до него. Понякога той ми се струваше по-скоро роднина, отколкото господар. От време на време мистър Рочестър пак държеше заповеднически тон, но аз не му забелязвах: знаех, че такъв му е характерът. Бях толкова щастлива, толкова доволна от новото в живота ми, щото престанах да тъгувам за това, че нямам близки: тънкият полумесец на моята съдба започна да расте; празните страници в книгата на живота ми се запълваха; здравето ми укрепна, позакръглих се, станах и по-силна.

Смятах ли и сега, че мистър Рочестър е грозен? Не, читателю: чувството на благодарност и много други впечатления — все приятни и хубави — правеха лицето му най-желаното за мен; присъствието му в стаята ме стопляше повече и от най-буйния огън. И все пак не бях забравила неговите недостатъци, а и не можех да ги забравя, защото той твърде често ги проявяваше пред мен. Беше горд, насмешлив,

рязък с всички, които стояха по-долу от него. Дълбоко в душата си аз знаех, че голямата му доброта към мен не му пречи да бъде несправедлив и прекалено строг към много други. Настроението му съвсем без причина се разваляше; неведнъж, когато изпращаше да ме повикат да му чета, го намирах сам в библиотеката, свел глава над скръстените си ръце, и когато вдигаше поглед към мен, на лицето му виждах мрачно, почти злобно изражение. Но аз вярвах, че лошото настроение, грубостта и миналите му нравствени прегрешения (казвам миналите, тъй като в това отношение той сега, изглежда, се бе поправил) бяха резултат от суровите изпитания на съдбата. Вярвах, че по природа той е човек с по-добри наклонности, по-възвишени принципи и много по-чисти стремежи от онези, развивали се в него по силата на обстоятелствата, наложени от възпитанието или поощрени от съдбата. Бях убедена в прекрасните му заложби, макар те в момента да ми се струваха притъпени и неразвити. Не мога да отрека, че се измъчвах заради неговата мъка, каквато и да бе тя, и бих дала много, за да я облекча.

Въпреки че угасих свещта и си легнах, не можах да заспя, спомняйки си погледа му, когато се спря сред алеята и каза, че му се явила неговата съдба и го подтикнала да дръзне да бъде щастлив в Торнфийлд.

„А защо да не бъде? — питах се аз. — С какво го отблъсква домът му? Скоро ли пак ще замине? Мисис Феърфакс казваше, че рядко се задържал в имението повече от две седмици, а ето че живее тук вече два месеца. Ако наистина замине, ще ми бъде много мъчно. Може би няма да бъде тук през пролетта, лятото и есента. Колко нерадостни ще бъдат за мен слънчевите лъчи и хубавите дни!“

Не зная дали бях заспала след тези размишления, или не, но във всеки случай изведнъж се стреснах от някакво глухо бърборене, странно и зловещо, което идваше, ако се не лъжа, от стаята точно над моята. Съжалих, че бях загасила свещта; нощта беше непрогледна, а душата ми — потисната. Надигнах се, приседнах в леглото и се послушах. Всичко тънеше в тишина.

Опитах се отново да заспя, но сърцето ми биеше тревожно: душевното ми спокойствие бе нарушено. Далеч долу, в хола, часовникът удари два. В този миг ми се стори, че някой докосна вратата ми — сякаш нечий пръсти се плъзнаха по нея, опипвайки пътя

по тъмния коридор. Попитах: „Кой е там!“ Не последва отговор. От страх ме побиха тръпки. Ала изведнъж ми дойде на ума, че това може да е Пайлът: когато забравяха да затворят кухненската врата, той често се добираше до вратата на мистър Рочестър и лягаше на прага ѝ. Много сутрини аз го бях виждала там. Тази мисъл малко ме окуражи и си легнах. Тишината успокоява нервите и тъй като в цялата къща сега цареше дълбоко мълчание, аз започнах да се унасям в дрямка. Но тази нощ не ми бе съдено да спя. Едва сънят се приближи до възглавницата ми и побягна ужасен, изплашен от нещо смразяващо сърцето.

Разнесе се сатанински смях — тих, сподавен и глух. Той сякаш прозвуча край самата врата на моята стая. Горният край на леглото ми беше близо до вратата и отначало ми се стори, че този, който се смееше, е до самото легло или дори върху възглавницата ми; станах, огледах се, обаче нищо не видях. Но ето че зловещите звуци се повториха и аз разбрах, че те идват откъм коридора. Първата ми мисъл бе да скоча и да сложа резето на вратата, втората — да извикам пак: „Кой е там?“

Нещо забълболи и простена. След малко чух стъпки по коридора към стълбите за третия етаж: скоро бе направена вратата, която ги отделяше от коридора; чух как тя се отвори и затвори, после всичко стихна.

„Дали това бе Грейс Пул? Нима тя наистина е завладяна от зъл дух?“ — питах се аз. Не бях в състояние да остана повече сама и реших да отида при мисис Феърфакс. Бързо нахлузих роклята си, наметнах един шал, дръпнах резето и с трепереща ръка отворих вратата. В коридора, точно пред моята стая, гореше свещ; тя беше сложена на пътеката, която покриваше пода. Това обстоятелство ме порази. Но още повече се учудих, когато забелязах, че въздухът е замъглен, сякаш бе изпълнен с дим. А когато се огледах наоколо, мъчейки се да разбере откъде иде тази синкава мъгла, усетих силна миризма на изгоряло.

Нещо изскърца — някъде се откряна врата; Това беше вратата на мистър Рочестър и димът заизлиза оттам на кълба. Вече не мислех нито за мисис Феърфакс, нито за Грейс Пул и за тайнствения смях: за миг се озовах в стаята на моя господар. Около леглото се издигаха огнени езици; завесите вече горяха, а сред огъня и дима мистър Рочестър лежеше неподвижно, потънал в дълбок сън.

— Събудете се! Събудете се! — викнах аз.

Раздрусих го, но той само промърмори нещо и се обърна на другата страна: димът го бе упоил. Не биваше да губя нито минута — вече се запалваха чаршафите. Спуснах се към легена и каната. За щастие те бяха големи и пълни с вода. Грабнах ги, излях водата върху леглото и спящия, завтекох се в стаята си, донесох своята кана с вода, излях и нея върху леглото и с божия помощ успях да угася огъня.

Съскането на гаснещите пламъци и шумът от счупването на каната, която запокитих, след като я бях изляла, и най-вече студеният душ, с който окъпах здравата мистър Рочестър, му помогнаха най-после да дойде в съзнание. Макар в стаята да бе тъмно, разбрах, че той се е събудил, тъй като го чух да сипе някакви ругатни, недоумявайки защо лежи сред локва вода.

— Какво е това, наводнение ли? — извика мистър Рочестър.

— Не, сър — отговорих аз. — Но тук имаше пожар. Ставайте, моля ви, цял сте във вода; сега ще донеса свещ.

— В името на всички зли духове в християнския свят, кажете, вие ли сте това, Джейн Еър? — попита той. — Какво направихте с мен, магьоснице? Кой е тук в стаята освен вас? Решихте да ме удавите ли?

— Ще ви донеса свещ, сър. И за бога, ставайте. Някой е замислил нещо страшно; не ще може още сега да откриете кой е той и какво точно е замислял.

— Ето че вече съм на крак! Донесете ми веднага свещ, но не по-рано от две-три минути, докато облека нещо сухо, стига да намеря... Да, ето халата ми. А сега бягайте!

Завтекох се и донесох свещта, която все още стоеше в коридора. Той я пое от мен, вдигна я и огледа леглото, цялото почерняло и обгоряло, мокрите чаршафи и потъналия във вода килим.

— Какво значи това, кой го направи? — запита той.

Разказах му накратко всичко, което ми бе известно: за странния смях, който бях чула в коридора, за стъпките към стълбата за третия етаж, за дима, за миризмата на изгоряло, довела ме до неговата стая, за пожара в стаята и потушаването му с водата, която ми беше подръка.

Мистър Рочестър слушаше намръщено: докато говорех, лицето му изразяваше повече загриженост, отколкото учудване. Когато млъкнах, той не заговори веднага.

— Да извикам ли мисис Феърфакс? — попитах аз.

— Мисис Феърфакс? Не. За какъв дявол ще я викате? Какво може да направи тя? Нека си спи спокойно.

— Тогава ще доведе Лия и ще събудя Джон и жена му.

— В никакъв случай! Седете си мирно. Имате ли шал? Ако ви е студено, можете да вземете онова мое наметало. Наметнете го и седнете там в креслото; така, аз ще ви загърна. А сега вдигнете краката си на столчето, за да не ги намокрите. Ще ви оставя за няколко минути; ще взема и свещта. Стойте тук, докато се върна, и не вдигайте никакъв шум. Трябва да се кача на третия етаж. Помнете: не мърдайте и не викайте никого.

Мистър Рочестър излезе — светлината на свещта се отдалечаваше. Той мина много тихо по коридора, отвори почти безшумно вратата към стълбите, затвори я след себе си и последният лъч изчезна. Останах в пълна тъмнина. Ослушвах се да доловя някакъв шум, но не чух нищо. Мина доста време. Умората все повече ме налягаше. Беше ми студено въпреки наметалото, а и не намирах никакъв смисъл да стоя тук, щом не биваше да будя другите. Тъкмо се канех да наруша поръката на мистър Рочестър, рискувайки да предизвикам гнева му, когато на стената на коридора отново се появи слаб отблясък и чух стъпки на боси крака по пътеката. „Дано това е той — рекох си аз, — а не някой друг.“

Мистър Рочестър се върна блед и много мрачен.

— Всичко ми е ясно — каза той, оставяйки свещта на умивалника; — както предполагам, така и излезе.

— Какво именно, сър?

Отговор не последва; мистър Рочестър стоеше, скръстил ръце, с поглед, прикован в пода. След няколко минути той попита със съвсем странен тон:

— Казахте, че сте видели нещо, когато сте отворили вратата на стаята си, така ли беше?

— Не, сър, само една свещ на пода.

— Но сте чули някакъв странен смях. Вие и друг път сте чували такъв смях или нещо подобно, нали?

— Да, сър; вие имате тук една жена, която се занимава с шиене — казва се Грейс Пул, — тя се смее така. Странна особа!

— Съвсем вярно, Грейс Пул — вие отгатнахте. Тя, както казвате, е странна, много странна. За всичко това ще си помисля. Но все пак

съм доволен, че вие сте единственият човек освен мен, който знае всичките подробности на това произшествие. Вие не сте бърбтива: не казвайте нищо за това. Аз ще обясня тази работа — той посочи леглото. — А сега си вървете в своята стая. Ще прекарам прекрасно останалата част от нощта на дивана в библиотеката. Сега е към четири. След два часа слугите ще бъдат на крак.

— В такъв случай лека нощ, сър — рекох аз и се приготвих да си вървя.

Мистър Рочестър изглеждаше учуден, което беше много нелогично — нали сам той току-що ми бе казал да си вървя.

— Какво! — възкликна той. — Вече си отивате, и то така?

— Но нали вие сам казахте, сър.

— Обаче не и така изведнъж, без нито една съчувствена и приветлива дума... във всеки случай не така рязко и сухо... Та вие ми спасихте живота — изтръгнахте ме от ноктите на една мъчителна и ужасна смърт, — а сега ме отминавате, сякаш сме съвсем чужди хора? Дайте поне да си стиснем ръце.

Той ми протегна ръката си, а аз му подадох моята. Той я пое първо с една ръка, сетне с двете.

— Вие ми спасихте живота; приятно ми е, че тъкмо на вас съм толкова много задължен. Не ще кажа нищо повече. Не бих могъл да понасям човек, комуто би трябвало да съм задължен по такъв начин. Но вие сте друга и вашите благородни постъпки не са бремене за мен, Джейн.

Мистър Рочестър млъкна и ме погледна. Някакви думи затрептяха на устните му, но той не ги изрази гласно.

— Още веднъж лека нощ, сър! Не може и дума да става за някакъв дълг, благородна постъпка, бремене или задължение.

— Знаех — продължи мистър Рочестър, — че един ден ще ми направите някаква добрина — прочетох това във вашите очи, когато ви видях за пръв път: изражението им и усмивката им неслучайно (той отново замълча)... неслучайно — продължи той бързо — озариха с възторг най-скритите гънки на сърцето ми, без да заслужавам това. Чували ли сте нещо за естествен афинитет? Казват, че имало добри гении и мисля, че и в най-невероятното твърдение има зрънце истина. Скъпа моя спасителко, лека нощ!

Гласът му беше изпълнен със странна сила, погледът му — със странен пламък.

— Радвам се, че бях будна — рекох аз, готвейки се да си тръгна.

— Как, наистина ли си отивате?

— Студено ми е, сър.

— Студено? Да, вие стоите в локва! Тогава си вървете, Джейн, вървете си! — Но той все още държеше ръката ми и аз не можех да я освободя. За да ме пусне, си послужих с малка хитрост.

— Струва ми се, че чувам стъпките на мисис Феърфакс.

— Е, да се разделим.

Мистър Рочестър отпусна ръката ми и аз си излязох.

Легнах си отново, но никак не мислех да спя. Чак до утрото се носих по бурно и радостно море, където вълните на тревогата се смесваха с вълните на радостта. В някои моменти ми се струваше, че виждам на края на кипящите води някакъв бряг, примамлив като оазис; от време на време ободряващ вятър, раздвижен от надеждата, победоносно носеше духа ми към този бряг; но аз не можех да го достигна дори мислено, тъй като откъм сушата духаше насрещан бриз и все ме връщаше назад. Здравият разум противодействуваше на бълнуването, разсъдъкът охлаждаше страстните пориви. Твърде развълнувана, за да мисля за почивка, аз станах веднага щом се зазори.

[1] Игра с малка топчица с пера. — Б.пр. ↑

[2] Пламенни чувства (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Атлетическа фигура (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Красива жена. — Б.пр. ↑

[5] Подземен дух, джудже, фигуративно — грозен човек. — Б.пр.

↑

[6] Скъпи вълнени платове. — Б.пр. ↑

[7] Мой ангел (фр.). — Б.пр. ↑

[8] Красавец (фр.). — Б.пр. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

След тази безсънна нощ на мен хем ми се искаше да срещна мистър Рочестър, хем се страхувах. Копнеех да чуя отново гласа му, но се боях да срещна погледа му. Рано сутринта го очаквах всяка минута да дойде; макар че беше рядък гост в учебната стая, той все пак от време на време се отбиваше за минутка и сега нещо ми подсказваше, че този ден господарят ми непременно ще ме посети.

Обаче утрото премина както обикновено: нищо не наруши тихите занимания с Адел. Скоро след закуска чух някаква суетня около спалнята на мистър Рочестър, гласовете на мисис Феърфакс, Лия и готвачката — жената на Джон, а дори и грубоватия бас на самия Джон. До ушите ми достигнаха възклицания като: „Какво щастие, че господарят не е изгорял в леглото си!“ — „Опасно е да се остави нощем неугасена свещ.“ — „Слава богу, че не се е смутил и е грабнал каната с водата!“ — „Чудно как не е събудил никого!“ — „Дано не се е простудил — спал е цяла нощ на дивана в библиотеката.“ И други от този род.

Към тези оживени разговори скоро се прибави и шумът от миенето на пода и привеждането на стаята отново в ред; и когато минах покрай спалнята на мистър Рочестър, слизайки долу за обед, видях през отворената врата, че там всичко е приело отново обичайния си вид; само завесите над леглото бяха свалени. Лия беше стъпила на прозоречната ниша и търкаше опушените стъкла. Канех се да я заговоря, за да разбера какво обяснение е дадено за снощния пожар, но като направих няколко крачки към нея, видях, че в стаята има още някой: в едно кресло до леглото седеше някаква жена и пришиваше халки на новите завеси. Тази жена бе не друга, а Грейс Пул.

Както винаги сериозна и мълчалива, с кафява вълнена рокля, карирана престилка, бяла кърпичка и боне, тя изглеждаше всецяло погълната от работата си; на грубото ѝ чело и простоватото ѝ лице нямаше дори най-слаба следа от бледността или отчаянието, които човек би очаквал да види на лицето на жената, извършила опит за

убийство, проследена през нощта до бърлогата ѝ от своята жертва и уличена от нея (бях сигурна в това) в престъплението, което е възнамерявала да извърши. Бях озадачена, поразена. Все още я гледах втренчено, когато тя вдигна глава, но нищо в нея не трепна, никакво вълнение, чувство за виновност или страх да не бъде открита не промени цвета на лицето ѝ. Тя каза: „Добро утро, мис“ както винаги флегматично и лаконично и като взе нова халка и ширитче, продължи да шие.

„Сега ще я изпитам — реших аз, — тази безподобна непроницаемост е съвсем необяснима.“

— Добро утро, Грейс — отвърнах. — Какво е станало тук? Стори ми се, че преди малко чух цялата прислуга да разговаря шумно.

— Нищо особено: господарят чел нощес в леглото си, сетне заспал, а свещта останала да гори и завесата се подпалила; за щастие той се събудил, преди пламъкът да обхване леглото и завивките, и успял да угаси огъня с водата от каната си.

— Чудна работа — казах аз тихо; след това, като я погледнах пак втренчено, добавих: — Нима мистър Рочестър не е събудил никого? Нима никой нищо не е чул?

Грейс отново вдигна очи към мен и този път ми се стори, че в погледа ѝ блесна някакъв интерес. Тя като че ли ме изгледа с особено внимание и предпазливост, след което отговори:

— Нали знаете, мис, прислугата спи толкова далеч, че едва ли би се събудила. Стаята на мисис Феърфакс и вашата са най-близо до спалнята на господаря; но мисис Феърфакс казва, че нищо не е чула: възрастните хора често спят дълбоко. — Тя млъкна, а сетне добави с някакво престорено равнодушие, ала все пак подчертаваше многозначително думите: — Обаче вие, мис, сте млада и сигурно спите леко; може би сте чули някакъв шум.

— Чух — отвърнах аз с по-тих глас, та Лия, която още изтриваше прозореца, да не ме чуе. Отначало помислих, че това е Пайлът; но Пайлът не може да се смее, а аз съм уверена, че чух смях, и то особен.

Грейс откъсна нов конец, грижливо го натърка с восък, спокойно вдяна иглата и забеляза с пълно спокойствие:

— Знаете ли, мис, господарят едва ли би се смял, щом го е грозяла такава опасност; вие навярно сте сънували.

— Не съм сънувала — възразих с известен яд, тъй като наглото ѝ спокойствие ме възмущаваше.

Тя отново ми хвърли остър, пронизителен поглед.

— А вие казахте ли на господаря, че сте чули смях? — попита тя.

— Нямах възможност да говоря с него днес.

— И не пожелахте да отворите вратата и да надникнете в коридора, нали? — продължаваше Грейс.

Сега пък тя започна да ме разпитва, мъчейки се да изтръгне нещо от мен; изведнъж ми дойде на ума, че ако тя се досети, че зная вината ѝ или я подозирам, би могла да ми изиграе някаква лоша шега и реших да бъда нащрек.

— Напротив, заключих вратата с резето — отвърнах аз.

— Значи, нямате навик да заключвате вратата си всяка вечер, преди да си легнете?

„Дявол да го вземе, тя иска да разбере привичките ми, за да съобразява с тях кроежите си!“ И негодуванието отново взе връх над предпазливостта ми. Аз троснато отговорих:

— Досега много често се случваше да не слагам резето. Смятах това за излишно. Не мислех, че в имението Торнфийлд може да ме грози някаква опасност или неприятност; но отсега нататък — продължих натъртено аз — всяка вечер, преди да си легна, ще вземам всички необходими мерки за безопасността си.

— И добре ще направите — гласеше отговорът. — Наистина в околността е спокойно и никога не съм чувала никакви крадци да са се опитвали когато и да било да ограбят имението, макар на всички да е добре известно, че само чиниите в килера за прибори струват стотици лири. Освен това, както виждате, прислугата е много малка за такава голяма къща, защото господарят никога не се заседява дълго, а пък когато е тук, не се нуждае от много грижи, тъй като е ерген. Но предпазливостта никога не е излишна; нищо не ви струва да заключвате вратата, дори ще е по-добре, защото ще бъдете защитена от всяка беда. Много хора, мис, се осланят за всичко на провидението, а пък аз казвам: разчитай на провидението, но се пази сам; пазиш ли се, и бог ще те пази. — С тези думи тя приключи речта си — доста дълга за нея и произнесена с религиозно смирение.

Аз все още бях силно потресена от нейното свръхестествено самообладание и неவிжданo лицемерие, когато влезе готвачката.

— Мисис Пул — каза тя, обръщайки се към Грейс, — обедът за прислугата скоро ще бъде готов. Ще слезете ли долу?

— Не, оставете ми половинка портер и парче пудинг на един поднос, аз ще си го отнеса горе.

— Месо искате ли?

— Малко, и бучка сирене. Нищо повече.

— А саго^[1]?

— Сега не. Ще сляза долу преди следобедната закуска и ще си направя сама.

После готвачката се обърна към мен, съобщавайки ми, че мисис Феърфакс ме чака; трябваше да напусна спалнята на мистър Рочестър.

По време на обедата бях толкова заета с мисли за загадъчното поведение на Грейс Пул и най-вече за положението ѝ в Торнфийлд — за това, че не я откараха още същата сутрин в затвора, нито дори я изгониха, — щото никак не слушах разказа на мисис Феърфакс за нощното произшествие. Нали мистър Рочестър изрази съвсем ясно увереността си, че именно Грейс е престъпницата; каква тайнствена причина го спираше да я изобличи открито? Защо помоли и мен да пазя тази тайна? Странно: гордият, избухлив и високомерен благородник, изглежда, се намираше във властта на една от най-нищожните си подчинени и при това до такава степен, че дори когато бе посегнала на живота му, не се решаваше открито да я обвини в престъплението, а още по-малко да я накаже за това.

Ако Грейс беше млада и хубава, щях да допусна, че мистър Рочестър я прикрива, подтиква не от предпазливост или страх, а от по-нежни чувства; ала при толкова непривлекателна и пълна жена такова предположение ми се струваше невероятно. „Все пак — мислех си аз — някога тя е била млада; по същото време и господарят ѝ е бил младеж: мисис Феърфакс веднъж ми каза, че Грейс живее отдавна в тази къща. Не допускам някога да е била привлекателна; но липсата на външен чар се е запълвала навярно с оригиналността и силата на характера ѝ. Мистър Рочестър има слабост към решителните и ексцентрични натури, а Грейс поне е ексцентрична. Може би някой негов каприз (това е твърде възможно за човек с вечно променящо се настроение и вироглав като него) го е предал във властта на тази жена и тя сега упражнява върху му тайно влияние — резултат от неговото неблагоприятие; и той е безсилен да се отърве от това влияние, а и не

смее да го пренебрегне.“ Ала щом достигнах до това предположение, в съзнанието ми изплуваха с такава яснота плоската квадратна фигура на мисис Пул и непривлекателното ѝ, сухо, дори грубо лице, че си казах: „Не, невъзможно е! Предположението ми не може да бъде вярно! И все пак — продължаваше тайнственият глас, който говори в сърцето на всеки — ти също не си хубава, а както изглежда, се харесваш на мистър Рочестър; във всеки случай това и самата ти неведнъж си забелязвала. Ами последната нощ? Спомни си думите, погледа, гласа му!“

Много добре помнех всичко — и думите, и погледа, и тона, и в тази минута те сякаш отново оживяха.

Влязох в учебната стая — Адел рисуваше. Наведох се над нея и започнах да ѝ помагам, хванала заедно с нея молива ѝ. Изведнъж тя учудено ме погледна.

— Qu’avez-vous, mademoiselle? Vos doigts tremblent comme la îeville, et vos joues sont rouges: mais rouges comme des cerises!^[2] — каза тя.

— Нищо, Адел, то е, защото се наведох и кръвта нахлу в главата ми.

Тя продължи да рисува, а аз — да мисля. Побързах да прогоня от ума си неприятните впечатления, които се трупаха там във връзка с Грейс Пул: те ме отвращаваха. Сравних се с нея и намерих, че сме различни. Беси Лийвън ми бе казала, че съм същинска лейди и това беше истина: аз бях лейди. А сега изглеждах още по-добре, отколкото когато се видяхме с Беси. Бях напълняла и станала по-свежа, по-жизнерадостна и по-жива, понеже имах по-светли надежди и по-истински развлечения.

„Скоро ще се мръкне — казах си аз, като погледнах към прозореца. — Цял ден не чух нито гласа на мистър Рочестър, нито стъпките му; но несъмнено ще го видя, преди да настъпи нощта. Сутринта се боях от тази среща, а сега я желая, защото дългото очакване породило у мен нетърпение по-скоро да го видя.“

Когато се спусна здрач и Адел ме остави, за да отиде в детската стая и поиграе там със Софи, вече горещо желаех тази среща. Ослушвах се дали няма да звънне долу звънецът, дали Лия не се качва горе да ме извика; от време на време ми се струваше, че чувам стъпките на самия мистър Рочестър и се обръщах към вратата,

очаквайки тя да се отвори и той да влезе. Ала вратата не се отваряше; единственият ми посетител — полумракът — бе влязъл през прозореца. Все пак още не бе късно: мистър Рочестър често пращаше да ме викат в седем, дори в осем часа, а в момента бе шест. Дано не бъдех напълно разочарована този ден, когато имах да му кажа толкова неща! Искях да насоча разговора отново към Грейс Пул и да чуя какво ще ми каже той; исках да го попитам направо наистина ли е уверен, че тъкмо тя е направила този ужасен опит миналата нощ, и ако е така, защо държи в тайна жестоката ѝ проява. Малко ме интересуваше дали любопитството ми ще го раздразни; изпитвах голямо удоволствие ту да го сърдя, ту да го успокоявам, обаче верният ми инстинкт винаги ме възпираше да не отивам твърде далеч: никога не прехвърлях границата на раздразнението, но страшно обичах да пробвам умениято си на самия му предел. Без да забравям нито за миг необходимата почтителност или положението си, аз дръзвах да споря с него без страх и без смущение — това харесваше и на него, и на мен.

Най-сетне стъпалата заскърцаха; влезе Лия, но само за да ми съобщи, че чаят е готов в стаята на мисис Феърфакс. С радост се упътих надолу, защото си представих, че поне ще бъда по-близо до стаята на мистър Рочестър.

— Сигурно много ви се пие чай — каза добрата дама, когато влязох при нея, — тъй малко ядохте на обед. Страхувам се — продължи тя — да не би днес да сте неразположена: бузите ви пламтят, сякаш имате треска.

— О, не, чувствавам се отлично, както никога друг път.

— Тогава, за да докажете това, яжте както трябва; ще напълните ли чайника, докато изкарам този ред? — Като свърши с плетенето, тя стана и спусна транспаранта, който навярно бе вдигнат, за да е по-светло; обаче сега полумракът бързо се сгъстяваше и настъпваше пълна тъмнина.

— Чудесна вечер, макар че няма звезди — рече мисис Феърфакс, гледайки през прозореца. — Изобщо денят бе благоприятен за пътуването на мистър Рочестър.

— Пътуване ли! Нима мистър Рочестър замина за някъде? Не знаех, че не е тук.

— О, той замина веднага след закуската! Тръгна за Лийз, имението на мистър Ештън, на десет мили оттатък Милкоут; там се е

събрала много весела компания: лорд Инграм, сър Джордж Лин, полковник Дент и други.

— Ще се върне ли тази вечер?

— Не. Нито утре. Предполагам, че ще остане там на гости седмица и повече: когато изтънчените хора се съберат заедно, те се радват на такъв разкош и веселие, на всичко, което може да достави удоволствие и развлечение, че не бързат да се разотидат. В такива случаи особено търсени са понякога господата, а мистър Рочестър е толкова весел и добър компаньон, че винаги става всеобщ любимец: той много се харесва на дамите; може би ще кажете, че външният му вид не дава достатъчно основание за това, но аз мисля, че другите качества и способностите му, а може би и богатството и благородната му кръв изкупват някои недостатъци на външността му.

— В Лийз ще има ли и дами?

— Мисис Ештън и трите ѝ дъщери — много елегантни млади госпожици; после почтените Бланш и Мери Инграм — истински красавици! Преди шест-седем години видях Бланш, тогава тя беше осемнадесетгодишна. Дойде на коледния бал, даван от мистър Рочестър. Да бяхте видели тогава столовата — как богато бе украсена и как блестящо осветена! Имаше към петдесет дами и господа, и то от най-добрите фамилии в нашето графство; царицата на бала беше мис Бланш Инграм.

— Казвате, че сте я видели, мисис Феърфакс? Как изглеждаше тя?

— Да, видях я. Вратите на столовата бяха широко отворени; тъй като бе Коледа, разрешиха и на прислугата да се събере в хола и да послуша как дамите пеят и свирят. Мистър Рочестър ме покани на самия бал; седях в едно закътано ъгълче и ги гледах. Никога не съм виждала по-възхитителна гледка! Дамите бяха разкошно облечени; повечето от тях, поне повечето от младите, ми се сториха все красавици, но мис Инграм бе наистина царицата на бала.

— Как изглеждаше тя?

— Висока, с прекрасна гръд, заоблени рамене, дълга прелестна шия, мургав цвят на лицето — леко матов — благородни черти, очи почти като тези на мистър Рочестър — големи, тъмни и блестящи като брилянтите ѝ. Освен това тя имаше чудесни коси — гарвановочерни и много красиво сресани: отзад корона от дебели плитки, а отпред дълги

блестящи къдрици — не съм виждала други тъй хубави! Облечена беше в снежнобяла рокля. Кехлибареният ѝ шарф закриваше едното ѝ рамо и гърдите ѝ и завързан отстриани, стигаше с дългите си ресни под коленете ѝ. В косите ѝ бе забодено цветче в същия тон; то красиво изпъкваше сред катраненочерните ѝ къдрици.

— Навярно всички са се възхищавали от мис Инграм.

— Да, разбира се; и не само от красотата ѝ, а и от дарованията ѝ. Мис Бланш Инграм беше една от дамите, които пяха; някакъв мъж ѝ акомпанираше на пиано. Тя и мистър Рочестър пяха дует.

— И мистър Рочестър ли? Не знаех, че може да пее.

— О, той е отличен бас и има чудесен музикален вкус.

— А какъв глас имаше мис Инграм?

— Много богат и силен: тя пях възхитително; такава наслада изпитвах, като я слушах! А после свири. Не разбирам много от музика, но мистър Рочестър разбира и го чух да казва, че нейното изпълнение било забележително.

— И тази красива и даровита дама още ли не е омъжена?

— Мисля, че не. Предполагам, че нито тя, нито сестра ѝ са с много голямо състояние. Всички владения на стария лорд Инграм с малки изключения бяха майоратни^[3] и най-големият му син наследи почти всичко.

— Но нима нито един богат благородник или просто някакъв мъж не се е увлякъл по нея? Мистър Рочестър например, той е богат, нали?

— О, да! Но виждате ли, има значителна разлика в годините им: мистър Рочестър е близо четиридесетгодишен, а тя — само на двадесет и пет.

— Какво от това? В живота на всяка крачка се срещат и по-неравни бракове.

— Вярно. И все пак трудно мога да си представя, че на мистър Рочестър би му хрумнала такава идея. Но защо не ядете? Откак седнахте на масата, хапка не сте турили в уста.

— Благодаря. Много ми се пие и това убива апетита ми. Мога ли да ви помоля за още една чаша?

Тъкмо се канех да се върна на въпроса за възможния брак между мистър Рочестър и хубавицата Бланш, когато влезе Адел и разговорът прие друга насока.

Като останах сама, аз си припомних всичко, което бях научила, надникнах в сърцето си, проверих мислите и чувствата си и решително се опитах да ги върна по безопасния път на здравия разум.

Привлечена за свидетел пред съда на моята съвест, паметта ми даде показанията си за надеждите, желанията и чувствата, които лелеех от предишната вечер, а също и за онова особено състояние на духа, в което се намирах вече близо две седмици. Разумът пристъпи напред и с присъщото си спокойствие, без каквито и да било увъртания, разкри, че не съм пожелала да погледна действителността право в очите и бясно съм се втурнала след химери. И тогава произнесох срещу себе си следното обвинение:

„Не е имало на света по-голяма глупачка от Джейн Еър и нито една идиотка не е изпадала в такава примамлива самоизмама, поглъщайки отровата като нектар.“

Мислиш — казах си аз, — че си очаровала мистър Рочестър? Въобрази си, че можеш да му харесаш, че можеш да бъдеш нещо за него? Я се засрами от тези глупости! Радваше се на случайните прояви на предпочитание — съвсем съмнителни при това, — които оказва един мъж с благороден произход, един светски човек на подчинената си, на теб, неопитното момиче? Как се осмели, клета, смешна глупачке? Нима дори в името на собствените си интереси не можа да бъдеш по-умна? Тази сутрин ти преповтори в паметта си кратката сцена от последната нощ. Закрий лице и се засрами! Той каза нещо ласкаво за очите ти, нали? Сляпа кукло, отвори ги и виж колко си безразсъдна! Нито една жена не трябва да се увлича от комплиментите на по-високостоящ от нея мъж, който никога не би се оженил за нея. Жената, позволила на тайната си любов да се разгори в сърцето ѝ, е безумна, защото тази любов, несподелена и негласна, ще опустоши душата, която я храни; а дори любовта да е открита и споделена, тя като блуждаещ огън ще я доведе до дълбоко тресавище, откъдето няма измъкване.

— Чуй сега, Джейн Еър, какво наказание ти се присъжда: вземаш утре едно огледало, слагаш го пред себе си и рисуващ с пастели собствения си портрет, но точно, без да смекчиш нито един недостатък; не пропускаш нито една груба линия, не тушираш нито една неправилна черта и написваш отдолу: „Портрет на една гувернантка — самотно, бедно и грозничко момиче“.

После вземаш една гладка плочка от слонова кост — има такава в рисувателната ти кутия — и палитрата си, смесваш най-свежите, най-нежните и най-чистите тонове, избираш най-тънката си четка от камилски косъм и изобразяваш грижливо най-пленителното лице, което може да се роди във въображението ти; слагаш му най-важните сенки и най-меките оттенъци, както ти описа мисис Феърфакс Бланш Инграм, но внимаваш да не забравиш гарвановочерните къдрици и ориенталските очи... Какво? Искаш да вземеш за образец очите на мистър Рочестър? Повече твърдост! Никакво хленчене! Без сантименталности! Не съжалявай за нищо! Само здрав разум и решителност! Спомни си внушителните и хармонични черти, гръцката шия и гръд, нека ясно изпъкнат деликатните пръсти и великолепната, закръглена ръка; не забравяй и брилянтния пръстен и златната гривна; изобразяваш точно облеклото ѝ — ефирните дантели и блестящия атлаз, — изящния шарф и златната роза. Когато свършиш този портрет, написващ под него: „Бланш, прекрасна млада аристократка“.

И ако някога пак си въобразиш, че мистър Рочестър се отнася благосклонно към теб, извади тези два портрета и ги сравни. Кажи си: „Ако пожелае, мистър Рочестър сигурно би могъл да спечели любовта на тази благородна дама; та нима може да се предположи, че би имал сериозни намерения към тази бедна, измъчена плебейка?“

„Ще го направя“ — рекох си аз. Взела това решение, лека-полека се успокоих и заспах.

Удържах думата си. За един-два часа скицирах с пастели портрета си, а за по-малко от две седмици завърших миниатюрата върху слонова кост с въображаемия лик на Бланш Инграм. Тя изглеждаше чудесно и контрастът между този измислен портрет и моя беше прекалено голям, за да си правя още каквито и да било илюзии. Тази работа ми бе от полза: ръцете и главата ми бяха заети, а новите импресии, които ми се искаше да запечатам неизличително в душата си, се засилиха и затвърдиха.

Не след дълго аз вече имах основание да се радвам на благотворното въздействие на този режим, който бях наложила на чувствата си; благодарение на него можах да посрещна последвалите събития с подobaващо спокойствие, а ако те ме бяха сварили неподготвена, сигурно нямаше да бъда в състояние да се владее дори поне външно.

[1] Пудинг от екстракт от сърцевината на някои палми (най-вече сагова). — Б.пр. ↑

[2] Какво ви е, мадмоазел? Пръстите ви треперят като лист, а бузите ви са червени, червени като череши! (фр.) Б.пр. ↑

[3] Майорат — неотчуждаем имот, който се предава по наследство само на първородния син. — Б.пр. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Измина седмица, а от мистър Рочестър все не идваше никаква вест; минаха десет дни, а той все още не се връщаше. Мисис Феърфакс каза, че нямало много да се учуди, ако той от Лийз отидел направо в Лондон, а оттам на континента и не се върнел в Торнфийлд цяла година: неведнъж напуснал имението си съвсем внезапно и неочаквано. При тези думи почувствувах, че ме обзема странен хлад и че сърцето ми се свива. За малко не преживях отново дълбоко разочарование, но като се овладях и си спомних своите принципи, веднага преодолях тази слабост; удивително — как бързо успях да се справя с това мимолетно колебание, как леко се отървах от погрешната мисъл, че постъпките на мистър Рочестър могат да бъдат за мен нещо, изпълнено с жив интерес. Но аз се успокоих не с помощта на робската мисъл за нисшестоящото си положение; съвсем не, просто си казах:

„Ти нямаш нищо общо със собственика на Торнфийлд освен това, че трябва да получаваш заплатата, която ти дава, задето възпитаваш покровителствуваното от него момиче, и да бъдеш благодарна за почтителното му и любезно отношение, което, щом изпълняваш задължението си, имаш право да очакваш от него. Бъди уверена, че това е единствената връзка, която той наистина е готов да признае между вас; затова не го прави обект на своите нежни чувства, на своя възторг, на своите терзания и прочее. Той е човек от друга страна — остани си в своя кръг и се уважавай достатъчно, за да не даряваш цялата си душа и сърце, цялата си сила на този, на когото те не са нужни и който ще ги отхвърли.“

Спокойно продължих обичайните си занимания, но сегиз-тогиз в главата ми упорито се появяваха смътни планове за начина, по който бих могла да напусна Торнфийлд; неволно съчинявах обявления и мислех за възможността да намеря нова работа. С тези мисли не смятах да се боря; нищо не им пречеше да се развиват и ако могат, да дадат плод.

Мистър Рочестър отсъствуваше вече повече от две седмици, когато мисис Феърфакс получи по пощата писмо.

— От господаря е — каза тя, като погледна плика. — Сега мисля, че ще разберем дали да го чакаме да се върне, или не.

Тя счупи печата и зачете писмото, а аз продължих да пия кафето си (в момента закусвахме). Кафето беше горещо и може би затова бузите ми изведнъж пламнаха. Но защо затрепери ръката ми и неволно разплисках половината чаша върху чинийката? Не ми се искаше да мисля за това.

— Понякога ми се струва, че живеем много спокойно; ала сега ще имаме доста работа, поне за известно време — каза мисис Феърфакс, като все още гледаше през очилата си писмото.

Преди да си позволя да задам какъвто и да било въпрос, аз стегнах престилката на Адел, която се бе разхлабила, сетне ѝ дадох още козунак и напълних отново чашата ѝ с мляко. Чак след това казах нехайно:

— Мистър Рочестър сигурно няма да се върне скоро.

— Напротив, много скоро — пише, че идва след три дни, сиреч идния четвъртък; и няма да бъде сам. Кой знае колко знатни гости ще пристигнат с него от Лийз: пише да приготвим всички най-хубави спални и да почистим библиотеката и гостните; освен това ще трябва да наема за кухнята няколко помощнички от странноприемница „Джордж“ в Милкоут или откъдето и да е другаде; дамите щели да доведат камериерките си, а господата — своите камериери, тъй че тук ще бъде пълно с хора. — И мисис Феърфакс изгълта закуската си и бързо излезе, за да започне приготовленията.

Тези три дни, както предположи тя, бяха изпълнени с усилена работа. Дотогава ми се струваше, че всички стаи в Торнфийлд са чисти и добре подредени, но се оказа, че съм се лъгала. Дойдоха да помагат три жени и започна такова търкане, четкане, миене, тупане на килими, сваляне и окачване на картини, бърсане на огледала и полилеи, затопляне на спалните, сушене на чаршафи и проветряване на пухени завивки, каквото не бях виждала дотогава, не видях и след това. Адел тичаше сред цялата тази бъркотия като луда: приготовленията за посрещането на гостите и тяхното пристигане я опияняваха. Тя поиска Софи да прегледа всичките ѝ „тоалети“ — така тя наричаше роклите си, — да преправи онези, които са „демоде“, и да проветри и приготви

новите. Самата Адел не вършеше нищо, а само тичаше от стая в стая, скачаше по леглата, лежеше по дюшеците, възглавниците и възглавничките, натрупани край силно бумтящите камини. Освободих я от занятия, защото мисис Феърфакс заангажира и мен да ѝ помагам, и сега прекарвах по цели дни в кухнята, като помагах — или по-право пречех — на нея и на готвачката, учейки се да правя крем карамел, питки със сирене и френски пасти, да приготвявам дивеч за печене и да гарнирам десерти.

Очаквахме гостите да пристигнат в четвъртък след пладне, навреме за обед в шест часа. Докато траеше тази подготовка, нямаш възможност да се отдавам на неосъществими мечти; бях също тъй пъргава и весела, както всички други (без да се смята Адел). Наистина от време на време нещо свиваше сърцето ми и бодрото ми настроение се понижаваше; въпреки усилията на волята ми нещо ме тласкаше към света на съмненията, знаменията и мрачните предчувствия. Това се случваше, когато зърнех, че вратата на стълбата за третия етаж (която напоследък беше все заключена) бавно се отваря и оттам се появява Грейс Пул с безупречно боне, бяла престилка и кърпа на врата, когато я наблюдавах как безшумно се движи по коридора с чехли на краката, когато я виждах да наднича в шумните спални, още в безпорядък, само за да каже по някоя и друга дума на новата прислужница, обяснявайки ѝ с какво да изтрие решетката или мраморната плоча на камината или как да махне петната от тапетите, и сетне да отминава. Обикновено тя слизаше по този начин в кухнята веднъж на ден, изяждаше обед си, изпушваше край огнището една неголяма лула тютюн и сетне се връщаше обратно, носейки своята кана с портер, за да се разтуши сама горе в мрачното си убежище. Грейс прекарваше долу при другите прислужници само един час в денонощието; през всичкото останало време тя седеше горе в стаята си с нисък таван и дъбова ламперия: там шиеше и може би се смееше с мрачния си смях, самотна като затворница.

Най-странното беше това, че абсолютно никой в къщата освен мен не обръщаше внимание на нейните привички и не се чудеше на тях, никой не говореше за положението или работата ѝ, никой не я съжаляваше за уединението или самотата ѝ. Всъщност веднъж долових част от разговор между Лия и една от чистачките, който се отнасяше за

Грейс. Лия бе казала нещо, което не можах да чуя, а събеседницата ѝ забеляза:

— Май че добре ѝ плащат.

— Да — отвърна Лия, — ще ми се и аз да получавам толкова. Не че ми плащат малко — не, в Торнфийлд не са стиснати, — но моята заплата няма и една пета от нейната. И тя си я туря настрана: всеки три месеца ходи до Милкоутската банка. Никак няма да ми е чудно, ако е натрупала толкова пари, че да може да си живее самостоятелно, ако реши да напусне: но чини ми се, че е свикнала с този дом, па и още няма четиридесет години и е силна, може да върши всичко. Не ѝ е време да се откаже от работа.

— Тя сигурно добре си върши работата — рече чистачката.

— О, тя си разбира от работата — отвърна многозначително Лия; — не всеки би се оправил на нейно място, дори да му дават толкова пари, колкото дават сега на нея.

— Право казваш! — бе отговорът. — Чудя се дали господарят...

Чистачката щеше да продължи, но в този миг Лия се обърна, видя ме и веднага сръчка събеседницата си.

— Нима тя не знае? — чух аз шепота на жената. Лия поклати глава и разговорът, разбира се, свърши.

Всичко, което научих от него, се свеждаше до едно: в Торнфийлд има някаква тайна, която умишлено крият от мен.

Дойде четвъртък. Всичко беше готово още от предишната вечер: килимите постлани, завесите над леглата, окачени, а самите легла — покрити с блестящи бели кувертюри, тоалетните масички подредени, мебелите избърсани, а във вазите — цветя; спалните и гостните просто светеха от чистота. Холът също бе почистен; старият часовник с резба, перилата и стъпалата на стълбите лъщяха като огледало; в столовата бюфетът блестеше с наредените си чинии; гостната и будоарът бяха отрупани с вази с цъфтящи екзотични растения.

Мина пладне. Мисис Феърфакс облече най-официалната си черна атлазена рокля, сложи си ръкавиците и златния часовник — тя щеше да посреща гостите, да съпровожда дамите до стаите им и прочие. Адел също щеше да бъде натъкмена, но според мен едва ли биха я повикали при гостите, особено първия ден. Обаче за да доставя на момичето удоволствие, позволих на Софи да го премени с една от неговите къси муселинени рокли. Що се отнася до мен, аз нямаше

защо да се преобличам: нямаше да се наложи да напусна светилището си — учебната стая; тя беше станала за мен наистина светилище — „любимо убежище в часове на тревога“.

Беше тих, ясен пролетен ден, един от дните, които наблюдавахме в края на март или началото на април и които с ведрината си предвещават лятото. Денят гаснеше, но вечерта бе също топла и аз работех в учебната стая на отворен прозорец.

— Закъсняват — каза мисис Феърфакс, влизайки при мен, като шумолеше с роклята си. — Радвам се, че заръчах обедът да е готов един час по-късно от времето, определено от мистър Рочестър; вече минава шест. Изпратих Джон да постои на пътната врата да види дали не се задават: оттам се вижда почти целият път към Милкоут. — Тя се приближи до прозореца. — Ето го! — възкликна мисис Феърфакс. — Е, Джон (тя се наведе през прозореца), какво ново?

— Идват, мадам — бе отговорът. — След десет минути ще бъдат тук.

Адел се втурна към прозореца. Аз я последвах, обаче се постарях да застана така, че скрита зад завесата, да виждам всичко и да остана незабелязана.

Десетте минути на Джон се проточиха безкрайно дълго, но ето че най-сетне се чу шум от колела. На алеята се показаха четирима конници, които препускаха в галоп, а след тях — две открити карети. В каретите се вееха воали и пера; двама от ездачите бяха много елегантни млади господа: третият бе мистър Рочестър, яхнал черния си кон Мезрур; пред него скачаше Пайлът. До него яздеше една дама; те бяха начело на компанията. Пурпурната ѝ амазонка почти докосваше земята, а воалът ѝ се развяваше от вятъра; смесвайки се с прозрачните му дипли, под воала блестяха разкошните ѝ гарвановочерни къдрици.

— Мис Бланш Инграм! — възкликна мисис Феърфакс и забърза надолу да ги посрещне.

Кавалкадата, следвайки пътя, бързо зави зад къщата и се изгуби от погледа ми. Адел ме помоли да я пусна долу, но аз я взех на колене и ѝ дадох да разбере, че ако не я повикат специално, тя в никакъв случай не бива да се мярка пред очите на тези дами нито сега, нито впоследствие, че мистър Рочестър много ще се разсърди и прочие.

Като чу това, Адел „пророни няколко искрени сълзи“, но тъй като я загледах много строго, тя най-сетне склони да ги изтрие.

Откъм хола отекна весела глъч; басовите мъжки гласове и звънливите гласчета на жените се сливаха хармонично, а сред тях ясно се различаваше умереният, но звучен глас на домакина, който приветствуваше знатните си, изискани гости. Сетне по стълбите се чува леки стъпки, които по-късно прошумоляха в коридора, тих весел смях, отваряне и затваряне на врати и накрая за известно време настана тишина.

— Преобличат се — каза Адел, която се вслушваше внимателно във всеки шум, и с въздишка добави: — Когато мама имаше гости, аз ходех все подир тях — и в гостната, и в стаите им; често виждах как камериерките решат и преобличат дамите и това ми беше много забавно. Колко много неща се научават така.

— Гладна ли си, Адел?

— Разбира се, мадмоазел: има пет-шест часа, откак не сме яли.

— Добре, докато дамите са по стаите си, ще се опитам да сляза долу и донеса нещо за хапване.

И като се измъкнах предпазливо от убежището си, аз се добрах до задната стълба, която водеше право към кухнята. Там цареше суетня и беше нетърпимо горещо; супата и рибата бяха вече почти готови и готвачката шеташе около печката в такова физическо и душевно състояние, при което би могла като нищо да пламне. В трапезарията за прислугата, край камината, се бяха настанили двама кочияши и трима камериери; камериерките бяха сигурно горе — при господарките си. Новите прислужнички, наети от Милкоут, сновяха из цялата къща. Пробивайки си път сред този хаос, аз най-сетне достигнах склада за продуктите. Оттам взех едно студено печено пиле, едно кръгло хлебче, няколко парчета плодова торта, две-три чинии, нож и вилица и забързах обратно. Бях вече в коридора и тъкмо затварях след себе си вратата към задната стълба, когато засилилата се глъчка ме предупреди, че дамите се готвят да напуснат стаите си. За да се върна в учебната стая, трябваше да мина покрай вратите на някои от тези стаи и като не исках да ме срещнат с храната в ръце, аз се спрях в края на коридора, където нямаше прозорци и беше тъмно, а сега — съвсем тъмно, понеже слънцето бе залязло и здрачът се съгъстяваше.

Скоро вратите на въпросните стаи се отвориха и гостенките заизлизаха оттам една след друга: всички бяха весели и безгрижни и роклите им блестяха в полумрака. Те се спряха вкупом за миг в другия край на коридора, разговаряйки оживено, но тихо и приятно, после заслизаха по стълбата тъй безшумно, както се спуска бялата мъгла по склоновете на хълмовете. Такъв аристократичен финес наблюдавах за пръв път в живота си.

Когато се озовах пред учебната стая, видях, че Адел е откrehнала вратата и надзърта оттам.

— Какви красавици! — възкликна тя на английски. — О, как ми се иска да отида при тях! Мислите ли, че мистър Рочестър ще ни покани при гостите, като се наобядват?

— Не, не мисля; мистър Рочестър си има в момента други грижи. Забрави сега тези дами, може би ще ги видиш утре. Ето ти обеда.

Тя така бе изгладняла, че пилето и парчетата торта погълнаха за известно време вниманието ѝ. Добре, че се погрижих за храна, защото двете с нея, а също и Софи, с която си разделихме моя дял, щяхме да останем без обед: долу всички бяха премного заети, за да мислят за нас. Десертът бе поднесен чак след девет часа, а в десет лакеите все още тичаха насам-натам с подноси и чаши с кафе. Разреших на Адел да остане много по-късно от обикновено, тъй като тя заяви, че не можела и да мисли за сън, докато долу постоянно се отварят и затварят врати и непрекъснато сноват хора. Освен това Адел забеляза, че мистър Рочестър може да прати да я повикат, когато вече се е съблякла, „et alors quel dommage!“^[1]

Разказвах ѝ приказки, докато беше в състояние да ме слуша, а после излязох с нея в коридора. Лампата в хола бе запалена и Адел изпитваше голямо удоволствие да гледа, надвесена над парапета на стълбите, как влизат и излизат прислужниците. Когато времето бе вече доста напреднало, от гостната, където бе пренесено пианото, се разнесе музика. Седнахме с Адел на най-горното стъпало да слушаме. Сега нечий глас се смеси с тържествените звуци на пианото — пееше жена, и то много приятно. След солото последва дует, а сетне трио или квартет; в паузите до нас достигаше веселото бръмчение на разговарящите. Дълго го слушах и изведнъж открих, че съм наострила уши и се мъча да доловя сред тази многогласа глъчка характерния

тембър на мистър Рочестър; и когато скоро след това успях да различа гласа му, почнах да се опитвам да разбера какво говори той.

Часовникът удари единадесет. Аз погледнах Адел, която беше облегнала глава на рамото ми; очите ѝ се затваряха, затова я взех на ръце и я отнесох в леглото ѝ. Дамите и господата се разотидоха по стаите си чак към един часа.

Следният ден бе също тъй хубав; гостите отидоха на разходка някъде из околността. Те тръгнаха рано сутринта, някои на коне, други с карети. Наблюдавах както заминаването, така и завръщането им. Мис Бланш Инграм както и вчера беше единствената жена на кон и както вчера мистър Рочестър яздеше до нея; двамата се бяха отделили малко от останалите. Изтъкнах това обстоятелство на мисис Феърфакс, която стоеше до мен на прозореца.

— Нали казвахте, че едва ли ще се оженят — забелязах аз. — Но, както виждате, мистър Рочестър явно я предпочита пред останалите дами.

— Да, може би; той несъмнено се възхищава от нея.

— И тя от него — добавих аз. — Вижте как навежда към него глава, сякаш си говорят нещо тайно. Бих искала да разгледам лицето ѝ — досега не можах да го зърна.

— Ще я видите довечера — отвърна мисис Феърфакс. — Подхвърлих на мистър Рочестър, че Адел много иска да я представят на дамите, а той рече: „А, така ли? Нека дойде привечер след храна в гостната и помолете мис Еър да я съпроводи.“

— Разбира се, той е казал това просто от учтивост; убедена съм, че няма за какво да ходя там — отговорих аз.

— Да, аз обърнах вниманието му на факта, че не сте свикнали с присъствието на много хора и едва ли ще искате да бъдете сред такава шумна компания от непознати, а той отговори с обичайната си припряност: „Глупости! Ако възрази, кажете ѝ, че това е мое, лично мое желание, а ако упорствува, нека знае, че ще я замъкна там насила.“

— Е, такива грижи няма да му създам — рекох аз. — Щом непременно трябва да отида, ще го сторя, но никак не ми се иска. А вие ще бъдете ли там, мисис Феърфакс?

— Не; извиних се и той ми разреши да отсъствам. Ще ви кажа как да избегнете неловкия момент на официалното ви представяне пред всички — това е най-неприятното нещо в такива случаи. Влезте в

гостната, докато там няма още никой, преди дамите да са станали от масата, и си изберете местенце в някое затулено ъгълче; не е необходимо да стоите дълго, след като влязат господата, освен ако сама не желаете да останете повече. След като мистър Рочестър ви види, че сте там, може да се измъкнете — никой няма да забележи това.

— А как мислите, гостите дълго ли ще стоят тук?

— Сигурно две-три седмици, не повече. След великденската ваканция сър Джордж Лин, който неотдавна бе избран за депутат на Милкоут, трябва да замине за Лондон за предстоящата сесия. Вероятно мистър Рочестър ще замине с него; чудно ми е, че този път той остана толкова дълго в Торнфийлд.

Очаквах с известен трепет часа, в който ще се появя с възпитаничката си в гостната. Като научи, че същата вечер ще бъде представена на дамите, Адел изпадна в екстаз, който продължи целия ден; тя се успокои чак когато Софи пристъпи към обличането ѝ. Важността на тази церемония бързо я погълна всецяло; и когато къдравите ѝ коси бяха сресани на гладки, прави кичури, розовата атлазена рокля облечена, дългият ѝ колан завързан и дантелените ръкавици сложени, тя стана сериозна и важна като съдия. Нямахше нужда да предупреждаваме Адел да пази тоалета си: когато бе готова, тя седна на столчето си, като повдигна внимателно атлазените си поли, за да не ги измачка, и ме увери, че няма да мръдне от мястото си, докато се приготвя. аз се приготвих бързо: не ми бе необходимо много време, за да облека най-хубавата си рокля (сребристосивата, която бях купила за сватбата на мис Темпъл и която не бях обличала оттогава), да среща косите си и да сложи единственото си украшение — бисерната брошка. Слязохме долу.

За щастие за гостната можеше да се мине и от друго място освен през столовата, където всички обядваха. Когато влязохме, гостната беше празна. В мраморната камина безшумно гореше голям огън. Сред красивите цветя, с които бяха украсени масите, светеха тържествено восъчни свещи; червената завеса пред портала бе спусната. Колкото и тънка да беше тази преграда, която ни отделяше от обядващите в съседния салон, те говореха толкова тихо, че не можех да разбера нищо от техния шепот. Адел, която несъмнено беше все още под влияние на тържествеността на момента, седна, без да каже дума, на едно столче за крака, което ѝ посочих. аз пък се настанех в прозоречната ниша,

взех от съседната маса една книга и се опитах да се задълбоча в нея. Тогава Адел премести столчето си до краката ми; след малко тя докосна коляното ми.

— Какво има, Адел?

— Може ли да взема едно от тези чудни цветя, мадмоазел? Само за да допълня тоалета си.

— Прекалено много мислиш за тоалета си, Адел; но едно цвете можеш да си вземеш.

— Измъкнах от една ваза роза и я забодох на колана на момичето. То въздъхна с чувство на неизразимо удовлетворение; сякаш чашата на щастието му бе преляла. Обърнах се, за да скрия усмивката си, която не бях в състояние да сдържа; нещо много комично и печално имаше в сериозността и благоговението, с което тази малка парижанка се отнасяше към външността си.

Разнесе се тих шум на отмествани столове; дръпнаха завесата; пред мен се разкри столовата, където запаленият полилей струеше светлина върху среброто и кристала на разкошните десертни прибори върху дългата маса. Под портала се появи група дами. Те влязоха в гостната и завесата отново се спусна.

Дамите бяха само осем, но когато влязоха вкупом, ми се стори, че са много повече. Някои от тях бяха много високи, повечето — облечени в бяло и роклята на всяка една се влачеше с такива разкошни дипли, че това придаваше на фигурите им величествеността, която придава на луната леката мъгла. Станах и им се поклоних: една-две от тях кимнаха в отговор, а останалите само ме погледнаха.

Те се пръснаха из стаята, напомняйки ми с лекотата и пъргавостта на движенията си ято белокрили птици. Едни от тях се отпуснаха на диваните и табуретките, други се наведоха над масите, разглеждайки цветята и книгите, а останалите се събраха около камината; всички говореха тихо, но с ясна интонация, както изглежда, привична за тях. Впоследствие научих как се нарича всяка от тях, затова ще спомена имената им.

Първо, тук беше мисис Ештън с две от дъщерите си. На младини мисис Ештън очевидно е била красива, защото и сега бе запазила хубавите си черти; по-голямата ѝ дъщеря, Ейми, беше дребничка, наивна и с детинско лице и маниери, но във формите ѝ имаше нещо привлекателно; бялата муселинена рокля със син колан ѝ отиваше. По-

малката, Луиза, беше по-висока, с по-изящна фигура, с много хубавичко лице — французите наричат такива лица *minois chiffone*^[2]; и двете сестри бяха нежни като лилии.

Лейди Лин — едра, набита особа на около четиридесет години, с разкошна атлазена рокля „шанжан“ — вървеше съвсем изправена и изглеждаше доста надменна; под синьо перо, в ореола на брилянтна диадема блестяха лъскавите ѝ тъмни коси.

Жената на полковник Дент не правеше толкова силно впечатление, но според мен беше с много по-аристократичен вид. Тя имаше тънка фигура, нежно, бяло лице и руси коси. Черната ѝ атлазена рокля, богатият шарф от чуждестранна дантела и перлите ѝ ми харесваха много повече от великолепието на лейди Лин, която блестеше с всички цветове на дъгата.

Но най-внушителни — може би защото бяха най-едри — ми се сториха вдовицата лейди Инграм и дъщерите ѝ Бланш и Мери. И трите бяха много високи. На вдовицата човек можеше да даде от четиридесет до петдесет години; формите ѝ бяха отлично запазени. В черните ѝ коси (поне така ми се стори на светлината на свещите) нямаше нито един бял косъм; зъбите ѝ блестяха с ослепителна белота. Мнозина биха я нарекли „очарователна за годините си“ и тя действително беше такава, но само физически. В целия ѝ вид, в начина на държане се чувствуваше нещо нетърпимо надменно. Тя имаше римски черти и брадичка с трапчинка, която с лека извивка преминаваше в дълга права шия. Гордостта ѝ не само правеше лицето ѝ по-пълно и по-мрачно, но дори го беше сбърчила; същата тази гордост поддържаше брадичката ѝ неестествено вирната. Погледът ѝ — суров и жесток — ми напомняше за мисис Рийд. Мисис Инграм процеждаше думите си през зъбите; гласът ѝ беше дълбок, тонът надменен, недопускащ възражения — с една реч, нетърпим. Тя сигурно мислеше, че алената кадифена рокля и тюрбанът от златиста индийска тъкан ѝ придават истинско царско достойнство.

Бланш и Мери бяха еднакви на ръст, прави и стройни като тополи. Мери изглеждаше доста слабичка за ръста си, но Бланш имаше формите на Диана. Аз я разглеждах, разбира се, с особен интерес. Преди всичко исках да проверя дали външността ѝ съвпада с описанието на мисис Феърфакс, после дали прилича на миниатюрата,

която бях нарисувала по фантазия, и най-сетне (признавам това) дали тази външност би могла да се хареса на мистър Рочестър.

Оказа се, че тя точно съответствува и на нарисувания от мен портрет, и на описанието на мисис Феърфакс: прекрасен бюст, заоблени рамене, грациозна шия, тъмни очи и черни къдрици. А лицето ѝ? То бе като лицето на майката, с тази разлика, че бе младо, без бръчки: същото ниско чело, същите надменни черти, същата гордост. Вярно, тази гордост не бе толкова мрачна: мис Инграм непрекъснато се смееше; смехът ѝ звучеше иронично, такова беше и обичайното изражение на капризно извитите ѝ, надменни устни.

Казват, че гениите са самоуверени. Не знаех дали мис Бланш Инграм бе гениална, но беше самоуверена, и то в най-висша степен. Тя поведе разговор за растенията с кротката мисис Дент. Очевидно мисис Дент не бе учила ботаника, макар да каза, че много обичала цветята, особено дивите, а мис Инграм бе учила. И тя с важен вид почна да отрупва мисис Дент с научни термини. Веднага разбрах, че мис Инграм, казано простовато, *погажда номер* на мисис Дент, използвайки нейното невежество; номерът може би беше остроумен, но явно се вършеше със зъл умисъл. После мис Инграм седна на пианото — изпълнението ѝ беше блестящо; тя пя — и гласът ѝ звучеше прекрасно; заговори на френски с майка си — и установих, че говори отлично: свободно и с добър акцент.

Мери изглеждаше по-тиха и по-приветлива от Бланш. Тя имаше по-нежни черти и малко по-светла кожа (мис Инграм беше мургава като испанка). Но на Мери ѝ липсваше живот: лицето ѝ бе неизразително, а очите — лишени от блясък; тя нямаше какво да каже и седнала веднъж в креслото си, замръзна в него като статуя в ниша. И двете сестри бяха с белоснежни тоалети.

Смятах ли аз сега, че мис Инграм би могла да стане избраница на мистър Рочестър? Не бих могла да отговоря на този въпрос, тъй като не знаех какви жени му харесват. Ако го привлича величествеността, мис Инграм беше самата величественост, освен това беше изкусна, весела.

Повечето мъже навярно биха се възхищавали от нея, реших аз. А в това, че *той* е пленен от нея, аз вече бях имала възможност да се убедя. Но за да изчезне и последната сянка на съмнение, трябваше да ги видя отново заедно.

Не мисли, читателю, че Адел е стояла през цялото време на столчето до краката ми, без да мръдне. Не! Когато дамите влязоха, тя стана, упъти се към тях, за да ги посрещне, поздрави ги с изискан реверанс и каза важно:

— Bon jour, mesdames!

Мис Инграм я погледна насмешливо и възкликна:

— Ах, каква кукличка!

Лейди Лин забеляза:

— Това навярно е възпитаницата на мистър Рочестър — малката францужойка, за която спомена.

Мисис Дент нежно я хвана за ръката и я целуна. А Ейми и Луиза Ештън възкликнаха:

— Какво прелестно момиченце!

После те я повикаха при себе си на дивана и сега тя седеше между тях, бърбеше ту на френски, ту на завален английски и привличаше вниманието не само на госпожиците, а и на мисис Ештън и лейди Лин, чувствайки се на седмото небе.

Накрая носят кафе и викат мъжете. Седя в сянка, ако може да се говори за сянка в тази ярко осветена стая: завесата на прозореца ме скрива наполовина. Завесата на портала отново се вдига, за да влязат мъжете. И те както дамите правят внушително впечатление. Всички са облечени в черно. Повечето са високи, някои от тях — млади. Хенри и Фредрик Лин са блестящо елегантни; полковник Дент е внушителен мъж с войнишка стойка. Мистър Ештън, окръжен съдия, се държи с достойнство; косата му е съвсем побеляла, но веждите и бакенбардите му са още черни и донякъде това му придава вид на *règne noble de théâtre*^[3]. Лорд Инграм, както сестрите си, е много висок; красив като тях, той подобно на Мери изглежда вял и апатичен, сякаш ръстът му е повлиял отрицателно върху темперамента и ума му.

Но къде е мистър Рочестър?

Той влиза последен. Не гледам към портала, но го виждам. Мъча се да съсредоточа вниманието си върху иглите и бримките на кесията, която плета — иска ми се да мисля за плетивото и да виждам само сребърните стъклени мъниста и копринените конци в скута си. Обаче аз ясно виждам фигурата му и неволно си спомням последната ни среща — когато му оказах това, което той нарече голяма услуга, и държа ръката ми, гледайки ме с поглед, пълен с дълбоко вълнение,

което всеки миг можеше да прелее и което донякъде се дължеше и на мен. Как ни сближи този миг! А какво се случи сетне, какво промени отношенията между нас? Защо сега сме толкова далечни, така чужди един към друг? Толкова чужди, че не очаквах да дойде и да заговори с мен. Затова не се учудих, когато, без да ме погледне, той седна в другия край на стаята и започна да разговаря с някои от дамите.

Веднага щом се убедих, че вниманието му е приковано в тях и че мога незабелязано да го гледам, аз неволно устремих към него погледа си; очите ми не ме слушаха, те постоянно се обръщаха и се спираха на него. Да го гледам, беше за мене голяма радост — вълнуваща и заедно с това мъчителна, скъпоценна като чисто злато, но стаила в себе си остра болка; удоволствие, каквото сигурно изпитва умиращият от жажда човек, който знае, че кладенецът, до който е допльзъл, е отровен, но все пак се навежда и пие жадно освежителната течност.

Изглежда, че е вярна поговорката: „Красотата е в очите на този, който ѝ се любовува“. Лицето на моя Господар — бледо, с мургав тен, с ъгловато, едро чело, широки, смолисточерни вежди, внушителен поглед, резки черти и решителна, сурова уста, възпъщение на енергия, твърдост и воля — не беше красиво, ако се има пред вид обикновената представа за красота; но на мен то се струваше повече от красиво. За мен всичко в него беше интересно и пълно с очарование, което ме покоряваше всецяло; то ме лишаваше от власт над чувствата ми и ги предаваше във властта на този човек. Не исках да го обичам: читателят знае какви усилия положих, за да изтръгна от душата си първите кълнове на тази любов; а сега още щом го зърнах, те отново се съживиха и буйно разцъфтяха! Той ме накара отново да го обикна, макар да не гледаше към мен.

Сравних го с гостите му. Колко струваше пред него галантното изящество на господата Лин, мрачната елегантност на лорд Инграм; дори военната осанка на полковник Дент отстъпваше на природното обаяние на мистър Рочестър и вътрешната му сила! Аз лично не се възхищавах нито от вида, нито от маниерите им, обаче бях убедена, че повечето хора биха ги счели за привлекателни, красиви, внушителни. Същите биха сметнали мистър Рочестър за меланхоличен човек с груби черти. Видях усмивките на гостите му, чух техния смях. В светлината на свещите имаше може би повече душа, отколкото в тези усмивки, звънът на звънеца беше по-съдържателен от този смях. Видях

и мистър Рочестър да се усмихва: суровите му черти се смекчиха, очите заблестяха и се изпълниха с нежност, погледът стана проникателен и галещ. Той говореше в тази минута с Луиза и Ейми Ештън и се учудих колко равнодушно се отнесоха те към погледа, който проникваше до дъното на душата ми; очаквах, че ще наведат очи и че руменина ще покрие бузите им и с радост отбелязах отсъствието на всякакво вълнение у тях. „Той за тях не е това, което е за мен — мислех си аз, — той не е техният тип мъж. Но той е моят тип — сигурна съм в това, — чувствавам сходство между нас, разбирам какво говорят изражението на лицето и движенията му. Макар неговото богатство и положение да ни отделят рязко един от друг, в ума и сърцето ми, в кръвта и в нервите ми има нещо, което ме сближава духовно с него. Как можах да мисля само до преди няколко дни, че взаимоотношенията ни се изчерпват с това, че получавам заплата от него? Как можах да си забраня да виждам в него друго освен мой работодател? Какво кощунство с природата! Всички добри, честни, силни чувства в душата ми неволно се устремяват към него. Зная, че трябва да скрия преживяванията си, че трябва да убия надеждата си, че трябва да помня, че той не иска и да знае за мен, защото, твърдейки, че между нас има хармония, съвсем не смятам, че съм надарена с неговата сила и неговата способност да очаровам. Искам само да кажа, че с него имаме еднакви вкусове и чувства. И затова съм длъжна непрекъснато да си повтарям, че сме разделени навеки; но докато живея и мисля, ще го обичам.“

Поднесоха кафето. Веднага щом влязоха господата, дамите зачуруликаха като птички. Разговорът ставаше все по-оживен и весел. Полковник Дент и мистър Ештън спорят за политика; жените им ги слушат. Двете горди вдовици — лейди Лин и лейди Инграм, беседват помежду си. Сър Джордж (забравих да опиша външността му) — много едър и набит местен благородник — стои с чаша кафе в ръка пред дивана, на който са се разположили дамите, и от време на време казва по нещо. Мистър Фредрик Лин седна зад Мери Инграм и ѝ показва книга с великолепни гравюри; тя ги гледа, усмихва се от време на време, но почти няма какво да забележи. Високият и флегматичен лорд Инграм се обляга, скръстил ръце, на стола на дребничката и жива Ейми Ештън. Тя гледа нагоре към него, бърби като кречетало; той ѝ харесва повече от мистър Рочестър. Хенри Лин се настанява на една

табуретка до краката на Луиза. И Адел се натъкмява до него. Той се опитва да говори с момиченцето на френски и Луиза се смее на грубите му грешки. А кой ще прави компания на Бланш Инграм? Тя стои до масата сама, навела се грациозно над един албум. Явно очаква някой да отиде при нея; но няма намерение да чака твърде дълго. Сама ще си намери събеседник.

Мистър Рочестър, след като говори със семейство Ештън, отива до камината и застава там. Бланш се упътва към него и се изправя от другата страна на камината.

— Аз мислех, мистър Рочестър, че не обичате децата.

— Точно така.

— Тогава защо сте поели върху себе си грижата за тази кукла (тя посочи Адел)? Откъде я взехте?

— Не я взех, а ми я оставиха.

— Трябваше да я пратите в училище.

— Не мога да направя това. Училищата са много скъпи.

— Ако се не лъжа, вие сте ѝ взели гувернантка: току-що видях тук някаква личност. Отишла ли си е? А, не! Все още седи ей там, зад завесата на прозореца. Вие сигурно ѝ плащате; според мен това не ви струва по-евтино; напротив — в такъв случай трябва да издържате двама души.

Страхувах се или по-скоро се надявах, че като стана дума за мен, мистър Рочестър ще ме погледне: неволно се свих още повече в нишата. Но той нито веднъж не извърна глава към мен.

— Не помислих за това — каза той равнодушно, загледан право пред себе си.

— Разбира се; вие, мъжете, никога не се съобразявате нито с известни икономии, нито със здравия разум. Да чуете само какво казва мама за гувернантките: докато пораснем ние с Мери, сменихме най-малко десетина-дванадесет. Половината от тях бяха нетърпими, а останалите — смешни. И всяка посвоему противна. Нали така, мамо?

— Какво каза, съкровище мое?

Младата особа, наречена „съкровище“, повтори въпроса си със съответното пояснение.

— Ах, скъпа, не ми говори за гувернантките! Дори самата дума ми действа на нервите. Бях станала цяла мъченица поради тяхното невежество и капризи! Слава богу, това изпитание свърши!

В този момент мисис Дент се наведе към благочестивата дама и ѝ пошепна нещо на ухото; по отговора разбрах, че мисис Дент ѝ е напомнила, че в стаята присъствува една представителка на това прокълнато съсловие.

— Tant pis!^[4] — заяви благородната дама. — Надявам се, че това ще ѝ бъде от полза! — И добави по-тихо, но достатъчно силно, за да я чуя: — Видях я. Аз съм отлична френоложка и чета на лицето ѝ всички недостатъци на гувернантките.

— Какви са тези недостатъци, мадам? — запита високо мистър Рочестър.

— Ще ви ги кажа на ухото — отговори тя и кимна три пъти многозначително тюрбана си.

— Но любопитството ми ще премине, то трябва да бъде удовлетворено още сега.

— Попитайте Бланш, тя е по-близо до вас от мен.

— О, не ме карай да му го казвам, мамо! Мога да кажа за тази паплач само едно: те са никаквици! Наистина не съм пострадала много от тях и по-скоро съм гледала аз да им причинявам неприятности. Какви шеги си правехме двамата с Тиъдор с нашите мис Уилсън, мисис Грейс и мадам Жубер! Мери беше много заспала, та не участвуваше в тези наши заговори. Особено добре се забавлявахме с мадам Жубер. Мис Уилсън бе клето, болнаво същество, плачливо и угнетено, с една дума — недостойна да се занимаваме с нея, а мисис Грейс беше груба и безчувствена, нищо не ѝ действуваше. Но клетата мадам Жубер! И сега я виждам разгневена, вън от себе си от яд — разливахме чая си, хвърляхме по пода залци хляб с масло, мяхме книгите си към тавана и оглушително чукахме с линиите си по чина и с ръжена по решетката на камината. Тиъдор, помниш ли онези весели дни?

— Да-а-а, разбира се, помня — отговори проточено лорд Инграм. — Бедната бабишкерница обикновено викаше: „Ах, лоши деца!“ А ние почвахме да ѝ четем евангелие, задето се осмелява да учи такива умни деца като нас, когато тя самата е толкова невежа.

— Да, наистина; а по-късно, Тидоу, двамата мъчехме учителя ти, който гледаше като отровен — мистър Уининг, „подвижната проповед“, както обикновено го наричахме. Той и мис Уилсън си позволиха да се влюбят един в друг, или поне ние с Тидоу решихме, че

е така. Успяхме да забележим няколко нежни погледа и въздишки, които сметнахме за признаци на *la belle passion*^[5] и скоро всички научиха за нашето откритие. Възползувахме се от това като от лост, с който да ги изхвърлим от къщи. Щом маминка научи за тази история, видя в нея безнравствени подбуди. Така ли беше, уважаема майко?

— Разбира се, душичке. И аз бях съвсем права. Повярвайте ми: има хиляди причини, поради които любовни връзки между гувернантките и учителите не бива да се допускат дори за миг в порядъчните семейства. Първо...

— О, моля ти се, мамо! Не ги изброявай! *Au reste*^[6] ние всички добре ги знаем: опасността на лошия пример за невинните детски души, разсеяността на влюбените — и оттук пренебрегването на задълженията, сетне взаимно разбирателство и поддръжка, които пораждаат доверие помежду им и в крайна сметка водят до дързост, непокорство и грубо държане. Права ли съм, баронесо Инграм от Инграм Парк?

— Права си, мое чисто ангелче, права както винаги.

— Тогава няма какво повече да говорим. Хайде да променим темата.

Ейми Ештън, която не слушаше или не обърна внимание на последните думи, заяви с тъничкото си като на малко момиче гласче:

— И ние с Луиза също дразняхме нашата гувернантка, но тя беше толкова добра, че понасяше абсолютно всичко. С нищо не можехме да я изкараме от кожата ѝ. Тя никога не ни се сърдеше. Нали така, Луиза?

— Да, така! Вършихме, каквото си искахме: бъркахме в чекмеджето на масата ѝ или в кошничката ѝ за работа и обръцахме всичко наопаки в тях. Тя беше толкова добродушна, че ни даваше всичко, каквото поискаме.

— Е — забеляза със саркастична усмивка мис Инграм, — изглежда, всички сега ще започнат да разказват спомени за гувернантките си. За да избегнем това, аз повторно предлагам друга тема. Мистър Рочестър, поддържате ли ме?

— Поддържам ви, мадам, и в това, както във всичко останало.

— Тогава поемам върху себе си грижата да уточня предложението си. Синьор Едуардо, ще може ли да попеете сега?

— Дона Бианка, ако заповядате, ще мога.

— В такъв случай, синьоре, слушайте кралската ми заповед: приведете в готовност дробовете си и другите си гласови органи, за да изпълните кралската ми воля.

— Кой не би пожелал да бъде Ричо^[7] при такава божествена Мери?

— По дяволите вашият Ричо! — възкликна тя, като тръсна къдриците си, упътила се към пианото. — Смятам, че цигуларят Давид трябва да е бил доста противен субект; черният Ботуъл^[8] ми харесва повече. Според мен един мъж не струва нищо, ако няма в себе си нещо порочно. Нека историята твърди, каквото си ще, но ми се струва, че Джеймс Хепбърн е бил тъкмо такъв див, буен легендарен разбойник, комуто бих се съгласила да дам ръката си.

— Чувате ли, господа? Кой от вас прилича най-много на Ботуъл? — извика мистър Рочестър.

— Бих казал, че вие приличате най-много на него — отвърна полковник Дент.

— Честна дума, безкрайно съм ви благодарен за това! — отговори мистър Рочестър.

Мис Инграм, седнала с горделива грация на пианото, разпиля царствените дипли на белоснежните си одежди и засвири един бравурен прелюд. Но в същото време продължаваше да говори. Явно тази вечер тя бе в повишено настроение. Думите и изражението на лицето ѝ бяха, изглежда, предназначени не само да изтръгнат възхищение, а просто да смаят слушателите ѝ. Тя несъмнено искаше да ги порази, като се покаже особено дръзка и смела.

— О, толкова са ми дотегнали днешните млади мъже! — възкликна Бланш, завършвайки с оглушителни акорди. — Бедни нищожни същества, които не смеят да направят дори крачка извън оградата на бащината си къща, пък дори и до нея не се приближават без разрешението и присъствието на майките си. Това са хора, които се занимават само с красивите си лица, белите си ръце и малките си крака. Като че ли на мъжа му е нужна красота! Като че ли очарованието не е изключително право на жената, нейно законно достояние и наследство! Грозна жена е петно върху красивия лик на природата. Но от мъжете се иска само едно — сила и решителност. Нека девизът им бъде лов, стрелба, бой — всичко останало е глупост. Ако бях мъж, девизът ми щеше да бъде точно такъв. Когато реша да се

омъжа — продължи тя след пауза, която никой не наруши, — ще си намеря такъв съпруг, който да не конкурира красотата ми, а по-скоро да я подчертава. Няма да търпя съперник до престола си, властта ми трябва да бъде пълна; искам той да се любува само на мен, не и на образа си в огледалото. А сега, мистър Рочестър, пейте, ще ви акомпанирам.

— Готов съм! — гласеше отговорът.

— Песента на корсаря. Сега вече знаете, че имам слабост към корсарите. Затова я изпейте *con spirito*^[9].

— Заповедите, изречени от устата на мис Инграм, биха въодушевили дори чаша мляко или вода.

— Щом е така, *трябва* да внимавате. Ако не ми хареса изпълнението, ще ви засрамя, като покажа как трябва да се пеят такива песни.

— Искате да ми дадете награда за неспособност ли? В такъв случай ще се опитам да се проваля.

— Gardez-vous en bien!^[10] Ако направите това нарочно, ще ви наложа съответното наказание.

— Мис Инграм, трябва да бъдете снизходителна, тъй като сте способна да наложите наказание, което един смъртен не би могъл да издържи.

— Ха! Обяснете ми какво значи това! — рече властно дамата.

— Извинете, мадам; всякакви обяснения са излишни. Тънкият ви усет трябва да ви подсказва, че едно ваше намръщване се равнява на смъртно наказание.

— Пейте! — каза Бланш и отново засвири въодушевено.

„Време е вече да се измъкна“ — реших аз. Но звуците, които екнаха, ме задържаха. Мисис Феърфакс ми бе казала, че мистър Рочестър има прекрасен глас; и действително — той пееше с дълбок, мощен бас, при което влагаше особено чувство, особена изразителност. Този глас проникваше в сърцето и причиняваше странно въннение. Почаках, докато замре последният дълбок и плътен звук, докато се отприщи бентът на прекъснатия за миг разговор. Тогава се измъкнах от притуленото си кътче и излязох през страничната врата, която за щастие беше наблизо. Озовах се в тесния коридор, който водеше към хола. Прекосявайки хола, забелязах, че се е разхлабила каишката на пантофката ми, и спрях да я закопчея, като коленичих на

пътеката в подножието на стълбите. Чух как се отвори вратата на столовата и някакъв мъж се приближи до мен; бързо се изправих и се озовах лице с лице с него: това беше мистър Рочестър.

— Как сте? — попита той.

— Много добре, сър.

— Защо не дойдохте да поговорите с мен в гостната?

Струваше ми се, че и аз мога да му задам същия въпрос, но не посмях да го направя и само казах:

— Не се реших да ви безпокоя, тъй като вие, изглежда, бяхте зает, сър.

— Какво правихте в мое отсъствие?

— Нищо особено: занимавах се както обикновено о Адел.

— И сте станали много по-бледа, отколкото бяхте — забелязах това веднага щом ви погледнах. Какво се е случило?

— Абсолютно нищо, сър.

— Да не сте настинали онази нощ, когато за малко не ме удавихте?

— Съвсем не.

— Върнете се в гостната, бягате твърде рано.

— Уморена съм, сър.

Мистър Рочестър ми хвърли продължителен поглед.

— И нещо сте огорчена — каза той. — От какво? Кажете ми.

— От нищо, абсолютно от нищо. Не съм огорчена.

— А аз твърдя, че сте. И то толкова, че само още няколко думи са достатъчни да извикат в очите ви сълзи; виждате ли, те вече се появиха, блестят и изпълват вашите очи; една капка се отрони по бузата ви. Ако имах време и не се страхувах, че някой прислужник-ключокар може да мине оттук, на всяка цена щях да разбера каква е работата. Е, за тази вечер сте извинена. Но знайте, че докато гостите ми са тук, искам да идвате в гостната всяка вечер; такова е желанието ми и, моля, не го пренебрегвайте. А сега вървете и пратете Софи да вземе Адел. Лека нощ, моя... — Той млъкна, прехапа устни и бързо се раздели с мен.

[1] И колко жалко ще бъде тогава! (фр.) — Б.пр. ↑

[2] Лице с приятни и тънки, но не и особено правилни черти. — Б.пр. ↑

[3] Благороден баща от някоя пиеса (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Толкова по-зле за нея (фр.) — Б.пр. ↑

[5] Нежни чувства (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Впрочем (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Давид Ричо (1533 — 1566) — италиански музикант, фаворит на Мери Стюарт, шотландска кралица. — Б.пр. ↑

[8] Джеймс Хепбърн Ботуъл (? — 1578) — шотландски благородник, който убил втория съпруг на Мери Стюарт и после се оженил за нея. — Б.пр. ↑

[9] С въодушевление (ит.). — Б.пр. ↑

[10] Внимавайте добре (фр.). — Б.пр. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Радостни дни прекарвах напоследък в имението Торнфийлд, дни, изпълнени с оживление. Колко различни бяха те от първите три месеца — период на покой, еднообразие и самота! Сега всяка печал бе далеч, всички мрачни впечатления — забравени; навсякъде бликаше живот, навсякъде имаше движение. Сега беше невъзможно да прекосиш коридора, по-рано така тих, нито да влезеш в предните стаи, по-рано тъй пусти, и да не срещнеш някоя дяволита камериерка или някой наконтен камериер.

В кухнята, в килера за продуктите, в трапезарията на слугите, в преддверието — навсякъде бе еднакво оживено, а салоните оставаха безлюдни и тихи само когато синьото небе и топлите слънчеви лъчи на пролетните дни зовяха обитателите им навън. Дори когато тези дни не бяха хубави и валяха продължителни дъждове, това съвсем не помрачаваше настроението; напротив, тогава домашните развлечения ставаха по-живи и разнообразни, тъй като забавленията на открито се прекратяваха.

Първата вечер, когато предложиха да се забавляваме с нещо друго, аз се запитах какво ли имат пред вид; казаха да играем на шаради, но поради моето невежество аз не знаех какво значи това. Извикаха слугите, които изнесоха масите навън, разместиха свещниците и наредиха столовете в полукръг, точно срещу портала. Докато мистър Рочестър и другите господа даваха нареждания как да стават тези преобразования, дамите тичаха нагоре-надолу по стълбите и звъняха на своите камериерки. Мисис Феърфакс бе извикана да даде сведения с колко шалове, дрехи и драперии разполага; някои от гардеробите на третия етаж бяха щателно прегледани и всичко в тях — брокатени и кринолинени поли, широки атлазени рокли, черни дрехи, дантелени яки и пр. — донесено на цели купове от прислужничките; сетне направиха подбор и нещата, на които се спряха, бяха отнесени в будоара до гостната.

Междувременно мистър Рочестър повика отново дамите при себе си и взе някои от тях за своята група.

— Мис Инграм остава, разбира се, при мен — рече той; после извика двете мис Ештън и мисис Дент. След това мистър Рочестър ме погледна: аз бях близо до него, тъй като закопчавах гривната на мисис Дент, която се бе откопчала.

— Ще играете ли? — запита ме той. Аз поклатих глава. Той не настоя — нещо, от което много се страхувах — и ме остави да се върна спокойно на обичайното си място.

Мистър Рочестър и групата му се скриха зад завесата, а другата група, начело с полковник Дент, седна на столовете, наредени в полукръг. Един от господата, мистър Ештън, като ме забеляза, изглежда, предложи да ме поканят да се присъединя към тях, но лейди Инграм веднага се обяви против.

— Не — чух я да казва аз, — тя ми се струва доста глупава за такава игра.

Не след дълго извън звънец и завесата се вдигна. От другата страна на портала видях едрата фигура на сър Джордж Лин, също избран от мистър Рочестър, загърната в бял чаршаф; пред него на една маса бе разтворена голяма книга, а до него стоеше Ейми Ештън, наметната с мантията на мистър Рочестър и с книга в ръка. Някой, който не се виждаше, биеше весело звънеца; сетне Адел (тя бе настояла да участвува в групата на своя опекун) изтича напред с кошница цветя и ги разхвърля наоколо. Малко по-късно се появи великолепната фигура на мис Бланш Инграм, облечена в бяло, с дълго було на главата и венец от рози на челото; редом с нея крачеше мистър Рочестър. Те се приближиха до масата и коленичиха, а през това време мисис Дент и Луиза Ештън, облечени също в бяло, застанаха зад тях. Последва церемонията под формата на пантомима — не бе трудно да се разбере, че това представлява сватба. Когато тя завърши, полковник Дент и групата му се съветваха шепнешком две-три минути, след което полковникът рече високо:

— Булка!

Мистър Рочестър се поклони и завесата се спусна.

Мина доста време, преди тя да се вдигне отново. Когато това стана, пред очите ни се появи друга, по-грижливо подготвена сцена. Както вече споменах, гостната бе две стъпала по-високо от столовата и

на горното стъпало, един-два метра навътре в стаята, бе поставена голяма мраморна вана; спомних си, че я бях виждала в оранжерията (това бе постоянното ѝ място) сред екзотични растения; там в нея плуваше една златна рибка. Не е било лесно да я пренесат оттам, тъй като бе доста голяма и тежка.

Мистър Рочестър седеше на един килим, постлан до ваната; той беше наметнат с шалове, а на главата си имаше тюрбан. Тъмните му очи, мургавата му кожа и чертите на лицето му, нетипични за един англичанин, бяха в отлично съответствие с облеклото му; той представляваше прекрасен образец на емир — герой на някоя екзотична легенда. Скоро след това се появи мис Инграм. Тя също беше облечена по ориенталски: на кръста си носеше ален шарф, завързан като колан; на главата си бе вързала една бродирана кърпа; изящните ѝ ръце бяха голи — едната от тях, вдигната нагоре, придържаше кана, поставена грациозно върху главата ѝ. Фигурата, чертите на лицето, външността — всичко в нея напомняше юдейска принцеса от епохата на патриархата; и несъмнено това бе образът, който тя трябваше да представлява.

Мис Инграм отиде до ваната, наведе се над нея, сякаш да напълни каната, и отново я вдигна на глава. Човекът до кладенеца се приближи към нея и я помоли нещо. Тя бързо свали каната и му даде да пие. После той измъкна от пазвата си малко ковчеже, отвори го и извади оттам чудесни гривни и обеци. Принцесата бе смаяна и възхитена. Коленичил, ориенталецът сложи скъпоценностите в краката ѝ. Тогава в погледа и жестовите на принцесата пролича съмнение, примесено с възторг. Непознатият ѝ сложи гривните и обеците. Двата бяха Елиезер и Ребека — липсваха само камилите.

Групата на полковника отново се събра на съвещание и очевидно не можеше да постигне съгласие за думата или сричката, която представляваше тази сцена. Полковник Дент, който даваше гласност на мнението на своята група, поиска да бъде представена сцена, която да илюстрира цялата дума. Завесата отново се спусна.

Когато тя се вдигна за трети път, само част от гостната бе използвана за новата сцена — останалата част бе закрыта от параван, направен от някаква тъмна и груба материя. Мраморната вана бе махната; на нейното място стояха проста маса и кухненски стол; те

бяха осветени много слабо от един фенер, а всички свещи бяха загасени.

Сред тази печална обстановка седеше един мъж, кръстосал ръце на коленете си, с поглед, забит в земята. Това бе мистър Рочестър — веднага го познах, въпреки че гримът, необичайното облекло (сакото висеше от едното рамо, сякаш бе разпрано на гърба при някакво сбиване), отчаяното и смръщено изражение и чорлавата, настръхнала коса го правеха съвсем неузнаваем. Когато той помръдна, иззвънтя верига — на китките му бяха поставени белезници.

— Брайдуел!^[1] — извика полковник Дент и шарадата бе разрешена.

Мина доста време, докато изпълнителите се преоблекат и влязат отново в столовата. Мистър Рочестър вървеше под ръка с мис Инграм; тя хвалеше играта му.

— Знаете ли — казваше тя, — че от трите образа, които представихте, най-много ми хареса последният? О, да бяхте се родили преди едно-две поколения, какъв галантен разбойник по пътищата можехте да станете!

— Имам ли още боя по лицето си? — запита той, като се обърна към нея.

— Уви, не. Жалко! Нищо не би отивало повече на лицето ви от този руж.

— Значи, бихте могли да се влюбите в някой такъв герой?

— Един английски разбойник по пътищата ще бъде за предпочитане пред всеки италиански бандит и може да отстъпи само на левантинския пират.

— Но какъвто и да съм аз, не забравяйте, че сте моя съпруга — оженихме се преди един час в присъствието на всички тези хора.

Мис Инграм се изсмя и бузите ѝ се покриха с руменина.

— Е, Дент — обърна се към полковника мистър Рочестър, — сега е ваш ред. — И когато другата група се отдалечи, той и хората му заеха освободените места. Мис Инграм седна отдясно на кавалера си, а останалите участници заеха столовете от двете им страни. Сега не очаквах с възмущение изпълнителите, не чаках с нетърпение да се вдигне завесата — цялото ми внимание бе насочено към зрителите; очите ми, преди приковани в портала, сега бяха устремени към полукръга от столове. Каква шарада играха полковник Дент и групата му, коя дума

бяха избрали, каква беше играта им — не помня; но все още виждам как хората в полукръга от столове се съветват след всяка сцена; как мистър Рочестър се обръща към мис Инграм и мис Инграм към него; виждам как тя навежда глава към него, при което смолисточерните ѝ къдрици почти докосват рамото му и гаят бузата му; все още чувам шепота им и помня погледите, които си разменяха; и сега, когато пиша тези редове, у мен възкръсва дори чувството, събудено тогава от тази гледка.

Вече споменах, читателю, че бях свикнала да се люблювам на мистър Рочестър и не можех да отвикна от това само защото сега той не ми обръщаше внимание; можех да прекарам цели часове в негово присъствие и той нито веднъж да не обърне поглед към мен — всичкото му внимание бе погълнато от една знатна дама, която толкова ме презираше, че избягваше да ме докосва дори с крайчеца на роклята си, когато минаваше край мен; винаги когато тя ме погледнеше случайно с черните си, властни очи, веднага отвърщаше поглед, сякаш бях нещо съвсем недостойно за нея. Не можех да отвикна да се люблювам на мистър Рочестър, макар да бях сигурна, че той скоро ще се ожени за тази дама — защото всеки ден чувствавах по гордата ѝ увереност, че неговите намерения са точно такива, и защото той постоянно се държеше с нея с галантност, която, макар небрежна и по-скоро подхранвана от нейния интерес към него, отколкото от неговия към нея, беше все пак при всичката си небрежност и гордост завладяваща и властна.

При тези обстоятелства нищо не можеше да охлади или унищожи любовта им, но всяко нещо можеше да предизвика у мен отчаяние. И най-вече ревност, ще допълниш ти, читателю. Наистина, ако жена с моето положение реши да ревнува жена като мис Инграм. Ала аз не я ревнувах, или по-точно ревнувах я, но много рядко — болката, която изпитвах, не може да се изрази с тази дума. Мис Инграм не бе достойна за моята ревност: тя стоеше твърде ниско, за да предизвика това чувство у мен. Извинете за парадоксалното ми твърдение, но имам пред вид точно това, което казвам. Мис Инграм притежаваше много ефективна външност, но не беше умна; тя имаше красота и блестящи успехи, ала умът ѝ бе беден, а сърцето ѝ — безплодна пустиня; нищо не можеше да израсте буйно на такава почва и да даде сочни плодове. Бланш не беше добра; не беше и оригинална:

час по час повтаряше дълбокомислени фрази, заимствувани от книгите, но никога не изразяваше, нито имаше собствено мнение. Преструваше се на човек, когото вълнуват най-възвишени чувства, а никога не бе изпитвала съчувствие или жал; нежността и правдивостта бяха също непознати за нея. Тя много често се издаваше, например когато съвсем несправедливо даваше изблик на злобната си омраза към Адел: ако се случеше малката да отиде при нея, Бланш я отблъскваше с някой оскърбителен епитет; понякога я изгонваше от стаята и винаги се отнасяше към нея студено и язвително. И други очи следяха тези прояви на нейния характер — следяха ги отблизо, проникателно и зорко. Да, бъдещият жених — мистър Рочестър — също наблюдаваше непрекъснато мис Инграм и именно тази негова предпазливост, това пълно и ясно съзнание за недостатъците на избранницата му, тази липса на плам в чувствата му към нея пораждаха у мен нетърпима болка.

Съзнавах, че той иска да се ожени за нея, ръководен от социални или политически съображения, тъй като положението и връзките ѝ го блазнаха; чувствавах, че не я обича и че със своите качества тя трудно може да спечели любовта му. Ето причината за мъките и терзанията ми, ето кое подхранваше непрестанната ми болка: *тя не бе в състояние да го очарова.*

Ако тази жена бе победила изведнъж, ако той, покорен от нея, бе сложил искрено сърцето си в краката ѝ, щях да закрия лице, да се обърна към стената и (казано фигуративно) да престана да съществувам за тях. Ако мис Инграм беше добра и благородна жена, със сила, плам, добродушие и разум, щях да водя борба на живот и смърт с два тигъра — ревността и отчаянието, след което, с разкъсано от тях сърце, щях да ѝ се възхищавам, признала нейното съвършенство, и да се примиря до края на живота си; и колкото по-голямо би било превъзходството ѝ, толкова по-голямо би било и възхищението ми и толкова по-несмущаван покоят ми. Но в действителност трябваше да наблюдавам усилията на мис Инграм да очарова мистър Рочестър, да бъда свидетел на всекидневните ѝ неуспехи в това отношение, докато самата тя не съзнаваше, че губи, наивно смяташе, че всяка пусната стрела улучва целта, и блажено предвкушаваше плодовете на своята победа, а гордостта и самодоволството ѝ я отдалечаваха все повече и повече от този, когото

искаше да съблазни. Да наблюдаваш това, значеше да бъдеш под непрекъснато напрежение и да се чувствуваш ужасно потиснат.

Докато тя губеше, на мен ми беше съвсем ясно как би могла да спечели. Стрелите, които все се плъзгаха покрай гърдите на мистър Рочестър и без да го засегнат, падаха в краката му, биха могли (бях убедена в това), изстреляни от по-сигурна ръка, да затреперят, забити дълбоко в гордото му сърце, да запалят любовен пламък в суровия му поглед и да предадат мекота на строгите му черти: или още по-добре — над него би могла да бъде постигната и мълчалива победа — без оръжия.

„Защо тя не му влияе по-силно, щом има възможност да бъде тъй близо до него? — питах се аз. — Сигурно не го обича, не изпитва към него искрени чувства. Ако го обичаше, нямаше да му се усмихва така често, да му хвърля непрекъснато погледи, да позира така изкусно, да любезничи прекалено.“ Струваше ми се, че ако седи спокойно до него, говори малко и го гледа по-рядко, тя ще бъде по-близо до сърцето му. Бях виждала на лицето му доста по-различно изражение от това, което го сковаваше сега, когато мис Инграм бе така жива в отношението си към него; но тогава то се проявяваше съвсем непринудено — без да е извикано от фалшиви маниери и хитро обмислени ходове; за да се прояви то и сега, трябваше тя да отговаря на въпросите на бъдещия си съпруг без превзетост, да се обръща към него само когато е необходимо, и то без гримаси — и изразът на лицето му лека-полека ще се промени и ще стане по-благ, по-сърдечен и ще стопля като слънчев лъч. Ще съумее ли тя, когато се оженят, да постъпва така, че той да бъде доволен от нея? Мисля, че не би съумяла, въпреки че тази задача бе осъществима и съпругата на мистър Рочестър би могла да бъде (в това аз твърдо вярвах) най-щастливата жена на земята.

Все още не съм казала нищо осъдително за намерението на мистър Рочестър да встъпи в брак, подбуждан от корисни интереси. Изненадах се, когато открих, че намеренията му са точно такива, защото го смятах за човек, който никога не ще се ръководи от толкова еснафски мотиви при избора на съпруга; но колкото повече размишлявах върху положението и възпитанието на двамата, толкова по-малко смятах, че имам право да ги съдя и виня за това, че постъпват съобразно идеите и принципите, насаждани у тях без съмнение още от детинство. Всички от тяхното съсловие спазваха тези принципи; ето

защо заключих, че и те двамата по някакви съображения, които аз не мога да проумея, спазват тези принципи. Ако бях на мястото на мистър Рочестър, щях да свържа съдбата си само с жена, която мога да обичам. Но изгледите за щастие на съпруга в този случай бяха толкова очевидни, щото ме караха да мисля, че на пътя на това щастие сигурно стоят някакви съвсем непонятни за мен пречки: в противен случай бях уверена, че всички ще постъпват така, както бих постъпила аз.

Но не само по този въпрос, а и във всяко друго отношение аз проявявах голяма снизходителност към господаря си: не забелязвах всички онези недостатъци, с които по-рано не можех да се примиря. Преди си бях поставила за цел да изуча всичките страни на характера му: да взема и доброто, и лошото, и от трезвата преценка на съотношението им да си съставя справедливо мнение за него. А сега не виждах у него нищо лошо. Сарказмът му, който ми бе противен, грубостта му, която тогава ме плашеше, сега ми се струваха силни подправки към любимо ястие: те го правят парливо, но без тях то е блудкаво. Сега наблюдавах пак с разтуптяно сърце, но вече не с парализирани нерви онова загадъчно нещо (дали то изразяваше злоба, скръб, замисленост или отчаяние?), което внимателният наблюдател съзираше в погледа му и което изчезваше, преди някой да е успял да го разгадае докрай, онова нещо, което ме караше да тръпна от страх и да се свивам, сякаш вървя по вулканични хълмове и изведнъж усещам, че земята почва да се тресе, а миг след това се разпуква. Вместо да отбягвам този източник на страх, аз копнеех да го разгледам по-отблизо, та да разбудя тайната му, и завиждах на мис Инграм, че някой ден ще има възможност да надникне спокойно в дълбините на погледа му, да разкрие техните тайни и да проникне в тяхната същност.

Междувременно, докато аз мислех само за господаря си и за бъдещата му съпруга — виждах само тях, чувах само техния разговор и смятах, че само техните постъпки представляват интерес, — останалата част от гостите бяха погълнати от своите занимания и забавления. Лейди Лин и лейди Инграм продължаваха да разговарят важно, при което навеждаха тюрбаните си една към друга, и да се хващат за ръце, когато искаха да изразят изненада, недоумение, ужас (в зависимост от темата на разговора им) — с това те напомняха две големи марионетки. Тихата мисис Дент говореше с добродушната мисис Ештън; от време на време те ме удостояваха с по някоя любезна

дума или усмивка. Сър Джордж Лин, полковник Дент и мистър Ештън разговаряха по политически, административни или правни въпроси. Лорд Инграм флиртуваше с Ейми Ештън; Луиза свиреше и пееше ту сама, ту заедно с един от синовете на Лин, а Мери Инграм слушаше с безразличие галантните думи на другия. Имаше моменти, когато всички като по команда прекратяваха забавленията си, за да погледат и послушат главните действащи лица — мистър Рочестър и тясно свързаната с него мис Инграм, защото в края на краищата те бяха душата на компанията. Ако мистър Рочестър излезеше от стаята за около час, гостите му явно почваха да скучаят, а неговото завръщане винаги вливаше живителна струя в разговорите им.

Липсата на това живително въздействие се почувствува особено силно в деня, когато той бе извикан в Милкоут по работа и щеше да се върне късно. Същия ден следобед заваля дъжд и разходката, която гостите смятаха да направят до циганския табор, разположил се неотдавна в една мера отвъд Хей, естествено, се провали. По-възрастните господа отидоха в конюшната; по-младите, заедно с по-младите дами, започнаха да играят бiliarд в бiliarдната. Знатните вдовици Инграм и Лин потърсиха утеха в една тиха игра на карти. Бланш Инграм, след като отхвърли с горделиво мълчание опитите на мисис Дент и мисис Ештън да я увлекат в разговор, започна да си тананика тихичко някакви сантиментални песни и арии, като си акомпанираше на пианото, а сетне, взела един роман от библиотеката, се отпусна с високомерно равнодушие на един диван и се приготви да убие с романа скучните часове до завръщането на мистър Рочестър. Стаята и къщата тънеха в тишина: само от време на време от горния етаж долитаха веселите гласове на онези, които играеха бiliarд.

Вече се здрачаваше и часовникът бе известил, че е време да се преобличаме за вечеря, когато малката Адел, която бе коленичила до мен в прозоречната ниша в гостната, възкликна:

— *Voilà monsieur Rochester, qui revient!*^[2]

Обърнах се и видях как мис Инграм стана от дивана и се завтече към прозореца; другите също се откъснаха от заниманията си, защото в този момент се чу шум от колела и тропот на конски копита по мокрия пясък на алеята отвън. Пристигаше някаква пощенска кола.

— Какво го е прихванало, та се връща така? — каза мис Инграм.
— Нали яздеше Мезрур (черния кон), когато тръгна? А и Пайлът беше

с него; къде е дянал двете животни?

Като каза това, тя приближи до прозореца високата си фигура с бухналата си рокля толкова много, че аз бях принудена да се наведе силно назад, рискувайки да си счупя гръбнака; в нетърпението си Бланш отначало не ме забеляза, но като ме видя, сви устни и се премести на друг прозорец. Пощенската кола спря, кочияшът удари звънеца на входната врата, от колата слезе един господин, облечен в пътнически костюм; но това не беше мистър Рочестър, а един висок, елегантно облечен непознат мъж.

— Защо лъжеш, маймуна такава! — възкликна мис Инграм по адрес на Адел. — Кой ти каза да стоиш на прозореца и да заблуждаваш хората? — И тя ми хвърли гневен поглед, сякаш аз бях виновна за това.

В преддверието се чу някакъв разговор и скоро новодошлият влезе. Той се поклони на лейди Инграм, смятайки я за най-възрастната дама в стаята.

— Изглежда, пристигам в неудобно време, мадам — рече той, — в момент, когато приятелят ми, мистър Рочестър, отсъства; но аз идвам от много дълъг път и понеже съм негов стар и близък приятел, мисля, че няма да имате нищо против, ако го почакам тук, докато се върне.

Непознатият бе учтив; направи ми впечатление, че говори с малко особен акцент — не съвсем чужд, но не и чисто английски; на възраст беше сигурно колкото мистър Рочестър — между тридесет и четиридесет години; лицето му имаше болезнен, силно жълтеникав цвят; иначе той изглеждаше прекрасен човек особено при бегъл поглед. Но при по-внимателно разглеждане в лицето му се забелязваше нещо неприятно или по-скоро нещо, което никой никога не би харесал. Чертите му бяха правилни, обаче твърде отпуснати; очите му големи и хубави, ала неизразителни, лишени от живот — така поне мислех аз.

Звънецът за преобличане пръсна присъстващите по стаите им. Видях непознатия отново чак след вечеря; той, изглежда, вече се чувствуваше като у дома си. Сега физиономията му ми се видя още по-неприятна: открих, че тя бе едновременно неопределена и неодухотворена. Очите на непознатия блуждаеха и това му придаваше странен вид — такъв, какъвто не бях виждала досега. Въпреки че бе хубав и с приятна външност, той силно ме отблъскваше: нямаше сила в правилния овал на гладкото му лице; нямаше твърдост в орловия му

нос и в малките му червени устни; ниското, равно чело говореше за липса на висок интелект, а неизразителните кафяви очи — за липса на властност.

Аз седях в любимото си кътче, наблюдавах го на светлината на големите свещници върху камината, които го осветяваха изцяло — той седеше в едно кресло, дръпнато до камината, и се местеше все по-близо и по-близо до нея, сякаш му беше студено, — и го сравнявах с мистър Рочестър. Мисля, че контрастът между един гъсок със загладена перушина и един хищен ястреб или между една кротка овца и нейния пазач — куче с рошава козина и зорки очи, едва ли би бил по-голям (казано, разбира се, с известна сдържаност).

Непознатият спомена, че е стар приятел на мистър Рочестър. Тяхната дружба трябва да е била странна: истинска прекрасна илюстрация на старата максима, че контрастите се привличат.

Двама-трима от господата седяха до него и от време на време до ушите ми долитаха откъслеци от техния разговор. Отначало не можех да схвана много добре за какво става дума, защото разговорът на Луиза Ештън с Мери Инграм, седнали близо до мен, ми пречеше да чуя ясно тези откъслеци. Споменатите дами говореха за непознатия: и двете го нарекоха хубавец. Луиза каза, че бил „прелестно същество“ и че го „обожава“, а Мери посочи като пример за свършена мъжка красота „хубавата устица и великолепия нос“ на госта.

— А какво чудесно чело има! — възкликна Луиза. — Съвсем гладко, без никакви бръчки, които толкова мразя, и такива кротки очи и усмивка!

Сетне, за голямо мое щастие мистър Хенри Лин ги извика в другия ъгъл на стаята, за да се разберат по някакъв въпрос във връзка с отложената разходка до мерата край Хей.

Сега можех да съсредоточа вниманието си върху групата до камината и веднага разбрах, че новодошлият се нарича мистър Мейсън; малко по-късно научих, че той току-що пристигнал в Англия и че идвал от някаква страна с горещ климат, затова без съмнение кожата на лицето му бе така жълтеникава и затова седеше все близо до камината и не сваляше сюртука си. Думите Ямайка, Кингстън и Спаништаун веднага ме наведоха на мисълта, че идва от Антилските острови: сетне чух с голяма изненада, че именно там се е запознал с мистър Рочестър. По думите на новодошлия господарят не можел да

търпи големите горещини, ураганите и дъждовните периоди, характерни за онази географска област. Знаех от мисис Феърфакс, че мистър Рочестър е пътешественик, но мислех, че е странствувал само из Европа: досега не бях чувала нито дума за някакви негови пътешествия из по-далечни страни.

Размишлявах върху тези неща, когато една малко неочаквана случка прекъсна нишката на моите мисли. Мистър Мейсън потрепери от студ (някой бе отворил вратата) и поиска да сложат в камината още въглища; пламъците на огъня бяха загаснали, но жаравата му още бе червена и гореща. Лакеят, който донесе въглищата, на излизане се спря до мистър Ештън и му каза тихо нещо, от което чух само „стара жена“ и „много досадна“.

— Кажи й, че ще я тикнем в дранголника, ако не се измете оттук — рече съдията.

— Не, чакайте! — прекъсна го полковник Дент. — Не я пъдете, Ештън. Може да се позабавляваме. Но по-добре да попитаме дамите. — И той каза високо: — Госпожи, вие искахте да отидем на разходка до мерата край Хей, за да видим циганския табор; Сам казва, че една стара циганка чакала сега в трапезарията на слугите и настоявала да я пуснат тук, при „господата и госпожите“, за да им предскаже бъдещето. Съгласни ли сте да дойде тук?

— Надявам се, полковник — възкликна лейди Инграм, — че не ще пуснете тук такава долна лъжкиня. Изпъдете я на всяка цена, и то веднага!

— Но аз не мога да я убедя да си отиде, милейди — рече лакеят, — нито аз, нито някой от слугите. Сега при нея е мисис Феърфакс и я моли да си върви; но циганката си взе един стол, седна край огнището и каза, че нищо не можело да я накара да стане, докато не й разрешат да влезе при вас.

— Защо? — попита мисис Ештън.

— За да каже на господата и госпожите бъдещето им, мадам, и се кълне, че трябвало да го стори и че ще го стори.

— Как изглежда тя? — запитаха на един дъх госпожици Ештън.

— Ужасно мръсно същество; черна като катран.

— Значи, прилича на истинска магьосница! — извика Фредерик Лин. — Ще я пуснем, разбира се.

— Да, да — подкрепи го брат му, — иначе ще съжаляваме хиляди пъти, че сме изпуснали такова приятно забавление.

— Милите ми момченца, чувате ли се какво говорите! — възкликна мисис Лин.

— Не бих могла да присъствувам на подобно долнопробно забавление — пригласи ѝ вдовицата Инграм.

— Права си, мамо, но все пак би могла, сигурна съм — отсече високомерната Бланш, като се обърна към нас на столчето на пианото, където седеше до този момент мълчаливо и разглеждаше някакви ноти. — Любопитна съм да зная бъдещето си. Сам, кажи да пуснат тук гледачката.

— Скъпа Бланш! Разбери...

— Да, мамо... разбирам всичко, което имаш пред вид, но трябва да стане така, както искам. Бързо, Сам!

— Да! Да! Да! — завикаха в нестроен хор младежите, дамите и господата. — Нека дойде! Ще се забавляваме чудесно.

Лакеят все още не тръгваше.

— Тя изглежда много груба — рече той.

— Върви! — викна му мис Инграм и лакеят излезе.

Вълнение обзе в миг всички: когато Сам се върна, в стаята валеше град от шеги и закачки.

— Не иска да дойде — каза той. — Не бивало да се показва пред очите на „простосмъртните“. Трябвало да ѝ отредим някоя стая и тогава всички, които искат да им гледа, да влизали при нея един по един.

— Виждаш ли, моя божествена Бланш — започна лейди Инграм, — тя става нахална. Бъди разумно, ангелче мое, и...

— Заведи я в библиотеката! — отсече ангелчето. — И аз не бива да я слушам пред очите на простосмъртните — искам да бъда насаме с нея. Гори ли камината в библиотеката?

— Да, мадам... но тази циганка е с такъв съмнителен вид!

— Стига си дрънкал, тъпако! Върши това, което ти казвам!

Сам отново излезе; и отново атмосферата се изпълни с някаква тайнственост, оживление и очакване. Когато се върна за втори път, лакеят обяви:

— Вече е готова. Иска да знае кой ще бъде първият.

— Смятам, че няма да е зле да я поогледам, преди да пуснем дамите при нея — каза полковник Дент.

— Кажи й, Сам, че при нея ще отиде един господин. Сам излезе и се върна.

— Тя каза, сър, че не желаела да приема господа; да не си правели труд да ходят дотам; същото се отнасяло и до дамите, освен ако били млади и неомъжени (тук той с мъка се сдържа да не се изкиска).

— По дяволите, старата има вкус! — възкликна Хенри Лин.

Мис Инграм важно се надигна и рече: „Аз ще отида първа“ с такъв тон, сякаш беше офицер, повел войниците си на сигурна смърт.

— О, доброто, о, милото ми момиче! Почакай, дъще, опомни се! — нареждаше майка й, но мис Инграм мина покрай нея с гордо мълчание, излезе през вратата, която полковник Дент държеше отворена, и всички чухме как тя влезе в библиотеката.

Последва тишина. Лейди Инграм сметна, че е настъпил подходящ момент да зачупи ръце и стори това веднага. Мис Мери заяви, че никога нямало да се реши да влезе в библиотеката. Ейми и Луиза Ештън се кискаха тихо и изглеждаха малко уплашени.

Минутите се нижеха много бавно: петнадесет бяха вече минали, когато вратата на библиотеката се отвори отново. Мис Инграм се върна при нас през портала.

Щеше ли тя да се смее? Щеше ли да приеме думите на циганката като шега? Всички я погледнаха с жадно любопитство, а тя отвърна на тези погледи неприветливо и студено; не изглеждаше нито обезпокоена, нито весела; отправи се с твърди крачки към мястото си и седна, без да промълви дума.

— Е, Бланш? — обърна се към нея лорд Инграм.

— Какво ти каза тя, сестро? — запита я Мери.

— Какво мислите за тази циганка? Наистина ли умее да предсказва бъдещето? — питаха госпожици Ештън.

— Спокойно, спокойно, добри хора — отвърна мис Инграм, — не ме притеснявайте. Без съмнение вие сте готови да се чудите и да вярвате на всичко, щом придавате такова значение на тази циганка — това се отнася и за майка ми, — и сте уверени, че тук е дошла някаква истинска магьосница, съюзница на самия дявол. Оказа се, че тя е обикновена циганка-скитница, усвоила един банален начин за гадаене

на ръка — не ми каза нищо повече от онова, което се казва обикновено в такива случаи. Задоволих прищявката си; а сега мисля, че мистър Ештън няма да сгреша, ако тикне в дранголника тази вещица, както рече преди малко.

И мис Инграм взе една книга, облегна се на стола си и така осуети всякакви по-нататъшни разговори. Наблюдавах я почти половин час: през това време тя не обърна нито една страница и лицето ѝ ставаше все по-мрачно, все по-недоволно и все по-ясно показваше разочарование. Очевидно тя не бе чула за себе си нищо хубаво и ми се струваше — като съдех по мълчаливостта и по мрачното ѝ настроение, продължили толкова дълго, — че тя въпреки привидното си безразличие придава доста голямо значение на думите на гледачката.

Между това мис Мери Инграм и Ейми и Луиза Ештън заявиха, че не смятат да влязат насаме при циганката, въпреки че на всяка от тях се искаше да отиде там. Започнаха преговори при посредничеството на Сам и след дълго сноване до библиотеката и обратно, от което краката на бедния посредник сигурно отмаляха, най-сетне с голяма мъка бе изтръгнато съгласието на неумолимата ясновидка трите да влязат едновременно.

Тяхното посещение не беше тихо като посещението на мис Инграм: от библиотеката се чуваше истерично кикотене и слаби писъци; след около двадесет минути трите отвориха шумно вратата и се завтекоха по коридора, сякаш бяха обезумели от страх.

— Тя е същинско чудо! — извикаха в нестроен хор те. — Каза ни такива неща! Знае всичко за нас! — И те се отпуснаха задъхани в столовете, които господата побързаха да им поднесат.

Всички настояха за повече подробности и трите дами заявиха, че гледачката им казала неща, които казвали и вършили още като деца; казала какви книги и украшения има в техните будоари — споменала дори предметите, подарени им от техни роднини. Те твърдяха, че тя дори четяла мислите им и пошушнала на ухото на всяка от тях името на човека, когото обича най-много, както и най-съкровено то ѝ желание.

Като чула това, господата помолиха настойчиво да чуят повече подробности за последните два експеримента на гледачката, но в отговор трите дами само се червяха, възкликваха, обзети от трепетна

възбуда, и се кискаха. Техните майки им предлагаха амоняк и ветрилата си и час по час им повтаряха с огорчение, че трябвало да се вслушат в думите им навреме; по-възрастните господа се смееха, а по-младите натрапваха услугите си на развълнуваните госпожици.

Сред тази суматоха, когато цялото ми внимание бе погълнато от интересната гледка, чух някой до мен да се покашля. Обърнах се и видях Сам.

— Извинете, мис, циганката твърди, че тук имало друга млада дама, която още не е ходила при нея, и се кълне, че нямало да си отиде, докато не я види. Мисля, че това се отнася за вас, тъй като само вие не ходихте при нея. Какво да ѝ кажа?

— О, ще отида непременно — отвърнах аз и се зарадвах, защото тази непредвидена щастлива случайност щеше да задоволи възбуденото ми любопитство. Измъкнах се тихичко от стаята, без никой да ме забележи — тъй като всички се бяха събрали вкупом около току-що завърналото се трио, обхванато от възбуда, — и тихо затворих вратата зад себе си.

— Ако желаете, мис — добави Сам, — мога да остана в коридора и ако ви уплаши, извикайте ме, аз веднага ще вляза.

— Не, Сам, върнете се в кухнята: не изпитвам никакъв страх.

Действително не ме беше страх; бях само много заинтригувана и възбудена.

[1] Брайд — булка; уел — кладенец; брайдуел — изправителен дом, затвор. — Б.пр. ↑

[2] Господин Рочестър си идва! (фр.) — Б.пр. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Когато влязох в библиотеката, тя беше потънала в гробна тишина, а сибилата — ако това наистина беше сибилата — се беше разположила в едно кресло в уютния ъгъл до камината. На раменете си имаше червено наметало и черна шапка на главата, по-точно — широкопола циганска шапка, завързана под брадата с разкъсана кърпа. На масата стоеше, загаснала свещ. Циганката се бе навела над огъня и четеше на светлината му малка черна книжка, подобна на молитвеник; тя си мърмореше нещо под носа, както си мърморят при четене бабичките, и при появяването ми не прекрати веднага занятието си: изглежда, имаше намерение да стигне края на пасажа.

Заставах на килима до камината и си сгрях ръцете, които бяха малко изстинали в гостната, понеже там седях далеч от огъня. Сега се чувствувах напълно спокойна, пък и във вида на циганката нямаше нищо, което би могло да ме смуги. Най-после тя затвори книжката и бавно ме огледа; широката периферия засенчваше част от лицето ѝ, обаче когато вдигна глава, забелязах, че то е странно: беше съвсем мургаво и черно, косата ѝ на вещица стърчеше изпод завързаната под брадата бяла кърпа, която закриваше наполовина бузите или по-скоро челюстите ѝ; очите ѝ в миг срещнаха моите с дързък и втрещен поглед.

— Е, какво, искате ли да погадая и на вас? — каза тя с глас решителен като погледа ѝ и рязък като чертите ѝ.

— Това вече е ваша работа, бабке: ако искате — гадайте. Но ви предупреждавам, че не вярвам в никакви гадания.

— Виж ти каква сте били дръзка! Така си и мислех! Разбрах това по вашите стъпки още щом прекрачихте прага.

— Нима? Имате остър слух.

— Да. И остро зрение и ум.

— Всичко това ви е нужно във вашия занаят.

— Нужно е, особено когато попаднеш на такава като вас. Защо не треперите?

- Не ми е студено.
- Защо не побледняхте?
- Не съм болна.
- Защо не вярвате в моето изкуство?
- Защото не съм глупава.

Старата вещица се захили под шапката си, сетне измъкна една къса черна лула и като я запали, почна да пуши. Тя пуши известно време, сетне изправи приведения си гръб, измъкна лулата от устата си и като се вгледа втрещено в огъня, изтърси:

- Студено ви е, болна сте и сте глупава.
- Докажете го — отвърнах аз.

— Ще ви го докажа, и то с няколко думи! Студено ви е, защото сте самотна — огънят ви не гори, защото не е в допир с друг огън. Болна сте, защото не са ви дарили най-хубавите, най-силните и най-сладостните чувства, които са дадени на човека. Глупава сте, защото предпочитате да страдате, вместо да махнете с ръка към щастието; дори крачка не правите към него, когато то е тъй близо до вас.

Тя отново пхна в устата си късата черна лула и страстно запуши.

— Можете да кажете това на всяко момиче, за което знаете, че живее само в богата къща и е зависимо.

— Мога да го кажа на всяко, но ще бъде ли вярно то за всяко?

— При същите обстоятелства — да.

— Да, при същите. Но посочете ми поне едно, което да е поставено точно при същите обстоятелства.

— Ще се намерят хиляди.

— Трудно ще посочите дори едно. Ако искате да знаете, вашето положение е особено: вие сте много близо до щастието; да, стига само да протегнете ръка и ще го достигнете. Всичките условия за това са налице, трябва само едно движение, за да ги съедини. Съдбата малко ги е разединила, но дайте им само възможност да се съединят и ще узнаете блаженството.

— Не разбирам от ребуси. В живота си не съм разгадала нито една загадка.

— Ако искате да се изразя по-ясно, покажете ми ръката си.

— И да направя на нея кръст със сребро, така ли?

— Разбира се.

Дадох на старицата един шилинг. Тя го пхна в стар чорап, който измъкна от джоба си, и като завърза чорапа на възел и го пхна обратно, ми рече да протегна ръка. Аз я послушах. Тя се наведе над дланта ми и я заразглежда внимателно, без да я докосва.

— Прекалено гладка — каза тя. — Не мога да гадая на такава ръка — почти без линии. А и що за длан е това? На нея не е написана съдбата.

— Съгласна съм — отвърнах аз.

— Не — продължи тя. — Тя е написана на лицето ви: на челото, около очите, в самите очи, в очертанието на устните. Коленичете и вдигнете глава.

— Ах, това е вече по-понятна работа — рекох аз, като изпълних нареждането ѝ. — Ще започна да ви вярвам.

Коленичих на една крачка от нея. Тя поразрови въглените на камината и там пламна светла струйка, която остави в още по-силна сянка нейното лице и освети ярко моето.

— Питам се с какви чувства сте дошли при мен сега — каза тя, като ме гледа съсредоточено известно време. — Питам се какви мисли бродят в главата ви в часовете, когато седите в гостната, а всички знатни господа се движат плавно пред очите ви като фигури във вълшебен фенер. Между вас и тях няма почти никаква връзка, сякаш те действително са безплътни сенки на човешки същества.

— Често чувствавам умора, понякога ми се спи, но рядко съм печална.

— Значи, храните някаква тайна надежда, която ви крепи и утешава, нашепвайки ви за бъдещето?

— Не. Най-голямата ми мечта е да спестя достатъчно пари, с които да отворя с мои средства училище в някоя малка къща.

— Това е твърде обикновена мечта, за да може да поддържа бодростта на духа. Вие обичате да седите в прозоречната ниша... виждате ли, зная вашите привички.

— Научили сте това от прислугата.

— Ах, колко сте досетлива! Е, добре, може би от нея. Право да си кажа, аз имам тук позната, мисис Пул.

Като чух това име, скочих.

„Ето каква била работата! — мина ми през ума. — Значи, в цялата тази история има някаква дяволия!“

— Не се плашете — продължаваше странното създание. — Мисис Пул е прилична жена, мълчалива и тиха: спокойно можеш да се довериш на такъв човек. Но да се върна на думата си: когато седите в прозоречната ниша, нима мислите само за бъдещото си училище? Не проявявате ли интерес към някого от компанията, към тези, които седят на диваните и столовете пред вас? Няма ли сред тях поне един човек, чието лице да наблюдавате? Една фигура, чиито движения да следите поне с любопитство?

— Обичам да наблюдавам лицата и фигурите на всички.

— А не предпочитате ли да наблюдавате някого повече от другите — или може би двама души?

— Много често — когато жестовете или погледите на някоя двойка ми разкриват цяла повест; тогава ги наблюдавам с интерес.

— А каква повест слушате най-охотно?

— О, нямам много богат избор! Темата е винаги една и съща — ухажване, а в перспектива обичайната катастрофа — сватбата.

— А на вас харесва ли ви тази неизменна тема?

— Не. Не особено. Тя ми е безинтересна.

— Безинтересна ли? Ако една млада дама, пълна със здраве и сили, блестяща с красота и надарена с всички блага на произхода и богатството си, седи и се усмихва, гледайки в очите един мъж, когото вие...

— Аз... какво?

— Когато вие познавате и може би цените повече от другите.

— Не познавам тези господа. Едва ли съм разменила е някого от тях дори две думи; а що се отнася до въпроса дали ценя някого повече от другите, трябва да кажа, че едни от тях са достойни за уважение солидни хора на средна възраст, а други — млади, елегантни, красиви и жизнерадостни. Но, разбира се, всеки от тях е свободен да получава усмивки от този, от когото желае — дори наум не ми е идвало, че това може да ме засяга с нещо.

— Значи, не познавате тези господа? Не сте разменили с никого от тях и две думи? Дори със собственика на имението?

— Той не е в къщи.

— Дълбокомислена забележка! Особено остроумно извъртане! Та той замина за Милкоут тази сутрин и ще се върне довечера или утре сутринта. Нима това обстоятелство ви принуждава да го изключите от

списъка на вашите познати? Да го зачеркнете, като че ли не съществува?

— Не. Но трудно мога да си представя какво общо има мистър Рочестър с този разговор.

— Имам пред вид дамите, които се усмихват, като гледат в очите господата; напоследък мистър Рочестър получи толкова усмивки, че очите му заприличаха на препълнени чаши. Нима не сте забелязали това?

— Мистър Рочестър има пълното право да се ползува от вниманието на своите гости.

— Никой не говори за права; искам да кажа, не сте ли забелязали, че от всичките разговори за бракове, които се водят тук, най-интересни и най-оживени са тези, в които е намесено името на мистър Рочестър?

— Жаждата на слушателя прави по-бърз езика на разказвача — казах това по-скоро на себе си, отколкото на циганката; странните ѝ въпроси, гласът, маниерите ѝ сякаш ме унасяха в някакъв сън. От устните ѝ се откъсваха една след друга съвсем неочаквани мисли и накрая ми се стори, че съм омотана в мрежа от мистификации; чудех се кой невидим дух в течение на седмици е следял работата на сърцето ми и е отбелязвал всеки негов удар.

— Жаждата на слушателя! — повтори циганката. — Да, мистър Рочестър седи с часове, наклонил глава към пленителните устни, които с такова голямо удоволствие разговарят с него. Мистър Рочестър твърде охотно ги слуша и изглежда много доволен. Забелязали ли сте това?

— Доволен ли? Не си спомням да съм забелязвала на лицето му задоволство.

— Не сте забелязвали? Значи, сте го наблюдавали. А какво сте забелязали, ако не задоволство?

Аз не отговорих.

— Любов — така ли? И като поглеждахте в бъдещето, го виждахте женен, а жена му — щастлива?

— Хм! Не е съвсем така. Макар да сте магьосница, понякога много грешите.

— А какъв дявол сте видели тогава?

— Не е толкова важно. Дойдох тук, за да питам, а не да се изповядвам. Известно ли е вече, че мистър Рочестър ще се жени?

— Да. За прекрасната мис Инграм.

— Скоро ли?

— Бъдещето ще покаже. Но това ще стане, макар че вие с вашата дързост, която трябва да бъде наказана, се съмнявате в това; и те ще бъдат много щастлива двойка. Как може той да не обича такава красива, благородна, остроумна и съвършена във всяко отношение госпожица? И тя, изглежда, го обича. А ако не го обича като човек, обича поне кесията му. Тя смята имението на Рочестъровци за доста апетитно; макар че (да ме прости бог!) преди час ѝ казах за това нещо такова, от което настроението ѝ силно се понижи. Тя изведнъж овеси нос. Бих посъветвала черния ѝ красавец да внимава: ако се появи друг, с по-големи доходи, тя сигурно ще го зареже.

— Но, бабке, аз не дойдох тук, за да ми гадаете бъдещето на мистър Рочестър. Искам да зная своето бъдеще. А вие досега нищо не казахте за мен.

— Вашето бъдеще е още неопределено; във вашето лице една черта противоречи на друга. Съдбата ви е отредила щастие: зная това. Знаех го още преди да дойда тук тази вечер. Тя сложи настрана вашето щастие. Видях я, като го стори. От вас зависи дали ще протегнете ръка и ще го вземете; но дали ще сторите това — ето кое се мъча да отгатна. Коленичете пак на килима!

— Не ме дръжте дълго така; камината е много гореща.

Коленичих. Циганката не се наведе над мен, а само втренчено ме загледа, облегла се в креслото си. Тя започна да бърбри:

— В очите ѝ блясва огън; взорът им е чист като роса; той е нежен и пълен с чувство; тези очи се усмихват на моето бърбрене; те са изразителни; впечатление след впечатление се отразява в чистата им дълбочина; когато те престанат да се усмихват, са печални; неволна умора натежава върху клепачите им — това е признак на меланхолия, която произхожда от самота. Сега тя извъръща поглед; очите ѝ се отклоняват от проникателните ми очи; те насмешливо блясват, сякаш отричат истината, която току-що открих, сякаш не искат да признаят моето обвинение в чувствителност и печал; но тяхната гордост и прикритост само потвърждават моето мнение. И тъй, очите благоприятствуват на щастието.

А пък устата обича понякога да се смее; тя е готова да изказва всичко, което ражда умът; но ми се струва, че обича да мълчи за онова, което изпитва сърцето. Пъргава и гъвкава, тази уста не е създадена да мълчи вечно в самота; това е уста, която е готова много да говори и често да се усмихва, да изразява топли човешки чувства към събеседника. И тя също благоприятствува за щастлива съдба.

Виждам само един враг на това щастие — челото; то сякаш говори: „Мога да живея и сама, ако самоуважението и обстоятелствата налагат това. Няма защо заради блаженството да продавам душата си. В гърдите ми се крие съкровище, дадено ми още от рождение; то ще поддържа живота ми даже ако ми бъдат отказани всички обикновени радости или ако за тях трябва да платя с това, с което не бих се разделила.“ Това чело заявява: „Тук разумът е седнал на седлото и държи здраво юздите; той не ще позволи на чувствата да се втурнат напред и да го докарат до бездната. Нека страстите беснеят в душата като същински езичници; нека желанията рисуват хиляди примамливи картини — последната дума ще принадлежи на здравия разум и той ще реши всичко. Нека ме заплашват бури, земетресения и пожари, аз винаги ще следвам този тих глас, който ми съобщава повелите на съвестта.“

Добре казано — думите ти ще бъдат взети под внимание, чедо. Аз уточних вече своите проекти — смятам, че са правилни — и ги съгласувах с исканията на съвестта, със съветите на разума. Зная колко скоро ще увехне младостта и цветът ѝ ще посърне, ако в поднесената ѝ чаша блаженство има дори само една капка позор или само една капка угризение. А аз не искам жертви, скърби и гибел — това не ме привлича. Искам да създавам, а не да погубвам, да заслужа благодарност, а не да предизвиквам горчиви сълзи. Трябва да пожъна усмивки, радост, нежност. Но стига толкова! Струва ми се, че бълнувам в някакъв унес. О, да можеше този миг да продължи ad infinitum^[1]; ала аз не ще мога да издържа. Досега се владях напълно. Действувах тъй, както си обещах, че ще действам, но по-нататък силите ми може би ще ми изневерят.

— Станете, мис Еър, и си вървете. Представлението завърши.

Къде бях? Не бе ли сън това? Дали все още не сънувах? Гласът на старицата внезапно се бе променил: тембърът, жестовите и всичко в нея изведнъж ми се стори познато като собственото ми лице в

огледало, като думите, произнасяни от собствените ми уста. Станах, но не си тръгнах. Погледнах циганката, разрових въглените в камината и пак я погледнах; но тя нахлупи още повече шапката на лицето си, пристегна по-здраво кърпата под брадата си и отново ми направи знак да си вървя. Пламъкът озари протегнатата ѝ ръка. Дошла вече на себе си и застанала нащрек, аз веднага забелязах тази ръка. Тя беше млада като моята: закръглена и свежа, с гладки правилни пръсти; на кутрето ѝ блесна голям пръстен и аз се наведох напред и се взрях в него. Познах скъпоценния му камък — бях го виждала сто пъти преди това. Отново погледнах циганката в лицето; сега вече то не беше извърнато; тя бе свалила шапката и кърпата и приближи лицето си към мен.

— Е, какво, Джейн, познавате ли ме? — попита един добре известен глас.

— Остана само да свалите червеното наметало, сър, и тогава...

— Но връзката му се затегна, помогнете ми.

— Скъсайте я, сър.

— Да. И тъй, долу маските! — И като сне странните си одежди, мистър Рочестър застана пред мен.

— Слушайте, сър, що за странна идея е това?

— Но майсторски я изпълних, нали? Не сте ли на същото мнение?

— С другите дами, изглежда, всичко е било по-сполучливо.

— А с вас?

— С мен вие се държахте не като циганка.

— А как? Както се държа изобщо ли?

— Не, като лекомислен комедиант. С една дума, вие искахте да изтръгнете нещо от мен или да ме въвлечете в нещо. Говорихте глупости, за да ме принудите да говоря и аз глупости. Това не е много хубаво, сър.

— Ще ми простите ли, Джейн?

— Не мога да ви кажа, докато не обмисля всичко. Ако след това не заключа, че съм изпаднала в много глупаво положение, ще се помъча да ви простя; но не трябваше да вършите това.

— О, вие се държахте съвсем коректно, съвсем внимателно, съвсем благоразумно.

Започнах да премислям бързо всичко станало и се успокоих. Всъщност аз бях нащрек почти от самото начало на тази среща.

Подозирах, че всичко това може да е някаква комедия. Знаех, че циганките и гледачките не се изразяват като тази мнима старица; освен това бях забелязала, че гласът ѝ е неестествен и че се стреми да крие лицето си. Предполагах, че това може да е Грейс Пул — тази жива тайна, тази загадка на загадките за мен. Но никога не бих помислила, че това е мистър Рочестър.

— Е — каза той, — за какво се замислихте? Какво значи тази мрачна усмивка?

— Учудена съм и се възхищавам от себе си, сър. Надявам се, че сега ще ми разрешите да си отида.

— Не, почакайте още минутка и ми разкажете какво правят онези хора там в гостната.

— Сигурно говорят за циганката.

— Седнете! Разкажете ми какво говорят за мен.

— Не бих искала да стоя дълго, сър; сигурно е вече около единадесет. Ах, да! Знаете ли, че след като заминахте тази сутрин, тук пристигна още един гост?

— Гост ли? Не. Кой е той? Никого не съм очаквал. Замина ли си?

— Не. Каза, че ви познавал отдавна и че ще си позволи да се разположи и да ви почака, докато се върнете.

— Ах, дяволът! Как ли се казва?

— Казва се Мейсън, сър. Идва от Антилските острови — от Спаништаун; мисля, че този град е на остров Ямайка.

Мистър Рочестър стоеше до мен; той ме държеше за ръката, сякаш се канеше да ме поведе към креслото. Когато произнесох името на госта, той конвулсивно стисна китката ми; усмивката замръзна на устните му, дъхът му сякаш спря.

— Мейсън! От Антилските острови! — рече той и тези думи прозвучаха така, сякаш ги бе произнесъл някакъв автомат.

Той три пъти повтори тези думи, като през това време стана побял от платно и едва ли съзнаваше какво върши.

— Да не ви е зле, сър?

— Джейн, вие ми нанесохте удар. Нанесохте ми удар, Джейн! — Той се олюля.

— О, сър, облегнете се на мен!

— Джейн, вие някога ми предложихте рамото си; дайте ми възможност да се опра на него още веднъж.

— Разбира се, сър, разбира се!

Той седна и ме накара да седна до него. Държеше ръката ми с две ръце и я триеше нервно. Същевременно господарят ми ме гледаше с много тревожен и печален поглед.

— Моя малка приятелко! — каза той. — Как бих искал сега да бъда на някой усамотен остров само с вас, да се отърва от всякакви неприятности, опасности и ужасни спомени.

— Не мога ли да ви помогна, сър? Бих дала живота си за това.

— Джейн, ако ми трябва помощ, ще я потърся от вас; обещавам ви.

— Благодаря за доверието, сър. Кажете ми какво трябва да направя и аз най-малкото ще се опитам да го изпълня.

— Донесете ми, Джейн, чаша вино от столовата. Те навярно сега вечерят — и ми кажете там ли е Мейсън и какво прави.

Излязох. Всички бяха в столовата и вечеряха, както предполагаше мистър Рочестър; те не седяха на масата, тъй като вечерята беше сервирана на бюфета и всеки си вземаше, каквото желае; с чинии и чаши в ръце гостите се бяха пръснали на малки групички. Всички бяха много весели; цялата стая кънтеше от смехове и весела глъчка. Мистър Мейсън, застанал до камината, беседваше с полковника и мисис Дент и изглеждаше също тъй весел, както останалите. Налях чаша вино, при което мис Инграм се намръщи, навярно възмутена от дързостта ми, и се върнах в библиотеката.

Силната бледост вече бе изчезнала от лицето на мистър Рочестър и видът му бе отново решителен и суров. Той пое чашата от ръцете ми.

— Пия за ваше здраве, светъл дух! — каза той и като изпи виното, ми върна чашата. — Какво правят те, Джейн?

— Смеят се и разговарят, сър.

— А не ви ли се стори, че имат сериозен и загадъчен вид, сякаш са научили нещо необикновено?

— Ни най-малко — те се шегуват и се веселят.

— А Мейсън?

— Той също се смееше.

— Ако всички тези хора дойдат тук и почнат да ме оплюват, какво бихте сторили, Джейн?

— Бих ги изгонила, сър, стига да мога.

Той леко се усмихна.

— А как ще постъпите, ако аз вляза при тях, а те само ме погледнат студено, пошушнат си нещо подигравателно и се изнижат от стаята, оставяйки ме сам? Бихте ли ги последвали?

— Мисля, че не, сър. Би ми било по-приятно да остана при вас.

— За да ме утешавате ли?

— Да, сър, за да ви утешавам, доколкото мога.

— А ако ви обявят за прокажена, задето сте останали при мен?

— Сигурно няма и да науча за това, а дори да науча, какво ме интересуват те?

— Значи, бихте рискували доброто си име за мен?

— Бих направила това за всеки приятел, който заслужава моята поддръжка. А вие положително я заслужавате.

— Върнете се тогава в столовата, приближете се тихичко до Мейсън и му пошепнете на ухото, че мистър Рочестър се е върнал и иска да го види. Придружете го дотук и после ни оставете сами.

— Добре, сър.

Изпълних нареждането му. Гостите учудено се вгледаха в мен, когато с твърда стъпка прекосих стаята. Отидох при мистър Мейсън, предадох му думите на мистър Рочестър и го съпроводих до библиотеката, а след това се качих горе.

Късно през нощта, след като вече си бях легнала, чух, че гостите се разотиват по стаите си. До ушите ми достигна гласът на мистър Рочестър, който казваше: „Насам, Мейсън; ето твоята стая.“

Този глас звучеше весело и ме успокои. Аз скоро заспах.

[1] Навеки (лат.). — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

Бях забравила да дръпна завесата, както правех обикновено, и да спусна транспаранта. Затова, когато ярката и пълна луна (нощта бе ясна) застана срещу прозореца ми и надникна в него, светлият ѝ взор ме пробуди.

Беше късно през нощта и като отворих очи, видях сребристобелия ѝ диск. Луната беше великолепна и някак много тържествена. Надигнах се и протегнах ръка, за да закрия прозореца със завесата.

Боже, какъв вик!

Нощта, тишината и покоят бяха раздрани от див, остър, пронизителен вик, който отекна от единия край на къщата до другия.

Сърцето ми замря, а пулсът ми сякаш спря; протегнатата ми ръка замръзна във въздуха. Викът стихна и вече не се повтори. Каквото и същество да беше издало този ужасен писък, то не би могло скоро да го повтори: най-големият кондор в Андите не би могъл два пъти поред да издаде такъв писък в гнездото си сред облаците. Съществото, издало такъв вик, непременно трябваше да си почине, преди да го повтори.

Викът идваше откъм третия етаж, отгоре. Да, отгоре — в стаята точно над моята, — сега чух шум от борба; съдейки по този шум, това беше борба на живот и смърт. Някой извика с полусподавен глас:

— Помощ! Помощ! Помощ! — три пъти и бързо.

— Никой ли не чува? — отново се разнесе същият глас и после, сред яростен тропот и шум в горната стая, чух:

— Рочестър! Рочестър! За бога! Ела!

Някъде се отвори врата. Някой изтича или по-право се втурна по коридора. Над главата си чух други стъпки и нещо падна; сетне настъпи тишина.

Успях да облека една-две дрехи, макар че крайниците ми трепереха от ужас, и изтичах от стаята си. Всички се бяха събудили: от всяка стая долитаха възклицания, изплашен шепот; отваряха се една

след друга врати, надничаха ту едни, ту други лица; коридорът се изпълни с хора. Гостите, включително и дамите, бяха станали от леглата си. „Какво е това?“, „Кой е ранен?“, „Какво се случи?“, „Дайте светлина!“, „Пожар ли има?“, „Крадци ли са ни нападнали?“, „Къде да се денем?“ — се чуваше отвсякъде. Ако не беше лунната светлина, хората щяха да се озоват сред непрогледен мрак. Всички тичаха насам-натам, тълпяха се на групички, някои хълцаха, други едва се държаха на крака. Смущението беше неописуемо.

— Къде, по дяволите, е Рочестър? — викаше полковник Дент. — Няма го в спалнята му.

— Тук! Тук! — отговори му гласът на моя господар. — Успокойте се всички, моля. Идвам.

Вратата в края на коридора се отвори и оттам се появи мистър Рочестър със свещ в ръка. Той слизаше от горния етаж. Една от дамите се затича право към него и го хвана за ръката. Това беше мис Инграм.

— Нещо ужасно ли е станало? — попита тя. — Говорете по-скоро! По-добре е да научим веднага всичко, дори и най-лошото.

— Но гледайте само да не ме смажете или задушите — отговори той, тъй като сестрите Ештън от страх се притискаха о него, а двете вдовици с широките си бели нощници се носеха към него като кораби, вдигнали всички платна.

— Всичко е в ред, всичко е в ред! — викаше той. — Това е просто репетиция на пиесата „Много шум за нищо“. Дамите да не се трупат около мен, защото ще се разгневя страшно.

И действително видът му беше страшен. Черните му очи изпускаха мънии. Като се овладя с мъка, той добави:

— Една прислужница сънувала страшен сън — нищо повече. Тя е неспокойна, нервна жена. Решила, че вижда призрак или нещо подобно и смъртно се изплашила. А сега да ви видя по стаите ви; докато в къщата не се възцари покой, няма да можем да я успокоим. Господа, бъдете така добри да дадете пример на дамите. Мис Инграм, уверен съм, че няма да се поддадете на глупав страх. Ейми и Луиза, върнете се в гнездата си като гълъбчета. Госпожи — обърна се той към вдовиците, — сериозно ще се простудите, ако останете по-дълго в този леден коридор.

И така, било с увещания, било със строгост, той накара всички да се разотидат по спалните си. Не чаках да ме подканя и се върнах в

стаята си също тъй незабелязано, както бях я напуснала.

Обаче не си легнах. Напротив, започнах грижливо да са обличам. Шума от последвалата вика борба и зова за помощ бях чула, изглежда, само аз, тъй като всичко това ставаше в стаята над моята. Ето защо бях уверена, че не сънят, присънил се на някаква прислужница, предизвика такъв ужас в къщата и че обяснението, дадено от мистър Рочестър, просто е измислено от него за успокоение на гостите. Затова реших да се облека и да бъда готова в случай на нужда. Като се облякох, седнах до прозореца и останах дълго там, загледана в притихналия парк и посребрените от луната поля, очаквайки нещо, без да зная какво е то. Струваше ми се, че след този странен вик, борбата и зова за помощ ще последва още някаква случка.

Обаче всичко се успокои. Постепенно замлъкна всеки шум и шепот и след около час имението Торнфийлд бе тихо като пустиня. Сякаш сънят и нощта отново възстановиха властта си. Луната беше ниско над хоризонта, тя скоро щеше да залезе. Стана ми неприятно да стоя в тъмнината и студа и реших да си легна така, както бях, облечена. Напуснах прозореца и едва чуто минах по килима. Когато се наведох, за да сваля обувката си, някой почука тихичко на вратата ми.

— Мене ли викате? — попитах аз.

— Будна ли сте? — обади се гласът, който очаквах да чуя, тоест гласът на господаря ми.

— Да, сър.

— Облечена ли сте?

— Да.

— Тогава излизайте, само че тихичко.

Излязох. В коридора стоеше мистър Рочестър със свещ в ръка.

— Трябвате ми — каза той, — вървете след мен. Не бързайте и не вдигайте шум.

Бях обула леки пантофки и стъпвах по пътеката безшумно като котка. Мистър Рочестър мина тихо по коридора изкачи се по стълбите и спря в тъмния и нисък коридор на съдбоносния трети етаж; аз го следвах и спрях до него.

— Имате ли гъба в стаята си? — попита той шепнешком.

— Да, сър.

— А амоняк?

— Да.

— Идете да ги донесете.

Върнах се, намерих на умивалника гъбата, а в чекмеджето си амоняка и пак се качих горе. Мистър Рочестър ме чакаше; в ръката си държеше ключ. Като се приближи до една от малките черни врати, той пхна ключа в ключалката, постоя така и отново се обърна към мен:

— Нали няма да ви прилошее, ако видите кръв?

— Мисля, че не, макар че не съм имала възможност да се убедя в това.

Почувствувах трепет, като му отговорях. Но нито хлад, нито слабост.

— Подайте ръка — рече той. — Не бива да рискувате да припаднете.

Пхнах пръсти в ръката му.

— Тя е топла и крепка — забеляза господарят ми и като завъртя ключа, отвори вратата.

Влязохме в една стая, която бях виждала и преди мисис Феърфакс ми я бе показала в деня, когато разглеждах къщата. Стените ѝ бяха покрити с тъкана материя, но сега тя беше повдигната на едно място и аз видях там някаква врата, която преди не се виждаше. Тази врата беше отворена. В съседната стая гореше светлина и оттам се носеше хрипливо ръмжене, сякаш в нея имаше някакво лошо куче. Мистър Рочестър остави свещта на пода и като ми каза да почакам за миг, премина в другата стая. Той беше посрещнат с гръмогласен смях, отначало оглушителен, който завърши със зловещото „ха-ха“ на Грейс Пул. Значи, *тя* беше там. Мистър Рочестър вършеше нещо мълчаливо, макар че някой му говореше с тих глас. После той излезе и затвори след себе си вратата.

— Насам, Джейн — каза той.

Заобиколихме едно широко легло, чиито завеси закриваха значителна част от стаята. До горния край на леглото имаше кресло. В него седеше един мъж, облечен, но без палто; той бе неподвижен, главата му отметната назад, а очите затворени. Мистър Рочестър поднесе към него свещта и аз познах в този блед и безжизнен наглед човек пристигналия напоследък гост — Мейсън. Забелязах също така, че ръката му и ризата от едната страна бяха окървавени.

— Дръжте свещта — рече мистър Рочестър и аз я поех от него. Той взе от умивалника един леген с вода. — Дръжте — каза той. Аз се

подчиних. Мистър Рочестър взе гъбата, натопа я във водата и я прокара по мъртвешки бледото лице на Мейсън; поиска шишенцето амоняк и го поднесе към ноздрите на гостенина. Мистър Мейсън полуотвори очи и застана. Мистър Рочестър разкопча ризата на ранения; ръката и рамото му бяха превързани; той изтри с гъбата кръвта, която се стичаше на едри капки.

— Опасно ли съм ранен? — промърмори мистър Мейсън.

— Ба! Малка драскотина! Само не се разкисвай, бъди мъж! Сега ще отида за лекар. Призори ние, надявам се, ще е възможно да те вдигнем оттук... Джейн... — продължи той, обръщайки се към мен.

— Да, сър?

— Ще трябва да ви оставя в тази стая с господина за час-два; като потече кръв, ще я изтривате с гъбата, както я изтрих сега; ако му стане зле, ще му дадете да пие вода от ей тази чаша и да смръкне амоняк от вашето шишенце. Не трябва да разговаряте с него под какъвто и да било предлог. Помни, Ричард, ако ти е мил животът, не бива да разговаряш с нея. Само да отвориш уста или да мръднеш, не отговарям за последствията.

Бедният Мейсън отново застана. Той седеше неподвижно — страхът от смъртта, а може би и от нещо друго, сякаш го беше парализирал. Мистър Рочестър пхна в ръката ми окървавената гъба и аз започнах да изтривам кръвта, както правеше той. Една-две минути той гледа как върша това, сетне каза: „Не забравяйте — никакви разговори!“, и излезе от стаята. Изпитах странно чувство, когато ключът се завъртя в ключалката и шумът от отдалечаващите се стъпки замря в далечината.

И ето, аз бях на третия етаж, заключена в една от неговите тайнствени стаи; около мен цареше мрак; пред очите ми — довереният на грижите ми блед, окървавен човек; от убийцата ме отделяше само една-единствена врата; да, това беше ужасно — бях готова всичко друго да понеса, но потръпвах при мисълта, че Грейс Пул може да се хвърли върху мен.

И въпреки това трябваше да остана на поста си. Трябваше да наблюдавам това мъртвешко лице — тези посинели, неподвижни уста, на които бе забранено да се отварят, тези очи — ту затворени, ту отворени, ту блуждаещи из стаята, ту втренчени в мен, но винаги помрачени от ужас. Аз непрекъснато топах гъбата в легена с кървава

вода и триех процеждащите се капки кръв. Гледах как постепенно намалява свещта, как сенките се сгъстват по стените, стават черни зад завесите на широкото старо легло и странно трептят по вратичките на големия шкаф срещу мен: на всяка от дванадесетте му врати стоеше като в рамка мрачният лик на някой апостол, а над тях, отгоре, имаше потъмняло разпятие.

В зависимост от играта на сянката и светлината ту брадатият лечител Лука кимаше с глава, ту дългата коса на св. Йоан почваше да се вее, ту оживяваше дяволският образ на Юда, сякаш готов да разобличи архипредателя — сатаната, приел образа на своя слуга.

И в тази мрачна стая аз бях принудена да бодърствувам и да бдя: да се вслушвам в движенията на дивия звяр или на дявола в бърлогата му от другата страна на вратата. Обаче мистър Рочестър с посещението си отвъд сякаш омагьоса страшното създание; през цялата нощ само три пъти и при това на големи промеждутъци чух шум в съседната стая: стъпки, скърцане на пода, хрипкаво ръмжене — само за миг — и жалостиво човешко стенание.

Освен това замъчиха ме и собствените ми мисли. Що за престъпление се таеше в тази уединена къща, чийто собственик не можеше нито да се справи с него, нито да го възпре? Каква тайна се проявяваше тук ту в някой пожар, ту в някое кръвопролитие в най-глухите часове на нощта? Що за същество е това, което, приело образа на най-обикновена жена, така странно менеше гласа си: ту беше присмехулен демон, ту хищна птица, търсеща плячка?

И този човек, над когото се бях навела, този обикновен, кротък човек — по какъв начин се бе оплел в тази паяжина на ужаса? Защо фурията се нахвърли върху него? Какво го бе довело в тази уединена част на къщата толкова късно, в час, когато отдавна трябваше да спи в леглото си? Сама чух как мистър Рочестър му посочи стаята долу — тогава защо се бе озовал тук? И защо сега той така примирено се отнасяше към извършеното над него насилие или подлост? Защо така покорно прие заточението, наложено му от мистър Рочестър? И защо бе *потрябвало* на мистър Рочестър да го укрива? Над госта му бе извършено нападение; собственият му живот неотдавна също бе сериозно заплашен; нима и двете покушения той предпочиташе да запази в тайна и да ги предаде на забрава? Току-що разбрах, че мистър Рочестър държи в ръцете си мистър Мейсън; че решителната воля на

първия има пълна власт над инертността на последния: няколкото думи, които те си размениха, ми дадоха да разбере това. Очевидно и в предишните им отношения действената сила на моя господар по правило е взимала връх над пасивността на приятеля му. С какво тогава да си обясня силното смущение на мистър Рочестър, когато узна за пристигането на мистър Мейсън? Защо името на този покорен човечец, който сега се подчиняваше като дете на всяка негова дума, го порази преди няколко часа така, както мълния поражда някой дъб?

О, аз не можех да забравя нито неговия поглед, нито неговата бледност, когато той прошепна: „Джейн, вие ми нанесохте удар, вие ми нанесохте удар, Джейн!“ Не можех да забравя как трепереше ръката, опряла се на рамото ми; а никак не беше лесно да сломиш този решителен дух и да накараш да трепери силното тяло на Феърфакс Рочестър.

„Кога ще се върне той? Кога ще се върне той?“ — питах се аз, тъй като нощта се проточи безкрай, окървавеният ми пациент изнемощяваше, стенеше и ставаше все по-зле, а нито утрото, нито помощта идваше. Непрекъснато поднасях вода до побелелите устни на Мейсън, непрекъснато му давах да смърка амоняк: усилията ми изглеждаха напразни. Физическите или душевните страдания, загубата на кръв, а може би и трите заедно предизвикваха бързо отпадане на силите му. Той така стенеше, изглеждаше тъй отпаднал, обезумял и в таква безнадеждно положение, че аз се боях да не умре; а няхах право дори да му кажа нещо!

Свещта най-сетне догоря; когато тя угасна, аз забелязах по края на завесата на прозореца ивица дрезгава светлина — утрото приближаваше. След малко чух как далеч на двора в къщичката си залая Пайлът. Надеждата ми възкръсна. И ненапразно: след пет минути скърцането на ключа в ключалката ми даде да разбере, че дежурството ми е свършило. То едва ли бе продължило повече от два часа, но те ми се сториха цяла вечност.

Влезе мистър Рочестър, съпроводен от лекаря, за когото бе отишъл.

— Е, а сега, Картър, побързайте — обърна се той към лекаря. — Давам ви половин час, за да промиете раната, да сложите превръзка, да свалите болния долу и прочие.

— Но той може ли да се движи, сър?

— Разбира се, че може. Нищо сериозно няма; просто е изпаднал в нервна възбуда; трябва да се поддържа духът му. Хайде, залавяйте се за работа.

Мистър Рочестър отмахна дебелите завеси на прозорците, вдигна транспаранта от американ и в стаята нахлу дневна светлина. Аз с радост забелязах колко светло бе вече навън, какви яркорозови ивици озаряваха изтока. Сетне мистър Рочестър се приближи до Мейсън; лекарят бе почнал вече работата си.

— Е, добри ми приятелю, как си? — попита той.

— Боя се, че тя свърши с мен — последва едва чуто отговорът.

— Глупости, бъди мъж! След две седмици ще бъдеш здрав като преди. Просто си загубил малко кръв — това е всичко. Картър, кажете му, че няма никаква опасност.

— Мога да кажа това с пълна увереност — отговори Картър, който вече бе снел от пациента си превръзката. — Съжалявам, че не пристигнах тук по-рано; тогава той не би загубил толкова кръв. Но какво е това? Рамото е не само порязано, а и разкъсано. Раната не е от нож, тази работа са свършили нечии зъби.

— Тя ме ухапа — прошепна болният. — Заръфа ме като тигрица, когато Рочестър взе ножа й.

— А ти защо не оказа съпротива? Трябваше веднага да се защитиш — забеляза мистър Рочестър.

— Но какво можеш да направиш при такива обстоятелства? — възрази Мейсън. — О, това бе ужасно — добави той, като потръпна. — Не очаквах това: тя отначало бе така спокойна.

— Аз те предупреждавах — отговори приятелят му. — Казвах ти: бъди нащрек, когато си с нея. И после, ти можеше да почакаш до сутринта, тогава и аз щях да бъда с тебе, това беше просто безумие — да се опитваш да разговаряш с нея нощем, и то сам.

— Струваше ми се, че ще бъде от полза.

— Струвало ти се! Струвало ти се! Просто ме хваща яд, като те слушам. Но ти пострада и пак ще пострадаш, щом не слушаш моите съвети: затова нищо повече не ще ти кажа. Картър, по-бързо, по-бързо! Скоро ще изгрее слънцето, а дотогава трябва да сме го отвели отук.

— Ей сега, сър; рамото му е вече превързано. Остава да прегледам и раната на ръката. Тук несъмнено са работили същите зъби.

— Тя смука кръвта ми; каза, че ще изсмуче всичката кръв от сърцето ми! — рече Мейсън.

Видях как мистър Рочестър потрепери; странно изражение на отвращение, ужас и омраза изкриви лицето му до неузнаваемост, но той само каза:

— Мълчи, Ричард, не обръщай внимание на глупавото й бърборене; не го повтаряй.

— Бих желал да го забравя — бе отговорът.

— Нищо, ще го забравиш, когато напуснеш Англия; щом се върнеш в Спаништаун, ще си спомняш за нея като за някой отдавна умрял. Или по-добре изобщо не си спомняй за нея.

— Невъзможно е да забравя тази нощ!

— Не, възможно е. По-бодро, човече! Преди два часа ти смяташе, че си загинал, а ето че още си жив и бъбриш. Ето, Картър почти свърши работата си; след минутка ще имаш приличен вид. Джейн (за пръв път, след като се бе върнал, той се обръщаше към мен), вземете този ключ, слезте в спалнята ми, идете право в гардеробната, отворете горното чекмедже на гардероба, вземете една чиста риза и шалче и ги донесете тук. Но по-бързо!

Слязох долу, намерих гардероба, взех споменатите вещи и се върнах обратно.

— А сега — каза той — минете от другата страна на леглото, докато приведа в ред тоалета на Ричард; не напускайте стаята; вашата помощ може пак да потрябва.

Изпълних нареждането му.

— Имаше ли някой станал, когато ходихте долу, Джейн? — попита след това мистър Рочестър.

— Не, сър; навсякъде беше много тихо.

— Ще те изведем без шум, Ричард. Така ще бъде по-добре и за тебе, и за това нещастно създание в отвъдната стая. Доста дълго пазя всичко в тайна и най-малко бих желал тя да се разчуе накрая. Картър, помогнете му да облече жилетката си... А къде е наметалото ти с кожата? Без него не би могъл да пропътуваш и една миля в този проклет студен климат. В твоята стая ли е? Джейн, тичайте долу в стаята на мистър Мейсън — тя е до моята — и донесете наметалото, което ще намерите там.

Отново изтичах и отново се върнах, носейки огромното наметало, подплатено и поръбено с кожи.

— А сега имам към вас още една молба — каза неуморимият ми господар: — трябва да слезете в стаята ми. Какво щастие, че имате кадифени пантофки, Джейн! Ако тропяхте като кон, щеше да бъде ужасно. Отворете средното чекмедже на тоалетната ми маса, там ще намерите малко шишенце и чашка. Вземете ги и бързо тук!

Забързах надолу и донесох шишенцето и чашката.

— Чудесно! А сега, докторе, ще си позволя сам да определя дозата, на моя отговорност. Сдобих се с това средство в Рим от един италиански шарлатанин; вие сигурно бихте изгонили такъв субект, Картър. Не бива да се взема без нужда, но когато потрябва, то добре помага — както например сега. Джейн, малко вода.

Той ми подаде чашката и аз я налях наполовина с вода от шишето, сложено на умивалника.

— Толкова е достатъчно; а сега намокрете гърлото на шишенцето.

Изпълних молбата му. Тогава той накапа в чашката дванадесет капки от някаква аленочервена течност и ги предложи на Мейсън.

— Пий, Ричард! Това ще ти възвърне за около час силите, които ти липсват.

— А няма ли да ми навреди? Не ще ли възпали раната?

— Пий, пий, пий!

Мистър Мейсън се подчини, тъй като явно нямаше смисъл да възразява. Беше вече напълно облечен, лицето му си оставаше бледо, но сега той не правеше впечатление на отслабнал и изнемощял човек. Мистър Рочестър му позволи да поседи три минути, след като изпи лекарството, сетне го хвана подръка.

— Сега съм уверен, че можеш да станеш на крака — рече той. — Опитай се.

Болният стана.

— Картър, хванете го подръка от другата страна. По-бодро, Ричард! Направи крачка... ха така!

— Действително се чувствавам по-добре — забеляза мистър Мейсън.

— Не се съмнявам. А сега, Джейн, тичайте към задните стълби, отключете страничната врата в коридора и предайте на кочияша на

пощенската кола да бъде готов. Казах му да не вдига шум с колелата по плочите пред къщата, затова ще видите колата на двора или чак пред пътната врата. Ние идваме. И после, Джейн, ако някой вече е станал, дайте ми сигнал от долната площадка на стълбите.

Беше около пет и половина и слънцето вече изгряваше, но в кухнята още цареше полумрак и тишина. Страничната врата в коридора бе заключена и аз се помъчих да я отворя колкото може безшумно. Дворът бе пуст, но пътната врата стоеше широко разтворена и край нея видях една запретната пощенска кола с кочияш на капрата. Приближих се до него и казах, че господата идват. Той кимна. Сетне внимателно се огледах и ослушах. Навсякъде цареше тишината на ранното утро, прозорците на стаите, в които спеше прислугата, бяха все още със спуснати завеси. Птичките чуруликаха сред белите цветове на овощните дръвчета, чиито нацъфтели клонки бяха увиснали като бели гирлянди над стената, която заграждаше една част от двора. В конюшните конете от време на време потрепваха с копита. Всичко друго тънеше в тишина.

Господата се появиха. Мейсън, подкрепян от мистър Рочестър и лекаря, вървеше без особени усилия. Двамата му помогнаха да седне в колата, сетне в нея се настани и мистър Картър.

— Наглеждайте го — каза мистър Рочестър на лекаря — и нека остане у вас, докато се поправи съвсем. След един-два дни ще дойда да го навестя. Е, как си сега, Ричард?

— Чистият въздух ме ободрява, Феърфакс.

— Оставете прозореца откъм него отворен, Картър; няма вятър. Довиждане, Дик!

— Феърфакс...

— Какво има?

— Нека се грижат за нея, нека се отнасят с нея колкото може по-добре, нека... — Той млъкна и се разплака.

— Ще направя всичко, каквото е възможно; и без това го върша и ще го върша винаги — бе отговорът. Мистър Рочестър затвори вратата на колата и тя потегли.

— Но как бих благодарил на бога, ако всичко това се бе свършило — добави той, като затвори тежката пътна врата и сложи резето. Сетне бавно и разсеяно се упъти към вратата в стената, която

ограждаше овощната градина. Реших, че повече не съм му нужна, и вече се канех да се върна в къщи, когато той отново ме извика.

— Джейн! — Мистър Рочестър вече бе отворил вратичката, стоеше до нея и ме чакаше.

— Елате тук, подишайте няколко минути чист въздух. Този дом е истински затвор, не ви ли се струва така?

— Той ми се струва разкошен, сър.

— В очите ви блести наивен възторг — отговори той, — гледате всичко през розови очила. Не виждате, че позлатата е фалшива, а копринените драперии — паяжини, че мраморът е прост камък, а лъскавото дърво — гнило. Ала *тук* — той посочи свода от листа, под който вървахме — всичко е истинско, приятно и чисто.

Мистър Рочестър свърна в една алея, оградена с летвички, от едната страна на която растяха ябълки, круши и череши, а от другата се простираше ивица най-различни приказни цветя; шиболи, карамфили, иглики, теменуги, а сред тях — шипки и какви ли не ароматни треви. Те бяха свежи, каквито могат да бъдат растенията в едно прекрасно пролетно утро след априлските дъждове. Слънцето току-що се бе показало на румения изток и лъчите му вече озаряваха цъфтящите, покрити с роса овощни дръвчета и тихите алеи под тях.

— Джейн, искате ли едно цвете?

Той откъсна една полуразцъфнала роза, първата от цъфналите през тази година, и ми я подаде.

— Благодаря, сър.

— Харесва ли ви този изгрев, Джейн? Това небе с високи и леки облаци, които, разбира се, ще се стопят, когато след няколко часа стане по-топло; този покой и благоухание?

— Да, много.

— Вие прекарахте странна нощ, Джейн.

— Да, сър.

— Колко сте бледа! Беше ли ви страх, когато ви оставих сама с Мейсън?

— Страхувах се някой да не дойде от другата стая.

— Но аз нали заключих вратата, ключът ми беше в джоба. Щях да бъда небрежен овчар, ако бях оставил едно агънце, моето любимо агънце, без защита край вълчата бърлога. Вие бяхте в безопасност.

— А Грейс Пул ще продължава ли да живее тук, сър?

— О, да! Не си блъскайте главата с това, просто забравете за нея.

— Но на мен ми се струва, че животът ви не може да бъде в безопасност, докато тя е тук.

— Не се безпокойте за мен, ще внимавам.

— А премина ли опасността, от която се страхувахте снощи, сър?

— Не мога да кажа това, докато Мейсън не напусне Англия, пък дори и тогава. Да живея, Джейн, за мене значи да стоя на кратера на вулкан, който може да избухне всеки миг.

— Но на мен ми се струва, че мистър Мейсън лесно се поддава на чуждо влияние. Вие, сър, несъмнено можете, когато и да е, да му въздействувате. Той никога не би ви навредил или напакостил нарочно.

— О, не! Мейсън не би се обявил против мен и никога преднамерено не ще ми напакости. Но без да иска, той всеки момент може с някоя непредпазлива дума да ме лиши навеки ако не от живот, то от щастие.

— Кажете му да бъде предпазлив, сър. Обяснете от какво се страхувате и му посочете как да се бори с опасността.

Мистър Рочестър язвително се разсмя, бързо сграбчи ръката ми и също тъй бързо я пусна.

— Ако можех да направя това, глупавичката ми, опасността нямаше да съществува, би изчезнала за миг. Откак познавам Мейсън, винаги е било достатъчно да кажа: „Направи еди-какво си“, и готово! Но в дадения случай аз съм безсилен, не мога да кажа: „Гледай да не ми навредиш с нещо, Ричард!“ Та нали той не трябва и да се досеща, че може да ми навреди. Изглеждате озадачена; но тепърва ще има да ви озадачавам. Нали сте моя малка приятелка, не е ли така?

— На драго сърце съм готова да ви служа, сър, и да ви слушам за всичко, което е хубаво.

— Много добре; виждам, че е така. Виждам как просто хвърчите, как сияят погледът и лицето ви, когато предизвикате с нещо одобрението ми или вършите нещо за мен, което, както умно се изразихте, е хубаво. А ако ви бях казал да направите нещо лошо, къде щяха да останат леките стъпки, сръчните ръце, живият поглед, одухотвореното лице? Моята малка приятелка би се върнала тогава при мен тиха и бледна и би казала: „Не, сър, това е невъзможно; не мога да го направя, защото е лошо.“ И щяхте да замръзнете като неподвижна звезда. Вие също имате власт над мен и бихте могли да ме нараните, но

аз не смея да ви покажа на кое място съм уязвим, защото въпреки вашата преданост и приятелство, може случайно да ме промушите.

— Ако ви заплашва същата опасност от мен, сър, каквато и от мистър Мейсън, вие сте в пълна безопасност.

— Дай боже да е така! Ето една беседка, Джейн, да поседнем.

Беседката представляваше аркообразна ниша в зида, обрасла с бръшлян, в нея имаше груба пейка. Мистър Рочестър седна, но направи място, разбира се, и за мен. Ала аз продължавах да стоя права до него.

— Седнете — каза той. — Има място и за двама ни. Надявам се, че не се боите да седнете до мен. В желанието ми няма според вас нищо лошо, нали, Джейн?

Вместо да отговоря, седнах. Чувствувах, че е глупаво да му откажа.

— А докато слънцето пие роса, моя малка приятелко, докато цветята в тази стара градина се събуждат и разтварят, докато птиците носят храна за малките си, а ранобудните пчели започват благословения си труд, ще ви разкажа една история; помъчете се да се поставите на мястото на нейния герой. Но първо ме погледнете и кажете, че не се чувствувате неловко и че никак не се безпокоите, задето ви задържам тук или задето седите до мен.

— Не, сър. Напълно съм спокойна.

— В такъв случай, Джейн, призовете на помощ цялата си фантазия и си представете, че не сте благовъзпитано и сдържано момиче, а буен младеж, разглезен още от рождение; представете си, че се намирате в далечна, чужда страна; допуснете, че сте извършили там някаква фатална грешка — не е важно каква и по какви съображения, — чиито последствия ви преследват цял живот и тровят цялото ви съществуване. Обърнете внимание, аз не казах *престъпление*; имам пред вид не проливане на кръв или друго провинение, наказуемо от закона. Казах *грешка*. И ето че последствията от вашата постъпка стават с течение на времето непоносимо бreme; вие вземате мерки да се освободите от него: необичайни мерки, но в тях няма нищо престъпно или противозаконно. И все пак вие сте нещастна, тъй като завинаги сте загубили надежда. Посред пладне слънцето угасва за вас и вие чувствувате, че тъмата не ще се разсее до залез. Паметта ви се храни само с горчиви и унижителни спомени. Скитате по света,

търсейки покой в изгнаничеството и щастие в удоволствията; имам пред вид грубите, чувствените удоволствия, които замъгляват разума и убиват чувствата. И ето, с тъга в сърцето и разбита душа вие се връщате в къщи след доброволно изгнание, продължило години, срещате нов човек; как и къде — не е важно. Намирате в него много от онези светли и добри черти, които напразно сте търсили двадесет години, но които не сте срещнали у никого; пред себе си виждате възплъщение на чистотата и свежестта, без петънце, без нищо гнило. Общуването с такъв човек съживява, възкресява. Чувствувате, че настъпват по-добри дни, че у вас се събуждат по-възвишени желания, по-чисти помисли; жадувате да започнете живота си отново и да прекарате останалите си дни по-достойно, като някое безсмъртно същество. Е, за да постигнете това, нямате ли право да преодолеете някои условности, една свършено формална преграда, срещу която съвестта ви роптае, а разумът негодува?

Той замълча, очаквайки отговора ми. Но какво можех да му кажа аз? О, дано някой добър дух ми подсказе верния и справедлив отговор! Напразна надежда! Западният вятър шумолеше в листата на бръшляна, но никой добър дух не се възползува от диханието му, за да ми пошепне отговора; птиците пееха по върховете на дърветата, но песента им, макар и приятна, беше без думи. Мистър Рочестър настойчиво продължи:

— Нима този скитник и грешник, сега разкажал се и потърсил покой, няма право да презре общественото мнение, за да се свърже завинаги с нежното, благородно, чисто създание, да получи душевен мир и се възроди за нов живот?

— Сър — отговорих аз, — покоят на скитника и обновлението на грешника не бива никога да зависят от себеподобните му. Мъжете и жените са смъртни; философите грешат в мъдростта, а християните — в доброто; ако някой ваш познат е страдал и грешил, нека обърне взор не към околните, а над тях, нагоре, и оттам да почерпи сили и утеха.

— Но средството за това, средството! Бог, по чиято воля се извършва всичко на този свят, посочва и средството. Аз бях този — казвам ви го без всякакви недомлъвки, — който водеше такъв безпътен, празен, неспокоен живот, и ми се струва, че съм намерил средството за своето изцеление в...

Мистър Рочестър млъкна. Птиците продължаваха да пеят, листата леко шумоляха. Стори ми се едва ли не странно, че птиците не млъкнаха, а листата не прекратиха шепота си, за да доловят това недоизказано откровение. Но те трябваше да чакат доста време — толкова дълго бе мълчанието. Накрая аз погледнах събеседника си; той напрегнато ме гледаше.

— Малка приятелко — каза той с внезапно променил се тон, при което се измени и лицето му; то загуби всичката си мекота и сериозност, стана сурово и насмешливо, — вие сигурно забелязахте нежните ми чувства към мис Инграм. Как мислите, нали, ако се ожения за нея, тя ще може прекрасно да ме възроди?

Като каза това, мистър Рочестър изведнъж стана и отиде до другия край на алеята, а когато се върна, си тананикаше.

— Джейн, Джейн! — рече той, спрял се пред мен. — Съвсем сте побледнели от безсънната нощ. Не ме ли проклинате, задето не ви оставям да си починете?

— Да ви проклинам ли? Не, сър.

— Тогава дайте ръка, за да потвърдите думите си.

Какви студени пръсти! Те бяха по-топли нощес, когато ги докоснах до вратата на тайнствената стая. Джейн, кога ще бодърствувате отново с мен?

— Всеки път, когато бих могла да ви бъда полезна, сър.

— Например през нощта срещу сватбата ми! Уверен съм, че не ще мога да заспя. Обещавате ли ми да прекарате тази нощ с мен и да ми правите компания? Мога вече да говоря с вас за възлюбената си: вие я видяхте и я познавате.

— Да, сър.

— Тя е възхитителна, нали, Джейн?

— Да, сър.

— Богиня, истинска богиня, Джейн! Едра, мургава, снажна! А косите ѝ са такива, каквито навярно са имали картагенките. Господи! Дент и Лин са в конюшната. Вървете си през тази вратичка покрай храсталака.

Аз тръгнах на една страна, а той на друга и след малко го чух, че говори весело на някого в двора:

— Мейсън изпревари всички ви тази сутрин! Замина преди изгрев-слънце. Станах в четири да го изпратя.

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Наистина странно нещо са предчувствията! Същото може да се каже и за телепатията, и за знаменията — трите заедно представляват загадка, ключа на която човечеството още не е открило. Никога в живота си не съм се присмивала на предчувствията, тъй като и със самата мен са се случвали странни неща. И аз вярвам, че съществува телепатия — например между далечни, отдавна разделени роднини, които са се забравили съвсем; въпреки тяхната отчужденост изведнъж те си спомнят един за друг и обяснението на този факт е извън възможностите на човешкия разум. Що се отнася до знаменията, те може би са резултат на телепатия между природата и човека.

Когато бях малко момиче, само шестгодишна, чух една вечер как Беси Лийвън казваше на Марта Абът, че сънувала дете и че това означавало неприятности — или за сънуващия, или за някой роднина. Едва ли бих запомнила тези думи, ако скоро след това не бе се случило нещо, поради което те останаха здраво в паметта ми: на другия ден извикаха Беси у дома ѝ — починала беше по-малката ѝ сестра.

Напоследък често си спомнях това поверие и този случай, тъй като в продължение на цяла седмица не минаваше нощ, в която да не сънувам дете: или го люлеех на коленете си, или го приспивах в ръцете си, или гледах как си играе с маргаритки сред една поляна и пляска с ръчички в един ручей. Една вечер плачеше, на другата се смееше. То ту се притискаше о мен, ту бягаше; но каквито и да бяха подробностите на този сън и каквито и чувства да пораждаше, той ми се присънваше седем нощи подред веднага щом се озовавах в страната на сънищата.

Много ме гнетеше натрапчивостта на този образ, на това видение, и когато приближаваше нощта, а с нея и часът за неговото появяване, започвах да нервнича. Сънувах точно това призрачно дете през онази лунна нощ, когато чух зловещия вик. А на другия ден следобед ме извикаха долу, като казаха, че някой ме чака в стаята на мисис Феърфакс. Влизайки там, видях един мъж, който имаше вид на

прислужник на някой благородник. Той беше облечен в дълбок траур и на шапката, която държеше в ръка, имаше траурна лентичка.

— Едва ли ме помните, мис — каза той, ставайки при появата ми. — Казвам се Лийвън, бях кочияш у мисис Рийд, когато живеехте в Гейтсхед преди осем-девет години. Аз още живея там.

— Ах, Робърт! Как сте! Много добре ви помня: вие от време на време ми позволявахте да пояздя понито на мис Джорджиана. А как е Беси? Нали сте женен за нея?

— Да, мис, жена ми е съвсем здрава, благодаря; преди два месеца роди още едно дете, сега имаме три; и майката, и детето се чувствуват отлично.

— А как е семейството на вуйна ми, Робърт?

— За съжаление не мога да ви зарадвам с добри вести, мис; напротив — те са много лоши. В семейството се случи голямо нещастие.

— Да не би някой да е починал? — попитах аз, като погледнах черните му дрехи. Той наведе очи, погледна траурната лента на шапката си и отвърна:

— Вчера се изпълни една седмица от смъртта на мистър Джон — умря в квартирата си в Лондон.

— Мистър Джон ли?

— Да.

— А как понесе майка му това?

— Виждате ли, мис Еър, това не е обикновено нещастие: той водеше много лош живот и през последните три години е вършил кой знае какво; и умря така изведнъж.

— Чувах от Беси, че е тръгнал по лош път.

— И още как! По-лошо от това не можете да си представите! Мистър Джон похаби живота и състоянието си с най-лошите мъже и жени. Той затъна до гуша в дългове и отиде в затвора. Майка му два пъти му помогна да излезе оттам, но щом се озоваваше на свобода, той отново се връщаше при предишните си другари и към старите си привички. В главата му се бе развинтила някаква бурма: негодниците, с които дружеше, безобразно го скубеха. Преди три седмици пристигна в Гейтсхед и поиска госпожата да му припише всичко. Госпожата отказа: отдавна вече средствата ѝ бяха много оскъдни поради лошия път, по който бе тръгнал синът ѝ. Тогава той отново замина и скоро получихме

вест, че е умрял. Как е станало това, един бог знае. Носят се слухове, че се е самоубил.

Аз мълчах; новините действително бяха ужасни. Робърт Лийвън продължи:

— Госпожата е от известно време болна; тя много напълня, но това не ѝ е от полза, а загубата на парите и страхът от бедността съвсем я сломира. Вестта за смъртта на мистър Джон дойде твърде неочаквано и тя получи удар. Три дни не издаде звук, но във вторник ѝ стана сякаш по-добре: мъчеше се да каже нещо, правеше знаци на жена ми и говореше нещо неразбираемо. Едва вчера заран Беси успя да разбере, че тя произнася вашето име и най-после чу думите: „Доведете Джейн; извикайте Джейн — трябва да поговоря с нея.“ Беси не беше сигурна дали тя не се е побъркала, или пък бълнува, но все пак каза за това на мис Илайза и мис Джорджиана и ги посъветва да ви извикат. Госпожиците отначало не искаха, но майка им ставаше все по-неспокойна и все си повтаряше: „Джейн, Джейн“, тъй че най-после се съгласиха. Тръгнах от Гейтсхед вчера и ако бихте могли да се пригответе веднага за път, ще ви откарам утре рано сутринта.

— Да, Робърт, ще се приготвя: струва ми се, че трябва да дойда.

— И аз мисля така, мис. Беси каза, че е сигурна, че няма да откажете. Но вие вероятно трябва да поискате разрешение, за да заминете.

— Да, и ще направя това още сега.

Като се упътих към трапезарията за прислугата и помолих жената на Джон и самия Джон да се погрижат за Робърт, отидох да търся мистър Рочестър.

Той не беше в нито една от стаите на първия етаж. Не го намерих нито на двора, нито в конюшната, нито в градината. Попитах мисис Феърфакс дали не го е виждала. Да, той, изглежда, играел билиард с мис Инграм. Забързах към билиардната. Отвътре до ушите ми достигна звук на удрящи се топки и бръмчене на гласове; мистър Рочестър, мис Инграм и двете мис Ештън с техните поклонници бяха увлечени в игра. Искане известна решителност, за да прекъснеш една толкова интересна игра; обаче аз имах неотложна работа, затова веднага се упътих към господаря си, който стоеше до мис Инграм. Когато се приближих, тя се обърна и ме погледна надменно; очите ѝ сякаш питаха: „Какво ли пък ще иска сега това нищожество?“ И когато казах

тихо: „Мистър Рочестър!“, тя направи движение, като че ли искаше да ме изгони. Спомням си, че тогава Бланш ми се стори особено прелестна и ефектна: носеше рокля от небесносин креп; шарф със същия цвят обвиваше косите ѝ. Тя играеше с голямо въодушевление и гневът, с който посрещна появата ми, никак не промени надменното ѝ изражение.

— Тази особа, изглежда, търси вас — рече Бланш на мистър Рочестър и той се обърна да види за коя „особа“ става дума. Като ме съзря, той направи особена гримаса — една от странните си, двусмислени гримаси, захвърли щеката и излезе с мен от залата.

— Какво има, Джейн? — попита той, като облегна гръб на вратата на учебната стая, която бе затворена.

— Сър, моля ви да ми разрешите да отсъствам една-две седмици.

— Защо? Къде ще ходите?

— Трябва да видя една болна дама, която е изпратила да ме повикат.

— Каква болна дама? Къде живее тя?

— В Гейтсхед, в Н-ското графство.

— В Н-ското графство? Но то е на цели сто мили оттук! Каква е тази дама, която праща да ви викат да отидете толкова далеч?

— Казва се Рийд, сър; мисис Рийд.

— Рийд от Гейтсхед? В Гейтсхед имаше някакъв си Рийд, съдия.

— Това е неговата вдовица, сър.

— А какво общо имате с нея? Откъде я познавате?

— Мистър Рийд е мой вуйчо — брат на майка ми.

— Дявол да го вземе! Никога не сте ми говорили за това. Винаги сте ме уверявали, че нямате никакви роднини.

— Такива, които биха ме признали за тяхна роднина, действително нямам, сър. Мистър Рийд почина, а жена му ме изгони.

— Защо?

— Защото бях бедна, тежах ѝ и тя не ме обичаше.

— Но Рийд е оставил деца — те, изглежда, са ви братовчеди? Вчера сър Джордж Лин говореше за някакъв Рийд от Гейтсхед и твърдеше, че бил един от най-големите негодници в Лондон, а Инграм спомена някоя си Джорджиана Рийд от същото имение, която преди една-две години предизвикала в Лондон фурор с красотата си.

— Джон Рийд също е мъртъв, сър. Той се разори и почти разори и семейството си; предполага се, че е посегнал на живота си. Тази вест така поразила майка му, че тя получила апоплектичен удар.

— А вие с какво ще ѝ помогнете? Глупости, Джейн! Никога не бих помислил да измина повече от сто мили, за да видя някаква си старица, която може би ще отиде на оня свят, преди да пристигнете при нея; а при това казвате, че ви изгонила.

— Да, сър. Но това е вече минало. Тогава обстоятелствата бяха съвсем други. Не ще имам мира, ако отхвърля молбата ѝ.

— Колко ще стоите там?

— Колкото може по-малко, сър.

— Обещайте ми, че ще стоите само една седмица.

— Не бих желала да давам дума, защото може би ще се наложи да я наруша.

— Но при всички обстоятелства *ще се върнете*, нали? В никакъв случай няма да останете завинаги там?

— О, не! Разбира се, че ще се върна, ако всичко мине благополучно.

— А кой ще ви придружи дотам? Нали не можете да тръгнете на такъв път сама?

— Не, сър. Мисис Рийд е изпратила своя кочияш.

— Имате ли му доверие?

— Да, сър. Той живее там от десет години. Мистър Рочестър се замисли.

— Кога искате да тръгнете?

— Утре рано сутринта, сър.

— В такъв случай ще ви трябват пари; не може да се пътува без пари, а ми се струва, че нямате много: още не съм ви плащал заплатата. Колко имате всичко на всичко, Джейн? — запита той с усмивка.

Показах кесията си; наистина беше доста изтъняла.

— Пет шилинга, сър.

Той взе кесията, изсипа съдържанието ѝ на дланта си и тихичко се разсмя, като че развеселен от бедното ѝ съдържание. Сетне извади портфейла си.

— Ето — каза той, като ми подаде една банкнота: това бяха петдесет лири, а той ми дължеше само петнадесет. Казах му, че не мога

да му върна.

— Не искам да ми връщате, знаете това. Давам ви вашата заплата.

Отказах да взема повече от онова, което ми принадлежеше. Отначало той се разсърди, сетне сякаш премисли и каза:

— Хубаво! По-добре да не ви давам цялата сума сега: ако имате петдесет лири, навярно ще останете там цели три месеца. Ето ви десет. Достатъчни ли са?

— Да, сър; но сега остава да ми дължите пет.

— Върнете се тук да си ги вземете; ще бъда ваш ковчезник и ще ви пазя четиридесетте лири.

— Мистър Рочестър, бих искала да използвам случая, за да поговоря с вас за още едно важно нещо.

— Важно нещо? Любопитен съм да чуя.

— Вие ми дадохте да разбера, сър, че възнамерявате скоро да се жените.

— Да. И после?

— В такъв случай, сър, би трябвало да дадете Адел в училище. Уверена съм, че съзнавате необходимостта от това.

— За да я отстраня от пътя на жена ми, която не би се спряла пред нищо, за да премахне това препятствие, нали? Предложението ви не е лишено от смисъл. Добре. Адел, както предлагате, ще трябва да постъпи в училище; а вие, ще отидете някъде по дяволите, нали?

— Мисля, че не, сър. Но ще трябва да си търся друго място.

— И още как! — възкликна мистър Рочестър със странно променен глас и лицето му се изкриви от една колкото странна, толкова и смешна гримаса. Известно време той задържа погледа си върху мен.

— И сигурно старата мадам Рийд или госпожиците, нейните дъщери, по ваша молба ще ви търсят място. Така ли?

— Не сър. Не съм в такива отношения с роднините си, за да имам основание да търся услугите им; но ще дам обявление във вестниците.

— Бог знае какво още ще измислите! — избоботи той. — Само да смеете да дадете обявление! Съжалявам, че не ви дадох вместо десет лири един соверен. Върнете ми девет лири, Джейн. Ще ми трябват пари.

— И на мен ще ми трябват, сър — отговорих аз, криейки кесията зад гърба си. — В никакъв случай не мога да мина без тези пари.

— Скъперница такава! — каза той. — Жал ви е за парите! Дайте ми поне пет лири, Джейн.

— Няма да ви дам дори пет шилинга, дори пет пенса.

— Искам само да видя парите.

— Не, сър. Нямам ви доверие.

— Джейн!

— Какво, сър?

— Обещайте ми само едно нещо.

— Обещавам ви всичко, сър, което съм в състояние да изпълня.

— Да не давате обявление и да оставите тази работа на мен; когато му дойде времето, ще ви намеря място.

— С удоволствие, сър, ако вие от своя страна ми обещаете, че аз и Адел своевременно ще напуснем дома ви — преди вашата жена да влезе в него.

— Отлично! Отлично! Давам ви честната си дума. И така, заминавате утре, нали?

— Да, сър, рано сутринта.

— Ще дойдете ли днес следобед в гостната?

— Не, сър. Трябва да се стягам за път.

— Значи, ще трябва все пак да се разделим за известно време?

— Изглежда, да, сър.

— А как се прощават хората, Джейн? Научете ме; не разбирам много от тези неща.

— Те си казват довиждане или нещо друго — каквото обичат.

— Е, тогава кажете го.

— Довиждане, мистър Рочестър, скоро ще се видим пак.

— А какво трябва да кажа аз?

— Същото, ако желаете, сър.

— Довиждане, мис Еър, скоро ще се видим пак. Това ли е всичко?

— Да.

— А на мен такава раздяла ми се струва суха, вяла и студена. Бих искал нещо по-друго. Малка добавка към тази церемония. Какво ще кажете например, ако си стиснем ръце? Но не, това също не би ме

задоволило. И тъй, нищо повече ли няма да ми кажете, Джейн, освен вашето „довиждане“?

— То е достатъчно, сър; понякога една дума може да прозвучи по-топло от много други.

— Възможно е. Но все пак това „довиждане“ звучи много сухо и студено.

„Колко ли още ще стои така, облегнат на вратата? — питах се аз. — Време е да почна да се стягам за път.“ Но през това време се раздаде звънът за обед и мистър Рочестър ме остави изведнъж, без да прибави нито дума. Не го видях повече този ден, а на другия ден сутринта заминах, преди да бе станал.

На първи май, към пет часа следобед, аз спрях пред къщичката на пазача край пътната врата на Гейтсхед. Преди да вляза в имението, се отбих в къщичката. Тя беше много спретната и чиста. Малките прозорчета имаха бели завески, подът бе безупречно измит, ръженът блестеше, а огънят пламтеше ярко. Беси седеше край огнището и бавеше пеленачето си, а малкият Робърт и сестричката му тихичко си играеха в ъгъла.

— Слава богу! Знаех си, че ще дойдете! — възкликна мисис Лийвън, когато влязох.

— Да, Беси — казах аз, като я целунах. — Надявам се, че не съм пристигнала късно. Как е мисис Рийд? Още е жива, нали?

— Да, жива е. И сега, изглежда, се чувства по-добре. Докторът казва, че може да издържи още седмица-две, но едва ли повече.

— Споменавахе ли напоследък за мен?

— Отзарана пак говори за вас. Съжаляваше, че не сте пристигнали. Но сега тя спи, или по-право спеше преди десет минути, когато бях в господарската къща. Тя обикновено изпада в унес следобед и идва на себе си чак към шест-седем часа. Починете си тук половин-един час, мис, а сетне ще отидем двете; нали бива?

Влезе Робърт. Беси сложи заспалото пеленаче в люлката и се завтече да посрещне мъжа си. Сетне тя настоя да сваля шапката си и да изпия един чай, тъй като съм изглеждала бледа и изморена. Аз с радост приех гостоприемството ѝ и покорно се оставих да ми свали дрехата, както някога в детството ми.

Спомените от миналото нахлуха буйно в паметта ми, като я наблюдавах как пъргаво шета, слага подноса за чай с най-хубавите си

порцеланови чаши, прави сандвичи, препича за чая сладък хляб и от време на време шляпва или смущква малките Робърт и Джейн, както някога мене. Беси си бе останала все тъй пъргава, припряна и добра.

Чаят беше готов и аз понечих да седна на масата, но Беси ме накара с някогашния си заповеднически тон да стоя на мястото си. Щяла да ми донесе всичко до огнището. Като сложи пред мен една кръгла масичка, Беси постави на нея чаша чай и чиния с препечен хляб, съвсем по същия начин, както вършеше това някога, когато още седях в детското си столче и тя успяваше да открадне за мен някое лакомство; затова аз се усмихнах и ѝ се подчиних както преди.

Тя ме попита щастливо ли живея в имението Торнфийлд и що за човек е господарката ми, а когато ѝ казах, че имам само господар, тя се заинтересува дали е симпатичен човек и дали ми харесва. Отговорих, че е по-скоро грозен, но че е истински благородник, че е добър към мен и че съм доволна. Сетне започнах да ѝ описвам веселата компания, която гостуваше сега в Торнфийлд. Беси слушаше с интерес. Това бе тъкмо по вкуса ѝ.

Така в разговори измина неусетно един час. Беси ми донесе шапката и дрехата, излязохме заедно от къщичката и се запътихме към господарската къща. Точно така бе ме съпроводида тя и преди около девет години, но тогава вървахме по обратния път. В студеното, навъсено и мъгливо януарско утро аз напуснах това омразно място с отчаяние и болка в сърцето; изгонена от вуйна си и отблъсната от всички, трябваше да търся убежище в негостоприемния Лоуд, в далечен, непознат край. И ето че сега бях пак тук. Бъдещето ми още не бе определено; сърцето ми все още бе свито. Все още се чувствавах странница в света; но сега изпитвах по-твърда вяра в себе си и в собствените си сили и не ме сковаваше като преди страхът от угнетението. Нанесените ми някога болезнени рани бяха вече съвсем заздравели, а пламъкът на омразата — загаснал.

— Минете първо в малката трапезария — каза Беси, прекосявайки с мен хола, — госпожиците са сигурно там.

След миг аз се озовах в познатата стая. Всяка мебел изглеждаше точно така, както в утрото, когато се представих за пръв път на мистър Брокълхърст. Дори килимът до камината, на който стоеше той, бе същият. Като погледнах шкафа за книги, аз видях, че двата тома на „Птиците в Англия“ от Биуик са още на старото им място — на третия

ред, — а „Пътешествията на Гъливър“ и „Арабски приказки“ — точно над тях. Неодушевените предмети си бяха останали същите, затова пък живите същества се бяха изменили до неузнаваемост.

Видях пред себе си две млади дами; едната от тях бе много висока — почти колкото мис Инграм, много слаба и мрачна, с нездрав, жълтеникав цвят на лицето. У нея имаше нещо аскетично, което се подчертаваше още по-силно от крайно скромната ѝ права, черна, вълнена рокля с колосана якичка, гладко сресани коси и монашеско украшение на шията, представляващо черна броеница с разпятие. Това беше без съмнение Илайза, макар че в удълженото ѝ, безцветно лице не бе останала почти никаква прилика с предишното малко момиче.

Другата беше, разбира се, Джорджиана, но не онази Джорджиана, която помнех — слабичкото, прилично на русалка единадесетгодишно момиче. Това бе зряла, добре закръглена госпожица, хубава като кукла, с красиви, правилни черти, с изпълнени с неѝ сини очи и златисти къдрици. Джорджиана също беше с черна рокля, но тази рокля бе с такава кройка и толкова добре ѝ прилягаше и отиваше, че в сравнение с неѝ роклята на сестра ѝ изглеждаше по-лоша от калугерска.

Всяка от сестрите напомняше с нещо майка си, обаче по свой начин: слабата и бледа по-голяма сестра имаше майчините си жълтеникави очи; по-младата, цветуща и внушителна, бе наследила челюстта и брадичката — може би в по-слаба степен, но все пак придаващи прекалена твърдост на чувственото ѝ, апетитно лице.

Когато се приближих, и двете девойки станаха, за да ме поздравят, и ме нарекоха „мис Еър“. Илайза ме приветствува отривисто и рязко, без усмивка; после тя отново седна и се втренчи в огъня на камината, сякаш съвсем забрави за моето присъствие. Джорджиана прибави към своето „добър ден“ няколко банални забележки за пътуването ми, за времето и прочие; тя говореше провлечено и ме изгледа на няколко пъти крадешком, измервайки ме от глава до пети, като ту плъзгаше погледа си по вехтичкото ми вълнено манто, ту спираше очи върху простичката гарнитура на скромната ми шапка. Младите дами отлично умеят да ти дадат да разбереш, когато те смятат за „чудак“, без да ти го кажат. Високомерният поглед, студенината в обноските и небрежният тон изразяват достатъчно красноречиво

мнението им, за да е необходимо да прибегват до някой груб израз или постъпка.

Обаче сега насмешката, скрита или явна, нямаше вече някогашната си власт над мен. Седнала при братовчедките си, аз се чудех как мога да се чувствавам толкова свободно при пълното пренебрежение на едната от тях и полусаркастичното внимание на другата: Илайза вече не можеше да ме оскърби, а Джорджиана — да ме смути. Всъщност мислите ми бяха заети със съвсем друго нещо. През последните няколко месеца изпитах толкова дълбоки чувства, страданията и радостите ми бяха толкова силни и вълнуващи, че братовчедките ми не бяха вече в състояние нито да ме наскърбят, нито да ме зарадват, а високомерието им не можеше да предизвика у мен ни добри, ни лоши чувства.

— Как е мисис Рийд? — попитах аз след малко, като погледнах спокойно Джорджиана, която сметна за необходимо да се изправи гордо при този пряк въпрос, сякаш си бях позволила неочаквана волност.

— Мисис Рийд ли? Ах, да, имате пред вид мама. Тя е много зле. Съмнявам се дали бихте могли да я видите още сега.

— Ако се качите горе и ѝ кажете, че съм пристигнала, ще ви бъде много благодарна — рекох аз.

Джорджиана просто подскочи от мястото си и широко отвори сините си очи, разгневени от нечуваната ми дързост.

— Зная, че е настоявала да ме види — добавих аз, — и не бих искала да отлагам изпълнението на желанието ѝ повече, отколкото е необходимо.

— Мама не обича да я безпокоят привечер — забеляза Илайза.

След малко аз спокойно станах, свалих, макар и без покана, шапката и ръкавиците си и заявих, че ще отида да потърся Беси, която сигурно е в кухнята, и ще я помоля да научи дали мисис Рийд е склонна да ме приеме тази вечер, или не. Излязох, намерих Беси и като я помолих да изпълни молбата ми, продължих да действам по-нататък. Обикновено се обърквах от смущение, когато срещах грубост. Ако преди една година ме посрещнеха в Гейтсхед по същия начин, сигурно щях да реша да си замина още на другия ден. Но сега веднага разбрах, че това ще бъде глупаво: бях изминала цели сто мили, за да видя вуйна си, и трябваше да остана при нея, докато състоянието ѝ се

подобри или докато умре; що се отнася до глупостта и гордостта на дъщерите ѝ, по-добре би било да не им обръщам внимание. Затова аз се обърнах към икономката, съобщих ѝ, че може би ще остана да гостувам една-две седмици, помолих я да ми даде стая и да се разпорежи да занесат куфара ми в нея и я последвах. На площадката срещнах Беси.

— Госпожата се събуди — каза тя. — Съобщих ѝ, че сте тук. Хайде да отидем при нея да видим дали ще ви познае.

Нямаше нужда да ми се показва пътят към тази добре известна на мен стая, където толкова пъти ме бяха викали преди, за да ме наказват или мърят. Избързах пред Беси и тихичко отворих вратата. На масата светеше лампа с абажур, тъй като вече се здрачаваше. Ето го същото легло с високи дървени крака и с кехлибареножълти завеси, ето и същата тоалетна масичка, креслото и столчето за крака, на което стотици пъти ме бяха карали да стоя на колене и да моля прошка за грехове, които не бях извършила. Погледнах към близкия ъгъл, почти очаквайки да видя отново тънката, тъй страшна за мен жилава пръчка, която се подаваше оттам, дебнеща случай, при който да изскочи със страшна пъргавина и да ме шибне по треперещите ръце или сгущения врат. Приблжих се до леглото, отдръпнах завесите и се наведох над грамадата от възглавници.

Добре помнех лицето на мисис Рийд и жадно се взирах да открия по-скоро познатите черти. Какво щастие, че времето заличава у нас жаждата за мъст и заглушава гласа на гнева и омразата! Бях напуснала тази жена с горчивина и ненавист, а се върнах само с чувство на съжаление за големите ѝ страдания и с искрено желание да забравя и простя всички обиди, които ми бе нанесла, да се помирят с нея и другарски да ѝ стисна ръка.

Познатото лице беше пред мен: сурово и строго както преди. Същите очи, които нищо не можеше да смекчи, и леко извитите нагоре властни, деспотични вежди. Колко често се мръщеха те, изразявайки заплахата и омразата към мен, и как живо ми напомниха за скърбите и ужасите на детството ми сега, когато гледах отново острите им очертания. И все пак се наведох и целунах вуйна си. Тя ме погледна.

— Това Джейн Еър ли е? — попита тя.

— Да, вуйно. Как се чувствувате, мила вуйно?

Някога се бях заклела, че няма повече да я наричам „вуйно“; но сега не смятах за грях, че пренебрегнах и нарушавах тази клетва. Пръстите ми стиснаха ръката ѝ, която лежеше върху чаршафа. Ако и тя беше стиснала нежно ръката ми, щях да изпитам в тази минута истинска радост. Но суровата натура трудно се разнежва и трудно можеш да изкорениш от нея дълбоко врасналите неприязнени чувства. Мисис Рийд дръпна ръката си и като отвърна от мен лице, подхвърли, че вечерта е топла. Сетне тя отново ме погледна, и то така студено, че веднага разбрах: мнението ѝ за мен и чувствата ѝ са останали неизменни и ще бъдат такива докрай. Досещах се по каменния израз на очите ѝ, непознаващи нежност и сълзи, че тя е решила да ме смята за непоправима до последния си дъх; ако ме сметеше за добра, това нямаше да ѝ достави удоволствие, щеше да я кара да се чувства унижена.

Изпитах болка, а после гняв; но реших да покоря мисис Рийд, да надвия и природата, и упорството ѝ. Задушаваша ме сълзи, както в детството ми, ала аз ги сподавах. Като преместих един стол до възглавницата ѝ, седнах и се наведох над нея.

— Искали сте да дойда — казах аз — и ето че съм тук. Ще остана, докато се пооправите.

— О, разбира се! Видя ли дъщерите ми?

— Да.

— Е, тогава им кажи, че аз искам да останеш тук, докато бъда в състояние да поговоря с теб за някои неща, които ми тежат на душата; днес е вече късно и трудно бих си спомнила това... Искаше ми се да ти кажа нещо... почакай...

Блуждаещият ѝ поглед и затрудненият говор свидетелствуваха какво крушение е постигнало това някога енергично тяло. Като се завъртя неспокойно в леглото, тя задърпа към себе си завивката. Опряла се върху леглото, аз бях затиснала с лакътя си единия край на юргана и това ѝ попречи. Тя в миг се разсърди.

— Стой мирно — каза тя, — не ме дразни! Защо задържаш завивката? Ти си Джейн Еър, нали?

— Да.

— Никой няма да повярва какви грижи ми е създавало това дете. То беше такова бреме за мен. Колко огорчения ми причиняваше всеки ден и всеки час с особения си характер, с избухливата си природа и с

глупавия си маниер да следи постоянно всяко движение на хората. Един път то се държа с мен също като лудо или като дявол — никога не съм виждала такова дете! Разбира се, на драго сърце се избавих от него. Какво стана с Джейн в Лоуд? Казват, че там върлувала тифусна епидемия и много момичета умрели. Тя обаче останала жива. Но аз казах, че е умряла, защото исках тя да умре!

— Странно желание, мисис Рийд. Защо толкова я мразите?

— Никога не съм могла да търпя майка ѝ; тя беше единствената сестра на мъжа ми и той много я обичаше. Когато семейството ѝ се отрече от тази жена след недостойния ѝ брак, само мъжът ми остана на нейна страна, а когато пристигна вестта за смъртта ѝ, той плака като глупак. После изпрати да доведат детето, макар че настоявах да го дадем на някоя жена да го отгледа срещу заплащане. Намразих това момиче още от първата минута, в която го видях — болнаво, скимтящо, хилаво създание! То ревеше в люлката си по цяла нощ; никога не плачеше като другите деца, не — непременно ще скимти и пищи. Мъжът ми го съжаляваше, бавеше го и се занимаваше с него, сякаш беше негова дъщеря; обръщаше му повече внимание, отколкото на своите дъщери, когато бяха на нейна възраст. Мъжът ми се мъчеше да накара и моите деца да обикнат тази бедничка, но те не можеха да я понасят, а той се гневеше, когато проявяваха омразата си към нея.

Като се разболя сериозно, той постоянно искаше да му я носят до леглото и един час преди смъртта си ме накара да се закълна, че няма да я оставя. Това беше равносилно да иска да ми натрапи някое хлапе от приют за бедни; но аз бях мек човек по природа. Джон обаче никак не прилича на баща си и аз се радвам, че е така; Джон прилича на мен и на братята ми — истински Гибсън. О, само да престане да ме мъчи с тези писма, в които вечно иска пари! Аз нямам повече пари: ние обедняваме с всеки изминат ден. Ще трябва да уволня половината прислуга и да заключа част от къщата или да я продам. Аз никога не ще се съглася на това. Но как иначе ще преживеем? Две трети от доходите ми отиват за погасяване на лихвите на ипотеките. Джон играе по цели дни и нощи и вечно губи — бедното момче! Той е заобиколен с мошеници; разориха го и го провалиха, изглежда ужасно — срам ме е за него, като го гледам.

Вълнението ѝ все повече нарастваше.

— Струва ми се, че ще е по-добре да я оставя сама — казах аз на Беси, която стоеше от другата страна на леглото.

— Може би тъй ще е по-добре, мис. Но тя говори така само вечер, сутрин е по-спокойна.

Аз станах.

— Чакай! — извика мисис Рийд. — Има още едно нещо, което искам да ти кажа. Той ме заплашва, постоянно ме заплашва, че ще убие себе си или мен. Понякога сънувам, че го виждам проснат с огромна рана на гърлото или с подпухнало, почерняло лице. Ужасно положение; грижите ми са много големи. Какво да направя? Как да намеря пари?

Беси едва склони мисис Рийд да вземе капки за успокоение. Скоро болната се поуспокои и задряма. Аз напуснах стаята ѝ.

Минаха повече от десет дни, преди да говоря с нея отново. Тя или бълнуваше, или беше в безсъзнание и лекарят забрани всичко, което би могло болезнено да я развълнува. Междувременно аз се мъчех колкото мога да подобря отношенията си с Джорджиана и Илайза. Отначало и двете се държаха много студено. Илайза прекарваше по половин ден над ръкоделието си, четеше или пишеше и едва удостоверяваше с по някоя дума мен или сестра си. Джорджиана с часове бърбореше глупости на канарчето си и не ми обръщаше внимание. Но аз твърдо реших, че сама ще успея и да се развличам, и да се занимавам; бях си взела принадлежностите за рисуване и те сега ми служеха и за едното, и за другото.

Запасила се с кутия моливи и хартия, аз обикновено сядах настрана от сестрите до прозореца, и скицирах чудновати рисунки, които изобразяваха моментни картини, появяващи се във вечноменящия се калейдоскоп на въображението ми: ивица море между две скали; изгряваща луна и силует на кораб на нейния фон; тръстики и водни ириса, а сред тях — глава на водна нимфа, увенчана с лотоси; джудже, седнало на края на едно гнездо на мушитрънче под цъфнало глогиново клонче.

Една сутрин реших да нарисувам глава. Не бях намислила още каква и не исках и да мисля за това. Взех един мек черен молив, подстрих го и се задълбочих в работа. Скоро на хартията пред мене се появи широко изпъкнало чело и ъгловати очертания на долна челюст. Тези контури ми се понравиха. Ръката ми бързо започна да

нахвърля другите черти. Под челото трябваше да се нарисуват рязко очертани прави вежди и правилен нос с широки ноздри; после изразителна уста, разбира се, не тясна, и решителна брадичка с голяма трапчинка в средата. Не биваше да се пропуснат естествено и тъмните бакенбарди, както и смолисточерните коси на кичурчета около слепите очи и развени над челото. Не бях нарисувала само още очите. Нарочно ги оставих за края, тъй като те изискваха особено внимание. Нарисувах ги големи, като ги очертах добре; миглите направих дълги и тъмни, гледците — големи и блестящи. „Добре е, но още не е това, което трябва да се нарисува — казах си аз, разглеждайки работата си. — Трябва да придам на очите по-голяма сила и изразителност.“ И усилих сенките, за да подчертая блясъка на очите — два-три успешни щриха ми помогнаха да постигна целта си. Ето, пред себе си имам лицето на един мой приятел; какво ме интересува, че двете млади госпожици ми обръщат гръб? Гледах портрета и се радвах на сходството с оригинала. Бях всецяло погълната от рисунката и доволна.

— Това портрет на някой ваш познат ли е? — попита Илайза, която се бе приближила незабелязано до мене. Отвърнах, че това е просто плод на фантазията ми и побързах да сложа рисунката под другите листове. Аз, разбира се, я излъгах: това беше всъщност вярно нарисуван портрет на мистър Рочестър. Но какво значение имаше това за нея или за когото и да било друго? То интересуваше единствено мен. Джорджиана също се приближи, за да види работите ми. Другите рисунки много ѝ харесаха, но за портрета тя каза: „Какъв грозен мъж.“ Сестрите, изглежда, бяха учудени от моето изкуство. Предложих им да ги рисувам. И ето че те и двете ми позираха поред за моливи и скици. Сетне Джорджиана извади албума си. Аз обещах да ѝ нарисувам в него един акварел. Това изведнъж подобри настроението ѝ. Тя ми предложи да се разходим в градината. Не минаха и два часа, и ние вече бяхме увлечени в интимен разговор: Джорджиана ми разказваше за чудесната зима, която прекарала в Лондон преди две години, за възхищението, което предизвикала там, за вниманието, което ѝ било оказано; дори намекна, че е покорила една титулувана личност.

В течение на следобеда и вечерта тези намеци разшириха обхвата си; тя ми предаваше интимни разговори и описваше сантиментални положения — с една дума, този ден аз чух от нея импровизация на

романа за живота на висшето общество. Ден след ден тя повтаряше излиянията си. Темата винаги беше една и съща: тя, нейните увлечения и разочарования. Струваше ми се странно, че Джорджиана нито веднъж не спомена за болестта на майка си или за смъртта на брат си, нито пък за мрачните перспективи, които очакваха семейството. Изглежда, умът ѝ изцяло бе погълнат от спомени за прежните удоволствия и мечти за нови развлечения. Отбиваше се по за пет минути на ден в стаята на майка си и нищо повече.

Илайза, както преди, беше мълчалива: тя несъмнено нямаше време за разговори. Никога не бях срещала по-зает човек, макар че бе трудно да се определи какво точно върши или по-право да се видят резултатите на усърдния ѝ труд. Тя ставаше с будилник. Не зная какво вършеше преди закуска, но всичкото останало време ѝ беше разпределено по часове и всяко занимание траеше определено време. Три пъти на ден тя четеше една малка книжка — както по-късно разбрах, обикновен молитвеник. Веднъж я попитах какво най-силно я привлича в тази книжка и тя каза: „Литургията“. По три часа дневно обшиваше със златисти конци ръба на едно четвъртито червено парче плат, голямо колкото килимче. Когато я попитах какво е предназначението на това ръкоделие, тя ми отговори, че шие покров за престола на новата църква, която току-що била построена край Гейтсхед. Два часа отделяше за дневника си, два — за работа в зеленчуковата градина и един — за сметки. Тя явно не се нуждаеше от никаква компания и разговори. Сигурно беше посвоему щастлива: този веднъж завинаги установен ред я задоволяваше и нищо не можеше да я нервира по-силно от някоя случка, нарушила нормалното му протичане.

Една вечер, когато беше настроена по-общително, отколкото обикновено, Илайза ми каза, че поведението на Джон и надвисналата над семейството заплаха от разорение силно ѝ повлиявали; но сега се била успокоила и взела някои решения. Погрижила се да запази собственото си състояние и когато майка ѝ щяла да умре — съвсем невероятно било да оздравее или да се закрепи още дълго време, както тя спокойно поясни, — Илайза най-сетне щяла да изпълни отдавна мечтания си план: да си намери тихо кътче, където никой никога нямало да нарушава строгия ѝ режим, и да постави здрава преграда

между себе си и лекомисления свят. Попитах я ще бъде ли с нея Джорджиана.

Разбира се, не. Между нея и Джорджиана нямало нищо общо и никога не било имало. Тя в никакъв случай нямало да се обремени с компанията на сестра си. Нека Джорджиана си върви по пътя, а тя, Илайза, ще върви по своя.

Когато не ми разкриваше сърцето си, Джорджиана прекарваше по-голямата част от деня, като лежеше на дивана, възмущаваше се от унинието в дома на майка си и мечтаеше непрекъснато леля й Гибсън най-сетне да я покани в Лондон.

— Колко хубаво ще бъде — казваше тя, — ако успея да се махна оттук за месец-два, докато всичко свърши.

Аз не я попитах какво има пред вид с думите „докато всичко свърши“, но мисля, че тя намекваше за евентуалната кончина на майка си и неприятния погребален церемониал. Илайза обикновено не обръщаше никакво внимание на безделието и оплакванията на сестра си — сякаш това мърморещо и пилеещо времето си създание не съществуваше за нея. Но един ден, когато тя шумно затвори приходно-разходната си книга и започна да шие, изведнъж се обърна към Джорджиана със следните думи:

— Джорджиана, струва ми се, че светът не е виждал по-суетно и по-глупаво животно от теб. Не е трябвало да се раждаш, само напразно мърсиш земята. Вместо да живееш за себе си, в себе си и със себе си, както трябва да живее всяко разумно същество, ти само гледаш да се обесиш на врата на някой друг, по-силен, а ако не намериш някой, който би приел да се обремени с такова дебело, мекушаво, затлъстяло и безполезно създание, започваш да хленчиш, че си нещастна, че се отнасят лошо с тебе и те пренебрегват. Смяташ, че съществуването ти трябва да бъде постоянна смяна на удоволствия и силни преживявания, иначе светът ти се струва затвор. Трябва да се възхищават от теб, да те ухажват, ласкаят, около теб да има музика, танци, компания, а ако няма, започваш да скучаеш и изпадаш в униние. Нима не можеш да наредиш живота си така, че да не зависиш от ничия воля и от ничии желания освен от собствените си?

Раздели си деня на части, всяка част запълни с нещо, но не стой без работа нито четвърт час, нито десет, нито пет минути, използвавай всеки миг, върши набеязаното от теб методично, с абсолютна точност

— и денят ще измине тъй бързо, че няма да го усетиш; и няма да бъдеш задължена на никого — не ще е необходимо друг да запълва времето ти. Няма да имаш нужда от компанията на никого, от никакви разговори, съчувствия, поддръжка; с една дума, ще живееш, както трябва да живее всяко независимо същество.

Послушай съвета ми — той е пръв и последен — и тогава, каквото и да се случи, ти няма да имаш нужда нито от мен, нито от когото и да било. А ако не го послушаш, все така ще се измъчваш, ще хленчиш, ще безделничиш и ще страдаш от тежките и мъчителни последици на собствената си глупост. Казвам ти това искрено; и после — предупреждавам те: повече няма да чуеш от мен това, което ще ти кажа сега, но ще действам в съгласие с него. След смъртта на мама аз ще те пренебрегна напълно от часа, в който ще я сложат в гробницата под гейтсхедската църква, ние с теб ще се разделим, сякаш никога не сме се познавали. И не си въобразявай, че като сме родни сестри, ще ти направя някаква отстъпка и ще те оставя да тегнеш на врата ми. Едно ще ти кажа: ако дори целият човешки род освен нас двете загине и се озовем с теб сами на света, ще те оставя сама, а аз ще отида в нов свят. — Тя млъкна.

— Би могла да си спестиш тази безполезна тирада — отговори Джорджиана. — Всекиму е известно, че ти си най-егоистичното, безсърдечно същество в света и *зная* ненавистната ти омраза към мен. Ти я показа с безобразната си постъпка спрямо мен и лорд Едуин Виър. Не можа да понесеш това, че се издигнах над теб, че си спечелих име, че ме приеха в кръговете, където ти не смееше и носа да си покажеш. Затова пое ролята на шпионин и доносник и уби завинаги бъдещето ми.

Джорджиана измъкна носната си кърпа и цял час след това бърса сълзите си. Илайза стоеше студена и безчувствена и усърдно се занимаваше с работата си.

Хората твърде малко се интересуват от истинските чувства на околните, но тук пред мен стояха два съвършено противоположни характера. В единия имаше премного киселина, затова пък другият, лишен напълно от нея, беше отворително блудкав. Чувството без разум не е много питателна храна; но и разумът без чувство е горчив и сух залък.

Беше влажен и ветровит следобед. Джорджиана заспа на дивана, четейки някакъв роман. Илайза отиде в новата църква да присъствува на службата — по отношение на религията тя беше строга формалистка: никакво лошо време не беше в състояние да я възпре да изпълнява най-акуратно това, което смяташе за свой религиозен дълг; каквото и да бе то — хубаво или лошо, — тя всяка неделя ходеше по три пъти на черква, а през останалите дни присъствуваше на всички служби.

Реших да се кача на горния етаж и да видя как се чувства болната, която бе оставена почти изключително на собствените си грижи: дори слугите не ѝ обръщаха необходимото внимание, а наетата болногледачка, която почти никой не надзираваше, използваше всяка възможност да се измъкне от стаята. Наистина можеше да се разчита на Беси, но тя си имаше семейство и само от време на време ѝ беше възможно да идва тук. Както предполагах, при болната нямаше никой. Болногледачката беше излязла. Мисис Рийд лежеше неподвижно и, изглежда, отново бе изпаднала в унес; мъртвешки бледото ѝ лице се губеше сред възглавниците. Огънят в камината бе почти угаснал. Сложих въглища, оправих завивките на леглото и се загледах в тази, която не можеше да ме види. После отидох до прозореца.

Дъждът силно чукаше по стъклата, вятърът бясно виеше. „Ето, това човешко същество лежи — мислех си аз — и скоро ще му бъдат чужди всички земни страсти. Къде ще отлети духът, който сега се мъчи да напусне тленната си обвивка? Къде ще отиде той, получил най-сетне свобода?“

Отдала се на размисъл за тази велика тайна, аз си спомних за Хелин Бърнз, за последните ѝ думи, за веруюто ѝ, че душите на всички са равни. Все още звучеше в паметта ми гласът ѝ, все още виждах бледото ѝ, отслабнало, но одухотворено лице, дълбокия ѝ поглед, когато лежеше неподвижно на предсмъртния си одър и шепнеше за надеждата си да отлети при небесния си баща.

В това време чух откъм леглото зад гърба си слаб глас:

— Кой е тук?

Знаех, че мисис Рийд много дни подред не е произнасяла нито дума. Нима животът се връщаше в нея? Приблжих се до леглото ѝ.

— Аз съм, вуйно.

— Коя си ти? — последва отговорът. — Коя си? — Тя ме гледаше учудено и с известна тревога, но не с ужас. — Не ви познавам. Къде е Беси?

— У дома си, вуйно.

— Вуйно — повтори тя. — Кой ме нарича „вуйно“? Вие не сте от рода Гибсън и все пак ви познавам — това лице, тези очи и това чело са ми много добре познати; да, вие приличате на... Джейн Еър!

Аз не отговорих. Страхувах се да не предизвикам шок у болната, като кажа, че съм Джейн Еър.

— Все пак — рече тя, — мисля, че съм сгрешила. Въображението ме мами. Бих искала да видя Джейн Еър, затова намирам сходство там, където то липсва. Пък и за осем години тя сигурно се е изменила.

Заех се деликатно да я убеждавам, че съм лицето, което тя предполага, че съм и което иска да види. Като се убедих, че мисис Рийд ме разбира и че съзнанието ѝ е напълно ясно, аз ѝ разказах как Беси бе изпратила мъжа си да ме повика от Торнфийлд.

— Аз съм много болна, зная — каза мисис Рийд след кратко мълчание. — Преди няколко минути исках да се обърна и почувствувах, че не мога да раздвижа нито един член на тялото си. Бих искала да облекча и душата си преди смъртта. Онова, което ни се струва незначително, когато сме здрави, тежи като камък на сърцето ни в минути като тази. Тук ли е болногледачката, или сме сами?

Уверих я, че сме сами.

— Така. Имам двойна вина пред теб и сега много съжалявам за това. Първата ми вина е, че наруших обещанието, което дадох на мъжа си да те гледам като собствено дете; втората вина... — Тя млъкна. — В края на краищата това може би не е толкова важно — избъбри тя сякаш на себе си. — И после... може би ще оздравея; бива ли така да се унижавам пред нея?

Мисис Рийд направи усилие да промени положението си в леглото, но не успя. Изразът на лицето ѝ се измени. Изглежда, тя се вслушваше в някакъв вътрешен глас, който може би предшествуваше настъпващата агония.

— Да, с това трябва да се свърши. Пред мен е вечността; по-добре да ѝ кажа. Отвори тоалетката и вземи оттам писмото, което ще намериш вътре.

Изпълних желанието ѝ.

— Прочети писмото — рече ми тя.

Писмото бе кратко и ето какво бе съдържанието му:

„Мадам,

Бъдете така добра да ми изпратите адреса на моята племенница Джейн Еър и да ми съобщите как е тя. Искам да ѝ пиша няколко реда и да я помоля да дойде при мен в Мадейра. Провидението благослови усилията ми и аз придобих състояние, а тъй като не съм женен и нямам деца, бих желал да я осиновя приживе и да ѝ завещая всичко, което ще оставя след смъртта си.

Искрено Ваш:
Джон Еър Мадейра“

Датата на писмото показваше, че е писано преди три години.

— Защо никога не съм чувала за това? — попитах аз.

— Защото толкова те мразех, че не можех да си позволя да съдействувам на благосъстоянието ти. Не можех да забравя как се държеше ти с мене, Джейн; яростта, с която веднъж се обърна към мен; тона ти, когато ми заяви, че ме презираш повече от всичко на света; недетския поглед и гласа ти, когато твърдеше, че само при мисълта за мен изпитваш отвращение и че се отнасям към теб с ужасна жестокост. Не мога да забравя онова, което почувствувах, когато ти скочи и изля върху мен цялата си ярост: изпитах такъв ужас, сякаш някакво животно, което бях ударила или ритнала, изведнъж ме бе погледнало с човешки очи и ме бе проклело с човешки глас. Дай ми вода! Но по-скоро, моля те!

— Скъпа мисис Рийд — казах аз, поднасяйки към устните ѝ водата, — забравете всичко това, заличете го от паметта си. Простете ми ядовитите думи — бях тогава дете, оттогава изминаха осем-девет години.

Тя не отговори; но като пийна вода и си пое дъх, продължи:

— Казвам ти, не бях в състояние да забравя това и ти отмъстих: не можех да допусна да бъдеш осиновена от чичо си и да живееш сред богатство и разкош. Писах му, че съжалявам, но трябва да го огорча,

тъй като Джейн Еър е умряла — станала жертва на тифусната епидемия в Лоуд. А сега постъпи, както искаш. Пиши му и опровергай думите ми, уличи ме в лъжа, ако щеш още сега. Ти навярно си се родила за мое нещастие и последният ми час е помрачен от спомена за простъпката, която извърших само заради теб — иначе никога не бих я извършила.

— Ако бихте могли да не мислите повече за това, вуйно, да се отнасяте към мен с доброта и да ми простите...

— Ти имаш много лош характер, който аз и до ден-дневен не мога да разбера. Как можа цели девет години спокойно и търпеливо да понасяш всичко и на десетата да избухнеш като огън? Никога не мога да си обясня това.

— Съвсем нямам такъв лош характер, както мислите; аз съм избухлива, но не и злопаметна. Много пъти, когато бях още малка, бях готова да ви обикна, ако ми дадохте най-малък повод за това, и отдавна горещо желая да се сдобря с вас. Целунете ме, вуйно.

Доближих бузата си до устните ѝ, но тя не я докосна. Каза, че я притеснявам, като съм се навела над нея, и отново поиска вода. Когато отпуснах пак главата ѝ върху възглавницата (докато тя пиеше, трябваше да я привдигна и подържа), сложих ръката си върху нейната ледена, влажна ръка. Отслабналите пръсти се дръпнаха, замъглените очи избягнаха погледа ми.

— Ако искате, обичайте ме, ако искате, мразете ме — казах накрая, — но аз ви прощавам от все сърце. Молете се сега и бог да ви прости и нека душата ви бъде в мир.

Бедната страдалка! Твърде късно беше да се промени. Тя цял живот бе ме мразила и умираше със същото чувство.

Влезе болногледачката, а след нея Беси. Аз се забавих още половин час, надявайки се, че ще уловя някакъв проблясък на приятелски чувства към мен, но това не стана. Мисис Рийд скоро изпадна в ступор и не дойде повече на себе си. В полунощ тя умряла. Не бях при нея, за да ѝ затворя очите; не били при нея и дъщерите ѝ. Чак на сутринта дойдоха да ни кажат, че е починала. До това време вече я бяха приготвили. Илайза и аз отидохме да я видим. Джорджиана избухна в силни ридания и каза, че не смеела да дойде с нас. И ето пред очите ми лежеше вкочанясалото и неподвижно, а някога тъй силно и енергично тяло на Сеъра Рийд; студените ѝ клепащи закриваха

суровите очи, но челото и чертите на лицето ѝ все още носеха печата на коравото ѝ сърце. Странни и тежки чувства извикваше у мен това неподвижно тяло. Аз го гледах мрачно и с болка; то не будеше у мен нито топли, нежни чувства, нито жалост, нито надежда, нито смирение — само една гнетяща болка, предизвикана не от моята скръб по мисис Рийд, а от нейното нещастие, и страх, с който гледах смъртта в тази ѝ ужасна форма, без да плача.

Илайза спокойно гледаше майка си. Като помълча известно време, тя забеляза:

— При своето телосложение тя би могла да доживее до дълбока старост, но грижите съкратиха живота ѝ.

За миг устните ѝ се изкривиха, но това скоро премина, тя се обърна и излезе от стаята. Аз я последвах. И двете не проронихме нито сълза.

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Мистър Рочестър ми бе разрешил да отсъствам от Торнфийлд само една седмица. Обаче аз останах в Гейтсхед цял месец. Искях да го напусна веднага след погребението, но Джорджиана ме помоли да остана до заминаването ѝ за Лондон, където тя най-сетне бе поканена от вуйчо си, мистър Гибсън, пристигнал да се грижи за погребението на сестра си и да уреди работите на семейството на починалата. Джорджиана заяви, че за нищо на света нямало да остане сама с Илайза: от нея тя не получила нито съчувствие в скръбта си, нито успокоение в страховете си, нито помощ в приготовленията си за път: ето защо, доколкото можах аз се отнесох търпеливо към малодушните ѝ хленчения и егоистични оплаквания и направих всичко възможно, за да ѝ уشيا едно-друго и да прибера за път тоалетите ѝ. Обаче докато работех, Джорджиана не вършеше нищо, а аз си мислех: „Ако ни бе съдено да останем завинаги заедно, братовчедке, всичко би било по-другояче. Не бих се съгласила така покорно да те нося на гърба си. Бих ти определила известна работа и бих те принудила да я изпълняваш; ако не, така и щеше да си остане несвършена. Освен това би трябвало да запазиш за себе си поне част от скучните си, превзети оплаквания. Съгласявам се търпеливо и спокойно да изпълнявам прищевките ти само защото нашата среща е краткотрайна и става при толкова печални обстоятелства.“

Най-после Джорджиана замина, но сега пък Илайза ме помоли настойчиво да остана още една седмица. Твърдеше, че плановите ѝ поглъщали цялото ѝ време и внимание: възнамерявала да замине някъде надалеч; тя прекарваше по цял ден в стаята си, сложила резето на вратата, и стягаше куфари, празнеше чекмеджета, гореше ненужни книжа и с никого не се срещаше. Илайза ме помоли да водя домакинството, да приемам посетителите и да отговарям на съболезнователните писма.

Една сутрин тя ми каза, че съм свободна.

— И много съм ви задължена — добави тя — за ценните услуги и тактичното поведение! Каква разлика да живее човек с вас и с Джорджиана: вие вършите работата си, без да лежите на гърба на другите. Утре — продължи тя — напускам Англия. Реших да се преселя край Лил — там има нещо като света обител, където ще мога да живея тихо и спокойно. Отначало ще се заема да изуча догмите на католическата църква и да се запозная най-щателно с устройството ѝ; ако тази религия, както предполагам, удовлетвори стремежите ми към порядъчен живот със строго разчетено време, ще приема учението на римската църква и вероятно ще стана калугерка.

Не изразих учудване, когато тя ми разкри плановете си, и не се опитах да я разубеждавам. „Тъкмо за там си — помислих аз, — това ще ти допадне най-много.“

Когато се разделяхме, Илайза каза:

— Сбогом, братовчедке! Желая ви всичко хубаво. Вие все пак не сте лишена от здрав разум.

Аз отвърнах:

— И вие също, братовчедке. Но въпреки всичко след година-две ще бъдете жива погребана в някой френски манастир. Обаче това не ме засяга. Щом то ви харесва, постъпете така.

— Напълно сте права — отговори Илайза.

С тези думи ние се разделихме и всяка тръгна по своя път.

Тъй като няма да ми се представи случай да говоря пак за двете сестри, ще спомена сега, че Джорджиана сключи изгоден брак с един богат, известен и много похабен мъж; Илайза пък стана калугерка и в момента е игуменка на манастира, където постъпи като послушница и на който подари цялото си състояние.

Не знаех какво изпитват хората, когато се връщат в къщи след дълго или кратко отсъствие: никога не бях изпитвала такова чувство. Като дете ми беше известно какво значи да се връщаш „в къщи“ в Гейтсхед след дълга разходка и да очакваш, че веднага ще почнат да те ругаят, задето си измръзнала или имаш мрачен вид, а сетне — какво значи да се връщаш от черква „в къщи“ в Лоуд, да копнееш за изобилна храна и хубав огън и да знаеш, че и едното, и другото ще липсват. И в двата случая не можеше да се мисли нито за приятно, нито за желано връщане в къщи; тогава нямаше магнит, който да ме

привлича и чиято сила да се увеличава, колкото повече се приближавах до „в къщи“. Но какво ли ще бъде връщането ми в Торнфийлд?

Пътуването ми беше скучно, много скучно. Пропътувах петдесет мили през първия ден и пренощувах в една странноприемница, а на втория ден изминах още петдесет мили. Първия ден мислих за мисис Рийд и последните ѝ минути: виждах пред себе си изкривеното ѝ, загубило цвета си лице и чувах нейния странно изменил се глас. Представих си отново деня на погребението, ковчегата, катафалката, върволицата облечени в черно арендатори и прислужници — роднините бяха малко, мрачните сводове на гробницата, тихата черква, тържествената служба, сетне мислите ми преминаха върху Илайза и Джорджиана: видях едната сред бална зала, в центъра на вниманието, а другата в калугерска килия и подложих на анализ особеностите на натурите и характерите им. Когато пристигнах вечерта в един голям град, тези мисли се разсеяха; нощта им даде съвсем друга насока: легнах в леглото си и спомените отстъпиха място на мисли за близкото бъдеще.

И тъй, аз се връщах в Торнфийлд. Но колко още бих могла да остана там? Не много, в това бях уверена. Мисис Феърфакс ми писа в Гейтсхед, че гостите се разотишли; мистър Рочестър преди три седмици заминал за Лондон и го чакали да се върне след седмица. Мисис Феърфакс предполагаше, че е заминал във връзка с предстоящата си сватба — говорел нещо за покупка на нова карета; тя добавяше, че желанието му да се ожени за мис Инграм все още ѝ се струвало странно, но съдейки по онова, което говорили всички, и по това, което самата била видяла, трябвало да се предположи, че сватбата скоро ще се състои. „Странно, че се съмнява в това — добавих аз мислено. — Самата аз никак не се съмнявам.“

После си зададох въпроса къде ще отида. Цялата нощ сънувах мис Инграм, а призори, в един особено ясен сън, видях как тя затваря пред мен вратите на Торнфийлд и ми сочи някакъв път, а мистър Рочестър стои със скръстени ръце и подигравателно се усмихва, сякаш се присмива и на нея, и на мен.

Не бях определила на мисис Феърфакс точния ден на пристигането си, тъй като не желаех да изпращат за мен в Милкоут нито кола, нито карета. Предпочитах да си направя една самотна, тиха разходка. И ето, оставила куфара си на коняря в странноприемница

„Джордж“, аз потеглих съвсем тихо и незабелязано в юнската вечер към шест часа по стария път за Торнфийлд; той вървеше почти все през полето и хората рядко го използваха.

Лятната вечер не беше нито ясна, нито съвсем тиха, но бе приятна и топла. По цялото протежение на пътя косачи събираха сено. Небето, макар и облачно, обещавахе хубаво време; синевата му, която тук-таме се подаваше иззад високите тънки облаци, бе мека и спокойна. Залезът също бе топъл: никакъв студен оттенък не го охлаждаше — сякаш зад разпокъсана завеса от пара гореше огън, запален в някой жертвеник, и през нея проблясваше златиста червенина.

Колкото по-малко път ми оставаше до Торнфийлд, толкова по-радостна ставаше душата ми — така радостна, че дори веднъж се спрях и се попитах на какво се дължи тази радост. Нали не се връщах нито в собствен дом, нито на постоянно местожителство, нито там, където най-близки приятели тъжат за мен и очакват моето завръщане. „Разбира се, мисис Феърфакс ще те посрещне със спокойната си, приветлива усмивка — говорех на себе си аз, — а малката Адел ще пляска с ръце и ще скача наоколо; но ти прекрасно знаеш, че не мислиш за тях, а за другиго, който не мисли за теб.“

Но нима има нещо по-упорито от младостта? Нима има нещо безразсъдно от неопитността? И двете твърдяха, че ще бъде голямо удоволствие отново да видя мистър Рочестър, независимо дали той ще ме погледне, и добавяха: „Бързай, бързай! Бъди при него, докато можеш, защото остават само няколко дни или най-много няколко седмици и вие ще се разделите навеки.“ И като сподавих в себе си някакво непознато още за мен отчаяние, някакво тежко чувство, което не можех и не исках да търпя в душата си, аз забързах напред.

В торнфийлдските ливади също събират сено или по-право косачите вече са свършили работа и се връщат в къщи с гребла на рамо — сега, когато се връщам и аз. Напред остават още една-две ливади, след това трябва да напусна пътя — и ще се озова пред вратите на Торнфийлд. Колко много цъфнали рози! Но нямам време да откъсна дори една, трябва да бързам за в къщи. Минах покрай висока шипка, протегнала гъстолистите си, отрупани с цветове вейки над пътеката. Ето че пред мен е познатата ограда — и изведнъж видях мистър Рочестър, седнал с бележник и молив в ръце; той пишеше нещо.

Не, това не бе привидение. И все пак всеки мой нерв трепереше. За миг изгубих контрол над себе си. Какво значи това? Не очаквах, че така ще треперя, когато го видя, и че ще загубя способност да говоря и да се движа. Ей сега ще се върна обратно, не мога да допусна такава глупост. Има и друг път за в къщи. Но дори да знаех двадесет други пътища, беше вече късно: той ме видя.

— Здравейте! — викна той и остави бележника и молива. — Ето ви най-сетне! Елате насам!

Да кажем, че отида при него, но как би станало това — не знаех. Едва съзнавах движенията си и исках само едно — да мога да си придам спокоен вид и преди всичко да овладеем изражението на лицето си, което чувствавах, че упорито отказва да ме слуша и се мъчи да изрази тъкмо онова, което бях твърдо решила да скрия. Но аз имах воал и го спуснах. Може би все пак ще смогна да се овладеем и да изляза с достойнство от това положение.

— И тъй, това сте вие, Джейн Еър? И идвате пеш от Милкоут? Да, разбира се, това е в тон с навиците ви: да не изпратите за карета, която, тракайки с колелата си, да ви докара като всички други хора, а да се върнете у дома си незабелязано по здрач, сякаш сте призрак или сянка. Къде, по дяволите, се губихте цял месец?

— Бях у вуйна си, сър; тя почина.

— Отговор в стила на Джейн Еър! Ангели небесни! Тя идва от друг свят, от царството на мъртвите, и ми съобщава това, срещайки ме сам в здрача! Ако смеех, щях да ви докосна, за да се убедя дали сте от плът, или сте сянка, дух!... Но по-скоро бих хванал синия блуждаещ блатен огън. Скитница такава! — добави той, като мълча известно време. — Цял месец ви нямаше при мен! И, разбира се, съвсем ме забравихте, кълна се в това!

Знаех, че за мен ще бъде радост да видя отново господаря си въпреки мъчителния страх, че той скоро ще престане да бъде мой господар, въпреки увереността, че не знача нищо за него. Но мистър Рочестър притежаваше такава изключителна способност да пръска около себе си радост (или така поне ми се струваше), че дори трохичките на тази радост, които той хвърляше за бездомните птички като мен, ми се струваха богато пиршество. Последните му думи бяха за мене балсам: те показваха, че за него все пак има значение дали съм

го забравила, или не. И нарече Торнфийлд мой дом. О, ако той наистина беше мой дом!

Мистър Рочестър не мърдаше от стълбичките на оградата, а не ми беше удобно да го помоля да ми стори път. Запитах го дали е бил в Лондон.

— Да. Сигурно доловихте това с шестото си чувство.

— Мисис Феърфакс ми писа.

— Съобщи ли ви тя защо съм ходил там?

— О, да, сър! Всички знаели защо отивате.

— Трябва да видите каретата, Джейн, и да ми кажете дали мислите, че ще подхожда на мисис Рочестър, а също и дали съпругата ми ще прилича на кралица, когато се облегне на пурпурните възглавнички. Бих искал, Джейн, външността ми поне малко да съответствува на нейната. Кажете ми, магьоснице, не можете ли с помощта на някаква вълшебна билка или нещо от този род да ме превърнете в красив мъж?

— Никаква магия не ще помогне в този случай, сър — казах аз и мислено добавих: „Единственото вълшебно средство, което ще подеждва, са едни влюбени очи; за такива очи вие сте достатъчно красив; или по-право — вашата суровост е по-пленителна от всяка красота.“

Мистър Рочестър понякога отгатваше мислите ми с необяснима проникателност. И този път той не обърна внимание на гласно изразения отговор, но ми се усмихна с особена, характерна за него усмивка, която се появяваше на лицето му много рядко. Изглежда, смяташе, че тя е неподходяща за обикновени случаи. В нея се чувствуваше сърдечна топлина, която ме сгря като слънчеви лъчи.

— Минете, Джанет — каза той, правейки ми път. — Вървете в къщи и нека изморените ви скитнически нозе си отпочинат под приятелски покрив.

Не ми оставаше нищо друго, освен мълчаливо да се подчиня: нямаше нужда да разговарям повече. Преминах оградата, без да кажа нито дума, и смятах да продължа. Но някакъв порив властно ме задържа, някаква сила ме накара да се обърна. И аз казах или по-точно нещо в мен изрази гласно мислите ми въпреки нежеланието ми:

— Благодаря ви, мистър Рочестър, за вашата голяма доброта. Не зная защо, но се радвам, че се връщам отново при вас. Там, където сте

вие, е моят дом, моят единствен дом.

И закрачих напред с такава бързина, че той едва ли би могъл да ме настигне, дори да искаше. Като ме видя, малката Адел просто полудя от радост. Мисис Феърфакс ме посрещна с обичайната си приветливост. Лия се усмихна: даже Софи ми каза весело „bon soir“. Всичко беше много мило: няма по-голямо щастие от това да чувствуваш, че хората те обичат и че присъствието ти им доставя радост.

Тази вечер аз реших да не мисля за бъдещето, да не слушам онзи глас, който ми напомняше за близката раздяла и наближаващата печал. След като изпихме чая си и мисис Феърфакс се зае с ръкоделието, след като аз седнах край нея на едно столче за крака, а Адел, коленичила, на килима, силно се притисна до мен, чувството на взаимна привързаност сякаш описа около нас златния кръг на спокойствието и аз безмълвно се помолих раздялата ни да не бъде много скорошна и да не ни тласне далеч един от друг. Но когато неочаквано влезе мистър Рочестър и поглеждайки ни, сигурно остана възхитен от отличното ни разбирателство, когато той каза, че сигурно маминка сега се е успокоила, тъй като осиновената ѝ дъщеря е пак при нея, и добави, че Адел е „prête à croquer sa petite maman Anglaise“^[1], изведнъж изпитах слаба надежда, че може би и след брака си той ще ни остави някъде заедно под своето покровителство и няма да ни лиши напълно от лъчезарното си присъствие.

Първите две седмици след завръщането ми в имението Торнфийлд минаха при подозрително спокойствие. Никой не говореше за сватбата на господаря и аз не виждах никакви приготовления за това събитие. Почти всеки ден питах мисис Феърфакс дали не е чула нещо по-определено и винаги отговорът беше отрицателен. Веднъж тя ми каза, че попитала направо мистър Рочестър кога ще доведе в дома си булката, но той отвърнал само с някаква шега и с един от странните си погледи, затова тя никак не знаела какво да мисли.

Едно обстоятелство особено ме учудваше: всякакви посещения в Инграм Парк, всякакви разходки дотам и обратно се прекратиха. Наистина имението Инграм беше чак на границата с друго графство, на двадесет мили от Торнфийлд, но какво значи разстоянието за страстно влюбения! Опитен и неуморим конник като мистър Рочестър можеше да отиде и се върне за една сутрин. И аз почнах да тая у себе

си надежди, за които нямах никакво основание: може би сватбата се е развалила или пък слуховете са били неверни, а може би един от двамата или и двамата са променили плановете си. Винаги поглеждах лицето на господаря си, за да видя дали не е тъжно или гневно, но то бе чисто и безоблачно както никога. И ако понякога, когато мистър Рочестър биваше с мен и Адел, аз изведнъж загубвах настроение и ставах печална, той даже се развеселяваше. Никога господарят ми не бе ме викал при себе си така често, както през тези дни, никога не бе бивал тъй мил към мен и, уви, никога досега не бях го обичала тъй силно!

[1] ... готова да изхруска английската си маминка... (фр.) — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Над Англия цареше прекрасно лято. Нашата заобиколена отвсякъде с море страна никога преди не бе виждала толкова ясно небе и толкова много слънчеви дни. Сякаш тези лазурни дни бяха долетели като ято чудесни прелетни птици право от Италия и бяха спрели да си починат на скалите на Албион. Сеното беше вече прибрано; ливадите около Торнфийлд се зеленееха окосени, пътищата бяха побелели и прашни, дърветата се възправяха в разкошните си летни одежди, гъстолистите храсти и горички се открояваха ясно на фона на облените от слънчевите лъчи ливади.

Една вечер Адел, която цял следобед бе събирала горски ягоди, си легна уморена, щом залезе слънцето. Почаках да заспи, после излязох на двора и се упътих към градината.

Настъпи най-приятният час от денонощието. Угасна жаркият ден, капките на росата освежиха задъханата долина и напечените хълмове. Там, където слънцето се бе потопило чисто, лишено от пищната украса на облаците, сияеше величествена червенина, която, пламнала като рубин в една точка — върха на един хълм, — се разливаше по небето и постепенно се разтапяше към средата на небосклона. Изтокът също имаше свой чар: чисто, тъмносиньо небе със скромнен накит — една самотна звезда; скоро щеше да се появи и луната, но тя още не бе се показала на небето.

Известно време се разхождах по плочите пред къщата и по едно време от някакъв прозорец ме лъхна добре познат аромат — аромат на пура; видях, че прозорецът на библиотеката е открянат. Може би някой ме наблюдаваше оттам. Затова свърнах към овощната градина. Това беше най-удиненото и възхитително кътче от целия парк, пълно с дървета и цветя; от едната страна — откъм двора — градината беше оградена с висока стена, а от другата се простираше букова алея, която я отделяше от ливадата. Полегналата ограда в дъното беше единствената преграда между нея и тихите поля. До тази ограда водеше една лъкатушна алея с лаврови дървета от двете страни, а в

края ѝ, около един грамаден див кестен, имаше пейка. Там човек можеше да броди, незабелязан от никого. И тъй сладко миришеше бисерната роса, такова безмълвие цареше в спускащия се здрач, щото ми се струваше, че съм в състояние да седя вечно в такова тихо кътче: но като минавах край цветята и плодните дръвчета в предната част на градината, където тя бе озарена от лъчите на изгряващата луна, нещо изведнъж ме накара да се спра. Това не беше звук, нито нечия поява, а пак същият аромат.

Около мене пръскаха вечерните си ухания шипките и жасмините, карамфилите и розите, но ароматът, който усетих отново, не лъхаше от листата и цветята. Това беше — познавах я добре — миризмата от пурата на мистър Рочестър. Огледах се наоколо и се послушах. Виждах дърветата, натежали от зреещи плодове. Чувах славея, който лееше трелите си в горичката на половин миля оттук. Но не забелязах никого, не долових и никакви стъпки. Обаче ароматът се усещаше все по-силно. Трябваше да избягам; втурнах се към вратичката, която водеше към храстите — и видях да влиза в градината мистър Рочестър. Мушнах се в един бръшлян. Той сигурно няма да стои дълго, ще се върне и ако не шумоля, няма да ме забележи.

Но не: вечерта навярно привлича и него, както мен. И на него му харесва старата градина; той бавно върви по пътеката, като ту повдига някое клонче на френско грозде и оглежда едрите като сливи плодове, ту си взема някоя зряла череша, отронила се върху зида, ту се навежда над цъфнали в букет цветя, за да вдъхне аромата им или да се полюбува на капките роса по тях. Край мен прелита с бръмчене голяма пеперуда; тя каца на едно стъбълце до краката му. Мистър Рочестър я вижда и се навежда да я разгледа.

„Сега той стои с гръб към мен и вниманието му е заангажирано; ако мина тихичко покрай него, може би ще успея да се изплъзна незабелязано“ — реших аз.

Тръгнах по един бордюр от чимове, та шумът на стъпките ми по пясъчната алея да не ме издаде. Мистър Рочестър стоеше сред цъфналите лехи на един-два метра от мястото, където трябваше да мина. Пеперудата, изглежда, изцяло бе погълнала вниманието му. „Ще мина благополучно“ — помислих си аз. Но когато прекрачих дългата му сянка (луната още не бе се издигнала високо), той каза спокойно, без да се обръща:

— Джейн, елате и вижте това създание.

Движех се съвсем безшумно, а той стоеше гърбом към мен — нима сянката му ме усети? Трепнах, сетне се приближих до него.

— Вижте крилата ѝ — рече мистър Рочестър; — подобни насекоми има на Антилските острови. Такива големи и ярки пеперуди в Англия са рядкост. Ах! Хвъркна!

Пеперудата отлетя. Аз също направих няколко плахи крачки, но мистър Рочестър ме последва и когато дойдохме до вратичката, каза:

— Върнете се. В такава чудесна вечер е срамота да стоите в къщи; може ли да мислите за сън, когато слънчевият залез се среща тъй възхитително с изгрева на луната!

Обикновено съм доста находчива, но има моменти, когато съвсем се обърквам, опитвайки се да се извиня. И това се случва с мен все в най-критичните моменти, когато някоя уместна дума или някой благовиден предлог биха могли да ме измъкнат от трудното положение. Не исках да се разхождам по това време сама с мистър Рочестър из тъмната градина, но не можех да измисля никакъв предлог, за да си отида. Последвах го с плахи стъпки, а мисълта ми трескаво се мъчеше да открие някакво спасително средство, за да се измъкна. Обаче той беше толкова спокоен и сдържан, че изведнъж изпитах срам за смущението си. Ако във всичко това имаше нещо лошо, то несъмнено се криеше само у мен — той нищо не подозираше и беше съвсем спокоен.

— Джейн — заговори мистър Рочестър, когато тръгнахме по оградената с лаврови дървета алея и бавно се упътихме към полегналата ограда и кестена, — хубаво е лете в Торнфийлд, нали?

— Да, сър.

— Сигурно успяхте да посвикнете с този дом — вие, която знаете да цените красотата на природата и така умеете да се привързвате.

— Да, аз наистина се привързах към него.

— А виждам, макар за мен това да е непонятно, че свикнахте и с това лекомислено същество, малката Адел. И дори с простодушната мисис Феърфакс.

— Да, сър; по различен начин, но се привързах и към двете.

— И бихте съжалявали много, ако се разделите с тях, нали?

— Да.

— Жалко! — възкликна той, като въздъхна и замълча. — Така става винаги в живота — продължи след малко. — Още не си успял да се привържеш към някое приятно място и вече някакъв глас те зове да станеш и да го напуснеш, тъй като часът за отмора е изтекъл.

— Трябва ли да го напусна, сър? — попитах аз. — Трябва ли да напусна Торнфийлд?

— Сигурно трябва, Джейн. Много съжалявам, Джанет, но, изглежда, ще трябва да го напуснете.

Това беше удар. Но аз не се поддадох на отчаянието.

— Добре, сър. Ще бъда готова веднага щом ми кажете, че трябва да сторя това.

— Казвам ви го сега. Тази вечер.

— Значи, възнамерявате да се жените, сър.

— Точ-но та-ка, точ-но та-ка. С присъщата си прозорливост вие отгатнахте това.

— И скоро ли ще стане сватбата, сър?

— Много скоро, моя... тоест мис Еър. Сигурно си спомняте, Джейн, че бяхте известена от мълвата или от самия мен за намерението ми да надяна на шията си свещения хомот на брака и да премина в блаженото царство на съпружеския живот, тоест да взема в прегръдките си мис Инграм. (Наистина, за да я прегърна, са нужни дълги ръце; но това не е беда: колкото по-обемист е такъв прекрасен предмет като моята красавица Бланш, толкова по-добре.) Та както казах... Слушайте, Джейн! Защо обърнахте глава? Нима видяхте още някоя пеперуда? Това бе една дяволска пеперуда, дете, „литнала към своя дом“. Искам да ви напомня, че с присъщия ви такт, който толкова уважавам у вас, с вашата предвидливост, благоразумие и скромност, които така подхождат на вашето отговорно и зависимо положение, вие първа казахте, че в случай че се ожения за мис Инграм, за вас и за малката Адел ще бъде по-добре да се махнете оттук. Ще отмина обидата, която нанасяте на възлюблената ми по този начин. Да, когато бъдете далеч оттук, Джанет, ще се помъча да забравя това. Ще помня само колко мъдро е било вашето предложение — толкова мъдро, че реших да изпълня съвета ви. Адел ще постъпи в училище, а вие, мис Еър, трябва да си намерите друго място.

— Добре, сър; веднага ще дам обявление. А дотогава, надявам се... — Искях да кажа: „Надявам се, че ще мога да остана тук, докато

си намеря някое друго убежище.“ Но замълчах, тъй като се чувствах безсилна да произнеса толкова дълга фраза: гласът ми отказваше да ме слуша.

— След около месец, надявам се, ще бъда младоженец — продължи мистър Рочестър. — А междувременно сам ще се заема да ви намеря работа и квартира.

— Благодаря ви, сър; съжалявам, че ви създавам...

— О, не се извинявайте, моля! Считам, че щом една подчинена изпълнява прекрасно задълженията си, като вас, тя има известно право да поиска от своя работодател някоя малка услуга, която той при добро желание би могъл да й направи. Дори вече чух от бъдещата си тъща за едно място, което според мен е подходящо: става дума за възпитанието на петте дъщери на мисис Дайънисиъс О'Гол от Битърнат Лодж в Конот, Ирландия. Надявам се, че Ирландия ще ви хареса; казват, че хората там били много сърдечни.

— Много е далече, сър.

— Няма значение... Такова момиче като вас не бива да се плаши нито от разстоянието, нито от пътя.

— Не от пътя, а от разстоянието. И после — от морето. То е такава преграда...

— Преграда между какво, Джейн?

— Между мен и Англия... и Торнфийлд, и...

— И какво още?

— И вас, сър.

Това се изтръгна от мен почти неволно и също тъй неволно от очите ми бликнаха сълзи. Разбира се, аз плачех съвсем тихо и се мъчех да не хълцам. Но мисълта за мисис О'Гол от Битърнат Лодж скова с лед сърцето ми. Още по-студено ми стана при мисълта за солените пенливи вълни, които несъмнено като пропад стяха да ме разделят от господаря ми, до когото вървах сега; но най-тежка беше мисълта за още по-непреодолимата преграда — богатството, общественото положение и установените порядки, които ме отделяха от онзи, когото така естествено и непринудено обичах.

— Много е далече — повторих аз.

— Далече е, не споря. И когато пристигнете в Битърнат Лодж, в Конот, Ирландия, никога вече няма да ви видя, Джейн; съвсем сигурен съм в това. Никога не ще отида в Ирландия, тъй като тази страна

никога особено не ме е привличала. Ние бяхме добри приятели, Джейн, нали?

— Да, сър.

— А когато приятелите трябва да се разделят, иска им се да прекарат заедно малкото часове, които им остават. Хайде да поговорим за пътя и за раздялата поне половин час, докато звездите изгреят на небето. Ето кестена, и пейката около стария му дънер. Елате, ще поседим несмущавани тази вечер, защото никога вече не ще можем да седим там един до друг. — Мистър Рочестър ми протегна ръка, настани ме на пейката и седна и той.

— До Ирландия има много път, Джанет; съжалявам, че трябва да изпратя малката си приятелка на такова изморително пътешествие; но щом иначе не може, какво да правя? Как мислите, Джейн, има ли нещо общо между нас?

Не можах да се реша да отговоря в тази минута — сърцето ми бе замряло.

— Защото — продължи той — понякога изпитвам странно чувство към вас. Особено когато сте близо до мен както сега — струва ми се, че сърцето ми е свързано със здрава струна с вашето сърце. Но страхувам се, че ако между нас легне бурното море и се проточат още около двеста мили, тази струна ще се скъса. И съм сигурен, че сърцето ми ще кърви. А вие... вие сигурно ще ме забравите.

— *Никога* не ще ви забравя, сър, вие знаете... Не, не можех да продължа.

— Джейн, чувате ли как пее славеят в горичката? Чуйте!

Слушах и конвулсивно ридаех. Не бях в състояние да сдържам чувствата си. Бях принудена да дам воля на сълзите — отчаянието разтърси цялото ми същество. И когато най-сетне заговорих, сторих го само за да кажа:

— По-добре да не бях се раждала на този свят, никога да не бях идвала в Торнфийлд!

— Защото ви е жал да се разделите с него ли?

Дълбокото вълнение, предизвикано от скръбта и любовта, все по-властно ме обземаше, напираше навън и искаше своите права: искаше да живее, да вземе връх над всичко. Да. И да заговори!

— Мъчно ми е да се разделя с Торнфийлд! Обичам го! Обичам го, защото живях в него пълноценно и радостно — макар и за малко.

Тук не ме заплашваха. Не ме унижаваха. Не бях принудена да водя жалко съществуване сред нищожни хорица, не бях изключена напълно от живота, в който има светлина, сила и възвишени чувства. Тук можех да разговарям лице с лице с този, когото почитах и от когото се възхищавах — имах възможност да общувам с един необикновен, деен и богат ум. Срегнах вас, мистър Рочестър; и изпитвам болка и ужас при мисълта, че ще бъда напълно откъсната от вас, и то навеки. Разбирам, че трябва да си отида, но това за мен е равносилно на смърт.

— А защо трябва да си отидете? — попита той изведнъж.

— Как защо? Нима сам вие не ми казахте защо?

— Каква причина ви изтъкнах?

— Причината е мис Инграм, благородната и красива жена — вашата съпруга!

— Моята съпруга? Каква съпруга? Аз нямам съпруга!

— Но ще имате.

— Да... Ще имам!... Ще имам! — Той стисна зъби.

— Значи, трябва да си отида... вие сам казахте това.

— Не; ще останете тук! Кълна се, че ще останете!

— А аз ви казвам, че ще си отида! — възразих почти грубо аз. — Нима мислите, че ще мога да търпя положение, при което няма да знача нищо за вас! Нима мислите, че съм автомат, безчувствена машина и мога да живея дори след като изтръгнете от устата ми насъщния ми хляб и ме лишите от глътката живителна вода? Нима мислите, че щом съм бедна, с обикновен произход, скромна и дребна на ръст, нямам душа и сърце? Грешите! И аз като вас имам душа, имам и сърце! Ако бог ми бе дал малко красота и повече богатство, и аз щях да ви причиня страдание, ако бяхте решили да се разделите с мен, както на мен ми е трудно да се разделя с вас. Говоря ви сега, презряла установените порядки, условностите и дори отхвърлила всичко земно; всъщност духът ми говори с вашия дух, сякаш вече сме прекрачили гроба и сме застанали пред божия престол, равни един на друг — каквито сме всъщност.

— Каквито сме всъщност — повтори мистър Рочестър. — Да — добави той, като обви ръце около мен, притисна ме до гърдите си и впи устни в моите, — да, Джейн!

— Да, така е, сър — подех аз, — и все пак не е така; вие сте женен човек или все едно, че сте женен и че сте се свързали с

недостойна за вас жена, към която не изпитвате симпатии и която, уверена съм, не обичате истински, защото съм виждала как ѝ се подигравате. Аз бих презряла такъв съюз. Ето защо съм по-добра от вас... Пуснете ме!

— Къде, Джейн? В Ирландия ли?

— Да... В Ирландия. Казах ви всичко и сега мога да отида, където си искам.

— По-спокойно, Джейн; не се дърпайте като обезумяла от страх птичка, която, мъчейки се да се изскубне, губи своите перца.

— Аз не съм птичка и никакви мрежи не могат да ме задържат; аз съм свободно човешко същество с независима воля, която сега изисква да ви напусна.

Направих още едно усилие, изтръгнах се от обятията му и застанах пред него.

— И вашата воля ще реши вашата съдба — каза той. — Предлагам ви ръката си, сърцето си и богатството си.

— Вие играете някакъв фарс, на който само мога да се смея.

— Моля ви да ми станете другарка в живота — да бъдете част от мен, неразделна от мен в живота.

— Вие вече сте направили избора си и трябва да се придържате към него.

— Джейн, помълчете за миг, много сте развълнувана. Аз също ще помълча.

По алеята с лавровите дървета се понесе лъх на вятър и зашумоля в клоните на кестена. Вятърът отмина далеч, далеч — много далеч — и стихна. Единствените звуци, които нарушаваха нощната тишина, бяха славеевите трели. Като се заслушах в тях, аз отново заплаках. Мистър Рочестър седеше мълчалив, гледайки ме с нежен и сериозен поглед. След известна пауза той заговори:

— Елате при мен, Джейн, и нека се обясним и се помъчим да се разберем.

— Никога не ще дойда при вас. Вече съм откъсната от вас, не мога да се върна.

— Но, Джейн, викам ви като своя жена; само за вас съм имал намерение да се женя.

Аз мълчах. Мислех, че той ми се присмива.

— Елате, Джейн, елате при мен.

— Между нас стои вашата съпруга.

Мистър Рочестър стана и с една крачка се изправи до мен.

— Ето моята съпруга — каза той, като отново ме привлече към себе си. — Ето равното на мен същество, ето подходящата за мене партия. Джейн, искате ли да се омъжите за мен?

Аз все още не отговорях нищо и отново се изтръгнах от обятията му. Все още не можех да му повярвам.

— Съмнявате ли се в мене, Джейн?

— Да.

— Не ми ли вярвате?

— Никак.

— Значи, аз според вас съм лъжец? — разпали се той. — Малки скептико, ще намеря начин да ви убедя. Каква любов мога да изпитвам аз към мис Инграм? Никаква, и вие добре го знаете. А тя нима ме обича? Никак. И си направих труда да го докажа: пръснах слух, че състоянието ми не съставлява и една трета от предполагаемото, и след това се явих при нея, за да видя как ще реагира. И тя, и майка ѝ ме посрещнаха хладно. Не искам, не мога да се ожения за мис Инграм. А вас, странното, бих казал дори неземно същество, обичам повече от всичко. Вас — бедната и скромната, вас — дребното, съвсем обикновено момиче, както сама се наричате, вас аз моля да се омъжите за мен.

— Как? Мене ли? — възкликнах аз, започнала да му вярвам, като виждах колко е искрен и непосредствен. — Аз, която нямам нито един приятел на света освен вас, ако вие наистина сте мой приятел, и нито петак повече от онова, което ми плащате?

— Вас, Джейн. Вие трябва да бъдете моя, всецяло моя. Искате ли? Кажете „да“, по-скоро!

— Мистър Рочестър, дайте ми възможност да погледна лицето ви, обърнете се така, че луната да го озарява.

— Защо?

— То ще ми каже истината. Обърнете се!

— Ето. Едва ли ще различите на него нещо повече, отколкото на една омачкана, изподраскана страница. Четете, само че по-скоро, защото страдам.

Лицето му беше много развълнувано; то гореше и трескаво потрепваше, а очите блестяха със странен пламък.

— О, Джейн, вие ме мъчите! — възкликна той. — Вашият изпитателен и заедно с това предан и великодушен поглед ме мъчи.

— Защо ви мъчи? Ако не ме мамите и предложението ви е искрено, мога да се отнеса към вас само с благодарност и преданост.

— Благодарност! — рече мистър Рочестър натъртено и буйно продължи: — Джейн, приеми по-скоро предложението ми. Кажи: Едуард — назови ме с малкото ми име, — Едуард, съгласна съм да бъда твоя жена.

— Искрен ли сте? Действително ли ме обичате? Сериозно ли искате да бъда ваша жена?

— Да, искам! И ако е необходима клетва, за да те уверя, ето — заклевам се.

— В такъв случай, сър, аз съм съгласна да се омъжа за вас.

— Кажи: Едуард... моя малка женице!

— Скъпи Едуард!

— Ела при мен, ела при мен всецяло — каза той и добави със силно развълнуван глас, шепнейки ми на ухото и допирайки бузата си до моята: — дай ми щастие и аз също ще те направя щастлива.

— Бог да ми прости! — продължи той след кратко мълчание. — И нека хората не ми се бъркат. Аз я спечелих и ще си я запазя.

— Няма кой да се бърка, сър. Аз нямам роднини.

— Нямаш... и по-добре! — каза той.

Ако го обичах по-малко, сигурно щяха да ми се сторят страшни тонът и екзалтираният израз на лицето му. Но седнала до него, освободена от призрака на раздялата и призована пред райските врати на съединението, аз мислех само за онова блаженство, с което той така щедро ме дари. Той повтаряше непрекъснато:

— Щастлива ли си, Джейн?

А аз непрекъснато отговарях:

— Да.

— Това ще изкупи всичко, всичко ще изкупи — шепнеше той. — Нима не я намерих самотна, безприютна, нестоплена от никого? Нима няма да я пазя, да храня нежни чувства към нея, да бъда нейна утеха? Нима не гори в сърцето ми любов и не са твърди решенията ми? Това ще изкупи всичко пред божия съд. Зная, че моят създател одобрява това. А какво представлява присъдата на смъртните! Презирам хорския съд! Обявявам двубой на общественото мнение!

Но какво затъмни небето? Луната още не бе залязла, а всичко наоколо тънеше в мрак. Толкова близко до мен беше лицето на мистър Рочестър, и пак с мъка различавах чертите му. И каква болка терзаше кестена? Той се огъваше и стенеше, а между лавровите дървета с вой се понесе вихър и връхлетя върху нас.

— Трябва да си вървим — каза мистър Рочестър. — Времето се разваля, а аз бих могъл да стоя тук с теб чак до утре, Джейн.

„И аз също“ — мина ми през ума. Навярно бих изрекла гласно тези думи, но в този момент зад облака, който гледах, внезапно се изтръгна синьо-червена пъргава стрела, разнесе се тътен и трясък съвсем наблизко и аз захрих заслепените си очи о рамото на мистър Рочестър.

Плисна дъжд. Ние побягнахме с все сила по алеята през градината към къщи. Но преди да успеем да стигнем до вратата, станаме вир-вода. В хола мистър Рочестър тъкмо сваляше шала ми и бръскаше капките от разпилените ми коси, когато мисис Феърфакс се появи на прага на стаята си. Нито аз, нито мистър Рочестър я забелязахме отначало. Лампата гореше. Часовникът показваше полунощ.

— Хайде, сваляй по-скоро мокрите дрехи — рече той. — И лека нощ, лека нощ, мила!

Той няколко пъти ме целуна. Когато се освободих от прегръдките му и вдигнах очи, видях вдовицата — бледа, сериозна, учудена. Аз само ѝ се усмихнах и изтичах нагоре. „Обясненията можем да отложим за друг път“ — рекох си аз. Все пак, когато се озовах в стаята си, стана ми неприятно при мисълта, че мисис Феърфакс би могла да изтълкува неправилно макар и само за момента онова, което бе видяла. Но радостта скоро заличи всички други чувства и въпреки че вятърът виеше и гръмотевици трещяха силно и съвсем наблизко — почти веднага след блясъците на мълниите, а дъждът се ля като из ведро цели два часа, докато траеше бурята, аз не почувствувах нито страх, нито дори плахост. Мистър Рочестър три пъти идва до вратата ми да пита как се чувствавам, а това можеше да ми вдъхне спокойствие и увереност при всички обстоятелства.

Още не бях станала на другия ден, когато, при мен дотича малката Адел и каза, че мълния поразила големия див кестен на края на овощната градина и го разцепила на две.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Докато ставах и се обличах, премислях всичко, което се бе случило, и се питах сън ли е това. Не можех съвсем твърдо да повярвам, докато не видех отново мистър Рочестър и той не ми повтореше любовните си излияния и обещанието си.

Докато се решех пред огледалото, забелязах, че лицето ми вече не е бледо — то бе озарено от надежда, в цвета му имаше живот, а очите ми сякаш бяха загледани в самия извор на радостта и като че ли отразяваха искрящите му струи. Колко често се страхувах да гледам господаря си, тъй като мислех, че ще му бъде неприятен видът ми! А сега бях уверена, че ако той погледне лицето ми, любовта му няма да изстине. Избрах си една проста, но чиста и светла лятна рокля и я облякох. Изглежда, още нито една дреха не ми бе отивала толкова, защото изобщо не бях носила никога роклите си с подобно блажено настроение.

Когато слязох тичешком долу в хола, не се учудих, че след нощната буря е настъпило сияйно юнско утро и че през отворената стъклена врата ме полъхва свеж и благоухаещ вятрец. Сякаш природата също се радваше, че съм щастлива! По алеята към имението вървеше една просякиня с малко момченце; те бяха бледи, окъсани — аз изтичах при тях и им дадох всичките пари, които имах в кесията си: три-четири шилинга. Всички хора — и добри, и лоши, трябваше да вземат участие днес в моята радост. Гарваните грачеха и птичките пееха, но най-весело звучеше музиката на възторженото ми сърце.

От прозореца надникна мисис Феърфакс и с печална физиономия ми каза мрачно:

— Мис Еър, ще дойдете ли да закусвате?

На масата тя беше спокойна и студена. Ала аз нищо не можех да ѝ обясня. Трябваше да почакам, докато господарят ми даде необходимите обяснения; нека потърпи. Хапнах надве-натри и бързо се качих горе. Адел тъкмо излизаше от учебната стая.

— Къде отиваш? Време е да започваме.

— Мистър Рочестър ми каза да отида в детската стая.

— Къде е той?

— Ей там. — И тя ми показва стаята, откъдето бе излязла.

Влязох и го намерих действително там.

— Ела да си кажем добро утро — рече той.

Аз с радост пристъпих напред. Сега не бях посрещната с хладни думи, дори не само с ръкостискане — той ме прегърна и целуна. И това ми се стори напълно естествено — да бъде толкова мил и нежен с мен.

— Джейн, днес ти просто цъфтиш, усмихваш се и си чудесна — каза той. — Наистина си чудесна тази сутрин. Това ли е моята малка бледа магьосница? Това ли е моята малка сръдла? Това малко момиче със сияещо лице, с трапчинки на бузите, с алени устни, с копринени кестеняви коси и блестящи кафяви очи? (Аз имам зелени очи, читателю, но ще го извините за грешката. За него те, изглежда, имаха друг цвят.)

— Това е все същата Джейн Еър, сър.

— Скоро това ще бъде Джейн Рочестър — добави той. — След четири седмици, Джанет, и нито ден по-късно! Чуваш ли?

Чувах и все още не разбирах напълно; главата ми се замая. Прониза ме странно чувство: бях не толкова зарадвана, колкото поразена и зашеметена; това беше нещо като страх.

— Ти бе тъй румена и изведнъж пребледня, Джейн. Какво ти е?

— Нищо, сър, не съм свикнала да ме наричат така — Джейн Рочестър.

— Да; мисис Рочестър — каза той. — Младата мисис Рочестър, съпругата на Феърфакс Рочестър.

— Това не би могло да стане, сър; то звучи съвсем невероятно. Човешките същества в този свят никога не се радват на пълно щастие, а аз съм се родила със съдба, различна от съдбата на ближните ми. Не мога да си представя, че ми е отредено такова щастие; струва ми се, че това е вълшебна приказка — съм наяве.

— Който аз мога и ще превърна в действителност. Ще се заема с това още днес. Току-що писах на моя банкир в Лондон да ми изпрати скъпоценностите, които са на съхранение у него — това са скъпоценности, които преминават в наследство у всяка нова собственица на Торнфийлд. След един-два дни се надявам да ги сложа

в скута ти: искам да се ползуваш от същите предимства и същото внимание, което бих оказал и на една дъщеря на пер, ако решех да се ожена за нея.

— О, сър, скъпоценностите са ненужни! Не искам дори да чувам за тях. Скъпоценностите и Джейн Еър са две несъвместими неща. По-добре не ми ги подарявайте.

— Аз сам ще сложа брилянтната огърлица на шията ти и златната диадема на главата ти — тя много ще ти отива: природата е оставила на лицето ти аристократични черти, Джейн; и ще сложа гривни на тези тънки китки, а на тези нежни пръстчета — тежки златни пръстени.

— Не, не, сър! Нека да говорим за други неща, да променим темата на разговора, не се отнасяйте към мен като към красавица, аз съм най-обикновена гувернантка на служба при вас.

— За мен ти си красавица, и то красавица, желана от сърцето ми. Нежна и ефирна.

— Искате да кажете скромна и нищожна. Вие бълнувате, сър, или ми се присмивате. За бога, без иронии!

— Ще принудя и света да те признае за красавица — продължи той, а аз изпитвах все по-голяма неловкост от тона му, тъй като чувствах, че той или сам се заблуждава, или се опитва да заблуди мен. — Ще облека моята Джейн в атлаз и дантели и ще накича косите ѝ с рози, а главицата, която обичам — със скъпоценен воал.

— И тогава няма да ме познаете, сър, вече няма да бъда вашата Джейн Еър, а глупачка с палячовски дрехи, врана с паунови пера. Да се видя в дрехите на придворна дама, би било равносилно да видя вас, мистър Рочестър, в някакъв театрален костюм; освен това аз не ви наричам красавец, сър, макар да ви обичам силно, твърде силно, за да си позволя да ви лаская. Тъй че не ме ласкайте и вие.

Но той продължаваше все в същия дух въпреки възраженията ми:

— Още днес ще те взема в Милкоут, за да си избереш плат за няколко рокли. Нали ти казах, след месец ще се оженим. Сватбата ще бъде скромна, в ей онази черква; сетне веднага ще отидем в Лондон, а след кратък престой там ще отведе съкровището си в страни, където слънцето свети по-ярко; ще видиш лозята на Франция и равнините на Италия, ще видиш всички забележителности на древността и на

нашето време; ще опиташ живота на големите градове и ще се научиш да цениш себе си, сравнявайки са с другите.

— Ще пътешествувам ли? С вас, сър?

— Ще видиш Париж, Рим и Неапол, Флоренция, Венеция и Виена — по всички пътища, по които съм бродил, ще мина отново, този път с теб. И навсякъде, дето е стъпил кракът ми, ще останат и следите от твоите нозе на силфида. Преди десет години аз като безумен бродех по Европа, а спътници ми бяха презрението, омразата и гневът. Сега ще я посетя отново, пречистен и обновен, заедно с моя ангел-хранител.

Когато той каза това, аз се засмях.

— Съвсем не съм ангел — рекох аз, — и не ще стана, докато съм жива! Ще бъда само това, което съм. Мистър Рочестър, моля, не чакайте и не искайте от мен да бъда ангел. Това е толкова невъзможно за мене, колкото и за вас. Пък и аз съм не очаквам от вас да бъдете ангел.

— А какво очакваш от мен?

— Известно време вие може би ще бъдете такъв, какъвто сте сега — много кратко време; сетне ще изстинете, после ще станете капризен, а още по-късно груб и трудно ще мога да ви угаждам. Но когато достатъчно свикнете с мен, вие може би отново ще се привържете. Казвам „ще се привържете“, а не „ще ме обикнете“. Мисля, че вашата любов ще се изпари след половин година, дори по-скоро. Чела съм в книгите, написани от мъже, че този срок се смята за определен за чувствата на мъжа. Но мисля, че като приятел и другар никога няма да стана съвсем скучна на своя мил господар.

— Скучна ли? Да се привържа отново? Разбира се, ще се привързвам към теб все повече и повече. И ще те накарам да признаеш, че не само съм привързан, но и те обичам — с истинска, гореща и постоянна любов.

— Но нима вие сте капризен, сър?

— Към жените, които ми харесват само по лице, аз ставам същински демон, когато се убедя, че в тях няма нито душа, нито сърце, когато открия у тях пошлост, баналност, а може би и тъпота, грубост и лош нрав; но чистият поглед и живата реч, пламенната душа и характерът, който е гъвкав, но не се пречупва, който е ковък и

същевременно твърд — за такова същество аз винаги ще бъда верен и нежен.

— А срещали ли сте някога такова същество, сър? Обичали ли сте такава жена?

— Обичам я в момента.

— Не питам за себе си — ако действително отговарям на вашите високи изисквания.

— Никога не съм срещал друга като тебе, Джейн. Ти ми угаждаш и ме забавляваш. Ти си отстъпчива и ме караш и аз да бъда такъв, а на мен ми харесва да ти отстъпвам. И когато намотавам на пръста си тази мека копринена нишка, чувствавам трепет в ръката си и в сърцето си. Ти ме омагьосваш и ме побеждаваш. Но тази магия е по-приятна от всичко, което бих могъл да изразя, и победата, постигната от теб, ми е по-скъпа от всяка моя победа. Защо се усмихваш, Джейн? Какво значи това непонятно, тайнствено изражение на лицето ти?

— Спомних си, сър (ще ме извините за тази мисъл, тя възникна неволно), спомних си за Херкулес и Самсон и за жените, които са ги омагьосали...

— Това ли си спомни, малка магьоснице?...

— По-кратко, сър! Сега разсъждавате не съвсем разумно. Не по-разумно от тези две личности. Ако те бяха се оженили, сигурно щяха да бъдат груби след брака, за сметка на отстъпчивостта си като ухажори; страхувам се, че така ще постъпите и вие. Бих желала да знам какво ще ми отговорите след една година, ако ви помоля за нещо, което ще ви е неудобно или неприятно да сторите за мен.

— Помоли ме сега за нещо, Джанет. Дори да е най-неприятното за мен, пак бих желал да ме помолиш...

— Добре, ще ви помоля, сър. Молбата ми е вече готова.

— Казвай! Но ако продължаваш да ме гледаш и да се усмихваш така, кълна се, че ще се съглася на всичко предварително и ще изляза глупак.

— Ни най-малко, сър, моля ви за едно: не искайте да ви изпращат скъпоценностите и не ме накичвайте с рози. Все едно да общиете със златна дантела ей тази ваша обикновена носна кърпа.

— Може би искаш да кажеш, че златото не се нуждае от позлата? Зная това. Добре. Молбата ти ще бъде изпълнена: засега ще отменя

нареждането, дадено на банкера. Но ти нищо не си пожелала, просто отказа да приемеш подаръка ми, поискай нещо друго.

— В такъв случай, сър, бъдете така добър да удовлетворите любопитството ми по един силно интересуващ ме въпрос.

Той се смути.

— Какво, какво — изрече той припряно. — Любопитството е опасна слабост. Добре, че не се захлех да изпълнявам всяко твое желание.

— Но в това не би могло да има никаква опасност, сър.

— Казвай по-скоро, Джейн. Бих предпочел, вместо да задаваш въпроси за някаква тайна, да поискаш половината ми състояние.

— Слушайте, царю Артаксеркс^[1], за какво ми е половината ви състояние? Да не мислите, че съм някой лихвар, който търси да вложи парите си в недвижимо имущество? Бих предпочела да ми подарите цялото си доверие. Нима няма да се ползувам с доверието ви сега, когато вече сте ме приели в сърцето си?

— Ще се ползуваш с цялото ми доверие, Джейн. Но, за бога, не се мъчи да поемаш върху плещите си излишно бреме! Не жадувай за отровната ябълка като някоя долнопробна Ева.

— Защо не, сър? Вие току-що казахте колко много ви харесва това, че ви покорявам и че ви е приятно да се подчинявате. Защо тогава да не се възползувам от вашето признание? И да започна да настоявам и да искам — дори понякога да плача и се цупя, за да изпитам властта си над вас?

— Опитай се, само! Настоявай, искай — и край на играта.

— Нима вече дойде краят на играта? Много скоро се отказайте! Защо така помрачняхте? Веждите ви станаха по-дебели от пръста ми, а челото ви прилича на образа от едно дълбокомислено стихотворение, където то бе наречено „твърдина на гръмотевиците“. Сигурно ще бъдете такъв, когато се ожените.

— А ако ти бъдеш такава, аз като християнин скоро ще се откажа от идеята да се свържа с някоя магьосница или зъл дух. Но какво искаше да попиташ, малка вещице? Казвай!

— Ето че вече станахте неучтив. Но грубостта ми харесва много повече от ласкателствата. Затова ще предпочета да бъда *вещица*, отколкото ангел. Ето какво исках да попитам: защо толкова се мъчихте да ме убедите, че възнамерявате да се ожените за мис Инграм?

— Това ли е всичко? Слава богу! — Черните му сбърчени вежди се отпуснаха, той ме погледна, усмихна се и разроши косите ми, сякаш беше много доволен, че е избягнал някаква опасност. — Мисля, че трябва да призная — продължи той, — дори и ако предизвикам негодуването ти, Джейн, а вече имах възможност да видя колко си войнствена, когато си сърдита. Снощи на студената лунна светлина просто пламтеше, когато се разбунтува против съдбата и заяви твърдо, че си равна с мен. А впрочем, Джанет, всъщност ти ми направи предложение.

— Разбира се, аз. Но, моля ви, говорете по същността на въпроса, сър! Какво ще ми кажете относно мис Инграм?

— Е, аз се преструвах, че я ухажвам, за да те накарам да се влюбиш в мен тъй безумно, както аз се бях влюбил в теб. Знаех, че ревността в този случай ще бъде най-добрият ми съюзник.

— Чудесно! Сега виждам какъв сте егоист! Срамно, недостойно е да се постъпва така! Как не помислихте за чувствата на мис Инграм, сър!

— Нейните чувства се свеждат до едно — до гордостта. А гордостта трябва да бъде унижена. Ти ревнуваше ли, Джейн?

— Това не е толкова важно, мистър Рочестър. Не е необходимо да го знаете. Отговорете ми още веднъж съвсем искрено: уверен ли сте, че мис Инграм няма да страда от вашата лекомисленост? Че тя няма да се почувствува измамена и изоставена?

— В никакъв случай! Напротив, аз вече ти казах, че именно тя ме изостави: мисълта, че не съм достатъчно богат, изведнъж я накара да охладнее или по-точно угаси нейния плам.

— Имате странен, коварен ум, мистър Рочестър. Намирам, че принципите ви са малко ексцентрични.

— Никой не се е занимавал с моите принципи, Джейн, и може би те са малко неправилни поради недостатъчното внимание към тях.

— Не, кажете сериозно, мога ли да се наслаждавам на голямото щастие, което ме споходи, без да се страхувам, че някой друг ще изпитва горчивата болка, която самата аз изпитвах до неотдавна?

— Можеш, мое добро малко момиче. Няма на света друго същество, което да ме обича с такава чиста любов като тебе... Да, Джейн, душата ми е изпълнена с вяра в любовта ти, миросана е с тази вяра.

Притиснах устни до ръката му, която лежеше на рамото ми. Не можех да изразя колко го обичам; обичах го по-силно, отколкото изобщо може да се изрази с думи.

— Поискай още нещо — каза след малко той. — Приятно ми е, когато искаш, и аз се подчинявам.

И този път искането ми беше готово.

— Съобщете намеренията си на мисис Феърфакс, сър: тя ме видя снощи с вас в хола и остана смаяна. Обяснете ѝ всичко, преди да я видя отново. Ще ме боли, ако тази добра женица си състави лошо мнение за мен.

— Върви в стаята си и си сложи шапката — отвърна мистър Рочестър. — Днес ще дойдеш с мен в Милкоут; докато се приготвиш, ще обясня всичко на старицата. Дали не си мисли, че заради любовта си ти си се отрекла от света и той изобщо не съществува за теб?

— Тя сигурно мисли, че съм забравила своето място и вашето положение, сър.

— Място, място! Твоето място е в моето сърце и скъпо ще си плати всеки, който посмее да те оскърби сега или в бъдеще. Върви!

Облякох се бързо. И когато чух, че мистър Рочестър излиза от стаята на мисис Феърфакс, забързах натам. Старицата току-що бе започнала да чете частта от светото писание, която си бе определила за тази сутрин. Пред нея бе разтворена Библията, а очилата ѝ бяха сложени на книгата. Изглежда, тя бе забравила заниманието си, прекъснато от известието на мистър Рочестър. Погледът ѝ, прикован в срещуположната страна, изразяваше учудването на една тиха душа, разтревожена от неочакваната вест. Като ме видя, тя стана, помъчи се да се усмихне и избъбри някакво поздравление. Но и усмивката, и поздравлението останаха недоизказани. Тя вдигна очилата си, затвори Библията и отдръпна креслото си от масата.

— Толкова съм учудена — започна тя, — че просто не зная какво да ви кажа, мис Еър. Наистина ли не сънувам? Понякога се случва да задрям, когато съм сама, и тогава виждам неща, които никога не съм виждала. Неведнъж в такива случаи ми се е присънявало, че скъпият ми съпруг, починал преди петнадесет години, влиза и сяда до мен и дори чувам как ме вика по име — Алис, така ме наричаше обикновено. А сега доверете ми, истина ли е, че мистър Рочестър ви е направил

предложение? Не ми се смейте; стори ми се, че той беше тук преди пет минути и каза, че може би след месец ще станете негова жена.

— И на мен каза същото — отговорих аз.

— Каза ли? И вие му повярвахте? И вие се съгласихте?

— Да.

Тя смутено ме погледна.

— Никога не бих помислила такова нещо. Той е толкова горд. Всички Рочестъровци са били горди, а баща му освен това обичаше и парите. Нашият мистър Рочестър също минава за пресметлив. И въпреки това има намерение да се жени за вас?

— Така ми каза.

Мисис Феърфакс ме огледа. По очите ѝ разбрах, че не намира в мен онзи чар, който би ѝ помогнал да разреши загадката.

— Странно! — продължи тя. — Но, изглежда, е така, щом го казвате. Не зная само какво ще излезе от тази работа, трудно е да се каже. В такива случаи обикновено е желателно хората да бъдат равни по положение и състояние; при това между вас има двадесет години разлика. Той ви е почти като баща.

— Моля ви се, мисис Феърфакс! — възкликнах аз, обидена от тази нейна мисъл. — Какъв баща! Никой, който ни види заедно, не би помислил такова нещо! Мистър Рочестър изглежда двадесет и пет годишен и не само това — самият той се чувства съвсем млад.

— И действително ли ще се ожени за вас по любов? — запита тя.

Бях толкова оскърбена от студенината и недоверието ѝ, че в очите ми се появиха сълзи.

— Извинете, ако съм ви огорчила — продължи вдовицата, — но вие сте твърд млада и твърд малко познавате мъжете, че искам да ви предпазя. Една стара пословица гласи: „Не всичко, което блести, е злато“, твърд че се страхувам да не би моите и вашите очаквания да се окажат погрешни.

— Защо? Нима съм някакво страшилище? — попитах аз. — Нима е невъзможно мистър Рочестър да ме обикне искрено?

— Не. Вие изглеждате добре, а напоследък — още по-добре. Пък и мистър Рочестър има слабост към вас. Винаги съм забелязвала, че сте му нещо като любимка. Понякога много ме безпокоеше това негово явно предпочитание и понеже ви обичам, все се канех да ви предупредя, но ми бе неудобно дори да намекна за някаква опасност.

Знаех, че такава мисъл ще ви поразии, а може би и ще ви обиди. А вие се държахте толкова умно, толкова сдържано и тактично, че се надявах сама да се оправите. Не можете да си представите какво преживях снощи, когато ви търсех из цялата къща и никъде не можех да ви намеря, а и господаря го нямаше никъде, и когато след това ви видях в полунощ заедно.

— Е, сега това не е важно — прекъснах я аз нетърпеливо. — Достатъчно е, че всичко е в ред.

— Надявам се, че всичко ще бъде в ред докрай — каза тя. — Но повярвайте ми, трябва да бъдете много предпазлива. Гледайте да държите мистър Рочестър на разстояние, не се доверявайте нито на себе си, нито на него: хората с неговото положение обикновено не се женят за гувернантките си.

Бях вече много нервирана, когато за щастие дотича Адел.

— Вземете ме, вземете ме със себе си в Милкоут! — викаше тя. — Мистър Рочестър не иска, макар че в новата карета има много място. Помолете го, мадамозел, да ми разреши да дойда с вас.

— Добре, Адел! — И аз излязох бързо с нея, радвайки се, че се отървавам от мрачната си наставница. Каретата беше готова и в този момент се приближаваше към входа; господарят ми се разхождаше пред къщата, а Пайлът го следваше по петите.

— Нали може и Адел да дойде с нас, сър?

— Казах й, че не може. Никакви деца! Ще дойдеш само ти.

— Разрешете й да дойде, мистър Рочестър, много ви моля. Така ще бъде по-хубаво.

— Нищо подобно. Тя само ще ни пречи.

Тонът и погледът му бяха много резки. Изведнъж усетих гнева на съмненията и неприятния хлад, който вееше от предупрежденията на мисис Феърфакс — печатът на мрачна несигурност легна върху надеждите ми. Мисълта, че имам власт над мистър Рочестър, почти се изпари.

Бях готова да му се подчиня машинално, без по-нататъшни възражения; но като ми помогна да се кача в каретата, той ме погледна.

— Какво има? — попита той. — Защо помръкна лицето ти? Наистина ли искаш детето да дойде с нас? Ще ти бъде ли неприятно, ако то остане тук?

— Много по-добре би било да го вземем, сър.

— Бягай тогава бързо за шапката си, като стрела! — викна мистър Рочестър на Адел.

Тя хукна с всичка сила.

— Всъщност една загубена сутрин не е кой знае какво — каза той, — щом като в най-скоро време ще бъдеш завинаги изцяло моя: ще мислиш само за мен, ще разговаряш само с мен и ще се движиш само с мен.

Когато Адел се качи в каретата, тя най-напред се хвърли да ме целува, изразявайки с това благодарността си за моето застъпничество, обаче веднага бе сложена в ъгъла от другата страна на мистър Рочестър. Тя само жално ме поглеждаше оттам — строгият ѝ съсед я сковаваше; когато той беше в такова настроение, тя не смееше да му доверява впечатленията си, нито да се обръща към него с никакви въпроси.

— Нека Адел седне до мен — предложих аз, — може би ще ви пречи там, сър. От тази страна има достатъчно място.

Той ми я подаде, сякаш беше салонно кученце.

— Непременно ще я дам в училище — рече мистър Рочестър, но вече с усмивка.

Като чу това, Адел го попита без мадмоазел ли ще бъде там.

— Да — отговори той, — без мадмоазел. Смятам да отведа мадмоазел на луната, да намеря една пещера в някоя от белите долини сред вулканичните върхове и там мадмоазел ще живее с мен, само с мен.

— А какво ще яде? Вие ще я уморите от глад — забеляза Адел.

— Сутрин и вечер ще събирам за нея манна небесна. На луната хълмовете и долините са целите побелели от манна, Адел.

— Ами ако иска да се сгрее, къде ще намери огън?

— Огън има в огнедишащите планини; когато ѝ стане студено, ще я отведа на някой връх и ще я сложа на крайчеца на кратера.

— О, колко ще ѝ бъде зле там, съвсем неудобно! А кой ще ѝ даде нови дрехи, когато скъса старите? Нали там няма къде да намери нови?

Мистър Рочестър се престори на смутен.

— Хм... — каза той — а какво би направила ти, Адел, в такъв случай? Хайде, напрегни мозъка си. Може би един бял или розов облак ще ѝ подхожда за рокля. А от дъгата ще се отреже много хубав шарф.

— Тя така изглежда много по-добре — заяви Адел, като помисли известно време. — И после, сигурно ще ѝ омръзне да живее на луната само с вас. Аз на нейно място за нищо на света няма да се съглася да отида там с вас.

— Но ето че тя се съгласи; обеща ми.

— А как ще отидете дотам? Нали няма път до луната, дотам може да се стигне само по въздуха; а нито вие, нито тя можете да летите.

— Виж тази поляна, Адел! — Бяхме напуснали Торнфийлд и бързо се носехме по гладкия път към Милкоут; прахът беше се слегнал след бурята, а ниските живи плетове и големите дървета от двете страни на пътя блестяха със зеленината си, освежени от нощния дъжд. — По тази поляна аз вървах късно една вечер, преди две седмици, тъкмо в този ден, когато ти ми помагаше на ливадата край овощната градина да косим сеното. Бях изморен от косенето и като седнах да си почина на стълбичките на оградата, извадих бележника и молива си и започнах да пиша за едно нещастие, което се бе случило с мен много отдавна, и за това как бих искал да настъпят за мен щастливи дни. Пишех много бързо, въпреки че дневната светлина гаснеше и едва виждах страниците, когато изведнъж на пътеката се показва някакво същество и се спря на две-три крачки от мен. Вдигнах поглед. То беше дребно, с ефирен воал на главата. Аз му кимнах да се приближи и то застана съвсем близо до мен. Нито аз, нито то произнесохме някаква дума, но ясно четяхме в очите си своите мисли и ето какво разбрах от нашия негласен разговор:

Това беше фея и идваше от страната на джуджетата, за да ми даде щастие. Каза, че трябвало да напусна с нея земята и да отидем в някое уединено място, например на луната — феята кимна към рога на месечината, който в този миг се подаде над хълма, на който е Хей. Тя ми разказа за сребърната долина и алабастровата пещера, където можем да се заселим. Отговорих ѝ, че на драго сърце бих отишъл там, но ѝ напомних, както стори ти сега, че нямам крила и не мога да литна към луната.

„О — отговори ми феята, — това няма значение! Ето ти един талисман, който ще премахне всички пречки — и тя ми даде красив златен пръстен. — Сложи го на ръката ми — рече тя, — на безименния пръст на лявата ми ръка, и ще бъда твоя, а ти — мой. Ще напуснем

земята и ще си създадем на луната собствен рай.“ Тя отново кимна към луната. Този пръстен, Адел, е в джоба на брича ми под формата на суверен, но смятам скоро да го превърна пак в пръстен.

— Но какво общо има всичко това с мадмоазел? Какво ме интересува тази фея? Вие казахте, че ще вземете със себе си на луната мадмоазел!

— Тази фея е твоята мадмоазел — каза мистър Рочестър с тайнствен шепот.

При тези негови думи аз посъветвах момичето да не обръща внимание на такива шеги, в отговор на което то с присъщата си трезва мисъл на французойка заяви, че мистър Рочестър е цял лъжец и че нито за момент не е повярвало на приказката му за феята, тъй като феите не съществували. А дори да съществували, нито една от тях нямало да се яви на мистър Рочестър, да му подари пръстен и да иска да се пресели с него на луната.

Часът, който прекарахме в Милкоут, беше за мен малко тягостен. Мистър Рочестър ме склони да се отбием в един магазин за копринени тоалети. Накара ме да си избира пет-шест рокли. Никак не желяех това и го молах да отложи покупката за друг път, но той не се съгласяваше. Най-сетне, след енергични полугласни увещания, успях да намаля шестте рокли на две, но затова пък мистър Рочестър се закле, че сам ще ги избере. С тревога следях как се плъзгат очите му по разноцветните рокли. Накрая господарят ми се спря на една великолепно блестяща копринена рокля с цвят на аметист и на друга от чудесен розов атлаз. Аз отново започнах да му шепна, че е по-добре да ми купи още сега златна рокля и сребърна шапка, тъй като без друго никога няма да се реша да нося избраните от него тоалети. Той беше непреклонен, но след безкрайни уговорки го убедих да замени тези две рокли с една скромна от чер атлаз и една от бисерносива коприна. „Е, нека е тъй засега“ — каза той. Но все пак щял да ме нагизди като принцеса.

С облекчение излязох от магазина за копринени стоки, а после от един бижутериен магазин. Колкото повече неща ми купуваше той, толкова повече пламтяха бузите ми от досада и от някакво странно чувство на унижение. Когато отново седнахме в каретата и аз, трескава и изморена, се облягах назад, спомних си нещо, което съвсем бях забравила поради случилите се напоследък неща, радостни и

неприятни — за писмото на чичо си Джон Еър до мисис Рийд, в което той пишеше, че иска да ме осинови и да ме направи своя наследница. „Действително ще ми олекне, ако мога поне отчасти да бъда материално независима — мина ми през главата. — Не мога да търпя мистър Рочестър да ме облича като кукла; аз не съм Даная, та да сипят на главата ми златен дъжд. Веднага щом се върна в къщи, ще пиша в Мадейра на чичо Джон, че се каня да се омъжа и ще му съобщя за кого. Ако съм уверена, че един ден ще донеса на мистър Рочестър някаква зестра, по-леко ще понасям мисълта, че живея в момента с негови средства.“ Поуспокоена от това хрумване (което наистина осъществих още същия ден), реших отново да вдигна глава и да срещна очите на моя господар и любим, които настойчиво търсеха моите. Мистър Рочестър се усмихна и ми се стори, че така би се усмихнал само някой разнежил се в миг на блаженство султан, гледайки своята робиня, на която е поднесъл в дар злато и скъпоценни камъни. Стиснах до болка ръката му, която непрестанно търсеше моята, и я отблъснах.

— Не ме гледайте така — казах аз, — иначе ще се закълна, докато съм жива, да не нося нищо освен старите си училищни рокли. Ще отида да се венчая с памучната си виолетова рокля, а вие можете да си ушите халат от бисерносивата рокля и безброй жилетки от черната.

Мистър Рочестър се засмя и потри ръце.

— О, нима моята фея не е чудесна! — възкликна той. — Нима не е оригинална и интересна! Не бих дал това малко английско момиче за харем одалиски с очи на газели и изящни форми.

Това екзотично сравнение още повече ме засегна.

— Нито за миг не съм имала намерение да ви служа за харем, сър, тъй че сравнението ви е неуместно. Ако това ви харесва — готово: вървете веднага на пазара в Истанбул и с парите, които се чудите как да похарчите тук, си купете колкото щете робини.

— А какво ще правиш, Джанет, докато аз се пазаря за толкова много красива плът и черни очи?

— Ще се подготвя, за да проповядвам свобода на поробените, в това число и на обитателките на вашия харем. Ще се вмъкна в него и ще вдигна бунт. Вие, пашата и деспотът, ще ни паднете в ръцете. И ще се съглася да ви пусна на свобода само при условие, че подпишете най-либералния манифест, издаден някога от тиранин.

— Ще разчитам на твоята милост, Джейн.

— Не се надявайте на милост от моя страна, мистър Рочестър, ако ще молите за нея с такъв поглед. Докато гледате по такъв начин, ще бъда уверена, че какъвто и манифест да издадете, притиснат от необходимостта, веднага след като ви освободим, ще нарушите условията му.

— Но какво искаш, Джейн? Страхувам се, че ще искаш от мен освен редовния църковен брак да сключа с тебе специално споразумение. Доколкото разбирам, ти ще поставиш особени условия. Какви са те?

— Искам само да запазя свободата на духа си, сър, и да не бъда под гнета на многобройни задължения. Помните ли какво ми казахте за Селин Варан, за брилянтите и коприните, които сте ѝ подарявали? Не искам да бъда вашата английска Селин Варан. Ще си остана за вас гувернантката на Адел и по този начин ще си плащам храната и квартирата и ще ми остават тридесет лири годишно. С тази сума ще се обличам, а от вас не ще искам нищо освен...

— Освен какво?

— Уважение. И ако в замяна имате моето уважение, ще бъдем квит.

— Слушай, по своята ненадмината дързост и гордост ти нямаш равна на себе си — каза той. Ние вече наближавахме Торнфийлд. — Ще благоволиш ли да обядваш с мен днес? — продължи мистър Рочестър, когато минавахме през пътната врата.

— Не, благодаря, сър.

— А защо „не, благодаря“, ако мога да попитам?

— Никога не съм обядвала с вас, сър, и не виждам причина да променя този свой обичай, докато...

— Докато какво? Как обичаш да не се доизказваш?

— Докато поне не съм задължена да върша това.

— Да не мислиш, че съм людоед или вампир, та се страхуваш да се храниш заедно с мен?

— Съвсем не мисля така, сър. Но бих желала да прекарам месеца, който ми остава до сватбата, както досега.

— Ти още сега ще престанеш да вършиш робския труд на гувернантка!

— Моля за извинение, сър, но не ще престана. Ще върша и занапред тази работа. Не ще се явявам пред вас по цял ден, както досега. Вечер може да прашате да ме викат, когато пожелаете да ме видите, и аз ще идвам. Но не и през деня.

— Бих желал да изпуша една пура, Джейн, или да смръкна малко енфие, *pour me donner une contenance*^[2], както би казала Адел, а за нещастие у мен не са нито пурите ми, нито кутийката с енфие. Но чуй какво ще ти пошепна. Сега ти си на власт, малки тиранино, но скоро властта ще бъде моя и тогава ще те хвана и ще те вържа, казано фигуративно, ей с такава верига (той докосна верижката на часовника си)! Да, скъпа малка капризнице, и ще те нося в гърдите си, за да не те изгубя!

Той каза това, помагайки ми да сляза от каретата. Докато свали оттам Адел, аз влязох в къщи и забързах по стълбите към стаята си.

Вечерта както винаги мистър Рочестър ме извика при себе си. Тъй като не желаех да прекараме цялата вечер в интимни разговори, аз му бях намерила вече занимание. Спомних си неговия прекрасен глас и знаех, че като всички добри певци, той обича да пее. Аз нямах такава дарба и според строгата му преценка бях изобщо слаба в музикално отношение, но умеех да се наслаждавам, когато слушах добро изпълнение. Веднага щом настъпи романтичният здрач и простря навън синьото си звездно покривало, аз станах, вдигнах капака на пианото и настойчиво помолих мистър Рочестър да ми изпее нещо. Той каза, че съм капризна магьосница и че предпочитал да пее друг път. Но аз го уверих, че моментът е много подходящ.

— Харесва ли ти гласът ми? — попита той.

— Много.

Не ми се искаше да подхранвам суетата му на тази тема, но като изключение, изхождайки от собствените си съображения, бях готова да я полаская и поощря.

— Е, в такъв случай, Джейн, трябва да ми акомпанираш.

— Добре, сър. Ще се опитам.

И аз се опитах, но той още в самото начало ме смъкна от столчето, наричайки ме некадърна музикантка. Сетне, като ме отстрани безцеремонно — аз само това и търсех, — седна на моето място и започна да си акомпанира сам; той свиреше така хубаво, както и пееше. Наместих се в прозоречната ниша и загледах оттам тихите

дървета и обвитите в мрак ливади, докато той пееше с кадифения си глас следната песен:

*Кое сърце ще отрече
най-вярната любов?
Тя вечно в жилите тече
и ми отправя зов.*

*Че тя ми беше радостта,
без нея мъртъв бях.
Не идваше ли, и кръвта
изстиваше от страх.*

*И аз мечтаех във захлас
за оня час блажен,
тъй както ще обичам аз,
тъй да обичат мен.*

*Но помежду ни бездна зла
животът издълба
и легна тя като мъгла
пред нашата съдба.*

*И легна като черна нощ
в прокълнати гори.
Ненавист и враждебна мощ
душите обгори.*

*Между коварства и злини
аз бях неустрашим;
прокоби, пречки, съсипни
минавах несломим.*

*И като грейнала дъга
блестеше моят блян
пред мен в години на тъга,*

от слънце осиян.

*И досега блести сред мрак,
по-ярък от преди.
Какво, че се събират пак
несгоди и беди?*

*Аз няма да сломя чело,
макар да долети
тук всяко победено зло,
отново да мъсти;*

*макар бездушният закон
вериги да кове,
макар от всеки небосклон
омраза да зове.*

*Защото моята любов
е с мен, закле се тя
да следва моя път суров
дори и във смъртта.*

*Най-сетне дойде тоя час,
бленуван и блажен —
тъй както днес обичам аз,
така обичат мен!*

Като свърши, мистър Рочестър стана, приближи се до мен и аз забелязах пламналото му лице, блестящия му соколов поглед, нежността и чувството, изписани на всяка негова черта. За момент се обърках, сетне се овладях. Не, не желях нито идилични сцени, нито пламенни обяснения, а ме заплашваше и едното, и другото. Трябваше да намеря някакво средство за защита. Аз си наточих езика и когато той се приближи до мен, го попитах дръзко за коя всъщност ще се жени.

— Що за странен въпрос, скъпа Джейн? — попита той.

— Никак не е странен — отвърнах аз. — Смятам, че е съвсем естествен и навременен. Нали току-що пяхте, че бъдещата ви жена трябва да ви следва и в смъртта? Какво искате да кажете с тази чисто езическа идея? *Нямам* никакво намерение да умирам с вас, уверявам ви.

— О, единственото нещо, за което жадувам, за което моля, е да живееш, и то с мен. Смъртта не е за такива като теб.

— Нищо подобно! И аз ще умра като вас — когато дойде сетният ми час, но се готвя да чакам този час, а не да бързам към него.

— Джейн, прости ми това егоистично желание и ме целуни, за да се уверя, че си ми простила.

— Не. Извинете, но това няма да стане.

При тези мои думи той ме нарече „упорито човече“ и добави:

— Всяка друга жена би се стопила от щастие, ако чуеше, че в нейна чест се пеят такива куплети.

Уверих го, че по природа съм сурова и строга, че често ще ме намира в такова настроение и че изобщо възнамерявам да му покажа през този месец преди сватбата редица неприятни черти на характера си. Нека знае какъв избор е направил, докато още не е късно.

— Нямах ли намерение да се успокоиш и да поговориш разумно?

— Да се успокоя — мога, но що се отнася до разумността, предполагам, че и в момента говоря разумно.

Мистър Рочестър негодуваше, мърмореше и се нервираше. „Много добре — мислех си аз, — гневи се и негодувай, колкото си искаш, но съм уверена, че по отношение на теб това е най-правилната линия на поведение; по-добра не би могла да съществува. Обичам те по-силно, отколкото бих могла да изразя това с думи, но не ще се оставя да потъна в бездната на чувствата; с иглата на разума ще държа и теб по-далеч от края на пропастта. Нещо повече — ще използвам острия ѝ връх, за да поддържам между теб и мен разстоянието, което е необходимо за доброто и на двамата ни.“

Лека-полека аз предизвиках у него силен гняв. Когато той най-после, разярен, отиде чак в другия край на стаята, аз станах и като казах както обикновено и с почтителен тон „желая ви лека нощ, сър“, тихичко се измъкнах през страничната врата и си отидох.

Така се държах с него през целия месец до сватбата и постигнах най-добри резултати. Наистина мистър Рочестър беше все сърдит и недоволен, но в последна сметка аз виждах, че това чудесно го развлича и че овчедушната покорност и глупавото чуруликане само биха подхранили деспотизма му, но не биха импонирали на трезвите му разбирания и здравия му разум и дори на вкуса му.

В присъствие на други хора бях както по-рано почтителна и скромна: друг начин на държане би бил неуместен. Само по време на нашите вечерни разговори започвах да го дразня и гневя. Щом станеше седем часът, господарят ми винаги пращаше да ме повикат. Но когато се появях пред него, той вече не ме посрещаше с такива нежни думи като „любов моя“ и „скъпа моя“, а в най-добрия случай ме наричаше „нахално същество“, „лукаво човече“, „присмехулка“, „опак човек“ и други такива епитети. Вместо нежни погледи сега получавах гримаси, вместо стискане на ръката — щипване, вместо целувка по бузата — силно дърпане на ухото. Тъкмо това исках: засега аз решително предпочитах тези грубовати признаци на внимание пред всякакви понежни. Видях, че мисис Феърфакс одобрява поведението ми; тя престана да се безпокои за мен; това затвърди у мен убеждението, че постъпвам правилно. Междувременно мистър Рочестър се кълнеше, че се гавря с него безчовечно, и се заканваше да ми отмъсти страшно за това мое поведение в най-скоро време. Аз само се подсмивах скришом на заплахите му. „Сега зная как да те държа в границите на благоразумието — мислех си аз — и не се съмнявам, че ще мога да върша това и за в бъдеще, а пък ако едно от средствата загуби сила, ще измисля друго.“

И все пак задачата ми не беше лека: много често ми се искаше да бъда с него нежна и да не го дразня. Бъдещият ми съпруг ставаше за мене мой мир и дори нещо повече — едва ли не жажда за райско блаженство. Той стоеше между мен и религията ми като облак, който закрива слънцето за човека. През тези дни аз не търсех създателя, защото бях превърнала неговото създание в кумир.

[1] Персийски цар, който притежавал несметни богатства. — Б.пр. ↑

[2] Да се поуспокоя (фр.). — Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Месецът до сватбата изтичаше; и последните му часове бяха преброени. Предстоящият ден — денят на венчавката, не беше отложен и всички приготовления бяха завършени.

Аз поне нямаше какво да правя. Всичките ми куфари, приготвени за път, заключени и пристегнати, бяха наредени край стената в стаичката ми. На другия ден по това време те щяха да бъдат далеч, на път за Лондон, а също и аз — по-точно не аз, а някоя си Джейн Рочестър, личност, която още не познавах. Оставаше още да им се сложат картончета с адреса — четири бели картончета, които бяха в чекмеджето ми. Мистър Рочестър сам написа на всяко от тях: „Мисис Рочестър, еди-кой си хотел, Лондон“. Аз не се решавах да ги сложа на куфарите, нито бях казала на някого да стори това. Мисис Рочестър! Но нали такава не съществуваше? Тя щеше да се роди утре, след осем часа сутринта. По-добре е да почакам дотогава, за да се уверя, че тя се е родила жива; само тогава ще ѝ поверя тези вещи. Нима не стига това, че в шкафа срещу тоалетната ми масичка нейните одежди изместиха черната ми рокля, която носех в Лоуд, а също и сламената ми шапка? (Не можех да нарека мои венчалната бисерна рокля и ефирния воал, окачени на закачалката.) Затворих шкафа, за да не се вижда роклята-привидение, която в този вечерен час — беше около девет часа — действително блестеше в здрача на стаята с призрачно бледа светлина. „Ще те оставя само, бяло видение — казах аз. — Трескава съм, чувам как вие вятърът и искам да изляза навън и да почувствувам дъха му!“

Потръпвах не само поради трескавите приготовления, не само поради напрежението, свързано с очакващата ме голяма промяна и новия живот, който започваше за мен от утре. Разбира се, тези две причини не можеха да не окажат влияние върху състоянието ми — тревожно и развълнувано, което ме накара да изляза в този късен час сред обвитата в здрач градина. Но имаше и трета причина, много по-сериозна от първите две.

Преследваше ме странна и неприятна мисъл. Бе се случило нещо, което не можех да разбера. Никой не знаеше и не бе видял това освен мене; то стана предишната нощ. Мистър Рочестър не нощува в къщи и все още не бе се върнал; наложи се да отиде по работа до един свой малък имот — две-три ферми на тридесет мили от Торнфийлд. Тази работа той трябваше да уреди лично преди евентуалното му заминаване от Англия. Сега аз го чаках и жадувах да снема от плещите си бремето на измъчващата ме загадка и да получа от него ключа за разрешението ѝ. Но почакай и ти, читателю, докато се върне той. И когато му открия своята тайна, ти също така ще я научиш.

Упътих се към овощната градина, търсейки там защита от силния вятър, който духаше през целия ден от юг, без обаче да донесе нито капка дъжд. Вместо да стихне привечер, той сякаш задуха и засвири още по-силно. Дърветата все стояха наведени на една страна и съвсем рядко изправяха клони — толкова силен бе южният вятър; той гонеше облаците по небето, трупайки ги един върху друг; целия този юлски ден синьото небе не проблесна нито веднъж през тяхната пелена.

С необяснима наслада аз тичах срещу вятъра, сякаш оставях тревогата си на този огромен въздушен поток, който се носеше с вой над земята. Като слязох надолу по алеята с лаврите, видях останките на кестена. Той бе целият почернял и овъглен; разцепеният на две дънер зееше зловещо. Дървото не бе напълно разцепено и повалено — основата на дънера и здравите корени го държаха, — но животът му бе прекъснат, движението на соковете — прекратено. Клоните на двете половини бяха вече изсъхнали и през зимата някоя буря сигурно щеше да повали едната, а може би и двете от тях. Но сега кестенът все още имаше вид на цяло дърво — развалина, обаче още нерухнала.

„Вие сте прави, като се държите един за друг — казах аз, сякаш тези гигантски отломки бяха живи същества и можеха да ме чуят. — Мисля, че макар да сте обгорени и овъглени, някакво чувство за живот все още се е запазило във вас и то идва от здраво преплетените едни в други верни корени. Никога вече не ще имате зелени листа и птиците няма да вият гнезда и да пеят романтичните си песни сред вашите клони. Радостта и любовта са мъртви за вас, но вие не сте самотни; всеки от вас си има другар, който му съчувствува в гибелта.“ Вдигнах поглед и в този миг луната се показва между двете половини на

дървото. Нейният кървавочервен диск бе полузабулен от облаци; стори ми се, че тя ми хвърли печален, смутен поглед и отново се скри сред гъстата пелена на облаците. Над Торнфийлд вятърът утихна за миг, но в далечината над горите и реките той се носеше с див, жалостив вой; този вой беше толкова печален, че не издържах и побягнах.

Връщайки се обратно през градината, аз събирах ябълките, които бяха нападали в тревата под дърветата, и като отделих узрелите от зелените, отнесох ги в склада за продуктите. След това отидох в библиотеката, за да проверя дали гори огънят в камината, тъй като знаех, че в такава мрачна вечер, макар и през лятото, мистър Рочестър ще се зарадва на веселия огън, когато се върне; да, камината беше запалена и се разгаряше. Преместих креслото по-близо до огъня, преместих и масичката, спуснах завесите и наредих да донесат свещите, за да ги запалят, щом пристигне моят господар. Като завърших всички приготовления, аз почувствувах още по-голямо безпокойство; не ме съдържаше на едно място, нещо ме теглеше навън. Малкият часовник за маса в библиотеката и старият часовник в хола едновременно удариха десет.

„Колко късно стана! — казах си аз. — Ще изтичам до пътната врата; от време на време луната се показва и по пътя се вижда надалеч. Може би той пристига и ако излезе да го посрещна, ще си спестя няколко излишни минути очакване.“

Вятърът виеше сред върхарите на дърветата край пътната врата. По пътя, докъдето можех да го видя — надясно и наляво, — беше тихо и безлюдно; само гонещите се сенки на облаците го оживяваха в минутите, когато луната се покажеше, но иначе той бе дълга, белезникава лента, без нито едно движещо се петънце по нея.

Неволни сълзи се появиха в очите ми — сълзи на разочарование и нетърпение. Стана ми срамно и аз ги избърсах. Все още стоях на мястото си. Сега луната съвсем се скри в покоите си и дръпна докрай завесата, изтъкана от плътни облаци. Нощта ставаше все по-тъмна, силният вятър скоро докара и дъжд.

— По-скоро да дойде! По-скоро да дойде — възкликнах аз, обхваната от някакви мрачни предчувствия. Чаках го още преди чая, а сега вече беше тъмно. Какво е могло да го задържи? Да не се е случило нещо? Отново си спомних случката от предишната нощ и ми се стори, че тя е предвестник на някакво нещастие. Страхувах се, че надеждите

ми са твърде смели, за да се осъществят. Напоследък бях толкова щастлива! Може би звездата на щастието ми е преминала вече зенита си и сега ще започне да залязва? „Не, все пак не мога да се върна в къщи — реших аз. — Не мога да седя до камината, когато той е навън в това лошо време. По-добре да изморя краката си, отколкото да измъчвам така сърцето си. Ще тръгна напред да го срещна.“

И аз поех по пътя, но не стигнах далеч: не бях изминала и четвърт миля, когато чух конски тропот. Някакъв конник се приближаваше към мен в галоп, а до коня му тичаше едно куче. Махнете се, лоши предчувствия! Това беше мистър Рочестър. Той яздеше Мезрур, а след него подскачаше Пайлът. Като ме видя — луната в този миг се показва върху къс синьо небе и заплува, окръжена от слабо сияние, — мистър Рочестър сне шапката си и я размаха над главата си. Втурнах се да го посрещна.

— Виждаш ли — възкликна той, като ми подаде ръка навеждайки се от седлото, — не можеш и една минута да прекараш без мен! Стъпи на крайчеца на обувката ми, дай ми и двете си ръце. Хайде, качи се.

Аз го послушах. Радостта ми придаде лекота и аз скочих на седлото пред него. Той ме посрещна с нежна целувка и с някаква горделива радост, която се опитах да преглътна. Но изведнъж се обезпокои и попита:

— Да не би да се е случило нещо, Джанет, та си излязла да ме посрещнеш в такова време? Какво е станало?

— Нищо. Мислех, че никога не ще дойдете. Не можех да ви чакам в къщи, особено при този дъжд и вятър навън.

— Вярно е, че има дъжд и вятър. Я виж как си се измокрила като русалка; взemi наметалото ми. Ти сякаш имаш треска, Джейн! И бузите, и ръцете ти горят. Не, кажи ми истината, какво се е случило?

— Засега нищо. Вече не чувствавам нито страх, нито безпокойство.

— Значи, ти си чувствувала и едното, и другото?

— Може би. Но ще ви разкажа това по-късно, сър, и ми се струва, че вие само ще се смеете на моята тревога.

— Ще ти се посмея от душа, само да мине утрешният ден. Дотогава няма да дръзна: нищо не се знае, може да изпусна щастието си. Нима това си ти, момичето, което ми се изплъзваше като змиорка

целия този месец и което имаше бодли като шипка? Не можах с пръст да те докосна и да не се убода, а сега ми се струва, че си се сгушила в обятията ми като кротко агънце. Ти излезе в полето, за да посрещнеш пастира си, нали, Джейн?

— Домъчня ми за вас, но не се гордейте с това. Ето вече сме в Торнфийлд. Пуснете ме сега да сляза.

Той ме пусна пред входната врата. Джон пое коня му, а мистър Рочестър ме последва в хола и ми каза по-бързо да облека сухи дрехи и после да отида при него в библиотеката. Когато вече се бях упътила към стълбата, той още веднъж ме спря и ми заръча да не се бавя дълго. Аз не се забавих. След пет минути бях пак при него. Той вечеряше.

— Вземи един стол и седни да ми правиш компания, Джейн. Дай боже това да е последната ти вечеря в Торнфийлд — за дълго, дълго време.

Седнах до него, но му казах, че не мога да ям.

— Защото ти предстои пътешествие ли, Джейн? Мисълта за пътуването до Лондон ли ти убива апетита?

— Тази вечер, сър, бъдещето ми изглежда неясно. Какви ли не мисли ми се въртят в главата и всичко в живота ми се струва сън.

— Освен мен; аз съм достатъчно реален — докосни ме.

— Вие, сър, изглежда, сте най-голямото привидение. Вие сте само сън.

Той, смеейки се, протегна ръка.

— Нима това прилича на сън? — каза мистър Рочестър, като я поднесе до очите ми. Ръката му беше мускулиста и жилава — дълга, здрава ръка.

— Да, дори да я докосна, това си остава сън — рекох аз, като отстраних ръката му. — Сър, навечеряхте ли се?

— Да, Джейн.

Аз дръпнах звънеца и наредих да приберат масата. Когато останахме отново сами, разрових въглените в камината и седнах на едно ниско столче в нозете на господаря ми.

— Скоро ще настъпи полунощ — казах аз.

— Да. Но спомняш ли си, Джейн? Ти ми обеща да прекараш с мен цялата нощ преди сватбата ми.

— Спомням си. И ще изпълня обещанието си — ще прекарам с вас поне час-два. Никак не ми се спи.

— Пригответи ли си всичко?

— Всичко, сър.

— И аз също — отвърна той. — Уредих всичко и утре половин час след венчавката ще напуснем Торнфийлд.

— Много добре, сър.

— С каква странна усмивка ти произнесе това: „Много добре, сър!“ И защо на бузите ти горят ярки петна, защо така странно блестят очите ти? Да не си болна?

— Мисля, че не.

— Мислиш! Кажи ми тогава причината. Кажи ми какво ти е.

— Не мога, сър. Нямам думи да ви изразя какво изпитвам. Бих искала този час да продължи вечно. Кой знае какво ни готви утрешният ден!

— Това е ипохондрия, Джейн. Ти просто си се преуморила или премного вълнувала.

— А вие, сър, щастлив и спокоен ли сте?

— Спокоен — не. Но щастлив — да, безкрайно щастлив.

Вдигнах очи, за да видя на лицето му потвърждение на тези думи. То беше развълнувано и почервенияло.

— Довери ми се, Джейн — каза мистър Рочестър, — сними от душата си бремето, което те гнети, предай го на мен. От какво се боиш? Че ще изляза лош съпруг ли?

— Най-малко мисля за това.

— Може би те тревожи новата сфера, в която навлизах, новият живот, който ще започнеш да живееш?

— Не.

— Ти ме озадачаваш, Джейн. Погледът и тонът ти, тяхната печал и решителност ме смущават и тревожат. Моля те да ми дадеш обяснение.

— Тогава слушайте, сър. Нали не си бяхте в къщи предишната нощ.

— Не бях, това ми е известно; и ти ми намекна преди малко за някаква случка, която станала в мое отсъствие — изглежда, не е нещо съществено, обаче тя те е разтревожила. Кажи сега какво е станало. Да не би мисис Феърфакс да ти е казала нещо? Или пък си чула слугите да си шушукат по твой адрес и това те е засегнало?

— Не, сър. — Удари дванадесет. Почаках да стихне сребърният звън на часовника на масата и хрипкавият, трептящ звън на големия часовник в хола, след което продължих: — Целия ден вчера бях много заета, но и много щастлива, тъй като въпреки вашите предположения не ме мъчат никакви страхове за новата сфера и прочее. Напротив, надеждата, че ще живея с вас, безкрайно ме радва, защото ви обичам. Не, сър, не ме милвайте сега — дайте ми възможност да говоря спокойно.

Вчера аз вярвах в милостта на провидението и в това, че събитията ще се стекат благоприятно за вас и за мен. Денят беше много ясен, ако сте обърнали внимание, и толкова спокоен, че никак не се тревожех за вас. След чая се разходих пред къщата, мислейки за вас. И вие изпъквахте в съзнанието ми тъй живо, че почти не чувствавах вашето отсъствие. Мислех за живота, който ми предстои, за вашия живот, сър, който е толкова по-богат и разнообразен от моя, колкото морето е по-широко от вливащия се в него ручей. Питам се защо моралистите наричат нашия свят мрачна пустиня. За мен той цъфти като роза. По залез-слънце стана студено и се появиха облаци. Аз влязох в къщи. Софи ме извика горе, за да ми покаже венчалната рокля, която току-що бяха донесли, а под нея, в една кутия, намерих вашия подарък — воала, който вие, с вашата страшна разточителност на благородник, бяхте поръчали за мен в Лондон, решили несъмнено, че ако не искам да си сложа скъпоценностите, ще ме принудите да приема нещо не по-малко ценно. Когато го раздиплях, аз се усмихвах, представяйки си как ще ви дразня за вашите аристократически вкусове и за вашите усилия да нагиздите съпругата си плебейка като дъщеря на пер. Представях си как ще ви покажа една дантела, която сама съм приготвила за плебейската си глава, и ще попитам не е ли достатъчно хубава тя за една жена, неспособна да даде на мъжа си нито богатство, нито красота, нито връзки. Ясно виждах изражението на вашето лице и чувах негодуващите ви възгласи, а също и надменните ви думи, че при такова богатство и положение никак не ви е необходимо да се жените за пари или за титла.

— Как добре си ме опознала, магьоснице! — прекъсна ме мистър Рочестър. — Но с какво те изплаши воалът? Да не си намерила в него отрова или кинжал? Защо лицето ти е така мрачно?

— Не, не, сър. Като изключа изящството и финеса на изработката, не открих в него нищо друго освен гордостта на Феърфакс Рочестър и тя ни най-малко не ме изплаши, защото съм свикнала да заставам лице с лице с този демон. Но ставаше все по-тъмно и вятърът се усилваше. Снощи той не виеше тъй, както днес, а стенеше тихо и жално, навявайки тъга. Искаше ми се да бъдете в къщи. Влязох в тази стая и като видях празното ви кресло и студената камина, почувствувах тръпки. Когато след известно време си легнах, не можах да заспя. Мъчеше ме някакво тревожно вълнение. В шума на все по-засилващия се вятър ми се струваше, че чувам някакви глухи стенения. Отначало не можех да разбера дали това става в къщата или вън, но унилият звук се повтаряше непрекъснато. Най-сетне реших, че някъде край къщи вие куче. Изпитах облекчение, когато тези звуци престанаха да се чуват. После се унесох, но и в съня си продължавах да виждам тъмната бурна нощ, преследваше ме желанието да бъда с вас и аз изпитвах печално и странно чувство за някаква преграда, застанала между нас. Непрекъснато вървах по някакъв криволичещ и непознат път; наоколо бе пълен мрак, валеше силен дъжд. Носех в ръце едно бебе — крехко, слабо създание, което трепереше в студените ми ръце и жално хълцаше. Струваше ми се, сър, че и вие вървите по същия път, само че много по-напред от мен; налягах всички сили, за да ви догоня, и се мъчех да произнеса името ви и да ви викна да спрете. Но нещо като че ли ме държеше на едно място; освен това не можех да произнеса нито звук, а вие се отдалечавахте все повече и повече.

— И тези сънища все още ли те угнетяват, Джейн; дори сега, когато съм при теб? Какво нервно човече; забрави тези въображаеми опасности и мисли само за действителното щастие. Ти каза, че ме обичаш, Джанет. Да, няма да забравя *това* и ти не можеш да го отречеш. Думите, произнесени преди малко, не са останали нечути. Аз възприех тяхното нежно и чисто звучене, тяхната може би прекалено тържествена, но сладостна музика: „Надеждата, че ще живея с вас, Едуард, безкрайно ме радва, защото ви обичам.“ Обичаш ли ме, Джейн? Повтори ми това!

— Обичам ви, сър; с цялото си сърце.

— Колко странно — каза той след кратка пауза. — Тези думи, кой знае защо, причиниха в гърдите ми болка. Защо? Може би защото

ти ги каза с особен, почти религиозен екстаз и защото твоят поглед, обърнат към мен сега, е изпълнен с безкрайна вяра, искреност и преданост. Струва ми се, че до мен седи не човек, а дух. Погледни ме лукаво, Джейн, ти много добре умееш да гледаш така. Усмивки се с една от твоите плахи и същевременно дръзки, предизвикателни усмивки; кажи ми, че ме мразиш; дразни ме; оскърбявай ме; прави, каквото щеш; но ме раздвижи. Предпочитам да ме разгневиш, отколкото да ми навяваш такава печал.

— Ще ви дразня и оскърбявам, колкото искате, когато завърша разказа си. Изслушайте ме, моля, докрай.

— Аз мислех, Джейн, че си разказала вече всичко. Реших, че този сън е причината за твоето меланхолично настроение.

Аз поклатих глава.

— Какво? Още нещо ли? Не вярвам то да е нещо сериозно. Предварително изразявам недоверие. Продължавай!

Неспокойното изражение на лицето му и нервните му жестове ме учудиха, обаче продължих:

— Сънувах още един сън, сър: Торнфийлд бе се превърнал в мрачни развалини, в свърталище на кукумявки и прилепи. Нищо не бе останало от величествената фасада — само една полуразрушена стена, много висока и готова всеки МИР да се събори. Сънувах, че вървя в лунна нощ сред тези обрасли с трева развалини. Препъвах се ту в някоя мраморна камина, ту в някой паднал къс мазилка. Загърнатата в шала си, аз продължавах да нося непознатото бебе. Не можех никъде да го сложа въпреки умората в ръцете; то ми тежеше и ми пречеше да се движа, но трябваше да го нося. Изведнъж по пътя пред мен зачух тропот на кон и бях сигурна, че това сте вие и че отивате за много години в някаква далечна страна. Започнах да се катеря по заплашително люлеещата се стена с отчаяна, гибелна бързина, за да ви зърна отгоре макар за миг. Изпод краката ми се откъртваха камъни, бръшлянът, за който се хващах, се изскубваше, бебето, сграбчило в страха си врата ми, щеше да ме удуши. Но ето най-сетне аз се покатерих по стената. И ви видях — далечна точка на белия път, която все повече и повече намаляваше. Вятърът беше толкова силен, че не можех да стоя права горе. Седнах на тънката стена и почнах да люлея в ръце разплаканото бебе. Вие се скрихте зад един завой на пътя. Наведох се напред, за да ви изпратя последен поглед. Стената започна

да се руши, аз политнах, бебето се търколи от коленете ми, загубих равновесие, паднах и... се събудих.

— Това ли е всичко, Джейн?

— Това е само предисловието, сър, а сега ще чуете и същността. Когато се събудих, ослепи ме някаква светлина. Реших, че вече е настъпил денят, но се излъгах. Това беше само светлината на една свещ. Помислих, че сигурно е влязла Софи. На тоалетната масичка бе оставена свещ, а вратата на гардероба, където бях закачила, преди да си легна, венчалната си рокля и воала, беше отворена. До слуха ми достигна някакво шумолене. Попитах; „Софи, какво правите тук?“ Никой не отговори, но от шкафа се отдели някаква фигура, тя взе свещта, вдигна я и разгледа сватбената ми рокля, сложена на закачалката. „Софи! Софи!“ — завиках аз отново. Но фигурата остана безмълвна. Аз се надигнах в леглото си и се наведох напред. Отначало се учудих, сетне се обърках. И изведнъж кръвта ми замръзна в жилите. Мистър Рочестър, това не беше Софи, не беше Лия, не беше и мисис Феърфакс; това не бе дори — убедих се и съм убедена и сега, — това не бе дори и онази странна жена, Грейс Пул!

— И все пак е била една от тях — прекъсна ме моят господар.

— Не, сър, сериозно ви уверявам, че не сте прав. Съществото, застанало пред мен, не бях виждала никога преди в имението Торнфийлд и ръстът и фигурата му ми бяха съвсем непознати.

— Опиши ми го, Джейн!

— Това беше несъмнено жена, сър — висока и едра, с гъсти черни коси, които се спускаха по гърба ѝ. Не знам каква дреха носеше: видях само, че е права и бяла, но дали беше халат, наметало или чаршаф, не мога да кажа.

— Видя ли лицето ѝ?

— Отначало не. Но след малко тя сне воала ми от мястото, на което бе сложен, разглежда го продължително в ръцете си, после го сложи на главата си и се обърна към огледалото. В тази минута аз съвсем ясно видях отражението на лицето ѝ в тъмното продълговато огледало.

— И какво беше лицето ѝ?

— То ми се стори ужасно и зловещо. О, сър, никога не съм виждала такова лице! То имаше неестествен цвят и ми се стори някак

си диво. Бих искала завинаги да забравя как тя въртеше зачервените си очи и какви страшни, подпухнали бяха чертите ѝ.

— Призраците обикновено са бледи, Джейн.

— Това лице, сър, беше синьо-червено. Устните бяха подути и посинели, челото сбръчкано, веждите високо издигнати над кървясалите очи. Да ви кажа ли какво ми напомняше това лице?

— Кажи.

— На вампир.

— А! И какво направи тя?

— Тя свали воала ми, сър, от страшната си глава, раздра го на две, хвърли парчетата на пода и взе да ги тъпче с крака.

— А после?

— После дръпна завесата и погледна през прозореца. Може би видя, че приближава утрото, защото, като взе свещта, тя се упъти към вратата. Но се спря точно до леглото ми. Свирепите ѝ очи яростно се втренчиха в мен. Тя поднесе свещта до самото ми лице и я угаси под очите ми. Едва видях тази страшна фигура, наведена над мен, и изгубих съзнание. За втори път в живота си губех съзнание от страх.

— Кой беше при тебе, когато дойде на себе си?

— Никой, сър, но на двора вече бе светло. Станах, облях главата и лицето си с вода, пийнах една голяма глътка, почувствувах, че макар и отмаляла, не съм болна, и реших, че никой освен вас не бива да знае за това. А сега, сър, кажете ми коя и каква е тази жена.

— Преди всичко — създание на твоя възбуден мозък. Това е безспорно. Трябва да бъда внимателен с теб, мое съкровище. Нервите ти не са създадени за груби сътресения.

— Уверявам ви, сър, че нервите ми не са виновни. Това същество беше напълно реално. Всичко стана в действителност.

— А предишните ти сънища също ли са реалност? Нима Торнфийлд се е превърнал в развалини? Нима съм отделен от тебе с непреодолими препятствия? Нима съм те напуснал без единствена сълза, дума, целувка?

— Засега още не.

— А нима се готвя да направя това? Вече настана денят, който ще ни свърже навеки, и когато бъдем заедно, тези въображаеми ужаси ще изчезнат. Уверявам те.

— Въображаеми ужаси ли, сър? Как бих искала да повярвам, че това е така, особено сега, когато дори вие не можете да ми обясните тайната на тази страшна гостенка.

— А щом дори аз не мога, Джейн, значи, това не е станало.

— Като се събудих тази сутрин, сър, и аз си казах същото. Но когато обгърнах с поглед стаята, за да се ободря и успокоя при вида на познатите ми предмети и ярката дневна светлина, на килима като пълно опровержение на хипотезата ми забелязах раздрания на две воал.

Почувствувах как мистър Рочестър се сепна и потрепери. Той буйно ме прегърна.

— Слава богу! — възкликна той. — Ако някакво зло същество е било край теб миналата нощ, пострадал е само воалът. Като си помисля само какво би могло да се случи!

Задъхвайки се, мистър Рочестър така ме притисна до себе си, че едва можех да дишам. След няколко минути той продължи вече с бодър тон:

— А сега Джанет, ще ти обясня всичко. Това е било полусън-полуреалност. В стаята ти безспорно е влязла някаква жена. И тази жена е могла да бъде само Грейс Пул. Ти с пълно право я нарече странно същество, защото си си спомнила какво направи тя с мен, какво направи с Мейсън! В полусънно състояние си я видяла да влиза в стаята ти и да върши всички тези неща, но тъй като си била трескава, почти в полусъзнание, тя ти се е сторила фантастично същество: с дълги разчорлени коси, подпухнало и посиняло лице, огромен ръст — всичко плод на твоето въображение. Това е резултат от кошмара. Воалът е бил наистина разкъсан и това е много присъщо на Грейс Пул. Ти, разбира се, ще попиташ защо държа тази жена в дома си. Когато изтече една година и един ден от сватбата ни, ще ти кажа, но не сега. Доволна ли си, Джейн? Приемаш ли такова обяснение на тайната?

Аз се замислих. Това обяснение изглеждаше единственото възможно. Наистина то не ме задоволи, но за да доставя на мистър Рочестър удоволствие, дадох вид, че съм напълно съгласна с него. То все пак ми донесе облекчение и аз отговорих на моя господар с усмивка на задоволство. Отдавна минаваше един часът и трябваше да се разделим.

— Софи спи с Адел в детската стая, нали? — попита той, когато запалих свещта.

— Да, сър.

— В креватчето на Адел ще се намери достатъчно място и за теб. Прекарай тази нощ при нея, Джейн. Не е чудно, че всичко това ти е подействувало на нервите и бих предпочел да спиш с някого другиго. Обещай ми да спиш в детската стая.

— Ще легна там с удоволствие, сър.

— И добре заключи вратата отвътре. Когато се качиш горе, събуди Софи под предлог, че искаш да ѝ напомниш да те вдигне утре навреме. Трябва да се облечеш и закусиш до осем. А сега пропъди всичките си мрачни мисли, Джанет. Нима не забелязваш, че воят на вятъра стихна до шепот, а дъждът вече не чука по прозорците? Виж (той повдигна завесата) каква чудесна нощ!

И той беше прав. Половината небе бе чисто и безоблачно. Вятърът промени посоката си и сега гонеше облаците на изток, а те се бяха проточили в дълги сребристи вериги; луната кротко грееше.

— Е — каза мистър Рочестър, като ме погледна изпитателно в очите, — как се чувства сега моята Джанет?

— Нощта е ведра, сър, и аз съм изпълнена с бодро чувство.

— Тази нощ няма да ти се присънят нито разлъка, нито печал, а само щастлива любов и блажен съюз.

Пророчеството му се изпълни само наполовина. Не видях в тази нощ печални сънища, но не ми се присъни и радост, тъй като не можах никак да спя. Държах малката Адел в прегръдките си, наблюдавах детския ѝ сън, тъй спокоен, тих, невинен, и чаках настъпването на утрото; цялото ми същество бодърствуваше и беше в напрежение. Затова, щом изгря слънцето, станах. Помня как Адел се притисна до мен, когато се надигнах, помня, че я целунах и свалих ръчичките ѝ от шията си. Заплаках от странно вълнение и излязох, да не би риданията ми да нарушат здравия ѝ сън. Тя ми се струваше символ на миналия ми живот, а този, в който се готвех да навляза сега, беше прототип на моето неизвестно бъдеще, което ме привличаше, но същевременно ме и плашеше.

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

Софи дойде в седем часа да ме облече; тя се забави с обличането ми толкова дълго, че мистър Рочестър, очевидно изгубил вече търпение от моето забавяне, изпрати при нас човек да пита защо не идвам. Софи тъкмо прикрепваше воала към косите ми — това беше онзи скромнен къс дантела, който бях си приготвила сама. Щом тя ме освободи, аз с все сила се втурнах към вратата.

— Почакайте! — извика тя на френски. — Погледнете се, макар за миг в огледалото да видите как ви стои.

Чак когато стигнах до вратата, се обърнах. Видях в огледалото една фигура в рокля и воал и не можах да се позная — тази фигура ми се стори някак чужда.

— Джейн! — чух един глас и се завтекох надолу. Мистър Рочестър ме посрещна в долния край на стълбите. — Как се бавиш — каза той; — сърцето ми се стяга от нетърпение, а ти все не идваш!

Той ме въведе в столовата, огледа ме от глава до пети, заяви, че съм прекрасна като лилия и че съм не само гордостта на живота му, а и светлината на очите му, и после, като ме предупреди, че ми дава само десет минути за закуска, позвъни. Влезе един от наскоро наетите лакеи.

— Впряга ли Джон?

— Да, сър.

— А багажът свален ли е долу?

— Сега го свалят, сър.

— Върви в черквата, виж дали са там мистър Уд (свещеникът) и псалтът и се върни да ми кажеш.

Както читателят знае, черквата беше току до пътната врата. Прислужникът скоро се върна.

— Мистър Уд е в ризницата, сър. Облича стихара си.

— А каретата?

— Впрягат конете.

— До черквата ще отидем пеша, но каретата трябва да бъде готова, когато се върнем. Багажът да е качен и завързан и кочияшът да стои на капрата.

— Слушам, сър.

— Джейн, готова ли си?

Аз станах. Странна бе тази сватба — нито шафери, нито шаферки, нито роднини; никой освен мистър Рочестър и мен. В хола ни чакаше мисис Феърфакс. Искаше ми се да ѝ кажа няколко думи, но ръката ми сякаш бе стисната в желязна преса — мистър Рочестър ме мъкнеше напред толкова бързо, че едва успявах да вървя с него; като го погледнах в лицето, разбрах, че той не би допуснал нито секунда бавене за каквото и да било. Мина ми през ума дали някога друг младоженец е изглеждал като мистър Рочестър: лицето му изразяваше мрачна решителност и непреклонна воля, очите блестяха и искряха под неподвижните вежди.

Не забелязах какво бе времето — ясно или облачно. Когато бързахме по главната алея към пътната врата, аз не гледах нито небето, нито земята. И очите, и сърцето ми сякаш бяха станали част от мистър Рочестър. Искаше ми се да видя онова незримо нещо, в което беше устремен съсредоточеният му, пламенен поглед. Искаше ми се да уловя мислите, с които той, изглежда, се бореше тъй упорито и непреклонно. До вратичката на черковния двор той се спря, забелязал, че съвсем съм се задъхала.

— Аз съм жесток в любовта си, нали? — рече мистър Рочестър. — Почини си за миг и се облегни на рамото ми, Джейн.

И сега помня старата сива черква, която се издигаше невъзмутимо пред нас; около камбанарията кръжеше един гарван, чернеейки се на фона на руменото утринно небе. Помня и зелените гробове, и фигурите на двама непознати, които бродеха сред тях и четяха надписите, издълбани върху малкото надгробни плочи, обрасли с мъх. Забелязах ги, защото, като ни видяха, те минаха зад черквата. Не се съмнявах, че ще влязат през страничната врата и ще присъствуват на церемонията. Мистър Рочестър не ги забеляза; той втренчено ме гледаше в лицето и ми се стори, че кръвта се е оттеглила от него. Чувствах на челото си капки пот, устните и бузите ми бяха изстинали. Когато след малко се свързах, той внимателно ме поведе по пътеката към черковната врата.

Влязохме в тихия и скромнен храм. Свещеникът вече ни чакаше с белите си одежди, а до него стоеше псалтът. Всичко беше тихо, само в далечния ъгъл мърдаха две сенки. Предположението ми излезе правилно: непознатите се бяха вмъкнали в черквата преди нас и сега стояха край гробницата на Рочестъровци с гръб към нас и гледаха през решетките старата, потъмняла от времето мраморна гробница с коленичил ангел, който сякаш пазеше останките на Деймър дьо Рочестър, убит при Марстън Муър през Гражданската война, и на Елизабет Рочестър — неговата жена.

Заехме определеното място. Чух зад гърба си тихи стъпки и погледнах през рамо: един от непознатите се приближаваше към нас. Обредът започна. Свещеникът ни обясни какво представлява бракът, след което пристъпи към нас: като се поклони леко на мистър Рочестър, той продължи:

— Моля и искам от вас следното (както в деня на страшния съд, когато тайните на всяка душа ще бъдат разкрити): ако на някой от вас са известни пречки, поради които не можете да сключите законен брак, да ги признае, тъй като в противен случай, както гласи словото божие, бог не ще ви съедини и бракът ви не ще се счита за законен.

Той замълча, както изискваше обредът. Нима някой бе нарушавал някога паузата след това изречение? Може би ни веднъж в сто години. И свещеникът, без да откъсва очи от книгата, която държеше в ръце, за миг си пое дъх и се готвеше да продължи; той вече протегна ръка към мистър Рочестър и устните му се разтвориха, за да попита: „Желаете ли да встъпите в брак с тази жена?“, когато съвсем близо един глас ясно изрече:

— Бракът не може да се сключи; заявявам, че за това има пречка.

Свещеникът застана онемял, без да сваля очи от този, който говореше; смути се и псалтът. Мистър Рочестър се залюля леко, сякаш под краката му премина земетръсна вълна; после стъпи по-здраво и без да извъръща глава или очи, каза:

— Продължавайте.

Когато той произнесе тази дума с нисък и глух глас, настъпи дълбока тишина. Сетне мистър Уд рече:

— Не мога да продължа, щом се твърди такова нещо. Длъжен съм да си изясня дали то съответствува на истината.

— Бракосъчетанието трябва да се прекрати — отново се разнесе гласът зад нас. — Мога да докажа основателността на твърдението си: за брака съществува непреодолима пречка.

Мистър Рочестър слушаше, но не обръщаше никакво внимание. Той стоеше гордо изправен и неподвижен; само стисна ръката ми. Колко топло и силно беше това стискане и колко приличаше на светъл, твърд, непроницаем мрамор в тази минута високото му чело! Как горяха очите му — неподвижни, напрегнати и пълни с буен пламък!

Мистър Уд бе смутен.

— А от какъв характер е тази пречка? — попита той. — Навярно ще може да се отстрани. Кажете.

— Едва ли — последва отговорът. — Казах, че е непреодолима. И твърдя това не без основание.

Непознатият излезе напред и се облегна на перилата. Той продължи, изричайки всяка дума ясно, спокойно, уверено, но не и силно:

— Тази пречка се състои в това, че мистър Рочестър е женен и че жена му е още жива.

Да беше паднал гръм, нервите ми не биха се разтреперили така, както при тези спокойно произнесени думи. Кръвта ми усети коварната им жестокост, както никога не бе усещала студа или огъня, но аз здраво се държах и нямаше опасност да припадна. Погледнах мистър Рочестър и го накарах да ме погледне и той — лицето му приличаше на безкръвна глава на статуя. Очите му хвърляха искри. Той не отрече нищо; изглежда, призоваваше на дуел целия свят. Без да говори, без да се усмихва, сякаш без да разбира, че съм човешко същество, той само ме прегърна през кръста и ме притисна до себе си.

— Кой сте вие? — попита той натрапника.

— Казвам се Бригз, адвокат от Лондон.

— И искате да ми натрапите някаква жена?

— Готов съм да ви напомня, сър, за съществуването на вашата съпруга, която е призната от закона, ако не е призната от вас.

— Благоволете да дадете някакви сведения за нея — името ѝ, родителите ѝ, местожителството ѝ!

— Веднага! — Мистър Бригз спокойно извади от джоба си едно листче и зачете тържествено с носов глас:

— „Твърдя и мога да докажа, че на двадесети октомври еди-коя си година (преди петнадесет години) Едуард Феърфакс Рочестър от имението Торнфийлд в Н-ското графство, Англия, се ожени за сестра ми Бърта Антоанета Мейсън, дъщеря на Джонас Мейсън, търговец, и Антоанета, неговата жена-креолка. Венчавката се състоя в еди-коя си черква в Спаништаун, Ямайка. Справка за венчавката може да се направи в регистъра на тази черква, а у мен има препис. Подписал: Ричард Мейсън“.

— Това — ако документът не е фалшив — доказва, че съм бил женен, но не доказва, че споменатата жена е още жива.

— Преди три месеца тя беше жива — възрази адвокатът мистър Бригз.

— Откъде знаете?

— Имам свидетел, чиито показания дори вие, мистър Рочестър, едва ли ще оспорите.

— По-скоро го дайте тук или вървете по дяволите.

— Първо ще ви го представя. Той е тук. Мистър Мейсън, бъдете така добър, елате тук.

Като чу това име, мистър Рочестър стисна зъби. Цялото му тяло конвулсивно потрепери. Бях толкова близо до него, че физически усещах пристъпа на гняв или отчаяние, който бе обзел цялото му същество. Другият непознат, който досега стоеше в дъното, приближи напред. Иззад рамото на адвоката се показа бледо лице. Да, това бе самият Мейсън. Мистър Рочестър се обърна и гневно го погледна. Обикновено очите му бяха черни, но сега в тях светеше червеникав, бих казала дори кървав блясък, а лицето му пламтеше: мургавите му бузи и мраморното му чело горяха, обзети от някакъв душевен пожар, който бързо се разпространяваше. Той се раздвижи и вдигна силната си ръка — щеше да удари Мейсън, да го просне на каменния под и да изтръгне душата от слабото му тяло, — но Мейсън отскочи назад и изкрещя с тънкото си гласче: „За бога!“ Презрението взе връх у мистър Рочестър. Ядът му угасна, сякаш попарен от слана. Той само попита:

— Какво ще кажеш *ти*?

Побелелите устни на Мейсън избърбориха нещо неразбрано.

— Ще те пратя по дяволите, ако не отговаряш ясно! Пак те питам: „Какво ще кажеш *ти*?“

— Сър, сър — прекъсна го свещеникът. — Не забравяйте, че сте на свято място. — Сетне, обръщайки се към Мейсън, той кротко попита: — Известно ли ви е, сър, дали е жива още, или не жената на този господин?

— По-смело — подкани го и адвокатът. — Хайде, говорете.

— Тя живее в имението Торнфийлд — каза по-разбираемо Мейсън, — виждах я през април тази година. Аз съм нейният брат.

— В имението Торнфийлд ли? — учуди се свещеникът. — Не може да бъде! Отдавна живея тук, сър, но никога не съм чувал за някаква жена на мистър Рочестър.

Видях как устните на мистър Рочестър се изкривиха в мрачна усмивка и той измърмори:

— И още как! Аз се постарях никой да не чуе нито за нея, нито дори за името ѝ. — Той млъкна. Известно време сякаш премисляше нещо. Сетне взе решение и заяви: — Достатъчно! Сега всичко ще излезе изведнъж наяве като куршум от пушка. Уд, затворете книгата и свалете одеждите си. Джон Грийн (това бе псалтът) напуснете черквата. Венчавката няма да се състои днес.

Псалтът излезе.

— Двуженството е неприятна дума! — продължи мистър Рочестър смело и предизвикателно. — И все пак аз имах намерение да стана двуженец. Но съдбата ме надхитри или по-скоро може би провидението ме възпря. В тази минута навярно съм съвсем малко подобър от дявола. И — както сигурно би ми казал духовният ми баща — заслужавам несъмнено най-сурово божие наказание, включително вечни пламъци и вечни червеи. Господа, планът ми пропадна! Това, което казаха адвокатът и неговият клиент, е истина. Аз съм женен. И жената, за която съм женен, е жива! Вие казахте, Уд, че никога не сте чували за някаква мисис Рочестър в близкото имение, но до ушите ви сигурно неведнъж са достигали сплетни за загадъчната луда, която живее под надзор там. Някои сигурно са ви подшушнали, че тя е моя незаконородена сестра, други — че е изоставена от мен жена. И тъй, разрешете ми да кажа, че това е тъкмо жената, за която се венчах преди петнадесет години. Казва се Бърта Мейсън и е сестра на ей този решителен господин, който с треперещите си ръце и побелялото си лице ни показва на какво е способен храбрият мъж. По-смело, Дик, не се бой! По-скоро бих ударил една жена, отколкото теб. Бърта Мейсън е

луда и тя произхожда от семейство на луди. Три поколения идиоти и манааци. Майка ѝ, креолка, беше и луда, и алкохоличка. Това ми стана известно чак след като се бях оженил за дъщеря ѝ, тъй като преди брака всичките тези семейни тайни се криеха от мен. Бърта като предана дъщеря тръгна по стъпките на майка си. Изобщо имах прелестна жена: добродетелна, умна, скромна! Можете да си представите колко щастлив човек съм бил! На какви разнообразни удоволствия съм се радвал! Това беше райско блаженство, казвам ви! Но стига толкова обяснения! Бригз, Уд, Мейсън, каня ви всички в дома си да посетите *моята жена* — пациентката на мисис Пул! Да видите за какво същество ме ожениха с измама и да прецените сами имал ли съм право да скъсам тази връзка и да търся близост със същество, в което виждам преди всичко човека. Това момиче — продължи той, като ме погледна — знаеше не повече от вас, Уд, за отвратителната тайна. Тя ми вярваше сякаш, ни най-малко не подозираше, че ще бъде въвлечена във фиктивен брак с един негодник, вече свързан с лоша, безумна и освирепяла жена! Каня всички ви! Да вървим!

Продължавайки да ме държи здраво за ръката, той излезе от черквата. Тримата мъже ни последваха. До вратата на имението бе спряла каретата.

— Карай обратно в конюшната, Джон — каза мистър Рочестър хладно. — Днес никъде няма да вървим.

Като ни видяха, мисис Феърфакс, Адел, Софи и Лия се втурнаха насреща ни да ни поздравят.

— Махайте се всички! — извика господарят. — Не ми трябва вашите поздравления! Кому са нужни те? Поне не на мен! Закъснели сте с петнадесет години!

Той премина напред и започна да се изкачва по стълбите, като все още ме държеше за ръка и правеше знаци на мъжете да го последват, което те сториха. Изкачихме първите стълби, минахме по коридора и се качихме на третия етаж. Мистър Рочестър отключи малката черна врата и ние влязохме в стаята с тъканата материя по стените, с огромното легло и шкафа с образите на апостолите.

— Ти знаеш тази стая, Мейсън — каза нашият водач. — Тук тя те изпохапа и извади нож да те убива.

Той повдигна тъканата материя, под която беше втората врата; отвори и тази врата. Пред нас се появи стая без прозорци; в камината,

оградена със здрава висока решетка, гореше огън, а на тавана висеше на верига запалена лампа. Край огъня се бе навела Грейс Пул и готвеше нещо в една тенджера.

В отдалечения тъмен ъгъл на стаята нещо тичаше напред-назад. Отначало бе трудно да се разбере дали това е човек или животно. То тичаше на четири крака, ръмжеше и фучеше като някакъв див звяр. Но то бе облечено с дрехи; черна прошарена коса закриваше главата и лицето му като сплъстена грива.

— Добро утро, мисис Пул! — каза мистър Рочестър. — Как сте и как е днес вашата болна?

— Горещо-долу, сър, благодаря! — отвърна Грейс, като вдигна внимателно врящата тенджера на полицата. — Много е неспокойна, но не буйствува.

Див вик опроверга думите ѝ. Облечената в женска рокля хиена се изправи на крака и застана в целия си ръст.

— О, сър, тя ви видя! — възкликна Грейс. — По-добре да се махнете оттук!

— Само за малко, Грейс. Дайте ми възможност да остана малко.

— Обаче по-внимателно, сър! За бога, бъдете внимателен!

Лудата зала. Тя отметна от лицето си сплъстените си коси и с диви очи изгледа всички. Аз веднага познах това синьо-червено лице, тези подпухнали черти. Мисис Пул пристъпи напред.

— Не ми пречете — рече мистър Рочестър, като я отстрани. — Надявам се, че няма нож, и освен това съм нащрек.

— Никога не можеш да знаеш какво има у нея, сър, тя е много хитра. Може да надхитри, когато пожелае.

— По-добре да се махнем оттук — прошепна Мейсън.

— Върви по дяволите! — извика зет му.

— Пазете се! — викна Грейс.

Тримата мъже едновременно отскочиха назад. Мистър Рочестър ме тласна зад себе си. Лудата скочи, сграбчи го яростно за гърлото и впи зъби в бузата му. Завърза се борба. Тя беше много едра, почти колкото мъжа си, но доста по-пълна. В завързалата се схватка тя показа, че има мъжка сила и едва не удуши мистър Рочестър въпреки атлетическото му телосложение. Той би могъл да се справи с нея само с един умел удар, но не искаше да вдига на нея ръка, само се бранеше. Накрая успя да я хване за ръцете и Грейс Пул му даде въже; той върза

ръцете на лудата зад гърба ѝ, а с друго въже я завърза за един стол. Всичко това бе съпроводено с бесния вой на лудата, която правеше отчаяни опити да се освободи. После мистър Рочестър се обърна към наблюдаващите всичко това и ги погледна с усмивка, пълна с горчивина и отчаяние.

— Ето жена ми! — каза той. — Това са единствените съпругески прегръдки, на които имам удоволствието да се радвам в свободното си време! А ето *тази*, която мечтаех да нарека моя! — Той сложи ръка на рамото ми. — Това младо момиче, което стои така сериозно и спокойно до самия праг на ада, наблюдавайки с пълно самообладание постъпките на този демон. Наистина не е ли то приятно ястие след тази дяволска порция? Уд и Бригз, вижте какъв контраст! Сравнете тези чисти очи и ей онези, налети с кръв, това лице с онази маска, тази стройна снага с онази грамада плът и след това ме съдете: вие, свещеникът, и вие, представителят на закона. И помнете, че както съдите вие, така ще съдят и вас. А сега се махайте оттук — трябва да заключа своето съкровище.

Всички излязохме. Мистър Рочестър се забави за миг, за да даде някакво нареждане на Грейс Пул. Когато слизахме по стълбите, адвокатът се обърна към мен.

— Вие, мадам — каза ми той, — сте напълно оправдана и чичо ви с радост ще научи това, ако е още жив, когато мистър Мейсън се върне в Мадейра.

— Чичо ми ли? Как? Нима го познавате?

— Познава го мистър Мейсън. Мистър Еър е бил известно време кореспондент на неговата търговска къща. Когато вашият чичо получил писмото ви, в което пишете, че възнамерявате да се омъжите за мистър Рочестър, мистър Мейсън, който на път за Ямайка се спрял в Мадейра за укрепване на здравето, се срещнал случайно с него. Мистър Еър му споменал за писмото, тъй като му било известно, че клиентът ми познава някой си господин на име Рочестър. Мистър Мейсън естествено, учуден и поразен от тази новина, му обяснил как стои работата. Вашият чичо за съжаление е в момента с единия крак в гроба. Имайки пред вид възрастта му, характера на болестта и степента, която тя е достигнала, трудно би могло да се допусне, че ще се оправи. Затова той не могъл да дойде в Англия, за да ви спаси от капана, в който едва не попаднахте, но помолил мистър Мейсън да не

губи нито миг и да предприеме всичко, за да осуети този фиктивен брак. Чичо ви прати мистър Мейсън при мен за съдействие. Без да губя нито минута, аз дойдох тъкмо навреме и много се радвам, че успях. Вие без съмнение също се радвате. Ако не се страхувах, че чичо ви ще умре, преди да стигнете в Мадейра, бих ви посъветвал да тръгнете за там с мистър Мейсън; но при съществуващото положение смятам, че е по-добре да останете в Англия и да чакате разпорежданията на мистър Еър или някакво известие за него. Имаме ли тук още работа? — обърна се той към мистър Мейсън.

— Не, не, по-скоро да се махаме — изплашено отвърна последният. И дори без да дочакат мистър Рочестър, за да се сбогуват с него, те си тръгнаха.

Свещеникът остана, за да каже няколко напътствени думи — да упрекне или поучи високомерния си мирянин. Като изпълни този си дълг, той също напусна имението.

Застанала до полуотворената врата на стаята си, където се бях сгушила, аз слушах как стъпките му бавно заглъхват. Когато си отидоха всички, сложих резето на вратата, та никой да не ме безпокои, и без да се отдавам на сълзи или печал — бях все още твърде спокойна, за да сторя това, — машинално сних сватбената си премяна и облякох вместо нея роклята, която носех предишния ден. (Тогава си мислех, че я нося за последен път.) После седнах на един стол. Чувствувах слабост и умора. Облегнах ръце на масата, оборих на тях глава и се отдадох на размисъл; до този миг само слушах, наблюдавах, движех се, ходех там, накъдето ме водеха или теглеха, следях как една случка следва друга и как след една тайна се разкрива друга; но *сега аз се замислих* върху всичко това.

Утрото бе много спокойно, като изключим кратката сцена с лудата. Епизодът в черквата премина безшумно; той не бе съпроводен нито с развихряне на страсти, нито с гръмогласни пререкания, спорове, предизвикателства или оскърбления; нямаше и сълзи и ридания. Бяха произнесени само няколко думи и спокойното твърдение за невъзможността на брака. Мистър Рочестър бе задал само няколко кратки мрачни въпроса, последваха отговори, обяснения, доказателства. Господарят ми открито призна всичко, сетне потвърди нагледно думите си. Чуждите хора си отидоха и всичко се свърши.

Седях в стаята си както обикновено, такава, каквато си бях, без някаква явна промяна. Не се чувствах очернена, оскърбена и унижена. И все пак къде е предишната Джейн Еър? Къде е животът ѝ, къде са перспективите ѝ?

Онази Джейн Еър, която гледаше с надежда към бъдещето, почти омъжената Джейн Еър, бе станала сега отново студено, самотно момиче. Животът пред нея бе неясен, а бъдещето — печално. Посред лято бяха настанали богоявленски студове, бяла декемврийска виелица се бе понесла над юнските поля, с лед бяха глазирани зрелите ябълки, ледени ветрове брулеха цъфналите рози, по полята и ливадите се бе проснал бял саван, пътеките, до вчера, осеяни с цветя, днес бяха изчезнали под снега, а горите, които преди дванадесет часа бяха гъсти и уханни като джунгла, сега стояха пустинни, заснежени като горите в Норвегия зиме. Всичките ми надежди умряха, убити от коварната съдба, както са били избити за една нощ всички новородени деца в Египет. Спомних си заветните си мечти, които до вчера още лелеех в душата си. Те лежаха като тела на мъртъвци: студени и безкръвни, неспособни вече да се съживят. Спомних си и за любовта си: това чувство, което принадлежеше на мистър Рочестър и което той бе закармил в мен, трепереше в сърцето ми като болно дете в студена люлка. Мъка и тревога сковаха любовта ми. Тя не можеше да потърси обятията на мистър Рочестър, не можеше да се стопли на гърдите му. О, никога не ще се върне у мен прежното чувство, защото вярата ми е измамена, а доверието — убито. Мистър Рочестър вече не беше за мене предишният, той се оказа не такъв, какъвто го смятах. Не го винях в нищо, не твърдах, че ме е измамил, но той загуби безупречната си правдивост, която толкова ме привличаше, и затова трябваше да го напусна. *Това* аз напълно съзнавах. Кога, как, къде — засега още не знаех, но и самият той несъмнено ще побърза да ме отстрани от Торнфийлд. Нямаше съмнение, че не би могъл да ме обича истински. Това е било само мимолетно увлечение и след като той се натъкна на препятствия, аз повече не ще съм му нужна. Беше ми дори страшно да се срещна с него сега. Сигурно и видът му ми е станал омразен. О, колко бях сляпа! Колко бях слаба!

Очите ми бяха затворени; плувах в някакъв водовъртеж от мрак, а мислите бушуваха в главата ми като тъмен и бурен поток. Оставила се на произвола на съдбата, изнурена и отпусната, аз сякаш лежах на

дъното на някаква пресъхнала голяма река. Чувах как от далечните планини се носи към мен мощен поток и ме приближава, но нямах воля да стана, нямах сили да се спася от него. Лежах в изнемога и исках да умра. Една-единствена мисъл само трептеше все още у мен като някаква плаха звезда: мисълта за бога; тя живееше в мълчаливата ми молитва; негласните ѝ думи едва се мяркаха в безпросветното ми съзнание, трябваше да ги изрека гласно, но нямах сили за това...

„Не се отлъчвай от мен, защото опасността е близо и няма кой да ти помогне.“

И тъй като не помолих небето да не ми праща тази опасност, не склених молитвено ръце, не коленичих и не отворих уста да изрека молитва, тя ме сполетя: силният, пълноводен порой ме шибна с все сила. Горчивото съзнание за разбития живот, загиналата ми любов, умрелите ми надежди, рухналата ми вяра — всичко това ме повлече като силна, мътна река. Този страшен час не може да се опише. Наистина: „Водите нахлуха в душата ми; затънах в дълбока тиня: нямаше твърда почва под краката ми; бях потънала дълбоко и главата ми се скри под водата.“

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

По едно време следобед повдигнах глава и като се огледах и разбрах по отблясъците на слънчевите лъчи върху стената, че слънцето клони на запад, се запитах: „Какво да правя?“

Но отговорът, който даде съзнанието ми — „Напусни Торнфийлд веднага“, — беше толкова категоричен и ужасяващ, че си запуших ушите — не бих могла да слушам в този момент такива думи. „Това, че не съм съпруга на Едуард Рочестър, най-малко би ме тревожило — разсъждавах аз; — това, че най-възторжените ми блянове се оказаха глупави и празни, е ужас, с който мога да се справя и да понеса; но това, че трябва да напусна господаря си решително, внезапно, напълно, е непоносимо. Не мога да направя такова нещо.“

Обаче един вътрешен глас твърдеше обратното — че мога, и предричаше, че ще постъпя тъкмо така. Борех се със собственото си решение и исках да бъда слаба, за да избягна новата вълна от страдания, която се възправяше пред мен; но съзнанието ми, превърнало се в деспот, стискаше за гърлото чувствата, заявявайки саркастично, че това е само първата крачка в калта, и заплашваше да ги хвърли със стоманените си ръце в бездънната пропаст на отчаянието.

— Тогава нека другите ме отърват! — възкликнах аз. — Нека някой друг ми помогне!

„Не, ти ще направиш това сама и никой няма да ти помогне, ти сама ще си извадиш дясното око, сама ще си отсечеш дясната ръка. Сърцето ти ще бъде жертвата, а ти — жрецът, който извършва жертвоприношението!“

Скочих ужасена, за да избягам от самотата, в която витаеше този безпощаден съдия, от мълчанието, в което зазвуча този страшен глас. Когато се изправих на крака, зави ми се свят. Почувствувах, че краката ми треперят от възбуда и изтощение. Този ден нищо не бях туряла в уста още от сутринта. И със странна болка си помислих за това колко време седя заключена в стаята си, а никой не идва да разбере как се

чувствувам и да ме извика долу. Дори малката Адел не почука на вратата ми, дори мисис Феърфакс не се отби да ме навести. „Приятелите винаги забравят тези, които са презрени от съдбата“ — прошепнах аз, като вдигах резето и излизах от стаята. На вратата се препънах в нещо. Главата ми все още се маеше, пред очите ми се бе спуснала някаква завеса, ръцете и нозете ми бяха отмалели. Нямаше да мога скоро да се съвзема. Паднах, но не на пода — ръката на някого ме задържа. Вдигнах глава: държеше ме мистър Рочестър, седнал на един стол пред прага на стаята ми.

— Най-после излезе — каза той. — Колко дълго те чаках, как се ослушвах, но не чух никакъв шум, никакво ридание; ако тази мъртва тишина бе продължила още пет минути, щях да счупя бравата като крадец. Значи, реши да ме пощадиш? Заклучи се и се отдаде на скръбта си сама? По-добре да бе дошла, за да излееш върху мен негодуванието си. Зная, че имаш темпераментна душа, затова очаквах подобна сцена. Бях готов да срещна цял поток горещи сълзи, ала исках те да се излеят на гърдите ми. А сега ги е попил безчувственият под или носната ти кърпичка. Но, изглежда, се лъжа: ти изобщо не си плакала. Виждам бледи бузи и печален поглед, но никакви следи от сълзи. Може би сърцето ти е плакало с кървави сълзи.

Е, какво, Джейн, няма ли да ми отправиш нито един упрек, няма ли да ми кажеш поне една хаплива, злъчна дума — нещо, с което да ме уязвиш или да възбудиш гнева ми? Ти си стоиш спокойно там, където те оставих, и ме гледаш с унил, апатичен поглед. Джейн, не съм дори помислял да те нараня така. Ако някой пастир би имал само едно-единствено агънце, което обича като свое дете, което е яло от неговия хляб, пило е от неговата чаша, спало е на гърдите му, а по някаква случайност го е убил в кланицата, и той не би могъл да оплаква престъпната си небрежност повече от мен. Ще ми простиш ли някога?

Читателю! Аз му простих още в същата минута. В очите му имаше такова дълбоко разкаяние, такава искрена скръб в гласа му, такава мъжествена енергия във всеки негов жест и освен това от цялото му същество и от погледа му лъхаше такава постоянна любов, че аз му простих всичко! Но мълчаливо, само дълбоко в сърцето си.

— Смяташ, че съм негодник, нали, Джейн? — попита той умърлушен, чудейки се, както предполагах, на упоритото ми мълчание

и покорността ми, които бяха по-скоро резултат на слабост, отколкото на воля.

— Да, сър.

— Щом е така, кажи ми го честно и прямо, без да ме щадиш.

— Не мога, изморена съм и не се чувствавам добре. Дайте ми малко вода.

Той изпусна нещо като конвулсивна въздишка и като ме взе на ръце, понесе ме надолу. Отначало не познах стаята, в която се озовах: пред очите ми се бе спуснала мъгла. Но веднага усетих живителната топлина на някакъв огън — въпреки че бе лято, бях се съвсем вкочанявала в стаята си. Той поднесе до устните ми вино, аз глътнах една глътка и се ободрих. Сетне мистър Рочестър ме накара да изям нещо и скоро съвсем се оправих. Видях, че се намирам в библиотеката — седнала в неговото кресло, а той — до мен. „Да можех сега да напусна живота без особено остра болка, това би било добре дошло за мен — мислех си аз; — тогава нямаше да има нужда да късам всичките струни на сърцето си, напускайки мистър Рочестър, тъй като несъмнено трябва да го напусна. Но аз не искам да го напускам; не мога да сторя това.“

— Как се чувствуваш сега, Джейн?

— Много по-добре, сър; скоро ще бъда съвсем добре.

— Пийни си още вино, Джейн.

Аз го послушах. После мистър Рочестър сложи чашата на масата, застана пред мен и внимателно ме погледна. Но изведнъж отвърна очи с нечуто възклицание, обзет от някакво силно вълнение. Той бързо обиколи стаята, върна се до мен и се наведе, сякаш искаше да ме целуне, но аз помнех, че сега ласките са ми забранени. Отвърнах лице и с това го отблъснах.

— Как! Какво значи това! — възкликна той припряно. — О, зная! Ти не искаш да целуваш мъжа на Бърта Мейсън. Смяташ, че ласките, както и обятията ми принадлежат другиму.

— Във всеки случай те не са мои, сър, и нямам никакво право да претендирам за тях.

— Защо, Джейн? Впрочем аз ще ти спестя дългите приказки и ще отговоря вместо теб: защото имам жена, нали? Вярно ли съм отгатнал?

— Да.

— Щом мислиш така, трябва да имаш странно мнение за мен; сигурно ме смяташ за хитър интригант, за низък и подъл измамник, който ти се кълне в безкористна любов, за да те увлече в ловко изплетените си мрежи, да те озлочести и унижи в собственото ти съзнание. Какво ще кажеш? Както виждам, нищо. Първо, ти си още много слаба и едва дишаш и, второ, още не можеш да свикнеш да ме ругаеш и хулиш. Освен това на очите ти вече блестят сълзи и ако говориш много, те ще потекат като река; а ти нямаш ни най-малкото желание да упрекваш, да доказваш, да правиш сцени: ти мислиш как да *действува*ш, *приказките* според теб са излишни. Познавам те и съм нащрек.

— Сър, не желая да действам против вас... Трепетът в моя глас ми даде да разбере, че трябва да съкратя фразата си.

— От *твоя* гледна точка — не, но от *моя* ти се готвиш да ме погубиш. Аз съм женен човек — нали това искаше да кажеш — и в качеството ми на женен ти ще ме отблъснеш, ще ме отбягваш; нали току-що отказа да ме целунеш. Ти искаш да станеш за мен съвсем чужда, да живееш под този покрив само като гувернантка на Адел. Ако някога ти кажа някоя приятелска дума или приятелски чувства отново те привлекат към мен, ти ще кажеш: „Този човек едва ли не ме направи своя метреса, трябва да се превърна за него в лед и камък.“ И ще станеш лед и камък.

Аз се покашлях и като придадох на гласа си твърдост, отговорих:

— Всичко около мен се измени, сър, и аз също трябва да се изменя — в това не може да има съмнение; за да избягна мъчителните колебания в чувствата си и постоянната борба със спомените си, има само един път — Адел да има нова гувернантка.

— О, Адел ще отиде в училище, вече съм уредил това; съвсем не се каня да те мъча с ужасните възприятия, свързани с Торнфийлд, с това проклето място, с тази отвратителна гробница, където витае призрачното възплъщение на смъртта, тази тясна каменна преизподня, където властвува само един дявол, по-лош от цяла тайфа други. Джейн, ти няма да останеш тук, и аз също. Как съжалявам, че те доведох в Торнфийлд, където витаят призраци. Наредих на подчинените си тук, преди още да те познавах, да крият от теб всичко, свързано с това проклето място — просто се страхувах, че нито една гувернантка не ще се съгласи да стане възпитателка на Адел, знаейки

какво същество живее в този дом. Не можех да държа болната на друго място, макар да имам едно старо имение — Фърндийн; то е още тихо и уединено и там бих могъл спокойно да я държа, ако онази гориста местност не бе вредна за здравето — съвестта не ми позволи да я затворя там. Влажните стени сигурно биха ме освободили скоро от това бреме, но всеки грешник греши посвоему и аз нямам склонност към косвените убийства дори в случаите, когато мразя някого със страшна сила.

Обаче да крия от тебе присъствието на тази луда жена, бе равносилно да покрия някое бебе с наметало и да го оставя под някой анчар, който поразява всичко наоколо с отровното си дихание. Но аз ще заключа Торнфийлд, ще закова входната врата и прозорците на долния етаж. Ще давам на мисис Пул двеста лири годишно да живее тук с *жена ми*, както наричаш тази страшна вещица. За пари Грейс е готова да върши всякаква работа, а освен това ще ѝ пратя и сина ѝ, съдържателя на „Гримсби ретрийт“, да ѝ прави компания и да ѝ помага по време на пристъпите на лудост на *жена ми*, когато тя намисля да изгаря живи хора в леглата им, да ги убива с ножове или пък да ги сграбчва за гърлата...

— Сър — прекъснах го аз, — вие сте безпощаден към тази нещастна жена, вие сте несправедлив към нея. Говорите за нея с омраза, със злобна ненавист. Това е жестоко — тя не е виновна, че е такава.

— Джейн, моя малка Джейн (така ще те наричам, тъй като си толкова мъничка), ти не знаеш какво говориш и пак неправилно съдиш за мен: аз не я мразя, защото е луда — ако ти беше луда, нима щях да те мразя?

— Мисля, че да, сър.

— В такъв случай грешиш и никак не ме познаваш, не знаеш на каква любов към способен. Всяка частица от тялото ти ми е тъй скъпа, сякаш е моя; тя ще ми бъде скъпа и в болест, и в страдания. Душата ти за мен е съкровище и дори тя да заболее, пак ще си остане мое съкровище; ако ти буйствуваше, щях да те укротя с обятията си, а не с усмирителна риза. Съприкосновението с теб дори в пристъп на безумие би имало същата прелест за мен: ако ти се нахвърлеше върху мен с яростта, с която се нахвърли онази жена днес, бих те приел в прегръдките си не само нежно, а и горещо. Не бих те отстранил от

себе си с отвращение, както нея, а в моментите, когато си спокойна, не друг, а пак аз щях да те наглеждам и да бдя над теб. Щях да стоя неотлъчно до теб и бих се грижил за теб с неуморима нежност, дори никога да не ми се усмихнеш, и не бих се изморил да гледам очите ти даже когато те не ме познават. Но защо се отклоних от мисълта си? Говорех, че ще те отведа от Торнфийлд. Както знаеш, всичко е готово за незабавното ни заминаване; утре ние ще заминем. Моля те да потърпиш и прекараш още само една нощ под този покрив, Джейн, и след това ще се простиш навеки с негодите и ужасите на този дом. Аз имам убежище, сигурен подслон, където няма да ме преследват ненавистни спомени, нежелателни мисли и дори лъжи и злословия.

— Вземете със себе си и Адел, сър — прекъснах го аз, — тя ще ви прави компания.

— Какво искаш да кажеш, Джейн? Казах ти, че ще пратя Адел в училище; защо ми е компанията на това дете? При това то е и чуждо — незаконна дъщеря на една френска балерина. Защо ми я натрапваш? Защо искаш тя да ми прави компания?

— Казахте, че искате да се уедините, сър, а самотата и уединението са тягостни, твърде тягостни за вас.

— Самота! Самота! — поде той с раздражение. — Виждам, че трябва да обясня думите си. Какво значи този неразбираем каменен израз на лицето ти? *Ти* ще делиш с мен самотата ми. Разбираш ли?

Аз поклатих глава. Трябваше известно мъжество, за да рискувам с това нямо възражение, виждайки, че той все повече се вълнува. Мистър Рочестър крачеше бързо из стаята, но ето че се спря на едно място като прикован. Той ми хвърли продължителен и втрещен поглед. Аз отвърнах очи от него, спрях взор върху огъня и се помъчих да си придам спокоен, самоуверен вид.

— Ето още една упорита черта в характера ти, Джейн — каза господарят ми накрая спокойно, което никак не очаквах, като гледах вида му. — Копринената нишка вървеше досега равна, но знаех, че рано или късно ще се появят възли и ще започнат най-различни затруднения. И ето че те дойдоха. Недоразумения, отчаяния и безкрайни тревоги! Кълна се в бога, трябва да имам силата на Самсон, за да развързва тези възли!

Той отново се заразхожда из стаята, но скоро пак се спря и този път право пред мен.

— Джейн! Искаш ли да се вслушаш в здравия разум? (Той се наведе и приближи устни до ухото ми.) Защото, ако не искаш, аз съм готов да те заставя насила. — Гласът му беше пресипнал, погледът му — поглед на човек, готов да разкъса нетърпимите окови и да даде воля на необуздаността си.

Разбрах, че след миг, след още един яростен изблик вече не ще мога да се справя с него. Само сега, в тази отлитаща секунда, аз трябваше да го подчиня на волята си и да го възпра. Само една проява на враждебност, уплаха, отстъпление и всичко за мене и за него ще бъде свършено. Но аз не се уплаших. Чувствувах в себе си някаква вътрешна сила, някакво чувство, че мога да въздействам, което ми даваше кураж. Тази минута беше наистина критична, но тя не бе лишена от своеобразно удоволствие — такова, каквото изпитва може би индианецът, когато се носи с кануто си по някой речен праг. Поех стиснатата му в юмрук ръка, изправих свитите конвулсивно пръсти и кротко казах:

— Седнете; ще говоря с вас колкото искате и ще изслушам всичко, което възнамерявате да ми кажете — и разумно, и неразумно.

Той седна, но все още мълчеше. Досега сдържах с големи усилия сълзите си, тъй като знаех, че ще му бъде неприятно да ме гледа разплакана. Но сега реших да не ги преглъщам повече. Ако те го разгневят, толкова по-добре. Престанах да се сдържам и се разридах.

Скоро чух мистър Рочестър да ме моли настойчиво да се успокоя. Аз казах, че не мога, докато той е в такова състояние.

— Но аз не се сърдя, Джейн. Просто твърде много те обичам; а при това бледото ти лице е застинало в такъв решителен и студен израз, че не мога да го гледам равнодушно. Хайде, успокой се и изтрий очи.

Неговият по-мек тон показваше, че е укротен; аз на свой ред също се поуспокоих. Мистър Рочестър се опита да облегне главата си на рамото ми, но аз не му позволих. Поиска да ме привлече към себе си, аз го отблъснах.

— Джейн, Джейн! — каза той с такава горчива тъга, че всеки нерв на тялото ми потръпна. — Ти, значи, не ме обичаш? Ти си ценила само положението ми и предимството да бъдеш моя жена. Сега, когато смяташ, че вече не мога да бъда твой мъж, потрепваш, щом те докосна, сякаш съм жаба или маймуна.

Тези думи ме пронизаха като нож. Но какво можех да кажа или да сторя? Изглежда, не трябваше нищо да правя и да говоря. Но угризението на съвестта, задето така оскърбих чувствата му, толкова силно ме заизмъчва, че не можех да не поляя с балсам раната, която му нанесох.

— Не, аз *ви обичам* — отвърнах аз, — и то повече от всякога, но не мога да показвам към вас това чувство и да го поощрявам в себе си, затова говоря с вас за него за последен път.

— За последен път ли, Джейн? Как? Ти все още ме обичаш? И мислиш, че можеш, живеейки у мен и виждайки ме всеки ден, да оставаш все пак студена и далечна?

— Не, сър. Това, разбира се, не бих могла да направя; ето защо виждам само един изход. Но се боя, че много ще се разгневите, ако ви го кажа.

— О, кажи го! Ако аз избухна, ти потърси облекчение в сълзите.

— Мистър Рочестър, трябва да ви напусна.

— За колко време, Джейн? За няколко минути, докато си срешиш косите, които са поразчорлени, и докато освежиш пламналото си лице, нали?

— Трябва да напусна Адел и Торнфийлд. Трябва завинаги да се разделя с вас, да започна нов живот сред непознати хора и на непознато място.

— Разбира се, нима не ти казах преди малко същото? А това за разделянето е глупост. Сигурно искаше да кажеш „завинаги да не се отделя от вас“. Що се отнася до новия живот, всичко ще се нареди. Ти ще станеш моя жена. Аз не съм женен. Ти ще бъдеш мисис Рочестър и в действителност, и по име. Докато съм жив, ще бъда предан само на теб. Ще заминем за Южна Франция и ще живеем там в моята бяла вила на брега на Средиземно море. Там ти ще живееш щастливо, безгрижно и спокойно. Не се страхувай, съвсем не мисля да те въвека в грях, да те направя своя любовница. Защо клатиш глава? Бъди благодарумна, Джейн, иначе пак ще ме подлудиш.

Гласът и ръцете му трепереха. Широките му ноздри се издуха, очите заблестяха. И все пак аз се реших да заговоря:

— Сър, вашата жена е жива — вие сам признахте това тази сутрин. Ако и за в бъдеще остана да живея при вас, както искате, това

значи, че ще бъда ваша любовница; да се твърди противното, би било хитруване или просто лъжа.

— Джейн, ти забравяш, че съвсем не съм тих човек. Аз не съм търпелив, не съм студен и не съм безчувствен. Съжали себе си и мен и пипни пулса ми — виждаш ли как бие? Пази се!

И той загъна ръкава си; кръвта се оттегляше от бузите и устните му, те ставаха мъртвешки бледи. Аз бях съвсем отчаяна. Да го вълнувам така силно, противопоставяйки се на желанията му, беше жестоко, но да отстъпя, бе невъзможно. Направих това, което човешките същества вършат инстинктивно, когато са доведени до крайност — обърнах се за помощ към всевишния. Думите „Боже, помогни ми!“ неволно се откъснаха от устните ми.

— Аз съм глупак! — възкликна внезапно мистър Рочестър. — Сто пъти й повторих, че не съм женен, а не й обяснявам защо! Забравих, че тя не знае нищо нито за тази жена, нито за обстоятелствата, при които сключих този ужасен съюз. О, аз съм уверен, че Джейн ще се съгласи с мен, когато научи всичко! Дай ми ръката си, Джанет, та не само да те гледам, а и да те докосвам, за да чувствам по-осезателно присъствието ти, и с няколко думи ще ти разкажа действителното положение на нещата. Ще ме изслушаш ли?

— Да, сър; дори да говорите с часове.

— Нужни са ми само няколко минути. Джейн, може би знаеш, че аз не съм най-старият син в семейството ни, че съм имал по-голям брат?

— Спомням си, че мисис Феърфакс ми каза веднъж това.

— А знаеш ли, че баща ми е бил скъперник и алчен човек?

— Научих нещо такова.

— Затова, Джейн, той реши да не разделя състоянието си; дори не можеше да си помисли, че трябва да стори това и да ми даде приличен дял. Той бе решил да остави всичко на брат ми Роуланд. Но не можеше да се примири и с мисълта, че другият му син ще бъде беден. Затова аз трябваше да се ожения за богата жена. И баща ми започна да ми търси съпруга. Мистър Мейсън, плантатор и търговец, живущ на Антилските острови, беше негов стар познат. Баща ми знаеше, че Мейсън има много солидно състояние. Започна да прави справки. Установи, че познатият му има син и дъщеря и научи от бащата, че дава на дъщеря си тридесет хиляди лири зестра. Това беше

достатъчно. Когато завърших колежа, изпратиха ме на остров Ямайка, за да се ожения за момичето, на което бяха вече говорили за мен. Баща ми не продумваше нито дума за зестрата, но ми каза, че с красотата на мис Мейсън се гордее целият Спаништаун. И това не беше лъжа. Тя бе красива жена, от типа на Бланш Инграм: Висока, мургава и внушителна, семейството ѝ ме хареса за зет заради благородния ми произход, тя също. Показвах ми я на приемите у тях, великолепно облечена; но иначе рядко я виждах и много малко разговарях с нея насаме. Тя ме ласкаеше и щедро ме даряваше с целия си чар и блясък. Всички мъже от нейния кръг, изглежда, се възхищаваха от нея и ми завиждаха. Тя ми завъртя главата и упои трезвите ми чувства, аз се увлякох и тъй като бях невеж в любовта, наивен и неопитен, реших, че я обичам.

Няма безумие, което не би извършил човек, тласкан от идиотското желание да господствува в обществото, от буйните страсти, от слепотата и дързостта на младостта. Роднините ѝ поощряваха ухажванията ми, съперниците ме амбицираха, тя ме изкушаваше. И не бях успял да се опомня, когато сватбата стана. О, аз не се оправдавам, спомняйки си за тази постъпка, а изпитвам презрение към себе си! Никак не я обичах. Никак не я уважавах. Дори не я познавах. Не бях уверен дали притежава поне една добродетел: не бях забелязал в нея и в привичките ѝ нито скромност, нито доброжелателство, нито искреност, нито особен интелект. И все пак се ожених за нея. Слепец! Жалък, безумен слепец! Щях да сгреша много по-малко, ако... Но не бива да забравям с кого говоря. Майката на жена ми не видях нито веднъж и смятах, че е умряла. Чак след медения месец разбрах грешката си: тя била луда и била затворена в една лудница. Разбрах, че жена ми имала и по-малък брат, пълен идиот. Постарият, когото ти познаваш (не мога да го мразя, макар да презирам цялото му семейство, тъй като в слабия му характер има някакви следи на обич, изразена в непрестанно безпокойство за нещастната му сестра, а също и кучешка преданост, която веднъж ми засвидетелствува), изглежда, след време ще изпадне в състоянието на сестра си. Баща ми и брат ми Роуланд са знаели всичко това, но са имали пред вид само тридесетте хиляди лири и са били в съюз против мен.

Когато направих всички тези разкрития, останах ужасен. Но като не смятаме вероломното укриване на някои факти, аз не можех да упрекна в нищо друго жена си, макар да установих, че тя е съвсем различна от мен, че вкусовете ѝ противоречат на моите, че умът ѝ е най-обикновен, дори ограничен и съвсем неспособен да се стреми към нещо по-възвишено. Разбрах, че не мога да прекарам нито една вечер, нито дори един час приятно с нея, че между нас не може да се води никакъв приятелски разговор, защото на каквато и тема да я заговорех, тя веднага придаваше на тази тема грубо и пошло, извратено и нелепо тълкуване. Убедих се също така, че не мога да имам спокойствие и да се радвам на тих семеен живот, тъй като никаква прислуга не беше в състояние да понася внезапните и ненормални изблици на нейния гняв, оскърбленията ѝ, глупавите ѝ, противоречиви и капризни нареждания. Но дори в такива моменти аз се въздържах, пестях укорите, избягвах протестите. Опитвах се да тая в себе си разочарованието и отвращението си и потисках дълбоката си антипатия към нея.

Джейн, няма да те занимавам с някои ужасни подробности. Достатъчни са няколко силни думи, за да разбереш какво съм изпитал. Прекарах с тази жена четири години и през това време тя непрекъснато ме е мъчила. Лошите ѝ наклонности назряваха и се развиваха с потресаваща бързина. Пороците ѝ се множаха от ден на ден. Само жестокостта можеше да им сложи юзда, а аз не исках да бъда жесток. Какъв пигмейски ум имаше тя и какви великански страсти! Какви ужасни страдания ми причиниха те! Бърта Мейсън, истинска дъщеря на презряната си майка, ме прекара през всичките гнусни и унижителни изпитания, които могат да се случат на човек, чиято жена не се отличава нито с въздържаност, нито с нравствена чистота.

През това време брат ми умря, а в края на четвъртата година от брака ми умря и баща ми. Аз станах богат, но заедно с това бях унижително беден. Нали с мен бе свързано едно грубо, нечисто и извратено същество, което законът и обществото признаваха за моя жена. Сега вече не можех да се освободя от нея, защото лекарите установиха, че *тя* е луда — разгулният ѝ живот бе ускорил развитието на зародиша на лудостта. Джейн, трудно ли ти е да следиш разказа ми? Изглеждаш съвсем болна. Да отложим ли този разказ за друг път?

— Не, сър, свършете го сега. Жал ми е за вас, искрено ми е жал за вас.

— Съжалението, Джейн, проявено от някои хора, е унижителна милостиня, която човек с право може да хвърли обратно на онзи, който му я предлага. Този вид съжаление е присъщо на грубите, самолюбиви души, то е хибрид: егоистична мъка при мисълта за нещастieto, съчетана с просташко презрение към този, когото това нещастие е сполетяло. Но твоето съжаление не е такова, Джейн. Друго чувство е изписано сега на цялото ти лице, друго чувство гори в погледа ти и кара сърцето ти да бие по-силно, а ръката ти да трепери в моята. Твоето съжаление, любима моя, е страдащата майка на любовта: от нейните терзания — същински родилни мъки — се ражда божественото чувство. И аз приемам това съжаление, Джейн. Нека дъщерята се появи свободно на бял свят — обятията ми са отворени.

— Но, сър, продължавайте. Какво направихте, когато научихте, че тя е луда?

— Бях почти съвсем отчаян, Джейн. Само останките от себеуважението ми ме възпираха на края на бездната. В очите на хората аз бях несъмнено затънал в безчестие, но пред собствената си съвест бях чист, защото докрай бях останал настрана от престъпния живот и порочните страсти на жена си. И все пак обществото свързваше името ми с нейното; бях в контакт с нея ежедневно. Болестното ѝ дихание заразяваше въздуха, който дишах, и не можех да забравя, че съм неин мъж. Мисълта за това винаги ми е била и си остана ужасно отвратителна. Освен това знаех, че докато е жива, никога не ще мога да стана мъж на друга, по-добра жена. Макар да беше пет години по-възрастна от мен (семейството ѝ и баща ми ме измамиха дори по отношение на възрастта ѝ), тя, както изглеждаше, нямаше да умре по-рано от мен, тъй като, макар и душевно болна, се радваше на желязно здраве. И ето че на двадесет и шест години бях обзет от пълно отчаяние.

Една нощ се събудих от нейните викове (веднага щом лекарите я признаха за луда, я сложихме под ключ); беше една от онези нощи в Ямайка, които в повечето случаи предвещават урагани. Като не можех да заспя, аз станах и отворих прозореца. Струваше ми се, че въздухът е наситен със серни пари. Отникъде не идеше свеж полъх. В стаята влизаха комари и я изпълваха с еднообразното си свирене; морето, чийто шум достигаше до ушите ми, боботеше глухо, сякаш имаше земетресение; черни облаци се трупаха над него. Луната залезе във

водата, огромна и червена като нажежено кълбо — тя хвърли последен кървав поглед към света, потръпващ пред настъпващата буря. Тази атмосфера и този пейзаж ме гнетяха, а до ушите ми непрестанно долитаха проклятията, които крещеше лудата; тя от време на време прибавяше към тях и моето име, и то с такава сатанинска омраза, с такива епитети... нито една уличница не би могла да има по-гнусен речник. Разделяха ни две стаи, но аз чувах всяка нейна дума — стените в Ямайка са много тънки и не можеха да заглушат вълчия ѝ вой.

„Този живот — казах си аз най-сетне — е същински ад. Този въздух, тези звуци идват от бездънния пъкъл. Имам право да се избавя от него, ако това е по силите ми. Страданията ми ще свършат, когато се освободя от плътта, която сковала душата ми. Не се боя от вечния ад. По-лош от него е сегашният ми живот и аз, напускайки земния свят, ще отида при бога.“

Казвах си това, коленичил пред отворения си куфар, в който бяха пълните ми пищови. Бях решил да се застрелям. Впрочем тази мисъл ме обзе само за миг. Тъй като не бях безумен, пристъпът на крайно и безпределно отчаяние, който бе предизвикал у мен желанието да се самоубия, веднага премина. Свеж морски вятър — той духаше откъм Европа — нахлу през прозореца ми. Разрази се буря, блиснаха потоци дъжд, заехтяха гръмотевици и засвяткаха мълнии — и след това въздухът се разведри. Тогава аз взех твърдо решение. Разхождайки се сред портокаловите дървета в градината ми, които ронеха капки от листата си, и сред мокрите нарове и ананаси в сияйната зора на тропическото утро, аз се отдадох на размисъл, Джейн, и чуй какво реших, тъй като в онзи час ме утеши истинската мъдрост и ми посочи правилния път, който трябваше да следвам.

Сладостният вятър от Европа все още шумолеше сред освежените листа и Атлантическият океан боботеше величествено и волно; сърцето ми, отдавна мъртво и сковано, изведнъж се оживи; то се разтвори и изпълни с живителна кръв; цялото ми същество изпита жажда за обновление, а душата ми — за свежа струя. Почувствувах, че надеждите ми възкръсват и че обновлението ми е възможно. Застанал под свод от цъфнали клони в дъното на градината ми, аз гледах към морската шир, по-синя от небето. Отвъд беше Европа, там се разкриваха светли хоризонти.

„Замини — каза ми надеждата — и заживей пак в Европа; там никой не знае как е опетнено името ти и какво презряно бреме носиш. Вземи лудата със себе си в Англия и я заключи в Торнфийлд под охраната и грижите на някого, а сам върви в която щеш страна и завържи каквито щеш нови отношения. Тази жена, която така злоупотреби с търпението ти, така оскверни името ти, така оскърби честта ти, така почерни младостта ти, не ти е жена и ти не си неин мъж. Дай ѝ всичко, каквото можеш, и ще имаш основание да смяташ, че си изпълнил дълга си пред бога и хората. Нека дори името ѝ, нека всичко, което ви свързва, мине в забвение. Ти не трябва да разкриваш това на нито едно живо същество. Дай ѝ удобства и сигурно убежище, обвий печалната ѝ съдба в тайна и се раздели с нея.“

Така и постъпих. Баща ми и брат ми не бяха съобщили за женитбата ми на никого от нашите познати, защото още в първото си писмо, което им писах, за да им съобщя за сватбата, изразих дълбокото си отвращение от този брак; знаейки вече характера и особеностите на семейството на жена ми, аз очаквах ужасно бъдеще за себе си и ги молах настойчиво да пазят брака в тайна. А много скоро недостойното поведение на жената, която баща ми беше ми избрал, прие такива форми, че той почна да се срамува, задето има такава снаха. Баща ми не само не разгласи нашия брак, а и се мъчеше да го крие не по-малко от самия мен.

И ето, аз я поведох към Англия. Това беше ужасно пътешествие — да пътуваш с такова чудовище на кораб! Изпитах радост, когато най-после пристигнахме в Торнфийлд и благополучно я настаних в стаята на третия етаж, която вече десет години прилича на бърлога на див звяр, на свърталище на демон. Отначало не можех да намеря човек, който да се грижи за нея, тъй като това трябваше да бъде някой, на чиято дискретност бих могъл да разчитам; буйните пристъпи на лудост на жена ми неизбежно щяха да издадат тайната. Имаше и моменти, в които тя бе спокойна в продължение на цели дни, а понякога и седмици, но тогава пък ме обсипваше с оскърбления. Накрая аз наех от „Гримсби ретрийт“ Грейс Пул. Тя и доктор Картър (този, който превърза раните на Мейсън през нощта, когато лудата нападна брат си) са единствените хора, на които съм разкрил истинското положение на нещата. Мисис Феърфакс сигурно подозира нещо, но не са ѝ известни никакви факти. Грейс излезе, общо взето,

добра болногледачка, макар отчасти по нейна вина бдителността ѝ да биваше неведнъж измамвана и приспивана — но това е неизбежно, като се има пред вид работата ѝ. Лудата е хитра и коварна. Тя винаги успява да използва някоя несъобразителност на пазачката си. Веднъж взе нож, с който едва не намушка брат си, а на два пъти успя да се добере до ключа от стаята си и да се измъкне оттам посред нощ. Първия път направи опит да ме изгори жив в леглото ми, втория път е дошла при тебе. Провидението те е спасило — тя е изляла яростта си на венчалния ти воал, който сигурно ѝ е напомнил за нейната сватба. Потрепервам, като си помисля какво би могло да се случи, когато това страшно същество, което ме сграбчи тази сутрин за гърлото, е надвесило синьо-червеното си лице над гнездото на моята гълъбица! Кръвта просто замръзва в жилите ми...

— И какво, сър? — попитах аз, когато той млъкна. — Какво направихте, когато я доведохте тук? Къде заминахте?

— Какво направих ли, Джейн? Превърнах се в блуждаещ огън. Къде съм заминал? Почнах да скитам като неспокоен дух. Пропътувах цяла Европа, видях много страни. Бях изпълнен с желание да намеря добра, разумна жена, която бих могъл да обикна — пълната противоположност на тази фурия, която бях оставил в Торнфийлд.

— Но нали не е било възможно да се ожените, сър?

— Реших, че е възможно, и бях твърдо убеден, че не само мога, но и съм длъжен. Отначало не исках никого да измамвам така, както измавих теб. Имах намерение да разкажа на любимата жена цялата си история и честно да спечеля любовта ѝ. И ми се струваше толкова естествено да ме смятат за свободен човек, който може да обича и да бъде обичан, щото никога не се съмнявах, че ще срещна жена, способна да разбере тези неща и да приеме любовта ми въпреки проклятието, легнало върху мен.

— И какво се случи, сър?

— Когато започваш да ме разпитваш, Джейн, не мога да не се усмихна. Ти разтваряш широко очи като нетърпелива птичка и правиш час по час неспокойни движения, сякаш ти се струва, че изразеният с думи отговор не достига достатъчно бързо до теб, и ти се иска да го прочетеш направо от сърцето на този, който говори. Но преди да продължа, кажи какво искаш да кажеш с това: „И какво се случи, сър?“ Ти много често произнасяш тази късичка фраза и много често тя ме е

теглила все напред и напред сред лабиринта на безкрайните разговори. Не знаей защо тя ми действувала така.

— Искам да кажа какво направихте след това. Как постъпихте. Какъв бе резултатът?

— Точно така. А какво би искала да знаеш в този случай?

— Дали успяхте да срещнете жена по вкуса ви. Предложили ли сте ѝ да се омъжи за вас и какво ви е отговорила тя.

— Мога да ти отвърна само на въпроса дали съм намерил жена по вкуса си и дали съм ѝ предложил да се омъжи за мен, но онова, което тя ще ми отговори, е все още забулено с мъглата на бъдещето. Цели десет години се скитах, живеях ту в една столица, ту в друга: в Петербург, по-дълго в Париж, за кратко време в Рим, Неапол и Флоренция. Имах много пари, произхождах от знатна фамилия и затова можех сам да си избирам компанията. Притежавайки достъп във всички кръгове на обществото, аз търсех идеалната жена сред английските благороднички, френските контеси, италианските синьори и немските графини, но не можех да я намеря. Понякога за миг в погледа, в тона, във външността на някоя жена ми се струваше, че откривам моя идеал; но много скоро оставах разочарован. Не мисли, че съм търсил съвършена душа или тяло. Жадувах само да срещна жена, с която да се разбирам, търсех противоположност на креолката, но напразно. Не срещнах нито една, на която, дори да бях свободен — помнейки получения суров урок, — бих предложил да се омъжи за мен. Разочарованието ме доведе до безразсъдство. Почнах да търся развлечения, макар никога да не ги довеждах до разврат: всякакви разгулни постъпки са ми били винаги противни. Те ми напомнят за буйствата на моята антилска Месалина. Неизкоренимото отвращение и към нея, и към всичко, което ми напомняше за нея, ми слагаше юзда дори в удоволствията. Всяко веселие, преминаващо в разгул, ми се струваше, че ме приближава до нея и пороците ѝ и аз го избягвах.

И все пак не можех да живея самотен. Започнах да си намирам любовници. Първия път се спрях на Селин Варан — още един епизод, при мисълта за който ме обзема презрение към самия мен. Ти вече знаеш що за личност е тя и как завърши връзката ми с нея. Тя имаше две приемнички: италианката Джачинта и немкинята Клара. И двете минаваха за големи хубавици. Но какво намерих в тази хубост след известно време? Джачинта беше груба и жестока — омръзна ми след

три месеца. Клара беше честна и кротка, но в същото време — ограничена и тъпа еснафка, която никак не ми подходеше. Аз с удоволствие ѝ отделих достатъчна сума, за да започне някаква почтена работа, за да мога честно да се разделя с нея. Но, Джейн, аз виждам по лицето ти, че всичко това не ти харесва особено. Ти ме смяташ за безчувствен и безнравствен негодник. Така ли?

— Да, сега не ви обичам толкова много, колкото по-рано, сър. Но нима никак не ви е идвало на ума, че животът, който сте водили, е бил лош? Отначало една любовница, сетне друга и говорите за това като за нещо съвсем обикновено.

— Не. И на мен то не ми харесваше. Това беше недостоеен живот и по-добре никога да не се връщам към него. Да си имаш държанка, е все едно да си купиш робиня. И едната, и другата — по природа или в най-добрия случай по положение — са по-низши същества и общуването с тях на равни начала е унизително. Сега ме е срам да мисля за дните, прекарани със Селин, Джачинта и Клара.

Аз почувствувах истината на тези думи и направих от тях извода, че ако се увлека толкова, щото да забравя всичко, което някога ми е било внушено, ако под някакъв предлог или позовавайки се на някакво оправдание не устоя пред съблазънта и стана приемница на тези нещастни жени, след време мистър Рочестър ще изпитва към мен същото чувство, с което сега си спомня за тях. Не изразих гласно мисълта си; достатъчно беше това, че осъзнах тази истина. И аз я запечатах в сърцето си, за да остане там и да ме подкрепя в минутите на изпитание.

— Е, Джейн, защо не кажеш: „И какво стана по-нататък, сър?“ Аз още не съм свършил. Какъв строг вид имаш! Виждам, ти все още ме осъждаш, но нека се изкажа докрай. И така, през януари тази година, скъсал с всичките си любовници, в мрачно и кисело настроение — резултат от безполезния, скитнически, самотен живот, — измъчен от разочарования, озлобен против хората и особено против жените (тъй като съществуването на разумни, любещи и предани жени започнах да смятам за неосъществима мечта), аз се върнах в Англия, където имах неотложна работа.

В една мразовита зимна вечер наближавах Торнфийлд. Омразно място! Не очаквах тук ни покой, ни радост! Недалече от имението, на безлюдния път за Хей, аз съзрях малка фигурка, седнала на

стълбичките на една ограда в пълна самота. Минах с коня си покрай нея, обръщайки ѝ толкова внимание, колкото на подкастрената върба, която расте на същото място от другата страна на пътя. Не подозирах какво ще стане тя за мен. Никакъв вътрешен глас не ми подсказа, че съдникът на живота ми, моят добър или зъл гений, ме чака тук под тази скромна маска. Не го познах дори тогава, когато с Мезрур се случи нещастие и тази фигурка се приближи до мен и най-сериозно ми предложи помощта си. Слабичко момиче, почти дете! Приличаше на малко птиченце, което е подскочило в краката ми и е поискало да ме понесе на слабичките си крилца. Бях начумерен, но непознатото създание не се отстрани. То стоеше край мен със странна упоритост, гледаше ме и говореше с твърдост в гласа. Трябваше да получа помощ, и то тъкмо от неговите ръце; и аз приех помощта му.

Когато се опрях на крехкото рамо на момичето, в цялото ми същество се пробуди нещо ново, у мен сякаш нахлуха някакви нови чувства и сили. Научих с радост, че тази магьосница ще се върне при мен, че живее в моя дом, иначе, ако тя, изплъзнала се от ръцете ми, изчезнеше зад потъналия в мрак жив плет, сигурно щях да изпитам странно съжаление. Чух те, когато се върна същата вечер в къщи, Джейн, макар ти, изглежда, да не подозираше, че мисля за теб и те наблюдавам. На следния ден пак видях — без да ме забележиш — как игра половин час с Адел в коридора. Спомням си, че тогава валеше сняг и не можехте да излезете на разходка. Седях в стаята си; вратата беше открената и чувах и виждах всичко добре. Външно вниманието ти беше изцяло погълнато от Адел, но на мен ми се стори, че мислите ти са другаде. Ти беше много търпелива с нея, моя малка Джейн, говори ѝ и я развлича дълго-дълго. Когато тя най-сетне те остави, ти изведнъж потъна в мечти и почна замислено да крачиш по коридора. От време на време, минавайки край прозорците, ти хвърляше поглед към силния сняг, вслушваше се в стенещия вятър и отново започваше да крачиш тихо и да мечтаеш. Струваше ми се, че в тези твои мечти няма нищо мрачно; сегиз-тогиз в очите ти блясваше нещо радостно, на лицето ти се изписваше леко вълнение, което говореше не за горестни, печални и унили размишления. По-скоро по този поглед би могло да се предположи, че си се предала на сладостни младежки мечти, в които духът на младостта следва с мощните си криле полета на надеждата към един идеален свят. Гласът на мисис Феърфакс, която говореше с

някого от слугите в хола, те накара да се отърсиш от тях. И как странно се усмихна на себе си, Джанет. Това беше много съдържателна усмивка. Тя бе насмешлива — изглежда, ти се присмиваше на собствените си мечти. С усмивката си сякаш казваше: „Виденията ми са прекрасни, но не трябва да забравям, че са съвършено нереални. В моята фантазия аз виждам безоблачни хоризонти и цветущ рай, но прекрасно знам, че трябва да вървя по суров път и че ме грозят черни бури.“ Ти затича надолу и помоли мисис Феърфакс да ти даде някаква работа — мисля, че искаше да сметнеш седмичните разходи или нещо от този род. Аз ти се разсърдих, задето изчезна от очите ми.

Очаквах с нетърпение вечерта, когато щях да те извикам при себе си. Долавях, че пред мене е съвсем нова за мен, необикновена човешка личност. И ми се искаше да я разбера и опозная по-добре. Ти влезе в стаята с плах, но горд вид — беше облечена по-странно, отколкото сега. Заговорих те и скоро се убедих, че си съчетание на необикновени противоположности. Облеклото и маниерите ти бяха сдържани, видът ти често издаваше стеснение, изобщо имаше вид на човек, изтънчен по природа, но несвикнал да се движи сред общество и изпитващ силно безпокойство да не привлече вниманието на събеседника си с някоя неловкост или груба грешка в поведението си. И все пак, когато се обръщах към теб, ти ме гледаше с открит, смел и пламенен поглед, изпълнен с проникателност и сила. Когато ти задавах преки въпроси, ти веднага ловко ги парираше. Много скоро свикна с мен и дори ми се струваше, че чувствуващ симпатията, която се породила между теб и твоя мрачен, сърдит господар, Джейн; ти някак си удивително бързо се отпусна и стана мила с мен. Когато говорех раздразнено, ти не проявяваше нито учудване, нито страх, нито досада, нито недоволство от мрачността ми. Наблюдаваше ме и от време на време ми се усмихваше с такава тънка проникателност, която трудно може да се опише. Аз бях и доволен, и импулсиран от онова, което намерих в тебе: то ми хареса, но исках да видя още повече.

Обаче дълго време аз те държах далеч от мен и рядко търсех компанията ти. Като интелектуален епикуреец исках да продължа удоволствието от това ново и вълнуващо познанство. Освен това известно време изпитвах страх, че ако бъда прекалено свободен в отношенията си с това цвете, листата му ще увехнат и очарователната му свежест ще изчезне. Тогава още не знаех, че прелестта на това

цвете не е временна и че то по-скоро прилича на цвят, гравирен върху траен, скъпоценен камък. Нещо повече — искаше ми се да разбера ще ме потърсиш ли, ако те отбягвам, но ти не ме потърси — стоеше в учебната стая безмълвна като бюрото или триножника си. Ако се срещнем случайно, ти ми отделяше само толкова внимание, колкото изисква вежливостта. Обикновеното ти изражение през онези дни, Джейн, беше изражение на замисленост: не мрачна, защото ти не беше болна, но не и ликуваща, тъй като ти имаше слаби надежди и нямаше никакви удоволствия.

Интересуваше ме какво мислиш за мен и дали изобщо мислиш за мен. Реших да разбера това и започнах отново да те викам при себе си. Когато разговаряше, в погледа ти имаше някаква радост, а в маниера ти — приятна топлина; разбрах, че сърцето ти е отворено за хората; унила те правеше тихата учебна стая, скучният ти живот. Позволих си удоволствието да бъда добър с теб. Добротата ми не след дълго раздвижи у теб чувствата, лицето ти придоби меко изражение, тонът ти стана нежен; харесваше ми, когато устните ти с благодарна радост произнасяха името ми. През онези дни за мен беше голямо удоволствие да те срещам случайно, Джейн. Ти се държеше със забавна нерешителност, погледът ти издаваше леко безпокойство и стаено недоверие: не знаеше каква ще бъде прищявката ми в дадения момент — дали ще се държа като господар и ще бъда мрачен, или ще намериш в мен доброжелателен приятел. Но аз вече твърде много се бях привързал към теб, за да намирам удоволствие в първото нещо, и когато сърдечно ти протягах ръка, на твоето младо, замислено личице разцъфтяваше такава светла и блажена радост, че често пъти трудно се въздържах да не те привлека към гърдите си.

— Не споменавайте повече за тези дни, сър — прекъснах го аз, изтривайки скришом няколко сълзи. Това, което казваше той, беше мъчение за мен, тъй като добре знаех какво трябва да направя, и то скоро, а всички тези спомени и разкази за чувствата му само увеличаваха трудността на задачата ми.

— Ти си права, Джейн — отвърна мистър Рочестър. — Защо да мислим за миналото, когато настоящето е толкова по-хубаво, а бъдещето толкова по-светло?

Тази самодоволна увереност ме накара да потрепера.

— Сега ти виждаш как стои работата, нали? — продължи той. — След младежките и половината от зрелите си години, прекарани в неизразима мъка и печална самота, аз най-после срещнах съществото, което мога да обичам истински — срещнах *теб*. Към теб изпитвам непорочно влечение, ти си моето по-добро „аз“, моят добър ангел. Аз съм силно привързан към теб и те смятам за добра, талантлива, прелестна. В сърцето ми живее благоговейно възвишено чувство. То ме тегли към теб като към фокус и извор на моя живот, учи ме да познавам в теб целта и смисъла на съществуването си и горейки с чист и ярък пламък, ни слива в едно.

Тъкмо затова аз реших да се ожения за теб. Да твърдиш, че още имам жена, значи просто да ми се присмиваш; сега ти знаеш, че тази жена е само един отвратителен демон. Направих грешка, като се опитах да те измамя, но се боях от упорството, което притежава характерът ти, боях се от насадените някога предразсъдъци; преди да рискувам да водя с теб откровен разговор по този въпрос, исках да станеш моя. Това беше малодушие: трябваше първо да се обърна към благородството и великодушието ти, както сега — да ти открия целия си живот, изпълнен с мъки, да ти опиша жаждата и глада ми за възвишено и по-достойно съществуване; да ти разкрия не само моето *решение* (тази дума е много слаба), а и неудържимия ми *стремеж* да обичам предано и вярно, когато и мен ме обичат предано и вярно. Чак след това трябваше да те помоля да приемеш клетвата ми за вярност и да ми дадеш и ти своята. Джейн, дай ми я сега.

Настъпи мълчание.

— Защо мълчиш, Джейн?

Това беше същинска инквизиция за мен. Сякаш някаква нажежена желязна ръка стискаше сърцето ми. Ужасна минута, изпълнена с борба, мрак и огън! Нито едно човешко създание, живяло някога на земята, не би могло да желае по-силна любов от тази, на която се радвах; а този, който така ме обичаше, аз просто боготворях. И при все това трябваше да се откажа от любовта и кумира си. Само една страшна дума звучеше в ушите ми, напомняйки ми за моя мъчителен дълг: „Бягай!“

— Джейн, разбираш ли какво искам от теб? Само да ми обещаеш това: „Ще бъда ваша, мистър Рочестър.“

— Мистър Рочестър, *няма* да бъда ваша.

Отново последва продължително мълчание.

— Джейн! — поде той наново с такава нежност, че се почувствах сломена от мъка и същевременно вцепенена от ужас: този тих глас беше въздишка на събудил се лъв. — Джейн, искаш да кажеш, че ще вървиш в живота си по един път, а аз по друг, така ли?

— Да.

— Джейн (мистър Рочестър се наведе над мен и ме прегърна), продължаваш ли да твърдиш същото?

— Да.

— А сега? — Той нежно ме целуна по челото и бузите.

— Да! — И аз буйно се изтръгнах от обятията му.

— О, Джейн, каква болка ми причиняваш! Това... това е жестоко! Жестоко е да отблъскваш любовта ми.

— Жестоко би било да я приема.

Мистър Рочестър повдигна ядосано вежди; на лицето му се изписа гняв. Той стана, но все още се сдържаше. Търсейки опора, аз сложих ръка на облегалото на един стол; треперех, тръпнех от страх, но се реших.

— Един момент, Джейн! Помисли си какъв страшен живот ме очаква, когато ме напуснеш. Ти ми отнемаш цялото щастие. Какво ще ми остане тогава? Вместо жена — тази луда горе; все едно, че съм женен за някой от онези трупове там, в гробището. Какво ще правя, Джейн? Къде да търся приятел и надежда?

— Постъпете като мен; доверете се на бога и на себе си; уповавайте се на небето; надявайте се, че ще се срещнем там.

— Значи, ти не ще отстъпиш!

— Не!

— Ти ме обричаш на ужасен живот и на презряна смърт, знай това! — Гласът му зазвуча по-силно.

— Съветвам ви да живеете безгрешно и желая да умрете спокойно.

— Значи, ти ме лишаваш от любовта и спасението? Ти отново ме тласкаш към плътските желания, към порока?

— Мистър Рочестър, аз най-малко от всичко ви тласкам към тази съдба и също така не я желая и за себе си. Ние сме се родили, за да се борим и да устояваме; и вие, и аз. Ще ме забравите по-рано, отколкото аз вас.

— И тъй, ти ме изкарваш лъжец. Ти ме оскърбяваш. Заявих, че не ще ти изменя, а ти ми твърдиш в лицето, че скоро ще ти изменя. Не друго — твоето поведение говори за извратени съждения и порочни мисли! Нима е по-добре да тласнеш ближния си в отчаяние, отколкото да престъпиш създадения от човека закон, щом това никому не ще навреди? При това нямаш нито приятели, нито роднини, които би оскърбила, ако останеш да живееш при мен.

Той беше прав. И от тези думи дори съвестта и разумът ми минаха на негова страна и ме обвиниха в грях, задето му отказвах. Те заговориха почти тъй гръмко, както сърцето ми. А сърцето ми не млъкваше. „О, отстъпи — говореше то, — помисли за неговото нещастие, за опасностите, към които го тласкаш, оставяйки го сам! Спомни си каква буйна е натурата му! Помисли си какво безразсъдство може да последва тази негова скръб. Утеши го, спаси го, люби го! Кажи му, че го обичаш и че ще му принадлежиш. Кому си нужна в този свят? Кого ще нараниш с това?“

Но аз си отговарях упорито: „Нужна съм на себе си. Колкото по-голяма е самотата ми, без приятели, без поддръжка, толкова повече ще се уважавам. Не ще наруша закона, даден от бога и осветен от човека. Ще бъда вярна на принципите, които съм следвала, когато разумът ми е бил трезвен, тъй като сега съм безумна. Законите и принципите са създадени не за минутите, в които не сме подложени на изкушение: те са за моменти като сегашния, когато душата и тялото се бунтуват против тяхната суровост; но колкото и да са тежки те, аз не ще ги наруша. Ако мога да ги нарушавам за собственото си удобство, каква цена биха имали те? Трябва винаги да държим на тях — това съм вярвала винаги и ако не вярвам сега, причината се крие в моето безумие, в пълното ми безумие: в жилите ми тече огън и сърцето ми бие така бързо, че не бих могла да броя ударите му. В този час аз трябва да се опра само на по-рано оформилите се у мен убеждения, само на решенията, взети отдавна — и на тях аз се опирам.“

Не отстъпих. Мистър Рочестър прочете това на лицето ми и много добре го разбра. Яростта му напираше неудържимо и той, разбира се, трябваше да й даде отдушник за миг, каквото и да се случеше след това. Господарят ми бързо се приближи до мен, хвана буйно ръката ми и ме сграбчи за кръста. Той сякаш ме пиеше с пламенния си поглед. Чувствувах се като тревица, полъхвана от

горещото дихание на пещ, но все още се владеех и не бях загубила увереността си, че се намирам в пълна безопасност. За щастие душата си има изразител, често пъти неволен, но верен — очите. Погледите ни се срещнаха и докато разглеждах разяреното му лице, неволно изпъшках. Прегръдката му беше болезнена, силите ми почти се изчерпваха.

— Никога — каза мистър Рочестър, стиснал зъби, — никога не съм срещал по-крехко и по-упорито създание. В ръката ми тя е като тръстика (и той ме раздруса с все сила), мога да я прекърша с два пръста; но каква полза, ако я прекърша, ако я разкъсам? Погледнете тези очи, погледнете това решително, неукротимо, свободно същество! То ме гледа не само смело, а и със сурово тържество. Каквото и да правя, не мога да хвана в плен това буйно, прекрасно създание! Ако унищожа, ако разруша неговия нездрав затвор, насилието ми само ще освободи пленницата. Мога да покоря тялото ѝ, но тя ще отлети на небето, преди да успея да се назова господар на праха ѝ. А аз искам не друго, а тебе, душа, с всичката ти воля и енергия, добродетел и чистота, теб искам аз, не само твоята крехка обвивка. Ти сама би могла да долетиш леко и да кацнеш на сърцето ми, ако пожелаеш. Ала хваната насила, ти ще се изплъзнеш от ръцете ми, ще изчезнеш като благоухание, без да ми дадеш възможност дори да вдъхна лъха му. О, ела при мен, Джейн, ела!

Като каза това, той ме пусна и се задоволи само да ме гледа. Беше ми много по-трудно да противостоя на този поглед, отколкото на желязната му прегръдка. Но, разбира се, би било съвсем неразумно да отстъпвам сега. Бях имала смелост да се противопоставя на яростта му и да я укротя. Не трябваше да отстъпя и пред скръбта му. Упътих се към вратата.

— Отиваш ли си, Джейн?

— Отивам си, сър.

— Напускаш ли ме?

— Да.

— Няма ли да дойдеш при мен? Не искаш ли да бъдеш моя утешителка, моя спасителка? Моята безкрайна любов, моята адска болка, моята гореща молитва — всичко ли за теб е нищо?

Какъв неизразим патос звучеше в гласа му! Колко трудно беше да повторя твърдо: „Отивам си.“

— Джейн!

— Мистър Рочестър!

— Добре, върви си, но помни, че ме оставяш в неутешима скръб. Иди в стаята си, обмисли всичко, каквото ти казах, и помисли за моите страдания, за мен.

Той отвърна лице и се захлупи на дивана.

— О, Джейн, надежда моя, моя любов, мой живот! — мълвяха с болка устните му. Сетне чух глухо, силно ридание.

Бях вече до вратата, но се върнах обратно. Върнах се с такава решителност, с каквата си бях тръгнала. Коленичих до него, обърнах лицето му към мен, целунах го по бузата, погалих косите му.

— Бог да ви благослови, скъпи мой господарю! — казах аз. — Бог да ви запази от зло и прегрешения, да ви напътствува, да ви утешава, да ви възнагради за досегашната ви доброта към мен.

— Любовта на моята малка Джейн би била най-добрата награда — отвърна мистър Рочестър. — Без нея сърцето ми ще бъде разбито. Но Джейн ще ми даде любовта си. Да, великодушно, благородно.

Кръвта нахлу в лицето му; в очите му блесна пламък; той скочи и протегна ръце да ме прегърне, но аз се изплъзнах и веднага излязох от стаята.

„Сбогом!“ — извика сърцето ми, когато си отивах, а отчаянието добави: „Сбогом навеки!“

Мислех, че няма да заспя тази нощ. Но веднага щом си легнах, ме обзе дрямка. Пренесох се в детството си, присъни ми се, че лежа в червената стая в Гейтсхед, че нощта е тъмна, а сърцето ми — угнетено от странен страх. Същата светлина, която някога предизвика припадъка ми, сякаш отново се плъзна нагоре по стената и трептейки, се спря на средата на тъмния таван. Аз надигнах глава и погледнах натам: вместо таван над главата ми се кълбяха облаци — високи и мрачни; светлината ми напомняше светлината на луната, когато се подава зад ефирни облаци. Чаках я да се появи, чаках я със странно вълнение, сякаш на диска ѝ беше написана присъдата над мен. И ето, тя се появи, но никога не се е подавала така: отначало видях нечия ръка да разтваря траурната завеса на облаците, после в небесната синева се появи не луната, а бяла човешка фигура, навела към земята лъчезарното си чело. Тя дълго ме гледа, после заговори на моя дух;

гласът ѝ сякаш звучеше много отдалеч и същевременно някъде много близо — тъй близо, сякаш шепотът звучеше в сърцето ми:

— Дъще моя, пази се от изкушението!

— Майко моя, обещавам да се пазя!

Така отговорих аз, събудила се след този сън, който по-скоро приличаше на видение. Още цареше мрак, но през юли нощите са къси и скоро след полунощ започва да се разсъмва. „Като имам пред вид какво трябва да извърша днес, няма да е зле да стана още сега“ — помислих си аз. Станах. Бях облечена — бях свалила само обувките си. Знаех в кои чекмеджета ще намеря бельото, медальона и пръстена. Докато ровех за тези вещи, напипах бисерната огърлица, която мистър Рочестър ме бе накарал да приема преди няколко дни. Аз я оставих — тя не беше моя, а на онази въображаема съпруга, която се стопи като дим. Направих от вещите си един вързоп, а кесията, в която имаше двадесет шилинга (цялото ми състояние), пхнах в джоба си; сложих си шапката и шала, взех вързоп и пантофките си и на пръсти излязох от стаята.

— Сбогом, мила мисис Феърфакс! — прошепнах аз, като се промъквах покрай вратата ѝ. — Довиждане, скъпа Адел! — казах след това, поглеждайки към детската стая. Но да вляза да я целуна, беше невъзможно: трябваше да измамя едно остро ухо — кой знае, може би сега то се ослушва.

Трябваше да мина и покрай спалнята на мистър Рочестър, без да се спра; но на прага ѝ сърцето ми за миг престана да бие и трябваше да се спра. В тази стая сънят не бе дошъл. Обитателят ѝ неспокойно се разхождаше назад-напред и аз чувах непрестанните му въздишки. Ако направя определен избор, в тази стая за мен ще се разкрие рай — недълговечен рай. Достатъчно бе само да вляза и кажа: „Мистър Рочестър, ще ви обичам и ще прекарам с вас целия си живот до последния си дъх“ — и до устата ми ще бъде поднесена чашата на блаженството. Бях мислила за това.

Добрият ми господар, който не може да спи, с нетърпение очаква утрото. Сутринта ще изпрати да ме повикат, ала няма да ме намерят. Той ще ме търси, но напразно. И тогава ще разбере, че е изоставен, че любовта му е отблъсната. Ще страда, може би ще изпадне в отчаяние. Бях мислила и за това. Протегнах ръка към бравата, но я дръпнах обратно и продължих безшумно напред.

Печално слизах по стълбата. Знаех какво трябва да направя и го сторих машинално: намерих в кухнята ключа от страничния вход, намерих и шишенце с масло и перце, смазах ключа и ключалката, пих вода и си взех малко хляб, тъй като може би ми предстоеше дълъг път, а силите ми, омаломощени напоследък, не трябваше да ми изневерят. Всичко това свърших съвсем безшумно. Отворих вратата, излязох и тихо я затворих. Навън вече бе дрезгавина. Голямата врата бе заключена, но вратичката до нея имаше само резе. Излязох през нея и пак сложих резето. Така се озовах вън от Торнфийлд.

Оттатък ливадите, на една миля от Торнфийлд, минаваше път, който водеше в посока обратна на Милкоут; никога не бях вървяла по него, но често го бях гледала, питайки се къде ли води. Упътих се нататък. Сега не трябваше да си позволявам никакви размишления; не биваше да се обръщам назад, нито дори да гледам напред. Не трябваше да допускам в съзнанието си нито една мисъл за миналото или за бъдещето. Миналото бе страница на райско блаженство и на такава съкрушителна печал, че ако прочетях само един ред от нея, това би ме лишило от мъжество и би изтощило всичката ми енергия. Бъдещето ми беше свършено пусто. То приличаше на света след потопа.

Вървах покрай ливади, огради и пътечки, когато слънцето изгря. Лятното утро е било сигурно чудесно; спомням си, че обувките ми, които обух, като излязох от имението, скоро се измокриха от росата. Но аз не гледах нито изгряващото слънце, нито засмяното небе, нито пробуждащата се природа. Онзи, който върви из живописна местност към гилотината, не гледа цветята, които му се усмихват по пътя, а мисли за окървавения път и острия сатър, за страшния удар, който ще пререже костите и жилите му, и за зиналия гроб, който го очаква. А аз мислех за печално бягство и бездомно скиталчество и с каква болка мислех за това, което бях напуснала! Но не можех да постъпя другояче.

Виждах пред очите си как мистър Рочестър очаква в стаята си изгрева и се надява, че скоро ще отида при него и ще кажа: „Оставам при теб и ще бъда твоя!“ Как жадувах да бъда негова, как копнеех да се върна; още не бе късно и можех да му спестя горчивото разочарование. Бях уверена, че бягството ми не е открито. Имах време да се върна и да стана негова утешителка, негова гордост, негова спасителка от нещастията, а може би и от провала. О, как ме гнетеше страхът, че той ще изостави добродетелния живот — нещо далеч по-страшно от това,

гдето аз бях изоставила него! Този страх приличаше на забита в гърдите ми стрела; тя разкъсваше раната, когато се опитвах да я изтръгна, причиняваше болка, когато спомените я забиваха все по-дълбоко в тялото ми. В храстите и горичките запяха птички. Птичките са верни една на друга, птичките са символ на любовта... А аз? Терзана от сърдечни мъки и отчаяни усилия да остана вярна на принципите си, аз се презрях.

Не намирах утеха в мисълта, че съм права, нито в мисълта, че съм останала вярна на принципите си. Оскърбих, нараних, напуснах господаря си. Мразех се. И все пак не можех да се върна, не можех да направя нито крачка назад. Сякаш сам бог ме водеше напред. Колкото до волята и съзнанието ми, те бяха сковани от горчива мъка. Аз отчаяно ридаех, вървейки по самотния си път; бързах, бързах като обезумяла. Изведнъж ме обзе слабост: тя се появи в сърцето ми и се разля по цялото ми тяло — и аз паднах. Полежах няколко минути на земята, заровила лице в мократа трева. Страхувах се или по-право исках да умра на това място. Но скоро станах: отначало пълзях на четири, след това пак се изправих на крака, обзета от отчаян стремеж да се добера до пътя.

Когато най-сетне го достигнах, бях принудена да седна да си почина до един жив плет; както седях, чух шум от колела и видях, че към мен се приближава един дилижанс. Станах и вдигнах ръка; дилижансът спря. Попитах кочияша закъде отива. Той спомена някакво много отдалечено място, където бях уверена, че мистър Рочестър няма никакви познати. Попитах го колко ще ми вземе дотам и той ме осведоми, че пътят струва тридесет шилинга. Но аз имах само двадесет. Е, нищо, в краен случай можело и за толкова. Кочияшът се съгласи и аз се качих; вътре нямаше никого. Той затвори вратичката и потеглихме.

Драги читателю, дано никога не изпиташ това, което изпитах аз тогава! Дано очите ти никога не пролеят такива неудържими, парливи, горчиви сълзи, каквито бликаха от очите ми. Дано никога не ти се наложи да се обърнеш към небето с такива отчаяни и безнадеждни молитви, каквито произнасяха устните ми в онзи час. Дано ти никога не се страхуваш за това, че си причинил зло на този, когото всецяло обичаш.

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

Изминаха два дни. Бе лятна вечер; кочияшът ме свали на едно място, което се наричаше Уиткрос. Той не можеше да ме вози по-нататък за парите, които му бях дала, а аз нямах нито шилинг повече. Дилижансът вече бе отминал на цяла миля от мен и аз останах сама. В този момент се сетих, че съм забравила вързопата си в багажника на колата, където го бях оставила на съхранение; той остана там и там щеше да си остане — сега аз нямах абсолютно нищо.

Уиткрос не бе нито град, нито дори село: само един каменен стълб, поставен на кръстопътя на четири пътища и варосан, сигурно за да се вижда по-ясно отдалеч и нощем. Четири табелки на върха му сочеха различни посоки; най-близкият град според тях отстоеше на десет мили, а най-далечният — на около двадесет. Добре известните названия на тези градове ми дадоха да разбера в кое графство се намирам: това бе едно от централните северни графства — унила пустинна и хълмиста местност. Зад мен и встрани се простираше пустош; отвъд дълбоката долина, която се разстилаше пред мен, се издигаха планински вериги. Населението тук, изглежда, бе рядко — никой не се мяркаше по пътищата, които водеха на изток, запад, север и юг — бели, широки, безлюдни; всички те минаваха през пустошта, където растеше пирен^[1], гъсто и буйно, чак до самите пътища. И все пак някой случаен пътник можеше да мине покрай мен, а сега не ми се искаше да се мяркам пред очите на когото и да било: непознатите хора може би ще се чудят какво ли правя тук, въртейки се около пътепоказателя самотна, без всякаква цел. Можеха да ме попитат нещо, а какъвто и отговор да дадах, щеше да звучи неправдоподобно и да възбуди подозрение. Никакви връзки не ме свързваха повече с човешкото общество в този момент, никакви желания или надежди не ме влечаха към себеподобните; който и да ме погледнеше, нямаше да си помисли нещо добро за мен или да се отнесе със съчувствие. Нямах никакви роднини освен майката на всички — природата; ще се притисна до гърдата ѝ и ще си почина.

Тръгнах право през обраслите с пирен места; следвах извивките на една падина, която прорязваше дълбоко местността, газех до колене в гъстата ѝ растителност и открих на едно притулено място почерняла от мъх гранитна скала; седнах под нея. Край мен се издигаха високите брегове на падината; скалата запазваше главата ми, а над всичко се издигаше небето.

Трябваше да мине известно време, за да се успокоя дори тук, в това уединено убежище; страхувах се да няма наблизо диви говеда или пък да не ме открие някой ловец или браконьер. Подухнеше ли вятър, плахо повдигах глава, мислейки, че към мен се приближава някакъв бик; обадеше ли се някой бекас, мислех, че свири човек. Но като разбрах, че страховете ми са неоснователни, и се успокоих от дълбоката тишина, възцарила се с настъпването на нощта, аз се убедих в сигурността на убежището си. Досега не бях помислила за нищо и само се ослушвах, озъртах и тръпнех; сега се възвърна способността ми да мисля.

Какво да правя? Къде да отида? Какви мъчителни въпроси, когато няма що да сториш и къде да отидеш, когато на изморените ти, треперещи нозе предстои дълъг път, преди да стигнеш до някое човешко жилище; когато ти предстои да се обръщаш с молба към равнодушното милосърдие, преди да си намерила подслон, да предизвикваш презрително съчувствие и почти сигурно да получаващ отказ, преди хората да са изслушали разказа ти или да са удовлетворили макар една от твоите нужди!

Аз докоснах земята: тя беше суха и още топла от знойния летен ден. Погледнах небето — то беше чисто; една звезда кротко мигаше над дълбоката падина. Падна лека роса; никакъв ветреца не шумолеше. Природата ми изглеждаше благосклонна и добра; струваше ми се, че тя ме обича, мен, останалата сама; и аз, очаквайки от хората само недоверие, омраза и оскърбления, се притиснах до гръдта ѝ със синовна нежност. Тази нощ ще ѝ бъда гостенка — нали съм нейна рожба; тя ще ме приюти като майка, без да ми иска пари, без възнаграждение. Имах у себе си къшей хляб — остатък от кифлата, която си бях купила с последното пени в града, през който минахме на обед. Забелязах да се чернеят тук-таме сред пирена като катранени мъниста зрели плодове; набрах една шепа и ги изядох с хляба. Тази скромна вечеря, макар да не утоли, все пак до известна степен намали

мъчителния ми глад. Като се навечерях, прочетох една молитва и си избрах място за нощуване.

Край скалата пиренът растеше много нагъсто; когато легнах, краката ми се скриха в него; издигайки се високо от двете ми страни, той все пак даваше достъп на нощния въздух. Сгънах шала си и се завих с него; една заоблена мъхеста издатина ми послужи за възглавница. Като се настаних така, аз поне в началото на нощта не чувствах студ.

Сънят ми би бил спокоен, ако сърцето ми не бе скръбно. Зеещите рани, кръвта, която бликаше от него, изпокъсаните му струни го караха да плаче. То тръпнеше за мистър Рочестър и неговата съдба; то стенеше за него с мъчителна жалост; то се стремеше към него, обзето от непрестанен копнеж; безсилно като птица с пречупени криле, то все още потръпваше с тези криле и се опитваше напразно да литне към любимия.

Изтерзана от тези мъчителни мисли, аз станах на колене.

Нощта бе настъпила, звездите — изгрели. Спокойна, тиха нощ, твърде спокойна, за да възбуди у мен някакъв страх. Знаем, че бог е вездесъщ; но без съмнение ние чувствуваме по-силно присъствието му, когато съзерцаваме величието на неговите творения; и тъкмо в безоблачното нощно небе, където създадените от него светила извършват безмълвния си път, ние най-ясно чувствуваме неговата безконечност, неговата вездесъщност и неговото всемогъщие. Бях станала на колене, за да се помоля за мистър Рочестър. Като погледнах нагоре, видях през замъглените си от сълзи очи величествения Млечен път. Спомняйки си какво представлява той, колко безбройни системи са включени в него, които се виждат оттук само като слаба светлееща следа, аз почувствувах могъществото и силата на бога. Бях уверена, че той може да запази това, което е сътворил, у мен крепнеше убеждението, че нито земята, нито някое от населяващите я същества ще загине, и му благодарих за това; нали този, който ни дарява живот, е и спасител на душите? Мистър Рочестър ще бъде спасен; той е боже чедо и бог ще го пази. Отново сложих глава на издатината и скоро, унесена в сън, забравих скръбта си.

Но на следния ден нуждата се изправи пред мене в цялата си острота и голота. Когато станах и се огледах наоколо, птиците вече отдавна бяха напуснали гнездата си, пчелите отдавна литнали да

събират мед; росата още не бе се изпарила, но дългите сутрешни сенки бяха започнали да се скъсяват и слънцето заливаше с лъчите си земята и небето.

Какъв тих, зноен, чудесен ден! Като златиста пустиня се простираше пред мен пустошта! Всичко се къпеше в слънчеви лъчи. Да можех да живея от този блясък, да се храня с него! Видях един гущер, който пълзеше по скалата, видях и една пчела, която бръмчеше сред сладките плодове. Защо не бях пчела или гущер; щях да намеря тук подходяща храна и постоянно убежище! Но аз бях човешко същество и имах човешки нужди: не можех да остана там, където няма с какво да ги удовлетвори. Станах и огледах мястото, на което току-що бях лежала. Изправена пред бъдеще без перспективи, сега съжалявах само за едно — че творецът не пожела тази нощ да призове душата ми, докато спях; тогава това уморено тяло, освободено чрез смъртта от понататъшна борба със съдбата, би останало тук бавно да гние и незабелязано да се слее в едно с тази пустиня. Обаче животът с всички свои потребности, мъки и задължения все още не бе ме напуснал. Трябваше да нося бремето си, да задоволявам нуждите си, да търпя страданията си, да изпълнявам задълженията си. Станах и тръгнах.

Като стигнах Уиткрос, аз закрачих по един път, обратен на слънцето, което грееше силно и високо в небето. Нямах нищо друго пред вид при избора на посоката. Вървях дълго и тъкмо си мислех, че съм изминала доста път и със спокойна съвест мога да отстъпя пред умората, която почти съвсем ме бе изтощила, че мога да си почина и седнала на първия попаднал ми камък, да се отдам на непреодолимата апатия, сковаваща сърцето и членовете ми, когато изведнъж чух камбанен звън: биеше черковна камбана.

Обърнах се по посока на звука и ето че сред романтичните хълмове, чиито очертания бях престанала да забелязвам още преди час, видях едно селце и малко по-настрана една камбанария. Цялата долина вдясно от мен бе изпъстрена с пасбища, ниви и горички; една блестяща рекичка лъкатушеше сред зеленина с най-различни оттенъци — жълто-зелени жита, тъмnozелени гори, яркозелени ливади. Вниманието ми привлече шум от колела и като погледнах по пътя пред себе си, видях тежко натоварена кола, която бавно се изкачваше по хълма; малко по-назад един говедар караше две крави. Около мен отново течеше потокът на живота и труда. Трябваше да продължа

борбата: да се боря за съществуването си и да се трудя, както всички други.

Беше около два часа, когато влязох в селото. В края на единствената му улица имаше едно малко магазинче, на витрината на което бяха наредени хлябове. Как ми се искаше да изям един хляб! С него може би щях да повъзвърна силите си; без храна трудно бих продължила своя път. Щом се озовах сред себеподобните си, у мен се върна желанието отново да придобия воля и енергия. Чувствувах колко е унизително да припаднеш от глад на пътя сред селото. Нямах ли нещо, което бих могла да предложа срещу един хляб? Замислих се. Имах копринено шалче, ръкавици. Нямах представа как постъпват хората в момент на крайна нужда. Ще вземат ли от мен някоя от тези вещи? Сигурно няма да вземат, но трябва да се опитам.

Влязох в магазинчето; в него имаше една жена. Като видя прилично облечен човек — дама, както навярно предположи тя, — жената любезно пристъпи към мен. С какво можела да ми услужи? Обзе ме срам; не се решавах да изразя молбата си. Не смеех да ѝ предложа съвсем новите си ръкавици или измачканото си шалче, а и чувствувах, че това ще бъде безполезно. Поисках само да ми позволи да седна за минутка, тъй като съм много изморена. Измамена в надеждите си, жената хладно се съгласи. Тя ми посочи един стол и аз седнах на него. Сълзи нахлуха в очите ми, но съзнавайки колко неуместни ще бъдат те, аз ги сподавих. Сетне попитах има ли в тяхното село шивачки.

— Да, две-три. Но те са твърде много за работата, която имат.

Аз се замислих; бях доведена до крайност, озовах се лице срещу лице с нуждата. И при това без средства, без приятели, без пари. Трябва да предприема нещо. Но какво? Трябва да се обърна към някого. Но към кого?

— Не знаете ли някой ваш съсед да търси прислуга?

— Не, не съм чувала такова нещо.

— Какъв е главният поминък тук? С какво се занимават повечето жители?

— Някои работят като ратаи по фермите; мнозина работят във фабриката за игли на мистър Оливър и в леярната му.

— Мистър Оливър приема ли на работа жени?

— Не, там работят само мъже.

— А какво вършат жените?

— Не зная — бе отговорът. — Едни — едно, други — друго. Бедните свързват двата края, както могат.

Изглежда, въпросите ми й омръзнаха, а и всъщност какво право имах да й дотягам? Влязоха двама-трима нейни съседи, столът й трябваше вече. Аз се сбогувах.

Тръгнах по улицата и както вървах, оглеждах всички къщи отляво и отдясно, но не можах да измисля никакъв предлог или причина, за да вляза в някоя от тях. Повече от час се въртах около селото — ту се отдалечавах малко от него, ту отново се приближавах. Изгубила сили и чувствавайки вече нетърпим глад, аз завих в една малка странична уличка и седнах край един жив плет. Обаче не минаха и няколко минути и отново бях на крака, отново трескаво търсех някакъв изход или поне съвет. В края на уличката имаше една спретната къщичка с градинка отпред — много хубава и пълна с ярки цветя. Спрях се пред нея. Защо трябваше да се приближавам до бялата врата и да се докосвам до блестящото чукче? Нима можех да се надявам, че обитателите на този дом ще ми услужат с нещо? И все пак приближих и почуках. Отвори ми спретната млада жена, хрисима на вид. С глас, който можеше да притежава само едно изнемогващо същество, обхванато от отчаяна безнадеждност, с много тих, треперещ глас аз попитах не им ли трябва прислужница.

— Не — отговори жената, — ние не държим прислужници.

— Можете ли да ми кажете тогава къде бих могла да получа някаква работа? — продължих аз. — Не съм оттук, а нямам и познати в това село. Търся работа, все едно каква.

Но непознатата не бе длъжна да мисли за мен или да ми търси работа; при това видът ми, състоянието ми и молбата ми й се струваха много подозрителни. Жената поклати глава — много съжалявала, но не можела да ми каже нищо положително; бялата врата се затвори съвсем вежливо и учтиво и аз останах отвън. Ако тази врата беше останала отворена още мъничко, сигурно щях да поискам къшей хляб — толкова бях отмаляла...

Нямах сили да се върна в неприветливото село, а при това там несъмнено не можех да разчитам на никаква помощ. По-скоро бих предпочела да се упътя към гората, която се виждаше недалеч и чиято сянка ми предлагаше хладна почивка; но аз бях толкова изнурена,

толкова слаба, толкова измъчена от глада, че инстинктът ме принуждаваше да се въртя край хорските къщи, откъдето имаше все пак надежда да получа храна. Знаех, че уединението ми не ще бъде уединение, покоят ми не ще бъде покой, докато гладът, тази хищна птица, разкъсва с клон и нокти вътрешностите ми.

Ту се приближавах, ту се отдалечавах от къщите, отново се връщах и отново се отдалечавах, преследвана от мисълта, че не мога да искам нищо и нямам никакво право да очаквам каквото и да било съчувствие към самотната ми участ. Между това настъпваше привечер, а аз все още скитах като бездомно, гладно куче. Бродейки из полето, видях камбанарията и забързах към нея. До черковния двор, сред една градина, видях малка, но хубава къща; без съмнение това беше жилището на пастора. Спомних си, че хората, които пристигат в селища, където нямат приятели, и търсят работа, понякога се обръщат към свещеника за препоръка и помощ. Нали дългът му е да помогне поне със съвет на онзи, който се нуждае от помощ? Струваше ми се, че имам известно право да потърся съвет от него. И като събрах кураж и сетни сили, аз тръгнах напред. Приблжих се до къщата и почуках на кухненската врата. Отвори ми една стара жена; попитах я това ли е домът на свещеника.

— Да.

— В къщи ли е той?

— Не.

— Скоро ли ще се върне?

— Не, отсъствува от къщи.

— Далеч ли е отишъл?

— Не много далеч, на две-три мили. Извикаха го, тъй като баща му внезапно починал; сега той е в Марш Енд и по всяка вероятност ще остане там още две седмици.

— А има ли някаква друга жена в къщи?

Не, нямало никоя освен нея, а тя била икономката.

Но към нея, читателю, аз няхах смелост да се обърна за онази помощ, без която загивах; все още не можех да прося милостиня. И отново се повлякох напред.

Още веднъж свалих шалчето си, още веднъж си представих хлябовете в магазинчето. О, да имах поне коричка хляб, поне един залък, за да облекча мъките на глада! Инстинктивно тръгнах отново

към селото, намерих магазинчето и влязох в него; и макар там освен стопанката да имаше и други хора, аз дръзнах да изрека молбата си: може ли да ми даде тя хляб за шалчето.

Жената ме погледна с явно подозрение: не, тя никога не била продавала стоката си по такъв начин.

Почти отчаяна, аз поисках половин хляб; тя отново ми отказа: знаела ли откъде съм взела това шалче.

Ще се съгласи ли тогава да даде хляб срещу ръкавиците?

Не! Те не ѝ трябвали.

Не е приятно, читателю, да се спирам на тези подробности. Някои твърдят, че е приятно да си спомняш прежните страдания, но на мен и сега ми е тежко, като се връщам мислено към този период от живота си: нравственото унижение, съчетано с физическата болка — това са твърде печални спомени, за да се спирам с охота на тях. Не укорявах онези, които ме отблъскваха. Чувствувах, че тъкмо това трябва да се очаква и че няма какво да сторя: обикновеният просяк често предизвиква подозрения, а добре облеченият просяк ги предизвиква неизбежно. Наистина аз просех само работа; но кой би се чувствувал задължен да ми даде работа? Положително не тези, които ме виждаха за пръв път и не знаеха нищо за мен. И жената, която не пожела да вземе шалчето ми, за да ми даде хляб, е била права, ако предложението ми ѝ се е сторило подозрително или замаяно — неизгодна. А сега ще бъде кратка. Призлява ми от тази тема.

По здрач минах край една ферма; до разтворената ѝ врата седеше фермерът и вечеряше хляб и сирене. Аз се спрях и казах:

— Ще ми дадете ли парче хляб? Много съм гладна.

Той учудено ме погледна, но без да каже нито дума, отрязва една дебела филия от самуна си и ми я подаде. Изглежда, той не ме взе за просякиня, а реши, че съм някаква ексцентрична дама, на която е дошло на ума да си похапне малко чер хляб. Веднага щом се отдалечих от фермата, аз седнах на земята и изядох хляба.

Загубих надежда да намеря подслон под някой покрив и потърсих приют в гората, за която вече споменах. Обаче прекарах нощта лошо, неспокойно: земята беше влажна, въздухът студен, а при това край мене често минаваха хора и бях принудена непрекъснато да меня убежището си — не можах да намеря сигурно и спокойно място. Призори заваля дъжд; той продължи през целия ден. Не искам от мен,

читателю, подробно описание на този ден: продължих да търся работа и да страдам от глад; само веднъж успях да похапна. До вратата на една ферма видях малко момиче, което се готвеше да хвърли от една паничка студена каша в един лочник.

— Ще ми дадеш ли това? — попитах аз. Момичето ме погледна учудено.

— Мамо! — викна то. — Една жена иска да ѝ дам кашата.

— Добре, дъще — отговори един глас отвътре, — дай я на просякинята. Прасето и без това няма да я яде.

Момичето изсипа в ръката ми втвърдилата се каша и аз лакомо я изгълтах.

Когато влажният здрач се сгъсти, аз се спрях на една глуха пътека, по която се влачех вече повече от час.

„Губя сетни сили — казах си аз. — Чувствувам, че не мога да вървя повече. Нима ще прекарам и тази нощ като отритната от всички? Нима ще трябва в този дъжд да сложа глава на студената мокра земя? Страхувам се, че ще бъде така — няма кой да ме приюти. Но това ще бъде ужасно; аз съм така гладна, отмаляла, измръзнала, никой не се интересува за мен и съм лишена от всяка надежда. Сигурно няма да доживея до сутринта. Защо не мога да се примиря с мисълта, че ще умра? Защо се боря за безсмисления си живот? Защото зная или вярвам, че мистър Рочестър е жив: а в такъв случай да умра от глад и студ, е съдба, с която природата ми не може да се примири. О, провидение, подкрепи ме още малко! Помогни ми, насочи моите стъпки!“

Замъгленият ми поглед блуждаеше из мрачната, мъглива околност. Разбрах, че доста съм се отдалечила от селото — то никак не се виждаше; бяха изчезнали дори окръжаващите го плодородни поля. Черните пътища и пътеки отново ме бяха довели до пустошта; сега само една тясна ивица работна земя, почти също толкова дива и неплодна, колкото местата, обрасли с пирен, ме отделяше от забулената със здрач рътлина.

„По-добре да умра там, отколкото на някоя улица или многолюден път — мислех си аз. — По-добре е враните да кълват тялото ми — ако там има врани, — отколкото то да бъде сложено в прост ковчег и после да изгние в някой бедняшки гроб.“

И тъй, аз свърнах към рътлината. Достигнах я. Сега ми оставаше само да си намеря тихо убежище, където да легна, чувствайки се ако не в безопасност, поне далеч от хорските погледи. Но около мен се разстилаше съвсем равна пустош, само окраската ѝ бе различна: зелена — там, където в мочурите растяха тръстики и мъх, и черна — там, където на сухата земя растеше само пирен. В настъпващия мрак все още забелязвах разликата в цветовете, но само като редуващи се светли и тъмни петна, тъй като багрите ставаха все по-трудно различими.

Взорът ми още блуждаеше над неприветливото възвишение и около края на пустошта, губейки се сред пустинния пейзаж, когато далече напред в тъмнината сред мочурищата и хълмовете блесна светлина. „Това е блуждаещ огън“ — бе първата ми мисъл и аз очаквах той скоро да изчезне. Обаче светлината продължаваше да гори съвсем спокойно, без да се отдалечава или приближава. „Тогава това може би е клада, която току-що са запалили“ — предположих аз и очаквах да видя дали огънят няма да се разгори; но не, той нито намаляваше, нито се увеличаваше. „Това сигурно е свещ в някоя къща — реших аз. — Ако е така, никога не бих могла да стигна до нея. Тя е твърде далеч; но дори да беше на един метър, какъв смисъл щеше да има да отида там? Ще почукам на вратата, за да ми я затворят под носа.“

И аз се свлякох и зарових лице в земята. Известно време лежах неподвижно. Нощният вятър се носеше над хълмовете и над мен и стенойки, замираще в далечината. Валеше силен дъжд, който ме измокри до кости. О, да можех да вкочанясам от студ и да приема примамливите обятия на смъртта — нека тогава дъждът плющи, аз няма да чувствам нищо. Но моята все още жива плът трепереше от студените му струи. След малко отново станах.

Светлината още не бе угаснала; дъждът я замрежваше, но тя бе там. Отново се опитах да вървя; бавно повлякох изтощените си нозе към светлината. Тя ме поведе право към рътлината и после — през едно голямо блато, което сигурно бе непроходимо зиме; дори сега, посред лято, краката ми пропадаха и се мокреха. Два пъти падах, но отново ставах и продължавах пътя си. Светлината беше последната ми надежда. Трябваше да я достигна!

Като преминах блатото, видях сред тъмната пустош една светла ивица. Наближих я. Това беше път; той водеше право към светлината, която блестеше от някаква височина и сред група дървета; изглежда, те

бяха ели, доколкото можех да различа формата и клоните им в мрака. Когато дойдох по-близо, пътеводната ми звезда угасна — някаква преграда се бе изпречила между нея и мен. Протегнах ръка и напипах пред себе си нещо твърдо: това бяха неогладените камъни на една ниска стена. Продължих да вървя пипнешком. Изведнъж пред мен изпъкна нещо бяло: това беше вратичка; щом я докоснах, тя се отвори. От двете ѝ страни се чернееха самодивски чемшири и тисове.

Като минах през вратичката и покрай храстите, пред погледа ми изникна силуетът на една къща — тъмна, ниска и доста дълга. Но пътеводната светлина бе изчезнала. Наоколо всичко тънеше в мрак. Дали пък обитателите на къщата не са си легнали? Страхувах се, че е станало точно така. Като търсех врата, свих зад един ъгъл и ето че отново засия приветливата светлина — тя идваше от ромбовидните стъкла на едно малко прозорче с решетки на около педя от земята; то изглеждаше още по-малко поради бръшляна или някакво друго пълзящо растение, чиито листа покриваха плътно тази част от стената на къщата, където бе прозорчето. То беше толкова тясно и толкова закрито от листата, че всякакви завески или капаци бяха явно ненужни; като се наведох и отдръпнах свелите се над прозорчето листа, надникнах вътре. Видях стая с чист, посипан с пясък под; орехов бюфет и на него наредени в редици калаени чинии, които отразяваха червеникавия блясък на тлеещия в огнището торф. Забелязах и стенен часовник, бяла работна маса и няколко стола. Свещта, яркият пламък на която ми бе послужил за фар, гореше на масата; на нейната светлина една възрастна жена с малко грубоват вид, но много чиста, както всичко наоколо, плетеше чорап.

Погледът ми бегло обходи тези предмети — в тях нямаше нищо необикновено. Но край огнището забелязах много по-интересен обект. Обгърнати от спокойната топлина и кървавочервените отблясъци на огъня, там седяха две млади грациозни девойки, типични благородни дами; едната от тях — в нисък люлеещ се стол, а другата на още по-ниско столче. И двете бяха в дълбок траур — с рокли от креп; тези мрачни одежди особено подчертаваха съвсем белите им шии и лица. Голям стар пойнтър бе сложил едрата си глава на коленете на едното момиче, а на коленете на другото лежеше, свила се на кълбо, черна котка.

Странно бе присъствието на тези внушителни млади жени в една толкова скромна кухня! Кои бяха те? Не можеха да бъдат дъщери на възрастната жена, която седеше на масата, тъй като тя имаше вид на селянка, а те бяха въплъщение на изяществото. Никога не ги бях виждала и въпреки това, като погледнах лицата им, всяка тяхна черта ми се стори позната. Не можех да ги нарека красиви — те бяха прекалено бледи и сериозни; пред всяка от тях имаше книга и лицата им, наведени над книгите, изглеждаха замислени, почти строги. На една масичка пред момичетата имаше втора свещ и два големи тома; те често поглеждаха в тях, сякаш ги сверяваха с по-малките книги, които държаха в ръце, както правят хората, които си служат с речник, когато четат книга на чужд език. Всичко това ставаше толкова безшумно, сякаш фигурите им бяха сенки, а озарената от огъня стая — картина; цареше такава тишина, че се чуваше шумът на падащите през решетката на огнището въглени и чукането на часовника в тъмния ъгъл; стори ми се, че долавям дори тихото звънтене на иглите в ръцете на възрастната жена. Затова, когато най-сетне един глас наруши тази странна тишина, аз го чух съвсем ясно.

— Слушай, Даяна — каза едната от девойките, откъсвайки се от своето занимание. — Франц и старият Даниел са заедно една нощ и Франц разказва на стареца съня, от който се е събудил ужасен — слушай! — И тя прочете с тих глас нещо, от което не разбрах нито една дума, тъй като то беше на непознат за мен език — нито френски, нито латински. Не знаех дали това не е гръцки или немски.

— Какъв силен пасаж — рече тя, като го прочете. — Просто съм във възторг.

Другата, вдигайки глава и поглеждайки към огъня, повтори току-що прочетения от сестра ѝ откъс. По-късно аз се запознах с книгата и езика, на който бе написана, затова ще цитирам сега този пасаж, макар че, когато го чух за пръв път, той прозвуча за мен като звънтене на метал, лишен от какъвто и да е смисъл.

— Da trat hervor Einer, anzusehen wie die Sternennacht. (Тогава един, който приличаше на звездна нощ, излезе напред.) Прекрасно! Прекрасно! — възкликна тя и дълбоките ѝ черни очи заблестяха. — Виждаш ли как превъзходно е изобразен мрачният и могъщ архангел. Тази фраза струва повече от стотици високопарни страници. Ich wäge die Gedanken in der Schale meines Zornes und die Werke mit dem

Gewichte meines Grimms. (Претеглям мисълта на блюдото на гнева си и отмервам нещата с количеството на моя гняв.) Много ми харесва!

И двете отново млъкнаха.

— А има ли на света страна, където говорят така? — попита възрастната жена, като вдигна глава от чорапа си.

— Да, Хана... Тази страна е много по-голяма от Англия и там говорят точно така.

— Кой ги знае тогава как се разбират помежду си; ами ако някоя от вас отиде там, ще ги разбере ли какво говорят?

— Ние сигурно бихме разбрали нещичко, но не всичко, защото не сме толкова учени, колкото мислите вие, Хана. Ние не говорим немски и не можем да четем без речник.

— А каква е ползата от това?

— Готвим се да станем някога учителки по този език или да преподаваме поне основите му, както е прието да се казва, и тогава ще получаваме повече пари, отколкото сега.

— Много добре. Обаче свършвайте с ученето за днес; доста се трудихте.

— Да, вярно е. Аз съм уморена. А ти, Мери?

— Ужасно. Каква неблагоприятна работа — да постоянствуваш в изучаването на един език, когато единственият ти учител е речникът.

— Права си. Особено език като немския. Кога ли ще се върне Сейнт Джон?

— Сигурно скоро; сега е точно десет — и Мери погледна златното си часовниче, което извади иззад колана си. — Какъв силен дъжд! Хана, проверете, моля, дали не е угаснал огънят в гостната.

Жената стана и отвори една врата, през която едва-едва можах да разгледам коридора. Скоро чух как тя ръчка въглените в камината на една от стаите; след малко се върна.

— Ах, дечица, просто сърцето ми се къса, когато влизам в тази стая; тя ми се струва тъй пуста... Пък и това празно кресло, отдръпнато в ъгъла.

Тя избърса очите си с престилката; лицата на момичетата, и без това сериозни, станаха печални.

— Но той е на по-добро място — продължи Хана. — Не бива да жалим, че не е вече сред нас. Бихме могли да пожелаем на всекиго такава спокойна смърт.

— Казвате, че той не ни споменал, така ли? — попита едно от момичетата.

— Не можа, гълъбчета; баща ви си отиде завчас. Преди да умре, беше му призяло, но това не бе нещо сериозно и когато мистър Сейнт Джон го попита да съобщи ли на някоя от вас да дойде, той просто се разсмя. На другия ден — беше точно преди две седмици, — като стана сутринта, баща ви почувствува слаба тежест в главата, легна да си поспи и вече не се събуди; бе съвсем изстинал, когато брат ви влезе при него в стаята. Ех, дечица, няма да има друг като него, защото и вие, и мистър Сейнт Джон сте съвсем други от онези, които си отидоха. Наистина вие тримата приличате много на майка ви; тя бе също тъй учена. Ти просто си одрала кожата й, Мери, а Даяна прилича повече на баща си.

Според мен момичетата толкова си приличаха, че не можех да разбера каква разлика намира между тях старата прислужница (предположих, че възрастната жена е прислужница). И двете бяха със светла кожа, слабички, с изразителни, одухотворени лица. Наистина косите на едната изглеждаха малко по-тъмни от косите на другата и бяха сресани по различен начин: светлокестенявите коси на Мери бяха разделени на път и гладко сресани, а по-тъмните коси на Даяна се виеха на гъсти къдрици по шията й.

Часовникът удари десет.

— Вие вече сигурно изгладняхте? — забеляза Хана. — А и мистър Сейнт Джон няма да има нищо против да си похапне, когато се прибере.

И тя се зае да приготви вечерята. Двете момичета станаха; очевидно те се готвеха да минат в гостната. До този миг аз ги разглеждах с такова внимание, тяхната външност и техният разговор предизвикаха у мен такъв жив интерес, че почти забравих бедственото си положение; сега отново го осъзнах и поради големия контраст то ми се видя още по-отчаяно и по-безнадеждно. Стори ми се съвършено немислимо да събудя у обитателите на тази къща съчувствие към себе си, да ги накарам да повярват в необходимостта да ми помогнат и да облекчат страданията ми, да ги склоня да дадат подслон на една бездомна скитница. Като напипах вратата и почуках плахо, аз почувствувах, че надеждата ми е почти химера. Отвори ми Хана.

— Какво искате? — попита тя учудено, оглеждайки ме на светлината на свещта, която държеше в ръка.

— Мога ли да поговоря с вашите господарки? — запитях аз.

— По-добре кажете какво да им предам. Откъде идвате?

— Не съм оттук.

— Какво търсите тук толкова късно?

— Пуснете ме да пренощувам в плевника или някъде другаде и ми дайте къшей хляб.

На лицето на Хана се появи изразът на недоверие, от който така се страхувах.

— Парче хляб ще ви дам — каза тя, като помълча. — Но не можем да пуснем една скитница да нощува у нас. Де се е чуло такова нещо?

— Позволете ми да поговоря с вашите господарки.

— Не, в никакъв случай. Какво могат да направят те за вас? А и не бива да се скитате по това време, не ви прилича.

— Но къде да отида, щом ме пъдите? Какво да правя?

— О! Сигурна съм, че отлично знаете къде да отидете и какво да правите. Не бива да правите нищо лошо — ето какво. Вземете едно пени и се махайте...

— Едно пени няма да ме нахрани, а нямам сили да отида другаде. Не затваряйте вратата. О, не затваряйте, за бога!

— Ако не затворя, цялата кухня ще се напълни с вода...

— Кажете на младите дами... Искам да ги видя...

— За нищо на света! Вие, изглежда, не сте порядъчна жена — иначе нямаше да вдигате такъв шум. Махайте се!

— Но аз ще умра, ако ме изгоните.

— Как не! Страхувам се, че сте намислили нещо лошо и затова се въртите по никое време край хорските къщи. Ако сте цяла шайка обирници и се криете някъде наблизко, кажете на другите негодници, че не сме сами у дома си, имаме мъж, кучета и оръжие. — С тези думи честната и непреклонна прислужница тръшна вратата и я заключи отвътре с резето.

Това беше вече много. Прониза ме остра болка, изблик на отчаяние изпълни сърцето ми. Изтощена до крайност, без да мога да направя нито крачка повече, аз паднах на мокрите стълби пред вратата. Стенех, чупех ръце, ридаех от непоносима мъка. „О, призрак на

смъртта! О, последен час, който се приближаваш към мен с целия си ужас! И ти самота — изгнание сред ближните ми!“ Не само искрата на надеждата, а и последната капка мъжество ме напуснаха за миг. Но скоро аз отново се опитах да се овладеея.

— Остава ми само едно — да умра — казах аз, — но вярвам в бога. Ще се опитам смирено да приема волята му.

Тези думи произнесох не само мислено, а и гласно и като потиснах всичките си страдания дълбоко в сърцето си, помъчих се да го принудя да млъкне.

— Всички хора трябва да умрат — произнесе нечий глас съвсем близо до мен, — но не всички са обречени на мъчителна и преждевременна кончина, каквато би ви постигнала, ако загинехте тук от изтощение.

— Кой говори? — попитах аз, изплашена от тези неочаквани думи, защото бях загубила всяка надежда за помощ. Край мен стоеше някаква фигура, но непрогледната нощ и отслабналото ми зрение не ми даваха възможност да я разгледам по-добре. Със силно, продължително чукане на вратата новодошлият извести за своето присъствие.

— Вие ли сте, мистър Сейнт Джон? — извика Хана.

— Да, да, отваряйте по-скоро.

— Ах, колко ли сте измокрен и изстинал в това проклето време! Влезте. Сестрите ви се безпокоят, тъдява се навъртат лоши хора. Тук идва една просякиня... Както виждам, тя още не си е отишла; ето, легнала е тук! Ставайте! Срамота е! Махайте се, казвам ви!

— По-тихо, Хана! Трябва да кажа две думи на тази жена. Вие сте изпълнили дълга си, като не сте я пуснали в къщи, сега ми дайте възможност да изпълня моя дълг и да я пусна. Аз стоях наблизо и чух и вас, и нея. Струва ми се, че това е необикновен случай и трябва поне да го разбера. Млада жено, станете и влезте с мен в дома ми.

Аз с мъка изпълних думите му. След миг стоях в безупречно чистата кухня, край огнището — трепереща, отмаляла, съзнавайки, че правя много странно, жалко и плачевно впечатление. Двете момичета, брат им — мистър Сейнт Джон — и старата прислужница втренчено ме гледаха.

— Сейнт Джон, коя е тя? — попита една от сестрите.

— Не зная; намерих я до вратата.

— Съвсем е пребледняла — каза Хана.

— Бяла е като платно, като смъртник — бе отговорът. — Ще падне, сложете я да седне!

И наистина, зави ми се свят и щях да падна, ако не ми бяха подали един стол. Все още не бях загубила съзнание, но в момента не можех да говоря.

— Може би глътка вода ще я поободри. Хана, донесете вода. Тя е крайно изтощена. Колко е слаба! И няма капка кръв на лицето си.

— Станала е на сянка!

— Болна ли е, или е гладувала?

— Предполагам, че е гладувала. Хана, мляко ли е това? Дайте ми го, дайте и парче хляб.

Даяна (познах я по дългите къдрици, които се изпречиха между мен и огъня, когато тя се наведе над мен) отчупи малко от хляба, потопи го в млякото и го поднесе до устните ми. Лицето ѝ беше съвсем близо до моето; прочетох на него състрадание, а развълнуваното ѝ дишане свидетелствуваше за съчувствието ѝ към мен. В простите ѝ думи прозвуча същото благодатно за мен чувство, когато тя ми рече:

— Опитайте се да ядете.

— Да, опитайте се — нежно повтори Мери; ръката ѝ сне наквасената ми шапка и повдигна главата ми. Почнах да ям онова, което ми предлагаша: отначало едва-едва, сетне с настървение.

— Не бива да яде много изведнъж, спрете я — каза братът; — засега стига толкова. — И той бутна настрана чашата с млякото и чинията с хляба.

— Нека похапне още малко, Сейнт Джон — виж как жадно гледат очите ѝ!

— Сега не трябва да яде повече, сестро. Да видим дали ще може да говори. Попитай я как се казва.

Почувствувах, че мога да говоря, и отвърнах.

— Казвам се Джейн Елиът. — Исках да запазя тайната си и предварително бях решила да се назова с измислено име.

— А къде живеете? Къде живеят близките ви?

Аз мълчах.

— Да повикаме ли някой от вашите близки?

Поклатих отрицателно глава.

— Какво можете да ни кажете за себе си?

Сега, когато най-последно бях престъпила прага на този дом и се бях озовала пред неговите стопани, вече не се чувствах изгнаница, скитница и отритната от всички в света. Реших да хвърля маската си на просякиня и възприема обичайните си привички. Достойнството ми се възвърна; когато мистър Сейнт Джон ме помоли да разкажа нещо за себе си — което просто няха сили да сторя, — рекох след кратка пауза:

— Сър, тази вечер не ще мога да ви кажа никакви подробности.

— Но в такъв случай какво искате от мен? — попита той.

— Нищо — отговорих аз; силите ми стигаха само за най-кратки отговори.

Тук в разговора се намеси Даяна.

— Нима искате да кажете — рече тя, — че сме ви оказали необходимата помощ и сега можем да ви пуснем да се скитате пак из пушинаците, нощем, на дъжда?

Погледнах Даяна. В забележителните ѝ черти вътрешната сила се съчетаваше с доброта. Почувствах внезапен прилив на смелост. Отговаряйки с усмивка на състрадателния ѝ поглед, аз казах:

— На вас мога да се доверя. Зная, че дори да бях бездомно, скитащо се куче, вие пак не бихте ме изгонили от дома си в такава нощ; а щом е така, от нищо не се боя. Постъпете с мен, както искате, но не ме карайте да говоря повече за себе си — едва дишам, гърлото ми се свива, като говоря.

И тримата ме гледаха учудено, и тримата мълчаха.

— Хана — каза най-последно мистър Сейнт Джон, — нека тя засега поседи тук; не я питайте за нищо, след десет минути ѝ дайте останалото мляко и хляба. Мери и Даяна, да отидем в гостната да поговорим за това.

Те излязоха. Скоро едно от момичетата се върна, не мога да кажа кое от двете. Докато седях край живителния огън, ме бе обзел сладостен унес. Момичето даде полугласно някакви нареждания на Хана. След малко с помощта на прислужницата аз се изкачих по едни стълби, свалих мокрите ми дрехи и след малко вече лежах в топла, суха постеля. Почувствувала при адската си умора горещ изблик на признателност, аз поблагодарих на бога и заспах.

[1] Пирен — храст с тясно игловидни, вечно зелени листа. Б.пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

От следващите три дни и три нощи нямам почти никакви впечатления. Спомням си само някои усещания, които изпитах тогава, но не може и дума да става за каквито и да било мисли или дейност. Знаех, че се намирам в една малка стая, на едно тясно легло. Сякаш се бях сраснала с това легло. Лежах неподвижно като труп и ако ме вдигнеха оттам, би значело едва ли не да ме убият.

Не усещах как тече времето — как утрото се сменя с деня, а денят с вечер. Ако някой влезеше или излезеше от стаята, аз го забелязвах: дори знаех кой е той, разбирах всичко, което се говореше, ако говорещият стоеше до мен, но не можех да отговарям: невъзможно ми бе да раздвижа устните или тялото си. Най-често ме навестяваше Хана. Идването ѝ ме смущаваше. Имах чувството, че присъствието ми в къщата я дразни, че тя не разбира нито мен, нито обстоятелствата, които ме бяха принудили да стигна до това положение, че тя е с предубеждение към мен. Два-три пъти на ден в стаята ми се появяваха Даяна и Мери. Застанали до леглото ми, те шепнешком си говореха:

— Колко добре постъпихме, като я приютихме!

— Да, иначе щяхме да я намерим на сутринта мъртва до вратата. Бих искала да зная какво е претеглила в живота си.

— Бедната! Изглежда, е понесла немалко тегла. Клетата, измъчена, бледа скитница!

— Като съдя по думите ѝ, тя не е проста — говори литературно, а роклята ѝ, макар кална и мокра, е почти нова и добре ушита.

— Лицето ѝ е странно: слабо и мрачно, но все пак ми харесва и ми се струва, че когато е била здрава и бодра, то е било сигурно приятно.

Нито веднъж не чух една-единствена дума на съжаление за оказаното ми гостоприемство, не забелязах нито подозрителност, нито антипатия. Това ме успокояваше.

Мистър Сейнт Джон се отби при мен само веднъж; като ме погледна, той каза, че състоянието ми е болезнена реакция след дълга

и непосилна умора. Нямамо нужда да викат лекар: природата прекрасно щяла да се справи сама. Всеки мой нерв бил много напрегнат и целият ми организъм трябвало известно време да се намира в дълбок покой. Нямамо никаква болест. Оздравяването, започнало веднъж, щяло да протече достатъчно бързо. Това свое мнение той изрече в стегнати фрази, със спокоен, тих глас; след пауза той добави с тон на човек, несвикнал с обширни излияния:

— Много необикновено лице, в него безспорно няма никакви признаци на вулгарност или порочност.

— Разбира се, няма — отвърна Даяна. — Право да си кажа, Сейнт Джон, аз дори изпитвам някакво топло чувство към бедната девойка. Бих желала да ѝ оказваме и за в бъдеще нашето покровителство.

— Едва ли ще е възможно — последва отговорът. — Вероятно ще се окаже, че тази млада девойка е в конфликт с близките си и затова неразумно ги е напуснала. Може би ще успеем да я върнем в семейството ѝ, ако не упорствува, но забелязвам на лицето ѝ чертите на твърд характер и това ме кара да се съмнявам дали ще можем лесно да я убедим. — Няколко минути той ме разглежда, после добави: — Изглежда умна, но никак не е хубава.

— Тя е толкова болна, Сейнт Джон.

— Болна или здрава, винаги ще изглежда така. Чертите ѝ са напълно лишени от изяществото и хармонията, присъщи на хубавиците.

На третия ден се почувствувах по-добре; на четвъртия вече можех да говоря, да се движа, да се привдигам в леглото си, да се обръщам. Хана — изглежда, беше време за обед — ми донесе каша и препечен хляб. Аз ядох с наслада; храната ми хареса — нямаше онзи неприятен вкус, който усещах до този момент в устата си, когато ядях. След като Хана си отиде, почувствувах, че силите ми се възвръщат, сякаш се събуждах за нов живот. Бездействието ме гнетеше; искаше ми се да стана. Но какво можех да облека? Само мократа, окаляна рокля, с която бях спала на земята и падала в блатото. Беше ме срам да се покажа пред благодетелите си в такъв вид. Но бях избавена от това унижение.

На стола до леглото ми бяха сложени всичките ми неща, чисти и сухи. Черната ми копринена рокля висеше на стената. По нея вече

нямаше кал, тя беше грижливо изгладена и имаше съвсем приличен вид. Дори обувките ми бяха почистени и чорапите ми в ред. Намерих и всичко необходимо за миене, а освен това гребен и четка, за да се среща. След непосилни опити, като си почивах всеки пет минути, аз най-сетне се облякох. Роклята ми стоеше като на закачалка, тъй като бях много отслабнала, но се загърнах с шала си и в предишния си спретнат и приличен вид — не бе останало нито петно, нито следа от безпорядъка, който толкова мразех и който, както ми се струваше, ме унижаваше, — държейки се за перилата, слязох едва-едва по каменните стълби и като минах по ниския тесен коридор, най-сетне се добрах до кухнята.

Тя беше изпълнена с миризмата на току-що опечен хляб и топъл, живителен огън. Хана печеше хляб. Както е известно, предразсъдъците се изкореняват най-трудно от сърцето, чиято почва никога не е била засявана със семената на образованието; те растат там упорито, здраво, като плевели сред камънаци. Когато ме видя за пръв път, Хана се отнесе към мен студено и сурово, по-късно тя малко поомекна, а сега, когато ме зърна, че влизам спретната и добре облечена, дори се усмихна.

— Как? Вече сте станали? — забеляза тя. — Значи, сега ви е по-добре? Ако искате, можете да седнете на стола ми до огнището.

Хана ми посочи люлеещия се стол; аз седнах в него. Тя продължи да шета, поглеждайки ме от време на време с крайчеца на окото. Като извади няколко хляба от пещта, Хана се обърна към мен и изведнъж изтърси:

— А често ли ви се случваше да просите милостиня, преди да дойдете у нас?

За миг в душата ми избухна негодуване; но като си спомних, че няма за какво да се сърдя и че наистина трябва да съм й заприличала на просякиня, отговорих спокойно, ала не без известна твърдост:

— Грешите, като ме смятате за просякиня. Аз съм толкова просякиня, колкото сте вие или вашите млади господарки.

Като помълча, тя каза:

— Никак не мога да разбера това — нали нямате нито дом, нито пари?

— Когато човек няма дом или пари, още не значи, че е просяк, както вие разбирате това.

— Вие учена ли сте? — попита Хана внезапно.

— Да.

— Но вие никога не сте били в пансион, нали?

— Била съм в пансион осем години.

Тя широко отвори очи.

— Тогава защо не можете сама да си изкарвате хляба?

— Изкарвала съм си го и се надявам пак да го изкарвам. Какво мислите да правите с това френско грозде? — попитах аз, когато тя донесе една кошница френско грозде.

— Ще сложа от него в сладкиша.

— Дайте ми да го изчистя.

— Не, няма да ви позволя да вършите нищо.

— Но аз трябва да свърша нещо; дайте.

Хана се съгласи и дори ми донесе чиста кърпа, за да не си изцапам роклята.

— Ще се изцапате без нея — забеляза тя. — Не сте свикнали с такава работа, по ръцете ви виждам. Да не сте били шивачка?

— Не, грешите. А и не е ли все едно каква съм била? Нека това не ви тревожи. По-добре ми кажете как се нарича имението на вашите господари.

— Едни му казват Марш Енд, други — Муърхаус.

— А господина, който живее тук, наричат мистър Сейнт Джон, нали?

— Не, той не живее тук; той е само временно тук. Живее в енорията си в Мортън.

— Онова селце на няколко мили оттук?

— Да.

— Какъв е той?

— Пастор.

Спомних си отговора на старата икономка в дома на свещеника, когато потърсих отца.

— И тъй, значи, това е домът на неговия баща?

— Да, старият мистър Ривърс живееше тук; тук са живели и баща му, и дядо му, и прадядо му.

— Името на този господин е мистър Сейнт Джон Ривърс, нали?

— Да, Сейнт Джон е малкото му име.

— А сестрите му се казват Даяна и Мери Ривърс.

— Да.

— Баща им ли е умрял?

— Умря преди три седмици от удар.

— А нямат ли майка?

— Тя умря точно преди една година.

— Отдавна ли сте в това семейство?

— Живея тук от трийсет години. И тримата съм отгледала.

— В такъв случай вие сте честна и предана прислужница. Дълга ви уважение, макар че бяхте неучтива, като ме нарекохте просякиня.

Хана отново учудено ме погледна.

— Види се, аз здравата съм сбъркала с вас — каза тя, — но тъдява се навъртат всякакви типове, затуй трябва да ми простите.

— ... дори и след като ме изгонихте в такава нощ, когато и куче не бива да изгониш — продължих аз строго.

— Е, да, това беше лошо; но какво да се прави? Мислех повече за дечицата, отколкото за себе си. Клетите! Няма кой да се грижи за тях освен мен. Щеш не щеш, трябва да бъдеш груба.

Запазих няколко минути строго мълчание.

— Не ми връзвайте кусур — отново заговори тя.

— Не, не съм съгласна — рекох аз — и ще ви кажа защо. Не толкова защото отказахте да ме подслоните и ме помислихте за измамница, колкото за сегашния ви упрек, че нямам нито пари, нито дом. А впрочем някои от най-добрите хора на света са били също тъй бедни като мен и като християнка вие не трябва да смятате бедността за порок.

— Наистина не трябва — рече Хана, — и мистър Сейнт Джон казва тъй. Сбърках; сега виждам, че съвсем не сте такава, каквато ми се сторихте отначало. Вие сте много мила и добра душа.

— Хубаво. Прощавам ви. Дайте ми ръката си.

Тя пое ръката ми с набрашнената си, мазолеста ръка; още по-приятлива усмивка озари грубото ѝ лице и от този миг ние станяхме приятелки.

Хана, изглежда, обичаше да бърби. Докато чистех френското грозде, тя правеше пълнежа за сладкиша и ми разказваше различни подробности за покойните си господар и господарка и за „дечицата“, както наричаше тя младите момичета и брат им.

Старият мистър Ривърс, разказваше тя, бил човек доста обикновен, но това не му пречело да бъде благородник, и при това от много древен род. Имението Марш Енд принадлежало на Ривърсовци от деня на създаването му — преди около двеста години; наистина по вид това било малко и скромно имение — не можело да се сравнява с палатите на мистър Оливър в Мортън Вейл. Но тя още помнела баща му, Бил Оливър — той бил прост работник във фабриката за игли, а Ривърсовци — благородни земевладелци още от времето на всички Хенриевци, в това можел да се убеди всеки, който погледне в регистрите на мортънската черква. Наистина старият господар бил обикновен човек, както всички тукашни. Той бил страстен ловец, добър земевладелец и прочие и прочие. А пък господарката била съвсем друга. Много обичала да чете и вечно учела нещо; „дечицата“ се метнали на нея. Такива като тях нямало в цялата околност сега, а и преди; и трите обикнали учението едва ли не още от деня, в който проговорили; те винаги били особени, не както другите. Мистър Сейнт Джон, като пораснал, постъпил в колеж, а после станал пастор; момичетата пък, веднага щом свършили училище, решили да станат гувернантки. Те казвали, че баща им загубил много пари заради някакъв човек, на когото се доверявал и който се разорил; и тъй като бащата не бил достатъчно богат, за да им осигури зестра, те трябвало сами да се грижат за себе си. Сестрите отдавна почти не живеели в къщи и били пристигнали тук само за няколко седмици поради смъртта на мистър Ривърс; но те много обичали Марш Енд, Мортън, пустошта наоколо и хълмовете. Двете госпожица били ходили в Лондон и в много други големи градове, но винаги казвали, че у дома им е най-хубаво. А как били привързани една към друга! Никога не спорели помежду си, не се карали! Едва ли имало друго такова сговорно семейство.

Когато очистих френското грозде, аз попитах къде са двете момичета и брат им.

— Отидоха на разходка до Мортън, но ще се върнат след половин час, за чая.

Те действително се върнаха след половин час и влязоха през кухнята. Мистър Сейнт Джон, като ме видя, само се поклони и мина край мен, но двете момичета се спряха. С малко думи, любезно и

спокойно Мери изрази удоволствието си, че вече съм станала от постелята; Даяна ме хвана за ръка и поклати глава.

— Трябваше да чакате, докато ви позволя да слезете долу — каза тя. — Вие още сте много бледа и слаба. Бедно дете! Бедно момиче!

Гласът на Даяна звучеше за мен като гукане на гълъб. Погледа ѝ аз посрещнах с радост. Лицето ѝ ми се струваше прелестно. Лицето на Мери беше също тъй одухотворено, чертите му също тъй привлекателни, но тя беше по-затворена и се държеше въпреки нежността си малко отчуждено. В погледа и в думите на Даяна имаше известна властност; по всичко личеше, че е волева натура. Винаги ми правеше удоволствие да отстъпвам пред властността — ако тя е разумна — и да се подчинявам на твърдата воля, когато съвестта и собственото ми достойнство позволяват това.

— А какво вършите тук? — продължи тя. — Тук не ви е мястото. Ние с Мери седим понякога в кухнята, защото, когато сме у дома, искаме да се ползуваме с пълна свобода и дори си позволяваме някои волности, но вие сте наша гостенка и вашето място е във всекидневната.

— И тук ми е добре.

— Тук шета Хана и ще ви изцапа с брашно.

— А при това в кухнята е много топло за вас — добави Мери.

— Разбира се — додаде сестра ѝ. — Да вървим, трябва да се подчините! — И без да пуска ръката ми, тя ме накара да стана и ме поведе в съседната стая.

— Постойте тук — рече Даяна, като ме настани на един диван, — докато свалим палтата си и приготвим чая. Това е друга привилегия, от която се ползуваме в нашата самотна къщурка сред пустошта; ние сами си прислужваме, когато пожелаем или когато Хана е заета — когато пече, вари пиво, пере или глади.

Тя затвори вратата и ме остави сама с мистър Сейнт Джон, седнал срещу мен с една книга или вестник в ръка. Отначало огледах всекидневната, после мистър Сейнт Джон.

Всекидневната беше сравнително малка стая, много скромно наредена, но уютна благодарение на чистотата и спретнатостта ѝ. Старомодните кресла блестяха, а ореховата маса светеше като огледало. Няколко избелели фотографии на живели отдавна мъже и жени украсяваха облепените с тапети стени; в шкафовете със стъклени

врати се виждаха книги и стар порцеланов сервиз. В стаята нямаше нито едно излишно украшение, нито една съвременна мебел освен две кутии за ръкоделни принадлежности и до стената едно дамско бюро от палисандър; всичко, включително килимът и завеските, изглеждаше много старо, но добре запазено.

Мистър Сейнт Джон, седнал също тъй неподвижно, както хората на избелелите портрети, забил поглед в страницата, която четеше, и стиснал безмълвно устни, беше много удобен за наблюдение. Една статуя едва ли би била по-удобна за тази цел. Беше млад, вероятно между двадесет и осем и тридесетгодишен, висок, строен; лицето му привличаше погледа: то имаше много правилни, като на древен грък черти, съвсем правилен, класически нос, уста и брадичка на атинянин. Рядко ще срещнеш лице на англичанин толкова близко до античните образци. Не беше чудно, че му правеше впечатление неправилността на моите черти, щом неговите бяха толкова хармонични. Очите му бяха големи, с кафяви ресници; над високото чело, бяло като слонова кост, небрежно се виеха руси коси.

Пленителен образ, нали, читателю? Обаче този оригинал едва ли създаваше впечатление за мека, отстъпчива, чувствителна и дори кротка натура. Въпреки неговото спокойствие нещо в ноздрите, устните и челото му говореше според мен за буен, твърд и дори необуздан характер. Той не каза нито дума и даже не ме погледна нито веднъж, докато не се върнаха сестрите му. Даяна, заета с приготвянето на чая, постоянно влизаше и излизаше от стаята и ми донесе един малък, току-що опечен сладкиш.

— Изяжте го още сега — каза тя, — вие навярно сте гладна. Хана казва, че след закуска не ви е давала нищо освен каша.

Аз не отказах, тъй като имах силен апетит.

Междувременно мистър Ривърс затвори книгата, приближи се до масата и като седна, устреми към мен чудно хубавите си сини очи. Сега погледът му изразяваше безцеремонна прямота и изпитателна, упорита настойчивост, които показваха, че досега нарочно, а не от стеснителност е избягвал да ме гледа.

— Вие сте много гладна, нали? — попита той.

— Да, сър.

Винаги ми е било присъщо да отвърщам кратко на кратките въпроси и прямо на прямите.

— Добре, че леката температура през последните три дни убиваше апетита ви; би било опасно изведнъж да заситите глада си. Сега вече можете да се храните, но все още с мярка.

— Надявам се, че няма дълго да се храня за ваша сметка, сър — гласеше силно смутеният ми, невежлив отговор.

— Не — рече Сейнт Джон студено. — Веднага щом ми съобщите къде живеят вашите близки, ще им пишем и вие ще се върнете в къщи.

— Трябва да ви кажа прямо, че това е вън от кръга на моите възможности; аз нямам нито дом, нито близки.

И тримата ме погледнаха, но без сянка на недоверие. Не чувствах подозрителност в погледите им; по-скоро това бе любопитство. Имам пред вид преди всичко младите момичета. Очите на Сейнт Джон, макар много ясни в буквалния смисъл на думата, бяха доста непроницаеми, казано фигуративно. Изглежда, той го използваше като средство за проникване в мислите на другите хора, а не за да разкрива собствените си мисли; това съчетание на проницателност и прикритост би могло по-скоро да те смути, отколкото да те предразположи.

— Искате да кажете, че не сте свързана абсолютно с никого, така ли? — попита той.

— Да. Никакви връзки не ме свързват с хората; нямам никакво право да чукам на вратата на която и да било къща в Англия...

— Много странно положение за вашата възраст! — В този момент аз видях, че погледът му е устремен към ръцете ми, които бях сложила на масата. Недоумявах защо са възбудили интереса му, но думите му скоро ми разкриха това.

— Омъжена ли сте?

Даяна се разсмя.

— Та Джейн няма повече от седемнадесет-осемнадесет години, Сейнт Джон — каза тя.

— Скоро ще навърша деветнадесет, но не съм омъжена. Не.

Почувствах, че лицето ми пламва, тъй като разговорът на тази тема предизвика у мен горчиви и вълнуващи спомени. И тримата забелязаха смущението и вълнението ми. Даяна и Мери ме пощадиха и престанаха да гледат почервениялото ми лице, но техният по-студен и по-суров брат продължаваше да ме гледа, докато не се разплаках.

— Къде сте живели напоследък? — попита той тогава.

— Защо я разпитваш толкова много, Сейнт Джон? — прошепна Мери.

Но той, навел се над масата, ми хвърли втори настойчив и проникателен поглед, който искаше отговор.

— Не мога да спомена името на мястото и лицето, в чийто дом съм живяла; това е моя тайна — кротко отговорих аз.

— И тази тайна вие според мен имате право да не разкривате нито на Сейнт Джон, нито на когото и да е друго, който почне да ви разпитва — забеляза Даяна.

— Но ако не зная нищо нито за вас, нито за вашето минало, съвсем не бих могъл да ви помогна — каза брат й. — А нали се нуждаете от помощ.

— Аз се нуждая от нея и я търся. Трябва ми, сър, някой истински човеколюбец, който да ми помогне да получа работа по силите ми; нужна ми е заплата, която би могла да ми осигури поне най-необходимото.

— Не зная дали съм истински човеколюбец, обаче съм готов да ви помогна, колкото мога, щом имате такива честни намерения. Затова преди всичко ми кажете с какво сте се занимавали напоследък и какво *можете* да вършите.

Вече бях изпила чая си. Той доста ме подкрепи, както виното би подкрепило някой великан; чаят даде нова сила на отслабналите ми нерви, тъй че имах възможност твърдо да отговарям на проникателния млад съдник.

— Мистър Ривърс! — казах аз, обръщайки се към него и гледайки го по същия начин, както той гледаше мен: открито и без всякаква стеснителност. — Вие и вашите сестри ми направихте голяма услуга — най-голямата, която човек може да окаже на ближния си; със своето великодушно гостоприемство вие спасихте живота ми. Това ви дава неограничено право да очаквате от мен благодарност, както и известна откровеност. Ще ви разкажа историята на скитницата, която приютихте, доколкото е възможно да сторя това, без да увредя на собственото си душевно спокойствие — имам пред вид моралната си и физическа безопасност, а също и безопасността на другите.

Аз съм сираче, дъщеря на свещеник. Не помня родителите си. Издържаше ме една моя роднина и получих образованието си в благотворително заведение. Ще спомена дори училището, където

прекарах шест години като ученичка и две години като учителка — това е Лоудският приют за сираци в Н-ското графство. Сигурно сте чували за него, мистър Ривърс. Ковчежник на това заведение е мистър Робърт Брокълхърст, свещеник.

— Чувал съм за мистър Брокълхърст и съм бил в това училище.

— Напуснах Лоуд преди около една година — реших да постъпя като гувернантка в частен дом. Получих хубаво място и бях щастлива. Бях принудена да напусна това място четири дни преди да дойда при вас. Причината за напускането си не мога и не бива да откривам: това би било безполезно, дори опасно и би прозвучало като измислица. С нищо не съм опетнена и съм също тъй чиста от всякаква вина, както който и да е от вас тримата. Но аз съм действително нещастна и ще бъда нещастна още дълго, защото катастрофата, която ме прогони от дома, превърнал се за мене в рай, е необикновена и ужасна. Решавайки да напусна, аз исках най-вече това да стане бързо и тайно. Ето защо трябваше да оставя всичко с изключение на един малък вързоп, който в бързината и душевния си смут забравих да си прибера от колата, която ме докара до Уиткрос. Затова се озовах в тази местност без пари и без вещи. Прекарах две нощи под открито небе и се скитах два дни, без да престъпя нито веднъж нечий праг; само два пъти през това време можах да похапна; и когато бях доведена от глада, изтощението и отчаянието до крайна изнемога, вие, мистър Ривърс, не позволихте да загина от глад край вашата врата и ме взехте под покрива си. Зная всичко, което вашите сестри направиха за мен, тъй като нито за миг не изгубих напълно съзнание през време на привидния си унес, и съм задължена също тъй много и на тях за сърдечното им, искрено и великодушно съчувствие, както и на вашето християнско милосърдие.

— Не я карай повече да говори, Сейнт Джон — каза Даяна, когато замълчах, — тя несъмнено все още не бива да се вълнува. Елате да седнете на дивана, мис Елиът.

Неволно трепнах плахо, като чух мнимото си име — бях съвсем забравила за него. Мистър Ривърс, от чието внимание нищо, изглежда, не можеше да убегне, веднага забеляза това.

— Вие казахте, че името ви е Джейн Елиът, нали? — попита той.

— Да, това е името, с което смятам за нужно да се назовавам сега; но то не е истинското ми име и когато го чуя, звучи за мен непривично.

— Няма ли да кажете истинското си име?

— Не. Боя се повече от всичко на света, че тайната ми ще бъде разкрита, и избягвам всякакви обяснения, които могат да доведат от това.

— Без съмнение вие сте напълно права — каза Даяна. — А сега, братко, остави я малко да си почине.

Обаче след кратък размисъл Сейнт Джон пак невъзмутимо и с присъщата си прозорливост продължи въпросите си:

— Сигурно не ви се иска да се ползвате дълго от нашето гостоприемство. Виждам, стремите се колкото може по-скоро да се избавите от грижите на моите сестри и главно — от *мое*то милосърдие. (Прекрасно разбирам разликата и не се обиждам — вие сте права.) Искате да бъдете независима, нали?

— Да, вече споменах за това. Посочете ми работа или място, където да потърся работа; това е всичко, за което ви моля сега. След това мога да ви напусна, ако ще да отида дори в най-бедната хижа, но *дотогава* ми позволете да остана тук: страхувам се да не изпитам отново ужасите на безприютното скитничество.

— Разбира се, че ще *останете* тук — рече Даяна, като сложи бялата си ръка на главата ми.

— *Ще останете* — повтори Мери с непресторена искреност, която, изглежда, ѝ бе присъща.

— Виждате, че грижите, които моите сестри полагат за вас, им доставят удоволствие — каза мистър Сейнт Джон, — както би им доставило удоволствие да спасят и се грижат за някоя полузамръзнала птичка, изхвърлена на нашия прозорец от зимния вятър. А аз съм по-склонен да ви помогна да се наредите и ще се помъча да направя това; но трябва да имате предвид, че възможностите ми са много ограничени. Аз съм само един селски пастор в бедна енория; помощта ми ще бъде много скромна. И ако вие сте склонна да презрете ежедневния трудов живот, потърсете си по-съществена помощ от тази, която мога да ви предложа.

— Тя вече каза, че е съгласна да върши всякакъв честен труд, който е по силите ѝ — отвърна вместо мен Даяна, — и ти знаеш, Сейнт Джон, че тя няма на кого да разчита; волю-неволю ще трябва да има работа с такъв свадлив човек като тебе.

— Готова съм да бъда шивачка, прислужница или болногледачка, ако не намеря нищо по-добро — отвърнах аз.

— Хубаво — каза студено мистър Джон. — Щом вашите намерения са такива, обещавам да ви помогна; ще направя това, когато мога и както мога.

При тези думи той взе книгата, която четеше преди чая. Скоро аз напуснах всекидневната; толкова дълго говорих и седях там, че бях съвсем изчерпала силите си.

ТРИДЕСЕТА ГЛАВА

Колкото повече опознавах обитателите на Муърхаус, толкова повече симпатиите ми към тях нарастваха. За няколко дни здравето ми толкова се подобри, че вече можех да прекарвам на крак по цял ден и даже малко да се разхождам навън. Можех да участвувам във всички занимания на Даяна и Мери, да беседвам с тях, колкото искат, и да им помагам, когато те ми позволяваха това. В общуването ми с тях имаше някаква живителна за мен радост, каквато изпитвах за пръв път — радост, предизвикана от пълното сходство на нашите вкусове, разбирания и принципи.

Харесвах ми книгите, които харесвах и на тях, възхищавах се от онова, което им доставяше радост, благоговеех пред онова, което те одобряваха. Те обичаха уединения си дом. В тази малка, сива, стара постройка с нисък покрив, прозорци с решетки, олющени стени, в алеята със стари ели, израсли наклонени под напора на ветровете, в градината, сенчеста от тисовете и самодивските чемшири, където цъфтяха само най-непретенциозните цветя, аз също намирах завладяваща и постоянна прелест. Сестрите обичаха пурпурната пустош около къщата и дълбоката долина, към която водеше от пътната врата камениста пътека — тя отначало лъкатушеше сред обрасли с папрат ридове, а после сред пустинните, граничещи с обраслите с пирен полянки, където пасяха стада планински овци и агнета с мъхнати муцунки; повтарям, те обичаха този пейзаж, бяха дълбоко привързани към него. Разбирах тези чувства и ги споделях искрено и горещо. Чувствувах цялото очарование на околната местност, светостта на нейната самота. Погледът ми се наслаждаваше на очертанията на възвишенията и падините, на дивата окраска, която им придаваха мъхът и цветовете на пирена, осеяният с цветя торф, яркозелените папрати и гранитните скали. Всичко това беше за мен, както за тях, чист и сладостен извор на наслада. Силните бури и лекият вятрец, мрачният и слънчевият ден, сутрешната и вечерната заря, лунната и облачната нощ — всичко това представляваше за мен същата

прелест, както и за тях, и действуваше на душата ми също тъй омайващо.

И в къщи между нас цареше същото съгласие. Двете момичета се оказаха по-образовани и начетени от мен; но и аз упорито се стремях да встъпя в пътя на познанието, по който те бяха минали преди мен. Жадно поглъщах книгите, които те ми даваха, и изпитвах голяма радост, когато вечер разменяхме мисли върху прочетеното през деня. Нашите мисли съвпадаха, нашите мнения се покриваха; с една дума, ние си допадахме чудесно.

В нашето трио първенстваща и ръководеща роля имаше Даяна. Физически тя далеч ме превъзхождаше във всичко: беше хубава, енергична, у нея се чувствуваше такова изобилие на жизнена енергия, че аз не можех да не се учудвам. В началото на всяка вечер още бивах в състояние да поговоря малко, но когато отминаваше треската на оживлението и разговорливостта, обичах да седя мълчаливо на едно столче в краката на Даяна, сложила глава на скута ѝ, и да слушам как тя и Мери обсъждат задълбочено едва засегнатата от мен тема. Даяна ми предложи да ме учи немски. Тези уроци ми доставяха удоволствие. Ролята на учителка ѝ харесваше и ѝ допадаше, а на мен — ролята на ученичка. Нашите натури се допълваха взаимно; в резултат на това се породиха дълбока привързаност. Сестрите научиха, че рисувам, и тогочас техните моливи и кутии с бои бяха предложени на моите услуги. Моето майсторство — тук аз ги превъзхождах — ги учудваше и възхищаваше. Мери можеше с часове да седи и наблюдава как рисувам; по-късно тя почна да взема уроци от мен — беше схватлива, умна и прилежна ученичка. В такъв кръг и при такива занимания дните летяха като часове, а седмиците — като дни.

Що се отнася до Сейнт Джон, въпреки интимността, възникнала толкова бързо и естествено между мен и сестрите му, той продължаваше да се държи настрана. Една от причините за тази отчужденост беше, че сравнително рядко се задържаше в къщи; както изглежда, посвещаваше значителна част от времето си за болни и бедни свои енорияши, чиито домове бяха пръснати далеч един от друг.

Сякаш лошото време не можеше да попречи на неговите пасторски обиколки. И в дъжд, и в хубаво време той след сутрешните си занимания вземаше шапката си и съпроводен от Карло, стария пойнтьр на баща му, отиваше да изпълнява своята мисия на любов или

дълг към ближния — не знаей точно как я определяше той. Понякога, когато времето беше много лошо, сестрите му се опитваха да го възпрат. Тогава той казваше, усмихвайки се със странната си, по-скоро тържествена, отколкото весела усмивка:

— Ако вятърът или дъждът са способни да ми попречат да изпълня тази твоя лека задача, мога ли да се смятам готов за целта, която съм си поставил?

Даяна и Мери обикновено отговаряха на това с въздишки и потъваха в тъжен размисъл.

Но освен честите отсъствия на Сейнт Джон съществуваше още едно препятствие по пътя на дружбата с него: у него имаше някаква сдържаност, затвореност, замисленост. Макар ревностно да изпълняваше пасторските си задължения и да бе безупречен в живота и навиците си, той все пак, изглежда, не се радваше на онзи душевен покой, онова вътрешно задоволство, които са награда за истинския християнин и дейния филантроп. Често вечер, седейки на своето отрупано с книжа писалище до прозореца, Сейнт Джон откъсваше поглед от книгата или оставяше перото настрана и подпрял брада на ръката си, потъваше в някакви неизвестни мисли: но беше ясно, че те го смущават и безпокоят, тъй като в очите му сегиз-тогиз засияваше особен блясък и зениците му се разширяваха.

При това считам, че природата не бе за него такъв безкраен източник на радости, каквато беше за неговите сестри. Веднъж, само веднъж го чух да казва колко силно чувства суровата прелест на хълмовете и че още от детството си е привързан към потъмнелия покрив и обраслите с бръшлян стени на родната си къща; обаче в думите и в тона му имаше нещо по-скоро печално, отколкото радостно. Изглежда, той никога не би бродил сред пустошта само заради царящата там тишина, само за да се възхищава на нейната тиха прелест.

Тъй като Сейнт Джон беше необщителен, аз не можах веднага да преценя ума му. За пръв път си създадох вярна представа за редките качества на този ум, когато чух една от проповедите на Сейнт Джон в мортънската черква, където служеше. Как ми се иска да опиша тази проповед, но такава задача не е по силите ми. Дори не мога точно да предам въздействието ѝ върху мен.

Той започна спокойно и начинът на изложение и тембърът на гласа му останаха такива до края. Но искрен, макар и сдържан ентусиазъм скоро зазвуча и в чудесната дикция, и в изразителния му език. Той прерасна в някаква сгъстена, сдържана, съсредоточена сила, която ораторът изкусно направляваше. Сърцето оставаше развълнувано, умът — поразен от неговата ораторска мощ, но тя не размекваше слушателя. В думите на проповедника имаше странна горчивина и напълно липсваше утешителна кротост; той често правеше сериозни намеци за принципите на калвинизма — избраност, предопределение, обреченост — и всеки път това звучеше като присъда на съдбата. Когато Сейнт Джон млъкна, вместо да се почувствувам по-бодра, по-просветлена, изпитах неизразима печал, тъй като ми се стори (не зная какво са изпитали другите), че красноречието му блика от някакви отровени с горест дълбини, където кипят поривите на неудовлетворени желания и неспокойни стремежи. Бях уверена, че Сейнт Джон Ривърс, въпреки чистия си живот, своята добросъвестност и пасторското си усърдие, още не е постигнал онзи благодатен душевен мир, който надхвърля границите на човешкия ум; беше го постигнал не повече от мен с моята стаена, гнетяща сърцето ми мъка по моя разбит кумир и изгубен рай, мъката, за която напоследък избягвах да говоря, но която ме държеше в плен и жестоко ме терзаше.

Междувременно измина един месец. Даяна и Мери трябваше скоро да напуснат Муърхаус и да се върнат към съвсем друга обстановка, към друг живот, който ги очакваше в един от големите градове на Южна Англия; и двете бяха там гувернантки в богати и знатни семейства, където на тях гледаха отвисоко, като на подчинени, където никой не знаеше и не се стремеше да открие вродените им големи достойнства, където ценяха само придобитите от тях професионални качества по същия начин, както се цени изкуството на готвача или вкусът на камериерката. Мистър Сейнт Джон досега нито веднъж не бе говорил за мястото, което бе обещал да ми намери; обаче ми беше съвсем необходимо да започна някаква работа. Една сутрин, като останах за няколко минути насаме с него във всекидневната, реших до се приближа до прозоречната ниша, превърната с поставените там бюро, маса и стол в негов кабинет, и да го запитам за това, но се чудех как да започна — нали винаги е трудно да разбиеш

леда, който покрива като броня хората от типа на Сейнт Джон; той обаче ми спести това затруднение, като заговори пръв.

Когато се приближих, Сейнт Джон вдигна към мен очи.

— Искате нещо да ме попитате ли? — рече той.

— Да, кажете, не научихте ли за някаква подходяща за мен работа.

— Намерих или по-право измислих нещо за вас още преди три седмици; но тъй като вие бяхте тук, както изглежда, и полезна, и щастлива, а сестрите ми очевидно се привързаха към вас и изпитват голямо удоволствие от вашата компания, реших да не нарушавам всичко това до момента, когато те ще трябва да напуснат Марш Енд, след което ще се наложи и вие да си заминете.

— Нали те тръгват след три дни? — запитах аз.

— Да; когато заминат, ще се върна в дома си в Мортън, Хана ще дойде с мен и този стар дом ще бъде затворен.

Очаквах той да продължи този разговор, но мислите му, изглежда, взеха друга насока; познах по очите му, че вече се е отвлъкъл и от мен, и от въпроса за моята работа. Трябваше да го върна към темата, която по необходимост така живо и силно ме интересуваше.

— Какво място имате пред вид за мен, мистър Ривърс? Надявам се, че това забавяне с три седмици не ще ми попречи да го получа.

— О, не; само от мен зависи да ви настаня на това място, а от вас — да се съгласите.

Той отново замълча, сякаш не му се искаше да продължи. Обзе ме нетърпение; едно-две неспокойни движения и настойчивият ми поглед, устремен към него, му дадоха да разбере не по-лошо, отколкото с думи какво очаквам от него.

— Не бива толкова да бързате — рече Сейнт Джон. — Длъжен съм да ви кажа откровено, че не мога да ви предложа нищо особено примамливо и изгодно. Затова, преди да обясня за какво се касае, ще ви помоля да си спомните недвусмисленото ми предупреждение: дори да успея да ви помогна, то ще бъде нещо като помощта, която би оказал един слепец на един сакат. Аз съм беден; когато изплатя дълговете на баща си, ще ми остане в наследство само това старо имение с кривите ели зад него и парчето земя с тисове и самодивски чемшири отпред. Аз съм неизвестен. Наистина Ривърсовци са стар род, но понастоящем от тримата останали живи негови представители

двама си изкарват прехраната, служейки у чужди хора, а третият смята, че ще остане чужденец за родната си страна — не само приживе, а и след смъртта си. И все пак той мисли жребия си щастлив и очаква с нетърпение деня, когато кръстът на раздялата с всичко земно ще бъде сложен на плещите му, когато главата на войнстващата черква, чийто нищожен член е той, ще му каже: „Стани и ме последвай!“

Сейнт Джон произнесе тези думи с тона на своите проповеди — със сдържан, дълбок глас; лицето му си остана бледо, а в очите му гореше познатият трескав пламък. Той продължи:

— Тъй като самият аз съм неизвестен и беден, не мога да ви предложа друго освен тиха и скромна работа. Може би *вие* дори ще я намерите за унизителна за себе си, тъй като сега виждам, че сте свикнали с онова, което светът нарича изтънченост: вашите вкусове се стремят към възвишеното и досега сте се движили в общество на образовани хора. Но аз смятам че работата за доброто на хората не може да бъде унизителна. Твърдя, че колкото по-безплодна и неблагоприятна е почвата, която християнинът трябва да разоре, колкото по-оскъдни са плодовете на неговия труд, толкова по-голяма чест му прави това. В този случай неговата работа е работа на пионер, а първите пионери на словото божие са били апостолите, начело със самия спасител — Христос.

— Е — казах аз, когато той отново млъкна, — продължавайте.

Преди да продължи, Сейнт Джон ме погледна; навярно той, без да бърза, четеше това, което бе изписано на лицето ми, сякаш чертите ми бяха букви от страниците на някаква книга. Резултатът от своите наблюдения той отчасти изрази със следните думи:

— Мисля, че ще приемете мястото, което ви предлагам, и известно време ще се задържите на него, но не и до края на живота ви — това за вас е също тъй невъзможно, както за мен завинаги да се затворя в тесните рамки на селския свещеник, сред селската пустота; и вашата натура като моята има в себе си нещо, което се противи на всякакъв покой, макар у вас то да намира израз по друг начин.

— Обяснете ми, моля, по-подробно това — рекох аз, когато той пак замълча.

— Добре, ще научите каква скромна, обикновена и неблагоприятна работа ви предлагам. Сега, когато баща ми почина и аз сам съм си господар, няма да остана дълго в Мортън. Ще го напусна сигурно след

година; но докато съм там, ще отдавам всичките си сили в служба на паството си. Когато отидох преди две години в Мортън, в селото нямаше нито едно училище; бедните деца бяха лишени от всякаква възможност да получат образование. Аз отворих училище за момчетата, а сега се готвя да отворя и друго — за момичетата. За тази цел съм наел една къща с пристройка от две стаи към нея — за учителката. Тя ще получава тридесет лири годишно; квартирата ѝ е вече мебелирана — наистина много скромно, но с всичко необходимо; това ние дължим на любезността на една дама, мис Оливър, единствената дъщеря на единствения богат човек в моята енория — мистър Оливър, собственикът на фабриката за игли и чугунолеярната, разположени в същата долина. Тази дама възнамерява също така да заплаща обучението и облеклото на едно сираче, взето от някой приют, при условие, че то помага на учителката във всекидневната ѝ работа в къщи и в училището, тъй като тя не би могла да се справя сама. Искате ли да бъдете тази учителка?

Той зададе този въпрос някак припряно: изглежда, очакваше, че аз с негодуване или в най-добрия случай с презрение ще отхвърля предложението му. Като не познаваше съвсем добре чувствата и мислите ми, макар че се досещаше донякъде за тях, Сейнт Джон не беше уверен как ще се отнеса към всичко това. Наистина мястото бе скромно, ала ми даваше сигурен подслон, от какъвто имах толкова голяма нужда; работата изглеждаше трудна в сравнение с тази на гувернантка в богат дом, но ми осигуряваше независимост; а страхът да не изпадна в зависимост от чужди хора гореше душата ми като нажежено желязо; в тази работа нямаше нищо позорно, недостойно, морално унижително. И аз се реших.

— Благодаря ви за вашето предложение, мистър Ривърс; с радост го приемам.

— Но разбрахте ли ме напълно? — попита той. — Става дума за селско училище; вашите ученички ще бъдат само бедни момичета — дъщери на ратаи, в най-добрия случай дъщери на фермери. Плетене, шиене, четене, писане и смятане — това е всичко, на което ще трябва да ги учите. Можете ли да приложите в такъв случай познанията си? Ще бъдат ли задоволени при такава дейност вашият ум, душа, вашите вкусове?

— Познанията си ще запазя, докато ми потрябват.

— Значи, си давате сметка с какво се залавяте?

— Разбира се.

Тук той се усмихна, но в усмивката му нямаше нито горчивина, нито тъга; тя изразяваше радост и дълбоко удовлетворение.

— Кога ще започнете работа?

— Ще се преместя в новата си квартира утре и ако желаете, ще започна занятия идната седмица.

— Отлично; така да бъде.

Сейнт Джон стана и се заразхожда из стаята. После се спря и отново ме погледна. Той поклати глава.

— От какво сте недоволен, мистър Ривърс? — попитах аз.

— Не ще останете дълго в Мортън, сигурен съм.

— Защо? Какво ви дава основание да мислите така?

— Прочетох го във вашите очи; те не са от тези, които говорят за склонност към тих, еднообразен живот.

— Аз нямам амбиции.

Той трепна при думата „амбиции“.

— Какво ви наведе на мисълта за амбиции? Кой според вас има амбиции? Зная, че притежавам тази слабост, но как се сетихте вие за нея?

— Говорех за себе си.

— Добре, но ако нямате амбиции, поне сте... — Той замълча.

— Каква съм?

— Искях да кажа „буйна натура“; но вие бихте могли да изтълкувате този израз неправилно и да се обидите. Човешката привързаност и симпатии имат за вас огромно значение. Уверен съм, че няма дълго да бъдете в състояние да прекарвате свободното си време в самота, а работното — в монотонни занимания, без всякакъв стимул, също като мен — прибави той разпалено; — не бих могъл да живея дълго като погребан сред тези хълмове и тресавища; моята природа, дадена ми от бога, се бунтува; тук моите способности, дарени ми от всевишния, се похабяват без полза. Виждате сега как си противореча. Аз, който току-що проповядвах необходимостта да бъдем доволни от скромния си труд и доказвах, че дори секачът и водоносецът могат с труда си да служат достойно на бога, аз, божият служител, съм разяждан от безпокойство. Но трябва тъй или иначе да примиряваме природните си наклонности с принципите си!

Сейнт Джон излезе от стаята. За този час аз го опознах по-добре, отколкото за цял месец, и все пак той и сега ме караше да недоумявам.

Колкото повече приближаваше денят на раздялата с брата и родния дом, толкова по-печални и по-мълчаливи ставаха Даяна и Мери. Те се мъчеха да крият това, но терзаещата ги печал едва ли можеше да се скрие или преодолее. Веднъж Даяна забеляза, че тази раздяла ще бъде съвсем различна от всички предшествуващи. Сигурно щели да се разделят със Сейнт Джон за дълги години, а може би и за цял живот.

— Той ще принесе в жертва на своята отдавна избрана цел — каза Даяна — и братските си чувства, и други, още по-силни. Сейнт Джон изглежда спокоен, Джейн, но цялото му същество е в треска. Въпреки че изглежда благ човек, в някои неща той е неумолим като смъртта; а най-лошото от всичко е, че съвестта не ми позволява да го убедя да се откаже от суровото си решение; всъщност не мога да го виня за това. Решението му е справедливо, благородно, истински християнско и все пак то разкъсва сърцето ми. — И прекрасните ѝ очи се изпълниха със сълзи. А Мери ниско наведе глава над ръкоделието си.

— Ние изгубихме баща си; скоро ще изгубим и своя дом, и своя брат — прошепна тя.

В този момент се случи нещо, което бе сторено сякаш нарочно от съдбата, за да потвърди старата пословица: „Бедата никога не идва сама“ и да прибави към изпитанията на брата и сестрите нова печал. Край прозореца отвън се мярна Сейнт Джон, четейки някакво писмо. Той влезе в стаята.

— Умрял е вуйчо Джон — каза той.

Изглежда, сестрите бяха поразени, но приеха вестта без особено възмущение или скръб; очевидно тази случка бе за тях по-скоро неочаквана, отколкото печална.

— Умрял ли? — повтори Даяна.

— Да.

Тя изпитателно погледна брат си в лицето.

— И какво ще правим сега? — попита тя с тих глас.

— Какво ли, Дай^[1]? — повтори Сейнт Джон, при което лицето му запази мраморната си неподвижност. — Какво ли? Нищо. Чети.

Той хвърли писмото на коленете ѝ. Даяна набързо го прочете и го подаде на Мери. Сестра ѝ мълчаливо го прочете и го върна на брат си. И тримата се спогледаха, и тримата се усмихнаха с мрачна, замислена усмивка.

— Амин! И така ще преживеем! — каза най-сетне Даяна.

— Във всеки случай това не влошава повече положението ни — забеляза Мери.

— Лошото е само, че този факт живо ни напомня за онова, което *би могло да бъде* — възрази мистър Ривърс, — противопоставяйки го твърде рязко на *сегашното* ни положение.

Той сгъна писмото, заключи го в бюрото си и отново излезе.

Минаха няколко минути в мълчание. После Даяна се обърна към мен:

— Джейн, вие сигурно се чудите на нас и на нашите тайни и ни смятате за коравосърдечни, виждайки, че малко се трогваме от кончината на толкова близък наш роднина, но ние никак не познаваме, дори не сме виждали нашия вуйчо. Той е брат на майка ни. Баща ни отдавна бе скаран с него. По негов съвет татко рискува голяма част от състоянието си и извърши спекулация, която го разори. Те си размениха обидни упреци, разделиха се разгневени и вече не се одобриха. По-късно вуйчо биде по-щастлив в начинанията си; научихме, че е натрупал състояние от двадесет хиляди лири. Той не беше женен и няма по-близки роднини от нас и още една негова племенница. Баща ни все се надяваше, че братът на жена му ще поправи грешката си, като ни остави наследството си; обаче от писмото личи, че вуйчо ни е завещал цялото си имущество на другата си роднина с изключение на тридесет гвинеи за покупката на три траурни пръстена за Сейнт Джон, Даяна и Мери Ривърс. Разбира се, той има право да постъпи, както си иска, но все пак тази новина ни огорчи. Аз и Мери бихме се смятали за богати, ако той ни бе оставил по хиляда лири; същата сума би била достатъчна и за добрите дела на Сейнт Джон.

След това обяснение нито мистър Ривърс, нито сестрите му се върнаха повече на тази тема. На следния ден аз се преместих от Марш Енд в Мортън. След още един ден Даяна и Мери заминаха за далечния град Б... А след седмица мистър Ривърс и Хана също се прибраха в Мортън и старата къщица опустя.

[1] Умалително от Даяна. — Б.пр. ↑

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

И тъй, аз най-сетне си намерих дом — това бе малка пристройка от две стаички; долната — с белосани стени и посипан с пясък под, в която имаше четири боядисани стола и маса, часовник, шкаф с две-три чинии и фаянсов прибор за чай, а горната — също толкова голяма, колкото кухничката, с чамово легло и скрин — доста малък, но все пак оскъдният ми гардероб не можеше да го запълни, макар че поради добротата на благородните и великодушните ми приятели той се обогати с малък запас най-необходими вещи.

Вечер. Пуснах сирачето, което ми прислужваше, да си върви, като му заплатих за труда с един портокал. Седя сама край огнището. Тази сутрин се откри селското училище. Аз имам двадесет ученички. Но само три от тях могат да четат и нито една — да пише и да смята. Няколко момичета знаят да плетат и някои — криво-ляво — да шият. Те говорят на местния диалект. Засега трудно се разбираме помежду си. Някои от тях са невъзпитани, груби, необуздани и невежи; други са будни, имат желание да учат и са много приятни деца. Не трябва да забравям, че тези селянчета с прости дрехи са също същества от плът и кръв, както децата на най-знатни семейства, и че зачатъците на природно съвършенство, финес, ум и доброта живеят и в техните сърца, както в сърцата на децата на благородниците. Мой дълг е да развия тези зачатъци; разбира се, изпълнението на тази задача ще ми доставя известно удоволствие. Аз и без това не чакам особени радости от бъдещия си живот, но ако се приспособя към него и работя напрегнато, все ще живея някак си, макар и ден за ден.

Бях ли весела, спокойна и доволна през днешните утринни и следобедни часове, които прекарах в съседната бедна, скромна класна стая? Ако не искам да се самозалъгвам, трябва да кажа „не“. Чувствувах се много нещастна. Чувствувах се — каква глупачка съм била — унижена. Страхувах се, че съм извършила стъпка, която няма да ме издигне по обществената стълба, а ще ме свали по-ниско. Изпаднах малодушно в ужас от невежеството, бедността и грубостта — от

всичко, което чувах и виждах около себе си. Обаче не бива да се порицавам и презирам твърде много за тези си чувства. Зная, че те не са добри — а това е вече голяма крачка напред; ще се помъча да ги превъзмогна.

Още утре се надявам поне отчасти да се справя с тях, а след няколко седмици може би ще успея съвсем да ги потисна. След няколко месеца отвращението ми сигурно ще се смени със задоволство, когато видя успехи и по-добри качества у ученичките си.

Докато размишлявам така, нека си задам един въпрос: правилен избор ли направих? Нямаше ли да е по-добре да се поддам на изкушението, да се вслушам в гласа на страстта и отказала се от тежките усилия и борбата, да заспя сред цветя, впримчена в копринена мрежа, и да се събудя в Южна Франция в разкошна вила, където можех сега да живея като възлюблена на мистър Рочестър, опивайки се блажено от любовта му — защото той би ме обичал, о, да, горещо би ме обичал известно време. Нали той *действително* ме обичаше и никой друг не ще ме обикне така! Никога вече не ще се радвам на такова преклонение пред моето обаяние, младост и грация, защото никой друг не ще открие у мен тези качества. Той ме обичаше и се гордееше с мен — а освен него нито един друг мъж не ще изпитва към мене подобни чувства. Но къде ме отнесоха мислите ми и какво говоря аз, на какви чувства давам воля? „Кое е по-добре — питах се аз, — да бъдеш робиня на възлюбления си и да живееш сред мнимо блаженство някъде край Марсилия, да се наслаждаваш на кратките часове фалшиво щастие, а после да се заливаш в горчиви сълзи на разкаяние и срам или да бъдеш селска учителка, свободна и честита, в едно брулено от планинския вятър кътче в самото сърце на Англия?“

Да, сега чувствавам, че съм била права, като избрах дълга и закона и презрях, победих, безумието и съблазните на момента. Бог ми помогна да направя правилен избор. Благодаря му за мъдрото напътствие!

Когато вечерните ми размишления ме доведоха до този извод, аз станах, приближих се до вратата и се загледах в залеза на лятното слънце и в тихите поля пред къщурката ми, която беше на половин миля от селото. Птиците пееха последните си песни.

Бе нежен въздухът, росата бе като балсам...

Съзерцавайки природата, аз се смятах за щастлива и много се учудих, като забелязах, че плача. Защо? Затова, че съдбата ме бе разделила с моя господар — нали никога нямаше да го видя? Или затова, че се страхувах да не би отчаяната му скръб и гибелният му гняв, предизвикани от моето бягство, да го отклонят много далеч от правилния път — толкова далеч, щото връщането му назад да стане невъзможно? При тази мисъл аз отвърнах глава от прекрасното вечерно небе и самотната долина, в която бе разположен Мортън. Казвам *самотна*, защото в тази част на долината не се виждаше нито една постройка освен черквата и дома на свещеника, полускрити зад дърветата, и съвсем далеч — покривът на имението Вейл, в което живееше богатият мистър Оливър с дъщеря си. Закрих очи и облегнах глава на вратата; но скоро някакъв лек шум край вратичката на оградата, която отделяше малката ми градинка от околните ливади, ме накара да вдигна поглед. Пойнтърът на мистър Ривърс, старият Карло, буташе с носа си вратичката, а самият Сейнт Джон се бе облегнал на нея със скръстени ръце; веждите му бяха навъсени, строгият му, почти недоволен поглед беше устремен към мен. Аз го поканих да влезе.

— Не, нямам време; дойдох само за да ви донеса пакетчето, което сестрите ми оставиха за вас. Мисля, че в него има кутия с бои, моливи и хартия.

Отидох до оградата, за да взема пакетчето — това беше приятен дар. Стори ми се, че Сейнт Джон сурово се вглежда в лицето ми: на него без съмнение още ясно личаха следи от сълзи.

— Изглежда, работата ви през първия ден ви е изморила повече, отколкото сте предполагала? — рече той.

— О, не! Напротив, мисля, че лека-полека ще свикна съвсем с моите ученици.

— Може би вашето жилище... вашата къщурка, обстановката й... сигурно не са оправдали очакванията ви... Те наистина са доста скромни, но...

Аз го прекъснах:

— Къщичката ми е спретната и ме пази от лошото време; покъщнината ми е достатъчна и удобна. Всичко, което виждам наоколо, ме кара да изпитвам благодарност, а не печал. Не съм глупачка, нито капризна, та да съжалявам за отсъствието на килим, диван и сребърни прибори; при това преди пет седмици няхах нищо —

бях отритната от всички, просякиня, скитница, а сега имам познати, покрив, работа. Учудвам се на божията доброта, на великодушието на моите приятели, на милостта на съдбата. Не роптая.

— Значи, самотата не ви гнети. Но нали тази къщурка е тъй неприветлива и пуста?

— Не съм имала още достатъчно време, за да се наслаждавам на покой, а още по-малко, за да се отегча от самотата си.

— Чудесно. Надявам се, че действително изпитвате удоволствието, за което говорите; във всеки случай здравият разум ще ви подсказе, че е още твърде рано да се поддавате на колебания и страхове като жената на Лот. Не зная, разбира се, какво сте напуснали, преди да дойдете при нас, но ви препоръчвам да се противопоставяте енергично на всяко изкушение и да не се обръщате назад; вървете твърдо по новия си път — макар и само няколко месеца.

— Така и смятам да постъпя — отвърнах аз.

Сейнт Джон продължи:

— Трудна задача е да сдържаш желанията си и да преодоляваш своите наклонности. Но че това е възможно, аз съм се убедил от собствен опит. Бог ни е дал известна власт над съдбата ни и когато нашите сили жадуват за дейност, която ни се отказва, когато нашата воля се стреми към път, който е затворен за нас, ние не бива да се предаваме на отчаянието, трябва само да потърсим друга храна за нашата душа, също тъй питателна, както забраненият плод, който тя жадува да вкуси, но може би по-чиста, и да прокараме за нашите стремления път, навярно по-трънлив, но също тъй прав и широк като онзи, който ни прегражда съдбата.

Преди една година самият аз бях много нещастен, струваше ми се, че ставайки пастор, съм направил грешка; еднообразните задължения страшно ме изморяваха. Страстно се стремях към деен живот, към вълнуващия труд на литературното поприще, към съдбата на художника, на писателя, на оратора — на когото и да било, само не на свещеника. Да, под скромната свещеническа одежда в мен бие сърцето на политика, войника, търсача на слава, честолюбеца, властолюбеца. Казвах си: животът ми е тъй жалък, че трябва или да го променя, или да умра. Обаче след известен период на мрак и борба блесна светлина и се яви спасение. Затвореният ми живот внезапно се разгъна пред мен като безбрежна далечина, а дъхът ми чу зова на

небето: да стана, да събера всички сили, да разперя криле и да литна високо. Бог ми възложи една мисия и за да я изпълня достойно ми бяха нужни умение и сила, мъжество и красноречие — най-добрите качества на войника, държавника и оратора, които трябва да притежава мисионерът.

Реших да стана мисионер. От този миг душевното ми състояние се промени, оковите се разкъсаха и всичките ми сили се освободиха; от предишната скованост остана само една тъпа болка, която може да излекува единствено времето. Наистина баща ми се противопостави на моето решение, но след смъртта му на пътя ми не остана нито едно сериозно препятствие; трябва да уредя някои работи, да си намеря заместник в Мортън, да унищожа или прекъсна известни отношения, породени от чувствени съблазни — последната схватка с човешката слабост, в която знаех, че ще победя, защото се заклех да победя, — и ще напусна Европа на път за Изтока.

Сейнт Джон произнесе всичко това със своя особен, глух и същевременно патетичен глас; като млъкна, той погледна не мен, а залязващото слънце, което гледах и аз. И двамата стояхме с гръб към пътеката, която водеше през полята към вратичката, и не чухме стъпките по обраслата с трева пътека; единственият шум, който достигаше до нас, бе приспивният ромон на рекичката в долината и ние и двамата трепнахме, когато се разнесе един весел глас, галещ ухото като сребърно звънче:

— Добър вечер, мистър Ривърс! Добър вечер, стари Карло! Вашето куче по-лесно познава приятелите си, отколкото вие, сър; то наостри уши и завъртя опашка, когато бях още на края на полето, а вие продължавате да стоите с гръб към мен.

Това беше вярно. Макар че, като чу този звънлив глас, мистър Ривърс трепна, сякаш мълния проряза някой облак над главата му, той продължаваше да стои в същата поза, в която го бе заварила говорещата — облегал ръце на вратичката и извърнал лице към запад. Най-после той бавно се обърна. Стори ми се, че до него се е появило някакво видение. На една-две крачки от него стоеше момиче със снежнобяла дреха, младо, грациозно, малко пълничко, но все пак нежно: отначало то се наведе да помилва Карло, сетне вдигна глава, отметна дългия си воал и пред нас разцъфна лице със съвършена красота. Изразът „съвършена красота“ е силен, обаче аз не се отричам

от него: никога досега умереният климат на Албион не бе създавал по-хармонични черти; влажните му ветрове и облачната му роса не бяха галили такова лице — по-свежо от цветовете на розата и лилията. Всичко у това момиче беше очарователно, без какъвто и да е недостатък. То имаше правилни, фини черти на лицето; форма и окраска на очите, която виждаме само по картините — големи, тъмни, изразителни; дълги гъсти ресници, които придаваха на очите меко очарование; тънко изписани вежди, които засилваха прелестта на лицето; бяло гладко чело, от което лъхаше покой и което смекчаваше живата игра на багрите; овални бузи, свежи и гладки; алени, сочни, възхитителни устни; идеално равни, блестящи зъби; малка брадичка с трапчинка; разкошни гъсти коси — с една дума, притежаваше всичките елементи, които, съединени, създават възплъщение на идеална красота. Гледах удивена прекрасното създание — възхищавах му се от все сърце. Природата несъмнено я бе създала в особено настроение и забравила обичайното си скъперничество на мащеха, бе дарила щедро тази своя любимка.

„Какво е отношението на Сейнт Джон към този земен ангел?“ — непринудено се запитах аз, когато видях, че свещеникът се обърна и я загледа, и също тъй непринудено потърсих отговора в изражението на лицето му. Но той вече беше отвърнал поглед от дивната красавица и се бе загледал в една китка скромни маргаритки, които растяха край вратичката.

— Чудесна вечер, но е доста късно да се разхождате сама навън — каза той, мачкайки с крак белоснежните главички на сведените надолу цветчета.

— Днес следобед се върнах от С... (тя спомена името на един голям град на около двадесет мили оттук). Татко ми каза, че сте отворили училище и че е пристигнала новата учителка; затова аз след чая грабнах шапката си и дотичах да се запозная с нея. Това ли е тя? — И момичето ме посочи.

— Да — рече Сейнт Джон.

— Как мислите, ще обикнете ли Мортън? — обърна се тя към мен с простота и наивност, които макар детински, бяха пленителни.

— Надявам се да го обикна. Имам много основания да вярвам в това.

— Ученичките ви внимават ли в клас?

— Разбира се.

— А харесва ли ви вашата къщичка?

— Много.

— Добре ли съм я подредила?

— Много добре.

— Добър избор ли съм направила с момичето, което ви прислужва — Алис Уд?

— Много добър. То е будно и сръчно.

„Значи, това — сетих се аз — е мис Оливър, наследницата, надарена от щастието също тъй щедро, както и от природата. Наистина се е родила под щастлива звезда!“

— Ще идвам от време на време при вас да ви помагам при занятията — добави тя. — За мен ще бъде развлечение да ви посещавам, а аз обичам развлеченията. Мистър Ривърс, да знаете колко весело прекарах в С...! Нощес или по-право тази сутрин танцувах до два часа. Там заради бунтовете е разквартируван Н-ският полк, а офицерите от този полк са най-приятните хора, които познавам. Просто да не поглеждаш след това нашите точилари и търговци на ножици — нима това са младежи?

Стори ми се, че за момент долната устна на мистър Сейнт Джон увисна, а горната леко се изкриви, докато момичето му говореше това. Той откъсна очи от маргаритките и погледна мис Оливър. Това беше сериозен, изпитателен, многозначителен поглед. Тя отново му отговори със смях и как отиваше този смях на младостта ѝ, на розовите ѝ бузи с трапчинки, на блестящите ѝ очи!

Докато Сейнт Джон стоеше безмълвен и строг, мис Оливър отново замилва Карло.

— Бедният Карло ме обича — каза тя. — Той не е мрачен и не страни от приятелите си; ако можеше да говори, нямаше да пази такова мълчание.

Когато мис Оливър, галейки кучето по главата, се наведе с естествена грация пред младия му, но суров господар, аз видях как пламна лицето на Сейнт Джон. Видях как в мрачните очи на пастора се появи внезапно блясък и как те засвяткаха от неудържимо вълнение. И в този миг, той, възбуден и почервенял, ми се стори почти толкова красив, колкото и тя. Гърдите му бурно се повдигнаха, сякаш пламенното му сърце, отегчено от деспотичната власт на разума, се бе

разширило и искаше да излезе на свобода. Но Сейнт Джон го укроти по същия начин, както смелият конник укротява пръхтящия си буен кон. Той не отговори на нежните намеци, които му се правеха, нито с думи, нито с движения.

— Татко казва, че вие напоследък никак не се отбивате у нас — продължи мис Оливър, като го погледна. — Съвсем забравихте нашето имение. Тази вечер е сам и не се чувства съвсем добре; ще дойдете ли с мен да го видите?

— Не е удобно да безпокоя по това време мистър Оливър — отговори Сейнт Джон.

— Защо да не е удобно? Аз пък ви казвам, че е удобно. В това време татко има най-голяма нужда от компания. Работата му във фабриката приключва и той няма с какво да се занимава. *Да вървим*, мистър Ривърс. Защо сте толкова стеснителен, толкова затворен? — Тя се помъчи да запълни с думи пропастта, издълбана от неговото мълчание.

— Ах, съвсем забравих! — възкликна мис Оливър, като поклати прелестната си къдрава главица, сякаш се сърдеше на себе си. — Аз съм толкова лекомислена и разсеяна! *Простете* ми. Забравих, че имате сериозни основания да не искате да бъбрите с мен. Нали Даяна и Мери ви напуснаха, Муърхаус е затворен и вие сте тъй самотен! Наистина жал ми е за вас. Хайде, елате да видите татко.

— Не сега, мис Розамънд, не сега.

Мистър Сейнт Джон каза това почти машинално; той единствен знаеше какви усилия му струва този отказ.

— Е, щом сте толкова упорит, аз си отивам; не смея да остана повече тук: вече пада росата. Лека нощ!

Тя му подаде ръка. Мистър Сейнт Джон едва я докосна.

— Лека нощ! — повтори той като ехо с тих и глух глас. Мис Оливър си тръгна, но само след миг се върна.

— Да не сте болен? — попита тя.

Въпросът беше съвсем уместен: лицето на Сейнт Джон бе станало по-бяло от дрехите й.

— Напълно съм здрав — отвърна той и с поклон се отдалечи. Мис Оливър се упъти в една посока, той — в друга. Тя два пъти се обърна да го погледне, преди да се загуби като фея сред полята, а

Сейнт Джон се отдалечаваше с твърди крачки и нито веднъж не се обърна.

Тази картина на чужди страдания и вътрешна борба отвлече мислите ми от собствения ми печален размисъл. Неслучайно Даяна Ривърс бе казала за брат си: „Той е неумолим като смъртта.“ И не бе преувеличила.

ТРИДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

Продължих да преподавам в селското училище с всичкото усърдие и добросъвестност, на които бях способна. Отначало това беше наистина тежък труд за мен. Трябваше да мине известен период, изпълнен с упорита работа, преди да се науча да разбирам ученичките си и техните характери. Много невежи, със съвсем неразвити способности, те на пръв поглед ми се сториха безнадеждно тъпи, при това всички, но скоро установих, че съм се заблуждавала. Те се различаваха една от друга също както и образованите хора и когато се опознахме по-добре, тази разлика бързо почна да изпъква все по-ярко. След като изчезна странното впечатление, което им правех със своя език, със своите изисквания и похвати, някои от тези невъзприемчиви, тъпи селянчета се превърнаха в умни момичета. Много от тях излязоха услужливи и обичливи; намерих сред тях и немалко момичета, които се отличаваха с вродена вежливост и чувство за собствено достойнство, а също и с чудесни способности, които будеха у мен и интерес, и възхищение. Скоро те вече вършеха с удоволствие и добре работата си, ходеха чисти, редовно си учеха уроците, усвояваха скромни и прилични маниери. В някои случаи бързината на успехите им беше изумителна и аз искрено се гордеех със своите ученички; към някои от по-добрите се привързах, а и те се привързаха към мен. Сред моите възпитанички имаше няколко дъщери на фермери — цели жени; те знаеха да четат, пишат и шият и тях обучавах по основи на граматиката, география, история, както и на по-сложно ръкоделие. Между тях имаше прекрасни натури, момичета, жадуващи за знания и склонни към усъвършенствуване, и аз прекарвах много приятни вечери на гости у тях. Родителите им обикновено ме отрупваха с внимание. Доставяше ми удоволствие да приемам милото им гостоприемство и да отговарям на него с уважение, с което те, изглежда, не бяха свикнали; това им харесваше и им беше от полза, тъй като ги издигаше в собствените им очи и ги караше да се стремят да заслужат подобно отношение.

Чувствувах, че местните жители започват да ме обичат. Когато излизах от къщи, навсякъде ме посрещаха със сърдечни приветствия и дружески усмивки. Да живееш сред всеобщо уважение, макар и уважение на обикновени труженици, е все едно да „седиш на слънце в ясен, тих ден“ — чисти, искрени чувства разцъфват под лъчите на това слънце. В тези дни сърцето ми много по-често биваше изпълнено с благодарност, отколкото с униние. И все пак, читателю, ще призная, че в разгара на това спокойно, полезно съществуване, след деня, прекаран в усърдни занятия с моите ученички, и вечерта, посветена на рисуване или четене в приятна самота, аз обикновено сънувах нощем страшни сънища; ясни, тревожни, изпълнени с мечти, вълнуващи, бурни — сънища, в които сред необичайни случки и приключения, сред романтични перипетии и опасности аз непрекъснато срещах мистър Рочестър и всеки път в някакъв вълнуващ момент; и тогава силата на неговите обятия, звукът на неговия глас, погледът на неговите очи, докосването на неговите ръце и бузи, любовта ми към него и неговата любов към мен, както и надеждата да прекарам целия си живот с него възкръсваха у мен с цялата си първоначална сила и плам. След това се събуждах. Тогава си спомнях къде и в какво положение се намирам, ставах от леглото си без завеси развълнувана и треперееща и само тихата тъмна нощ беше свидетелка на моите пристъпи на отчаяние и изблици на скръб. А на утрото точно в девет часа почвах занятия в училището — спокойна, сдържана, готова за всекидневния труд.

Розамънд Оливър изпълни обещанието си да ме навестява. Това ставаше обикновено по време на сутрешните ѝ разходки с кон. Младото момиче се приближаваше в галоп до вратите на училището, яхнало своето пони и съпроводено от свой прислужник, също на кон. Трудно е да си представиш по-пленителна картина от тази красива ездачка с пурпурен костюм и жокейска шапка от черно кадифе, под която дългите ѝ грациозни къдрици докосваха нежно бузите ѝ и се развяваха по раменете ѝ; облечена така, тя влизаше в скромното селско училище и с леки стъпки минаваше между редиците на смаяните селски деца. Обикновено идваше в часа на мистър Ривърс по катехизис. Предполагам, че погледът на прекрасната посетителка е пронизвал сърцето на младия пастор. Някакъв инстинкт сякаш предупреждаваше Сейнт Джон, че тя ще влезе и ако тя се появише на вратата дори когато той гледаше в друга посока, бузите му пламваха и

неговите като че ли изваяни от мрамор черти макар да запазваха строгостта си, чувствително се изменяха; въпреки привидното си спокойствие те таяха в себе си някакво потиснато вълнение, по-красноречиво от каквито и да било буйни движения и пламенни погледи.

Розамънд, разбира се, знаеше властта си над него, а той не беше в състояние да скрива от нея чувствата си. Въпреки неговия християнски стоицизъм достатъчно беше тя да го заговори, да му се усмихне приветливо, весело и нежно и ръката му започваше да трепери, а очите да пламтят. Той сякаш казваше с печалния си и решителен поглед онова, което не произнасяше неговата уста: „Обичам ви и зная, че ме предпочитате пред другите. Не страхът, че мога да получа отказ, ме кара да мълча. Ако ви предложи сърцето си, вие сигурно ще го приемете. Но това сърце вече е положено върху свещения олтар; около него вече е издигната кладата. Скоро от тази жертва ще остане само пепел.“

Тогава тя издуваше устни като обидено дете; сянка на замисленост помрачаваше лъчезарната ѝ веселост; Розамънд бързо дръпваше ръката си от неговата и отвърщаше поглед засегната, макар и не за дълго, от това лице на герой и на мъченик. Сейнт Джон без съмнение би дал всичко, за да се втурне след нея, да я извика, да я спре, когато тя го напускаше по такъв начин; но заради нея той не искаше да жертвува нито една от перспективите за вечното си спасение и не би отстъпил заради любовта ѝ нито една от своите надежди за истинско вечно блаженство. Освен това, предавайки се само на тази своя страст, той не би могъл да удовлетвори и многостранната си природа — природа на скиталец, ентусиаст, поет и свещеник. Той не можеше, не искаше да се отрече от бурния си път на мисионер заради уюта и тишината на имението Вейл. Научих всичко това от самия Сейнт Джон, когато веднъж успях да го въвека въпреки неговата сдържаност в откровен разговор.

Мис Оливър почна да ме удостоява с чести посещения в скромното ми жилище и аз напълно опознах нейния характер, в който нямаше нищо прикрито и фалшиво: тя беше кокетна, но не безсърдечна; придирчива, но не прекалено самолюбива; разглезена, но не съвсем капризна; избухлива, но добродушна; суетна (какво да прави, когато всеки поглед в огледалото ѝ доказваше разцвѣта на

нейното очарование), но не високомерна; щедра, но не се хвалеше със своето богатство; естествена и достатъчно интелигентна; весела, жива и безгрижна. Накратко, тя беше прелестна дори за такава безучастна наблюдателка от нейния пол като мен. Ала у нея нямаше нищо, което да буди дълбок интерес или да прави силно впечатление. Тя беше същество съвсем от друг характер в сравнение например със сестрите на Сейнт Джон. Въпреки това тя ми харесваше почти толкова, колкото възпитаничката ми Адел, макар че към детето, което напътствуваме и възпитаваме, изпитваме по-интимна привързаност, отколкото към една не по-малко привлекателна позната нам личност.

По силата на някакъв каприз Розамънд изпитваше симпатии към мен. Тя твърдеше, че приличам на мистър Ривърс (само че той, разбира се, бил десет пъти по-хубав; макар аз да съм била много мило създание, той бил същински ангел). Аз съм била добра, сдържана и твърда, също като него. Тя намираше, че за селска учителка съм *lusus naturae*^[1], и твърдеше, че миналото ми сигурно е увлекателно като роман.

Една вечер, когато мис Оливър с присъщата си детска палавост и лекомислено, но не нахално любопитство ровеше в бюфета и чекмеджето на масата в малката ми кухничка, тя намери две френски книги, едно томче Шилер, немска граматика и речник и накрая рисуваните ми принадлежности и няколко скици, между които рисувана с молив глава на една от моите ученички — хубавичка като ангелче, — а също така и различни пейзажи от Мортънската долина и околната местност. Отначало тя беше поразена, после пламна от възторг.

Аз ли съм рисувала тези картини? Зная ли френски и немски?

Била съм цяла прелест, цяло чудо. Рисувала съм по-добре от учителя й в най-доброто училище в С... Ще нарисувам ли нейния портрет, за да го покаже на баща си?

— С удоволствие — отговорих аз, усетила особен трепет, чисто художнически възторг при мисълта, че ще рисувам такъв свършен и възхитителен модел. В този ден тя носеше тъмносиня копринена рокля, ръцете и вратът й бяха голи, единственото й украшение бяха кестенявите коси, разпилели се по раменете й с непринудената грация на естествените къдрици.

Взех хубава хартия и внимателно нанесох на нея контурите на лицето ѝ. Предварително се радвах, представяйки си как ще работя с боите, но тъй като вече стана късно, казах ѝ да дойде още веднъж да ми позира.

Тя така ме бе похвалила пред баща си, че на следната вечер мистър Оливър лично се яви при мен с дъщеря си; той беше висок човек на средна възраст, с едри черти, с прошарена коса, до когото прелестната му дъщеря приличаше на ярко цвете, израсло край някоя стара кула. Мистър Оливър изглеждаше мълчалив и може би горд, обаче с мен се държа твърде любезно. Скицата на портрета на Розамънд му хареса много; той каза, че трябва непременно да го довърша. Настоя също така да отида на следния ден в тяхното имение и да прекарам там вечерта.

Отидох. Озовах се в голям красив дом, където всичко говореше за богатството на неговия собственик. Розамънд изглеждаше много весела и доволна. Баща ѝ беше много приветлив; като започна с мен разговор след чая, той изрази голямото си задоволство от работата ми в мортънското училище. Обаче, добави мистър Оливър, всичко, което виждал и чувал, го карало да мисли, че възможностите ми не са за това място, и се страхувал, че скоро ще отида другаде на по-подходяща работа.

— Всъщност, татко — възкликна Розамънд, — Джейн е толкова умна, че спокойно може да бъде гувернантка в някое аристократично семейство!

Помислих си, че бих предпочела да остана там, където се намирам сега, отколкото да живея в някое аристократично семейство. Мистър Оливър заговори за мистър Ривърс и за цялото семейство Ривърс с голямо уважение. Той каза, че това бил много стар местен род; че прадедите на сегашните Ривърсовци били богати; някога бил техен целият Мортън; и дори сега според него представителят на този род би могъл, ако пожелае, да получи най-блестящата партия. Той много съжалявал, че такъв прекрасен и даровит млад човек е решил да замине в чужбина като мисионер; това значело да погуби ценния си живот. Разбрах, че бащата не би представлявал пречка за съюза на Розамънд със Сейнт Джон. Мистър Оливър несъмнено смяташе, че знатният произход на младия свещеник, старият му род и духовният му сан достатъчно компенсират липсата на пари.

Беше празник, пети ноември. Малката ми прислужница, след като ми помогна в домакинската работа, си отиде, много доволна от полученото пени. Всичко около мен беше без никакво петънце и блестеше — почистеният под, лъснатата решетка на камината, избърсаните столове. Самата аз се бях натъкмила и сега можех да прекарам следобеда, както си искам.

Преводът на няколко страници от немски ми отне един час; после взех палитрата и моливите си и се заех с нещо по-леко и по-приятно — да завърша миниатюрата на Розамънд Оливър. Главата беше вече готова; оставаше да се направи само цветният фон, да се довърши роклята ѝ, да се подсили карминът на сочните ѝ устни, да се прибави тук-там по някоя лека къдрица в косите ѝ, да се придаде по-голяма дълбочина на сянката на ресниците под леко сините клепачи. Бях погълната от изпълнението на тези приятни подробности, когато, след бързо почукване, вратата се отвори и влезе Сейнт Джон Ривърс.

— Дойдох да видя как прекарвате празника — каза той. — Надявам се, не в размисъл. Нали? Добре! При толкова приятно занимание няма да се чувствувате самотна. Виждате ли, аз все още не ви се доверявам, макар досега да се държите прекрасно. Донесох ви една книга, за да се развличате вечер — и той сложи на масата новоизлязла поема; едно от тези бележити творения, на които така често се радваше щастливата читателска публика по онова време — златния век на съвременната литература. Уви! Сегашните читатели не са така облагодетелствувани. Но не се бойте! Нямам намерение да се увличам в отстъпления, за да обвинявам или негодувам. Зная, че поезията не е мъртва, че геният не е пропаднал и че на Мамон не е дадена власт да ги сковава и убива; поезията и геният някога отново ще изявят съществуването си, ще докажат правото си на живот, свободата и силата си. Поезията и геният са всесилни небесни ангели. Те само се усмихват, когато подлите души тържествуват, а слабите оплакват гибелта си. Поезията загинала? Геният в изгнание? Не, посредственост, не! Не позволявай на завистта да ти внушава тази мисъл. Те не само са живи, но господствуват и спасяват; без тяхното божествено въздействие, проникващо навсякъде, ти би се намирала в ада — в ада на собствената си нищета!

Докато аз жадно съзерцавах възхитителните страници на „Мармиън“^[2] (защото това бе „Мармиън“), Сейнт Джон се наведе, за

да разгледа по-добре рисунката ми. Той трепна и високата му фигура отново се изправи, обаче не отрони нито дума. Погледнах го — той избягна погледа ми. Разбихах добре мислите му и без усилие четях в сърцето му; в тази минута бях по-спокойна и по-хладнокръвна от него; чувствавах, че имам временно предимство пред него, и ми се искаше да му помогна някак, стига да мога.

„При всичката му твърдост и самообладание — мислех си аз — никак не му е леко: крие в себе си всяко чувство, всяка болка, нищо не показва на другите, нищо не споделя, нищо не доверява. Уверена съм, че ще почувствува облекчение, ако поговори за прелестната Розамънд, за която според него той не бива да се жени. Ще го принудя да се разприказва.“

Започнах с думите:

— Седнете, мистър Ривърс.

Но Сейнт Джон отвърна както винаги, че не можел да остане.

„Добре тогава — забелязах аз мислено, — щом искате, стойте прав, но не ще ви пусна да си отидете; така съм решила; самотата е толкова вредна за вас, колкото и за мен. Щом не мога да докосна тайните струни на вашето доверие, ще се опитам да пробия това каменно сърце и да излея в него поне една-единствена капка от балсама на моето съчувствие.“

— Намирате ли прилика в този портрет? — попитах аз направо.

— Прилика ли? С кого? Не можах добре да го разгледам.

— Позволете ми да не ви вярвам, мистър Ривърс.

Той дори трепна, поразен от внезапната ми и странна настойчивост, и учудено ме погледна. „О, това е още само началото — казах си аз. — Не ще ме смуги тази ваша упоритост; така лесно няма да се отървете от мен.“ И продължих:

— Вие го разгледахте достатъчно внимателно и подробно; но нямам нищо против да го погледнете още веднъж. — И аз станах и тикнах портрета в ръката му.

— Добре е направен — рече той, — с много меки, чисти тонове, с много изящен и точен рисунък.

— Да, да, всичко това ми е известно. Но какво ще кажете за сходството? На кого прилича той?

След известно колебание Сейнт Джон отвърна:

— Мисля, че на мис Оливър.

— Разбира се. И тъй, сър, като награда за вашата прекрасна досетливост обещавам да направя за вас едно грижливо и точно копие на същия този портрет — ако, разбира се, не възразите против такъв подарък. Не бих искала да губя време и сили за подарък, който няма да има за вас никаква стойност.

Той продължаваше да гледа портрета; колкото по-дълго го гледаше, толкова по-здравео го стискаше в ръце и толкова по-силно, изглежда, желаше да го получи.

— Да, прилича! — промърмори той. — Очите прекрасно са доловени. Те се усмихват. Цветът, светлината и изражението са предадени чудесно.

— Искате ли да имате такъв портрет, или той ще ви тревожи? Кажете ми. Когато бъдете в Мадагаскар, на нос Добра Надежда или в Индия, ще ви бъде ли приятно да го имате при себе си, или той ще предизвиква спомени, които само ще ви вълнуват и разстройват?

При тези мои думи Сейнт Джон бързо вдигна очи; в погледа му имаше нерешителност и смущение; сетне отново зараглежда портрета.

— Не отричам, че бих желал да го имам; друг е въпросът дали това ще бъде уместно и благоразумно.

Откак се убедих, че Розамънд действително го предпочита и че баща ѝ несъмнено не би се противопоставил на техния брак, аз, която не бях фанатичка като Сейнт Джон, почувствувах силно желание да съдействувам за този брак. Струваше ми се, че ако в ръцете му премине състоянието на мистър Оливър, той би могъл с помощта на тези пари да направи не по-малко добрини, отколкото ако стане мисионер и обрече гения си на гибел, а силите си на изтощение под лъчите на тропическото слънце. Затова казах без колебание:

— Доколкото мога да преценя, най-благоразумното и далновидно нещо, което можете да направите, е да завладеете веднага модела.

Сейнт Джон седна, сложи портрета на масата пред себе си и подпрял с две ръце глава, с любов се вгледа в него. Забелязах, че не се сърди на моята дързост и не е неприятно изненадан от нея. Нещо повече, открих, че да беседваш с него толкова откровено и така свободно на темата, която той дори не смяташе за възможно да засяга, по-скоро му се харесва и дори му доставя неочаквано облекчение. Затворените хора нерядко се нуждаят повече от откровен разговор за

техните чувства и скърби, отколкото общителните. И най-суровият стоик е преди всичко човек и да се „впуснеш“ дръзко и изпълнен с добри чувства в „безмълвното море“ на неговата душа, значи често пъти да му направиш най-голяма услуга.

— Вие ѝ харесвате, убедена съм в това — казах аз, застанала зад стола му, — а баща ѝ ви уважава. При това Розамънд е прекрасно момиче, макар и малко лекомислено; но пък у вас има сериозност за двама. Трябва да се ожените за нея.

— Нима тя действително ме харесва? — попита той.

— Разбира се; повече от който и да е друг. Говори все за вас; това е най-увлекателната тема за нея, тема, която никога не ѝ омръзва.

— Много ми е драго да чуя това — рече Сейнт Джон, — много; продължавайте в същия дух още четвърт час — и той най-сериозно извади часовника си и го сложи на масата, за да следи времето.

— Но какъв смисъл има да продължавам — попитах аз, — когато вие навярно вече готвите стоманен контраудар или ковете нова верига за своето сърце?

— Не си въобразявайте такива ужасни неща. Представете си, че аз крея и отстъпвам под напора на нежните си чувства — както е всъщност; земната любов се надига в душата ми като избликнал нов извор и залива със сладостни вълни полята, които тъй усърдно и с такъв труд съм обработвал и тъй старателно засявал със семената на добрите намерения и себеотрицанието. Сега те са залени от потоци нектар, младите кълнове гинат — сладостната отрова ги разяжда и ето — аз се виждам седнал на една табуретка в гостната на имението Вейл до краката на моята съпруга Розамънд Оливър; тя разговаря с мен с нежния си глас: гледа ме със същите тези очи, които вашата изкусна ръка така вярно е изобразила, усмихва ми се със същите тези коралови устни. Тя е моя и аз съм неин, този живот и този преходен свят ме задоволяват. Тихо! Мълчете! Сърцето ми е пълно с възторг, чувствата ми са омагьосани; дайте възможност тези сладостни минути да протекат в покой.

Аз изпълних молбата му; минутите течаха. Стоях мълчаливо и слушах сподавеното му и ускорено дишане. Така в безмълвие мина четвърт час; мистър Ривърс прибра часовника, остави портрета, стана и се приближи до огнището.

— И тъй — каза той, — тези кратки минути бяха посветени на илюзии и мечти. Главата ми почиваше върху гърдите на съблазънта, аз доброволно надянах на врата си нейния хомот от цветя и вкусих от нейната чаша. Но разбрах, че ложето ми е от коприва, че в цветята има усойница, че виното е горчиво, че обещанията на моя изкусител са лъжливи, а съветите му — измамни. Виждам и зная всичко това.

Аз го погледнах учудено.

— Странно — продължи той, — макар да обичам Розамънд Оливър безумно, с всичката сила на първата любов, макар девойката да е изключително красива, грациозна и очарователна, аз в същото време изпитвам твърда, истинска увереност, че тя няма да бъде за мен добра съпруга, че тя не е онзи другар в живота, който ми трябва, че ще разбере това година след нашата сватба и след дванадесет блажени месеца ще последват съжаления за цял живот. Зная това.

— Странно наистина! — неволно възкликнах аз.

— Нещо у мен — продължи мистър Ривърс — е необикновено чувствително към нейния чар, но заедно с това остро чувствам нейните недостатъци. Тя не би могла да споделя моите стремежи и да ми помага. Розамънд ли да бъде страдалка, труженица, апостол? Розамънд ли да бъде жена на мисионер? Не!

— Но вие няма защо да бъдете мисионер. Вие бихте могли да се откажете от плановете си.

— Да се откажа ли? Как? От моето призвание? От моето велико дело? От земните основи на небесната обител? От надеждата да бъда сред онези, които са си поставили за цел да усъвършенствуват човешкия род, да носят знание в царството на невежеството, мир вместо война, свобода вместо робство, религия вместо суеверие, надежда за небесно блаженство вместо страх от ада? Да се откажа от това? Та то е по-скъпо за мен от кръвта в жилите ми! Това е целта, която си поставих и заради която живея?

След продължителна пауза аз казах:

— А мис Оливър? Нейното разочарование и скръб нищо ли не са за вас?

— Мис Оливър постоянно е заобиколена от поклонници и ласкатели; няма да мине и месец и образът ми безследно ще изчезне от сърцето ѝ. Тя ще ме забрави и сигурно ще се омъжи за човек, който ще я направи далеч по-щастлива, отколкото аз.

— Говорите много хладнокръвно, но страдате от душевна борба. Вие просто се топите.

— Не. Ако малко съм поотслабнал, то е от грижа за бъдещето, което още е неопределено — заминаването ми постоянно бива отлагано. Едва тази сутрин получих известие, че моят приемник, когото чакам толкова дълго, ще пристигне не по-рано от три месеца; а може би тези три месеца ще станат половин година.

— Винаги, щом мис Оливър влезе в клас, вие се разтрепервате и изчервявате.

На лицето му отново се появи изумление. Той не допускаше, че жена ще посмее да говори така с мъж. Що се отнася до мен, аз се чувствах съвсем свободно по време на такива разговори. При общуване със силни, затворени и изтънчени души, мъже или жени, аз не се успокоявах, докато не успеех да помета преградите на условна сдържаност, да прекрача прага на доверието и да си направя място до самия олтар на техните сърца.

— Вие *наистина* сте оригинална — каза той — и съвсем не плаха. Имате смела душа и проникателен поглед; но уверявам ви, не съвсем вярно тълкувате чувствата ми. Смятате ги за по-дълбоки и по-силни, отколкото са. Приписвате ми чувства, на които едва ли съм способен. Когато се изчервявам и треперя в присъствието на мис Оливър, аз съм безмилостен към себе си. Презирам слабостта си. Зная, че тя е позорна: това е само вълнение на плътта, а не — подчертавам това — треска на душата. *Думата ми* е твърда като скала с непоклатими основи в бездната на бушуващо море. Познайте в мен истинския ми характер — студения, корав човек.

Аз се усмихнах недоверчиво.

— Вие ме предизвикахте към откровеност — продължи Сейнт Джон — и сега тя е на вашите услуги. Ако отхвърля белоснежните покрови, с които християнството прикрива човешкото несъвършенство, ще ме видите в истинския ми гид — студен, корав, славолюбив човек. От всички чувства само естествената привързаност има трайна власт над мен. Разумът, а не чувството, е мой водач, амбициите ми са безгранични, жаждата ми да се издигна по-високо, да извърша нещо повече от другите, е неутолима. Ценя у хората издръжливостта, постоянството, усърдието, таланта, защото това са средствата, чрез които се осъществяват велики цели и се достигат

високи върхове. Аз наблюдавам вашата дейност с интерес, защото ви смятам за образец на усърдна, предприемчива, енергична жена, а съвсем не затова, че дълбоко ви съчувствам за понесените от вас изпитания или за сегашните ви скърби.

— Приличате ми на езически философ — казах аз.

— Не. Между мен и философите-деисти има разлика; аз вярвам, и то твърдо, в евангелието. Сгрешихте епитета. Аз не съм езически, а християнски философ — последовател на Христос.

Сейнт Джон взе шапката си, която бе оставил на масата до палитрата ми, и още веднъж погледна портрета.

— Тя е прелестна — прошепна той. — Съвсем правилно е наречена „Роза на света“^[3].

— Да рисувам ли още един такъв портрет за вас?

— Cui bono?^[4] Не.

Той сложи върху портрета листа тънка хартия, който обикновено си подлагам при рисуване, за да не изцапам картона. Не зная какво видях на този празен лист, но нещо изведнъж привлече вниманието му. Сейнт Джон грабна листа, погледна крайчеца му, после погледна мен с неизразимо странен и съвсем непонятен взор, взор, който, изглежда, запамети всяка подробност на фигурата, лицето и облеклото, защото ме огледа цялата, бързо и пронизващо. Устните му трепнаха, като че ли искаше да каже нещо, но се въздържа и не изрече нито дума.

— Какво има? — попитах аз.

— Абсолютно нищо — беше отговорът и аз видях как, като сложи листа на мястото, мистър Ривърс бързо откъсна от него тясна ивица. Тя изчезна в ръкавицата му. Като ми кимна бързо и рече „довиждане“, той изчезна от погледа ми.

— Ама и тоя си го бива! — възкликнах аз, употребявайки един местен израз.

Внимателно разгледах хартията, но не забелязах нищо на нея освен няколко тъмни петна боя, там, където бях опитвала пастелите си. Помислих над тази загадка, но тъй като не бях в състояние да я разреша и тъй като смятах, че тя не може да има за мен особено значение, изхвърлих я от главата си и скоро я забравих.

[1] Игра на природата (лат.). — Б.пр. ↑

[2] „Мармиън“ — поема от английския писател Уолтър Скот —
Б.пр. ↑

[3] Буквален превод на името Розамънд. — Б.пр. ↑

[4] Защо? (лат.) — Б.пр. ↑

ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

Когато мистър Сейнт Джон си тръгна, тъкмо бе започнало да вали сняг; виелицата продължи цялата нощ и целия следващ ден; привечер долината бе вече покрита с дълбок сняг и стана почти непроходима. Спуснах щорите, сложих една рогозка на прага, за да не навява в стаята ми, разръчках огъня в огнището и след като стоях близо час край него, вслушвайки се в глухия вой на бурята, запалих свещ, взех от полицата „Мармиън“ и зачетох:

Залязва слънцето над Норхамския замък, тече широк красивият Туид, самотни планините се възправят... И кулите, издялани от камък, стените над назъбения рид, лъчите позлатяват...

Скоро музиката на стиха ме накара да забравя за бурята.

Изведнъж чух някакъв шум. „Сигурно вятърът блъска вратата“ — реших аз. Но не — това беше Сейнт Джон Ривърс, който, като вдигна резето, се появи сред свирещия в мрака леден вихър и застана пред мен; наметалото, което покриваше високата му фигура, беше бяло като глетчер. Просто се вцепених от учудване — толкова неочаквано бе за мен тази вечер идването на гост от затрупаната със сняг долина.

— Лоши вести ли ви носят при мен? — попитах аз. — Да не се е случило нещо?

— Не. Колко бързо се плашите! — отговори той, като свали наметалото си и го закачи на вратата. После спокойно сложи пак на място рогозката, която бе махнал от входа при влизането си, и почна да тръска снега от обувките си.

— Ще ви изцапам чистия под — каза Сейнт Джон, — но моля да ме извините. — След тези думи се приближи до огъня. — Никак не беше лесно да се добера дотук, уверявам ви — забеляза той, греейки ръце на огъня. — Затънах до кръста в една пряспа; за щастие снегът е още съвсем мек.

— Но защо сте дошли? — не се сдържах и го запитах.

— Много негостоприемно от ваша страна е да ми задавате такъв въпрос, но щом вече попитахте, ще ви кажа: просто да си поговоря

малко с вас; измориха ме немите книги и безлюдните ми стаи. Освен това от вчера изпитвам нетърпението на човек, комуто са разказали нещо наполовина и му се иска по-скоро да чуе всичко докрай.

Свещеникът седна. Спомних си странното му поведение предишния ден и се уплаших да не се е умопобъркал. Обаче ако това бе така, тази лудост беше много сдържана и разумна. Никога преди красивото лице на Сейнт Джон не бе приличало толкова много на мраморно изваяние, колкото сега; когато отметна мокрите си от снега коси, паднали напред, и огънят озари бледото му чело и също тъй бледите бузи, за свое огорчение аз забелязах на лицето му явни следи от грижи или скърби. Мълчех, очаквайки да каже нещо по-разумно, но гостът се хвана за брадичката си и допря пръст до устните си; той мислеше. Стори ми се, че и ръката, както лицето му е отслабнала. Внезапен порив на състрадание обзе сърцето ми и казах:

— Колко хубаво щеше да бъде, ако Даяна и Мери живееха при вас; много е лошо, дето сте съвсем сам: вие сте страшно неразумен по отношение на здравето си.

— Ни най-малко — рече той. — Грижа се за себе си, когато е необходимо. Сега съм здрав. Какво необичайно намирате в мен?

Тези думи бяха казани с нехайно равнодушие и аз разбрах, че моята загриженост му се струва съвсем неуместна. Млъкнах.

Сейнт Джон все още продължаваше да движи бавно пръста си по горната си устна, а погледът му както преди бе замечтано устремен към решетката на пламтящото огнище; като сметнах за необходимо да кажа нещо, аз го попитах не му ли духа от вратата зад гърба му.

— Не, не — отвърна той лаконично и с известно раздражение.

„Е — помислих си, — щом не желаете да говорите, можете да мълчите; ще ви оставя на спокойствие и ще се заломя пак с книгата си.“

Очистих фитила на свещта и отново се заех да чета „Мармиън“. Скоро Сейнт Джон направи някакво движение, с което веднага привлече вниманието ми; той измъкна един подвързан с марокен бележник, извади оттам едно писмо, прочете го мълчаливо, сгъна го, сложи го пак в бележника и отново потъна в размисъл. Напразно се мъчех да се съсредоточа в книгата си. Обзета от нетърпение, аз не можех да мълча; нека ме скастри, но ще го заговоря.

— Имате ли нови вести от Даяна и Мери?

— След писмото, което ви показах преди седмица — никакви други.

— А в личните ви планове нищо ли не се промени? Да не се налага да напуснете Англия по-рано, отколкото сте очаквали?

— Страхувам се, че не; това би било твърде приятна изненада за мен.

Като получих отпор, аз реших да променя темата и заговорих за училището и за учениците си.

— Майката на Мери Гарет е по-добре и тази сутрин Мери дойде на училище. Идущата седмица ще имам четири нови ученички от Фаундри Клоус — ако не беше бурята щяха да дойдат днес.

— Така ли?

— За две от тях ще плаща мистър Оливър.

— Нима?

— Той възнамерява да даде на Коледа угощение за цялото училище.

— Зная.

— Вие ли му дадохте тази идея?

— Не.

— Тогава кой?

— Сигурно дъщеря му.

— Това ѝ допада; тя е много добра душа.

— Да.

Отново настъпи пауза; часовникът удари осем. Сейнт Джон сякаш се събуди от някакъв сън; той престана да седи с кръстосани крака, изправи се и се обърна към мен:

— Оставете за миг книгата и седнете по-близо до огъня.

Учудена още повече, аз го послушах.

— Преди половин час — додаде той — казах, че нямам търпение да чуя продължението на един разказ; като помислих, реших, че ще е по-добре аз да разказвам, а вие да слушате. Преди да започна, смятам за нужно да ви предупредя, че тази история ще ви се стори твърде обикновена; баналните подробности обаче нерядко придобиват известна свежест, когато ги слушаме от устата на другите. Впрочем каквато и да е — банална или необикновена, — тя няма да ви отнеме много време.

Преди двадесет години един беден свещеник — как се е наричал, за нас в дадения момент не е от значение — се влюбил в дъщерята на един богаташ; тя му отговорила с взаимност и се омъжила за него въпреки съветите на всичките си близки, които веднага след сватбата я лишили от наследство.

Не минали и две години и двамата лекомислени съпрузи умрели и мирно легнали един до друг под една плоча. (Видях гроба им, той се намира в голямо гробище до мрачна, черна като сажди катедрала в един гъстонаселен индустриален град на Н-ското графство.) Те оставили едно момиченце, което още с раждането си се озовало в скута на милосърдието — студен като пряспата, в която едва не загинах тази вечер. Милосърдието довело безприютното сираче в дома на една негова богата роднина по майчина линия; отгледала го вуйна му (вече трябва да споменавам имената) — мисис Рийд от Гейтсхед... Вие трепнахте!... Сигурно чухте някакъв шум. Изглежда, че някакъв плъх чегърта на тавана на класната стая, която е в съседство; тя преди беше хамбар, а в хамбарите обикновено се въдят много плъхове. Продължавам. Мисис Рийд държала в дома си сирачето десет години; било ли е то щастливо у нея, трудно бих могъл да кажа, тъй като не съм чувал нищо за това, но след тези десет години мисис Рийд изпратила племенницата си там, където сте били и вие толкова време — в Лоудското училище. Изглежда, момичето пожънало там много големи успехи: от ученичка то станало учителка, също като вас — учудва ме фактът, че неговият живот прилича в редица случаи на вашия, — но скоро напуснало училището и станало гувернантка — и тук съдбите ви са еднакви; — то се заело с възпитанието на едно момиче, чийто опекун бил някой си мистър Рочестър.

— Мистър Ривърс! — прекъснах го аз.

— Досещам се за чувствата, които изпитвате — каза той, — но помъчете се да издържите още малко, аз почти свърших; изслушайте ме докрай. Не зная нищо за този мистър Рочестър освен едно: че предложил на младата девойка брак и чак пред олтара се установило, че той има жена, която, макар и луда, е жива. Как се е държал след това и какви предложения е направил на гувернантката, е въпрос на догадки; но когато се случило едно събитие, в резултат на което се наложило тя да бъде издирена, се установило, че е избягала — никой не знае точно кога, как и защо. Напуснала Торнфийлд една нощ и

всички опити да се открият следите ѝ се оказали напразни; търсили я из цялата околност, но не могли да разберат нищо за съдбата ѝ. А трябвало да я намерят на всяка цена. Във всички вестници били поместени обявления. Дори аз получих писмо от някой си мистър Бригз, адвокат, който ми съобщаваше подробностите, които току-що ви изложих. Странна история, нали?

— Интересува ме само едно — рекох аз, — щом знаете толкова много, сигурно *ще можете* да ми кажете какво е станало с мистър Рочестър. Къде е той сега и какво прави? Здрав ли е?

— Що се отнася до мистър Рочестър, нищо не ми е известно. Авторът на писмото споменава за него само във връзка с неговия нечестен, противозаконен опит, за който вече говорих. Би трябвало да попитате по-скоро за името на гувернантката и за това какво се е случило, та е трябвало да я търсят.

— Значи, никой не е ходил до Торнфийлд? Никой не е виждал мистър Рочестър?

— Мисля, че не.

— Но нали са му писали?

— Разбира се.

— И какво е отговорил той? Кой е получил неговите писма?

— Мистър Бригз съобщава, че отговорът на питането му е бил подписан не от мистър Рочестър, а от някаква дама — Алис Феърфакс.

Вцепених се от ужас; най-лошите ми опасения, изглежда, се сбъдваха; той вероятно е напуснал Англия и в безутешно отчаяние е побързал да замине за едно от тези места в Европа, където е живял преди. Какъв опиум за нетърпимата си болка, какво убежище за бурните си страсти търсеше той там? Не се решавах да отговоря на този въпрос. О, бедни мой господарю, почти станал мой съпруг, когото тъй често наричах „скъпи мой Едуард“!

— Той трябва да е бил лош човек — забеляза мистър Ривърс.

— Вие не го познавате, затова не изказвайте никакви мнения — казах аз разпалено.

— Добре — отвърна той спокойно, — пък и главата ми е заета съвсем не с това, трябва да довърша разказа си. Тъй като вие не питате как се нарича гувернантката, аз трябва сам да ви кажа името ѝ. Почакайте, то е у мен; по-добре е важните неща да се записват, както е редно — черно на бяло.

И Сейнт Джон отново извади бележника, отвори го и започна да търси нещо в него; оттам измъкна една омачкана, набързо откъсната ивица хартия; познах по нейната форма, по петната ултрамарин, кармин и цинобър, че това е същата ивица, която взе от мен. Той стана и поднесе листчето към очите ми; прочетох написано с туш със собствения ми почерк името „Джейн Еър“ — без съмнение резултат на минутна разсеяност.

— Бригз ми писа за Джейн Еър — рече той, — в обявленията пише също Джейн Еър; а аз ви зная като Джейн Елиът. Право да си кажа, подозирах, че това сте вие, но едва вчера следобед подозренията ми се превърнаха в увереност. Признавате ли, че това е вашето име? Отказвате ли се от псевдонима си?

— Да... Да... Но къде е мистър Бригз? Той може би знае повече от вас за мистър Рочестър...

— Бригз е в Лондон; съмнявам се дали той изобщо знае нещо за мистър Рочестър; него го интересува не мистър Рочестър. Обаче вие се занимавате с несъществени неща и забравяте същественото — не питате защо мистър Бригз ви търси, какво иска от вас.

— Е, какво иска от мен?

— Само да ви съобщи, че вашият чичо, мистър Еър, живял в Мадейра, е умрял; че ви е оставил цялото си състояние и че вие сега сте богата — само това, нищо повече.

— Аз? Богата?

— Да, вие; богата — наследница на голямо състояние.

Последва пауза.

— Разбира се, вие трябва да установите самоличността си — продължи внезапно Сейнт Джон, — но това няма да бъде трудно; тогава незабавно ще можете да влезете във владение на наследството. Вашите пари са в английска валута; завещанието и необходимите документи са у Бригз.

И тъй, отново имах щастие! Чудесен обрат на съдбата, читателю — за миг да станеш от бедняк богаташ, — наистина чудесен обрат! Но някак си изведнъж не можеш да го почувствуваш и затова не се радваш веднага на щастieto, което ненадейно ти се е усмихнало. А освен това в живота има други радости, много по-вълнуващи и завладяващи; *богатството* е нещо материално, нещо, което напълно се отнася към външната сфера на живота, в него няма нищо идеално, всичко

свързано с него носи характер на трезва пресметливост; такива са и съответните чувства. Хората не скачат и не викат „ура“, като научат, че са получили състояние; напротив, те веднага почват да мислят за стоварилите се върху тях задължения и всякакви други работи; ние сме доволни, но се появяват сериозни грижи и мислим за щастието си с намръщено чело.

Освен това думите „завещание“ и „наследство“ вървят ръка за ръка с думите „смърт“ и „погребение“. Научих, че е починал моят чичо, единственият ми роднина; от деня, в който чух за неговото съществуване, аз лелеех надеждата да го видя някога; сега бе невъзможно. При това парите бяха само мои; не на мен и на ликуващото ми семейство, а само на самотната ми личност. Все пак придобивах голямо благо — какво щастие е да се чувствуваш независима! Да, разбрах това, и *тази* мисъл изпълни сърцето ми с радост.

— Най-сетне вдигнахте глава — каза мистър Ривърс. — Вече бях почнал да мисля, че сте погледнали в очите медуза Горгона и сте се вкаменили; може би сега ще попитате колко голямо е вашето състояние.

— Колко голямо е моето състояние?

— О, дребна работа! Не си струва да се говори за него — някакви двадесет хиляди лири или нещо подобно.

— Двадесет хиляди лири!

Аз отново бях изумена: предполагах, че наследството ми възлиза на четири-пет хиляди. Тази новина просто спря дъха ми за миг. Мистър Сейнт Джон, когото не бях чувала никога досега да се смее, се разсмя.

— Е — продължи той, — ако бяхте извършили убийство и ви бях казал, че вашето престъпление е разкрито, пак не бихте се стреснали така.

— Но това е голяма сума! Не мислите ли, че тук може да има грешка?

— Никаква грешка.

— Може би невярно сте прочели цифрите и парите са всъщност две хиляди.

— Сумата е написана словом, не с цифри — двадесет хиляди.

Почувствувах се като човек с обикновен апетит, който изведнъж се е озовал на маса с храна за сто души. Тук мистър Ривърс стана и сложи наметалото си.

— Ако не беше такава бурна нощ навън — каза той, — бих изпратил Хана да ви прави компания: имате твърде нещастен вид, за да ви оставя сама. Но Хана, клетата, не може да крачи по преспите като мен, тя няма достатъчно дълги крака; и тъй, оставям ви сама с вашите грижи. Лека нощ!

Той вече вдигаше резето, когато една внезапна мисъл ме осени.

— Почакайте за миг! — извиках аз.

— Какво има?

— Искам да знам защо мистър Бригз ви е писал за мен; как е узнал за вас и защо е решил, че вие, който живеете в такова затънтено място, можете да му помогнете да ме намери.

— О! Нали съм свещеник — каза Сейнт Джон, — а към духовните лица нерядко се обръщат за най-необикновени неща.

Резето на вратата отново звънна.

— Не, няма да се отървете с това! — възкликнах аз; и наистина припреният му и неясен отговор вместо да удовлетвори любопитството ми, само го разпали до крайност. — Това е много странна история — добавих аз — и трябва да си я изясня.

— Друг път.

— Не! Сега, сега! — И аз заставах между него и вратата.

Той сякаш се смути.

— Няма да си отидете, докато не ми кажете всичко! — заявих аз.

— По-добре не сега.

— Не, не! Сега!

— Бих предпочел да ви разкажат за това Даяна, и Мери.

Разбира се, тези възражения изостриха любопитството ми до краен предел; то искаше да бъде задоволено; незабавно; така и заявих на Сейнт Джон.

— Но нали вече ви казах, че съм упорит човек — рече той, — трудно ще ме убедите.

— И аз също съм упорита и не искам да отлагам това за друг път!

— Но аз съм студен и никакво горещене не ще ми подействува.

— Аз пък съм гореща, а огънят разтапя леда. Ето че от пламъка на огнището всичкият сняг по наметалото ви се стопи; вижте пода, навсякъде има локви. Мистър Ривърс, ако искате да ви простя тежкото престъпление, което извършихте, като ми изцапахте чистия под в кухнята, кажете ми това, за което ви моля.

— Е, добре — отговори той, — отстъпвам, ако не пред вашата настойчивост, пред вашата упоритост — капката лека-полека пробива камъка. При това вие рано или късно ще го научите. Вашето име е Джейн Еър, нали?

— Е, да, всичко това вече се изясни.

— Вие може би не знаете, че ние с вас сме едноименници. Че пълното ми име е Сейнт Джон Еър Ривърс.

— Не, разбира се! Сега си спомням, че видях буквата „Е“ във вашите инициали на книгите, които ми давахте да чета, но не ви попитах какво име означава тя. Е, какво от това? Нали не сте...

Аз млъкнах; не посмях да допусна, а още по-малко да изразя с думи предположението, което, веднага щом блесна в главата ми, взе определена форма и за миг се превърна в силна, твърда увереност. Отделни факти се преплитаха и свързваха в стройно цяло; веригата, която досега ми се струваше безформена купчина, се разгъна и изправи — звено по звено, — и ето я цяла, с всяко звено, на мястото си. Инстинктивно се досетих за всичко, преди Сейнт Джон да произнесе една-единствена дума. Обаче невъзможно е да се иска от читателя също такава досетливост и затова трябва да изложа обяснението, което той ми даде.

— Името на майка ми беше Еър; тя имаше двама братя, единият свещеник, оженил се за мис Джейн Рийд от Гейтсхед; другият — Джон Еър, ескуайър^[1], търговец, живял напоследък във Фунчал, Мадейра. Мистър Бригз, адвокат на мистър Еър, ни извести през август тази година за смъртта на вуйчо и съобщи, че той оставил цялото си състояние за сирачето, дъщеря на брат му — свещеника, пренебрегвайки ни заради една разправия между него и баща ни, която и двамата не можах да забравят. Само преди няколко седмици адвокатът отново ни писа, за да ни уведоми, че наследницата е изчезнала и да разбере не знаем ли нещо за нея. Вашето име, случайно написано на ивицата хартия, ми помогна да я откроя. Останалото ви е известно.

Свещеникът пак се накани да си върви, но аз се облегнах с гръб на вратата.

— Дайте ми възможност да се изкажа — заявих аз, — дайте ми възможност да си поема дъх и поне за миг да помисля. — Замълчах; той стоеше пред мен с шапка в ръка, съвсем спокоен. Продължих: — Майка ви е сестра на баща ми, нали?

— Да.

— С други думи, моя леля...

Той ми отговори с поклон.

— И моят чичо Джон е вашият вуйчо Джон? Вие, Даяна и Мери сте деца на неговата сестра, а аз — дъщеря на неговия брат?

— Точно така.

— И тъй, вие тримата сте мои братовчеди; ние сме от един род — имаме обща кръв.

— Да, ние сме братовчеди.

Внимателно го наблюдавах. Струваше ми се, че съм си намерила брат, с когото можех да се гордея и когото да обичам, и две сестри, надарени с такива душевни качества, че още при нашето запознанство те извикаха у мен жива симпатия и възхищение. Двете момичета, които аз, коленичила на мократа трева, разглеждах през ниското кухненско прозорче в Муърхаус с такава смесица от отчаяние и интерес, бяха мои близки роднини, наред с младия внушителен господин, който ме намери почти умираща на прага на своя дом. Чудесно откритие за едно нещастно, самотно създание! Това бе действително богатство! Душевно богатство! Съкровище на чисти, скъпоценни чувства. Това бе истински дар — светъл, ярък, живителен — не като тежко злато; дар желан и щедър сам по себе си, лишен от обременяваща материалност. Обзета от внезапна радост, аз заплясках с ръце; сърцето ми буйно биеше, кръвта ми закипя.

— О, как се радвам! Как се радвам! — възкликнах аз.

Сейнт Джон се усмихна.

— Нали ви казах, че забравяте същественото, интересувайки се от несъществени неща? — забеляза той. — Вие бяхте спокойна, когато ви съобщих, че сте получили състояние, а сега за нищо и никакво се развълнувахте.

— *Нищо и никакво ли?* За вас това може би е нищо и никакво: вие имате сестри, защо ви е братовчедка; но аз нямах нийде никого и

изведнъж намерих трима роднини или двама — ако вие не искате да бъдете в тяхното число, — и при това те сякаш паднаха от небето. Пак повтарям, много съм щастлива.

Разхождах се с бързи крачки из стаята; сетне се спрях, едва ли не задушена от мислите, които възникнаха по-бързо, отколкото можех да ги възприема, разбера, възпра — мисли за това, което би могло, би трябвало да бъде и ще бъде, и то в най-близко бъдеще. Гледах бялата стена: тя ми се струваше като небе, гъсто осеяно с изгряващи звезди — и всяка от тях, светейки, ми обещаваше нова цел и радост. Сега ще мога да се отблагодаря на хората, спасили живота ми, които досега обичта ми не бе в състояние да дари с нищо. Те са в затруднение — мога да ги облекча, те са разделени — мога да ги събера; аз съм обезпечена и независима — защо и те да не се радват на същото? Нали сме четирима? Двадесет хиляди лири, разделени на равни части — по пет хиляди за всеки от нас, — е напълно достатъчна сума; по такъв начин справедливостта ще възтържествува и благополучието на всички ни ще бъде осигурено. Сега богатството вече няма да ми тежи. Завещани са ми не само пари, а и живот, надежди, радост.

Не знаей какъв вид съм имала в момента, когато тези мисли напиреха в главата ми, но скоро забелязах, че мистър Ривърс е сложил зад мен стол и нежно се опитва да ме накара да седна. Той ме увещава да се успокоя. Аз с негодуване отхвърлих това подозрение за смущение и безпомощност, отблъснах ръката му и отново се заразхождах из стаята.

— Пишете още утре на Даяна и Мери — казах аз, — нека незабавно се върнат в къщи; Даяна казваше, че и двете биха се смятали богати, ако имат по хиляда лири; значи, пет хиляди напълно ще ги задоволят.

— Кажете ми откъде да ви донеса чаша вода? — рече Сейнт Джон. — Опомнете се най-сетне!

— Глупости! А какво значение ще има за вас полученото наследство? Нима има нещо, което да ви задържи в Англия, да ви накара да се ожените за мис Оливър и да заживеете като всички простосмъртни?

— Вие блънвате, вашите мисли блуждаят. Много нетактично ви поднесох тази новина, тя силно ви развълнува.

— Мистър Ривърс! Вие просто злоупотребявате с търпението ми; аз напълно владеея разума си; но вие не ме разбирате или по-право давате вид, че не ме разбирате.

— Може би ще разбера, ако ми обясните малко по-подробно.

— Да ви обясня? Какво има тук за обясняване? Съвсем ясно е, че двадесет хиляди лири — сумата, за която става дума, — разделени поравно между един племенник и три племеннички, прави по пет хиляди за всеки. Искам само едно: да пишете на сестрите си и да им съобщите за богатството, което им се е паднало.

— Искате да кажете, „което ми се е паднало“, нали?

— Аз вече изложих своето становище; друго нямам и не бих могла да имам. Съвсем не съм сляпа, неблагодарна, груба егоистка. Освен това съм решила да имам свой дом и свои близки. Муърхаус ми харесва и ще живея там; обичам Даяна и Мери и искам целият ми живот да бъде свързан с тях. Пет хиляди лири ще бъдат за мен радост и благо, докато двадесет хиляди ще ме мъчат и гнетят; още повече, че от гледна точка на справедливостта аз нямам право на тях, макар да ми принадлежат по закон. Затова давам на вас онова, което е съвсем излишно за мен. Безполезно е да възразявате и да спорите; нека постигнем съгласие помежду си и да решим веднага този въпрос.

— Ето какво значи да действуваш в резултат на моментни подбуди; трябва ви няколко дни, за да обмислите всичко, само тогава вашето решение може да се смята за основателно.

— О, ако единственото, в което се съмнявате, е моята искреност, аз няма защо да се безпокоя. Но кажете, съгласен ли сте, че такова решение е справедливо?

— До известна степен то *може би* е справедливо, но е в разрез с установените норми. При това вие имате право на цялото наследство; вуйчо го е спечелил със собствения си труд; той е могъл да го завещае на когото поиска и го е оставил на вас. В края на краищата вие можете да разполагате с него съвсем законно и с чиста съвест да го смятате за свое.

— За мен — казах аз — това е колкото решение на сърцето, толкова решение и на съвестта; искам да задоволя сърцето си — така рядко съм имала такава възможност! Ако ще цяла година да спорите, да възразявате и да ми досаждате, аз пак няма да се откажа от най-голямото удоволствие, което ми се представя в този момент — да се

отплатя макар отчасти за оказаното ми голямо благодеяние и да си осигуря приятели за цял живот.

— Така мислите сега — възрази Сейнт Джон, — защото още не знаете какво значи да притежаваш, а следователно и да се наслаждаваш на богатство. Не можете да си представите каква тежест ще ви придадат тези двадесет хиляди лири, какво място ще заемете в обществото благодарение на тях, какви перспективи ще се открият пред вас; вие не можете...

— А вие — прекъснах го аз — никак не можете да си представите колко жадувам за братска и сестринска любов. Никога не съм имала дом, никога не съм имала братя и сестри; искам и трябва да ги имам сега; кажете, неприятно ли ви е да ме наричате сестра и да ме имате като сестра?

— Джейн, аз и без това ще бъда ваш брат, а сестрите ми ще бъдат ваши сестри; съвсем не е нужно да жертвувате законните си права.

— Брат? Да — хиляди мили надалеч! Сестри? Да — на работа у чужди хора! Аз — богаташка, затрупана със злато, което не съм спечелила и с нищо не съм заслужила! Вие — без грош! Чудесно равенство и братство! Тесен съюз! Нежна привързаност!

— Но, Джейн, вашата жажда за семейни връзки и домашно огнище може да се удовлетвори и по друг начин: вие можете да се омъжите.

— Нова глупост! Да се омъжа! Не искам да се омъжа и никога не ще го сторя.

— Ето че се увличате; това абсурдно твърдение показва колко сте развълнувана сега.

— Не се увличам. Познавам чувствата си и самата мисъл за женитба ми е противна. Никой не ще се ожени за мене по любов, а не желая да бъда предмет на търговска сделка. И не искам да имам до себе си чужд човек — несимпатичен, непознат, съвсем различен от мен; искам да бъда обградена само с роднини, с хора, с които имам общи чувства. Кажете още веднъж, че ще бъдете мой брат; когато изрекохте тези думи, аз бях тъй доволна, тъй щастлива; повторете ги, ако можете, и то искрено.

— Струва ми се, че мога; винаги съм обичал сестрите си и знаейки на какво почива обичта ми към тях; на уважение към техните достойнства и на възхищение от техните способности. Вие също имате

ум и принципи; вашите вкусове и навици са сходни с вкусовете и навиците на Даяна и Мери; вашето присъствие ми е винаги приятно; в беседите си с вас аз от известно време намирам утеха и подкрепа. Чувствувам, че лесно и естествено ще намеря в сърцето си и място за вас — моята трета, най-малка сестра.

— Благодаря ви; за днес това ми стига. А сега по-добре си вървете — ако останете, може би отново ще ме разсърдите със съмненията си.

— А училището, мис Еър? Сигурно сега ще трябва да се закрие.

— Не. Ще остана в него учителка, докато намерите моя заместница.

Сейнт Джон се усмихна одобрително; стиснахме си ръце и той си отиде.

Няма нужда подробно да разказвам за борбата, която трябваше да водя след това, и за доводите, които привеждах, за да разреши въпроса за наследството така, както исках. Задачата се оказа много тежка, но моето решение беше непоколебимо и братовчедите най-после се убедиха, че действително съм решила, и то твърдо, да разделя наследството на четири равни части; в дъното на душата си те, изглежда, чувствувах справедливостта на това желание и не можеха да не съзнават, че на мое място биха постъпили по същия начин. Те в края на краищата се предадоха, тоест съгласиха се въпросът да бъде поставен за разрешение пред арбитражния съд. За съдии бяха избрани мистър Оливър и един опитен юрист; и двамата се изказаха в моя полза. Целта ми беше постигната; актовете за встъпване във владение бяха съставени. Сейнт Джон, Даяна, Мери и аз получихме напълно достатъчни средства за живот.

[1] Почетна титла, която се прибавя след името; употребява се най-често при адресиране на писма. Б.пр. ↑

ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Към Коледа всички формалности бяха извършени. Наближаваха празниците. Разпуснах ученичките си и се погрижих за случая те да не останат без подаръци. Успехът ни прави щедри и да дадем нещо, когато сме получили много, значи да отворим крана на преливащите у нас чувства.

Отдавна бях забелязала с радост, че много от моите ученички ме обичат; при раздялата с тях аз отново се убедих в това — те тъй просто и искрено ми изразиха своята привързаност! Дълбоко ме радваше убеждението, че съм завоювала известно място в техните чисти сърца, и аз им обещах за в бъдеще всяка седмица да се отбивам в училището и да ги занимавам по един час.

Мистър Ривърс дойде точно в момента, когато се бях разделила с ученичките — те бяха вече шестдесет, — заключила вратата и застанала с ключ в ръка, отправяйки прощални думи към пет-шест от най-добрите; това бяха учтиви, скромни и умни млади момичета, каквито често се срещат сред английското селячество.

— Не ви ли се струва, че сте възнаградена за упорития си труд? — попита мистър Ривърс, когато те се отдалечиха. — Не ви ли радва мисълта, че сте принесли полза на вашите ученички?

— Без съмнение.

— При това вие се трудихте само няколко месеца! А нима целият живот, посветен на усъвършенствуването на човешкия род, не може да се смята за правилно преживян?

— Не оспорвам това — казах аз, — но не бих могла да се посветя за цял живот на тази идея; наред със способностите на другите искам да развивам и собствените си способности. Трябва да ги развивам, но не ми говорете повече за училището; дейността ми в него приключи и сега искам да почувствувам празника с пълна сила.

Лицето му стана сериозно.

— Какво ви е? Защо така изведнъж се разпалихте? Какво мислите да правите?

— Да действавам, и то колкото може по-енергично!

И преди всичко искам да ви помоля да освободите Хана и да си потърсите друга прислужница.

— Да не би да ви трябва на вас?

— Да, нека дойде с мен в Муърхаус. Даяна и Мери ще се върнат там след седмица и когато пристигнат, искам да намерят всичко в ред.

— Разбирам; а аз си рекох, че сте намислили някакво пътешествие. Ще освободя Хана, разбира се.

— Кажете й утре да бъде готова; ето ви ключа от училището, а утре ще ви предам и ключа от моето жилище.

Сейнт Джон взе ключа.

— Вие се разделяте с него така леко — каза той. — Не мога съвсем добре да разбера веселото ви настроение, тъй като не зная какво занятие сте си избрали в замяна на това, което преустановявате. Каква цел, каква задача, каква амбиция ще ви импулсират сега?

— Най-близката ми цел е да *почистя* (Разбирате ли напълно значението на тази дума?), да почистя целия Муърхаус от тавана до мазето; следващата ми цел — с помощта на восък, газ и много вълнени парцали да го направя да блести като нов; третата цел — да определя с математическа точност мястото на всеки стол, маса, легло, килим; сетне ще ви разоря, като изгоря цели тонове въглища и торф, за да затопля хубавичко всички стаи и накрая — двата последни дни преди пристигането на вашите сестри — ще разбиваме с Хана яйца, ще чистим стафида, ще чукаме подправки, ще печем коледни питки, ще правим пълнеж за сладки и ще извършим тържествено ред други кулинарни обреди, за които думите могат да дадат само приблизителна представа на такива непосветени хора като вас. С една дума, крайната ми цел ще бъде привеждането на всичко в пълен ред до идущия четвъртък — деня, в който пристигат Даяна и Мери; а амбицията ми се свежда към това, посрещането им да бъде образцово.

Сейнт Джон леко се усмихна, обаче си остана недоволен.

— Всичко това засега е хубаво — каза той, — но всъщност аз се надявам, че когато премине първият полет на увлечението ви, ще насочите погледа си към нещо по-възвишено от домашните радости и удоволствия.

— Това са най-хубавите неща на света — прекъснах го аз.

— Не, Джейн, не; земният живот ни е даден съвсем не за наслада и не се опитвайте да го превръщате в такъв; той не е и за почивка — не се отдавайте на леност.

— Напротив, аз съм решила да работя.

— Джейн, сега, разбира се, всичко това е напълно извинително; давам ви два месеца, за да се насладите до насита на новото си положение и на радостта от тези късно придобити роднински връзки; но *после*, надявам се, ще отправите поглед отвъд Муърхаус, Мортън и компанията на сестрите ми и ще се издигнете над егоистичното спокойствие и удобствата на осигурения живот. Вярвам, че вашата енергия отново не ще ви дава покой.

Аз учудено го погледнах.

— Сейнт Джон — казах аз, — много лошо е, че говорите така. Аз се готвя да бъда щастлива като кралица, а вие се мъчите да всеете в сърцето ми тревога. Защо?

— За да не унищожите дадените ви от бога таланти, за които един ден ще давате пред него точна сметка. Предупреждавам ви, Джейн, ще ви наблюдавам постоянно и зорко. Ще се помъча да обузда необикновената разпаленост, с която се отдавате на нищожни домашни радости. Не се хващайте тъй здраво за плътските окови; спестете своя плам и постоянство за по-достойна цел; не ги пилейте за нищожни, преходни неща. Чувате ли, Джейн?

— Да; със същия успех вие бихте могли да се обърнете към някоя стена. Чувствувам, че имам всичкото основание да бъда щастлива и ще бъда щастлива. Довиждане!

И аз бях щастлива в Муърхаус; работех усилено, а също и Хана; харесваше ѝ, че съм тъй весела сред тази суетня в една къща, в която всичко е обърнато наопаки, че имам възможност да бърша, да тупам, да разтребвам и готвя. С каква радост след един-два дни на страшен безпорядък започнахме постепенно да въвеждаме ред в създадения от нас хаос! Малко преди това аз ходих в С..., за да купя някои нови мебели, тъй като моите братовчеди ми бяха дали неограничено право да променя покъщнината, както си искам, и за тази цел ми беше отделена известна сума. Всекидневната и спалните оставих почти без изменение, понеже знаех, че Даяна и Мери ще изпитат по-приятно чувство, като видят отново старите семейни маси, столове и легла, отколкото най-изисканата мебелировка. Обаче все пак известни нови

неща бяха необходими, за да придадат тържественост при посрещането на сестрите. Купих красиви тъмни килими и завеси, грижливо изработени старинни украшения от порцелан и бронз, нови покривки, огледала и тоалетни принадлежности — всичко това внасяше нов облик в наредбата на стаите, без да прави силно впечатление. Стаята и спалнята за гости обзаведох с нови мебели от стар махагон с яркочервена тапицерия; в коридора и по стълбите разстлах пътеки и килими. Когато всичко беше готово, реших, че вътрешността на Муърхаус е образец на весел, непретенциозен кът, макар отвън през това време на годината къщата да изглеждаше мрачна и неприветлива.

Най-сетне настъпи знаменателният четвъртък. Очаквахме сестрите да пристигнат привечер и още по здрач бяха запалени камините на горните и долните стаи; кухнята блестеше от чистота и ред. Аз и Хана се преоблякохме и всичко беше готово.

Сейнт Джон пристигна пръв. Бях го помолила да не идва в Муърхаус, докато не бъде всичко готово, но само мисълта за такава неприятна и банална суетня в къщата беше достатъчна да го държи на разстояние. Той ме завари в кухнята, където наглеждах кифличките за чая, които се печаха. Като се приближи, попита ме дали съм доволна от слугинската си работа. Отговорих му с покана да извърши заедно с мен основен преглед на цялата къща и успях да го склоня с цената на големи усилия. Той едва-едва поглеждаше през вратите, които отварях. Като огледа горния и долния етаж, заяви, че аз, изглежда, съм положила доста сили и грижи, щом съм могла за толкова кратко време да направя такива значителни промени, обаче не изрази нито с една дума някакво удоволствие във връзка с обновлението на жилището му.

Мълчанието му помрачи радостта ми. Мина ми през ума, че това новаторство сигурно е внесло безпорядък в скъпите му спомени. Попитах го така ли е. Разбира се, тонът ми беше доста унил.

Съвсем не, напротив, Сейнт Джон забеляза, че съм се отнесла към всичко, на което държал, внимателно и грижливо; той дори се страхувал, че съм отделила за тези дреболии по-голямо от необходимото внимание. Колко скъпоценни минути например съм изгубила, когато съм мислила как да подреда тази стая? Впрочем бих ли могла да му кажа къде е сложена еди-коя си книга?

Снех томчето от етажерката; той го взе и като се упъти към любимото си кътче до прозореца, седна и започна да чете.

Наистина, скъпи читателю, това никак не ми хареса. Сейнт Джон беше прекрасен човек, но аз започвах да чувствавам, че той е прав, като се нарича суров и студен. Не го привличаха нито обикновените човешки чувства, нито домашните радости, а тихите удоволствия на живота не го пленяваха. Сейнт Джон действително живееше само за най-високите си и благородни стремежи, като сам не знаеше отдих и беше недоволен, когато другите почиваха. Гледайки гордото му чело, застинало като камък, прекрасните черти на съсредоточеното му лице, аз изведнъж разбрах, че той едва ли ще бъде добър съпруг и че на жена му няма да бъде леко. Долових по някаква интуиция характера на любовта му към мис Оливър и се съгласих с него, че това е само чувствена любов. Стана ми ясно защо Сейнт Джон се презира за трескавото си състояние, причина за което бе тя, защо трябваше да се стреми да потисне и убие тази любов, защо се съмняваше дали тя би могла да донесе и на двамата трайно щастие. Разбрах, че Сейнт Джон е направен от същия материал, от който природата създава героите — християни и езичници: законодатели, държавници, завоеватели — мощна твърдина, изпълнена с велики стремежи; но край домашното огнище тя много често се обръщаше в студена, недодялана колона — мрачна и неподходяща за там.

„Гостната не е място за него — мислех си аз. — Хималайските хребети, африканската джунгла, даже заразените с чума гвинейски крайбрежни блатата повече подхождат за такава натура. Как да не бяга от тихото домашно огнище? Тук всичко му е чуждо, силите му са сковани, те не могат да се развият и да се проявят напълно. Само в борбата и в изпитанията, където се изисква мъжество, енергия и смелост, той ще говори и действа като вожд. Но дори едно дете би имало превъзходство над него в домашна среда. Той е прав, че си е избрал да бъде мисионер — сега разбирам това.“

— Идват! Идват! — завика Хана, разтваряйки широко вратата на всекидневната. В същия миг старият Карло радостно залая.

Изтичах навън. Беше вече тъмно, но ясно се чуваше шум от колела. Хана бързо запали фенера. Каретата спря пред вратичката; кочияшът отвори вратата на каретата и от нея слязоха две познати фигури.

Хвърлих се към тях и притиснах лице първо до нежните бузи на Мери, после до буйните къдрици на Даяна. И двете момичета се смееха, целуваха мен и Хана, милваха Карло, който полудя от радост, развълнувано питаха всичко ли е в ред и като се успокоиха, забързаха към къщи.

И двете се бяха схванали от дългото пътуване и друсане и измръзнали от студения вечерен вятър; но милите им лица бързо се оживиха край веселия огън. Докато кочияшът и Хана внасяха багажа им, те попитаха къде е Сейнт Джон. В тази минута той излезе от всекидневната. Сестрите топло го прегърнаха. Той спокойно ги целуна, изрече полугласно няколко приветствени думи, постоя малко, отговаряйки на въпросите им, а после заяви, че ще ги чака в гостната и се отправи натам като към някое тихо убежище.

Запалих свещите, за да се качим горе, но Даяна първо се разпореди да нахранят кочияша, а сетне двете момичета ме последваха. Те бяха във възторг от подреждането и украсата на стаите им, от новите драперии, килими и пъстри порцеланови вази и горещо ми благодариха. Аз ликувах, че вкусовете ни чудесно съвпадат и че това, което бях извършила, прави по-радостно завръщането им.

Прекарахме чудесна вечер. Братовчедките ми бяха тъй весели и жизнерадостни, тъй много и увлекателно говориха, че мълчаливостта на Сейнт Джон не се забелязваше; той искрено се радваше на завръщането на сестрите си, но шумното им оживление и веселата им бърливост не му се нравеха. Най-голямото събитие в този ден — пристигането на Даяна и Мери — му беше приятно, ала свързаните с това суматоха и оживление го дразнеха. Изглежда, искаше му се по-скоро да настъпи следващият, по-спокоен ден. В най-големия разгар на нашето веселие, около един час след чая, на вратата се почука. Влезе Хана и каза, че по това късно време е дошъл някакъв клет момък и моли мистър Ривърс да посети майка му, която умираше.

— Къде живеят те, Хана?

— На самия Уиткроски хълм, горе-долу на четири мили оттук, и при това трябва да се върви все през треволяци и пуцинаци.

— Кажете му, че ще отида.

— Послушайте, сър, по-добре е да не ходите. Няма по-лош път от този нощем; няма да можете да минете през блатото. А при това

нощта е такава проклета — вятърът просто ще ви събори. По-добре да ѝ предадат, сър, че ще отидете утре заран.

Но Сейнт Джон беше вече в коридора и слагаше наметалото си; без ропот, без възражения той излезе. Беше девет часът. Той се върна чак около полунощ, изгладнял и изморен, но изглеждаше по-щастлив, отколкото при тръгването си. Бе изпълнил дълга си, удържал над себе си нова победа, проявил сила на волята и себеотрицание и сега беше доволен.

Страхувам се, че цялата следваща седмица търпението му е било подложено на изпитание. През тази седмица бе Коледа и ние не се занимавахме с никаква работа, а прекарвахме времето във весели домашни развлечения. Чистият въздух, непринудеността на домашния живот, зората на благополучието действаха на душите на Даяна и Мери като живителен еликсир; те бяха весели от сутрин до вечер. Говореха, без да спрат; и техните разговори — остроумни, съдържателни и оригинални — така ме очароваха, че пред всяко друго занимание предпочитах да слушам и да разговарям с тях. Сейнт Джон не осъждаше нашето оживление, но избягваше да взема участие в него и рядко биваше в къщи; енорията му бе голяма, хората живееха пръснати един от друг и той всеки ден трябваше да посещава болни и нуждаещи се в различни нейни краища.

Една сутрин на закуска Даяна, като прекара няколко минути в размисъл, попита брат си дали не е променил плановете си.

— Не съм ги променил и не ще ги променя — бе отговорът. И той ни съобщи, че заминаването му за Индия сега е окончателно определено за идущата година.

— А Розамънд Оливър? — попита Мери. Тези думи, изглежда, се откъснаха неволно от устата ѝ: личеше, че тя с удоволствие би ги взела обратно. Сейнт Джон, който държеше в ръцете си книга (той имаше лошия навик да чете на масата), я затвори и вдигна очи към сестра си.

— Розамънд Оливър — каза той — ще се омъжи за мистър Гранби, един от най-знатните и уважавани хора в С... внук и наследник на сър Фредрик Гранби; научих вчера това от баща ѝ.

Ние неволно се спогледахме, а после погледнахме него; лицето му никак не промени изражението си.

— Този брак ми се струва прибързан — забеляза Даяна, — те се познават отскоро.

— Само от два месеца; запознали се през октомври на традиционния бал в С... Но там, където няма препятствия, както в този случай, там, където бракът е желателен във всяко отношение, няма нужда от отлагане; те ще се оженят веднага щом замъкът в С., който сър Фредрик ще им отстъпи, бъде готов, за да се настанят в него.

Още първия път, когато останах насаме със Сейнт Джон, след като научих това, у мен се яви силно желание да го попитам не е ли огорчен от това събитие; но, изглежда, той толкова малко се нуждаеше от съчувствие, че аз не се реших да подхвана тази тема и дори се засрамах, като си спомних как веднъж бях дръзнала да сторя това. Пък и бях отвикнала да разговарям с него: той отново бе надянал ледената броня на затвореността си, която смразяваше и моята откровеност. Въпреки обещанието си Сейнт Джон се отнасяше към мен не като към сестрите си; в студеното му държане винаги личеше, че прави разлика между мен и тях, което едва ли би могло да допринесе за създаване атмосфера на сърдечност; с една дума, сега, когато му бе известно, че съм негова роднина и живеях под един покрив с него, аз чувствавах, че разстоянието между нас е по-голямо, отколкото преди, когато бях за него само една селска учителка. Спомних си колко далеч бе отишъл той веднъж в своята откровеност и никак не можех да разбера сегашната му студенина. Затова много се учудих, когато Сейнт Джон внезапно вдигна глава от бюрото, над което се бе навел, и каза:

— Както виждате, Джейн, сражението бе дадено и победата спечелена. — От учудване аз не можах да му отговоря веднага, но след минутно колебание рекох:

— А уверен ли сте, че тази победа не ви струва твърде скъпо? Още една такава победа би ви погубила.

— Не мисля така; а дори да е така, това няма голямо значение за мен; повече не ще се наложи да водя борба от такъв характер. Изходът на битката е благоприятен, пътят е свободен и аз благодаря на всевишния за това. — Като каза тези думи, той потъна в мълчание, задълбочил се над книгата си.

Когато нашето щастливо вълнение (тоест вълнението на Даяна, Мери и моето) поотслабна и ние се върнахме към обичайните си навици и постоянните си занимания, Сейнт Джон почна по-дълго да се задържа в къщи; понякога прекарваше в една стая с нас цели часове. Мери рисуваше, Даяна четеше за обща култура — нещо, което за мое

учудване вършеше с постоянство, — аз упорито учех немски, а той бе погълнат от тайнствената си работа, своего рода мистика — изучаване на някакъв източен език, което смяташе необходимо за изпълнение на плановете си.

В тези часове, седнал в своето кътче, Сейнт Джон изглеждаше спокоен и съсредоточен; но сините му очи от време на време се откъсваха от тайнствените букви на екзотичния език, блуждаеха из стаята и понякога за дълго, с настойчиво внимание, се спираха на нас — неговите другари по занятие; ако някоя от нас уловеше погледа му, той веднага отвърщаше очи, ала после изпитателният му взор отново се насочваше към нашата маса. Недоумявах какво можеше да значи това. Също тъй непонятно ми беше и постоянното удоволствие, което му доставяше такъв, бих казала, незначителен повод като ежеседмичните ми посещения на мортънското училище; още повече се учудвах на това, че когато времето бе лошо — валеше сняг или дъжд или духаше силен вятър — и братовчедките ми ме убеждаваха да остана в къщи, той всеки път се подиграваше на тези техни опасения и ме подканяше да изпълня дълга си въпреки бушуващите стихии.

— Джейн съвсем не е хилаво създание, както предполагате — казваше той; — тя също тъй малко се бои от планинския вихър, проливния дъжд или снега, както всеки от нас. Тя има здрав и издръжлив организъм, който по-лесно се приспособява към промените на климата, отколкото организъмът на някой много по-здрав на вид човек.

И когато се връщах, понякога много уморена и измъчена от лошото време, аз никога не смеех да се оплаквам, защото виждах, че това ще го разгневи: при всички обстоятелства той искаше мъжество; всяко малодушие предизвикваше негодуванието му.

Но един следобед си позволих да остана в къщи, тъй като силно се бях простудила. Този път в Мортън отидоха братовчедките ми. Седях и четях Шилер, а Сейнт Джон се бе задълбочил над измачканите свитъци, написани на непознатия източен език. Като свърших превода, който направих за упражнение, аз случайно погледнах към него и веднага се озовах под въздействието на пронизателните му сини очи. Не мога да кажа колко време той ме гледа от горе до долу и от долу до горе, но този поглед беше тъй пронизващ и тъй студен, че за миг ме

обзе суеверен страх, сякаш в стаята имаше някакво свръхестествено същество.

— Какво правите, Джейн?

— Уча немски.

— Искам да оставите немския и да започнете индустански.

— Сериозно ли казвате това?

— Съвсем сериозно и дори настоявам; ще ви обясня защо.

И той ми разказа, че езикът, който изучавал, бил индустански, но че като напредвал в изучаването на езика, забравял елементарни неща и щяло да му бъде много полезно да има ученичка, с която постоянно да повтаря основите на езика и по такъв начин окончателно да ги закрепил в паметта си; каза и това, че известно време се колебал между мен и сестрите си, но се спрял на мен, тъй като съм била най-постоянна от трите. Накрая ме запитал ще му направя ли тази услуга и изрази увереността си, че такава жертва няма да трае дълго, тъй като до заминаването му оставали само три месеца.

Сейнт Джон не бе човек, на когото лесно можеш да откажеш; чувствувах как всяко впечатление — неприятно или приятно — дълбоко се врязва в душата му и остава там завинаги. Съгласих се. Когато братовчедките се върнаха и Даяна научи, че брат ѝ е отнел ученичката ѝ, тя се разсмя; и двете заявиха, че Сейнт Джон никога не би могъл да ги убеди да се заловят с такова нещо. А той отговори спокойно:

— Зная.

Сейнт Джон се оказа крайно търпелив и снисходителен, но все пак взискателен учител; той ми даваше дълги упражнения и когато усвоявах материала, не скъпеше похвалите си, макар да ги изразяваше по свой особен начин. Постепенно придоби над мен известно влияние, което ми отнемаше свободата на духа: похвалите и вниманието му ми тежаха повече от неговото равнодушие. Вече не дръзвах да говоря и се смея свободно, когато бях с него, тъй като някакъв инстинкт упорито и натрапчиво ми напомняше, че веселостта (поне моята) му е неприятна. Не забравях, че му допадат само сериозните настроения и занимания и че в негово присъствие всяко друго настроение би било неуместно. Когато той казваше „вървете си“ — аз си отивах, „елате“ — аз отивах при него, „направете еди-какво си“ — аз го извършвах. Но това

робство ми тежеше и неведнъж съжалих, че не ме пренебрегва както преди.

Една вечер, преди да си легнем, когато и трите го бяхме наобиколили, за да му пожелаем лека нощ, Сейнт Джон както обикновено целуна сестрите си и както винаги ми стисна ръка. Даяна, настроена палаво тази вечер (тя не се намираше под мъчителната власт на неговата воля, защото сама притежаваше не по-малко силна воля, макар, и проявявана в друга насока), внезапно възкликна:

— Сейнт Джон! Ти наричаш Джейн твоя трета сестра, а се държиш с нея като с чужда: трябва да целунеш и нея.

И тя ме побутна към него. Реших, че Даяна доста се увлича, и се смутих. Преди да успея да се опомня, Сейнт Джон наведе глава към мен, прекрасното му антично лице на древен грък се изравни с моето, проницателните му очи изпитателно погледнаха моите — и той ме целуна. Не съществуват нито мраморни, нито ледени целувки, иначе така бих нарекла целувката на преподобния ми братовчед. Но може би има изпитателни целувки — точно такава беше неговата. Като ме целуна, той ме погледна, за да разбере какво въздействие е упражнило това върху мен, и това въздействие съвсем не беше поразително; уверена съм, че не се изчервих, а по-скоро леко пребледнях, защото почувствувах, че тази целувка е като печат, който закрепва моите окови. От тази вечер насетне той никога не забравяше да ме целуне и спокойствието и сериозността, с които приемах целувките му, изглежда, придаваха на този обред в очите на Сейнт Джон известна прелест.

Що се отнася до мен, с всеки изминат ден все повече ми се искаше да му угаждам, но и с всеки ден ми ставаше все по-ясно, че за това ще трябва до известна степен да променя характера си, да потъпча част от способностите си, да дам ново направление на вкусовете си, насила да се стремя към цели, към които нямам вродено влечение. Той искаше да ме подготви за такива възвишени сфери, които бяха недостъпни за мен; беше цяло мъчение постоянно да се стремя към задачите, които поставя пред мен. Това бе също тъй невъзможно, както да придам на неправилните си черти безупречната класическа правилност на неговото лице или да придам на моитеменящи цвета си зелени очи лазурната синева и тържествения блясък на неговите.

Обаче не само влиянието му ме гнетеше. От известно време насам аз често бивах тъжна; разяждаща мъка терзаше душата ми и тровеше радостта в живота ми в самия ѝ извор: мъката на неизвестността.

Може би ти мислиш, читателю, че новият ми дом и доброто ми материално състояние са станали причина да забравя мистър Рочестър. Не, нито за миг. Образът му не ме напускаше, защото не беше мираж, който се разсейва от слънчевите лъчи, нито рисунка върху пясък, която бурите могат да заличат — той беше като име, издълбано на мраморна плоча, което ще трае, докато трае мраморът, върху който е издълбано. Силното желание да науча какво е станало с него ме преследваше навсякъде. Когато живеях в Мортън, всяка вечер, върнала се в къщи, мислех за това; и сега, в Муърхаус, всяка нощ, лежейки в леглото си, пак мислех само за това.

Като водех необходимата кореспонденция с мистър Бригз във връзка с наследството, аз го запитах не знае ли къде се намира мистър Рочестър сега и дали той е здрав; обаче както бе предположил Сейнт Джон, Бригз не знаеше абсолютно нищо за бившия ми господар. Тогавя писах на мисис Феърфакс, молейки я да ми съобщи нещо за него. Бях уверена, че постъпвам правилно, и се надявах скоро да получа отговор. За мое огорчение минаха две седмици, ала отговор още нямаше. И когато се изтърколиха два месеца, а пощата, която пристигаше всеки ден, все не ми носеше нищо, ме обзе мъчително безпокойство.

Писах отново на мисис Феърфакс — може би първото писмо се бе изгубило. Този нов опит ми даде нова надежда; новата надежда ме стопли отново за известно време, сетне също потъмня и изгасна: не получих в отговор нито ред, нито дума. Когато мина половин година в напразно очакване, надеждата ми умря; след това се появи тъгата.

Бе чудесна, лъчезарна пролет, но тя не ме радваше. Наближаваше лятото. Даяна се мъчеше да ме развлече; тя твърдеше, че изглеждам зле и искаше да замине с мен на море. Но Сейнт Джон се противопостави; той заяви, че са ми нужни не развлечения, а занимания — сегашният ми живот бил твърде безцелен, а на мен ми била необходима цел. Изглежда, за да запълни тази празнина, той продължаваше уроците по индустански с мен и ставаше все по-взискателен; а аз, сякаш изгубила

разсъдъка си, нито веднъж не помислих да му се противя и не бих могла да направя това.

Един ден започнах урока си много по-унило от обикновено; причината за това беше едно мъчително разочарование: сутринта Хана ми каза, че имам писмо, но когато слязох долу да го взема, почти уверена, че най-после ще получа дългоочакваните вестии, намерих само една незначителна делова бележка от мистър Бригз. Това огорчение предизвика сълзите ми; и сега, докато се занимавах усърдно със сложните знаци и цветистия стил на индийския писател, очите ми отново се изпълниха със сълзи.

Сейнт Джон ме извика до себе си и ме накара да чета; аз се опитах да сторя това, но гласът ми изневери: ридания задавиха гърлото ми. Бяхме сами във всекидневната: Даяна се занимаваше с музика в гостната, а Мери работеше в градината — беше чудесен майски ден, ясен, слънчев, с лек ветреца. Сейнт Джон не се учуди на сълзите ми и дори не ме попита каква е причината за тях, а само каза:

— Да почакаме няколко минути, Джейн, та да се успокоите.

И докато се мъчех с все сила да сподавя този пристъп на мъка, той седеше безмълвно и търпеливо, облегнат на бюрото си, като някой лекар, който наблюдава с изпитателен поглед очакваната и напълно понятна криза в болестта на пациента му. Като сподавих риданията си, избърсах очи и промърморих, че не се чувствавам съвсем добре тази сутрин, аз продължих заниманията си и успях да издържа до края на урока. Сейнт Джон прибра книгите, заключи бюрото си и каза:

— А сега, Джейн, ще дойдете с мен на разходка.

— Ще извикам Даяна и Мери.

— Не. Тази сутрин ми трябва само един другар и този другар ще бъдете вие; облечете се и излезте през кухненската врата; тръгнете по пътя към върха на Марш Глен — ще ви настигна след малко.

За мен нямаше средно положение: никога в отношенията си с по-властни и по-твърди характери, противоположни на моя, не можех да намеря среден път между пълното покорство и решителното противопоставяне. В повечето случаи се бях подчинявала, но настъпвах и мигове, когато у мен избухваше протест, понякога с вулканична сила; тъй като в дадения случай нито обстоятелствата, нито душевното ми състояние ме подтикваха към такава реакция, аз

покорно изпълних нареждането на Сейнт Джон и след десет минути вече крачех до него по безлюдния път сред тясната долина.

От запад духаше ветрец; той се носеше над хълмовете, пропит със сладостната миризма на пирен и тръстика; небето беше безоблачно синьо, реката, придошла от пролетните дъждове, се носеше надолу по падината пълноводна и бистра, отразявайки ту златните слънчеви лъчи, ту сапфирената синева на небесния свод. Като се отбихме от пътя, ние закрачихме по мека торфена поляна — мъхеста, свежа и изумруденозелена — която пъстрееше с дребни бели цветя и бе осеяна с жълти като звезди цветове; около нас се издигаха от всички страни хълмове; тясната долина се изкачваше до самите им била.

— Да поседнем тук — каза Сейнт Джон, когато се приближихме до първите редици от батальона скали, застанали на стража край клисурата, в края на която един ручей образуваше водопад; малко подалеч от тази клисура се извисяваха планините, без трева и цветя, надянали единствената си премяна от пирен, украсена тук-таме вместо с брилянти със скали — там безплодието се превръщаше в пустиня, веселите тонове се сменяха с мрачни и планините сякаш пазеха тази глуха самота, това последно убежище на тишината.

Седнах. Сейнт Джон остана прав до мен. Той гледаше ту към клисурата, ту към стръмнината; погледът му ту се плъзгаше по потока, ту се издигаше към небето, което правеше водата лазурно синя; свали шапката си и ветрецът загали косите и челото му. Стори ми се, че той се намира в тайнствена връзка с гения на тези места и че сякаш с поглед се прощава с нещо.

— Ще виждам всичко това в сънищата си — каза Сейнт Джон, — когато спя край бреговете на Ганг, и ще го видя за последен път в уречения час, когато ще ми се присъни друг сън, на бреговете на още по-тайнствена река.

Странни думи на странна привързаност! Сурова любов на един патриот към неговото отечество!

Сейнт Джон също седна; ние мълчахме около половин час, после той отново заговори:

— Джейн, заминавам след месец и половина. Ангажирах си каюта в кораба, който ще отплува за Индия на двадесети юни.

— Бог ще ви пази — вие ще се трудите на неговата нива — отговорих аз.

— Да — рече той, — в това е моята гордост и радост. Аз съм слуга на непогрешимия небесен господар. Не се доверявам на човешко ръководство, не се подчинявам на несъвършените закони и греховната власт на подобните мен слаби земни червеи; мой властелин, мой законодател, мой капитан е всевишният. Чудно ми е, че всички около мен не горят от желание да се наредят под неговото знаме, да поемат пътя, който съм решил да поема аз.

— Не на всички е дадено това, което е дадено на вас, и би било безразсъдно слабият да върви редом със силния.

— Нямам пред вид слабите, те не ме интересуват. Обръщам се само към онези, които са достойни за това дело и са способни да го извършат.

— Такива са малко и е трудно да се открият.

— Права сте; но ако ги намериш, трябва да ги събудиш, да ги призовеш и увлечеш след себе си, да им покажеш какви са дарованията им и за какво са им дадени, да им откриеш волята на небето, да им предложиш от името на бога място в редовете на неговите избраници.

— Ако те са действително достойни за такава задача, нима сърцата им не ще им подсказват това?

Стори ми се, че страшна магия ме омагьосва; страхувах се, че този човек ще произнесе някакви съдбоносни думи, които в миг ще затвърдят магията.

— А какво казва *вашето* сърце? — попита Сейнт Джон.

— Моето сърце мълчи... моето сърце мълчи — отвърнах аз, поразена и разтреперана.

— Тогава аз ще говоря вместо него — продължи той със звучния си решителен глас: — Джейн, елате с мен в Индия; елате като моя помощничка, като мой най-близък другар.

Земята и небесният свод се завъртяха пред очите ми, хълмовете се заклатиха. Стори ми се, че съм чула зова на небето — сякаш някакъв вестител като този в Македония бе извикал: „Ела да ни спасиш!“ Но аз не бях апостол, вестителят за мен бе незрим и не можех да откликна на този зов.

— О, Сейнт Джон! — изрекох аз. — Смилете се над мен!

Но аз се обръщах към човек, който, изпълнявайки онова, което смяташе за свой дълг, не знаеше ни милост, ни угризение на съвестта. Той продължи:

— Бог и природата са ви обrekli да бъдете жена на мисионер. Те са ви надарили не с външна, а с душевна красота; вие сте създадена за труд, не за любов. Трябва и ще станете жена на мисионер. Ще бъдете моя: зова ви не за свое удоволствие, а за служба на всевишния.

— Но аз не съм способна за това, не чувствавам призвание — отвърнах аз.

Той, изглежда, очакваше такива възражения, защото никак не се подразни. И действително, когато се облегна на скалата зад себе си, скръсти ръце на гърди и устреми към мен погледа си, разбрах, че се е подготвил за дълга и упорита борба и се е запасил с търпение, без да се съмнява в победата си в тази борба.

— Скромността, Джейн — каза той, — е основата на християнските добродетели; вие право казахте, че не сте способна за това. Но кой е способен за него? И кой, бидейки наистина призван, се смята достоен за подобно призвание? Аз например какво съм? Само прах и тлен. И аз като свети Павел се признавам за най-голям грешник; но не позволявам на мисълта за греховността ми да ме смущава. Познавам небесния си учител, зная, че той е справедлив и всемогъщ; и щом е избрал такова слабо оръдие за извършване на велика задача, той с безбрежния океан на своята благодат ще отстрани несъответствието между средството и целта. Мислете като мен, Джейн, вярвайте като мен. Зова ви да се опрете на скалата на вечността: не се съмнявайте, тя ще издържи бремето на човешката ви слабост.

— Животът на мисионера ми е съвсем непознат: не зная какви са неговите задължения.

— Тук аз въпреки всичките си несъвършенства ще мога да ви окажа нужната помощ; ще ви разяснявам ежечасно вашата задача, винаги ще бъда до вас, ще ви помагам по всяко време. Това ще е нужно само отначало: скоро (зная вашите способности) вие ще станете дейна и опитна като мен и вече не ще се нуждаете от моите наставления.

— Но силите ми — няма имам сили за такова нещо? Не ги чувствавам. Нищо в мен не дава отклик на вашия зов. Пред мен не блясва светлина, животът в мен не почва да пламти, не чувам гласа, който би ме наставлявал или ободрявал. О, ако знаехте, че душата ми прилича на мрачна тъмница, в бездната на която трепери в окови страхът — страхът, че ще ме убедите да приема онова, което нямам сили да извърша!

— Аз имам готов отговор за вас, изслушайте го. Наблюдавам ви от първата минута на нашето познанство и достатъчно ви опознах за десет месеца. През това време ви подлагах на различни изпитания. И какво видях и установих? Вашата дейност в селското училище ми доказва, че можете добре, точно и добросъвестно да вършите работа, която не съответствува на вашите навици и склонности; убедих се, че притежавате необходимите способности и такт; вие постигнахте целта си, защото упорито вървахте към нея. От спокойствието, с което приехте новината, че ставате притежателка на голямо състояние, разбрах, че душата ви е чиста от порока на Дамос; златото няма власт над вас. В твърдата решителност, с която разделихте състоянието си на четири части, като оставихте за себе си само една и пожертвуваште останалите три в името на справедливостта, аз виждам душа, жадуваща за пламъка и екзалтацията на жертвата. В готовността, с която вие по мое предложение се отказаште от предмета, който ви интересуваше, и веднага го заменихте с друг, който интересуваше мен, в неуморимото упорство, с което продължавате да се занимавате с този предмет, в неизчерпаемата енергия и постоянство, с които преодолявате неговите трудности, аз виждам всичките черти, които търся. Джейн, вие сте хрисима, усърдна, безкористна, вярна, сериозна и смела; у вас има много нежност и заедно с това много героизъм; престанете да се съмнявате в себе си — аз ви се доверявам безрезервно. Вашата дейност като ръководителка на индийско училище и моя помощничка в работата сред индийските жени ще бъде за мен неоценима.

Стоманеният обръч се стягаше около мен; увещанията на Сейнт Джон бавно, но сигурно сковаваха волята ми. Струваше ми се, че ако затворя очи, ще видя пред себе си пътя, който до този момент ми е изглеждал недостъпен. Моята работа, която смятах досега за толкова незначителна, тъй нищожна, в резултат на думите му и новата светлина, в която я представяше той, придоби по-ясни очертания и по-дълбок смисъл. Сейнт Джон чакаше отговор. Преди да го дам, аз поисках четвърт час да си помисля.

— Много добре — съгласи се той и като стана, отиде напред по пътеката, спря, отпусна се на земята върху една издигнатина и остана там неподвижен.

„Аз съм способна да направя това, което иска от мен; принудена съм да го призная — мислех си аз. — Но само при положение, че смъртта ме пощади. Ала аз чувствавам, че няма да живея дълго под лъчите на индийското слънце. А тогава? Но на него му е все едно. Когато дойде смъртният ми час, той смирено и безропотно ще ме предаде на бога, който ме е поверил на него. Всичко това ми е съвсем ясно. Напускайки Англия, аз ще напусна любимата си, но опустяла за мен страна — мистър Рочестър не е тук, а дори да беше тук, какво значение би имало за мен това? Сега ми предстои да живея без него — какво по-безсмислено и малодушно от това да влача дните си в очакване на някаква неосъществима промяна в съдбата ми, която би ме съединила с него! Без съмнение (както веднъж бе казал Сейнт Джон) аз трябва да търся нови интереси в живота, които да заменят изгубените; а нима работата, която той сега ми предлага, не е най-достойната от всички, които човек може да си избере и бог да благослови? Нима тези благородни грижи и високи стремежи няма най-добре да запълнят празнотата, която се появи след разбитите чувства и разрушените надежди? Несъмнено трябва да отговоря утвърдително — и въпреки това потръпвам при тази мисъл. Уви! Ако последвам Сейнт Джон, ще се отрека от част от себе си; ако отида в Индия, ще се обрека на преждевременна смърт. А какво ще стане с мен през времето до заминаването ми за Индия, както и през периода от пристигането ми там до смъртта ми? О, аз прекрасно зная! Виждам го съвсем ясно в съзнанието си. Трудейки се с пот на челото, за да угодя на Сейнт Джон, *ще надмина* и най-смелите му очаквания. Ако *тръгна* с него, ако *принеса* жертвата, която иска от мен, тази жертва ще бъде пълна: ще положа върху жертвеника сърцето си, всичките си сили, себе си. Сейнт Джон никога не ще ме обикне, но ще бъде доволен от мен. Той ще открие у мен енергия, която не е виждал, извор на сили, който не е подозирал. Да, аз мога да работя упорито като него и също тъй безропотно.

И така, възможно бе да приема това, което той иска от мен, ако не беше едно условие, едно ужасно условие: той иска да стана негова жена, а не ме обича повече, отколкото тази сурова огромна скала, от която пада в стръмнината пенливият поток. Той ме цени, както войникът цени доброто оръжие — нищо повече. Докато Сейнт Джон не ми е съпруг, това малко би ме тревожило; но мога ли да допусна той

да осъществи плановете си хладнокръвно, да мина с него през брачната церемония? Мога ли да приема от него венчалния пръстен, да търпя всички външни условности на любовта (той без съмнение педантично ще ги спазва) при ясното съзнание, че най-същественото в този случай отсъства? Как ще понасям мисълта, че всяка негова ласка е всъщност жертва пред олтара на неговия принцип? Не, такова мъченичество би било чудовищно. Аз за нищо на света няма да го приема. Мога да го съпровождам като сестра, но не и като съпруга; така и ще му кажа.“

Погледнах към хълмчето. Сейнт Джон все още лежеше там като повалена колона; лицето му бе обърнато към мен, погледът му ме пронизваше. Той стана и се приближи до мен.

— Готова съм да замина с вас за Индия, ако остана свободна.

— Вашият отговор се нуждае от пояснение — каза Сейнт Джон.
— Той не е ясен.

— Вие бяхте досега за мен като брат, а аз за вас като сестра; да запазим предишните си отношения; по-добре да не встъпваме в брак.

Той поклати глава.

— В дадения случай тези отношения не са достатъчни. Друг е въпросът, ако бяхте моя родна сестра. Тогава щях да ви взема със себе си и нямаше да си търся жена. Но при дадените обстоятелства нашият съюз или трябва да бъде осветен и благословен от църквата, или не трябва да съществува изобщо; практически възможен е само такъв план. Нима не съзнавате това, Джейн? Помислете за миг — вие имате такъв ясен ум; веднага ще разберете.

Но колкото и да мислех, здравият разум ми подсказваше само едно: че не се обичаме така, както трябва да се обичат един мъж и една жена; оттук следваше, че не бива да встъпваме в брак. Така му и казах.

— Сейнт Джон — заявих аз, — чувствавам ви като брат, а вие мен като сестра; нека бъде така и занапред.

— Не, не — отговори той рязко и твърдо; — това е невъзможно. Вие казахте, че сте съгласна да дойдете с мен в Индия — спомнете си, казахте го!

— Да, при едно условие.

— Точно така! Значи, против главния пункт — да напуснете с мен Англия и да участвувате в бъдещата ми дейност — вие не възразявате. Все едно, че вече сте сложили ръце на дръжките на плуга;

вие сте твърде последователна, за да ги дръпнете обратно. Трябва да имате само една мисъл: как най-добре да изпълните работата, с която сте се заели. Опростете сложните си интереси, чувства, мисли, желания, стремежи; обединете всичко в една-единствена цел: да изпълните успешно, със замах мисията, възложена ни от нашия велик господар. За да осъществите това, ви трябва сътрудник; не брат — това е твърде слаба връзка, — а съпруг. На мен също не ми трябва сестра: нея могат по всяко време да ми отнемат. Трябва ми жена: единствената помощница, която ще ръководя успешно в живота и която ще мога да задържа при себе си до самата си смърт.

Потръпнах при тези негови думи: чувствавах властта му, волята му с цялото си същество.

— Намерете си някоя друга, Сейнт Джон — по-подходяща.

— По-подходяща за моите цели, искате да кажете — за моята мисия? Повтарям ви, не ми трябва обикновен, незначителен човек с всички присъщи нему егоистични чувства. Трябва ми мисионер като мен.

— Ще отдам на вашето дело цялата си енергия — всъщност само това ви трябва, аз не съм ви нужна; за вас аз съм само черупка, която търпят единствено заради зърното в нея. Ето защо я оставям за себе си.

— Вие не можете, не бива да сторите това. Нима мислите, че господ ще се задоволи с половината жертва? Нима той ще приеме непълноценен дар? Аз се боря за делото господне и ви зова под стяга на бога. Не мога да приема от негово име условна клетва — тя трябва да бъде безкомпромисна.

— О, на бога съм готова да дам цялото си сърце — казах аз. — Но *вие* нямате нужда от него.

Не мога да се закълна, читателю, че в тона и в чувството, с които произнесох тези думи, не е имало стаен сарказъм. До този момент аз изпитвах безмълвен страх от Сейнт Джон, защото не го разбирах. Този страх произтичаше от съмненията ми за него. Какво у Сейнт Джон е свято и какво човешко, не ми бе ясно дотогава; но този разговор ми изясни много неща — пред мен сякаш се разкри цялата същност на природата на свещеника. Видях неговите слабости и ги разбрах. Стана ми ясно, че тук, на края на пустошта, аз седя в краката на човек, който въпреки прекрасното си лице е толкова грешен, колкото и аз. Булото се свлече и видях пред себе си суровост и деспотизъм. Като долових у

него тези черти, аз почувствувах неговото несъвършенство и се окуражих. Това беше човек също като мен, с когото можех да споря и на когото можех при нужда да дам отпор.

За известно време между нас се възцари мълчание; накрая аз реших да го погледна в лицето. Взорът му, устремен към мен, изразяваше мрачно учудване и тревожен въпрос: „Нима тя се присмива, и то *на мен*? Какво значи това?“

— Не трябва да се забравя, че това е нещо много важно — продължи той след малко, — нещо, за което да се мисли или да се говори с лекота, е грях. Надявам се, Джейн, че бяхте напълно искрена, като казахте, че сте готова да дадете цялото си сърце на бога — това е всичко, което ми трябва. Щом изтръгнете от сърцето си земните връзки и го дадете на твореца, осъществяването на царството божие на земята ще бъде вашата първа цел и радост и вие ще бъдете готова всеки миг да направите всичко, което би помогнало за това. Вие ще видите колко нови сили ще ни даде нашият телесен и духовен съюз в брака — единственият съюз, който свързва навеки съдбите и целите на човешките същества. И като отхвърлите всички дребнави капризи, всички нелепи предразсъдъци, всички скрупули за степента, характера, силата или нежността на изпитваните от нас чувства, вие веднага ще побързате да встъпите в този съюз.

— Така ли? — отговорих лаконично аз и погледнах чертите му, прекрасни по своята хармоничност, но страшни с безпощадната си суровост — неговото властно, ала не и открито чело; неговите очи — ярки, дълбоки и проницателни, но лишени от нежност; неговата висока, внушителна фигура — и си представих, че съм *негова жена*. О, не, никога! Нямах нищо против обаче да бъде негов духовен помощник, негов другар; в тази си роля бях готова да преплавам с него океана; да се трудя над общото дело под лъчите на палещото източно слънце в азиатските пустини; да се възхищавам и да меря сили с неговото мъжество, преданост и енергия; безропотно да се покорявам на властността му; спокойно да се усмихвам, виждайки неизкоренимото му честолюбие; да разграничавам у него християнина от човека: дълбоко да ценя първия и с готовност да прощавам на втория. Разбира се, ще се наложи често да страдам, бидейки свързана с него; тялото ми ще бъде в окови, ала сърцето и душата ми ще останат свободни. Ще принадлежа все още на себе си: в минутите на самота

ще мога да се отдавам на присъщите си, неспъвани от нищо чувства. В душата си ще имам кътче, което всецяло ще ми принадлежи, където той не ще има достъп и където ще живеят свежи, запазени чувства, които неговата суровост никога не ще докосне и неговата отмерена стъпка на войн никога не ще погази. Но да бъде неговя жена — вечно до него, вечно свързана и обвързана с него, принудена да укротявам вътрешния си жар, да го тая в дъното на душата си и да не смея да издам чувствата си с нито един-единствен стон, макар скритият пламък да опустошава все повече и повече душата ми, — не, това би било за мен непоносимо бреме!

— Сейнт Джон! — възкликнах аз, като прекъснах разсъжденията си.

— Какво има? — запита той със студен тон.

— Повтарям ви: готова съм да замина с вас като ваш другар-мисионер, но не и като ваша жена; не мога да се омъжа за вас и всецяло да ви принадлежа.

— Не, вие трябва всецяло да бъдете моя — отвърна Сейнт Джон твърдо, — иначе целият този разговор е безполезен. Как мога аз, мъж, който няма още тридесет години, да заведа със себе си в Индия едно деветнадесетгодишно момиче, ако то не е моя жена? Как бихме могли да бъдем винаги заедно — в пустинята или сред дивите племена, — ако не сме венчани?

— Отлично ще се справим при каквито и да било обстоятелства и без да сме съпрузи — живо възразих аз. — Също както, ако бях ваша сестра или пък мъж — свещеник като вас.

— Известно е, че ние не сме брат и сестра, и аз не мога да ви представя за моя сестра; ако направя това, ще предизвикам оскърбителни подозрения и към двамата ни. При това, макар да имате мъжки ум, сърцето ви е женско — с една дума, от това не ще излезе нищо добро.

— Ще излезе — настоях аз с известно предизвикателство, — ще видите. Имам женско сърце, но не по отношение на това, което ви засяга; към вас изпитвам само чувство на предана дружба, доверие на другар по оръжие, откровеност, сестринска привързаност, покорност и уважение на ученик към негов учител — нищо повече: не се безпокойте.

— Това, което ми е нужно — каза той сякаш на себе си. — Тъкмо това, което ми е нужно. Но има препятствия, трябва да се отстранят. Уверявам ви, Джейн, не ще се разкайвате, ако се омъжите за мен; ние *трябва* да се оженим. Повтарям: няма друг път и без съмнение бракът ще извика чувство, което ще оправдае нашия съюз дори във вашите очи.

— Презирам вашата представа за любовта — неволно изрекох аз, като станах и се изправих пред него, облегнала се на скалата. — Презирам фалшивото чувство, което ми предлагате. Да, Сейнт Джон, презирам и вас, когато ми предлагате това!

Той втрещено ме погледна, свил красиво очертаните си устни. Разгневен ли беше или учуден, бе трудно да се каже: той до съвършенство владееше изражението на лицето си.

— Не очаквах от вас такива думи — каза Сейнт Джон. — Струва ми се, че не съм извършил и не съм казал нищо, което заслужава презрение.

Трогна ме кроткият му тон и ме порази тържественият, спокоен израз на лицето му.

— Простете ми за тези думи, Сейнт Джон, но сам сте си виновен, задето те се изтръгнаха от мен. Вие засегнахте въпрос, по който между нас има рязко различие, въпрос, по който е излишно да спорим: самото понятие „любов“ е ябълката на раздора между нас; какво бихме сторили, ако след нашия брак този въпрос застане пред нас с цялата си сериозност? Какво бихме преживели тогава? Драги братовчедо, откажете се от мисълта за този брак, забравете я.

— Не — рече той, — аз отдавна тая в себе си този план и само той може да осигури успеха на великата ми цел; но сега не ще настоявам повече. Утре заминавам за Кеймбридж — там имам много приятели, с които бих желал да се сбогувам. Ще отсъствам две седмици; използвайте това време, за да обмислите предложението ми, и не забравяйте, че ако го отхвърлите, отказвате не на мен, а на бога. Чрез мен той открива пред вас благородно поприще, но вие можете да встъпите в него само като моя жена. Откажете ли да станете моя жена, завинаги ще се затворите в кръга на егоистичното благополучие и безплодното вегетиране. Внимавайте да не попаднете в числото на тези, които са изменили на вярата и са по-лоши от невярващите!

Сейнт Джон млъкна. Отвърнал лице от мен, той отново погледна реката, погледна към хълма.

Но този път свещеникът не почна да разкрива пред мене сърцето си: аз бях недостойна за подобно доверие. Когато вървах до него към къщи, чувствувах в упоритото му мълчание всичко, което изпитваше към мен: разочарованието на суровия, деспотичен фанатик, срещнал съпротива вместо очакваното покорство, упрека на студения и непреклонен ум, открил у друг човек чувства и възгледи, на които не може да симпатизира; с една дума, той веднага би ме принудил да се подчиня, но само защото бе убеден християнин, търпеливо понасяше моето своенравие и ми даде толкова дълъг срок за размишления и покаяние.

Същата вечер, след като целуна сестрите си, той не сметна за нужно дори да ми стисне ръка и мълчаливо напусна стаята. Макар да не чувствувах към него любов, бях приятелски разположена; това явно пренебрежение ме оскърби, и то толкова, че в очите ми нахлуха сълзи.

— Виждам, Джейн — каза Даяна, — че сте се скарали със Сейнт Джон по време на днешната разходка. Все пак иди при него; той сигурно стои в коридора и те чака — готов е да се помирите.

При подобни обстоятелства аз обикновено не показвам прекалено самолюбие. Винаги предпочитам да отстъпя, отколкото да държа на своето; и ето че се втурнах към него — той ме чакаше до стълбите.

— Лека нощ, Сейнт Джон — рекох аз.

— Лека нощ, Джейн — отвърна той спокойно.

— Нека си стиснем ръце — прибавих аз.

Колко студено и безразлично Сейнт Джон стисна ръката ми! Това, което стана този ден, му беше много неприятно; никаква сърдечност не би стоплила сърцето му, никакви сълзи не биха го трогнали. И дума не можеше да става за радостно помиряване, за весела усмивка или ласкава дума; обаче като християнин той не забравяше, че трябва да бъде търпелив и кротък, и когато го попитах дали ми е простил, отговори, че по принцип забравя оскърбленията; впрочем нямало какво да ми прощава, тъй като съвсем не бил обиден.

С тези думи Сейнт Джон си тръгна. Бих предпочела да ме удари.

ТРИДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

Сейнт Джон не замина на другия ден за Кеймбридж, както смяташе първоначално. Той отложи заминаването си с цяла седмица; през това време ми даде възможност да почувствувам колко сурово може да наказва добрият, но строг, справедливият, но неумолим човек онзи, който го е обидил. Без каквато и да е открита проява на враждебност, без една-едничка укорна дума той все пак ми даваше ясно да разбере, че ме е лишил от благоразположението си.

Не че Сейнт Джон таеше в душата си недостойното за християнина чувство на мъст: той не би откъснал и косъм от главата ми, дори да имаше пълната възможност да стори това. И по натура, и по убеждения той стоеше по-високо от подобни долни подбуди за мъст; Сейнт Джон ми беше простил, задето бях казала, че презирам него и неговата любов, но не бе забравил тези думи; и аз знаех, че докато сме живи, той не ще ги забрави. Виждах в погледа му, когато ме гледаше, че тези думи непрекъснато стоят между нас, и каквото и да говорех, за него те звучаха в гласа ми и отзвукът им се чувствуваше във всеки негов отговор.

Сейнт Джон не ме отбягваше и както обикновено ме викаше всяка сутрин на своето бюро. Страхувам се, че порочното у него го е карало да изпитва удоволствие (като християнин той не вземаше участие в това удоволствие и не можеше да го изпитва), когато показваше колко изкусно умее, действайки и говорейки очевидно по същия начин, както и преди, да лишава всяка своя дума и всяка своя постъпка от онова одобрение и интерес, които преди придаваха на езика и маниерите му известно сурово очарование.

За мене той сякаш престана да бъде жив човек и се превърна в мраморна статуя; очите му приличаха на студени ярки сапфири, езикът му — на говорещ инструмент, нищо повече.

Всичко това беше за мен мъчение — жестоко, продължително мъчение. То поддържаше у мен тайния пламък на негодуването и трептящата жарава на мъката, които ме горяха и гнетяха; чувствувах,

че ако стана негова жена, този добър човек, чист като дълбок планински извор, скоро би ме вкарал в гроба, без да пролее нито една капка моя кръв и без да опетни кристалната си съвест с ни най-малка следа от престъпление. Особено остро чувствавах това при всеки опит да го умилостивя. На моя зов нямаше отклик. Той несъмнено не страдаше от нашата отчужденост, не се стремеше към помирение; и макар сълзите ми неведнъж да прокапваха върху страницата, над която се бяхме навели, те му правеха не по-голямо впечатление, отколкото ако сърцето му беше каменно или желязно. Същевременно той стана към сестрите си дори по-благ от преди, сякаш се боеше, че само студенината не е достатъчна и тя не ще ме убеди напълно до каква степен съм отхвърлена и отритната, та прибягваше до силата на контраста; обаче аз съм уверена, че постъпваше така не от злоба, а ръководен от своите принципи.

В навечерието на неговото заминаване, по залез-слънце, го видях да се разхожда из градината и като си спомних, че този човек, сега толкова чужд, някога бе спасил живота ми и че ние с него сме близки роднини, реших да направя последен опит да си възвърна приятелството му. Излязох и се упътих към него в един момент, в който той стоеше, облегал се на вратичката; аз веднага пристъпих към въпроса:

— Сейнт Джон, страдам, задето още ми се сърдите. Нека станем пак приятели.

— А нима не сме приятели? — отговори той невъзмутимо, без да откъсва поглед от изгряващата луна, в която се бе загледал при приближаването ми до него.

— Не, Сейнт Джон, вече не сме такива приятели, каквито бяхме. Знаете това.

— Нима? Е, това е лошо. Що се отнася до мен, аз ви желая само добро.

— Вярвам ви, Сейнт Джон, тъй като съм сигурна, че не сте способен да желаете злото на никого; но аз съм ваша роднина и бих искала да проявявате към мен по-топло чувство, отколкото това голо човеколюбие, с което се отнасяте към чуждите хора.

— Разбира се — отговори той. — Вашето желание е основателно, но аз съвсем не ви смятам за чужда.

Тези думи, произнесени със студен, спокоен тон, силно ме засегнаха и смутиха. Ако бях послушала гласа на гордостта и гнева, веднага бих се отдалечила, оставяйки го сам; но у мен говореше нещо по-силно от тези чувства. Аз високо ценях големите дарования и възвишените принципи на моя братовчед. Държах на неговото приятелство — да го загубя, би било за мен тежко изпитание. Не можех толкова леко да се откажа от опита си да спечеля отново неговото приятелство.

— Нима така ще се разделим, Сейнт Джон? Нима, когато заминавате за Индия, ще се простите с мен, без да ми кажете нито една нежна дума?

Той престана да съзерцава луната и ме погледна.

— Да се простя, когато заминавам за Индия? Как така, Джейн? Няма ли да дойдете и вие с мен?

— Нали казахте, че мога да замина за там, само ако се омъжа за вас?

— А няма ли да се омъжите за мен? Държите ли на своето решение?

Известно ли ти е, читателю, как смразява сърцето въпросът, зададен от студен човек? Гневът му прилича на падаща снежна лавина, а негодуванието му — на бурен ледоход.

— Не, Сейнт Джон; няма да се омъжа за вас. Не съм променила решението си.

Лавината се заклати и се плъзна малко надолу, но не рухна.

— Още веднъж ви питам защо ми отказвате — рече той.

— Тогава ви отказах, защото не ме обичахте, а сега — защото почти ме мразите. Ако се омъжа за вас, вие ще ме погубите. Вие и сега ме погубвате.

Устните и бузите му побледнях — станаха съвсем бели.

— *Ще ви погубя ли? И сега ви погубвам?* Такива думи не ви правят чест: те са неестествени, недостойни за една жена, лъжливи. Те свидетелствуват за лоши помисли и заслужават да бъдат строго осъдени; човек би ги нарекъл непростими, ако не бе длъжен да прощава на ближния до седемдесет и седем пъти.

Всичко рухна. Искрено желяейки да залича в душата му следите от предишната обида, аз му нанесох друга, по-голяма, която се запечата завинаги в паметливото му сърце.

— Сега вие действително ще ме мразите — казах аз. — Напразно реших да опитам да се помиря с вас; само си спечелих враг за цял живот.

С тези думи му причиних нова болка, още по-остра, защото в тях имаше истина. Безкръвните му устни конвулсивно се свиха. Разбрах какъв мощен гняв съм събудила у него. Сърцето ми се стегна.

— Уверявам ви, неправилно ме разбрахте — възкликнах аз, като го хванах внезапно за ръката. — Не исках нито да ви огорча, нито да ви оскърбя, повярвайте!

Сейнт Джон горчиво се усмихна и с решително движение освободи ръката си.

— А сега, вие, изглежда, ще се откажете от обещанието си и изобщо няма да заминете за Индия, нали? — попита той след продължителна пауза.

— Не, готова съм да замина, но като ваша помощничка — отвърнах аз.

Този път последва безкрайно мълчание. Каква борба ставаше у него между природата му и християнското му смирение, не знаях, но неговите очи хвърляха мълнии и странни сенки минаваха по лицето му. Накрая той проговори:

— Вече ви доказах веднъж, че е невъзможно сама жена на вашата възраст да съпровожда сам мъж на моите години. След като ви доказах това, имах основание да предполагам, че никога не ще се върнете към подобна мисъл. Обаче вие го направихте; много съжалявам, но толкова по-зле за вас.

Аз го прекъснах. Несправедливите упреци винаги събуждаха смелостта ми.

— Бъдете благоразумен, Сейнт Джон; вие достигате до абсурдност. Давате вид, че сте възмутен от думите ми. Всъщност не е така; вие сте твърде умен и проникателен, за да не разберете това, което казвам. Повтарям: ако желаете, ще бъда ваш помощник, но не и ваша жена.

Лицето му отново се покри с мъртвешка бледност, ала както преди той овладя гнева си и отговори натъртено, но спокойно:

— Не ми трябва помощница, която няма да бъде моя жена. С мен вие, изглежда, не можете да заминете; но ако искрено желаете да се отправите към Изтока, ще говоря в града с един женен мисионер,

чиято жена има нужда от помощница. Вашите средства ще ви дадат възможност да не разчитате на чужди пари. По такъв начин ще избегнете позора, с който бихте се опетнили, нарушавайки даденото обещание и напускайки редиците, към които обещахте да се присъедините.

Известно ти е, читателю, че не съм давала никакво официално обещание и не съм се заангажирала с нищо; присъдата му беше твърде произволна и незаслужена. Аз възразих:

— Не може да става дума за някакъв позор, за някаква безчестна постъпка или вероломна измама. С нищо не съм задължена да замина за Индия, особено с непознати хора. С вас бих дръзнала да сторя това, защото се възхищавам от вас, доверявам ви се и ви обичам като брат. Но съм убедена, че ако замина за там когато и да било и с когото и да било, няма да живея дълго в онзи климат.

— Ах, вие се страхувате за живота си! — каза той с подигравателна усмивка.

— Страхувам се. Бог не ми е дал живота, за да го захвърля като непотребна вещ; а и започвам да мисля, че ако постъпя, както искате вие, то за мен ще бъде едва ли не самоубийство. Освен това преди окончателно да реша да напусна Англия, трябва да разбера с положителност дали не мога да принесе по-голяма полза, оставайки тук.

— Какво искате да кажете?

— Безполезно е да ви обяснявам; но има едно съмнение, което отдавна ме мъчи, и никъде не ще замина, докато то не ме напусне.

— Зная къде ви влече сърцето и какво ви задържа тук. Чувството, което изпитвате, е незаконно и нечестиво. Отдавна би следвало да го потиснете; нима не ви е срам дори да споменавате за него? Мислите за мистър Рочестър, нали?

Той беше прав. Признах това със своето мълчание.

— И имате намерение да го търсите, така ли?

— Трябва да си изясня какво е станало с него.

— В такъв случай — рече той — остава само да ви споменавам в молитвите си и от все сърце да моля бога да не ви постигне съдбата на низвергнатите. Предполагах, че съм срещнал във ваше лице божия избраница. Но човек предполага, а господ разполага. Да бъде волята му!

Сейнт Джон отвори пътната врата и се упъти към долината. Скоро той се скри от погледа ми.

Като се върнах във всекидневната, заварих Даяна да стои много замислена до прозореца. Тя беше доста по-висока от мен: като сложи ръка на рамото ми, наведе се и ме загледа в лицето.

— Джейн — рече тя, — напоследък си все разтревожена и бледа. Убедена съм, че не се лъжа. Кажи ми какво става между теб и Сейнт Джон! Наблюдавах ви половин час от прозореца; прости ми това шпионство, но от известно време какво ли не ми идва в главата. Сейнт Джон е такъв чудак...

Даяна замълча. Аз не отговорих. След малко тя продължи:

— Уверена съм, че брат ми има някакво особено отношение към теб: той отдавна се отнася към тебе с такова внимание и интерес, с каквото не е удостоявал никого досега. Защо? Влюбил се е в теб, нали, Джейн?

Сложих студената ѝ ръка на горещото си чело.

— Не, Дай, съвсем не.

— Тогава защо не сваля от теб очи? Защо тъй често беседва с теб насаме и просто не се отделя от тебе? Ние с Мери решихме, че иска да се омъжиш за него.

— Вярно е; пожела да му стана съпруга.

Даяна плесна с ръце:

— Така си и мислехме! И ти ще се съгласиш, нали, Джейн? И тогава той ще остане в Англия!

— Съвсем не, Даяна; предлага ми брак с единствената цел да си има помощничка за осъществяването на мисията си в Индия.

— Как! Той те кара да отидеш в Индия?

— Да.

— Това е безумие! — възкликна тя. — Не ще издържиш там и три месеца! Но ти няма да заминеш; нали отказа, Джейн?

— Отказах да се омъжа за него.

— И с това, разбира се, го оскърби? — предположи тя.

— Дълбоко. Боя се, че никога няма да ми прости, въпреки че му предложих да го съпровождам като сестра.

— Е, това е просто лудост, Джейн! Помисли само с каква задача се нагърбваш, с какъв непосилен труд е свързана тя. Такъв труд, още повече в толкова лош климат, убива дори силните, а ти си тъй

слабичка! Сейнт Джон — ти го познаваш — ще иска от тебе невъзможното; той ще те принуди да работиш даже в най-знойните часове; а аз забелязвах, че ти за съжаление упорито се стараеш да изпълняваш всичко, което иска от теб. Чудя се как си имала кураж да му откажеш ръката си. Значи, не го обичаш?

— Обичам го, но не като мъж.

— Но той е красив.

— Затова пък аз, както виждаш, съм толкова грозна, Дай. Ние никога не бихме си подхождали.

— Грозна ли? Ни най-малко. Във всеки случай ти си твърде симпатична и твърде добра, за да бъдеш жива погребана в Калкута. — И тя отново почна горещо да ме убеждава да се откажа от всяка мисъл да съпровождам брат й.

— Всъщност нищо друго не ми остава — казах аз. — Когато току-що за втори път му предложих да бъде негова помощничка, той се слиса от моята нескромност — изглежда, смята предложението ми да го придружавам, без да му бъде жена, за нещо нередно; като че ли още от първия ден не съм гледала на него като на брат и не съм се отнасяла към него като сестра.

— Защо мислиш, че не те обича, Джейн?

— Да бе чула само какво ми каза! Колко пъти ми рече, че иска да се ожени за мене не заради себе си, а в интерес на своята мисия. Той ми заяви, че съм създадена за работа, а не за любов; това, разбира се, е вярно. Но според мен, ако не съм създадена за любов, значи, не съм създадена и за женитба. Нима не е ужасно, Дай, да бъдеш обвързана цял живот с човек, който гледа на тебе само като на полезно оръдие?

— Това е непоносимо, нелепо, абсурдно!

— И после — продължих аз, — макар да го обичам само като брат, ако се наложи да стана негова жена, допускам, че в мен неизбежно ще се появи странна, мъчителна любов — той е тъй умен и рядко в погледа, жестовите и думите му има някакво героично величие. В такъв случай съдбата ми би била неизразимо печална. Любовта ми само би го дразнила и ако посмея да дам външен израз на чувствата си, той веднага ще ми покаже, че това е излишно, че то не му е нужно и е недостойно за мен. Зная, че ще бъде така.

— И все пак Сейнт Джон е добър човек — каза Даяна.

— Той е добър и необикновен човек, но толкова е погълнат от своята задача, че безмилостно забравя чувствата и желанията на обикновените хора. Затова по-добре е незначителните хора да не попадат на пътя му, иначе може да ги смачка. Ето го, че идва, Даяна, отивам си.

Като го видях, че влиза в градината, бързо се качих в стаята си.

Но на масата все пак трябваше да се срещна със Сейнт Джон.

Той изглеждаше спокоен както винаги. Бях уверена, че няма да говори с мен и че се е отказал от брачните си намерения; но сгрехих и за едното, и за другото. Сейнт Джон говори с мен с обичайния си тон или по-право с тона, с който се обръщаше към мен напоследък — тоест бе изискано вежлив. Без съмнение той се бе обърнал за помощ към светия дух, молейки го да му помогне да обуздае гнева, който бях предизвикала у него, и сега му се струваше, че още веднъж ми прощава.

За вечерното четене преди молитвите той избра двадесет и първата глава на „Откровение“. Обичах да слушам светото писание от неговите уста; никога изразителният му глас не бе звучал така меко и проникновено, никога начинът му на четене не ме бе пленявал толкова с благородната си простота, както тогава, когато той произнасяше думите на божественото откровение; а тази вечер, сред неговите близки, гласът му изглеждаше още по-тържествен, интонацията — повълнуваща (майската луна грееше през завесата на прозореца, така че запалената на масата свещ бе почти ненужна); Сейнт Джон седеше, наведен над голямата стара Библия, и четеше онова място, където се описва видението на новата земя и новото небе, където се разказва, че бог ще живее при хората и че той ще изтрие всяка сълза от очите, и където се обещава, че повече няма да има нито смърт, нито скръб, нито вопли, нито болки... защото всичко прежно е минало.

Думите, които Сейнт Джон произнесе след това, предизвикаха в душата ми странен трепет: леката, едва доловима промяна в тяхната интонация ми подсказа, че той е обърнал поглед към мен.

— „Този, който победи, ще получи всички блага и аз ще бъда негов бог, а той ще бъде мой син. Но — Сейнт Джон прочете това бавно, с ясен глас — плахите, недоверчивите и другите като тях ще се мъчат в езеро от разтопена сяра, което ще бъде втората им смърт.“

От този пасаж аз разбрах с каква участ ме заплашва братовчедът ми.

Спокойна, съдържана тържественост, примесена с искрен екстаз, звучеше в начина, по който бяха произнесени последните величествени редове на тази глава. Четецът, изглежда, вярваше, че името му вече е написано в Христовата книга на живота, и жадуваше по-скоро да дойде часът, който ще го въведе в небесния град, където земните крале донасят славата и честта си и където няма нужда от слънце и луна, защото този град е озарен от славата божия, от самия Христос.

За молитвата, последвала този текст, Сейнт Джон събра всичките си сили, призова цялото си сурово старание; изглежда, той упорито спореше с бога и бе уверен, че ще победи. Той молеше сила за малодушните, пътеводна звезда за заблудилите се овци от Христовото паство, възмездие, макар в единадесетия час, за ония, които, примамени от съблазните на света и плътта, са се отклонили далеч от трънливия път към спасението. Той молеше, убеждаваше, настояваше в ръцете му да бъде даден меч, изваден от огъня. Дълбоката искреност винаги оказва своето въздействие. Отначало тази молитва ме учуди, после, когато въодушевлението му нарасна, тя ме развълнува и накрая предизвика у мен благоговение. Сейнт Джон тъй искрено бе убеден във величието и светостта на задачата си, че тези, които го слушаха, не можеха да не му съчувствуват.

След молитвата се сбогувахме с него: братовчедът ми заминаваше много рано на другия ден. Даяна и Мери го целунаха и излязоха от стаята — той сигурно шепнешком ги бе помолил да сторят това. Подадох му ръка и му пожелах приятно пътуване.

— Благодаря ви, Джейн. Както вече казах, ще се върна от Кеймбридж след две седмици; давам ви това време, за да размислите. Ако слушах гласа на човешката гордост, нямаше повече да ви напомням за желанието си да се ожения за вас, но аз следвам само повелите на дълга и съм верен на главната си цел — да направя всичко за славата божия. Учителят ми е бил много търпелив; такъв ще бъда и аз. Не ще допусна да загинете, отровна от гнева си; разкайте се, решете се, докато още не е късно. Спомнете си, че сме призвани да работим „докле е ден“, защото „идва нощ, когато никой нищо не може да свърши“. Спомнете си съдбата на богатата от притчата, който

притежавал всичките съкровища в света. Да ви даде бог сили да запазите у себе си само доброто, което никога да не ви напусне.

При тези думи той сложи ръка на главата ми. Говореше проникновено, кротко; погледът, с който ме гледаше, никак не приличаше на поглед на влюбен — това беше взор на пастир, който зове заблудилата се овца, или по-право взор на ангел-хранител, който пази поверената му душа. Всеки надарен човек — бил той със силни чувства, или не, ентузиаст, фанатик или деспот, стига само да е искрен в стремежите си — изживява дни на подем, дни, когато подчинява и властвува. Аз благоговеех пред Сейнт Джон и внезапният порив на това чувство неочаквано ме тласна в пропастта, която тъй дълго избягвах. Почувствувах изкушение да прекратя борбата си с него, да се отпусна, повлечена от потока на волята му, и да загубя живота си сред вълните на неговия живот. Сега той ме спечелваше почти със същата настойчивост, както на времето — наистина със съвсем други чувства — ме бе спечелил друг. И тогава, и сега бях сякаш обзета от безумие. Ако отстъпех тогава, би значило да тръгна против повелите на съвестта си. Да отстъпя сега, значеше да тръгна против повелите на разума си. Така преценявам понастоящем този момент, когато той преминава пред очите ми през успокояващата призма на времето; виждам ясно това, но в онази минута не съзнавах безумието си.

Стоях неподвижно, сякаш омагьосана от властното съприкосновение със Сейнт Джон. Отказите ми бяха забравени, страховете преодолені, желанието ми за борба — парализирано. Невъзможното — тоест бракът ми с него — бързо се превръщаше във възможно. Всичко се промени напълно, и то за миг. Религията зовеше, ангелите простираха към мен ръце, бог повеляваше, животът се огъваше пред мен като свитък, вратите на смъртта се отвориха, разкривайки зад себе си вечността; струваше ми се, че заради спасението и вечното блаженство там, мога веднага да принеса в жертва всичко земно. Мрачната стая бе изпълнена с видения.

— Може би сега ще се решите? — попита мисионерът. Той зададе този въпрос много нежно и също тъй нежно ме привлече към себе си.

О, тази нежност! Колко по-могъща от силата бе тя. Можех да се противопоставям на гнева на Сейнт Джон, но пред добротата му се огъвах като тревица. Все пак прекрасно разбирах, че ако отстъпя сега,

един ден той ще ме накара да съжалявам за предишното си непокорство. Часът на тържествената молитва не би могъл да промени характера му, който сега разкриваше само възвишената си страна.

— Бих се решила да свържа съдбата си с вашата — отговорих аз, — стига да съм уверена, че волята божия е действително такава; тогава бих била готова без колебания да се омъжа за вас, пък след това да става, каквото ще!

— Моите молитви са чути! — възкликна Сейнт Джон. Почувствувах как ръката му легна по-тежко върху главата ми, сякаш той вече предявяваше върху мен правата си; прегърна ме почти така, както би ме прегърнал, ако ме обичаше (казвам *почти*, тъй като вече знаех разликата, бях изпитала какво значи да бъдеш обичана, но в този момент като него отхвърлях любовта и мислех само за дълга). Аз спорех със себе си — мъглата пред вътрешния ми взор все още не бе се вдигнала. Искрено, дълбоко, горещо исках да извърша само това, което е правилно — нищо повече. „Посочи, посочи ми пътя“ — молах аз небето. Изпитвах необикновено вълнение; нека читателят сам реши дали това, което последва, е било резултат на тази възбуда, или не.

В цялата къща цареше тишина; изглежда, освен мене и Сейнт Джон всички спяха. Единствената свещ догоря, стаята вече бе обляна само от лунна светлина. Сърцето ми биеше силно и често, чувах ударите му. Изведнъж то замря, пронизано от някакво непонятно усещане, което премина в главата, ръцете и краката ми. Това усещане не приличаше на електрически удар, но беше също тъй рязко и неочаквано; то силно действа на моите чувства, сякаш предишното ми напрежение беше резултат на някакво вцепенение, от което сега те бяха събудени. Настръхнах; очите и слухът ми очакваха нещо, цялата треперех.

— Какво чухте? Какво виждате? — запита Сейнт Джон.

Нищо не виждах, но чувах далечен глас, който викаше: „Джейн! Джейн! Джейн!“ — и нищо повече.

— О, боже! Какво е това? — простенах аз.

Бих могла да попитам също: „Къде е това?“, защото гласът идваше не от къщата или градината; той не бе долетял нито по въздуха, нито изпод земята, нито отгоре. Чух го, но откъде идваше, беше невъзможно да определя. И това бе човешки глас — познат, любим,

добре известен — гласът на Едуард Феърфакс Рочестър; той звучеше скръбно, страстно, развълнувано и настойчиво.

— Идвам! — извиках аз. — Чакайте ме! О, аз ще дойда! — Втурнах се към вратата и погледнах в коридора — там беше пусто и тъмно. Изтичах в градината — нямаше жива душа.

— Къде сте! — възкликнах аз.

Глухото ехо сред хълмовете оттатък Марш Глен тихо ми отговори: „Къде сте!“ Ослушах се. Вятърът едва шумолеше сред клоните на елите; наоколо се простираше самотната пустош и цареше среднощна тишина.

— Махни се, суеверно видение! — извиках аз, пъдейки черния призрак, който се появи край обвития в мрак тис до пътната врата. — Не, това не е самоизмама, не е магия; това е дело на природата. Тя извърши не чудо, но все пак нещо съвсем изключително.

Изтръгнах се от Сейнт Джон; той бе изтичал подир мен в градината и искаше да ме задържи. Сега бе *мой* ред да взема връх над него. Силите ми се пробудиха и проявиха с пълна мощ. Поисках от него да не ми задава никакви въпроси и да не прави никакви забележки; помолих го да ме остави: исках и трябваше да остана сама. Той веднага се подчини. Когато притежаваш сила да заповядваш, неминуемо ще ти се подчиняват. Качих се в стаята си, заключих се, паднах на колене и почнах да се моля — посвоему, не като Сейнт Джон, ала не по-малко горещо. Струваше ми се, че съм се приближила до всемогъщия и душата ми, изпълнена с благодарност, е тръгнала по неговите стъпки. Като станах след тази благодарствена молитва, аз взех решение, сетне си легнах, успокоена и просветлена, очаквайки с нетърпение утрото.

ТРИДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

Съмна се. Станах призори. Един-два часа подреждах нещата си в чекмеджето на скрина и в гардероба, защото исках да оставя през време на краткото си отсъствие всичко в ред. През това време чух как Сейнт Джон излезе от стаята си. Той се спря до вратата ми; страхувах се да не почука, но той само пъкна под вратата едно листче. Аз го взех. Ето какво пишеше на него:

„Твърде внезапно се разделихте с мен снощи. Ако бяхте останали още малко, щяхте да положите ръце върху Христовия кръст и светия престол. Чакам окончателното ви решение точно след две седмици, когато се върна. Дотогава бъдете нащрек и се молете да не изпаднете в изкушение; вярвам, че духът ви е бодър, но плътта, както виждам, е слаба. Ще се моля за вас ежечасно.

Ваш: Сейнт Джон“.

„Духът ми — отговорих му мислено аз — е готов да направи онова, което е правилно, а плътта ми, надявам се, е достатъчно силна, за да изпълни волята на небето веднага щом тази воля ми стане добре известна. Във всеки случай имам достатъчно сили да търся и питам, за да намеря изход от мрака на съмненията към ясният ден на увереността.“

Беше първи юни, но утрото бе мрачно и студено; дъждът плющеше в прозореца. Чух как се отвори входната врата и Сейнт Джон излезе от къщи. От прозореца си видях как той прекоси градината. Пое пътя, който минаваше сред влажната пустош към Уиткрос, откъдето щеше да вземе дилижанса.

„Само след няколко часа ще тръгна по същия път, братовчеде — мислех си аз. — И също ще взема дилижанса от Уиткрос. И аз трябва

да се видя с някои хора, да ги потърся в Англия, преди да я напусна завинаги.“

До закуската оставаха още два часа. През това време тихо се разхождах из стаята си и мислех за чудното явление, което промени всичките ми планове. Отново си спомних вътрешното усещане, което изпитах — успях да го възкреса в паметта си с всичката му необичайност. Спомних си гласа, който бях чула; непрекъснато си задавах въпроса откъде е идвал той — но също тъй напразно, както преди. Изглежда, той е звучал *в мен*, а не във външния свят. Аз се питах дали това не е било плод на нервното ми напрежение, измама за слуха ми. Не, не можех да допусна, да повярвам това; по-скоро то приличаше на някакъв проблясък. Чудотворният ток, разтърсил тялото ми, приличаше на земетресението, разклатило основите на затвора, в който са лежали Павел и Сила; той разтвори пред душата ми вратите на нейната тъмница, разкъса оковите ѝ, пробуди я от сън, тя скочи разтреперана и напрегна слух, обзета от уплаха; сетне прозвуча три пъти викът, който порази слуха ми и развъълнува сърцето ми, но духът ми не се изплаши и не се разколеба, а сякаш възтържествува, радвайки се, че му е дадена възможност да извърши нещо независимо от флегматичното тяло.

„След няколко дни — казах си аз най-сетне — ще узная нещо за онзи, чийто глас ме зовеше снощи. Писмата не доведоха до нищо — ще трябва сама да събера сведения.“

На закуска съобщих на Даяна и Мери, че заминавам и ще отсъствавам най-малко четири дни.

— Сама ли тръгваш, Джейн? — попитаха те.

— Да, трябва да видя един приятел, за когото напоследък се безпокоя, или поне да науча нещо за него.

Сестрите можеха да ми отговорят — и мислено те навярно са го сторили, — че досега не са знаели, че имам други приятели освен тях; самата аз често им бях говорила това, но с присъщата си деликатност те се въздържаха от каквито и да било забележки; Даяна само попита дали се чувствавам съвсем добре, за да пътувам: „Ти си тъй бледа“ — забеляза тя. Отвърнах, че ме мъчи само душевна тревога, но че се надявам скоро да се успокоя.

Когато продължих приготовленията си за път, никой не ме обезпокои с въпроси или подозрителни погледи, защото бях дала да се

разбере, че сега не мога да съобщя плановете си; сестрите любезно и тактично запазиха мълчание и ми предоставиха свобода на действие, каквато при подобни обстоятелства бих им предоставила и аз.

Напуснах Муърхаус в три часа следобед и в четири и нещо вече стоях до пътепоказателя в Уиткрос, чакайки дилижанса, който трябваше да ме откара в далечния Торнфийлд. Сред тишината, която цареше по тези безлюдни пътища и пустинни хълмове, аз чух още отдалеч приближаването му. Това беше същата кола, от която преди една година слязох в лятната вечер на същото това място, обзета от отчаяние, без надежда, без цел. Махнах с ръка и колата спря. Седнах в нея — сега нямаше опасност да остана без пукната пара, след като платя пътуването. По пътя за Торнфийлд се чувствавах като пощенски гълъб, литнал към къщи.

Пътуването продължи денонощие и половина. Потеглих от Уиткрос във вторник следобед; рано сутринта в четвъртък спряхме да напоим конете в една странноприемница край пътя, която се издигаше сред зелени живи плетове, големи ливади и полегати спокойни хълмове. (Колко нежни бяха техните очертания и колко приветлива зеленината им в сравнение с мрачната пустош край Мортън!) Да, аз познах този пейзаж като чертите на добре известно лице и бях уверена, че мястото, към което съм се отправила, не е далеч.

— Колко има отгук до Торнфийлд? — попитах аз коняря в странноприемницата.

— Точно две мили, мадам — направо през полето. „Пътешествието ми е пред своя край“ — помислих аз, слязох от дилижанса, предадох куфара си на грижите на коняря, платих пътуването, дадох на кочияша бакшиш и поех към Торнфийлд; в ясното утро златните букви на фирмата над входа на странноприемницата, на която пишеше „Гербът на Рочестъровци“, блестяха внушително. Сърцето ми заби радостно, бях вече на земята на моя господар. Но внезапно то се сви — осени ме мисълта: „Ами ако господарят ти не е в Англия? Или дори да е в Торнфийлд, закъдето бързаш по-скоро да стигнеш, кой е там при него? Неговата луда жена. Следователно ти нямаш работа там: не бива нито да говориш с него, нито да търсиш компанията му. Напразно си дошла тук, по-добре се върни обратно — настояваше предупредителният глас. — Разпитай за него в странноприемницата; там ще научиш всичко, което те

интересува, и съмненията може би ще се разсеят за миг. Иди и попитай дали мистър Рочестър е в имението си.“

Това решение беше разумно; и все пак аз не можех да си наложам да го изпълня. Тъй се боях от някой отговор, който можеше да ме хвърли в отчаяние! Да поддържам неведението си, значеше да поддържам надеждата си; нека още веднъж видя този дом, озарен от нейните лъчи! Пред мен бяха стълбичките на оградата и полята, по които бързах в утрото на бягството си от Торнфийлд глуха и сляпа за всичко, отчаяна, преследвана и терзана от отмъстителните фурии^[1]; още не бях решила откъде да мина, когато се озовах сред тези поля. Как бързо вървах! Колко често се затичвах! Как се вглеждах в далечината, очаквайки да зърна пред погледа си любимите горички! С какво радостно чувство гледах познатите дървета, поляни и хълмове!

Накрая навлязох в горичките край имението. Силното грачене на гарваните нарушаваше утринната тишина.

Странен възторг ме обзе — аз забързах напред. Още една ливада, още една пътечка и ето — пред мен са оградата, постройките в двора, но самата сграда и гарвановите гнезда все още не се виждат. „Най-напред ще хвърля поглед към фасадата — реших аз, — та гордите й бойници в миг да поразят взора ми с благородното си величие и да мога веднага да определя прозореца на моя господар: може би той стои на прозореца — мистър Рочестър става рано, — а може би се разхожда из овощната градина или по плочите пред къщата. Да можех да го зърна поне за минутка! Но не — нима съм толкова неразумна, че да се втурна към него? Не зная, не съм сигурна. А ако се втурна, какво ще се случи? Нищо страшно! Нима е престъпление неговият поглед още веднъж да оживи сърцето ми?... Но какво бълнувам! Може би в тази минута той гледа изгрева на слънцето над Пиренеите или над някое тихо южно море.“

Заобиколих ниската стена на овощната градина и завих зад ъгъла ѝ; тук имаше врата с две каменни колони, която водеше към една поляна. Надзъртайки зад една от тези колони, аз можех свободно да огледам цялата фасада на господарския дом. Предпазливо подадох глава, искайки да проверя дали не са вдигнати транспарантите на някоя от спалните; от мястото ми всичко се виждаше като на длан — бойниците, прозорците, дългата фасада.

Навярно летящите над главата ми гарвани ме следяха, докато наблюдавах къщата. Не знаей какво мислеха те. Сигурно се чудеха на плахостта и предпазливостта ми, които лека-полека се смениха с безразсъдна смелост. Надзърнах веднъж, после по-смело още веднъж и напускайки скривалището си, втурнах се през ливадата, след което спрях като закована пред големия господарски дом и дръзко вперих поглед в него. „Що за престорена плахост отначало — можеха да си кажат гарваните — и що за глупашка необузданост сега?“

Читателю, разреши ми да направя едно малко сравнение.

Влюбеният заварва любимата си заспала на един обрасъл с мъх склон. Искане му се да ѝ се полюбува, без да я събуди. Той тихичко приближава към нея по тревата, за да не вдига шум. Спира — сторило му се е, че тя трепва. Той отстъпва — за нищо на света не би искал тя да го види. Но всичко е тихо и той отново приближава. Навежда се над нея. Лицето ѝ е покрито с лек воал. Той го повдига, навежда се пониско — погледът му предвкушава омайната красота, която ще се разкрие след миг: жизнена, цветуща и пленителна млада жена в ложето на съня. Как я пие той с погледа си! И изведнъж се вцепенява. Трепва. Буйно сграбчва в обятията си тялото, което преди минута не е дръзвал да докосне с пръст! Зове я по име, сетне слага на земята своя скъпоценен товар и го гледа с безумен поглед. Той я грабва така буйно, той я вика така силно, той я гледа с такъв поглед, защото нищо не е в състояние да я разбуди. Мислеше, че любимата му сладко спи, а я намери мъртва и студена.

Готвех се с плаха радост да зърна внушителната сграда, а видях окадени развалини.

Нямаше нужда да се крия зад колоната и да гледам крадешком прозорците, страхувайки се, че зад тях вече се е пробудил животът! Нямаше нужда да се ослушвам дали няма да се отвори някоя врата, дали няма да прозвучат стъпки по плочите пред къщата или по пясъчната алея. Моравата и паркът бяха занемарени и запустели; мрачно зееше входната врата. От зданието (спомних си моя сън) бе останала само фасадата — висока обгоряла стена, по която се чернееха дупките на прозорците; нито покрив, нито бойници, нито комини — всичко бе рухнало.

Над развалините беше надвиснало гробно мълчание, мъртва тишина. Не бе чудно, че писмата, адресирани дотук, оставаха без

отговор; със същия успех бих могла да се обърна към някоя каменна гробница. Почернелите камъни ясно говореха за съдбата, която беше постигнала този дом — той бе опожарен. Но как? Каква тайна криеха тези развалини? Какво бе загинало в пламъците на пожара освен мазилката, мрамора и дървото? Или бе пострадало не само имуществото, а и нечий живот? Ако е така, тогава чий? Страшен въпрос! Тук нямаше никой, който да ми отговори на него — нямаше никакви следи, никакви признаци на живот.

Бродейки сред рухналите стени и опустошеното здание, аз се убедих, че бедствието не е станало скоро. През зимата снеговете са трупали преспи зад тази стена, а дъждовете са струели през дупките на прозорците; и сега, през пролетта, сред купчините мокър боклук, се бе раззеленила растителност — тук-таме между камъните и падналите тавански греди беше поникнала трева и растяха бурени.

О, къде е сега злощастният собственик на тези развалини? В коя страна е той? Под чие покровителство живее? Погледът ми неволно се устреми към сивата черковна камбанария край пътната врата и аз се запитах дали той не почива в тясната мраморна гробница до Деймър дьо Рочестър.

Трябваше да получа отговор на тези въпроси. Но това можеше да стане само в странноприемницата и аз, без да губя нито минута, се упътих натам. Закуската ми поднесе самият собственик на странноприемницата. Помолих го да затвори вратата и да поседне при мен — трябва да го попитам за нещо. Но когато той седна на моята маса, не знаех с какво да започна — с такъв ужас очаквах отговорите му. Все пак печалната картина, която току-що бях видяла пред очите си, до известна степен ме бе подготвила за лоши новини. Собственикът на странноприемницата бе почтен на вид човек на средна възраст.

— Вие сигурно знаете имението Торнфийлд — рекох аз най-сетне.

— Да, мадам; по-рано живеех там.

— Така ли?

„Сигурно преди мен — помислих си аз, — тъй като не го познавам.“

— Бях иконом на покойния мистър Рочестър — добави той.

„На покойния!“ Този удар, от който толкова се боях, сякаш се стовари върху мен с цялата си сила.

— На покойния ли! — изтръгна се от устните ми. — Нима той умря?

— Говоря за бащата на сегашния собственик мистър Едуард — поясни той.

Отдъхнах си; кръвта отново затече в жилите ми. От тези думи се убедих напълно, че мистър Едуард, *моят* мистър Рочестър (Бог да го пази, където и да се намира!) е поне жив, тъй като го нарекоха „сегашния собственик“. Блажени слова! Бях готова да изслушам сравнително спокойно всичко, което би последвало след тях — независимо какво. „Щом той не е в гроба — мислех си аз, — ще мога да понеса дори новината, че се намира на другия край на света.“

— А мистър Рочестър сега в Торнфийлд ли е? — попитах аз, знаейки, разбира се, предварително какъв ще бъде отговорът, но по този начин исках да избягна прекия въпрос.

— Не, мадам, о, не! Там не живее никой. Вие, изглежда, не сте тукашна. Иначе щяхте да знаете какво се случи миналата есен. Господарската къща изгоря. Това стана тъкмо по времето, когато се берат овошките. Страшно нещастие! Колко скъпа покъщнина изгоря, почти нищо не спасиха от нея! Пожарът избухна посред нощ и когато пристигнаха пожарникарите от Милкоут, къщата беше вече цялата обхваната от пламъци. Страшна картина! Видях с очите си всичко.

— Посред нощ! — промърморих аз. Да, това винаги е било съдбоносното време за Торнфийлд. — А причината за пожара не е ли известна?

— Имаше предположения, мадам. И те се потвърдиха без всякакво съмнение. Знаете ли — продължи той, като приближи стола си малко по-напред и заговори по-тихо, — че в имението е живяла една жена... тя била луда.

— Чувала съм нещо такова.

— Държали я под много строг надзор, мадам; цели няколко години никой нищо не знаеше за нея. Никой не я бе виждал; носеха се само слухове, че има такава жена в замъка; а каква е тя, никой не знаеше. Казваха, че мистър Едуард я довел от чужбина; някои мислеха, че му е любовница. Но преди една година се случи странно нещо, много странно.

Страхувах се да не чуя историята на собствената си съдба и се опитах да върна разказвача към основната тема.

— Кажете ми нещо за жената!

— Тази жена, мадам — отговори той, — се оказа, че била жената на мистър Рочестър! И това стана ясно по най-странен начин. В замъка живеело едно младо момиче, гувернантка, в което мистър Рочестър...

— Но как стана пожарът? — прекъснах го аз.

— Тъкмо за него ще ви разправа... в което мистър Рочестър се влюбил. Прислужниците разказват, че не са виждали друг толкова влюбен човек: господарят им вървял все подир нея. Всички те го следели — вие знаете, мадам, прислугата обича да върши това — и казват, че просто бил луд по нея: само той виждал в нея нещо много красиво. Тя била такава една дребничка, същинско момиченце! Никога не съм я виждал, но ми е разказвала за нея прислужницата Лия. Лия много я харесваше. Но мистър Рочестър е близо четиридесетгодишен, а тази гувернантка нямала и двадесет години; и знаете ли, когато един мъж на неговата възраст се влюби в някое момиче, често пъти ти се струва, че е омагьосан. И тъй, той намислил да се ожени за нея.

— За това ще ми разкажете друг път — рекох аз, — а сега поради известни причини бих искала да чуя всичко за пожара. Имаше ли предположения, че в тази работа може да има пръст лудата — мисис Рочестър?

— Вие отгатнахте, мадам; съвсем сигурно е, че тъкмо тя, а не някой друг, е запалила къщата. За нея се грижела една жена, казвала се мисис Пул — пъргава и съвсем порядъчна, само че си имала един недостатък — от този недостатък страдат много болногледачки и изобщо възрастните жени: винаги *държала при себе си бутилка джин* и понякога си посръбвала повечко. То е извинително — животът ѝ бил тежък с тази луда; но по-добре да не е пила, защото, веднага щом мисис Пул заспяла дълбоко, когато си пийнела повечко джин, лудата, хитра като дявол, измъквала ключовете ѝ от джоба, излизала от стаята си, тръгвала из къщата и измисляла всякакви злодейства. Казват, че един път едва не изгорила жив мъжа си, както спял; но за това не знам нищо повече. И така, в нощта на пожара тя първо запалила завесите в стаята до нейната, а после слязла на по-долния етаж и се упътила към стаята на гувернантката (сякаш се досещала за всичко и искала да ѝ отмъсти) и запалила леглото; но за щастие в него никой не спял.

Гувернантката избягала два месеца преди това и макар мистър Рочестър да я търсил като най-скъп за него човек, не успял да научи нищо за нея и просто обезумял от мъка; той всякога бил сдържан, ала след като я изгубил, почнал да се нахвърля на хората и никого не искал да види. Икономката си, мисис Феърфакс, той изпратил при нейни познати, но постъпил с нея съвестно, осигурявайки ѝ рента до края на живота ѝ; тя заслужава — много добра жена беше. Възпитаницата си, мис Адел, настанил в училище. Отчуждил се от всички околни благородници и се затворил като отшелник в дома си.

— Как? Нима мистър Рочестър не е напуснал Англия?

— Да е напуснал Англия ли? Господи! Не! Той не прекрачвал прага на къщата си; само нощем се скитал като призрак из парка и из овощната градина, сякаш бил побъркан; а на мен ми се струва, че наистина е бил побъркан — защото, мадам, нямаше друг такъв умен, горд и смел мъж като него, преди да се появи на пътя му тази нищо и никаква гувернантка. Той не пиеше, не играеше карти, не залагаше пари на конни състезания като някои други и макар да не беше много хубав, нямаше равен по храброст и по сила на волята. Познавам го от дете и неведнъж съжалявах, че мис Еър не се е провалила вдън земя, преди да дойде в имението Торнфийлд.

— Значи, мистър Рочестър си е бил в къщи, когато избухнал пожарът?

— Ами къде другаде? Той се качи на горния етаж, когато всичко наоколо вече гореше, събуди спящите прислужници и им помогна да слязат долу, а после се върна, за да спаси лудата си жена, за която мислеше, че е заключена в стаята си. Тогава му извикаха, че е на покрива; и действително тя стоеше там, размахваше ръце над бойниците и викаше така, че се чуваше на цяла миля; чух я и я видях със собствените си очи: едра жена с дълги черни коси; те се вееха сред пламъците. Видях, а и други видяха как мистър Рочестър се показва на покрива; чухме го, че извика: „Бърта!“, а сетне се приближи до нея. И тогава, мадам, тя изпищя, скочи долу и след миг лежеше на пихтия върху плочите.

— Мъртва ли?

— Ами как? Да, мъртва като камъните, които бяха опръскани с мозъка и кръвта ѝ.

— Господи!

— Да, мадам, страшна картина! Той потрепери.

— А после — продължавах упорито да го разпитвам аз.

— Е, после цялата къща изгоря до основи; сега тук-там стърчи по някоя част от стена.

— А друг някой загина ли?

— Не, но може би щеше да е по-добре още някой да загине.

— Кого имате пред вид?

— Бедния мистър Едуард! — възкликна той. — Мислил ли съм, че ще се случи с него такова нещастие! Някои казват, че справедливо е наказан, задето криел, че е женен и искал да се ожени за друга жена, когато жена му била жива. Ала на мен ми е жал за него.

— Но нали казахте, че е жив! — изненадах се аз.

— Да, да; той е жив, но мнозина мислят, че е било по-добре да умре.

— Как? Защо? — Кръвта ми отново се смрази. — Къде е той? — попитах аз. — В Англия ли?

— Да, в Англия; не може да напусне Англия — предполагам, че сега стои все на едно и също място.

В каква агония се гърчеше сърцето ми! А този човек сякаш бе решил да продължи мъките ми.

— Той е съвсем сляп — каза накрая собственикът на странноприемницата. — Да, съвсем ослепя нашият мистър Едуард!

Аз се страхувах от нещо по-лошо. Страхувах се да не е загубил разсъдъка си. Успях да събера сили, за да попитам как го е сполетяло това нещастие.

— Все заради тази негова храброст и дори донякъде заради неговата доброта: не искаше да напусне къщата, докато не излязат всички от нея. Когато слизаше по главните стълби, след като мисис Рочестър се хвърли от покрива, изведнъж се разнесе страшен трясък и всичко рухна. Измъкнаха го изпод развалините жив, но тежко ранен: една греда паднала така, че малко го запазила, но му извадила едното око и му раздробила китката на ръката — мистър Картър, лекарят, трябваше веднага да я отреже. Сетне другото му око се възпали и той ослепя напълно. Сега е съвсем безпомощен — сляп и сакат.

— Къде е той? Къде живее сега?

— Във Фърндийн, той има там друго имение — на около трийсет мили оттук; много глухо място.

— Кой е при него?

— Старият Джон с жена си; мистър Рочестър не пожела да вземе никого другиго. Те казват, че той вече не е човек.

— Имате ли някакво превозно средство?

— Имаме един екипаж, мадам, много удобен екипаж.

— Веднага кажете да впрягат и ако кочияшът ме закара до Фърндийн, преди да мръкне, ще платя и на вас, и на него двойно.

[1] Богини-отмъстителки. — Б.пр. ↑

ТРИДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

Господарската къща във Фърндийн беше стара постройка, не много голяма и без претенции за архитектурен стил, разположена сред гъста гора. Аз преди бях чувала за нея. Мистър Рочестър често споменаваше за Фърндийн и понякога ходеше там. Баща му бе купил това имение заради дивеча, който се въдеше в околността. Мистър Рочестър би дал това имение под аренда, но не можеше да намери арендатор, тъй като то се намирало в глухо и нездравословно място. Затова никой не живееше във Фърндийн и къщата не беше мебелирана с изключение на две-три стаи, в които имаше само най-необходимото, тъй като господарят ги ползуваше през ловния сезон.

Пристигнах във Фърндийн малко преди да мръкне; небето се мръщеше, духаше студен вятър и ръмеше проникващ до костите дъжд. Последната миля изминах пеша, след като бях освободила екипажа и кочияша и бях платила обещаната сума. Къщата не се виждаше, дори когато бях вече много близо до нея — толкова гъста бе мрачната и тъмна гора наоколо. Видях желязна врата с гранитни колони и разбрах, че това е входът. Като минах през нея, аз изведнъж се озовах сред гъсти редици дървета. Обрасла с трева пътека лъкатушеше между чворести, покрити с мъх стволове, под арка от клони. Тръгнах по пътеката, надявайки се скоро да видя сградата на имението, но пътеката се виеше все по-далеч и по-далеч; извивките ѝ сякаш нямаха, край, никъде не се виждаше нито следа от жилище или градина.

Реших, че съм тръгнала по погрешен път и съм се заблудила. В гората, и без това тъмна, беше още по-мрачно по онова време на деня. Озъртах се да намеря друг път, но напразно: навсякъде се виждаха само преплетени клони, здрави като колони дънери, покров от гъсти листа и никъде лъч светлина.

Продължих напред; най-после пред мен засветля, дърветата пооредяха, показва се една ограда, а сетне и къщата, която в здрача на

угасващия ден едва се отличаваше от дърветата — толкова позеленели и обрасли с мъх бяха старите й стени.

Когато влязох през вратичката, заключена само с резе, аз се озовах на една поляна, заобиколена в полукръг от гората. Там нямаше нито цветя, нито лехи; само една широка пясъчна алея, която прекосяваше поляната — и всичко това поставено в масивната рамка на гората. Отпред сградата имаше два островърхи фронтонa; прозорците бяха тесни и с решетки; входната врата беше също тясна, на едно стъпало от земята. Това бе действително „много глухо място“, както се изрази собственикът на „Гербът на Рочестъровци“. Цареше тишина като в черква през делничен ден. Чуваше се само шумоленето на дъжда по листата на дърветата.

„Нима тук живее някой?“ — питах се аз. Да, живееше, защото чух някакъв шум — тясната врата се откряна. После бавно се разтвори, някой излезе и се спря на стъпалото сред полумрака; това беше гологлав мъж. Той протегна ръка, сякаш искаше да провери дали вали. Въпреки здрача аз го познах — това беше моят господар, Едуард Феърфакс Рочестър, никой друг.

Спрях се, затаила дъх, за да го разгледам, оставайки за него, уви, невидима. Срещата беше неочаквана; силната болка възпираше радостта ми, тъй че без мъка се удържах — не възкликнах и не се втурнах напред.

Фигурата му бе все тъй стройна и атлетическа: тялото все тъй право, а косите все тъй гарвановочерни; и чертите му не бяха се изменили, дори не бяха станали по-остри; цяла година страдания не бе могла да изтощи мощните му сили и да съкруши желязното му здраве. Но изразът на лицето се бе променил. На него лежеше печатът на отчаяние и мрачни мисли; мистър Рочестър приличаше на ранен и завързан с верига звяр или хищна птица, чието мрачно уединение е опасно да се нарушава. Пленен орел, чиито очи със златистожълт пръстен по края са избодени от жестока ръка — ето с какво можеше да се сравни този ослепял Самсон.

Навярно ще помислиш, читателю, че съм се уплашила от този страшен в отчаянието си слепец? Ако мислиш така, ти зле ме познаваш. Моята печал беше смекчена от сладката надежда, че скоро ще целуна това мраморно чело и тези устни, тъй мрачно стиснати; но

този миг още не бе настъпил. Реших засега да не се приближавам до него.

Мистър Рочестър слезе от стъпалото и бавно, пипнешком тръгна към поляната. Къде се бе дянала неговата смела походка! Но ето че той спря, сякаш не знаеше накъде да завие. Протегна ръка и клепачите му се разтвориха; втренчено, с усилие той устреми слепия си поглед към небето и амфитеатрално наредените дървета — чувствуваше се, че пред очите му има само непрогледен мрак. Мистър Рочестър протегна дясната си ръка (лявата, сакатата, бе пхнал под дрехата си); той, изглежда, искаше с помощта на осезанието да си представи къде се намира, но ръката му срещна само празно пространство, тъй като дърветата бяха на няколко метра от него. Слепецът се отказа от опита си, скръсти ръце на гърди и застана спокойно и безмълвно на силния дъжд, който валише върху голата му глава. В този миг Джон се появи отнякъде и се приближи до него.

— Хванете се за ръката ми, сър — каза той. — Дъждът много се засили, няма ли да е по-добре да се приберете в къщи?

— Остави ме — беше отговорът.

Джон се отдалечи, без да ме забележи. Мистър Рочестър отново се опита да направи няколко крачки напред, но стъпките му бяха съвсем несигурни. Той напипа пътя си към къщи, прекрачи прага и затвори вратата.

Тогава аз се приближих до къщата и почуках. Отвори ми жената на Джон.

— Здравейте, Мери — рекох аз.

Тя трепна, сякаш видя пред себе си призрак. Успокоих я.

— Нима това сте вие, мис, и сте дошли толкова късно в това усамотено място! — изрече тя на един дъх, в отговор на което аз й стиснах ръката, а сетне я последвах в кухнята, където край буйния огън седеше Джон.

Обясних на двамата накратко, че зная всичко, което се е случило, след като съм напуснала Торнфийлд, и добавих, че съм дошла да видя мистър Рочестър. Помолих Джон да отиде до кантона на пътя, край който бях слязла от екипажа и където бях оставила куфара си; после свалих шапката и шала и попитах Мери мога ли да пренощувам в имението. Като разбрах, че въпреки известни трудности това не е

невъзможно, аз заявих, че оставам. В тази минута откъм всекидневната се разнесе звън.

— Когато влезете при господаря си — казах аз, — кажете му, че иска да го види един човек, който току-що е пристигнал, но не споменавайте името ми.

— Не мисля, че ще ви приеме — отговори тя, — той никого не пуска при себе си.

Когато Мери се върна, аз я попитах какво е казал.

— Искан да знае кой е този човек и защо е дошъл — отвърна тя; после наля вода в една чаша и я сложи на един поднос заедно с няколко свещи.

— Затова ли ви викаше той? — попитах аз.

— Да; той винаги иска да му нося свещи, когато се мръкне, макар че не вижда нищо.

— Дайте ми подноса, ще го занеса аз.

Взех го от нея; тя ми показва вратата на всекидневната. Подносът играеше в ръцете ми; водата се разплиска от чашата; сърцето ми биеше силно и бързо. Мери ми отвори вратата и я затвори след мен.

Всекидневната изглеждаше мрачна: огънят едва тлееше зад решетката на камината; край огъня, облегал глава на високата старомодна камина, стоеше слепият собственик на този дом. Далеч от господаря си, сякаш страхувайки се да не би той, без да иска, да го настъпи, лежеше на хълбок старият Пайлът. Пайлът наостри уши, когато влязох; после скочи и с лай и скимтене се хвърли към мен. Той едва не събори от ръцете ми подноса. Аз оставих подноса на масата, после погалих кучето и тихо казах: „Куш!“ Мистър Рочестър инстинктивно се обърна да види какво става; обаче като не можеше да види нищо, отново изви глава и въздъхна.

— Дай ми водата, Мери — каза той.

Аз се приближих до него, държейки в ръце чашата с водата, която бе останала наполовина. Пайлът вървеше след мен и все още скачаше и скимтеше радостно.

— Какво има? — попита мистър Рочестър.

— Куш, Пайлът! — повторих аз.

Ръката на мистър Рочестър, която поднасяше чашата към устните, остана във въздуха; господарят ми сякаш се заслушваше, после изпи водата и остави чашата настрана.

— Това си ти, Мери, нали?

— Мери е в кухнята — отвърнах аз.

Той бързо протегна към мен ръка, но тъй като не ме виждаше, не можа да ме докосне.

— Кой е това? Кой е това? — повтаряше мистър Рочестър, мъчейки се да ме види със слепите си очи — напразен, безнадежден опит! — Отговаряйте! Говорете! — заповяда той гръмко и властно.

— Искате ли още вода, сър? Разлях половината — казах аз.

— *Кой е това? Какво е това?* Кой говори?

— Пайлът ме позна, Джон и Мери знаят, че съм тук. Току-що пристигнах — отговорих аз.

— Господи! Каква измама на сетивата! Какво сладостно безумие ме обзе!

— Никаква измама, никакво безумие. Трезвият ви ум, сър, няма да допусне самоизмама, а желязното ви здраве — безумие.

— Но къде е тази, която говори? Може би това е само глас? О! *Не мога* да ви видя, но трябва да ви докосна, иначе сърцето ми ще спре и мозъкът ми ще се пръсне. Каквото и да сте или която и да сте, позволете ми да ви докосна, иначе ще умра!

Хванах блуждаещата му ръка и я стиснах с две ръце.

— Това са нейните пръсти! — възкликна мистър Рочестър. — Нейните малки нежни пръсти! Значи, и самата тя е тук!

Мускулестата му ръка се изтръгна от ръцете ми; той ме попипа по ръката, по рамото, по врата, по талията; прегърна ме и ме притисна до себе си.

— Това е Джейн, нали? *Какво е това?* Нейната фигура, нейният ръст...

— И нейният глас — добавих аз. — Тя цялата е тук: и сърцето й е при вас. Да ви благослови бог, сър! Аз съм щастлива, че съм пак тъй близо до вас.

— Джейн Еър!... Джейн Еър! — повтаряше той.

— Да, скъпи мой господарю, аз съм Джейн Еър. Открих ви и се върнах при вас.

— Да вярвам ли? Цяла и невредима? Жива?

— Вие ме докосвате, сър, вие ме държите, и то доста здраво; аз не съм студена като мъртвец, нито безплътна като дух, нали?

— Моята любима е жива! Това, разбира се, е нейното тяло и това е нейното лице! Такова блаженство е невъзможно след всичките ми нещастия. Това е сън; неведнъж сънувах, че я притискам до сърцето си, както сега; че я целувам ей така — и чувствувах, че тя ме обича, вярвах, че тя не ще ме напусне.

— Никога отсега нататък не ще ви напусна, сър.

— „Никога!“ Видение ли казва това? Но аз всеки път се събуждам и разбирам, че това е жалък сън и че съм сам и напуснат от всички, че животът ми е мрачен, самотен и безнадежден, че душата ми е жадна и не мога да утоля жаждата ѝ, че сърцето ми е гладно и не мога да го заситя. Мило, нежно, видение, дошло при мен сега, и ти ще отлетиш както сестрите си; но преди да стане това, целуни ме, прегърни ме, Джейн!

— Ето, сър, и ето!

Аз притиснах устни до неговите някога блестящи, а сега угаснали очи, повдигнах косите му и го целунах и по челото. В миг той сякаш се пробуди, обзет от увереност, че това става в действителност.

— Това си ти, нали, Джейн? Значи, ти се върна при мен!

— Върнах се!

— И не лежиш мъртва в някоя канавка — на дъното на някой поток, нито се скиташ сред непознати хора, отритната от всички?

— Не, сър, сега съм независима жена.

— Независима ли? Какво искаш да кажеш, Джейн?

— Чичо ми, който живееше в Мадейра, умря и ми остави пет хиляди лири.

— О, това вече звучи реално. Това е истинска действителност! — възкликна мистър Рочестър. — Никога не бих сънувал това. И после — слушам нейния глас, оживен и вълнуващ както винаги и както винаги нежен; той радва застиналото ми сърце, той го оживява. Какво казваш, Джейн? Ти си независима жена? Ти си богата?

— Да, сър. Ако не ми дадете възможност да живея при вас, ще си построя жилище до вашето и вечер, когато пожелаете да бъдете с мен, ще идвате в моята всекидневна.

— Но щом си богата, Джейн, несъмнено имаш приятели, които ще те обграждат с внимание и няма да допуснат да се отдадеш на грижи за един сляп нещастник.

— Казах ви вече, сър, че съм и независима, и богата; аз сама съм си господарка.

— И ще останеш при мен?

— Разбира се, стига да не възразите против това. Ще бъда ваша съседка, ще се грижа за вас, ще бъда ваша икономка. Виждам, че сте самотен: ще бъда ваша компаньонка — ще ви чета, ще се разхождам с вас, ще седя до вас, ще ви прислужвам, ще бъда за вас очи и ръце. Не скърбете повече, скъпи мой господарю — няма да бъдете повече самотен, докато съм жива.

Той не отговори; изглежда, беше потънал в някакви сериозни мисли; ето че въздъхна, полуотвори уста, сякаш искаше да каже нещо, и отново я затвори. Почувствувах известно смущение. Може би твърде бързо се бях освободила от условностите и той също като Сейнт Джон смяташе за нередно странното ми твърдение. Всъщност аз му предложих това, очаквайки, че ще изяви желание да се ожени за мен. Очаквах, бях уверена, че ще постъпи така. Но тъй като мистър Рочестър не продума нито дума за това и ставаше все по-мрачен, дойде ми наум, че навярно съм сгрешила и съм изпаднала в глупаво положение; затова започнах лекичко да се изплъзвам от обятията му — но той още по-здраво ме притисна до себе си.

— Не, не, Джейн, не бива да си отиваш! Не! Докоснах се до теб, слушах гласа ти, изпитах прелестта на твоята близост, сладостта на твоята утеха; не мога да се лиша от тези радости. Тъй малко ми остана от всичко в живота — ти трябва да бъдеш при мен. Нека ми се присмиват, нека ме наричат безумец, егоист — не искам да зная за това! Душата ми жадува за теб и трябва да я удовлетвори, иначе тя жестоко ще отмъсти на тялото ми.

— Добре, сър, ще остана при вас; нали вече обещах.

— Да, но обещавайки да останеш при мен, ти имаш пред вид едно, а аз — друго. Може би си решила да бъдеш при мен неотлъчно, да ходиш все с мен като малка нежна болногледачка (нали ти си добра и великодушна и си готова да принесеш себе си в жертва на този, когото съжаляваш) и аз, разбира се, трябва да се задоволя с това. Вероятно сега трябва да изпитвам към теб само бащински чувства. Така ли мислиш, Джейн? Хайде, кажи ми!

— Ще мисля това, което искате, сър; готова съм и да бъда само ваша болногледачка, щом то ви харесва повече.

— Но ти не можеш да бъдеш моя болногледачка цял живот, Джанет. Ти си млада, ти, разбира се, един ден ще се омъжиш.

— Не ме е грижа за това.

— Трябва да те е грижа, Джанет. Ако бях такъв, какъвто бях преди, бих те накарал да се погрижиш, но... сега съм само една сляпа грамада от плът!

Той отново стана мрачен. Аз, напротив, се ободрих и почувствувах нов прилив на смелост: последните му думи ми подсказаха в какво вижда трудност той и тъй като това за мен не беше трудност, смущението ми се разсея. Продължих разговора по-бодро.

— Време е някой да се заеме с вас и да ви придаде отново човешки вид — казах аз, пригласяйки пораслата му, отдавна неподстригвана коса, — тъй като виждам, че сте се превърнали в лъв или някакво друго хищно животно. Тук сред тези гъсти лесове ми приличате на Навуходоносор в диво състояние, косите ви са като орлови пера; не обърнах внимание дали и ноктите ви са станали орлови.

— На тази ръка нямам нито пръсти, нито нокти — отвърна той, като измъкна от пазвата си осакатената си ръка и ми я показа. — Само едно чуканче. Отвратителна картина! Нали, Джейн?

— Жал ми е, като я гледам; жал ми е да гледам и вашите очи, и белега от изгаряне на челото; но най-лошо от всичко е това, че човек рискува силно да се привърже към вас дори само за това, а то би могло съвсем да ви разглези.

— Мислех, че ще изпиташ отвращение, Джейн, когато видиш тази ръка и белезите на лицето ми.

— Тъй ли мислехте? Да не сте посмели да ми говорите така, защото ще си разваля мнението за вас. Сега ще ви оставя за минутка, за да разпаля огъня в камината. Можете ли да различите огъня, когато е силен?

— Да, с дясното си око виждам светлина като червеникаво петно.

— А светлините на свещите?

— Много мътно — като светъл облак.

— А виждате ли мен?

— Не, фейо моя; но безкрайно съм щастлив дори само от това, че те чувам и чувствавам до мен.

— Кога вечеряте?

— Изобщо не вечерям.

— Но сега трябва да вечеряте. Аз съм гладна и съм сигурна, че и вие сте гладен, но забравяте това.

Извиках Мери и скоро стаята придоби по-приятен вид; приготвих на мистър Рочестър вкусна вечеря. Бях в радостно настроение и весело и непринудено разговарях с него по време на вечерята и дълго след това. Не се въздържах, не потисках веселостта и живостта си — когато бях с него, аз се държах напълно свободно, тъй като знаех, че му харесвам; всичко, което говорех или вършех, изглежда, го тешеше и възвръщаше към живот. Благословена мисъл! Тя сякаш пробуди за светлина и радост цялото ми същество. В присъствието на мистър Рочестър живеех пълноценен живот, както и той, когато бях при него. Въпреки слепотата усмивка озаряваше лицето му; на него сияеше радост, чертите му сякаш се смекчиха и станаха по-приветливи.

След вечеря мистър Рочестър ме заразително къде съм живяла, какво съм правила и как съм го открила, но аз му отговорих съвсем кратко: беше много късно, за да му разказвам подробности тази вечер. Освен това се страхувах да не засегна в душата му някоя чувствителна струна, да не докосна някоя прясна рана; единствената ми цел сега беше да го ободря. Това ми се удаде, но той беше весел само в известни моменти. Щом разговорът се прекъсна за миг, мистър Рочестър ставаше неспокоен, протягаше ръка, докосваше ме и казваше: „Джейн!“ По едно време той попита:

— Човешко същество ли си, Джейн! Уверена ли си в това?

— Твърдо съм уверена, мистър Рочестър.

— Как можа тогава в тази тъмна и мрачна вечер тъй внезапно да се озовеш край самотното ми огнище? Протегнах ръка, за да взема чаша вода от прислужницата, а чашата ми подаде ти; запитах кой е, очаквайки, че ще ми отговори жената на Джон, а чух твоя глас.

— Защото вместо Мери, с подноса влязох аз.

— Какво вълшебно очарование се крие в този час, който сега прекарвам с теб! Никой не знае какво мрачно, отчаяно, безнадеждно съществуване влачих тук дълги месеци, без да върша нещо, без да очаквам нещо, без да различавам деня от нощта, чувствайки само студ, когато угасваше камината, и глад, когато забравях да се нахраня; а после следваше безкрайна печал и понякога — лудешко желание да

срещна отново моята Джейн. Да, аз по-силно желях нейното връщане, отколкото връщането на зрението ми. Нима е истина, че Джейн е при мен и казва, че ме обича? И дали не ще си отиде също тъй внезапно, както дойде? Страхувам се, че утре няма да я намеря.

Бях уверена, че и най-простата забележка на практическа тема ще го отвлече от тревожните мисли. Като прекарах ръка по веждите му, аз забелязах, че са обгорени, и казах, че трябва да направи нещо, за да пораснат отново и да станат пак широки и черни.

— Защо да се разкрасявам, мой добродетелен дух, когато в някой съдбоносен миг ти отново ще ме напуснеш — ще изчезнеш като сянка неизвестно къде и ще се скриеш от мен навеки?

— Имате ли у себе си гребен, сър?

— Защо ти е, Джейн?

— За да среща тази космата черна грива. Отблизо просто изглеждате страшен. Наричате ме фея; вие пък ми приличате на вампир.

— Страшен ли съм, Джейн?

— Много, сър; винаги сте си били такъв, знаете това.

— Хм! Където и да си живяла през времето, когато бе далеч от мен, виждам, че не си загубила лошия си характер.

— Живях сред чудесни хора, далеч по-добри от вас, сто пъти по-добри; вие не сте и сънували техните идеи и възгледи — толкова изтънчени и възвишени са те.

— При кого си живяла, дявол да го вземе?

— Ако продължавате така да се въртите, ще ви оскубя цялата коса и тогава мисля, че ще престанете да се съмнявате дали съм привидение.

— При кого живя, Джейн?

— Тази вечер няма да изтръгнете нищо от мен, сър; трябва да почакате до утре; щом не разкажа докрай историята си, това ще ви гарантира, че утре на закуска ще дойда отново, за да я довърша. Прочее следващия път ще се явя при вас не само с чаша вода — ще ви донеса поне едно яйце, пък може и пържена шунка.

— Ах ти, хитро дяволче! Фея и същевременно простосмъртно същество! Караш ме да се чувствам така, както не съм се чувствувал цяла година. Ако Саул имаше на разположение не Давид, а теб, злият дух щеше да бъде изгонен без помощта на арфа.

— Ето, сър, вие сте сресан и имате приличен вид. Сега ще ви оставя: цели три дни пътувах и съм уморена. Лека нощ!

— Само една дума, Джейн! Там, където си живяла, само жени ли имаше?

Аз се разсмях и избягах. Като се качвах по стълбите, продължавах да се смея. „Добра идея — казах си аз лукаво; — изглежда, намерих средство, с което да го излекувам за известно време от меланхолията.“

На другия ден мистър Рочестър стана много рано — чувах как се разхожда из стаите. Щом Мери слезе долу, той попита:

— Мис Еър тук ли е? — После прибави: — В коя стая я настанихте? Не е ли влажно там? Станала ли е вече? Иди я попитай не ѝ ли трябва нещо и кога ще слезе долу!

Слязох в столовата веднага щом ми се стори, че е време за закуска. Влязох безшумно, за да му се полюбувам, преди той да открие присъствието ми. Мъчно ми беше, като гледах как този силен дух е скован от физическия недостатък. Мистър Рочестър седеше в креслото си неподвижно, но не и спокойно: явно очакваше нещо; на енергичното му лице лежеше отпечатъкът на присъщата му вече печал. Изражението му ми напомняше изгаснала лампа, която чака отново да я запалят, но, уви, той не беше в състояние сам да запали пламъка на оживлението: за това му трябваше нечия помощ! Бях решила да бъда весела и безгрижна, но безпомощността на този силен човек ме трогна до дъното на душата ми; все пак аз се приближих до него и заговорих, колкото можех по-безгрижно.

— Днес утрото е слънчево, сър — казах аз. — Дъждът престана и сега времето е много приятно. Скоро ще излезем на разходка.

Пробудих у него пламъка на живота. Лицето му засия.

— О, ти вече си тук, моя сладкопойна птичко! Ела при мен. Не си заминала, не си изчезнала, нали? Преди час слушах как една от твоите сестри пееше, литнала високо над гората; но в песента ѝ не намерих радост, тъй както не мога да намеря радост и в лъчите на изгряващото слънце. Цялата музика на света за мен се крие в гласа на моята Джейн (добре, че по природа тя не е мълчалива); а слънцето изгрява за мен само когато тя се появи.

Като чух от устата му това признание, аз се просълзих: сякаш той бе вързан с верига за крака царски орел, принуден да моли едно

врабче да му носи храна. Обаче нямах намерение да плача; изтрих солените сълзи и се заех да приготвя закуската.

Прекарахме на чист въздух почти цялата сутрин. Изведох го от влажната девствена гора сред простора на веселите поля; разказах му как блести зеленината, колко са свежи цветята и живите плетове, как ослепително сияе небесният лазур. Избрах за него хубаво място на сянка — там имаше един сух пън — и не се възпротивих, когато той, като сядаше, ме сложи на коленете си. Защо трябваше да му отказвам, щом и двамата бяхме по-щастливи заедно, отколкото разделени? Пайлът легна до нас; наоколо бе тихо. Като ме притисна силно в обятията си, мистър Рочестър изведнъж заговори:

— Ах ти, жестоки беглецо! О, Джейн, не можеш да си представиш какво преживях, като разбрах, че си избягала от Торнфийлд и си изчезнала безследно и когато, като огледах стаята ти, се убедих, че не си взела със себе си нито пари, нито ценности! Бисерната огърлица, която ти бях подарил, стоеше в кутията си; куфарите ти бяха заключени и завързани, както бе ги приготвила за сватбеното пътешествие. „Какво ще прави любимата ми съвсем сама и без пари?“ — питах се аз. Наистина какво е правила тя? Разкажи ми сега.

Като отстъпих пред молбата му, аз почнах да му разказвам всичко, което се бе случило през изминалата година. Доста смекчих краските, когато описвах трите дни на скитане и глад, страхувайки се да не му причиня излишно безпокойство, но и малкото, което му казах, нарани преданото му сърце по-дълбоко, отколкото предполагах.

Мистър Рочестър каза, че не трябвало да го напускам така без никакви средства за живот; трябвало да му съобщя намеренията си, трябвало да му се доверя; той никога нямало да ме принуди да стана негова любовница. Макар понякога да се гневял в отчаянието си, твърде много ме обичал, за да стане мой тиранин; щял на драго сърце да ми даде половината си състояние, без да получи в замяна дори една целувка, само да не се скитам сама, без нийде никого, по широкия свят. Бил уверен, че съм му разказала далеч не всичко за страданията си.

— Е, каквито и да бяха страданията ми, те продължиха кратко време — отговорих аз и сетне почнах да му разказвам как са ме приели в Муърхаус, как съм станала учителка, как съм спечелила наследството, как съм открила роднините си и прочее. Разбира се,

името на Сейнт Джон Ривърс често се споменава в разказа ми. Това веднага привлече вниманието на мистър Рочестър и когато свърших, то определи по-нататъшната линия на разговора ни.

— И тъй, този Сейнт Джон е твой братовчед, нали?

— Да.

— Ти често споменава за него: харесва ли ти?

— Той е много добър човек, сър. Не можеше да не ми бъде симпатичен.

— Добър човек ли? Това сигурно значи, че той е някой уважаван, благовъзпитан петдесетгодишен мъж.

— Сейнт Джон е само на двадесет и девет години, сър.

— Jeune encore^[1], както казват французите. Е, той сигурно е бил нисък, флегматичен и грозноват? Човек, който може да се похвали по-скоро с липса на пороци, отколкото с изобилие на качества?

— Този човек притежава неизчерпаема енергия. Целта на живота му са големите, възвишени дела.

— А по отношение на ума? Сигурно не блести с нещо особено. Искане да каже нещо хубаво, но говори тъй дълго, че ти омръзва да го слушаш, нали?

— Напротив, той не говори много, сър, но всяка негова дума попада в целта. Има необикновен ум — може би не гъвкав, но буден.

— Значи, той е способен човек?

— Много способен.

— И образован, нали?

— Сейнт Джон е човек с обширни и дълбоки познания.

— Ти като че ли каза, че не ти харесвало държането му. Сигурно е някакъв надут и педантичен пастор.

— Не съм казвала нищо за държането му, но ако то не ми харесваше, това щеше да значи, че имам твърде лош вкус; Сейнт Джон е изискано вежлив, спокоен — с една дума, истински благородник.

— А външността му?... Забравих как ми го описа; навярно той е някакъв орфан свещеник с бяла яка, стегната като въже около врата му, който ходи сякаш на кокили с високите си обувки с дебели подметки.

— Сейнт Джон се носи с вкус. Той е красавец — висок рус мъж със сини очи и гръцки профил.

— (Настрана.) Дяволите да го вземат! (И към мен.) Харесваше ли ти, Джейн?

— Да, мистър Рочестър, харесваше ми; но вие вече ме питахте за това.

Аз безспорно разбирах накъде бие събеседникът ми. У него се бе събудила ревността; тя го хапеше, но отровата ѝ бе целителна: отвлечаше го от болката, причинявана от жилото на меланхолията. Затова не бързах да хипнотизирам тази змия.

— Няма ли да слезеш от коленете ми, мис Еър? — бе следващата малко неочаквана забележка.

— Защо, мистър Рочестър?

— Нарисуваният от теб образ представлява доста рязък контраст с мен. Ти описа един пленителен Аполон; той царува в твоята фантазия — висок, рус, синеок, с гръцки черти. А пред тебе е Вулкан — грубият ковач, мургав, широкоплещест и при това сляп и с една ръка.

— Това не ми е идвало на ума, но вие действително сте същински Вулкан, сър.

— Щом е така, госпожице, можеш да се махаш; но преди да си вървиш (мистър Рочестър още по-силно ме сграбчи), бъди така любезна да ми отговориш на два-три въпроса.

Той замълча.

— Какви въпроси, мистър Рочестър?

Тогава последва същински разпит:

— Когато Сейнт Джон те направи учителка в Мортън, той още не знаеше, че си му братовчедка, нали?

— Не знаеше.

— Често ли се виждахте с него? Той сигурно понякога се отбиваше в училището.

— Всеки ден.

— И одобряваше работата ти, Джейн, нали? Зная, ти си вършила всичко безупречно — нали си такова умно създание.

— Да, той я одобряваше.

— И, разбира се, откри у теб много достойнства, за които не бе и подозирал. Ти имаш някои необикновени качества.

— Не зная дали е действително така.

— Казваш, че си живяла в малка къщичка до училището.
Посещавахте ли те той понякога там?

— От време на време.

— Вечер ли?

— Една-две вечери.

Настъпи пауза.

— А колко време стоя при него и сестрите му, след като се установи вашето родство?

— Пет месеца.

— Дълго ли прекарваше Ривърс във вашата компания — твоята и на сестрите му?

— Дълго; всекидневната служеше и на него, и на нас за стая за занимания; той седеше на бюрото си до прозореца, а ние — на масата.

— И много ли се занимаваше?

— Много.

— С какво?

— С индустански език.

— А какво правеше ти в това време?

— Отначало учех немски.

— С него ли?

— Той не знае немски.

— С нищо ли не се занимавахте заедно?

— Малко с индустански.

— Ривърс ли те учеше индустански?

— Да, сър.

— И сестрите си ли учеше?

— Не.

— Само теб ли?

— Само мен.

— По твое желание ли?

— Не.

— Той ли поиска да те учи?

— Да.

Отново настъпи пауза.

— А защо е намислил това? За какво ти е потрябвал индустански?

— Сейнт Джон искаше да замина с него за Индия.

— Аха! Ето че долових същността на тази работа. Искал е навярно да се ожени за теб.

— Да, искаше.

— Това не е вярно, то е дръзка измислица — за да ме дразниш!

— Моля да ме извините, но това е самата истина: той поиска това няколко пъти, и то с настойчивост, която би могла да се сравнява само с вашата.

— Мис Еър, повтарям: можеш да си вървиш. Колко пъти трябва да кажа това? Защо упорито продължаваш да седиш на коленете ми, когато те помолих да си вървиш?

— И тук ми е добре.

— Не, Джейн, не може да ти е добре тук, сърцето ти е далеч — то е при онзи, братовчеда ти Сейнт Джон. А аз, глупакът, мислех, че моята малка Джейн е само моя! Вярвах, че тя продължава да ме обича и след като ме напусна — капка мед в море от горчилка. Макар да бяхме дълго разделени, макар да оплаквах горчиво нашата раздяла, аз никога не бих допуснал, че тази, за която толкова тъгувах, е обикнала друг! Но няма смисъл да тъжа. Остави ме, Джейн, върви да се омъжиш за Ривърс!

— Щом е така, сър, отблъснете ме, прогонете ме, но аз сама никога не ще ви напусна.

— Джейн, толкова ми е скъп гласът ти; той отново възкресява у мен надеждата, той е така правдив. Спомня ми онова, което беше преди година. Забравям, че си свързана с други връзки. Но аз не съм такъв безумец... върви...

— Къде да вървя, сър?

— По своя път; с мъжа, който си си избрала.

— Кой е той?

— Ти знаеш — онзи Сейнт Джон Ривърс.

— Той не ми е мъж и никога не ще ми бъде мъж. Сейнт Джон не ме обича; не го обичам и аз. Той обичаше (*посвоему*, не така, както вие можете да обичате) една красива млада девойка на име Розамънд. Поисква да се ожени за мен само защото ме смяташе подходяща за съпруга на мисионер, за което другата никак не подхожда. Той е добър човек с възвишена душа, но е суров, а с мен бе и студен като айсберг. Никак не прилича на вас, сър; не се чувствах щастлива край него, до него и с него. В душата му няма за мен нито снизходителност, нито

нежност. Не го привлича дори младостта ми. Той цени у мен само някои полезни морални качества. Нима трябва да ви напусна, сър, и да отида при него?

Неволно трепнах и инстинктивно се притиснах до слепия си, но обичан господар. Той се усмихна.

— Как, Джейн? Истина ли е това? Нима отношенията между теб и Ривърс са наистина такива?

— Без съмнение, сър. О, няма защо да ревнувате! Просто исках малко да ви подразня, за да ви отвлека от печалните мисли: реших, че гневът е по-полезен за вас от скръбта. Но щом ви е толкова скъпа моята любов, успокойте се. Ако само знаехте *колко ви обичам*, щяхте да бъдете горд и доволен. Цялото ми сърце ви принадлежи, сър! То е ваше и ще остане ваше, дори злата съдба да пожелае навеки да ме раздели с вас.

Мистър Рочестър ме целуна, но отново лицето му се помрачи от болезнени мисли.

— Жалък слепец! Инвалид! — промърмори той печално.

Аз го милвах, мъчейки се да го утеша. Знаех за какво мисли и исках да заговоря вместо него, но не смеех. Той отвърна лице за миг и видях как изпод спуснатите му клепачи се отрони сълза и потече по мъжественото му лице. Сърцето ми се сви.

— Приличам на стария, поразен от гръмотевицата кестен в овощната градина на Торнфийлд — заговори той след малко. — И какво право има такава развалина да иска пролетната зеленина да я покрие със свежест?

— Вие съвсем не сте развалина, сър, и не сте дърво, поразено от гръмотевица; вие сте голям, раззеленил се дъб. Цветята ще растат край вашия ствол независимо от вашето желание, тъй като обичат благодатната ви сянка; растейки нагоре, те ще се притиснат до вас и ще ви обвият, защото във вашата сила ще намерят здрава опора.

Мистър Рочестър отново се усмихна. Думите ми го утешиха.

— Имаш пред вид приятелите, нали, Джейн — попита той.

— Да, приятелите — отговорих аз доста неуверено, тъй като имах пред вид нещо по-голямо от приятелството, но не можах да намеря подходящата дума. Мистър Рочестър ми дойде на помощ.

— Ах, Джейн! Но аз искам да имам жена!

— Наистина ли, сър?

— Да. Това учудва ли те?

— Разбира се, тъй като още нищо не сте ми говорили за това.

— Неприятна новина ли е за теб?

— Зависи от обстоятелствата, сър, зависи от вашия избор.

— Ще го направиш заради мене, Джейн. Аз ще се подчиня на твоето решение.

— В такъв случай, сър, изберете *тази, която ви обича най-много*.

— Е, тогава ще избира *тази, която обичам най-много*. Джейн, ще се омъжиш ли за мен?

— Да, сър.

— За нещастния слепец, когото ще трябва да водиш за ръка?

— Да, сър.

— За инвалида, двадесет години по-стар от теб, когото ще трябва постоянно да съпровождаш?

— Да, сър.

— Наистина ли, Джейн?

— Казвам самата истина, сър.

— О, любима моя! Бог да те възнагради и благослови!

— Мистър Рочестър, щом съм извършила едно добро дело, щом ме е осенила една добра мисъл, щом съм се молила искрено и горещо, щом съм се стремилa към това, което е справедливо — сега съм възнаградена! Да бъда ваша жена, за мен е върхът на земното щастие.

— Защото намираш радост в жертвата.

— В жертвата ли? Какво жертвувам аз? Глада и напрежението, а в замяна получавам богата трапеза и задоволство. Нима това, че мога да прегърна този, който ми е мил, да целуна този, когото обичам, да се облегна на този, комуто се доверявам, значи да направя жертва? Ако е така, то, разбира се, може да се смята, че намирам радост в жертвата.

— И ти си готова да търпиш недъгавостта ми, Джейн, да се примириш с това, че съм сакат?

— За мен вие сте си пак същият, сър. Сега, когато действително мога да ви бъда полезна, аз ви обичам повече, отколкото преди, когато от висотата на вашето величие искахте само да ме дарявате и покровителствувате.

— Досега ми бе противна всякаква помощ — когато ме водеха за ръка, — а сега чувствавам, че това ще ми бъде приятно. Беше ми

неприятно да ме води човек, комуто плащам, но е цяло удоволствие да чувствам ръката си стисната от малките пръстчета на Джейн. Предпочитах пълната самота, отколкото постоянната зависимост от някаква прислуга; ала нежната грижа на Джейн ще бъде за мен неизчерпаем извор на радост. Аз обичам Джейн, но обича ли ме и тя?

— С цялото си същество, сър.

— Щом е така, няма какво повече да чакаме: трябва веднага да се венчаем.

Той бе развълнуван и говореше с плам, у него се пробуждаше предишната разпаленост.

— Трябва да се свържем в една плът, Джейн, без да отлагаме това; необходимо е само да вземем разрешение да встъпим в брак и се венчаем.

— Мистър Рочестър, чак сега забелязах, че слънцето е много ниско на запад и че Пайлът е отишъл в къщи да обядва. Дайте да видя часовника ви.

— Закачи го на колана си, Джанет, и нека той остане у теб; нямам нужда от него.

— Вече е към четири часа, сър. Не сте ли гладен?

— След два дни трябва да стане сватбата ни, Джейн. Сега не трябва нито специални дрехи, нито скъпоценности — всичко това пет пари не струва.

— Слънцето изсуши дъждовните капки, сър. Вятърът стихна и стана много задушно.

— Знаеш ли, Джейн, на врата ми под ризата виси твоята бисерна огърлица. Нося я от деня, когато загубих единственото си съкровище — като спомен за теб.

— Ще се върнем в къщи през гората, това е най-сенчестият път.

Но той продължаваше да развива мисълта си, без да обръща внимание на думите ми.

— Джейн, ти сигурно ме смяташ за невярващ, но сърцето ми сега е изпълнено с благодарност към всеблагия бог, даряващ радост на тази земя. Неговият взор вижда по-далеч от нашия; бог съди по-мъдро от нас. Аз постъпих лошо. Исках да опетня моето невинно цвете, да наруша с греховното си дихание чистотата му. Всемогъщият ми го отне. В упорството си аз едва не проклех божие то изпитание; вместо да се преклоня пред волята на небето, аз го предизвиках на двубой.

Божествената присъда се изпълни: постигнаха ме нещастия, бях на косъм от смъртта. Божиите наказания бяха сурови, едно от тях завинаги ме усмири. Знаеш как се гордеех със силата си — но къде е тя сега, когато трябва да прибягвам до чужда помощ като някое слабо дете? Едва напоследък, Джейн, съвсем напоследък почнах да виждам и намирам в съдбата си пръст божи. Почнах да изпитвам угризение на съвестта, разкаяние, желание да се помиря с твореца. Понякога се молах — това бяха много кратки, но много искрени молитви.

Преди няколко дни... не, мога да кажа точно кога — преди четири дни, в понеделник през нощта, — изпаднах в странно настроение: безумното ми отчаяние и мрачността се смениха с тъга и печал. Отдавна ми се струваше, че щом не мога никъде да те открия, значи, че си умряла. Същата нощ, вероятно между единадесет и дванадесет, преди да си легна, почнах да моля бога, ако му е угодно, по-скоро да ми вземе живота и да заведе душата ми в онзи свят, където все пак има надежда да срещна Джейн.

Седях в стаята си край отворения прозорец; беше ми приятно да дишам благоухания нощен въздух; наистина не виждах звездите, а луната представляваше за мен само светло, неясно петно. Аз тъгувах за теб, Джанет! О, аз тъгувах за теб духом и телом. Обзет от тъга и смирение, питах бога не съм ли изтърпял вече достатъчно мъки, отчаяния и болки и не ще ли мога отново да изпитвам блаженство и мир. Признах, че всичко, което ме бе сполетяло, съм заслужил, но се съмнявах ще ми стигнат ли силите за нови страдания. Молах го — и ето че от устните ми неволно се изтръгна името — алфата и омегата на сърдечните ми желания: „Джейн! Джейн! Джейн!“

— И вие произнесохте тези думи гласно?

— Да, Джейн. Ако някой ме чуеше, щеше да помисли, че съм луд — с такава стихийна сила се изтръгнаха от устата ми тези думи.

— И това е било миналия понеделник, около полунощ?

— Да, но времето не е важно; най-странното е онова, което последва. Ще ме помислиш за суеверен — наистина в жилите ми има и винаги е имало известно суеверие, но въпреки всичко онова, което чух тогава и за което ще разкажа сега, е истина.

Когато възкликнах: „Джейн! Джейн! Джейн!“, един глас, не мога да кажа откъде долетя, но зная чий бе той, отговори: „Идвам! Чакайте ме!“ — и след миг вятърът донесе думите: „Къде сте?“

Бих искал да ти предам картината, видението, което предизвика у мен този възглас; обаче е трудно да се изрази това с думи. Фърндийн, както виждаш, е обкръжен от гъста гора и всеки звук тук се губи и замира без ехо. Но думите „Къде сте?“ бяха произнесени като че ли сред планини, тъй като ги чух сякаш повторени от планинско ехо. И ми се стори, че някакъв по-свеж прохладен вятър погали челото ми; стори ми се, че срещам Джейн в дива, пустинна местност. Духовно ние сигурно сме се срещнали. По това време ти, Джейн, несъмнено си спала дълбоко. Може би душата ти е напуснала обвивката си и е тръгнала да утешава моята — защото гласът беше твойт и това е толкова вярно, колкото е вярно, че съм жив!

Ти знаеш, читателю, че тъкмо в понеделник около полунощ аз чух тайнствения зов; точно със същите думи му бях отвърнала. Изслушах разказа на мистър Рочестър, но не казах нищо. Съвпадението беше тъй необяснимо и тъй поразително, че не биваше да говоря за него или да го коментирам! Това неизбежно би оставило най-дълбоки следи в душата на събеседника ми; а тази душа, която поради преживените нещастия имаше особена склонност към мрачни настроения, не се нуждаеше сега от тъмната сянка на свръхестественото. И тъй, аз стаих всичко това в сърцето си.

— Сега — продължи господарят ми — ти вече не ще се чудиш защо, когато тъй неочаквано се появи пред мен снощи, трудно можех да повярвам, че не си видение и че не си само глас, който ще замре и ще се стопи в тишината, както замряха тогава шепотът и планинското ехо. Сега благодаря на бога! Зная, че ти си действително тук. Да, аз му благодаря!

Той благоговейно свали шапка и навел надолу слепите си очи, коленичи и произнесе беззвучна молитва. Чух само последните й думи:

— Благодаря на твореца, че в съдните дни ми напомни за милостта си. Смирено моля своя изкупител да ми даде сили да вода занаят по-чист живот от този, който съм водил досега.

После той ми протегна ръка, за да го поведе. Хванах тази скъпа ръка и я притиснах за миг до устните си, а после мистър Рочестър я облегна на рамото ми; тъй като бях много по-ниска от него, аз едновременно му служех и за опора, и за водач. Навлязохме в гората и се упътихме към къщи.

[1] Още млад (фр.). — Б.пр. ↑

ТРИДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Читателю, аз станах негова жена. Венчавката мина съвсем без шум: присъствувахме само той и аз, свещеникът и псалтът. Когато се върнахме от черквата, аз се упътих към кухнята, където Мери готвеше обеда, а Джон чистеше ножовете, и казах:

— Мери, тази сутрин се венчах за мистър Рочестър.

Икономката и мъжът ѝ бяха кротки, флегматични хора, на които можеше по всяко време спокойно да съобщиш най-невероятната новина, без да рискуваш да чуеш някакви пискливи възклицания и да бъдеш отрупана с въпроси. Мери обаче ме погледна с изненада; лъжицата, с която поливаше със сос две печени пилета, остана във въздуха, а през това време Джон спря да чисти ножовете. Като се наведе отново над пилетата, Мери само каза:

— Венчахте ли се, мис? Чудесно! — И не след дълго прибави: — Видях, че отидохте някъде с господаря, но не знаех, че отивате в черква да се венчавате. — Като каза това, тя продължи работата си.

Когато се обърнах към Джон, видях, че се е ухилил до уши.

— Казвах на Мери, че така ще стане — рече той. — Досещах се, че мистър Едуард е намислил нещо такова (Джон беше стар прислужник и познаваше господаря си още от времето, когато той е бил най-малкият в семейството, затова често го наричаше по име). Знаех си, че няма да чака дълго. Е, според мен, добре е направил. Желая ви щастие, мис! — И той се поклони почтително.

— Благодаря, Джон. Мистър Рочестър ме помоли да предам това на вас и на Мери. — Аз пхнах в ръката му една банкнота от пет лири и веднага излязох от кухнята. Като минах след малко покрай вратата на кухнята, чух думите.

— Тя му подхожда повече от която и да била важна дама. — А сетне: — Вярно, не е хубавица, но никак не е глупава и сърцето ѝ е добро; пък той — за него тя е първа хубавица.

Веднага писах в Муърхаус и в Кеймбридж, за да съобщя за тази промяна в живота си и да обясня на какво се дължи тя. Даяна и Мери одобриха напълно постъпката ми. Даяна писа освен това, че щом завърши меденият месец, ще дойде да ме види.

— По-добре да не чака дотогава, Джейн — каза мистър Рочестър, когато му прочетох писмото ѝ, — защото в такъв случай кой знае докога ще чака; меденият ни месец ще продължи до края на нашия живот и лъчите му ще угаснат чак когато един от нас угасне.

Не зная как бе приел тази вест Сейнт Джон: той не отговори на писмото, в което му съобщавах за брака си. Обаче след половин година ми писа; наистина не споменавахе нищо за мистър Рочестър и за сватбата ми. Писмото му беше със сдържан тон, но макар и много сериозно, беше любезно. Оттогава си пишем с него писма не много често, но редовно; той смята, че съм щастлива, и вярва, че не съм от тези, които живеят без бога и са погълнати само от земни интереси.

Ти още не си забравил малката Адел, нали, читателю? Аз нито за миг не я забравих. Скоро след венчавката поисках от мистър Рочестър разрешение да посетя Адел в училището, където я бе настанил той. Силно ме трогна голямата радост, с която тя ме посрещна. Момичето изглеждаше бледо и слабо; то се оплака, че животът в пансиона е тежък. И действително порядките в това заведение се оказаха прекалено строги, а методите на обучение твърде сурови за едно дете на нейната възраст; ето защо аз си я взех в къщи. Имах намерение отново да стана нейна гувернантка, но скоро разбрах, че това е невъзможно. Времето и грижите ми принадлежаха другиму — мъжът ми толкова се нуждаеше от тях! Затова потърсих и намерих по-подходящо училище близо до нашето имение, където можех често да навещавам Адел и понякога да я вземам в къщи. Грижех се тя да има всичко необходимо и скоро момичето свикна с режима в това училище, почувствува се напълно щастливо и започна да бележи бързи успехи в учението. С течение на времето доброто английско възпитание в значителна степен премахна лошите ѝ френски навици; и когато Адел завърши училището, аз намерих в нейно лице приятна и мила компаньонка — будна, добра и скромна. С вежливостта си и вниманието си към мен тя отдавна ми се отплати за всяка малка добрина, която ѝ бях направила някога.

Моето повествование наближава края си. Още няколко думи за семейния ми живот и за съдбата на тези, чиито имена са се срещали по-често в разказа ми, и завършвам.

Изминаха десет години, откак се омъжих. Зная какво значи да живееш само за човека и с човека, когото обичаш повече от всичко на света. Смятам се безкрайно щастлива и щастието ми не може да се изрази с думи. Нито една жена в света не е принадлежала тъй всецяло на мъжа си — бях за него нещо повече от кръв от кръвта и плът от плътта му. Едуард никога не ми омръзна, нито пък аз на него, както никога не би ни омръзнал пулсът, който бие в гърдите ни; затова сме винаги заедно. Да бъдем заедно за всеки от нас значи да се чувствава тъй свободно, както когато е сам, и тъй весело, както когато е в компания. По цял ден разговаряме и разговорите ни са така оживени, сякаш мислим на глас. Аз напълно му се доверявам, а и той на мен. Характерите ни напълно си подходат, затова живеем в пълно съгласие.

През първите две години на нашия съюз мистър Рочестър бе все още сляп. Може би това обстоятелство ни сближи толкова и ни свърза тъй здраво — нали бях тогава неговото зрение, както досега си оставам неговата дясна ръка! Аз бях в буквален смисъл на думата (както той често ме наричаше) зеница на очите му. Мистър Рочестър виждаше природата и четеше книги чрез мен; никога не се уморявах да гледам заради него и да му описвам полята, дърветата, градовете, реките, облаците, слънчевите лъчи — всичко, което ни заобикаляше; да го осведомявам за времето; да доверявам на слуха му това, което бе недостъпно за очите му. Никога не ми омръзна да му чета, да го водя там, където искаше, и да върша за него това, за което ме молеше. И тези услуги ми доставяха пълна радост, възвишена, макар и малко тъжна, тъй като мистър Рочестър молеше за тях без мъчителен срам и без гнетящо унижение. Той ме обичаше толкова предано, че без да се колебае, прибягваше до моята помощ; чувствуваше колко силно го обичам и знаеше, че да приема моите грижи, значи да ми доставя истинска радост.

Една сутрин, в края на втората година, когато пишех писмо под негова диктовка, той се приближи, наведе се над мен и каза:

— Джейн, ти имаш някакво лъскаво украшение на шията си, нали?

На врата ми имаше златна часовникова верижка; аз отвърнах:

— Да.

— И си облечена със светлосиня рокля?

Това беше действително така. После мистър Рочестър ми каза, че от известно време му се струва, че тъмната пелена пред окото му става по-прозрачна; сега той се убедил в това.

Отидохме в Лондон, потърсихме помощта на един прочут учен лекар и мистър Рочестър наскоро прогледна с това око. Той сега вижда не много ясно, не може дълго да чете и пише, но може да се движи сам, без да го водят за ръка; сега вече небето не е за него тъмна бездна, а земята — празно пространство. Когато сложиха в ръцете му неговото дете, той съзря, че то е наследило очите му — такива, каквито те бяха някога; големи, черни, блестящи. И отново с дълбока благодарност призна, че бог го е дарил със своята милост.

И тъй, моят Едуард и аз сме щастливи, толкова повече, че и нашите най-скъпи приятели са щастливи. Даяна и Мери Ривърс се омъжиха; по веднъж в годината си ходим на гости. Мъжът на Даяна е флотски капитан — галантен офицер и прекрасен човек. Мъжът на Мери е свещеник, състудент на брат й; със своите дарби и морални качества той е достоен за избраницата си. И капитан Фицджереймс, и мистър Уортън обичат съпругите си и са обичани от тях.

Що се отнася до Сейнт Джон Ривърс, той напусна Англия и замина за Индия — пое пътя, който сам си бе избрал, и го следва и сега.

Той не се ожени и едва ли ще стори това. Досега сам се справя със задачата си и тази задача го води към края му: слънцето на славата му клони към залез. Последното писмо, получено от него, ме просълзи: Сейнт Джон предчувствува близката си смърт. Зная, че следващото писмо, написано от непознатата ръка, ще ми съобщи, че бог е прибрал при себе си своя усърден и верен слуга.

БРУЛЕНИ ХЪЛМОВЕ

ПЪРВА ГЛАВА

1801. Току-що се завърнах от едно посещение при моя хазаин — самотния съсед, който ще ми досажда. Местността наистина е прекрасна. В цяла Англия едва ли щях да намеря друго кътче, тъй напълно откъснато от празния светски шум — истински рай за един мизантроп; а двамата с Хийтклиф сме наистина подходяща двойка да царуваме в тая пустош. Знаменит човек! Той не можеше да си представи какво топло чувство изпълни сърцето ми, когато спрях коня си пред дома му и го видях как подозрително присви черните си очи и как раздражено и решително мушна пръсти още по-навътре под жилетката, когато казах името си.

— Господин Хийтклиф? — запитах аз.

Той кимна вместо отговор.

— Локууд, вашият нов наемател, господине. Чест е за мен да ви посетя веднага след пристигането ми, за да изразя надеждата, че не съм ви обезпокоил с настойчивите си молби да наема „Тръшкрос Грейндж“. Вчера научих, че сте се колебаели...

— „Тръшкрос Грейндж“ е моя собственост, господине — прекъсна ме той и трепна. — Никому не бих позволил да ме безпокои, ако можех да предотвратя това. Влезте!

Думата „влезте“ бе изречена през стиснати зъби и изразяваше „върви по дяволите!“. Дори и градинската врата, над която се бе надвесил, не помръдна в отговор на думите му; и струва ми се, че това обстоятелство ме накара да приема поканата. Бях изпълнен с любопитство към тоя човек, който изглеждаше дори по-прекалено сдържан и от мен.

Като видя гърдите на коня ми да напират върху оградата, той най-сетне протегна ръка, за да откачи куката, после навъсено тръгна пред мен по застланата с камъни пътека, а на влизане в двора извика:

— Джоузеф, вземи коня на господин Локууд и донеси малко вино!

„Навярно с него започват и свършват домашните прислужници — мина ми през ума във връзка с тая двойна заповед. — Нищо чудно, че трева расте между плочите на пътеката и че само добитъкът подрязва живия плет!“

Джоузеф беше възстар или по-право стар, може би много стар човек, но як и мускулест.

— Господ да ни е на помощ! — измърмори си полугласно и с видимо недоволство, поемайки коня от мен, като в същото време се вгледа тъй мрачно в лицето ми, че благосклонно предположих, че ще му е нужна помощ свише, за да смели обеда си, и че набожното му възклициание няма никаква връзка с моята неочаквана поява.

Жилището на господин Хийтклиф се нарича „Брулени хълмове“, като изразителното прилагателно „брулени“ означава в местното наречие яростната игра на въздушните течения, на които е изложено това място в лошо време. Наистина хората тук вероятно се радват по всяко време на здраво, ободрително проветряване! Човек може да получи известна представа за силата на северняка, който духа откъм предела, по прекомерния наклон на няколко недорасли ели встрани от къщата и от цели редици мършави тръни, проточили клони все на една страна, сякаш просят милостиня от слънцето. За щастие, архитектът е бил достатъчно предвидлив, за да направи сградата масивна. Тесните прозорци са вградени дълбоко навътре в стените и ъглите на зидовете са подсилени чрез едри, издадени навън камъни.

Преди да прекрача прага, спрях да се полюбувам на многобройните чудати гравюри по лицевата стена и особено около главния вход, над който открих — между безброй ронещи се грифони^[1] и безсрамни момченца — датата „1500“ и името „Хертън Ърншоу“. Искаше ми се да направя някоя и друга забележка и да помоля навъсения собственик да ми разкаже накратко историята на жилището, но неговото държане пред портата сякаш повеляваше или да вляза начаса, или веднага да се махна, а аз не желаех да го дразня, преди да съм разгледал къщата.

Една само крачка ни въведе във всекидневната стая на семейството, без никакъв междинен коридор или антре. Тук я наричат „къщата“. Тя обикновено съчетава и кухня, и приемна. Струва ми се обаче, че в „Брулени хълмове“ кухнята е била принудена да се оттегли в съвсем друга част от къщата — във всеки случай долових хорска

глъч и тракане на готварски съдини далече навътре, а нямаше никакви признаци нещо да се пече или да ври в огромното огнище, нито пък видях блестящи медни тенджери и калаени цедки по стените. Наистина, единият ъгъл великолепно отразяваше не само светлината, но и топлината от дълги редици огромни сахани, между които имаше сребърни кани и половници, които се издигаха ред върху ред по полиците на огромен дъбов шкаф, до самия таван. Стаята открай време бе останала без таван и цялата структура на покрива се разкриваше пред любознателния поглед освен там, където бе закрит от една дъсчена рамка, натрупана с овесени питки и цели камари от говежди, овнешки и свински бутове. Над комина на огнището бяха закачени всевъзможни зловещи стари пушки и два пищова за седло, а по перваза на камината се мъдреха — поставени там за украса — три кутии за чай с ярки безвкусни рисунки по тях. Подът беше от гладки бели плочи, столовете — направени грубо, боядисани в зелено и с високи облежала, а в тъмните ъгли едва се виждаха едно-две тежки черни кресла. В една ниша под лавиците лежеше грамадна ръждивокафява кучка понтер, заобиколена от гъмжило квичаци кученца, а и други кучета се навъртаха в други затънтени кътове.

Жилището и мебелировката не биха направили особено впечатление, ако принадлежаха на някой простодушен земеделец-северняк с упорито лице и дълги яки крака, добре очертани в панталони, опънати до под коляното, и с гамаши. Този тип често се среща в тази хълмиста околност. В близката околност можете да видите не един индивид от този род, седнал след вечеря в креслото с кана пенлива бира върху кръглата маса пред него. Но господин Хийтклиф представлява странна и рязка противоположност на жилището си и на своя начин на живот. По външен вид той е мургав циганин, а по облекло и държане е джентлемен — сиреч дотолкова джентлемен, колкото и мнозина едри земевладелци; може би малко развлечен, без обаче да прави лошо впечатление поради небрежността си, понеже има изправена стойка и хубаво телосложение. Той беше доста мрачен. Възможно е някои хора да виждат в държането му белези на просташка гордост; една благосклонна струна у мен ми подсказва, че неговата гордост съвсем не е такава. Чувствувам инстинктивно, че неговата сдържаност произлиза от отвращение към шумни външни прояви на чувствата и уверения във взаимно

доброжелателство. Той ще люби и ще мрази еднакво скрито и ако бъде обичан или мразен в замяна, ще счита това за особен род нахалство. Впрочем аз избързвам твърде много. Прекалено щедро приписвам на него моите собствени качества. Подбудите на господин Хийтклиф да не подава ръка при среща с някой бъдещ познайник може да са коренно различни от моите. Ще ми се да вярвам, че като мен едва ли има друг. Моята мила майка обичаше да казва, че никога не ще свия уютен дом, и още миналото лято доказах, че съвсем не заслужавам да имам такъв.

Като прекарах едномесечна почивка на слънце край морето, попаднах случайно в обществото на едно просто възхитително същество — истинска богиня в моите очи, докато не ми обръщаше внимание. „Не се признах в любов“^[2] гласно; и все пак, ако очите могат да говорят, дори един идиот би могъл да долови, че съм влюбен до уши. Тя най-сетне ме разбра и отвърна с поглед — най-милият поглед, който можем да си представим. А какво направих аз? Признавам със срам — затворих се с ледена студенина в себе си, като охлюв в черупката си; при всеки поглед ставах все по-студен и недостъпен, докато накрая нещастното невинно същество започна да се съмнява в собствения си усет и объркана до смайване от предполагаемата си грешка, склони майка си да отпътуват. Тая странна особеност на моя нрав ми спечели прозвището на съзнателно безсърдечен човек; но аз най-добре зная колко незаслужено е то.

Седнах в края на големия околоръстен камък на огнището, срещу мястото, към което се запъти моят хазаин, и запълних настъпилото мълчание, като се опитвах да погалай кучката, която бе оставила котилото си и се промъкваше като вълк зад краката ми, с извити бърни и с лиги по белите й зъби, готови да ме захаят. Милувката ми предизвика проточено гърлено ръмжене.

— Я оставете кучето на мира! — изръмжа Хийтклиф в съзвучие и с ритник спря всяка по-свирепа проява от нейна страна. — Тя не е свикнала да я гледат; не я държим за галениче. — После той се запъти към една странична врата и отново се провикна: — Джоузеф!

Джоузеф промърмори нещо неясно от дълбочината на избата, но с нищо не показва, че се качва нагоре и затова господарят му бързо заслиза при него, като ме остави лице с лице със злата кучка и два мрачни овчарски песа, които ревниво следяха ведно с нея всяко мое

движение. Стоях мирно, понеже не изпитвах никакво желание да вляза в допир с техните резци, но като ми мина през ума, че те навярно не разбират негласни обиди, за беда си позволих да намигам и гримаснича към тройката. Някой израз на лицето ми дотолкова ядоса „госпожата“, че тя внезапно изпадна в бяс и се хвърли върху коленете ми. Отблъснах я и побързах да поставя масата между мен и нея. Постъпката ми разгневи цялата шайка. Половин дузина четириноги бесове, различни по големина и възраст, изскочиха от скрити бърлоги към общото средище. Усетих, че петите ми, а също и пешовете на дрехата ми са главен прицел на техните нападения; и докато отблъсвах по-едриите нападатели криво-ляво с ръжена, трябваше гласно да поискам помощ от някого в къщата, за да възстанови мира.

Хийтклиф и неговият слуга се изкачиха по стълбището на избата с досадна мудност. Не мисля, че те се движеха с една секунда по-бързо от обикновено, въпреки същинската буря от джафкане и скачане край огнището. За щастие, някакъв обитател на кухнята прояви по-голяма бързина. Една жена с привдигната рокля, голи ръце и зачервени от огъня бузи се втурна между нас, размахвайки някакъв тиган. Тя използва това оръжие и езика си тъй, че бурята стихна като по чудо, и когато господарят ѝ се появи на сцената, само тя стоеше посред стаята, задъхана като развълнувано море след силен вятър.

— Дявол да го вземе, какво става тук? — попита той и ме загледа така, че едва понасях погледа му след този недружелюбен прием.

— По дяволите, наистина! — промълвих аз. — Стадо бесни свини не биха могли да бъдат по-зли от тия ваши животни, господине. Все едно да оставите непознат човек с котило тигри!

— Те не закачат хора, които не бърникат — забеляза той, като постави шишето пред мен и върна масата на предишното ѝ място. — Добре правят кучетата, че са бдителни. Вземете чашка вино.

— Не, благодаря.

— Не сте ухапан, нали?

— Ако бях, щях да нареда така кучето, че да ме помни цял живот.

Лицето на Хийтклиф се отпусна и той се ухили.

— Хайде, хайде — рече той, — развълнуван сте, господин Локууд. Да ви сипя малко винце. Гостите са такава рядкост в тоя дом,

че аз и кучетата ми, трябва да си призная, просто не знаем как да ги посрещнем. За ваше здраве, господине!

Поклоних се и отвърнах на наздравицата, схващайки вече, че би било глупаво да се цупя заради простъпките на шайка кучета; при това неприятно ми беше да дам на тоя човек друга възможност да се забавлява за моя сметка, защото сега той изпадна в такова настроение. Той, вероятно подтикнат от пресметливост, която му подсказваше колко глупаво ще е да докачи един добър наемател, поотпусна донякъде лаконичния си стил да изпуска местоименията и спомагателните глаголи и поведе разговор на една тема, предполагайки, че тя би могла да ме интересува — една беседа върху предимствата и несгодите на мястото, в което се бях уединил понастоящем. Той говори много интелигентно върху темите, които засегнахме, и аз се насърчих дотолкова, преди да си тръгна, че предложих да го посетя отново на другия ден. Той очевидно не желаше да му се натрапвам повторно. И все пак ще отида. За учудване е колко общителен се чувствавам в сравнение с него.

[1] Приказни чудовища с орлова глава и тяло на лъв. — Б. пр. ↑

[2] По едно стихотворение на Уилиъм Блейк (1757 — 1827), озаглавено „Тайната на любовта“. — Б. пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Вчера следобед застудя и падна мъгла. Дося ми се да прекарам времето край огнището в работната си стая, вместо да газя калта в пустото поле до „Брулени хълмове“. Но като тръгнах към стаята си следобед (М. Б. — Обядвам между дванадесет и един часа. Домоуправителката — една възрастна дама, която получих като придатък към къщата — не можеше или не желаше да разбере молбата ми да слага обета в пет часа) и като заизкачвах стълбите с намерение да се отдам на леността си и влязох в стаята, заварих там младо момиче от прислугата, на колене и с четка и кофа за въглища до нея, да вдига невъобразим прахоляк, докато гасеше пламъците със сгурия. Тая гледка веднага ме пропъди. Взех шапката си и след като извървах четири мили, стигнах до градинската врата на „Брулени хълмове“, тъкмо навреме, за да избягна първите перести парцали на снежната виелица.

По бруленото от вятъра голо теме на тоя хълм земята бе скована от студ и аз цял потреперах от резливия въздух. Понеже не можах да откача веригата, прескочих оградата и като изтичах нагоре по застланата с плочи пътека, обградена с неподрязани, разклонени храсти от цариградско грозде, напразно заудрях вратата, за да ми отворят, докато накрая кокалчетата на пръстите ми пламнаха от болка и кучетата започнаха да вият.

„Жалки обитатели на тоя дом — възкликнах мислено, — вие заслужавате навеки да сте отделени от събратята си заради просташкото си негостоприемство. Аз поне не бих заключвал вратите на моя дом през деня. Няма значение, ще вляза въпреки всичко!“ Като взех това решение, аз сграбчих резето на вратата и силно го разклатих. Джоузеф подаде глава с кисело като оцет лице през едно кръгло прозорче на плевнята.

— Какво ви е прихванало! — викна той. — Господарят е долу, в кошарата. Минете нататък, все по пътеката, ако искате да говорите с него.

— Няма ли някой вътре, за да отвори? — провикнах се аз на свой ред.

— Няма никой освен госпожата, а тя няма да ви отвори, та ако ще и цяла нощ да вдигате ужасна гюрултия.

— Защо? Не можете ли да й кажете кой съм, Джоузеф?

— Аз ли? Не се бъркам там! — промълви той и скри глава.

Снегът започна да вее нагъсто. Грабнах дръжката, за да опитам още веднъж, но тъкмо тогава в двора зад мен се появи млад човек без връхна дреха, понесъл вила на рамо. Той ми извика да го следвам и след като преминахме през една пералня и някакво застлано с плочи пространство, с навес за въглища, помпа и гъльбарник, най-сетне пристигнахме в огромната затоплена и приветлива стая, където ме бяха приели преди. Тя светлееше приятно от светлината на грамаден огън, накладен от въглища, торф и дърва, а близо до масата, върху която бе сложена обилна вечеря, с доволство забелязах „госпожата“ — една личност, за чието съществуване не бях дори и подозирал. Поклоних се и зачаках с надежда, че ще ми кимне с глава да седна. Тя се вгледа в мен, облегната на стола, но не трепна и не продума.

— Лошо време — подех аз. — Боя се, госпожо Хийтклиф, че вратата трябва да носи последствията от неголямото усърдие на вашите слуги. Поизмъчих се, докато ги накарам да ме чуят.

Тя изобщо не отвори уста. Впих поглед в нея, а и тя се взря в мен. Във всеки случай тя не сваляше поглед от мен и ме гледаше хладно и безразлично, поставяйки ме в крайно неудобно и неприятно положение.

— Седнете! — рече младият човек с груб глас. — Той скоро ще си дойде.

Подчиних се и се поизкашлях, после повиках злата Юнона, която благоволи при тая втора наша среща да помръдне самия крайчец на опашката си в знак, че ме познава.

— Красиво животно! — започнах отново. — Смятате ли да се разделите с малките, госпожо?

— Не са мои — отвърна любезната домакиня, и то потблъскващо, отколкото самият Хийтклиф би могъл да отговори.

— Значи, вашите любимци са измежду онези? — продължих аз, обръщайки се към един потънал в сянка одър, пълен с нещо подобно на котки.

— Твърде странен избор на любимци! — презрително забеляза тя.

За нещастие това бяха купчина мъртви зайци. Поизкашлях се още веднъж и пристъпих по-близо до огнището, после повторих забележката си за лошото време, което имахме тая вечер.

— Не трябваше да излизате — каза тя, после стана и пресегна да вземе две от изписаните кутии за чай, поставени на полицата над камината.

В предишното си положение тя бе в сянка, но сега можех да видя съвсем ясно цялата ѝ снага и лицето ѝ. Тя бе стройна и още можеше да мине за съвсем младо момиче; прекрасна фигура и най-изящното малко личице, което съм имал удоволствието да видя някога; дребни черти, но много хубави; жълти като лен или по-скоро златисти букли, падащи свободно върху нежния ѝ врат; и очи, на които нямаше да може да се устои, ако имаха приятен израз. За щастие на моето податливо сърце, единственото чувство, което се излъчваше от тия очи, граничеше с презрение и някакво особено отчаяние, което човек не би очаквал да види в тях.

Тя не можа да достигне кутиите за чай. Посегнах, за да ѝ помогна. Тя се нахвърли върху мен, както би се нахвърлил скъперник, ако някой понечи да му помогне да преброи жълтиците си.

— Не ми трябва помощта ви! — сопна се тя. — Мога сама да ги взема.

— Прощавайте — побързах да отвърна.

— Канен ли сте на чай? — попита тя, като навлече престилка върху спретнатата си черна рокля и застана надвесена над чайника с лъжичка чай в ръка.^[1]

— На драго сърце бих изпил една чаша — отвърнах аз.

— Канен ли сте? — повтори тя.

— Не — отвърнах почти с усмивка. — Тъкмо вие бихте могли да ме поканите.

Тя запрати чая заедно с лъжичката обратно в кутията и седна нацупено в стола си. Челото ѝ се сбръчка и алената ѝ долна устна се издаде напред като на дете, готово да заплаче.

В това време младият човек бе навлякъл някаква твърде оръфана дреха и сега, изправил снага пред жаравата, не погледна изкосо, сякаш ни разделяше някаква още неотмъстена кръвна вражда. Дрехите и

говорът му бяха недодялани, без следа от превъзходството, което личеше у господин и госпожа Хийтклиф. Гъстите кестеняви къдри по главата му бяха невчесани и занемарени, бакенбардите му се спускаха разрошени към бузите и ръцете му бяха потъмнели, като на всеки общ работник. И все пак той се държеше свободно, почти надменно, и не проявяваше и най-малкото усърдие на слуга, който обслужва господарката на къщата. Понеже нямах никакви доказателства за неговото положение, реших, че ще е най-добре да не обръщам внимание на странното му поведение, а пет минути по-късно появата на Хийтклиф облекчи до известна степен неудобното положение, в което се намирах.

— Ето че дойдох, господине, както ви бях обещал — възкликнах с бодър глас, — но се боя, че лапавицата ще ме задържи тук за половин час, ако можете да ме подслоните за такова време.

— Половин час? — подзе той, като изтърсваше белите снежинки от дрехите си. — Чудя се как сте могли да тръгнете на разходка тъкмо в най-гъстата лапавица! Знаете ли, че има опасност да се загубите в блатата! Хора, които познават добре тия места, често объркват пътя в такива вечери, а мога да ви уверя, че засега няма никакви изгледи за промяна на времето.

— Може би ще ми дадете един от вашите момци за водач, а той би могъл да дочака утрото в „Тръшкрос Грейндж“. Бихте ли могли да освободите едного от тях?

— Не, не бих могъл.

— Ах, значи, така! Тогава ще трябва да се доверя на собствения си усет.

— Хм!

— Ще попариш ли чая? — поиска да знае оня с дрипавото палто, измествайки свирепия си поглед от мен към младата жена.

— И той ли ще пие? — запита тя, обръщайки се към Хийтклиф.

— Хайде, пригответи го! — беше отговорът, изречен така сурово, че се сепнах.

Тонът на тия думи разкриваше един наистина лош нрав. Вече не бях склонен да считам Хийтклиф за прекрасен човек. Когато привършиха приготовленията за чая, той ме покани така:

— Хайде, господине, дръпнете си стола малко напред.

Всички, в това число и недодялания младеж, се наредихме около масата и сред настъпилото строго мълчание с охота се заловихме за яденето.

Реших, че ако аз съм причината за тягостното настроение, мой дълг е да се опитам да го разсея. Те едва ли стояха всеки ден тъй мрачни и мълчаливи, а колкото и злонравни да бяха, невъзможно бе ежедневно да навличат тия начумерени маски на лицата си.

— Странно е — подех аз в промеждутъка след изпиването на чаша чай и преди да получа другата, — странно е как навикът оформява вкусовете и мислите ни. Мнозина не биха предполагали, че може да съществува щастие в един дотолкова откъснат от света живот, какъвто водите вие, господин Хийтклиф; и все пак се осмелявам да кажа, че вие, заобиколен от членовете на семейството си и с вашата любезна жена като господарка на дома и сърцето ви...

— Моята любезна жена! — прекъсна ме той с почти сатанинска усмивка. — Къде е тя, тази моя любезна жена?

— Искам да кажа, госпожа Хийтклиф, вашата съпруга.

— Тъй значи... Ах, вие искате да кажете, че нейният дух се е превърнал в ангел-пазител и бди над съдбините на „Брулени хълмове“ дори и когато тялото ѝ не съществува? Нали така?

Разбрал грубата си грешка, аз се опитах да я поправам. Трябваше да видя, че съществува преголямо несъответствие във възрастта на двамата, за да не гледам на тях като на съпруг и съпруга. Той беше на около четиридесет години — една възраст на духовен разцвет, в която мъжете наредко лелеят надеждата млади момичета да се омъжат за тях по любов. Тая мечта ни остава за утеха в годините, когато ни налегне старостта. Що се отнасяше до жената, тя не изглеждаше и на седемнадесет години.

Тогава през ума ми мина светкавична мисъл: „Тоя грубиян до лакътя ми, който пие чая си от паница и чупи хляба с немити ръце, може да е неин съпруг — Хийтклиф младши, разбира се. Ето последицата от това, да бъдеш жив заровен! Тя се е погубила с тоя простак, понеже не е могла да знае, че съществуват по-добри мъже. Жалко наистина! Внимавай да не предизвикаш у нея съжаление за избора ѝ.“ Последната мисъл може да изглежда самомнителна, но в същност не беше така. Тоя съсед ми се стори почти отвратителен. Знаех от опит, че съм горе-долу привлекателен.

— Госпожа Хийтклиф е моя снаха — каза Хийтклиф и с това потвърди предположението ми.

Докато изричаше тия думи, той хвърли странен поглед към нея — поглед, пълен с омраза; освен ако мускулите на лицето му са съвсем особени и за разлика от тия на другите хора не могат да предават истинските му помисли.

— Да, разбира се, сега вече ми е ясно. Вие сте щастливият притежател на благотетелната фея — забелязах аз, като се обърнах към моя съсед.

Сега стана още по-лошо. Лицето на младежа доби тъмночервен цвят и той стисна юмруци с очевидното намерение да ме нападне. Изглежда обаче, че успя да се овладее и начаса потуши бурята с груба ругатня, смотолевена по мой адрес, но аз предпочетох да не ѝ обърна внимание.

— Не ви върви в догадките, господине — рече домакинът. — Ни един от двама ни няма щастието да притежава тая ваша добра фея. Нейният съпруг е мъртъв. Казах, че тя ми е снаха; следователно, тя трябва да е била омъжена за моя син.

— И тоя млад човек...

— Положително не е мой син.

Хийтклиф отново се усмихна, сякаш би било твърде дръзка духовитост да му се приписва бащинството над тоя мечок.

— Казвам се Хертън Ърншоу — изръмжа другият — и бих ви съветвал да почитате това име!

— С нищо не съм проявил неуважение — отвърнах на свой ред и се засмях в себе си на достойнството, с което се представи момъкът.

Той впи поглед в мен по-продължително, отколкото ми се щеше да се вирам в него, от страх да не се поддам на изкушението да му свия един в ушите или да не се засмея гласно. Започнах да се чувствавам не на място в тоя мил семеен кръг. Общото мрачно настроение ми тежеше много повече, отколкото ме радваше блестящата уютност на обстановката и аз реших добре да премисля, преди да се явя за трети път под дървените греди на тоя покрив.

Като приключихме с яденето и понеже никой не начена никакъв общ разговор, аз се приближих до един прозорец, за да видя какво е времето. Тъжна гледка се разкри пред мен — тъмна нощ

преждевременно се спускаше, а небето и хълмовете се сливаха в една шибаща и задущаваща снежна вихрушка.

— Не мисля, че ще мога да се върна в къщи сега без водач — възкликнах неволно. — Пътищата трябва вече да са затрупани, а дори и да са открити, едва ли ще мога да виждам повече от една крачка напред.

— Хертън, откарай ония десетина овце под чардака на плевнята! Снегът ще ги затрупа, ако останат цяла нощ в заградката. И сложи една дъска пред тях! — каза Хийтклиф.

— А аз какво да правя? — добавих на свой ред с нарастващо раздразнение.

Никой не отговори на въпроса ми; и като се огледах наоколо, видях само Джоузеф да внася кофа с овесена каша за кучетата и госпожа Хийтклиф, навела се над огнището, да се забавлява, като пали куп кибритени клечки, изпадали от полицата над камината, когато тя бе върнала чаената кутия на мястото ѝ. Слугата остави кофата, огледа стаята с изпитателен поглед и с прегракнал глас забърбори:

— Умът ми не побира как ти се седи тук да безделничиш, да не кажем нещо по-лошо, когато всички са навън! Негодница си ти и напразно си хабя думите; никога няма да се справиш и право при дяволите ще отидеш, като майка ти едно време!

За миг ми се стори, че тоя образец на красноречие е отправен към мен, и разсърден здравата, тръгнах към стария негодник с намерението да го изритам навън. Госпожа Хийтклиф обаче ме възпря с отговора си.

— Ти, безсрамен стар лицемер! — отвърна тя. — Не те ли е страх, че дяволът ще те отнесе цял-целеничък, когато споменаваши името му? Предупреждавам те друг път да не се заяждаш с мен, защото ще го помоля да те отнесе ей тъй, за мой хатър! Стой! Виж какво, Джоузеф — и тя взе голяма тъмна книга от полицата, — ще ти покажа колко съм напреднала в магьосничеството. Скоро ще мога да се отърва от всички вас. Червената крава не умря току-тъй, случайно, а и твоят ревматизъм едва ли може да се счита за дар от провидението!

— Проклетата си ти, проклета! — промълви старецът. — Дано бог ни пази от злото!...

— Не, грешнико! Ти си отрепка на обществото. Махай се или здравата ще ти напакостя. Ще накарам да ви изваят до един от възък и

глина и първият, който премине определените от мен граници, ще... няма да кажа какво ще му се случи, но ти сам ще видиш. Отивай си! Хайде, гледам те!

В хубавите очи на малката вещица блесна престорена злоба и Джоузеф, цял разтреперан от истински ужас, побърза да си отиде, като се молеше и мълвеше „проклета“ на излизане. Стори ми се, че тя се държи така поради някаква особена, тъжна шеговитост. Останал сам с нея, аз се помъчих да спра вниманието ѝ върху злощастното си положение.

— Госпожо Хийтклиф — подех със сериозен тон, — моля да ме извините за безпокойството. Предполагам, че ще ме извините, защото съм сигурен, че с това ваше лице не можете да не бъдете добросърдечна. Покажете ми все пак някои отличителни знаци по пътя, който трябва да взема, за да се добера в къщи. Толкова мога да се оправя дотам, колкото и вие до Лондон.

— Хванете пътя, по който дойдохте — отвърна тя и потъна в стола със свещ в ръка и голямата книга, отворена пред нея. — Кратък съвет, но по-добър не мога да ви дам.

— Тогава, ако научите, че са ме открили в някое тресавище или в дупка, пълна със сняг, нима съвестта ви няма да ви подшушне, че сте отчасти виновна за това?

— Откъде накъде? Аз не мога да дойда с вас. Те няма да ме оставят да отида дори до края на градинския зид.

— Вие! Не бих ви помолил и прага да прекрачите в такава нощ заради мене — възроптах аз. — От вас искам да ми обясните пътя, не да ми го покажете, или пък да склоните господин Хийтклиф да ми даде водач.

— Че кой? Тук сме той самият, Ърншоу, Зила, Джоузеф и аз. Кого ще изберете?

— Няма ли момчета в чифлика?

— Не, тия сме, други няма.

— Тогава следва, че съм принуден да остана.

— Това можете да уредите със стопанина на къщата. Нямам нищо общо с тази работа.

— Надявам се, че това ще ви служи за урок друг път да не правите необмислени разходки по тия хълмове — дочух да казва строгият глас на Хийтклиф откъм вратата на кухнята. — Що се отнася

до оставането ви тук, нямам удобства за подслоняване на посетители. Останете ли, ще трябва да спите в едно легло с Хертън или Джоузеф.

— Мога да спя на стол в тази стая — отвърнах аз.

— Не, не! Беден или богат, непознатият си остава непознат. Не ми изнася да позволявам на когото и да е да се шири в помещението, когато не съм там да бдя! — рече тоя невъзпитан човек.

При тая обида търпението ми преля чашата. Промълвих нещо в знак на отвращение, щукнах край него и излязох в двора, сблъсквайки се с Ърншоу в бързината. Толкова тъмно бе, че не можах да видя външната врата и тъй, както бродех наоколо, дочух друг образец на учтивите им взаимни обноски. Отначало младият човек сякаш искаше да ме вземе под свое покровителство.

— Ще отида с него до самия парк — рече той.

— Ще отидеш по дяволите с него! — възкликна неговият господар или родственик — не зная точно какъв. — А кой ще се погрижи за конете?

— Животът на един човек е от по-голямо значение, отколкото занемаряването на конете за една нощ. Някой трябва да отиде — промълви госпожа Хийтклиф с по-благ тон, отколкото очаквах от нея.

— Не и по твоя заповед! — отвърна Хертън. — По-добре мълчи, ако държиш на него.

— Тогава нека духът му да ви преследва и дано господин Хийтклиф не намери друг наемател, докато „Тръшкрос Грейндж“ не се превърне в развалини — троснато отвърна тя.

— Чуите, чуите, тя ги прокліна! — зашепна Джоузеф, към когото се бях насочил в тъмнината.

Той седеше наблизко и доеше кравите при светлината на някакъв фенер. Най-безцеремонно грабнах фенера, после викнах, че ще го върна още на заранта и забързах към най-близката задна вратичка.

— Господарю, господарю, той открадна фенера — викна старецът и се затича след мен. — Ей, Мурджо! Ей, куче! И ти, Вълчо, дръжте го, дръжте го!...

Две космати чудовища скочиха към гърлото ми тъкмо когато отварях малката вратичка. Те ме събориха на земята и фенерът угасна, а дружният смях на Хийтклиф и Хертън сложи капак на гнева и унижението ми. За щастие, животните бяха сякаш по-склонни да протягат лапи, да се прозяват и въртят опашки, отколкото да ме

разкъсат жив; но те не ми позволяваха да се изправа и аз трябваше да лежа на земята дотогава, докато злите им господари най-сетне благоволиха да ме освободят. След това, гологлав и треперещ от гняв, заповядах на извергите да ме пуснат да мина — и да носят последствията, ако смеят да ме задържат още дори минута, — като изрекох няколко несвързани заплахи за отмъщение, напомнящи крал Лир^[2] по безкрайната им злост.

Тая чрезмерна възбуда предизвика обилен кръвоизлив от носа ми, а Хийтклиф все още се смееше и аз продължавах да ругая. Не знаех какво щеше да сложи край на тази сцена, ако наблизо не се намираше една личност, която бе все пак по-разумна от мен и по-милостива от стопанина на къщата.

Това бе Зила, яката домакиня, излязла най-сетне да разбере защо се вдига такава врява. Тя помисли, че един или друг от тях ме е нападнал, и като не смееше да се нахвърли върху господаря си, насочи словесната си артилерия към по-младия от двамата подлеци.

— Хубава работа, господин Ърншоу! — възкликна тя. — Какво ли още ще ви хрумне да направите? Нима ще убиваме хора пред самия праг на къщата? Виждам, че този дом не е за мен. Та погледнете бедния момък, той почти се задушаваше! Хайде, хайде, не бива да си вървите в този хал. Влезте вътре, аз ще се погрижа за вас. Мирно, вие там!

При тия думи тя внезапно изля половин литър ледена вода във врата ми и ме вкара в кухнята. Хийтклиф тръгна подир нас, но случайното му весело настроение бързо се смени с привичната му мрачност.

Беше ми много лошо, виеше ми се свят и се чувствах отмаял, тъй че трябваше по неволя да се съглася да ноцувам под покрива на неговия дом. Той заръча на Зила да ми даде чаша коняк и влезе във вътрешната стая, а в това време тя взе да ме утешава за сполетялата ме беда и като изпълни заповедта му, с което се окопитих донякъде, поведе ме да си легна.

[1] При попарването на чая в Англия слагат по лъжичка чай на всяка чаша вода. — Б. пр. ↑

[2] Герой от едноименната трагедия на Шекспир. — Б. пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Докато ме водеше към горния етаж, Зила ме посъветва да скрия свещта и да не вдигам шум, защото господарят ѝ гледал някак особено на стаята, в която щяла да ме настани, и винаги много неохотно позволявал да се нощува в нея. Попитах за причината. Тя каза, че не знаела нищо. Живеела тук едва от една-две години, а толкова много странни неща ставали в къщата, че не ѝ оставало време да любопитствува за всичко.

Бях твърде слисан, за да любопитствувам на свой ред, затова затворих вратата и с поглед потърсих леглото. Цялата мебелировка се състоеше от един стол, долап за дрехи и грамаден дъбов сандък с изрязани квадрати към горния край, наподобяващи прозорци на дилижанс. Приблжих се до него, погледнах вътре и разбрах, че той представлява твърде особена старовремска кушетка, много подходящо измислена, с оглед да се избегне необходимостта всеки член на семейството да има отделна стая. В същност този сандък представляваше малък будоар, а первазът на поставения в него прозорец служеше за маса. Дръпнах встрани капациите от ламперия, влязох вътре със свещ в ръка, отново затворих капациите и се почувствувах защитен от бдителността на Хийтклиф и на всички останали.

Няколко мухлясали книги бяха натрупани една върху друга в единия ъгъл на перваза, гдето поставих свещта. Навред по перваза личаха думи, изподраскани в боята. В същност това не бяха думи, а едно и също име, написано на много места с най-различни букви, едри и дребни — Катрин Ърншоу, на места изменено на Катрин Хийтклиф или пък на Катрин Линтон.

С пълно безразличие опрях глава в прозореца и продължих да сричам името на Катрин Ърншоу-Хийтклиф-Линтон, докато накрая затворих очи. Но те не бяха отпочинали и пет минути, когато в мрака внезапно изплуваха с ослепителна светлина редица бели букви, живи като призраци — въздухът започна да гъмжи от Катрини. Като се

надигнах да разпръсна натрапчивото име, видях, че фитилът на свещта опира до един от старите томове, а помещението бе изпълнено с миризма на опърлена телешка кожа. Скъсих фитила и понеже се почувствувах зле от студа и настойчивото гадене, седнах в леглото и разтворих повредената книга върху коляното си. Беше някакво евангелие с дребни букви, страшно вмирисано на мухал. Върху един празен лист личеше надписът: „Катрин Ърншоу, нейна книга“ и една дата от преди кръгло четвърт век. Затворих книгата и взех друга, после още една и още една, докато прегледах всички. Библиотеката на Катрин беше добре подбрана и лошото състояние на книгите показваше, че са били използвани добре, макар и не винаги съобразно с истинското им предназначение. Едва ли имаше глава в тия книги, останала без обяснителни бележки с мастило. Те запълваха всяко кътче, оставено празно от печатарите. Някои от тия бележки представляваха откъслечни изречения; други бяха части от редовно воден дневник, надраскан с още неоформен детски почерк. В горния край на една допълнителна страница (вероятно цяло съкровище, когато е била забелязана за първи път) видях една отлична карикатура на моя приятел Джоузеф, скицирана грубовато и все пак много сполучливо и със замах. В мен веднага се зароди любопитство към личността на незнайната Катрин и на часа започнах да разчитам нейните избелели йероглифи.

„Ужасен неделен ден! — започваше следващият параграф. — Тъй ми се иска татко да бъде пак при нас! Хиндли е негов омразен заместник — отношението му към Хийтклиф е отвратително. Х. и аз ще се разбунтуваме — тази вечер направихме първата стъпка.

През целия ден валеше като из ведро. Не можахме да идем на черква, затова Джоузеф трябваше на всяка цена да събере богомолци в таванската стая; и докато Хиндли и жена му се грееха долу на хубав огън — заети с всичко друго, но не и с четене на Библията, в това съм повече от сигурна, — на Хийтклиф, мен и нещастното воловарче беше наредено да вземем молитвениците си и да се качим горе. Трябваше да се наредим един до друг върху чувал с жито. Пъскахме, треперехме и се надявахме, че и Джоузеф ще трепери, та покрай него да минем с по-кратка проповед. Напразна надежда! Службата трая точно три часа; но като ни видя да слизае, брат ми все пак има безочieto да възкликне:

— Как! Нима свършихте!

По-рано ни позволяваха да поиграем в неделя вечер, стига да не вдигаме много шум; сега дори едно изкикотване е достатъчно, за да ни изпратят в ъглите!

— Забравяте, че тук има господар! — казва тиранинът. — Ще пребия от бой първия, който ме разгневи! Настоявам да се държите съвсем сериозно и да пазите тишина. Хей, момче, ти ли направи това? Франсис, мила, дръпни му косите, когато минеш край него. Чух го да щрака с пръсти.

Франсис здравата му издърпа косите, после отиде и се настани върху коленете на съпруга си; и тъй си стояха като две бебета и с часове се целуваха и си говореха глупости — празни приказки, от които ние бихме се срамували. Настанихме се под свода на кухненския бюфет толкова удобно, колкото ни позволяваха условията. Тъкмо бях завързала престилките ни една за друга, окачвайки ги като перде, и ето че пристигна Джоузеф, тръгнал насам по някаква работа от обора. Той раздърпа окачените престилки, удари ме по ухото и заграчи:

— Господарят умря вчера, дето се вика, неделният ден още не е минал, а и думите на Евангелието още кълтат в ушите ви, пък вие си позволявате да играете! Засрамете се! Я седнете, лоши деца; не е да нямате добри книги, стига да ви се четат. Седнете и помислете за спасението на душите си!

След тия думи Джоузеф ни накара да седнем така, че слаб лъч от далечния огън да идва до нас и да огрява текста на вехтите книги, които той пъкна в ръцете ни. Никак не ми се четеше. Хванах своя изпоцапан том за гърба на корицата и го запратих в колибата на кучето, като заявих, че ненавиждам хубавите книги. Хийтклиф изрита своята към същото място. Тогава се вдигна страшна олелия.

— Господарю Хиндли! — викаше нашият пастор. — Господарю, елате насам. Госпожица Кати раздра корицата на «Шлемът на спасението», а Хийтклиф стъпка с крак първата част на «Широкият друм към гибелта»! Много лошо правите, дето ги оставяте да се държат така. Ех, старият щеше здравата да ги натупа, но нали си отиде!...

Хиндли побърза да слезе на земята от своя рай край камината, хвана единия от нас за яката, а другия за ръката и изблъска и двамата ни в задната кухня, където, както твърдеше Джоузеф, дяволът щял на всяка цена да ни прибере при себе си; и надлежно утешени, всеки един

от нас потърси отделно кътче, в което да дочака пристигането му. Аз докопах тая книга и шише с мастило от полицата и по-открехнах вратата, за да стане по-светло, и вече прекарах двадесет минути от времето в писане, но моят другар няма търпение и предлага да вземем наметалото на млекарката, да се завием с него и да поскитаем из полето. Примамливо предложение; а после, ако случайно сърдитият старец влезе в стаята, той може да помисли, че предсказанието му се е сбъднало. Не вярвам да ни е по-студено и влажно в дъжда, отколкото тук.“

Катрин трябва да е изпълнила намерението си, защото следващото изречение подхващаше друга тема. Личеше, че момичето бе изпаднало в съзливо настроение.

„Никога не ми е минавало през ума, че Хиндли ще може толкова да ме разплаче — пишеше тя. — Главата ме боли, та не мога и на възглавницата да я държа; и пак не мога да спра сълзите. Бедният Хийтклиф! Хиндли го нарича скитник и не му позволява да стои при нас, нито вече да се храни с нас; казва, че не трябвало да играем заедно и се заканва да го изпъди от къщи, ако не изпълняваме заповедите му. Все обвинява баща ни (как си позволява подобно нещо), че се отнасял прекалено благосклонно с Х., и се кълне, че ще го постави на място.“

Започнах да клюмам над избледнялата страница. Очите ми шареха от писаното на ръка към печатния текст. Видях едно изписано в червено заглавие — „Седемдесет пъти по седем и първият от първите седемдесет. Религиозна беседа, произнесена от пастор Джейбс Брандеръм в параклиса на Гимърдън Съф“. И докато измъчвах мозъка си в това полусънно състояние с различни догатки за начина, по който Джейбс Брандеръм би развил темата си, аз се отпуснах в леглото и заспах. Уви! Колко нежелателни били последиците от лошия чай и лошото настроение! Какво друго би могло да бъде причина да прекарам една тъй ужасна нощ? Не си спомням друга нощ, която би могла изобщо да бъде сравнена с нея, още от времето, когато станах способен да страдам.

Започнах да сънувам дори преди да загубя чувството за обстановката, в която се намирах. Стори ми се, че се е съмнало и че съм тръгнал за дома, с Джоузеф за водач. Дебел сняг, няколко метра дълбок, покриваше пътя; и докато газехме нататък, моят спътник ми додяваше с честите си укори, че не съм взел със себе си поклонническа

тояга, като ме уверяваше, че без такава не съм можел да вляза в къщата, а в същото време гордо размахваше някаква мочуга, силно надебелена в горния край, която, както разбрах, се наричала тъкмо така. За миг ми се стори нелепо, че трябва да имам подобно оръжие, за да мога да вляза в собственото си жилище. После нова мисъл мина през ума ми. Аз изобщо не отивах у дома. Бяхме тръгнали, за да чуем прочутия Джейбс Брандеръм да държи проповед върху текста „Седемдесет пъти по седем“, при което или проповедникът Джоузеф, или аз бяхме извършили „първия от първите седемдесет“ и щяхме да бъдем публично изобличени и отлъчени от лоното на църквата.

Дойдохме до черквата. Бях минавал два-три пъти край нея по време на разходките си. Тя се издига в една седловина между два хълма — една висока седловина близо до някакво мочурище, чийто влажен торф, казват, балсамирал отлично телата на няколко мъртъвци, погребани там. Покривът бе още напълно запазен, но понеже оскъдната заплата на свещеника възлиза едва на двадесет лири годишно, както и жилище от две стаи, заплашващи в скоро време да се превърнат само в една, то никой не желае да постъпи като пастор, особено — предвид на мълвата, че енорияшите биха го оставили по-скоро да умре от глад, отколкото да му увеличат доходите макар и с едно пени взето от техните джобове. Обаче в съня ми богомолците на Джейбс бяха многочислени и го слушаха внимателно, а проповедта му — боже господи, каква проповед! — бе подразделена на четиристотин и деветдесет части, всяка от тях дълга колкото едно обикновено слово от амвона и всяка отредена за разглеждане на отделен грях. Не мога да кажа откъде ги измисляше тия грехове. Той имаше свой собствен начин да тълкува фразата и изглежда, че бе необходимо човек да извършва различни грехове при всеки отделен случай. Те бяха от съвсем странно естество — особени прегрешения, за които нямаше представа дотогава.

Ах, колко много се отегчих! Как се въртах и прозявах, и клюмах, а после пак се съвземах! Как се щипех и убождах, и търках очи, и ставах прав, и отново сядах и посбутвах Джоузеф да ми каже дали изобщо ще свърши някога! Писано ми било да чуя всичко докрай. Най-сетне той стигна до „първия от първите седемдесет“. В тоя критичен момент ме обзе внезапно вдъхновение. Нещо ме подтикна да стана и

да изоблича Джейбс Брандеръм като човек, извършил онзи грях, който никой християнин не е длъжен да прощава.

— Господине — възкликнах аз, — тъй както стоя тук, между тия четири стени, без да мръдна от мястото си, изслушах четиристотин и деветдесетте глави на вашата беседа и ви простих за тях. Седемдесет пъти по седем грабвах шапката си и се канех да си вървя и седемдесет пъти по седем пъти вие неуместно ме заставяхте да седна отново на мястото си. Но четиристотин деветдесет и един пъти е вече прекалено много. Другари-мъченици, нахвърлете се върху него! Съборете го, смажете го на-прах, та това място, в което се е подвизавал досега, никога вече да не види неговия лик!

— Ти си човекът! — викна Джейбс след кратко тържествено мълчание, облягайки се на възглавницата на амвона. — Седемдесет пъти по седем ти разкриви лицето си в прозявки, седемдесет пъти по седем аз се посъветвах с душата си. Ето, това е човешка слабост; и това също може да бъде простено! „Първият от първите седемдесет“ дойде. Братя, накажете го тъй, както е писано. Тая чест се пада на всички божии светци.

При последната дума всички богомолци се втурнаха вкупом към мен, размахвайки поклонническите си тояги; и понеже няха никакво оръжие, с което да се защитя, сборичках се с Джоузеф, най-близкостоящия и най-жесток измежду нападателите ми, за да му отнема тоягата. Понеже се стекоха толкова много хора, няколко мочуги се кръстосаха във въздуха; насочени към мен удари се стовариха върху други глави. Скоро целият параклис почна да кънти от удари и контраудари. Всеки вдигаше ръка срещу съседа си; и в нежеланието си да стои със скръстени ръце, Брандеръм изля цялото си усърдие в истински дъжд от силни удари по дъските на амвона, а те отекнаха тъй остро, че най-сетне се събудих, за мое най-голямо облекчение. И какво в същност ме бе накарало да сънувам тая невъобразима врява! Какво бе изпълнявало ролята на Джейбс в побоя? Само клончето на една ела, което се удряше в решетката на моя прозорец поради напора на виещия вятър и потрепваше по стъклото със сухите си шишарки! Ослушах се за миг, още обзет от съмнение, и открих причината, после се обърнах и задряхах, но пак почнах да сънувам — дори още по-неприятни неща, отколкото преди, ако това изобщо бе възможно.

Тоя път си спомних, че лежа в дъбовия шкаф и ясно чух фученето на вятъра и воя на фъртуната. Чух и еловото клонче да повтаря дразнещия си шум и го отдадох на истинската му причина. Но тоя шум толкова ми досаждаше, че реших да го спра, стига да мога; и ми се стори, че ставам и се опитвам да откача куката на прозореца. Куката беше пъхната в самия пръстен — една подробност, която бях забелязал още преди да заспя, но която бях забравил после. „Трябва все пак да спра тоя шум!“ — промълвих на себе си, забивайки юмрук в стъклото, после протегнах ръка да хвана досадното клонче, но вместо да напипат него, пръстите ми се свиха около пръстите на някаква малка студена като лед ръка! Обзе ме страшен ужас, като при кошмар. Опитах се да отдръпна ръката си, но другата се бе вкопчила в мен и един страшно меланхоличен глас простена:

— Пуснете ме, пуснете ме да вляза!

— Кой вика? — запитах аз, опитвайки се в същото време да се освободя.

— Катрин Линтон — отвърна треперещият глас. (Защо ли си спомних именно Линтон? За всяко Линтон бях прочел на двадесет места името Ърншоу.)

— Дойдох си у дома. Бях се загубила в пустото поле. Докато слушах тия думи, едно детско лице се откри неясно през стъклото на прозореца. Страхът ме направи жесток; и като се уверих колко безполезни са усилията ми да се освободя от това същество, дръпнах китката му към счупения ръб на стъклото и я разтърках насам-натам, докато шурна надолу кръв и накваси завивките на леглото.

— Пуснете ме да вляза! — пак проплака малкото същество.

То продължаваше упорито да стиска ръката ми и ме подлудяваше от страх.

— Как да те пусна! — казах накрая. — Първо ти ме пусни, ако искаш да те пусна вътре.

Пръстите се поотпуснаха, а аз изтеглих ръка през дупката, набързо натрупах книгите пред отвора и запуших уши, за да не слушам отчаяния зов. Трябва да съм държал ушите си запушени към четвърт час; но в същия миг, когато отново нададох ухо, пак дочух тъжното вайкане.

— Махай се! — викнах аз. — Няма да те пусна да влезеш, та ако ще и двайсет години да ме молиш.

— Има вече двајсет години — заоплаква се гласът. — Двајсет години... От двајсет години съм изоставено дете!

При тия думи дочух леко драскане отвън и натрупаните книги се размърдаха, сякаш някой ги бутна напред. Опитах се да скоча, но не можах да се помръдна от мястото си и високо изкрещях в пристъп на страх. Смутих се, като разбрах, че не бях извикал само насън. Някой се приближаваше с бързи стъпки към вратата на стаята ми, разтвори я с енергичен тласък и малка светлинна заблещука през квадратите в горния край на леглото. Все още седях разтреперан в завивките и започнах да изтривам потта от челото си. Неканеният гост сякаш се колебаеше и промълви нещо на себе си. Накрая той запита почти шепнешком дали има някой в стаята, като явно не очакваше отговор. Реших, че ще сторя най-добре да издам присъствието си, защото познах Хийтклиф по гласа и се опасявах, че ще почне да търси навред, ако мълча. Именно с това намерение се обърнах и отворих капаците. Няма скоро да забравя как му действа тази моя постъпка.

Хийтклиф стоеше по риза и панталони близо до вратата с капеща свещ в ръка, а лицето му бе по-бяло от стената зад него. При първото изскърцване на дъбовите дъски той се сепна, сякаш бе разтърсен от електрически ток. Свещта отскочи от ръцете му и падна на няколко стъпки пред него, а той бе тъй развълнуван, че едва можа да я вдигне.

— Аз съм вашият гостенин, господине — обадох се в желанието си да му спестя унижението, че е разкрил страхливостта си. — Имах нещастieto да извикам в съня си поради ужасен кошмар. Съжалявам, че ви обезпокоих.

— Ах, дявол да ви вземе, господин Локууд! Бих искал да сте в... — започна домакинят и остави свещта върху един стол, понеже не беше в състояние да я държи спокойно. — И кой ви настани в тая стая? — продължи той, забивайки нокти в дланите си и стискайки зъби, за да възпре треперенето на челюстите си. — Кой ви вкара тук? Иде ми да го изхвърля още сега от къщата!

— Зила, вашата прислужница — отвърнах аз, после скочих на пода и почнах бързо да навличам дрехите си. — И да я изпъдите, все ми е едно, господин Хийтклиф, защото тя напълно си го заслужава. Предполагам, искала е за лишен път да се увери, макар и за моя сметка, че в тая стая витаят духове. А тя наистина гъмжи от привидения и таласъми. Уверявам ви — основателно я държите

заклучена. Никой няма да ви бъде благодарен за възможността да подреме в такава бърлога.

— Какво искате да кажете? — запита Хийтклиф. — И какво правите сега? Легнете и изкарайте нощта, понеже и без това сте тук, но, за бога, не повтаряйте този ужасен вик. Нищо не би могло да ви извини, освен ако някой ви прерязваше гърлото.

— Ако това малко демонче бе успяло да се вмъкне през прозореца, то сигурно щеше да ме удуши! — рекох в отговор. — Нямам намерение отново да се излагам на преследванията на гостоприемните ви прадеди. Нали преподобният Джеймс Брандъръм е бил ваш сродник по майчина линия? И оная кокетка Катрин Линтон, или Ърншоу, или каквото и да е било името ѝ, тя трябва да е била много непостоянна малка проклета душичка! Тя ми каза, че броди по земята вече двайсет години — навярно справедливо наказание за нейните смъртни грехове.

Едва що бях изрекъл тези слова и си спомних, че в книгата името на Хийтклиф бе свързано с името на Катрин, а това бе напълно щукнало из паметта ми, преди да бъда събуден по този начин. Изчервих се поради несъобразителността си, но с нищо друго не показвах, че съзнавам грешката си, а после побързах да добавя:

— Право да ви кажа, господине, прекарах първата част от нощта в...

И не довърших мисълта си. За малко не казах „в прелистване на тези стари книги“, но това би показало, че съм запознат не само с печатното, но и с ръкописното им съдържание, затова се поправих и продължих:

— ...в сричане на името, написано върху перваза на прозореца; скучно занимание, на което се отдадох с надеждата да заспя, както когато човек брой или...

— Какво собствено искате да кажете, като говорите по този начин с мен? — с дива ярост прогърмя гласът на Хийтклиф. — Как се осмелявате да държите този тон, и то в собствения ми дом! Господи, той трябва да е луд, за да говори така! — И той се плесна ядно по челото.

Не знаех дали да се докача от неговия тон, или да продължавам с обясненията си; но той изглеждаше тъй силно развълнуван, че го съжалих и продължих да разказвам съня си. Подчертах, че дотогава не бях слушал името Катрин Линтон, но понеже го бях прочел много

пъти, то бе оставило някакво впечатление, добило плът и кръв в момента, когато вече не съм бил в състояние да контролирам въображението си. Обаче по дишането му — неравномерно и на пресекулки — можах да разбера, че той се мъчеше да преодолее някакъв прилив на силни чувства. Понеже не исках да покажа пред него, че долавям бележите на тая борба, продължих да се обличам доста шумно, погледнах часовника си и казах нещо в смисъл, че тая нощ няма край.

— Няма и три часа! — добавих аз. — Готов бях да се закълна, че е вече шест. Тук времето не тече. Трябва да сме си легнали в осем!

— Винаги си лягаме в девет през зимата, а ставаме в четири — каза стопанинът на къщата с едва сподавено стенание и бързо избърса една сълза от очите си, както ми се стори по движението на сянката на ръката му; Господин Локууд — добави той, — вие можете да отидете в моята стая. Само ще пречите на другите, ако слезете долу толкова рано, а детинският ви вик съвсем прогони съня ми.

— И моят сън отиде — отвърнах. — Ще се разхождам из двора, докато се развидели, и тогава ще си тръгна, а за вас вече няма опасност пак да ви се натрапя. Сега съвсем се изпари желанието ми да се забавлявам в обществото на хора — било в града, било вън от него. Един разумен човек би трябвало да може сам да си прави компания.

— Прекрасна компания! — промълви Хийтклиф. — Вземете свещта и вървете, дете щете. След малко ще дойда при вас. Все пак не отивайте в двора, защото кучетата са отвързани, а Юнона стои на пост в хола. Не, можете да се разхождате само около стълбището и по коридорите. Хайде, вървете си! Ще дойда след две минути.

Подчиних се или поне излязох от стаята, но понеже не знаех накъде водят тесните коридори, спрях се и станах неволен свидетел на една проява на суеверие от страна на стопанина на къщата, която опровергаваше по странен начин привидния му здрав разум. Той се качи на леглото и изкърти решетката на прозореца, избухвайки в неудържим плач, докато я теглеше.

— Влез, влез — проплака той. — Кати, хайде ела! Ела поне още веднъж! Ах, любов моя! Най-сетне чуй ме поне тоя път, Катрин!

Призракът прояви присъщия на всеки призрак каприз. Той с нищо не показва, че съществува, но снегът и вятърът бясно нахлуха

през отворения прозорец и стигнаха дори до мен, като изгасиха свещта.

Такава мъка се долавяше в изблика на скръб, който съпровождаше това бълнуване, че от съчувствие не обърнах внимание на глупавото му поведение. Оттеглих се полуядосан на себе си, задето го бях подслушал, а също и раздразнен от това, че му бях разправил нелепия си кошмар, тъй като именно тая мисъл го терзаше сега; а съвсем непонятно ми беше защо страда. Слязох предпазливо на долния етаж и се намерих в задната кухня, където можах да запаля отново свещта от няколко сбрани закуп искрящи въгленчета. Никой не бе станал освен една сива котка с пъстри петна, която пролази откъм огнището и ме поздрави с жално мяукане.

Две полукръгли пейки почти заграждаха огнището.

Изтегнах се върху една от тях, а на другата се настани старата котка. И двамата вече клюмахме глави, когато някой нахлу в убежището ни, а това се оказа Джоузеф, който се смъкна по една дървена стълба, чийто горен край се губеше в тавана пред някакъв отвор — вероятно вход за неговата мансардна стаичка. Той хвърли злобещ поглед към малкото пламъче, което с мъка бях успял да разпаля върху решетката на огнището, пропъди котката от пейката и като седна на опразненото място, започна да пълни с тютюн една малка лула. Той явно считаше присъствието ми в неговото светилище нахалство от моя страна, за което бе срамота дори да се говори. Мълчешком втична лулата между устните си, скръсти ръце и засмука дима. След като издуха последното си колелце във въздуха, той въздъхна дълбоко, стана и си отиде също тъй тържествено, както бе дошъл.

Сега влезе друг, с по-леки стъпки, и аз отворих уста за едно „добро утро“, но отново я затворих, недоизрекъл поздрава, защото Хертън Ърншоу казваше утринните си молитви полушепнешком, изсипвайки куп проклетия по адрес на всяка докосната от него вещ, докато тършуваше в един тъгъл за бел и лопата, за да изрине навейния сняг. Той надникна зад облегалото на пейката, разтвори ноздри и толкова се сети да размени поздрав с мен, колкото и с котката, която ми правеше компания. От действията му разбрах, че ще ми бъде позволено да изляза, затова станах от твърдата пейка и понечих да тръгна подир него. Той забеляза това и с края на лопатата удари една

вътрешна врата, подсказвайки ми с някакъв нечленоразделен звук, че трябва да отида тъкмо там, ако смятам изобщо да напусна кухнята.

Тая врата водеше към хола, където жените бяха вече на крак. Зила с огромен мех изтласкваше огнени езичета нагоре по комина, а госпожа Хийтклиф бе приседнала край огнището и четеше някаква книга в светлината на пламъка. Тя бе вдигнала ръка пред очите си, за да ги пази от горещината, и изглеждаше увлечена в четивото, откъсвайки се от него само за да смърми прислужницата, задето я обсипва с искри от огъня, или да отпъди от време на време някое куче, което пъхаше носа си прекалено дързостно в лицето ѝ. Изненадах се, като видях и Хийтклиф там. Той стоеше с гръб към мен край огъня и тъкмо свършваше да се кара на нещастната Зила, която прекъсваше навремени работата си, за да прибере краищата на престилката си и да изпъшка от възмущение.

— И ти, глупава... — викна той тъкмо когато влизах, обръщайки се към снаха си с един безобиден епитет, като гъска или овца, означаван обикновено чрез дълго многоточие. — Ето че пак безделничиш! Другите все пак си изкарват хляба, а ти живееш на мой гръб. Хвърли тая глупава книга и си намери някаква работа. Причерняло ми е да те гледам вечно пред очите си; и ти скъпо ще заплатиш за това. Чуваш ли, проклета нескопоснице?

— Ще оставя книгата, защото сте в състояние да ме заставите насила, ако откажа — отвърна младата жена, като затвори тома и го захвърли на един стол, — но ще правя каквото си искам и нищо друго, та ако ще и езикът ви да се, изприщи от ругатни!

Хийтклиф вдигна ръка и тя, очевидно запозната със силата ѝ, отскочи на по-безопасно място. Понеже нямах никакво желание да се забавлявам, като гледам как се бият като куче и котка, пристъпих пъргаво напред, уж жадуващ да се порадвам на топлината на огнището и недочул нищо от прекъснатата кавга. И двамата имаха достатъчно благоприличие да преустановят враждебните действия. Хийтклиф пъхна юмруци в джобовете си, за да ги предпази от изкушение; госпожа Хийтклиф се нацупи и зае едно твърде отдалечено място, където удържа думата си, като играеше ролята на статуя, докато си отидох. А това стана скоро. Отказах да закуся с тях и при първото сияние на зората намерих сгоден случай да изляза на чист въздух, сега ясен, тих и студен като лед.

Още преди да стигна до края на градината, стопанинът на къщата ми извика да спра и предложи да ме придружи през полето. Добре стана, че той предложи това, защото цялото теме на хълма приличаше на развълнуван бял океан, но гребените на вълните и падините между тях не сочеха съответни възвишения и падини по терена. Във всеки случай много трапища бяха запълнени догоре със сняг и редиците от могили, образувани от отпадъците на каменните кариери, бяха заличени от картата, която се бе отпечатала в ума ми след вчерашната разходка. От едната страна на пътя бях забелязал, отдалечени на шест до седем ярда един от друг, цяла редица изправени камъни, стигащи чак до другия край на пустото поле. Бяха ги поставили и варосали, за да служат като пътеводители в тъмнината, а също и когато някой подобен на тоя снеговалеж се случеше да изравни дълбоките блата от двете страни с по-твърдата пътека в средата; но като изключим по някоя по-тъмна точка, издигаща се тук-там, от тия камъни не бе останала дори и следа и моят спътник трябваше често да ме предупреждава да се движа малко по-надясно или по-наляво, и то когато ми се струваше, че следвам правилно извивките на пътя.

Разменихме само няколко думи, докато вървахме. Той спря пред входа на Тръшкрос парк и каза, че едва ли ще сбъркам пътя оттук нататък. Сбогувахме се само с кратък поклон и аз тръгнах напред, осланяйки се единствено на собствените си сили, защото още никой не живееше в къщичката на пазача. Разстоянието от входа на парка до „Тръшкрос Грейндж“ е две мили; предполагам, че успях да ги направя четири поради това, че се губех между дърветата и потъвах до гуша в снега — една неприятност, която може да бъде оценена правилно само от онзи, който е изпадал в подобно положение. Във всеки случай не знам колко съм се лутал, но часовникът удари дванадесет пъти, когато влизах в къщата, а това прави точно по миля на час за обикновения път от „Брулени хълмове“.

Моята икономка и нейните сателити се втурнаха да ме посрещнат и почнаха развълнувано да ме уверяват, че вече не вярвали да ме видят отново. Всеки предполагал, че съм загинал предната нощ и всички се питали как да започнат издирването на тялото ми. Казах им да млъкнат сега, щом виждат, че съм се върнал, после се затътрих нагоре, съвсем вцепенен от умора. Преоблякох се и след като се разхождах насам-натам из стаята около половин час, за да възстановя

топлината на тялото си, прибрах се в работната си стая по-немощен и от малко коте — дори прекалено преуморен, за да мога да се радвам на веселия огън и на димящата чаша кафе, която прислужницата бе приготвила за мен.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Колко сме суетни и непостоянни! Аз, който бях решил да страня от обществото и бях благодарен на щастливата си звезда, задето най-сетне попаднах в едно място, където общуването с хора бе почти невъзможно — аз, безволевиият окаяник, след като упорствувах до здрач в борбата си със самотата и лошото настроение, трябваше накрая да се предам; и когато госпожа Дийн ми донесе вечерята, аз я помолих да остане, докато се храня, под предлог, че искам да се осведомя за нуждите на домакинството ми, надявайки се от сърце, че тя ще се окаже истинска бърбрица и ще може да ме оживи с приказките си или пък да ме приспи.

— Доста отдавна живеете тук — подех аз. — Шестнадесет години, доколкото си спомням, нали?

— Осемнадесет, господине. Дойдох, когато се ожени господарката, за да ѝ прислужвам. След смъртта ѝ господарят ме задържа като икономка.

— Разбирам.

Настъпи мълчание. Тя, за съжаление, изглежда, не бе бърбрица, освен може би за личните си работи, а те едва ли биха могли да ме интересуват. Все пак, след като замълча, с подпрени на колене юмруци и потънало в размисъл румено лице, тя възкликна:

— Ех, нещата много се промениха оттогава насам!

— Да — съгласих се аз. — Предполагам, че сте видели много промени.

— И промени, и неприятности — добави тя.

„Да — помислих си, — ще насоча разговора към семейството на моя хазаин. Добра начална тема. И онова красиво овдовяло момиче, бих искал да науча неговата история — дали е тукашна или, което е по-вероятно, някаква пришълка, която намусените местни жители не искат да признаят за своя.“ С това намерение аз запитах госпожа Дийн защо Хийтклиф е дал под наем „Тръшкрос Грейндж“ и защо

предпочита да живее в далеч по-лоша местност и не тъй хубаво жилище.

— Нима не е достатъчно богат да поддържа имението в добро състояние? — запитах накрая.

— Богат! — възкликна тя. — Сам той не знае колко пари има, а те се и увеличават с всяка година. Да, да, той е достатъчно богат, за да живее в много по-хубава къща от тая, но е доста... стиснат. Дори да е смятал да се мести в „Тръшкрос Грейндж“, щом се е явил добър наемател, решил е, че не може да пропусне случая да вземе още няколко лири. Чудно е колко алчни могат да бъдат някои хора, макар и останали сами на света.

— Струва ми се, че е имал син...

— Да, само един, но той умря.

— И оная млада жена, госпожа Хийтклиф, е негова вдовица, нали?

— Да.

— От кой край е тя?

— Че тя, господине, е дъщеря на покойния ми господар! Моминското ѝ име беше Катрин Линтон. Аз съм я кърмила, бедната. Тъй ми се искаше господин Хийтклиф да я отстрани и тогава двете с нея можехме пак да се съберем.

— Как? Катрин Линтон! — възкликнах изненадан, но размислих за миг и се убедих, че тя не би могла да бъде привидението от прежната вечер. — Значи — добавих след малко, — моят предшественик се е казвал Линтон?

— Да.

— А кой е тоя Ърншоу? Хертън Ърншоу, който живее у господин Хийтклиф? Роднини ли са те?

— Не. Той е племенник на покойната госпожа Хийтклиф.

— Значи, братовчед на младата дама?

— Да. Мъжът ѝ също беше неин братовчед, но по майчина линия, а другият е по бащина линия. Хийтклиф бе женен за сестрата на господин Линтон.

— Видях името Ърншоу издълбано над входната врата на къщата в „Брулени хълмове“. От стар род ли са те?

— Много стар, господине, и Хертън е последният от тях, както и нашата госпожица Кати е от нашия род — искам да кажа, от Линтовци.

Наминахте ли към „Брулени хълмове“? Прощавайте, че ви питам, но много бих искала да зная как е тя.

— Госпожа Хийтклиф ли? Изглеждаше съвсем добре и беше много хубава; и все пак струва ми се, че тя не е много щастлива.

— Ах, милата ми, това съвсем не ме учудва. А как ви харесва господарят?

— Бих казал, че е доста рязък човек, госпожо Дийн. Не съм ли прав?

— Рязък и остър като ръб на трион и твърд като брус! Колкото по-малко се занимавате с него, толкова по-добре.

— Животът му трябва да не е протекъл много гладко, за да го направи толкова мрачен и заядлив. Знаете ли нещо за миналото му?

— Миналото му е като на кукувиче, господине. Зная всичко за него, освен къде се е родил, какви са били родителите му и как е спечелил парите си в началото. А Хертън е бил изхвърлен като новоизлюпено врабче. Нещастният момък! Само той в цялата енория не знае как е бил измамен...

— Хайде, госпожо Дийн, направете ми тая добрина да ми разправите нещо за моите съседи. Чувствувам, че и да легна, няма да заспя, затова бъдете тъй добра да останете да си поприказваме един час.

— Разбира се, господине! Ще отскоча за малко да си взема плетивото и после ще остана колкото ви се иска. Вие обаче сте настинали, видях, че треперите; и трябва да хапнете малко овесена каша, за да ви мине.

Добрата жена побърза да излезе, а аз приклеках по-близо до огнището. Главата ми пареше, но иначе чувствувах студ по цялото тяло. При това бях възбуден до крайност поради състоянието на нервите и мозъка ми. Това ме караше не толкова да се чувствувам зле, колкото да се опасявам (и още се боя от това) да не би да настъпят по-сериозни последици от днешните и вчерашните ми премеждия.

Икономката не се забави. Тя донесе някаква димяща купичка и кошничка с плетивото си; и като сложи купичката върху поставката на камината, тя дръпна стола си по-напред, видимо доволна от моята общителност.

„Преди да заживея тук — поде тя без друго подсещане да започне разказа си, — бях почти през цялото време в «Брулени

хълмове», понеже майка ми бе кърмила господин Хиндли Ърншоу, бащата на Хертън, и аз навикнах да играя с децата. Освен това тичах по разни дребни поръчки, помагах при пластенето на сеното и се навъртах около чифлика, винаги готова да изпълня всичко, което ми кажеха. В едно хубаво лятно утро — помня, че беше в началото на жетвата — господин Ърншоу, предишният ни господар, слезе долу, облечен като за път; и след като нареди на Джоузеф какво да върши през деня, той се обърна към Хиндли, Кати и мен — защото бях седнала при тях, за да изям овесената каша — и каза на сина си: «Отивам в Ливърпул, момчето ми. Какво да ти донеса? Избери каквото си щеш, само гледай да не е нещо голямо, защото ще вървя пеш натам и насам. Шейсет мили на отиване и толкова на връщане — никак не е малко, нали?» Хиндли поиска цигулка, а тогава той запита госпожица Кати. Тя нямаше и шест години, но можеше да яха който и да е кон в конюшната и затова си избра камшик. Той не забрави и мен, защото имаше добро сърце, макар и да бе доста строг понякога. Обеща да ми донесе пълен джоб с ябълки и круши, после целуна децата, сбогува се и тръгна на път. Тия три дни, когато го нямаше, се сториха на всички ни много дълги, а малката Кати честичко питаше кога ще се върне той. Госпожа Ърншоу го очакваше по вечеря на третия ден и на няколко пъти отлагаше с по един час слагането на софрата. Него обаче го нямаше никакъв и децата най-сетне се умориха да изтичват до вратата и да надничат навън. После се стъмни. Тя искаше да ги накара да си легнат, но те жално я замолиха да им разреши да останат; към единадесет часа резето на вратата се повдигна излеко и ето че господарят влезе. Той се тръшна на един стол и почна да пъшка и да се смее, но им рече да го оставят на мира, защото умираше от умора. Каза, че не би извървял тоя път дори да му дадат трите царства.^[1]

«И накрая да капна от умора — каза той и разтвори балтона си, който държеше сгънат в ръце. — Я виж, жено! Никога не съм се измарял тъй през живота си, но ти трябва да го приемеш като дар божи, макар и кожата му да е толкова тъмна, като че сам дяволът му е баща!»

Всички го заобиколихме. Надникнах над главата на Кати и видях някакво мръсно, парцаливо, тъмнокосо дете, което можеше вече да ходи и говори. Впрочем лицето му изглеждаше по-старо от това на Катрин, но когато го изправиха на крака, то само се заоглежда наоколо

и почна да повтаря някакви неясни думи, които никой не можа да разбере. Аз се уплаших, а госпожа Ърншоу бе готова да го изхвърли навън. Тя кипна и го попита какво го е прихванало, та да доведе това циганско голишарче в къщата, когато си имаха собствени деца, за които да се грижат и трудят; и какво смята да прави с него, и дали е с всичкия си. Господарят се опита да обясни работата, но беше наистина полумъртъв от умора и всичко, което можах да дочуя между сърдитите й забележки, беше някаква история както видял да умира от глад, без подслон и почти няма, в една от улиците на Ливърпул, където го намерил и поразпитал хората чие е то. Той каза, че никой не знаел на кого е детето; и понеже нямал нито време, нито пари, намерил за по-разумно веднага да го вземе със себе си, вместо да влиза в излишни разходи из града, защото бил решил да не го оставя тъй, както го бил намерил. Господарката се тюхкаше и вайкаше, но накрая се успокои, а господин Ърншоу ме накара да го измия, да му дам чисти дрехи и да го сложа да спи при децата.

Докато траеше неразборията, Хиндли и Кати предпочетоха да мълчат, но после и двамата почнаха да тършуват в джобовете на баща си за подаръците, които им бе обещал. Хиндли бе на четиринадесет години, но когато изтегли от балтона нещо, което някога е представлявало цигулка, ала сега бе изпочупено на парчета, той се разрева гласно; а когато Кати разбра, че господарят бе загубил камшика й, улисан в грижи около непознатото момче, тя изля гнева си, като почна да гримасничи и да заплюва малкото глупаво същество, и получи здрава плесница от баща си, та да се държи по-прилично занапред. И двамата решително отказаха да спят в едно легло с него или дори в една и съща стая, а и аз не проявих повече разум и го оставих върху площадката на стълбището с надеждата, че на следващата заран то ще си е отишло. По някаква случайност или може би привлечено от гласа на господин Ърншоу, то пролазило до вратата на неговата стая и господарят го намерил там на излизане. Разпитаха как е отишло там. Накараха ме да призная всичко и ме изгониха от къщата заради тази моя подла и нечовечна постъпка.

Тъй стана въвеждането на Хийтклиф в семейството. Като се завърнах след няколко дена (защото не считах, че са ме изгонили завинаги), научих, че са му дали името Хийтклиф. Тъй се наричаше един техен син, умрял още като дете, и оттогава насам това е неговото

лично и фамилно име. Кати и той много се бяха сприятелили, но Хиндли го мразеше, а и аз, право да си кажа, изпитвах същите чувства към него. Двамата с Хиндли го тормозехме и се държахме просто безобразно с него, защото аз не бях достатъчно разумна, за да си дам сметка колко несправедливо постъпвам, а и господарката нито веднъж не каза дори една дума в негова полза, когато виждаше, че го онеправдават.

Той бе едно намусено, търпеливо дете, вероятно свикнало да се държат зле с него. Понасяше ударите на Хиндли, без да мигне или да пророни сълза, а ущипех ли го, само ахваше и поглеждаше с широко отворени очи, сякаш се бе ударило случайно и никой не бе виновен за това. Тая негова търпеливост разяри стария Ърншоу, когато разбра, че синът му измъчва нещастното сираче, както го наричаше той. Старият се привърза някак особено към Хийтклиф, вярваше на всяка негова дума (впрочем той говореше съвсем малко и обикновено казваше истината) и го глезеше далеч повече от Кати, която беше много непослушна и прекалено своенравна за любимка.

И тъй, Хийтклиф внесе раздор в семейството още от самото начало; и при смъртта на госпожа Ърншоу — около две години по-късно — младият господар вече бе свикнал да счита баща си по-скоро като подтисник, отколкото като приятел, и да гледа на Хийтклиф като на натрапник, отнел му любовта и предпочитанията на собствения му баща. Хиндли се тормозеше заради тая неправда и постепенно се озлоби. Известно време споделях същите чувства, но когато децата се разболяха от шарка и аз трябваше да се грижа за тях, а също и да се нагърбя изведнъж с работата на домакиня, отношението ми се промени. Хийтклиф беше опасно болен и в най-тежките часове на болестта си искаше да съм край възглавницата му. Той навярно чувствуваше, че полагам доста грижи за него, но не беше достатъчно умен да разбере, че върша това по задължение. Както и да е, трябва все пак да призная, че никога болногледачка не е бдяла над по-мирно дете от него. Разликата между него и другите две деца ме накара да не бъда толкова пристрастна. Кати и нейният брат страшно ме измъчваха, а той бе кротък като агне, макар че не нежността, а твърдостта на характера му го караше да не ми създава неприятности.

Той оздравя, а лекарят твърдеше, че това се дължало до голяма степен на мене и ме похвали за положените грижи. Похвалите му ме

поласкаха и аз станах по-благосклонна към съществото, заради което ги бях получила, а с това Хиндли загуби и последния си съюзник. Но все още не можех да се възхищавам от Хийтклиф и често се чудех какво намира в него господарят, за да превъзнася толкова това намусено момче, което, доколкото си спомням, нито веднъж не отвърна на благоволенieto му с някаква проява на благодарност. Хийтклиф не се държеше нахално със своя благодетел — той беше просто безчувствен, макар и отлично да знаеше каква власт има над неговото сърце и да съзнаваше, че стига да каже само две думи, всички в къщата щяха да бъдат длъжни да се покорят на желанията му. Веднъж например господин Ърншоу купи два жребца от околийския панаир и даде единия на едното, а другия на другото момче. Хийтклиф взе похубавия, но жребецът скоро почна да куца. Като разбра това, той каза на Хиндли: «Трябва да си разменим конете. Ако не искаш, ще разправя на баща ти за трите побоя, които ми нанесе тази седмица, и ще му покажа ръката си, която е черна до рамото.» Хиндли се изплези и го перна през ухото. «По-добре ще направиш веднага да ми дадеш коня си — упорствуваше Хийтклиф, побягвайки към входа (те бяха в конюшната). — И да не искаш, пак ще ми го дадеш, а ако кажа за тоя шамар, ще ти го върнат с лихвата.» — «Вън, куче!» — викна Хиндли и го заплаши с един железен топуз от кантара, с който теглеха сено и картофи. «Хайде, хвърли го — отвърна другият, без да мръдне от мястото си, — а пък аз ще кажа как се хвалеше, че ще ме изгониш от къщата, щом той умре, и тогава да видим дали няма да те изпъди веднага.» Хиндли хвърли топуза и го улучи в гърдите, а той падна на земята, но начаса се изправи, задъхан и пребледнял; и ако не бях му попречила, той щеше да отиде право при господаря и да си отмъсти напълно, като остави жалкия си вид да говори вместо него и като загатне кой го бе наредил така. «Тогава вземи коня ми, циганино! — каза младият Ърншоу. — И дано да си счупиш врата с него. Вземай го и върви по дяволите, навлек такъв, и гледан с преструвки да обсебиш цялото състояние на баща ми, а след това му дай да разбере какъв си в същност ти, дяволско изчадие! И вземи коня. Дано да ти пръсне черепа!»

Хийтклиф бе отишъл да развърже животното и да го премести в своя отдел на конюшната. Той минаваше зад коня, когато Хиндли завърши речта си с един ритник, събаряйки го под краката на

животното, и без да изчака да види дали надеждите му ще се сбъднат, побягна с всички сили навън. С изненада видях колко хладнокръвно детето се изправи на крака и продължи започнатата работа, разменяйки и седлата, и всичко останало, а после седна върху купчина сено, за да се съвземе от силния удар, преди да влезе в къщата. Лесно можах да го убедя да хвърли върху коня вината за контузиите, които бе получил. Безразлично му беше какво ще разправам, понеже беше получил онова, което желаше да има. Впрочем той се оплакваше толкова нарядко от тия и други подобни случки, че аз наистина не го считах за отмъстителен. Много съм се лъгала, както ще чуете по-нататък.“

[1] Англия, Шотландия и Ирландия. — Б. пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

„С течение на времето силите на господин Ърншоу започнаха да го напускат. Той беше здрав и деен, но рухна изведнъж и стана крайно раздразнителен, когато трябваше да седи край камината. И най-малката дреболия го дразнеше, а помислеше ли, че накърняват с нещо авторитета му, той почти изпадаше в бяс. Това личеше най-вече когато някой се опитваше да се налага над неговия любимец или пък да го потиска. Той ревниво следеше да не би някой да каже лоша дума на момчето и си бе втълпил мисълта, че другите мразят Хийтклиф и само гледат как да му напакостят, понеже той обича момчето. А Хийтклиф нямаше никаква изгода от това, защото аз и тия от нас, които бяха по-милостиви, не искахме да дразним господаря и зачитахме тая негова слабост, а това само подсилваше гордостта на детето и поощряваше мрачните му настроения. Налагаше се донякъде да постъпваме така. На два-три пъти Хиндли бе проявявал открито презрението си към Хийтклиф, когато баща му биваше наблизо, и всеки път старецът изпадаше в бяс. Той грабваше тояжката си, за да го удари, и трепереше от яд, че не може да стори това.

Най-сетне помощникът на енорийския свещеник (по това време имавме помощник-пастор, който допълваше доходите си, като даваше уроци на малките Линтоновци и Ърншоувци и като работеше сам малкото земя, която му бяха дали за използване) настоя да изпратят момъка в колеж и господин Ърншоу се съгласи, макар и много нажален, защото рече: «Хиндли не го бива и от него няма да стане човек.»

От сърце се надявах, че сега вече ще зацари мир. Тежеше ми мисълта, че господарят страда заради собствените си добрини. Струваше ми се, че недоволството на стария и болен човек се корени в семейните му неприятности, както сам той искаше да представи работите. В същност, господине, то се дължеше на гаснещите сили на господаря. Въпреки всичко ние можехме да караме сравнително добре, ако не бяха двама души — госпожица Кати и прислужникът Джоузеф.

Трябва да сте го видели там. Той беше, а вероятно е и сега, най-отегчителният самодоволен фарисей, който се е родил от страниците на Библията, за да заграби за себе си благословиите, а проклятията да отпрати към съседите си. С умението си да проповядва и да разговаря на набожни теми той успя да направи силно впечатление на господин Ърншоу и колкото по-немошен ставаше господарят, толкова по-голямо ставаше влиянието на Джоузеф върху него. Той го тормозеше безпощадно по въпроса за спасението на собствената му душа и му внушаваше, че трябвало да се държи строго с децата. Подтикваше го да гледа на Хиндли като на окаян грешник и всяка вечер най-редовно каканижеше цял низ от лъжливи обвинения срещу Хийтклиф и Катрин, винаги готов да поласкае слабостта на господин Ърншоу, като стовари най-тежката вина върху Кати.

Тя наистина се държеше тъй, както не съм виждала друго дете да се държи, и изкарваше всички извън търпение по петдесет и повече пъти на ден. От часа, когато слизаше долу, до часа, когато си лягаше, ние бяхме все на тръни да не направи някоя пакост. Настроението ѝ беше винаги весело, а езикът ѝ не знаеше покой — тя все пееше и се смееше и тормозеше всички, които не искаха да се държат като нея. Немирно и дяволито девойче беше тя, но имаше най-хубавите очи, най-пленителната усмивка и стъпваше по-леко от коя да е друга в цялата енория. А и в края на краищата не вярвам да е мислила някому злото, понеже, веднъж успяла да ви заплаче не на шега, много нарядко се случваше да не заплаче заедно с вас и с това да не ви накара да спрете, за да можете да я утешите. Тя обичаше Хийтклиф прекалено много. Най-страшното наказание, което можехме да измислим за нея, бе да я отделим от него и въпреки това измежду всички ни тъкмо на нея най-много се караха заради него. В игрите тя обичаше до немай-къде да бъде малката господарка, не се свенеше да удари някого и направо заповядваше на другарчетата си. Така постъпваше и с мен, но аз не търпах плесниците и заповедническия ѝ тон и не вървах по нейната гайда.

Господин Ърншоу не знаеше какво нещо е да се пошегуваш с децата си. Той се бе държал открай време сериозно и строго с тях, а и Катрин на свой ред не можеше да разбере защо баща ѝ е по-сърдит и не толкова търпелив сега, като болник, отколкото когато бе в разцвета на силите си. Заядливите му забележки будеха у нея дръзко желание да

го предизвиква. Нямаше по-голямо щастие за нея от това, всички вкупом да ѝ се караме, а тя да ни предизвиква със смел и дързък поглед и с готовите си отговори, като правеше за присмех религиозните проклетия на Джоузеф, дразнеше мен и вършеше тъкмо онова, което баща ѝ мразеше повече от всичко — доказваше, че престореното ѝ нахалство, което старецът считаше за истинско, упражнява по-голямо влияние върху Хийтклиф, отколкото нежността на баща ѝ към момчето, и че то изпълняваше всички нейни желания, каквито и да са те, и само ония желания на баща ѝ, които съвпадаха със собствените му наклонности. След като се бе държала от лошо по-лошо през целия ден, случваше се да дойде за милувки привечер, та да се сдобри с баща си. «Не, Кати — казваше тогава старият човек, — аз не мога да те обичам; ти си по-лоша от брат си. Иди да си кажеш молитвите, дете, и искай прошка от бога. Не зная дали майка ти и аз не трябва да съжаляваме, задето сме те докарали на този свят!» Отначало това я разплакваше, но понеже баща ѝ постоянно я отблъскваше, тя стана потвърда и се смееше, ако я посъветвах да признае, че съжалява за простъпките си, или пък да поиска прошка.

Най-сетне дойде часът, който сложи край на земните мъки на господин Ърншоу. Той умря спокойно през една октомврийска вечер, в стола си край огнището. Силен вятър брулеше къщата и виеше в комина, като че истинска буря се извиваше навън, но все пак не беше студено. Всички се бяхме насъбрали вътре — аз, седнала малко встрани от огнището и заета с плетивото си, и Джоузеф, който четеше Библията близо до масата (защото в онова време слугите обикновено стояха в хола, след като привършат работата си). Госпожица Кати не се чувствуваше добре и затова стоеше мирно. Тя се бе облегнала върху коленете на баща си, а Хийтклиф лежеше на пода с глава в скута ѝ. Спомням си, че преди да заспи, господарят погали хубавите ѝ коси — за него бе рядко удоволствие да я види кротка — и рече: «Кати, защо не можеш да си винаги добро момиченце?» Тя вирна глава към него, засмя се и отвърна: «Татко, защо не можеш да си винаги добър човек?» Но като видя, че пак го бе разсърдила, тя целуна ръката му и каза, че ще го приспи с песен. Тя запя съвсем тихо и пя, докато пръстите му пуснаха нейните и главата му клюмна на гърдите. Тогава ѝ казах да млъкне и да не мърда, за да не би да го събуди. Цял половин час стояхме неми като мишки и щяхме още да стоим така, но Джоузеф

свърши да чете главата и сега стана и рече, че трябвало да събуди господаря за молитва и за да си легне. Пристъпи напред и го повика по име, после го бутна по рамото, но понеже господарят не се мръдна, Джоузеф взе свещта и се вгледа в него. Разбрах, че нещо не е в ред, когато той остави свещта. Джоузеф хвана децата за ръка и им каза тихичко да се качат горе и да не вдигат много шум — те можели сами да кажат молитвите си тая вечер, защото той имал малко работа.

«Най-напред ще кажа лека нощ на татко — каза Катрин и обви ръце около врата му, преди да можем да я спрем. Нещастното дете веднага разбра каква загуба бе претърпяло. — Ах, той е умрял! — извика тя. — Хийтклиф, той е умрял!» И двамата нададоха сърцераздирателни писъци.

И аз заплаках заедно с тях и пролях горчиви сълзи, но Джоузеф ни попита защо сме се разревали тъй за един светец в небето. Той ми заръча да сложа наметалото си и да изтичам до Гимъртън за лекаря и за пастора. Не можех да си представя за какво ни са потрябвали и двамата сега, но тръгнах в дъжда и вятъра и се върнах с един от тях, именно с лекаря — другият каза, че ще дойде на заранта. Оставих Джоузеф да му обяснява какво се бе случило и изтичах в стаята на децата. Тяхната врата бе полуотворена. Разбрах, че те изобщо не са си лягали, макар че преваляше полунощ. Но и двамата бяха спокойни и нямаха нужда от моята утеха. Милите, те се утешаваха един друг с много по-хубави мисли от тия, които можеха да хрумнат на мен. Никой пастор на света не е представял небето толкова красиво, както си го представяха те в невинните си приказки; и докато плачех и се вслушвах в думите им, без да ща, съжалявах, че не сме всички там един до друг и в безопасност.“

ШЕСТА ГЛАВА

„Господин Хиндли дойде на погребението и — нещо, което ни удиви и накара съседите да приказват врели-некипели — със себе си доведе и съпруга. Никога не пожела да ни каже каква е тя и къде се е родила. По всяка вероятност тя не би могла да се похвали нито с богатство, нито със старинно име, защото иначе той едва ли би държал тоя брак в тайна от баща си.

Тя не бе от ония, които биха вдигнали много шум около себе си в къщата. Още щом прекрачи прага, всеки предмет, върху който попадеше погледът ѝ, и всичко, което ставаше около нея, изглежда, ѝ доставяше удоволствие освен подготвителните работи около погребението и присъствието на опечалените. Докато траяха тия неща, по държането ѝ разбрах, че е доста глупавичка. Тя се втурна в стаята си и ме застави да отида при нея, макар че в това време трябваше да обличам децата. А тя само стоеше и трепереше в стаята, чупеше ръце и все питаше: «Отидоха ли си вече?» После започна да ми разправя с истерично вълнение какво въздействие ѝ оказвал черният цвят, сепваше се, трепереше и накрая се разплака, а когато я запитах какво ѝ е, тя каза, че не знаела, но че много се страхувала да не би да умре. Струваше ми се, че тя е толкова далеч от смъртта, колкото и аз самата. Беше доста слабичка, но млада и с румено лице, а очите ѝ блестяха като диаманти. Бях забелязала наистина, че се задъхва при изкачване на стълбите, че и най-малкият неочакван шум я кара да трепери и че от време на време я задавя кашлица, но съвсем не знаех какво показват тия симптоми и не бях наклонна да ѝ съчувствувам. Ние, обикновено не се прехласваме по чужденците, господине, освен ако те първи не се привържат към нас.

Младият Ърншоу се бе променил значително през тригодишното си отсъствие. Той беше изтънял, нямаше предишния си цвят на лицето и се обличаше и говореше по съвсем друг начин, а още в деня на пристигането си каза на Джоузеф и на мен, че занапред ще трябва да стоим в задната кухня, за да оставим хола само на него. Впрочем, той

смяташе да застеле една малка свободна стаичка и да облепи стените с книжни тапети, за да я превърне в гостна, но жена му се радваше толкова много на белия под и на огромното пламтящо огнище, на калаените съдове и на шкафа с порцеланови съдини, на колибката на кучето и на просторния хол, където най-често седяха, че той се отказа от това намерение, понеже не счете, че то ще допринесе нещо за удобството ѝ.

Освен това жена му казваше, че се радвала, задето е намерила сестрица между новите си познати. Тя бърбореше на Катрин, целуваше я, тичаше насам-натам с нея и в началото ѝ даваше многобройни подаръци. Обаче чувствата ѝ към Катрин скоро охладняха и когато тя започна да се цупи, Хиндли стана същински тиранин. Показахеш ли само с няколко думи, че не харесва Хийтклиф, това бе достатъчно за Хиндли да възкреси в себе си цялата си отколешна омраза към момчето. Той го изгони от тяхното общество и го изпрати при слугите, отне му възможността да взема уроци от помощник-пастора и държеше го да работи полска работа, вместо да учи, като го караше да върши най-тежките работи наравно с всяко друго момче в чифлика.

Отначало Хийтклиф понасяше доста добре понижението си, понеже Катрин му предаваше уроците, които той заучаваше, или пък работеше и играеше с него в полето. Имаше всички изгледи двамата да израснат като същински диваци, понеже младият господар съвсем нехаеше как се държат и какво вършат те, стига да не му се мяркат пред очите. Той дори не би се погрижил да ходят редовно на църква в неделни дни, ако Джоузеф и помощник-пасторът не го мъмреха за тая негова небрежност всеки път, когато двойката отсъствуваше от служба; и това го подсещаше да нареди да набият Хийтклиф, да лишат Катрин от обед или вечеря. Едно от главните им удоволствия бе да изтичат още в ранно утро към полето и да останат там през целия ден, а после се присмиваха на наказанието, което неминуемо следваше. Помощник-пасторът можеше да дава колкото си ще глави на Катрин, за да ги научава наизуст, а Джоузеф можеше да бие Хийтклиф, докато го заболи ръката — те забравяха всичко в същия миг, когато биваха заедно или щом се спираха — каквито бяха палави — на някакъв план за отмъщение. И неведнъж съм плакала, като ги гледах да стават от ден на ден по-безразсъдни, без да смея дори да ги смърмя, от страх да не

загубя неголямото влияние, което още можех да упражнявам върху тези същества, които нямаха нито един приятел.

Случи се така, че привечер в един неделен ден те бяха изгонени от всекидневната стая за това, че бяха вдигнали много шум, или пък за друга малка простъпка от тоя род, а когато отидох да ги повикам за вечеря, те бяха изчезнали. Претърсихме и горния, и долния етаж на къщата, а също и двора, и конюшната. Нийде не ги видяхме, а накрая Хиндли избухна и каза да заключим вратите, като заповяда никой да не ги пуска вътре през нощта. Всички си легнаха, но аз бях твърде разтревожена, за да си легна, затова разтворих решетката на прозореца и подадох глава навън, за да се послушам, макар че валеше дъжд. Въпреки забраната бях решила да отворя, стига само да се върнеха. Не след дълго дочух стъпки откъм пътя. Светлинка от фенер замъждука през портата. Забрадих се с шал и изтичах към тях, за да не би да събудят господин Ърншоу, като почукат на вратата. Там беше само Хийтклиф. Уплаших се, като го видях без нея.

— Къде е госпожица Кати? — запитах го бързо аз. — Да не е станало някакво нещастие?

— В «Тръшкрос Грейндж» — отвърна той. — И аз щях да бъда там, но те не бяха достатъчно вежливи, за да ме поканят.

— Ще си имаш неприятности — рекох, — няма да мирясаш, докато не те изпъдят. Кой дявол ви караше да скитате към «Тръшкрос Грейндж»?

— Чакай да си сваля мокрите дрехи, Нели, и тогава ще ти разправа всичко — отвърна той. Казах му да гледа да не събуди господаря. Докато се събличаше, а аз чаках да изгася свещта, той продължи:

— Кати и аз избягахме от пералнята, за да поскитаме на свобода. Като зърнахме светлините на «Тръшкрос Грейндж», дойде ни наум чисто и просто да отидем и да видим дали малките Линтоновци прекарват вечерите на неделните дни, наказани в ъглите на стаята и треперещи от студ, докато баща им и майка им ядат и пият на масата или пеят и се смеят, без да откъсват очи от огъня. Мислиш ли, че ги наказват така? Или пък че четат проповеди, или че слугата им ги наказва и изпитва по вероучение, или че ги карат да учат наизуст цяла колона от библейски имена, когато не отговарят както трябва на въпросите?

— Едва ли — отвърнах аз. — Не се съмнявам, че те са добри деца и че с тях човек не може да се държи тъй, както с вас заради лошото ви поведение.

— Не се преструвай, Нели — рече той, — и не говори глупости! Ние изтичахме на един дъх от върха «Хълмовете» чак до парка. Кати беше боса и затова съвсем изостана в надбягването. Ще трябва утре да потърсиш обувките ѝ в блатото. Промъкнахме се през една дупка в живия плет, тръгнахме като слепци нагоре по пътеката и застанахме в една цветна лека под прозореца на салона. Светлината идеше оттам. Те не бяха затворили капците и пердетата бяха само наполовина дръпнати. И двамата можехме да гледаме вътре, като застанем на цокъла и се държим за перваза. А какво видяхме!... Красиво беше — един прекрасен салон с тъмночервен килим, столове с тъмночервена тапицерия и маси с покривки от същия цвят, а чисто белият таван със златни ръбове и безброй стъклени капки висяха на сребърни верижки от средата на тавана и блещукаха с малки нежни свещици. Старите Линтоновци не бяха там и Едгар и сестра му се ширеха сами в салона. Те би трябвало да са щастливи, нали? На тяхно място ние бихме се чувствували на седмото небе. А какво, мислиш, правеха тия прехвалени от теб деца? Изабела — струва ми се, че е на единайсет години, или с една година по-малка от Кати — лежеше в дъното на салона, надуваше гайдата и пицеше тъй, сякаш вещици я дупчат с нажежени игли. Едгар седеше до огнището и тихо плачеше, а в средата на масата бе седнало едно малко кученце. То скимтеше и поклащаше лапа. Разбрахме от взаимните им обвинения, че двамата го бяха дърпали тъй силно — всеки от своя страна, — че за малко не го разкъсали на две. Идиоти такива! Ето какво било забавлението им — да се карат кой да държи купчинка топли косми и всеки да почне да плаче, понеже и двамата отказвали да го вземат, след като са се боричкали за него. Открито се присмяхме на тия глезотии. Колко много ги презирахме! Кога си ме видяла да желая нещо, което Катрин иска да има, или да намериш двама ни сами да търсим развлечение в писъци и плач и да се превиваме на земята, тя на единия, а аз на другия край на стаята? Не бих заменил тукашното си положение срещу това на Едгар Линтон в «Тръшкрос Грейндж», та ако ще хиляди пъти да живея, освен ако ми бъде разрешено да хвърля Джоузеф от най-

високия прозорец на тавана и да боядисам предната стена на къщата с кръвта на Хиндли!

— Тихо! Тихо! — прекъснах го. — Ти все още не си ми казал защо Катрин е останала там.

— Казах ти, че се изсмяхме — отвърна той. — Линтоновци ни чука и дружно отхвъркнаха като стрели към вратата. Настъпи тишина, после дочухме викове: «Ах, маминко, маминко! Ах, татенце! Ах, маминко, ела тук! Ах, татенце-е-е!» Те наистина крещяха нещо подобно. Ние вдигнахме ужасна гюрултия, за да ги изплашим още повече, после скочихме от цокъла, защото някой вдигаше резето на вратата, и тогава решихме, че ще бъде по-добре да офейкаме. Бях хванал Катрин за ръката и я подканях да вървим, но тя изведнъж падна на земята. «Бягай, Хийтклиф, бягай! — прошепна тя. — Отвързали са булдога и той ме държи!» Това проклето куче я бе захапало за глезена. Нели — чух отвратителното му пръхтене. А тя дори не изпищя! Тя не би се унижила да пищи даже и да я надянат на рогата на някоя луда крава. Но аз викнах и изрекох достатъчно проклетия, за да погубят който и да е демон в християнския свят, после грабнах един камък и го пъхнах между челюстите му, като се опитвах с всички сили да го набутам навътре в гърлото му. Най-сетне някакъв проклет слуга дойде с фенер в ръка и се развика: «Дръж, Скълкър, здравата дръж!» Но той промени тона си, като видя жертвата на Скълкър. Кучето се задушаваше и пусна Кати, а моравият му език висеше на половин фут извън устата и кървави слюнки струяха от увисналите му бърни. Слугата вдигна Кати. Беше й прилошало — не от страх, уверен съм в това, а от болка. Той я занесе вътре. Тръгнах подир тях, мълвейки проклетия и заканвайки се да им отмъстя.

— Какво има, Робърт? — викна Линтон от входа.

— Скълкър е хванал едно момиче, господине — отвърна той, после ме сграбчи и добави: — Има и едно момче. Прилича на същински крадец. Разбойниците навярно са искали да ги прехвърлят през прозореца, за да отворят вратата и да пуснат цялата банда, когато всички си легнем, та най-спокойно да ни изпоколят. Хей ти, мръсен крадльо, затваряй си устата! Ще те обесят за това. Моля ви, господин Линтон, не прибирайте пушката си.

— Няма, Робърт, няма — рече дъртият глупак. — Негодниците са знаели, че вчера събрах наемите си. Хитро са намислили да ме пипнат!

Хайде влизай! Ще ги посрещна както трябва. Ей, Джон, сложи веригата на вратата! Джени, дай малко вода на Скълкър! Да предизвикат един мирови съдия в самата му крепост, и то в неделен ден! Докъде ли ще стигне нахалството им? Ах, мила Мери, я погледни! Не се страхувай — нищо и никакво момче, а лицето му смръщено като на същински разбойник. Няма ли да бъде благодеение за страната да го обесят още сега, преди да изяви природата си с дела, а не само с изражението на лицето си?

Той ме издърпа под полилея, а госпожа Линтон постави очилата на носа си и вдигна ръце от ужас. Страхливите деца също се промъкнаха по-наблизо, а Изабела изфъфли: «Ужасно човече! Затвори го в избата, татко. Той прилича досущ на сина на гадателя, който открадна питомния ми фазан. Нали прилича на него, Едгар?»

Те все още ме разглеждаха, когато Кати влезе в стаята.

Тя чу последните думи и се засмя. Като се взря изпитателно в нея, Едгар Линтон напрегна мозъка си и можа да я познае. Знаеш, че ни виждат в черква, макар и нарядко да ги срещаме другаде. «Това е госпожица Ърншоу! — пошушна той на майка си. — И гледай как я е захапал Скълкър, как кърви кракът ѝ!»

— Госпожица Ърншоу! Глупости — викна госпожата. — Госпожица Ърншоу да броди из страната с едно циганче! Впрочем, драги мой, детето е в траур. Наистина е то! И може да е осакатено за цял живот.

— Каква престъпна нехайност от страна на нейния брат! — възкликна господин Линтон, извъръщайки поглед от мен към Катрин. — Доколкото можах да разбера от Шийлдърз (тъй се казваше помощник-пасторът, господине), той я оставя да расте съвсем като езичница. Но кой е тоя? Къде ли е попаднала на тоя другар? Ах, положително това ще е оная странна придобивка на моя съсед, останала от пътуването му до Ливърпул — някакъв малък индонезийски моряк или захвърлено дете от Америка или Испания.

— Във всеки случай зло момче — забеляза старата дама — и съвсем неподходящо за една почтена къща! Чу ли какво говори то, Линтон? Възмутена съм, че децата ми трябваше да чуят подобни думи.

Пак започнах да ругая — не се сърди, Нели — и те заповядаха на Робърт да ме изведе. Отказах да си вървя без Кати. Той ме изблъска в градината, тикна фенера в ръката ми, увери ме, че господин Ърншоу

ще бъде уведомен как съм се държал, после ми каза веднага да си вървя и отново заключи вратата. Пердетата бяха още подгънати в единия ъгъл и аз пак се настаних на наблюдателното си място, защото, ако Катрин поискаше да се върне и не я пуснеха, смятах да строша големите стъкла на прозорците на хиляди парчета. Тя седеше спокойно на канапето. Госпожа Линтон свали от гърба ѝ голямото сиво наметало на млекарката, което бяхме взели за екскурзията си, като в същото време клатеше глава и навярно я мърмеше за нещо. Кати беше малка госпожица и държането им към нея бе по-друго от това към мен. После прислужничката внесе леген с топла вода и изми краката ѝ, а господин Линтон ѝ напълни чашка с топъл коняк и Изабела изсипа в скута ѝ цяла чиния сладкиши; само Едгар зяпаше отдалеч. След това те изсушиха и вчесаха хубавите ѝ коси, дадоха ѝ чифт грамадни чехли и я откараха на стол с колелета до огнището. Оставих я от весела повесела да раздава половината от храната си на малкото куче, а другата половина на Скълкър, щипвайки носа му от време на време, докато тя самата ядеше, и да разпалва искрица от въодушевление в безучастните очи на Линтоновци — мъжделив отблясък от нейното омайно лице. Те явно бяха изпаднали в глупав възторг. Тя ги превъзхожда тъй безкрайно много — тях и всички други хора по света, нали, Нели?

— Тая работа ще стане по-дебела, отколкото си мислиш — рекох в отговор на Хийтклиф, като го покрих и загасих фенера. — Ти си непоправим и господин Хиндли ще бъде принуден да отиде до крайност. Ще видиш, че ще постъпи така.

Предсказанието ми се сбъдна дори в по-голяма степен, отколкото желаех. Това нещастно приключение разяри Ърншоу. А господин Линтон дойде да ни посети на другия ден, за да изглади недоразумението, и държа такава лекция на младия господар за пътя, по който бе повел семейството си, че той реши да погледне сериозно на нещата. Хийтклиф не яде бой, но му казаха, че ако каже само една дума на госпожица Катрин, непременно ще бъде изпъден. Госпожа Ърншоу обеща здраво да държи юздите на зълва си след завръщането ѝ в къщи, и то с увещание, не с груба сила. Опитах ли със сила, тя щеше да разбере, че е невъзможно да успее.“

СЕДМА ГЛАВА

„Кати остана пет седмици в «Тръшкрос Грейндж» — до Коледа. Глезенът ѝ беше вече оздравял напълно, а и държането ѝ се подобри значително. Господжата често я посещаваше през това време и започна реформаторските си усилия, опитвайки се да повдигне чувството ѝ за собствено достойнство, като я ласкаеше и ѝ даваше хубави дрехи, които тя приемаше с готовност; тъй че вместо в къщата ни да нахлуе някакво малко и гологлаво диваче, което се спуска да прегръща всички ни до задушаване, от едно хубаво черно пони слезе една много важна личност с кестеняви букли, които се спускаха надолу изпод украсената ѝ с пера боброва шапка, и с дълга дреха за езда, която тя трябваше да привдига с две ръце, за да може да влезе тържествено. Хиндли я свали от коня и радостно възкликна:

— Кати, че ти си цяла красавица! Едва ли щях да те позная. Сега изглеждаш като истинска дама. Кажи, Франсис, нали Изабела Линтон не може да се сравни с нея?

— Изабела няма нейната природна хубост — отвърна жена му, — но тя трябва да внимава сега, та да не подивее отново. Елен, помогни на госпожица Катрин да си вземе нещата. Чакай, мила, ще разрошиш къдриците си. Дай да ти отвържа шапката.

Свалих ѝ палтото за езда и под него лъснаха една великолепна карирана копринена рокля, дантелите на бели гащи^[1] и лачени обувки; и макар че очите ѝ искряха от радост, когато кучетата припнаха към нея, за да я посрещнат, тя едва смееше да ги погали, за да не изпоцапат великолепните ѝ дрехи, като се умилкват около нея. Тя ме целуна нежно. Бях много набрашнена, понеже правех коледните торти, та не идеше да ме прегърне. След това потърси с поглед Хийтклиф. Ърншоу наблюдаваха загрижено тая среща, като мислеха, че ще им помогне донякъде да разберат доколко основателни са надеждите им да разделят двамата приятели.

Отначало никой не можа да види Хийтклиф. Ако той бе небрежен в облеклото си преди заминаването на Катрин, видът му се

бе влошил десетократно оттогава насам. Никой освен мен нямаше дори добрината да го нарече «мръсно момче» и да го накара да се измие веднъж на седмицата, а на неговите години децата рядко проявяват влечение към сапуна и водата. И тъй, без да говоря за дрехите му, изкарали тримесечна служба в кал и прах, или за гъстата му невчесана коса, кожата на лицето и ръцете му беше отчайващо замърсена. Имаше защо да се крие зад пейката, като видя една тъй блестяща и привлекателна девойка да влиза в къщата, вместо, както бе очаквал, някакво грубовато копие на него самия.

— Нима Хийтклиф не е тук? — запита тя, като свали ръкавиците си и показа пръстите си, избелели от бездействие и затворен живот.

— Можеш да се покажеш, Хийтклиф — извика господин Хиндли, който се радваше на смущението на момчето и бе доволен от това, че то трябваше да се представи в такъв отблъскващ вид. — Можеш да дойдеш и да посрещнеш госпожица Катрин с добре дошла, както другите слуги.

Зърнала приятеля си за миг във временното ми скривалище, Катрин се спусна към него, за да го прегърне. Тя веднага го целуна шест-седем пъти по бузата, после спря, отдръпна се и прихна да се смее, възкликвайки:

— Изглеждаш толкова смръщен и сърдит, и тъй... тъй смешен и мрачен, но то е защото съм свикнала с Едгар и Изабела Линтон. Кажи, Хийтклиф, нима си ме забравил?

Тя имаше известно основание да постави въпроса, защото лицето му бе станало двама по-мрачно от срам и гордост, и той стоеше като истукан.

— Ръкувай се с нея, Хийтклиф! — снизходително рече господин Ърншоу. — Разрешава ти се да правиш това от време на време.

— Не искам! — отвърна момчето, успяло най-сетне да развърже езика си. — Няма да стоя, за да ми се смеете. Няма да търпя това!

И той щеше да си отиде, но госпожица Катрин пак го сграбчи.

— Не исках да ти се присмивам — рече тя. — Просто не можах да се стърпя. Хайде, Хийтклиф, дай поне да се ръкуваме. Защо се цупиш така? Ти просто ми се стори някак особен. Всичко ще се оправи, ако си измиеш лицето и си вчешеш косата, но сега си тъй мръсен!

Тя се загледа загрижено в мръсните пръсти, които държеше в своите, а също и в роклята си, която положително не бе разкрасена от допира с неговите дрехи.

— Нямаше нужда да ме докосваш — отвърна той, като проследи погледа ѝ, и бързо отдръпна ръката си от нейната. — Ако съм мръсен, то си е моя работа, а аз обичам да ходя мръсен и ще ходя мръсен.

При тия думи той побягна през глава от стаята. Това разсмя господаря и господарката, а сериозно обезпокои Кати, която не можеше да разбере защо забележките ѝ го накараха да кипне по този начин.

Пошетах на новодошлата, сякаш бях нейна камериерка, сложих тортите във фурната, развеселих хола и кухнята с буйни огньове, както подобава за Бъдни вечер, и най-сетне се наканих да седна и да се позабавлявам, като изпея сама няколко коледни песни, без да обръщам, внимание на думите на Джоузеф, който гледаше на веселите мелодии, които подбирах, почти като на обикновени песни. Той се бе оттеглил в стаята си, за да се моли насаме, а господин и госпожа Ърншоу забавляваха Кати, като ѝ показваха разни пъстри дреболии, които тя да подари на малките Линтоновци в знак на благодарност за тяхната любезност. Бяха ги поканили да дойдат в «Брулени хълмове» и поканата бе приета при едно условие: госпожа Линтон бе поискала нейните любими дечица да бъдат грижливо държани настрана от «онова лошо момче, което псува».

И тъй, останах сама. Вдишвах приятния аромат на затоплящите^[2] се подправки и се радвах на блестящите от чистота кухненски съдове, на излъскания стенен часовник, обкичен с див чемшир, на сребърните кани, наредени в голям поднос и готови да бъдат напълнени с греяна бира за вечерята, и повече от всичко друго на безукорната чистота на онова, което беше лично моя грижа — изтърканият и добре изметен под. Мислено се порадвах на всеки предмет, после си спомних как старият Ърншоу идваше, когато всичко е почистено, как ме наричаше добро момиче и пъхаше един шилинг в ръката ми като коледна почерпка. Оттам мислите ми се насочиха към неговата слабост към Хийтклиф и опасенията му да не би момчето да бъде пренебрегнато след смъртта му, а това, естествено, ме накара да се размисля върху сегашното положение на нещастното момче и вместо да пея, реших да си поплача. Скоро обаче ми стана ясно, че ще

е много по-разумно да се опитам да изправа някои от неправдите, които се вършеха спрямо него, отколкото да проливам сълзи за тях. Станах и излязох навън, в двора, за да го потърся. Той не беше далеч. Заварих го да почиства лъскавите косми на новото пони в конюшната и да храни другите животни съгласно възприетия ред.

— Побързай, Хийтклиф — казах му. — В кухнята е тъй уютно, а Джоузеф е горе. Побързай и дай да те пременя както трябва още преди да излезе госпожица Катрин, и тогава двамата ще можете да си поседите сами край огнището и да си поприказвате надълго и нашироко, докато дойде време за лягане.

Той продължаваше да си гледа работата и дори не извърна глава към мен.

— Хайде, ще дойдеш ли? — заподканях го аз. — Има малко торта, почти ще стигне за двама ви, а все ще отиде половин час, за да се подокараш.

Почаках пет минути, но не получих отговор и го оставих. Катрин се навечеря заедно с брат си и снаха си. Двамата с Джоузеф седнахме да се храним в недружелюбно мълчание, прекъсвано сегиз-тогиз от неприятните забележки на единия и от сприхавите отговори на другия. Тортата и сиренето на Джоузеф останаха цяла нощ на масата — за феите. Той продължи да работи до девет часа, после се прибра в стаята си, все тъй упорит и мълчалив. Кати остана до късно, защото имаше да заръчва цял куп неща за посрещането на новите си приятели. По едно време тя дойде в кухнята, за да побъбри с приятеля си, но той не беше там и тя остана само колкото да попита какво става с Хийтклиф, а после си отиде.

Хийтклиф стана рано на другата сутрин. Беше празник и той се запиля към полето, сам с лошото си настроение, и се върна едва когато цялото семейство бе отишло на черква. Изглежда, настроението му се бе подобрило от глад и размисъл. Той се позавъртя за малко край мен и събрал целия си кураж, изведнъж рече:

— Нели, нагласи ме да изглеждам приличен: ще бъда добър.

— Крайно време е, Хийтклиф — отвърнах аз. — Ти наистина наскърби Катрин. Тя, струва ми се, съжалява, че изобщо се е върнала в къщи. Човек би казал, че й завиждаш, защото я тачат повече от теб.

Да завижда на Катрин, беше нещо съвсем непонятно за него, но той разбираше много добре какво значи да я наскърби.

— Тя ли каза, че е наскърбена? — запита той с много сериозен вид.

— Тя се разплака, като й казах, че пак си офейкал тая заран.

— И аз плаках снощи — отвърна той — и имах по-голямо основание от нея да плача.

— Да. Твоето основание е било, че си лягаш с гордо сърце и празен стомах — казах аз. — Гордите хора сами си докарват мъки и неприятности. Но ако те е срам за тая твоя раздразнителност, трябва наистина да поискаш извинение, когато си дойде. Трябва да отидеш при нея, да поискаш да я целунеш и да кажеш — сам най-добре знаеш какво да кажеш; ала направи го от сърце, а не като че гледаш непознат човек, само заради великолепните й дрехи. А сега, макар че имам да готвя обед, ще намеря малко време, за да те стъкмя тъй, че пред теб Едгар Линтон да изглежда смешна кукла, какъвто си е всъщност. Помлад си от него, но все пак положително си по-висок и два пъти по-широк в раменете. Би могъл да го събориш в един миг. Не ти ли се струва, че би могъл да го събориш?

Лицето на Хийтклиф се разведри за малко, но пак се натъжи и той въздъхна:

— Не, Нели, дори и да го съборя двайсет пъти, той не би станал по-малко красив, нито пък аз по-хубав. Бих искал да имам руса коса и бяла кожа, да бъда облечен и да се държа не по-зле от него и да имам възможност да стана толкова богат, колкото ще бъде той.

— И час по час да проплакваш за маминка — добавих аз, — и да се разтрепериш, ако някое селско момче ти се закани с юмрук, и да стоиш цял ден в къщи, защото е преваляло малко дъжд. Ех, Хийтклиф, малодушен си! Ела при огледалото и аз ще ти покажа какво би трябвало да искаш. Виждаш ли тия две линии между очите ти? И тия гъсти вежди, които, вместо да се извиват нагоре, са хлътнали по средата? И тия две черни зверчета, потънали тъй навътре, които никога не разтварят смело прозорците си, а се таят и искрят под тях като шпиони на дявола? Поискай и се научи да изглаждаш намусените бръчки, открито да повдигаш клепачи и да смениш зверчетата със самоуверени, невинни ангелчета, които нищо не подозират и в нищо не се съмняват, винаги готови да видят приятели там, дето не са сигурни, че има неприятели. Не приемай израза на зъл пес, който има вид, че

заслужава ритниците, които получава, и все пак мрази целия свят заради страданията си, мрази и оня, който го рита.

— С други думи, трябва да желая да имам сините очи на Едгар Линтон, а даже и челото му — отвърна той. — Искам ги, но това няма да ми помогне да ги получа.

— Дори и да беше истински негър, момчето ми — продължих аз, — имаш ли добро сърце, ще имаш и хубаво лице. И най-хубавото лице ще стане повече от грозно, ако сърцето е лошо. А сега, след като свършихме с миенето, вчесването и сърденето, кажи ми, не се ли намираш за доста хубав? Аз мисля, че си хубав момък. Годен си да играеш ролята на предрешен княз. Кой знае дали баща ти не е бил китайски император, а майка ти индийска царица и дали и двамата не могат да купят както «Брулени хълмове», така и «Тръшкрос Грейндж» само с доходите си от една седмица! Отвлечен си бил от зли моряци и те са те довели в Англия. На твое място щях да измисля някаква важна история за благородния си произход, а самата мисъл за това, което представлявам, би ми дала сили и достойнство да понасям потисничеството на един дребен чифликчия.

Продължих да бърбям в тоя дух, а Хийтклиф лека-полека престана да се мръщи и придоби доста приятен вид. Изведнъж разговорът ни бе прекъснат от някакъв тежък шум, който идеше откъм пътя и вече се чуваше в двора. Той изтича до прозореца, а аз към вратата, и то тъкмо навреме, за да зърнем двамата Линтоновци, които слизаха от семейната си каляска, отрупани с наметала и кожи, а също и Ърншоувци, които слизаха от конете си. През зимата те често яздеха до църквата. Катрин хвана и двете деца за ръка, въведе ги в къщата и ги настави пред огнището. Белите им лица скоро поруменаха от огъня.

Заподканях събеседника си да побърза и се покаже любезен и той ме послуша на драго сърце. За нещастие тъкмо когато Хийтклиф отваряше вратата отвътре, Хиндли я отвори отвън. Те се срещнаха и господарят, раздразнен да го види чист и весел или може би в желанието си да изпълни даденото обещание на Линтоновци, го блъсна вътре с рязко движение и гневно заповяда на Джоузеф:

— Не пускай тогова вътре! Прати го в таванската стая, докато трае обедът. Той ще вземе да си пъха пръстите в тортите и ще изпокраде плодовете, ако остане за минутка сам при тях.

— Не, господине — не можах да се сдържа и да не се намеся, — нищо няма да пипне, не и той! Освен това, нали и той трябва да получи наред с нас своя дял от лакомствата?

— Той ще получи своя дял от ръката ми, ако го пипна долу, преди да се стъмни! — викна Хиндли. — Махай се, скитник такъв! Какво? Искаш да минеш за конте, нали? Почакай само да сграбча елегантните ти къдрици, та да видим тогава дали няма да ги поиздърпам и да станат но-дълги!

— Те и без това са доста дълги — забеляза младият Линтон, който надничаше откъм вратата. — Чудно как не го заболява глава от тях! Приличат на конска грива над очите му.

Той не направи тая забележка с намерение да го обиди, но буйният нрав на Хийтклиф го правеше неспособен да понесе и най-далечна проява на нахалство от страна на тогова, когото, изглежда, мразеше още в ония дни като съперник. Той грабна едно блюдо с топло ябълково пюре — първото нещо, което му попадна на ръка — и го запрати право към врата и лицето на преждеговорившия, който веднага се развика тъй, че Изабела и Катрин дотърчаха при нас. Господин Ърншоу грабна виновника и го заведе в стаята си, дето, не ще и дума, трябва да го е наложил здравата, за да уталожи гневния си пристъп, защото се върна зачервен и задъхан. Взех кърпата за бърсане на съдове и почнах доста злобничко да бърша носа и устата на Едгар, като подчертах, че е получил заслуженото заради намесата си. Сестра му се разплака и искаше да си вървят в къщи, а Кати бе смаяна и се червеше заради всички.

— Не трябваше да му говориш — казваше тя на младия Линтон. — Той беше в лошо настроение, а ето че ти провали и гостуването си, а него ще набият. Мразя да го бият! Няма да мога да изям обедата си. Защо говорихте с него, Едгар?

— Не съм — проплака момчето, после се изскубна от ръцете ми и сам се доизчисти с батистената си носна кърпичка. — Обещах на мамичка да не му продумам и не съм говорил с него.

— Хайде, не плачи! — презрително отвърна Катрин. — Не са те убили. Не прави други пакости! Брат ми иде. Млъкнете! Стига толкова, Изабела! Да не би някой да е ударил вас?

— Хайде, хайде, деца, вървете си по местата! — извика Хиндли, втурвайки се при нас. — Хубавичко ме постопли онова диване. А ти,

Едгар, при друг случай разреши въпроса със собствените си юмруци — това ще ти даде охота за ядене.

Всички си възвърнаха спокойствието, като видяха ухаещите ястия. Те бяха огладнели след ездата, а и лесно се утешиха, тъй като не ги бе сполетяла някаква сериозна беда. Господин Ърншоу пълнеше чиниите с късове от печеното, а господарката ги веселеше с оживения си разговор. Прислужвах зад нейния стол и ми стана много мъчно, като видях Катрин — безразлична и с неразплакани очи — да разрязва едно гъше крило в чинията пред себе си. «Безчувствено дете — помислих си. — Колко лесно забравя неволите на предишния си другар! Не съм и подозирала, че е толкова себична.» Тя поднесе хапка към устата си, но я върна обратно. Бузите ѝ пламнаха и сълзи рiekнаха по тях. Тя изпусна вилицата си на пода и бързо се наведе под покривката, за да скрие тревогата си. Скоро престанах да я считам за безчувствена — виждах, че страда страшно през целия ден и че само дебне сгоден случай да остане сама или да отиде при Хийтклиф, когато господарят бе заключил, както можах да разбера, когато се опитах тайно да му занеса малко храна.

Привечер имаме танци. Тогава Катрин помоли да освободят Хийтклиф, тъй като Изабела Линтон нямаше партньор. Молбите ѝ бяха напразни и аз трябваше да попълня мястото на липсващия партньор. Възбудени от играта, забравихме всички мрачни мисли и още повече се развеселихме, когато пристигна духовата музика от Гимъртън, която броеше петнадесет души — тромпет, тромбон, кларнети, фаготи, английски рогове и чело, като оставим настрана певците. Всяка Коледа те се отбиват у всички почтени домове и получават волни пожертвования, а за нас бе истинско удоволствие да ги чуем. Сега, като изпяха обичайните коледарски песни, ние ги накарахме да запеят и други на няколко гласа. Госпожа Ърншоу много хареса музиката и затова те доста ни попяха и посвириха.

Катрин също хареса музиката, но каза, че тя звучала най-нежно в горния край на стълбището и се изкачи горе в тъмнината. Тръгнах подир нея. Долу затвориха вратите на хола, без изобщо да забележат отсъствието ни, понеже имаше толкова много хора. Катрин не спря на горната площадка, но се качи още по-нагоре, към мансардата, където бе затворен Хийтклиф, и го повика. Известно време той упорито отказваше да се обади, но тя постоянствуваше и накрая го склони да

разговарят през преградата. Бедничките, оставих ги сами, за да разговарят необезпокоявани, докато ми се стори, че песните вече свършват и че е време певците да бъдат почерпени. Тогава се изкачих нагоре по стълбището, за да я предупредя. Вместо да я намеря там, дочух гласа ѝ отвътре. Малката маймунка бе пропъзляла покрай един от прозорците на покрива и бе влязла в тавана през друг. Едва можах да я придумам да излезе. Когато тя най-сетне излезе, с нея дойде и Хийтклиф, а Катрин настоя да го прибера в кухнята, тъй като Джоузеф бе отишъл у едни съседи, за да не слуша звуците на нашето «дяволско песнопение», както той обичаше да нарича песните ни. Казах им, че в никакъв случай не смятам да поощрявам хитрините им, но понеже затворникът не бе хапнал нищо след вчерашния обед, щях да се престоря, че не виждам нищо, и да го оставя един-единствен път да излъже господин Хиндли. Хийтклиф слезе долу. Поставих за него един стол пред огъня и му предложих куп вкусни неща за ядене, но той не се чувствуваше добре, едва-едва можа да хапне нещо и не обърна внимание на усилията ми да го забавлявам. Подпря лакти на коленете си, а брадичката си върху ръцете и потъна в глухи размишления. Запитах го за какво се е размислил, а той отвърна със сериозен тон:

— Искам да реша как да си отмъстя на Хиндли. Няма значение колко ще чакам, стига да успея накрая. Дано да не умре преди мен!

— Засрами се, Хийтклиф! — казах аз. — На бога е дадено да наказва лошите хора, а ние би трябвало да се научим да прощаваме.

— Не! Господ няма да получи онова удовлетворение, което бих получил аз — отвърна той. — Само да знаех кой е най-добрият начин! Остави ме на мира и аз ще обмисля плана. Не чувствувам болки, като мисля за това.

Но аз забравям, господин Локууд, че тези приказки не могат да ви развличат. Просто ми става неприятно, като си помисля как съм могла да се разбъбря тъй надълго, а ето че кашицата ви изстина и вие клюмате за сън! Бих могла да разкажа историята на Хийтклиф — онова, което трябва да знаете — само с няколко думи.“

Прекъснала се сама по този начин, икономката стана и понечи да остави плетивото си, но аз чувствувах, че не мога да мръдна от камината, а и съвсем не ми се спеше.

— Седнете, госпожо Дийн — подканих я аз, — постойте още половин час! Много добре направихте, като ми разказахте историята с

подробности. Тъкмо тоя начин на разказване ми харесва и вие трябва да я завършите все тъй подробно. Интересувам се повече или по-малко от всяко лице, което споменахте.

— Часовникът ей сега ще удари единайсет, господине.

— Няма значение. Не съм свикнал да си лягам рано. В един или два е достатъчно рано за човек, свикнал да лежи до десет часа.

— Не бива да лежите до десет часа. Най-хубавата част на утрото си отива дълго преди тоя час. Човек, който не е свършил работа за половин ден преди десет часа, рискува да остави недовършена работата за другата половина на деня.

— Въпреки това, госпожо Дийн, седнете отново, защото смятам утре да удължа нощта докъм следобеда. Предричам си в най-добрия случай една упорита настинка.

— Дано да не ви хване, господине! Е добре, трябва да ми позволите да прескоча три години. През това време госпожа Ърншоу...

— Не, не — прекъснах я, — няма да ви позволя нищо подобно. Известно ли ви е онова умствено състояние, при което, ако сте седнали сам и котката ближе малките си на килима пред вас, ще наблюдавате действията ѝ тъй съсредоточено, че ще се разсърдите не на шега, ако тя занемари едно само ухо?

— Страшно мързеливо състояние, бих казала аз.

— Напротив, едно толкова дейно състояние, че дори досажда! Тъкмо такова е сегашното ми състояние. Виждам, че хората в тоя край представляват също такъв интерес за градските хора, какъвто представлява паякът за самотника в затворническата килия, в сравнение с друг паяк в някоя селска колиба, и все пак тоя по-голям интерес не се дължи само на положението на зрител. Тия хора наистина живеят по-интензивно, повече са задълбочени в себе си и не са тъй повърхностни, променливи и с лекомислени външни изяви. Струва ми се, че тук би било възможно човек да обича за цял живот, а аз твърдо вярвах, че никое влечение не може да трае повече от година. Едното състояние прилича на това, да поканиш гладен на трапеза със едно само ястие, което той изяжда с истинска охота; а другото — да го поканиш да седне на трапеза, сложена от френски готвачи. Във втория случай той вероятно би могъл да получи равностойна наслада от храната като цяло, но различните блюда ще бъдат като пращинки за него и той ще ги запомни само като такива.

— Оpozнаете ли ни, ще видите, че и ние тук сме като всички други хора — забеляза госпожа Дийн, донякъде озадачена от думите ми.

— Прощавайте! — отвърнах аз. — Самата вие, добра ми приятелко, представлявате поразително опровержение на това твърдение. Като изключим няколко диалектизми, които не са от особено значение, нищо у вас не носи белега на онези обноски, които съм свикнал да считам за присъщи на хората от вашата класа. Уверен съм, че сте размишлявали далеч по-много, отколкото мислят повечето от прислужниците. Принудена сте били да развивате разсъдъчните си способности поради липсата на възможност да прахосвате живота си в разни глупави дреболии. Госпожа Дийн се засмя.

— Не ще и дума, че гледам на себе си като на сериозен и разумен човек — каза тя, — и то не толкова, защото съм живяла по тия хълмове и съм гледала все едни и същи лица години наред, а защото съм се трудила упорито, под надзор, и тъкмо това ме направи по-мъдра. При това, господин Локууд, чела съм повече, отколкото предполагате. Няма да попаднете нито на една книга в тая библиотека, която да не съм прелиствала и от която да не съм научила нещо — освен оня рафт със старогръцки и латински книги и другия с френските. А и тях разпознавам едни от други. Повече от това не може да се очаква от една бедняшка дъщеря. Но ако трябва да довърша разказа си като истинска клюкарка, тогава нека да продължа; и вместо да прескачам три години, ще мина направо към следното лято — лятото на 1778 година, или кръгло преди двайсет и три години.

[1] Съгласно модата от онази епоха, когато краищата на долните гащи на жените са се подавали изпод роклята. — Б. пр. ↑

[2] Понякога в Англия затоплят подправките, преди да ги употребят. — Б. пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

„В утрото на един хубав юнски ден се роди първото сладко бебче, на което бях кърмачка — последната издънка на стария род Ърншоувци. Ние пластяхме сено в една далечна ливада. Девойката, която обикновено ни носеше закуската, пристигна цял час преди уреченото време. Тя тичаше през поляната и нагоре по пътеката и викаше името ми, докато тичаше.

— Ах, какво сладко бебче! — възкликна тя, дишайки тежко. — По-хубаво момченце не се е раждало досега! Но докторът казва, че госпожата ще си отиде. Той казва, че тя е била туберкулозна от месеци насам. Чух го да казва това на господин Хиндли; и сега, като няма какво да я задържа на тоя свят, тя ще умре още преди зимата. Трябва веднага да дойдеш в къщи. Ти ще го гледаш, Нели, ще го храниш с мляко и захар и ще се грижиш за него ден и нощ. Бих искала да съм на твое място, защото то ще бъде изцяло твое, когато госпожата си отиде.

— Толкова ли е зле? — запитах аз, като захвърлих греблото, и почнах да връзвам шапката си.

— Тъй ми се струва, макар че се държи — отвърна девойката, — а и приказва тъй, сякаш се надява да доживее и да го види израснал мъж. Полудяла е от радост, защото бебчето е толкова красиво. Ако бях на нейно място, сигурна съм, че нямаше да умра. Щеше да ми стане по-добре само като го гледам, каквото и да казва Кенет. Така ме беше яд на него! Баба Арчър взе детето и слезе долу, за да го покаже на господаря, който беше в хола. Лицето му тъкмо засия от радост, когато старият зъл прокобник излезе напред и рече: «Ърншоу, истинско щастие е, че жена ви можа да доживее да ви роди тоя син. Когато я доведохте, бях сигурен, че няма да можем да я задържим за дълго, а сега трябва да ви кажа, че зимата вероятно ще я довърши. Не се вълнувайте и не вземайте това много надълбоко. Нищо не може да се направи. Впрочем, къде ви беше акълът да вземете такова слабо девойче!»

— А какво му отвърна господарят? — запитах аз.

— Мисля, че изрече някаква ругатня, но не обърнах внимание, защото тъй ми се искаше да видя момченцето — и тя пак започна да го описва с възторжени думи.

Аз бях не по-малко възбудена от нея и нетърпеливо забързах към къщата, за да се възхитя на свой ред от него, макар че ми беше много мъчно за Хиндли. В сърцето му имаше място само за два идола — за жена му и за него самия. Лудееше и по двата и боготвореше първия, затова просто не можех да си представя как ще понесе загубата.

Когато пристигнахме в «Брулени хълмове», той стоеше пред главния вход. Запитах го на влизане как е бебето.

— Вече се кани да припка, Нел! — отвърна той с радостна усмивка.

— А господарката? — осмелих се да го запитам. — Докторът казва, че тя...

— По дяволите докторът! — прекъсна ме той и се изчерви. — Франсис се чувства напълно добре. Всичко ще ѝ мине до една неделя. Горе ли отиваш? Кажи ѝ, че ще дойда, стига да обещае, че няма да приказва. Оставих я, защото не искаше да млъкне, а трябва да мълчи. Съобщи ѝ, че господин Кенет е казал, че ѝ трябва пълно спокойствие.

Предадох думите му на госпожа Ърншоу. Тя изглеждаше в променливо настроение и весело отвърна:

— Почти не съм продумала, Елен, а ето че на два пъти вече си отива и плаче на излизане. Хайде, кажи му — обещавам да не говоря, но това не значи, че ще се чувствавам обвързана да не се смея за негова сметка.

Нещастната жена! До преди седмица от смъртта ѝ тая нейна веселост нито веднъж не я остави, а съпругът ѝ продължаваше да твърди с упоритост, бих казала дори с настървение, че здравето ѝ се подобрявало с всеки нов ден. Когато Кенет го предупреди, че лекарствата, които ѝ предписва, са безпредметни в тоя стадий на болестта и че не иска да го вкарва в други разходи, като се грижи за нея, той отвърна:

— Зная, че няма смисъл. Тя се чувства добре и вече не се нуждае от грижите ви. Никога не е боледувала от туберкулоза. Нейното беше треска, а тя попремина. Сега пулсът ѝ е тъй бавен, както и моят, а бузите са също тъй хладни.

Той казваше същото и на жена си и тя сякаш му вярваше. Но една вечер, както се бе облегнала на рамото му и беше почнала да му разправя, че се чувствувала достатъчно добре, за да може да стане на другия ден, тя се разкашля, макар и твърде слабо. Той я взе в ръцете си, тя го прегърна през врата, цветът на лицето и се промени и тя умря.

Както бе предвидило момичето, детето Хертън остана изцяло на моите грижи. Колкото до господин Ърншоу, той бе доволен, стига детето да е здраво и да не плаче. Иначе се отчая напълно, защото мъката му беше такава, че тъгуваше, без да се оплаква. Нито плачеше, нито се молеше; само ругаеше и роптаеше — проклинаше и господ, и хората, отдавайки се на страшно разпуснат живот. Прислужниците не можаха дълго да понесат неговото тиранично и лошо държане. Джоузеф и аз бяхме единствените, които искахме да останем. Не ми даваше сърце да оставя детето, а при това, както знаете, една майка ни бе отгледала с него и затова бях по-склонна от чуждите хора да извинявам държането му. Джоузеф остана да тормози наемателите на земите и работниците, понеже неговото призвание е да бъде там, дето има доста злини за порицаване.

Разпуснатият живот на господаря и неговите лоши другари бяха «добър» пример за Катрин и Хийтклиф. Държането към последния би озверило и светец. А по това време наистина изглеждаше, че самият дявол се е вселил в душата на момчето. Истинско удоволствие му доставяше да гледа безвъзвратното падение на Хиндли, а дивата му навъсеност и жестокост все повече биеха на очи. Едва ли бих могла да ви опиша на какво беше заприличал нашият дом. Помощник-пасторът престана да идва и в края на краищата никой почтен човек не ни навестяваше, като изключим посещенията, които Едгар Линтон правеше на госпожица Кати. На петнадесет години тя беше царицата на цялата околност — нямаше равна на себе си и наистина стана високомерно и твърдоглаво същество. Признавам — не я обичах, след като премина детството ѝ, и често я дразнех, като ѝ натривах носа заради високомерното ѝ държане, но тя никога не ме намрази. Тя проявяваше забележително постоянство в привързаността си към отдавнашни приятели — дори Хийтклиф неизменно продължаваше да се радва на благоволенieto ѝ, а младият Линтон, въпреки превъзходството си, едва смогваше да ѝ направи впечатление. Той беше покойният ми господар — ето и портретът му над камината.

Окачен бе от едната страна, а тоя на жена му — от другата страна, само че нейния го махнаха, иначе щяхте да имате известна представа за нея. Виждате ли тоя?

Госпожа Дийн вдигна свещта и аз се взрях в едно лице с меки черти, приличащо удивително на младата жена в «Брулени хълмове», но по-замислено и с по-приятен израз. Портретът наистина бе хубав. Дългата руса коса падаше на леки къдри върху слепите очи; очите бяха големи и сериозни, снагата дори прекалено грациозна. Вече не се чудех защо Катрин Ърншоу е могла да забрави първия си приятел, увличайки се по човек като тоя от портрета. Чудно ми беше как той, с ум, достоен за външността си, е могъл да хареса оная Катрин Ърншоу, която си представях във въображението си.

— Много приятен портрет! — казах на икономката. — Прилича ли на него?

— Да — отвърна тя, — но той изглеждаше по-хубав, когато биваше възбуден. Това е обикновеният израз на лицето му. Общо взето, той беше твърде инертен.

И тъй, Катрин продължаваше да поддържа връзки с Линтоновци след оня петседмичен престой у тях. Понеже не желаше да покаже рогата си в тяхно присъствие и беше достатъчно разумна, за да се свени да отвръща с грубост на неизменната вежливост, с която те се отнасяха към нея, тя неволно направи добро впечатление на старите Линтоновци с неподправената си сърдечност, спечели възторзите на Изабела, а също сърцето и душата на нейния брат — придобивки, които я ласкаеха още от самото начало, защото тя бе много амбициозна, и които я накараха да възприеме известна двойнственост в поведението си, без никакво намерение да лъже когото и да е. Тук, дето слушаше да наричат Хийтклиф с прозвището «простак и млад негодник» и «по-лош и от звяр», тя се пазеше да не се държи като него. Обаче тя не бе много склонна да се държи учтиво в къщи, дето щяха само да ѝ се присмеят, нито пък да въздържа буйните си пориви, тъй като и без това нямаше кой да я похвали за това.

Господин Едгар рядко се осмеляваше да дойде на официално посещение в «Брулени хълмове». Той изпитваше ужас от реномето на Ърншоу и се боеше да се среща с него. Все пак винаги се стараехме да го посрещнем колкото се може по-учтиво. Сам господарят внимаваше да не го докачи с нещо, защото знаеше на какво се дължаха

посещенията му; и ако не можеше да се държи любезно, гледаше да стои настрана. По-скоро съм склонна да мисля, че идването му в къщата не се нравеше на Катрин. Тя не се държеше престорено, не се преструваше на кокетка и очевидно не желаше двамата ѝ приятели изобщо да се срещат; защото, когато Хийтклиф се изказваше презрително за Линтон в присъствието на последния, тя не можеше дори и наполовина да се съгласи с него, както правеше в отсъствието на Едгар, а когато сам Едгар проявяваше отвращение и антипатия към Хийтклиф, тя не смееше да се отнася с безразличие към чувствата му, сякаш подценяването на постоянния другар в игрите едва ли имаше някакво значение за нея. Много пъти съм се смяла, когато се е намирала в небрано лозе, или пък на мъките ѝ, които тя напразно се опитваше да скрива от мен, за да не ѝ се присмивам. Това изглежда злонравно от моя страна, но тя бе тъй горда, че човек просто не можеше да съчувствува на мъките ѝ, докато не я принудеше да бъде по-скромна. Накрая тя се реши да признае чувствата си и да ми се довери. Нямаше друг човек, когото би могла да избере за съветник.

Един следобед господин Хиндли излезе от къщата и ето че Хийтклиф реши да празнува по този случай. По това време, струва ми се, той бе вече на шестнадесет години и макар че не бе нито грозен, нито умствено недоразвит, с държането си и с външността си вече смогваше да буди отвращение, от което сега няма ни помен. На първо място по това време той бе успял да забрави почти всичко, което бе научил по-рано. Непрекъснатата непосилна работа от ранно утро до късна вечер бе убила у него и оная жажда за наука, която проявяваше преди, а също и любовта му към книгите и учението. Чувството му за превъзходство над другите, втъплено в него още в детските му години чрез благосклонното отношение на стария господин Ърншоу, се бе изпарило. Той се бори дълго време да бъде на една нога с Катрин в учението, но накрая се отказа, макар мълчаливо и дълбоко да страдеше от това. Отказа се изцяло и напълно и нищо не можеше да го убеди да стори нещо, за да отиде по-напред, когато разбра, че трябва, волю-неволю, да изостане от предишното си равнище. Тогава и външният му вид се влоши ведно с умственото му изоставане. Той свикна да ходи отпуснато и доби отблъскваща външност. Вродената му сдържаност се изроди в някаква свръхглупава и мрачна необщителност. Изглежда,

изпитваше жестоко задоволство да буди отвращението на малцината си познати, вместо да печели одобрението им.

Катрин и той бяха неразделни другари през свободните си часове след усилената работа, но той вече не даваше словесен израз на привързаността си към Катрин и се отдръпваше със сърдита подозрителност пред нейните детински милувки, сякаш съзнаваше, че тя не може да изпитва удоволствие, като хаби милувките си по него. В този следобед, за който става дума, той влезе в къщата и изяви намерението си да не работи. Точно тогава аз помагах на госпожица Кати да се облече. Тя не можеше да знае, че ще му хрумне да не работи, и в увереността си, че ще бъде сама в къщата, бе успяла по някакъв начин да уведоми Едгар за отсъствието на брат си и сега се готвеше да го посрещне.

— Кати, заета ли си днес следобед? — запита я Хийтклиф. — Ще ходиш ли някъде?

— Не — отвърна тя. — Вали дъжд.

— Тогава защо си облякла тая копринена рокля? — продължи той. — Да не би да очакваш гости?

— Не зная дали ще дойде някой — смотолеви госпожицата, — но ти би трябвало да си на полето сега, Хийтклиф. Мина цял час, откакто обядвахме. Мислех, че си тръгнал вече.

— Хиндли не ни освобождава често от проклетото си присъствие — забеляза момчето. — Няма да работя повече днес. Ще стоя при тебе.

— Но Джоузеф ще му каже — загатна тя. — По-добре си иди.

— Джоузеф товари варовик на другия край на Пенистън Крег. Няма да свърши, преди да се стъмни, и няма нищо да узнае.

При тия думи той бавно се отправи към огъня и седна до камината. Катрин се замисли за момент със свити вежди. Тя намери за необходимо да го подготви за идването на неканени гости.

— Изабела и Едгар Линтон казваха, че може да дойдат днес следобед — рече тя след едноминутно мълчание. — Вали дъжд и затова не ги очаквам, но те все пак могат да дойдат, а дойдат ли, ти рискуваш да отнесеш една караница за нищо.

— Нареди на Елен да каже, че си заета, Кати — упорствуваше той. — Не ме изпъждай заради тези твои глупави и жалки приятели! Понякога ми иде да се оплача, че те... но няма да сторя това.

— Че те какво? — възкликна Катрин, гледайки го със загрижено лице. — Ах, Нели — сърдито добави тя и рязко дръпна главата си от ръцете ми, — съвсем ми развали къдриците при вчесването. Стига толкова! Хайде, остави ме на мира! Какво ти дава повод да се оплакваш, Хийтклиф?

— Нищо. Само погледни оня алманах на стената. — Той посочи към един сложен в рамка лист, който висеше на стената близо до прозореца, после продължи: — Кръстовете означават вечерите, които си прекарала с Линтоновци, а точките — вечерите, прекарани с мен. Виждаш, нали? Отбелязал съм всеки ден.

— Да. Много глупаво, сякаш много съм обръщала внимание на това! — отвърна Катрин със сърдит тон. — И какъв е смисълът на тази работа?

— Да докажа, че аз обръщам внимание на това — рече Хийтклиф.

— А нима трябва винаги да стоя с тебе? — запита го тя с растящо раздражение. — Каква полза има от това? За какво изобщо говориш ти? Един ням или някое бебе би ме забавлявало повече, отколкото ти.

— Никога досега не си ми казвала, че приказвам малко или че не обичаш да ти правя компания, Кати — възкликна силно развълнуваният Хийтклиф.

— Що за компания е тази, когато хората не знаят нищо и не казват нищо? — промълви тя.

Нейният другар стана на крака, но не му остана време да доизясни чувствата си, защото конски копита отекнаха по настилката. Като почука леко, младият Линтон влезе със светнало от радост лице поради неочакваната покана, която бе получил. Катрин несъмнено забеляза разликата между двамата си приятели, докато единият излизаше, а другият влизаше. Контрастът бе като този, който виждаш, когато напускаш някоя безрадостна и хълмиста местност в каменовъглен район и навлизаш в красива и плодородна долина; а и гласът и поздравът му бяха също тъй противоположни на другия, както и самата му външност. Той говореше нежно и напевно и изговаряше думите също като вас — не тъй грубо, както говорим ние в този край — и по-меко.

— Да не би да идвам твърде рано? — рече той и хвърли поглед към мен. Бях започнала да избърсвам съдините и да нареждам едно-две чекмеджета на шкафа в другия край на хола.

— Не — отвърна Катрин. — Какво правите там, Нели? — Разтребвам, госпожице — отвърнах аз. Господин Хиндли ми бе казал винаги да се навъртам в случай, че Линтон реши да посети Катрин насаме. Тя застана зад мен и сърдито пошепна:

— По-скоро да се махаш оттук заедно с парцалите си. Когато има гости в къщи, слугите не почват да чистят и бършат прах в стаята, в която се намират посетителите.

— Много сгоден случай, тъй като господарят го няма — гласно отвърнах аз. — Той не обича да се занимавам с тия работи в негово присъствие. Сигурна съм, че господин Едгар ще ме извини.

— Не обичам да се занимаваш с тия работи в мое присъствие — повелително заяви младото момиче, без да даде възможност на гостенина си да продума. Тя не бе успяла да възвърне самообладанието си след малката разпра с Хийтклиф.

— Съжалявам, госпожице Катрин — рекох в отговор и усърдно продължих да гледам работата си.

Като мислеше, че Едгар не би могъл да я види, тя грабна кърпата за бърсане, после злобно и продължително ме уципа по ръката. Казах вече, че не я обичах. Правеше ми удоволствие да накърнявам суетата и себелюбието ѝ от време на време. При това тя ми бе причинила много силна болка. Затова бързо се изправих на крака и изпищях:

— Ах, госпожице, това не беше честно. Нямате право да ме щипете и аз няма да търпя това.

— Не те и докоснах, лъжла такава! — извика тя, а пръстите ѝ просто я сърбяха да ме уципе повторно и ушите ѝ бяха почервенели от яд. Тя изобщо не можеше да скрива гнева си и лицето ѝ винаги пламваше.

— А какво е това? — възразих аз и за да я оборя, посочих за доказателство едно несъмнено мораво място по ръката ми.

Тя тупна с крак, поколеба се за миг и после, подтиквана неудържимо от злия дух, който се беше загнездил в нея, ме удари по бузата — силен и палещ шамар, който напълни очите ми със сълзи.

— Катрин, мила Катрин! — намеси се Линтон, силно потресен от тая двойна проява на лъжливост и насилие от страна на неговия

идол.

— Напусни стаята, Елен! — повтори тя, треперейки от главата до петите.

Малкият Хертън, който вървеше винаги по петите ми и в момента седеше близо до мен на пода, започна на свой ред да плаче, като видя сълзите ми, после измънка недоволството си от «лошата леля Кати», а това навлече гнева ѝ върху неговата нещастна главичка. Тя го сграбчи за раменете и го раздруса тъй силно, че бедното дете просто посиня, а Едгар, съвсем без да мисли, я хвана за ръцете, за да освободи детето. В същия миг, когато едната ѝ ръка се освободи, изпадналия в почуда млад човек получи такъв шамар от нея, че в никакъв случай не можеше да го вземе за шега. Той се отдръпна смаян. Грабнах Хертън и го занесох в кухнята, без да затварям вратата, защото горях от любопитство да видя как ще уредят възникналия спор. Пребледнял и с тръпнещи устни, оскърбеният посетител се запъти към мястото, дето бе оставил шапката си.

«Добре правиш! — казах на себе си. — Вземи поука и си върви! Бъди благодарен, че можа да видиш нещичко от истинския ѝ нрав.»

— Къде отивате? — запита го Катрин, пристъпвайки към вратата.

Той се дръпна встрани и се опита да мине.

— Не трябва да си отивате! — енергично рече тя.

— Трябва да си вървя и ще си отида! — отвърна той тихо.

— Не! — упорствуваше тя и хвана дръжката. — Още не, Едгар Линтон. Седнете. Няма да ме оставите в това настроение. Ще страдам ужасно през цялата нощ, а не искам да страдам заради вас!

— Нима мога да остана, след като ме ударихте? — попита Линтон.

Катрин не продума.

— Накарахте ме да се боя и срамувам от вас — продължи той. — Няма вече да идвам тук.

Очите ѝ започнаха да блестят, а клепачите ѝ затрептяха.

— При това преднамерено казахте една неистина — добави той.

— Не! — извика тя, когато можа да проговори. — Нищо не направих преднамерено. Добре, вървете си, щом искате. Хайде, махайте се! А сега ще се наплача, та да ми призлее от плач.

Тя се строполи на колене до един стол и здравата се разплака. Едгар не се отказа от намерението си и тръгна, но се позабави, като излезе на двора. Реших да го окуража.

— Госпожицата е ужасно своенравна, господине — рекох му аз. — По-лоша е и от разглезено дете. Качете се на коня и си вървете, защото иначе нарочно ще ѝ прилошее, само и само да ни нажали.

Тая мека душа погледна косо през прозореца. Имаше толкова сили да си върви, колкото и някоя котка, когато трябва да остави мишката недоубита или птичката изядена само наполовина. «Ех — помислих си, — този е безвъзвратно загубен! Обречен е и лети към прокобата си!» Точно така беше. Той рязко се извърна, побърза да влезе в къщата и затвори вратата след себе си, а когато и аз влязох след малко, за да им кажа, че Ърншоу се бе върнал съвсем пиян, готов да събори къщата с викове и ругатни (обикновеното му настроение в такова състояние), видях, че разпратата само ги бе сближила още повече; тя бе сломила външните прегради на младежката им боязън, улеснявайки ги да изоставят маската на приятелството и да се обяснят в любов.

Вестта за пристигането на господин Хиндли набързо отпрати Линтон към коня му, а Катрин — в стаята си. Отидох да скрия малкия Хертън, а също и да извадя сачмите и барута от ловната пушка на господаря, с която обичаше да играе, когато изпадаше в това налудничаво състояние, при смъртна опасност за всички, които го предизвикваха или пък привличаха вниманието му. Бях намислила да изпразня пушката, за да не би да направи по-голяма пакост, ако отиде дотам, че да гръмне с нея.“

ДЕВЕТА ГЛАВА

„Хиндли влезе, като изричаше страшни проклетия, и ме залови тъкмо когато скривах сина му в кухненския бюфет. Хертън изпитваше истински ужас както от мечешката нежност на баща си, така и от неговата налудничава ярост; защото в единия случай той рискуваше да бъде притискан и целуван до смърт, а в другия — да бъде хвърлен в огъня или смачан в стената. Затова нещастното дете стоеше съвсем мирно, където и да го криех.

— Ей го, най-после го намерих! — викна Хиндли, издърпа ме назад и ме хвана за кожата на врата, като куче. — Кълна се в рая и в ада, че вие двамата^[1] сте се наговорили да убиете това дете! Сега вече разбирам защо го държите все далеч от мен. Но с помощта на сатаната ще те накарам да глътнеш готварския нож, Нели! Няма защо да се смееш, понеже преди малко натиках Кенет с главата надолу в мочурището край Блакхорс; а където е един, там са и двама. При това иска ми се да убия някого от вас. Няма да мирясам, докато не го направя!

— Но готварският нож не ми харесва, господин Хиндли — отвърнах аз. — Някой е рязал червени херинги с него. Моля ви се, по съм съгласна да бъда застреляна.

— По си съгласна дяволите да те вземат! — рече той. — И ще те вземат. Няма закон в Англия, който да попречи на човека да държи къщата си в порядък, а моята е отвратителна. Отвори си устата!

Той държеше ножа и пъкна острието между зъбите ми. Лично аз никога не се боях от неговите прищевки. Плюх и заявих, че ножът има отвратителен вкус и че в никой случай няма да го глътна.

— Ах! — възкликна той и ме освободи. — Виждам, че тоя отвратителен малък негодник не е Хертън. Прощавай, Нели. Ако е Хертън, заслужава жив да го одера, задето не изтичва да ме посрещне, а пищи, сякаш съм някакъв таласъм. Ела насам, чудовищно зверче! Ще те науча как да разиграваш един добродушен, заблуден баща. Кажи, не ти ли се струва, че момчето ще изглежда по-добре с подрязани уши?

Това прави кучетата по-свирепи, а аз обичам нещо свирепо — дай ми ножиците, — нещо свирепо и спретнато! При това страшно превзето е — дяволски суетно е да държим за ушите си — и без тях сме достатъчно големи магарета. Мълчи бе, дете, мълчи там! Че то наистина било моето мило момченце! Хайде, стига си плакал, сладкото ми. Целуни ме! Я гледай, значи, не искаш? Целуни ме, Хертън! Целуни ме, дявол да те вземе! Боже мой, как съм могъл да отгледам такова чудовище! Да не съм човек, ако не счупя врата на това детище!

Нещастният Хертън пицеше и риташе с все сила в прегръдките на баща си и започна да реве дважд по-силно, когато той го занесе горе и го вдигна над перилата на стълбата. Викнах по него, че ще изплаши детето до припадък, и се спуснах да го спасявам. Тъкмо стигнах до тях, и Хиндли се наведе над парапета, за да се ослуша в някакъв шум, който идеше отдолу, почти забравил какво държи в ръцете си. «Кой е там?» — попита той, като чу, че някой се приближава до долния край на стълбището. И аз се наведох напред, за да направя някакъв знак на Хийтклиф да не идва насам, тъй като бях познала вървежа му; и в същия миг, когато отвърнах поглед от Хертън, той внезапно се метна напред, освободи се от ръката, която небрежно го държеше, и политна надолу.

Почти не остана време да изпаднем в ужас, понеже разбрахме още в същия миг, че нещастното дете е невредимо. Хийтклиф пристигна долу тъкмо в критичния момент и с инстинктивно движение спря падането на детето, после го положи на крака и погледна нагоре, за да открие причината на нещастиято. Един скъперник, който е продал за пет шилинга някой печеливш лотариен билет, за да научи на другия ден, че е загубил пет хиляди лири от тая сделка, не би пребледнял толкова, колкото Хийтклиф, когато видя фигурата на господин Ърншоу над парапета. Лицето му изразяваше много по-красноречиво от всякакви думи колко дълбоко страда той за това, че сам бе станал причина да осуети собственото си отмъщение. Ако беше тъмно, мисля, че би се опитал да поправи грешката, като разбие главата на Хертън върху стъпалата на каменното стълбище; но ние присъствувахме при спасяването на детето и аз начаса слязох долу и притиснах милото ми поверениче до сърцето си. Хиндли заслиза побавно, изтрезнял и засрамен.

— Ти си виновна, Елен — рече той. — Трябваше да го държиш далече от мен. Трябваше да го вземеш от ръцете ми. Наранен ли е някъде?

— Наранен! — гневно възкликнах аз. — Ако не се е убил, ще остане идиот. Ех, чудя се защо майка му не стане от гроба, за да види как се държите с него! По-лош сте и от поганец — да се отнасяте по този начин с детето, което е плът от плътта ви!

Той се опита да докосне детето, което бе престанало да плаче от ужас още в момента, когато се видя у мене. Но щом баща му го докосна с пръст, то пак се разпищя, дори по-силно от преди и се разтресе тъй, сякаш щеше да изпадне в конвулсии.

— Няма да го закачате — продължих аз. — То ви мрази. Истината е, че всички ви мразят. Щастливо семейство имате и добре се наредихте!

— И още по-добре ще се наредя, Нели — присмя се безпътният човек, станал отново суров. — Засега махайте се и двамата! Слушай и ти, Хийтклиф: гледай да не ми се мяркаш пред очите. Няма да те убия тая вечер, освен ако река да подпалия къщата. Може и това да ми хрумне.

При тия думи той пресегна към шкафа, взе една половин-литрова бутилка с коняк и наля малко в една чаша.

— Недейте, моля ви! — примолих му се. — Господин Хиндли, вслушайте се в предупреждението ми. Имайте милост към това нещастно момче, дори ако не държите никак на себе си!

— Всеки друг би се погрижил по-добре за него, отколкото аз — отвърна той.

— Смилете се над собствената си душа — казах, опитвайки се да грабна чашата от ръката му.

— В никой случай! Напротив, голямо удоволствие ще бъде за мен да я пратя право в ада, за да накажа нейния създател — възкликна богохулецът. — Вдигам сърдечна наздравица за нейната гибел!

Той изпи коняка и нервно ни заръча да си вървим, приключвайки заповедта си с безброй ужасни проклетия, прекалено лоши, за да бъдат запомнени или повторени.

— Жалко, че не може да умре от пианство — забеляза Хийтклиф, мълвейки проклетия подир него, когато вратата се затвори. — Той прави всичко, което е по силите му, но неговият организъм не се

поддава на отровата. Господин Кенет е готов да заложи кобилата си, че той ще надживее който и да е отсам Гимъртън и ще отиде в гроба като стар грешник, освен ако за наш късмет му се случи нещо съвсем необикновено.

Отидох в кухнята и седнах да приспя малкия си любимец. Стори ми се, че Хийтклиф премина през кухнята и отиде към плевнята. После разбрахме, че само минал зад дървената скамейка и се захлупил безмълвен върху една пейка до стената, далеч от огъня.

Люлеех Хертън на коляното си и тананиках една песничка, която започваше така:

*Беше късно в нощта и плачеха децата,
а в гроба майка им ги чу да плачат...*

Катрин беше дочула разпратата и сега надникна в стаята и пошепна:

— Сама ли сте, Нели?

— Да, госпожице — отвърнах аз.

Тя влезе и се запъти към огнището. Вдигнах очи, понеже очаквах, че се готви да каже нещо. Тя изглеждаше разтревожена. Устните ѝ бяха полуразтворени, сякаш се канеше да заговори, и тя пое дъх, но той се изтръгна като въздишка от гърдите ѝ, вместо да изрече мисълта ѝ в думи. Почнах отново да тананикам, защото не бях забравила недавнашното ѝ държане.

— Къде е Хийтклиф? — запита тя, като прекъсна песента ми.

— Гледа си работата в обора — отговорих аз.

Той не опроверга думите ми, а може и да беше позадрямал. Последва друга дълга пауза, през време на която забелязах, че няколко сълзи се отрониха по бузите на Катрин и паднаха на плочите. «Дали се разкайва за възмутителното си поведение? — питах се аз. — Това е необичайно за нея. Но нека тя стигне сама до това заключение. Аз няма да ѝ помогна.» Не, тя не се тревожеше за нищо освен за собствените си работи.

— Ах, божичко! — възкликна накрая. — Много съм нещастна.

— Жалко! — подзех аз. — Мъчно може да ви се угоди. Толкова много приятели и толкова малко грижи и пак не сте доволна!

— Нели, обещавах ли да пазиш една моя тайна? — продължи тя, като клекна до мен и ме погледна с прелестните си очи така, че лошото ми настроение изведнъж се изпари, макар че имах основание да ѝ се сърдя.

— Струва ли си да се пази в тайна? — запитах я вече не толкова сърдито.

— Да, и това ме тревожи, а трябва да го кажа. Искам да знам как трябва да постъпя. Днес Едгар Линтон поиска ръката ми и аз му дадох отговор. Преди да ти кажа дали отговорът ми беше положителен или отрицателен, искам да ми кажеш какво трябваше да отговоря.

— Наистина, госпожице Катрин, отде да знам аз? — рекох в отговор. — Във всеки случай, като имам предвид как се държахте днес следобед в негово присъствие, бих казала, че ще е по-разумно да му откажете. Понеже господин Едгар е поискал ръката ви след това, той трябва да е или безнадежден тъпак, или глупав смелчага.

— Ако говориш така, няма да ти кажа нищо друго — недоволно отвърна тя, като се изправи. — Дадох съгласието си, Нели. Хайде, по-скоро ми кажи дали съм сбъркала.

— Дадохте съгласието си? Тогава какъв смисъл има да говорим по въпроса? Дали сте дума и не можете да се отметнете.

— Но кажи ми дали трябваше да постъпя така. Кажи де! — рече тя с раздразнен тон; като търкаше ръцете си една в друга и се мръщеше.

— Има много неща, които трябва да се обсъдят, преди да се отговори по задоволителен начин на тоя въпрос — дълбокомислено отвърнах аз. — Първото и най-важното е дали обичате господин Едгар.

— Нима някой може да не го обича? Разбира се, че го обичам — отвърна тя.

Тогава я накарах да поведем следния разговор, като тя отговаряше на въпросите ми. За една девойка на двадесет и две години тоя подход не беше неуместен.

— Защо го обичате, госпожице Кати?

— Глупости! Обичам го и това е достатъчно.

— В никакъв случай. Трябва да кажете защо.

— Е добре, защото е хубав и приятен в компания.

— Лошо! — бе моята оценка.

— И понеже е млад и весел.

— Пак лошо.

— И понеже ме обича.

— Няма значение, щом става дума за това.

— И понеже ще бъде богат, а на мен ще ми бъде приятно да съм най-важната дама в цялата околност и ще се гордея да имам такъв съпруг.

— По-лошо от всичко друго. А сега кажете как го обичате.

— Както обича всеки човек. Ти си глупавичка, Нели.

— Ни най-малко. Отговорете!

— Обичам земята под нозете му и въздуха над главата му, и всичко, до което се докосва, и всяка дума, която изговаря. Обичам всеки израз на лицето му и всяко негово действие, и него самия напълно и изцяло. Стига ли това?

— И защо го обичате?

— Хайде, хайде, вие ме взехте на подбив. Това е чиста злоба. За мен този въпрос съвсем не е шега — рече младата жена, като се намръщи и извърна лице към огнището.

— Далеч съм от мисълта да се шегувам, госпожице Катрин — отвърнах аз. — Вие обичате господин Едгар, защото е и хубав, и млад, и весел, и богат, и защото ви обича. Последното обаче е без значение: вероятно щяхте да го обичате и без това условие, а когато и то е налице, не бихте го обичали, ако той не притежаваше споменатите четири достойнства.

— Не, разбира се, че не. В такъв случай щях само да го съжалявам, а може би да го мразя, ако беше грозен и недоद्याн.

— Но на тоя свят има още един-двама хубави и богати млади мъже, може би по-хубави и по-богати от него. Какво би ви попречило да обичате тях?

— Ако има такива, не съм ги срещала. Не съм виждала друг като Едгар.

— Може да видите някой от тях. Едгар няма да е всякога млад и хубав, а може и да не бъде винаги богат.

— В момента е такъв, а аз имам работа само с настоящето. Моля те да говориш разумно.

— Тогава това предрешава въпроса. Щом имате работа само с настоящето, вземете господин Линтон.

— Не искам разрешение от тебе — ще се омъжа за него. И все пак ти не ми каза дали постъпвам правилно.

— Напълно правилно, ако е редно хората да се женят само с оглед на настоящето. А сега хайде да чуем защо сте нещастна. Брат ви ще бъде доволен. Струва ми се, че старите Линтоновци няма да имат възражения. Вие ще напуснете един безреден и неудобен дом, за да влезете в почтена и богата къща. При това вие обичате Едгар и Едгар ви обича. Всичко това изглежда напълно в ред. Къде е пречката?

— Тук и тук — отвърна Катрин, докосвайки с една ръка челото си и полагайки другата върху гърдите си, — в зависимост от това, в кое от двете места се крие душата. Убедена съм в сърцето и в душата си, че не постъпвам правилно.

— Това е много странно. Нищо не разбирам.

— Ето тайната ми. Но не ми се присмивай и ще ти обясня всичко. Не мога ясно да го обясня, но ще ти дам известна представа какви чувства ме вълнуват.

Тя седна до мен. Лицето ѝ доби още по-тъжен и сериозен вид, а сключените ѝ ръце трепереха.

— Нели, никога ли не сънуваш странни сънища? — неочаквано рече тя, след като размисли няколко минути.

— Да, от време на време — отвърнах аз.

— И аз също. Случвало ми се е да сънувам сънища, които никога не съм могла да забравя и които промениха разбиранията ми. Те се просмукаха и проникнаха напълно в мен, като вино във вода, и промениха цвета на мислите ми. Ето един от тях. Ще ти го разкажа, но да не почнеш да се усмихваш, докато ти го разprávям.

— Ех, недейте, госпожице Катрин — рекох ѝ. — Достатъчно мрачни сме и без да сме викали духове и привидения, за да ни смущават. Хайде, хайде, бъдете весела, каквато сте по природа. Погледнете малкия Хертън! Той не сънува тъжни работи. Колко сладко се усмихва в съня си!

— Да! А баща му колко сладко ругае в самотата си! Навярно помниш времето, когато и той е бил като това бузесто дете — почти толкова малък и невинен като него. Както и да е, Нели, ще те застава да ме изслушаш. Сънят ми не е дълъг, а аз не бих могла да бъда весела тая вечер.

— Не искам да ви слушам, не искам да ви слушам! — повторих набързо.

По онова време бях суеверна по отношение на сънищата, а и още съм такава. При това необичайната мрачност, изписана по лицето на Катрин, ме караше да се страхувам от нещо, което можеше да ми внуши пророчески мисли за някаква страшна катастрофа. Стана ѝ неприятно, но тя не продължи. Привидно начевайки друга тема, след малко пак подхвана:

— Ако бях на небето, Нели, щях да бъда крайно нещастна.

— Защото не сте достойна да отидете там — отвърнах аз. — Всички грешници биха били нещастни в рая.

— Не за това. Веднъж сънувах, че съм там.

— Казах ви, че не желая да слушам сънищата ви, госпожице Катрин! Ще отида да си легна — отново я прекъснах.

Тя се засмя и ме задържа насила, защото понечих да стана от стола.

— Тоя не е кой знае какъв — рече тя. — Само исках да кажа, че небето не ми се стори да е мой дом и се съдрах да плача да се върна обратно на земята, а и ангелите тъй се ядосаха, че ме захвърлиха в средата на пустото поле, на върха на «Брулени хълмове», дето се събудих разплакана от радост. И този сън обяснява, както и другият, тайната ми. Не бива да се омъжа за Едгар Линтон, а и мястото ми не е раят; и ако оня проклет човек вътре не бе принизил дотогава Хийтклиф, не бих и помислила за това. Унизително би било за мен да се омъжа за Хийтклиф сега, затова той никога няма да узнае колко много го обичам, и то не защото е красив, Нели, но защото по прилича на мен, отколкото аз самата. От каквото и да са направени душите ни, неговата и моята са еднакви, а тая на Линтон е толкова различна, колкото лунният лъч от мълнията или сланата от огъня.

Почувствувах присъствието на Хийтклиф още преди тя да свърши да говори. Като забелязах някакво бегло движение, аз извърнах глава и го видях да става от пейката и да излиза безшумно навън. Той бе слушал дотогава, докато бе чул Катрин да казва, че би било унизително за нея да се омъжи за него, а след това не остана да слуша друго. Събеседницата ми, която седеше на земята, не може да забележи присъствието и излизането му, понеже облегалото на пейката ѝ попречи, но аз трепнах и я подканих да мълчи.

— Защо? — запита тя, оглеждайки се неспокойно наоколо.

— Джоузеф е тук — отвърнах аз, долавяйки тъкмо навреме ехтенето от колелата на каруцата му по пътя, — а и Хийтклиф ще влезе заедно с него. Не съм сигурна дали той не е край вратата в този момент.

— Ех, той не би могъл да чуе думите ми от вратата — рече тя. — Дай да държа Хертън, докато приготвиш вечерята, и ме извикай да вечерям с вас, когато тя бъде готова. Искам да измамя неспокойната си съвест и да се убедя, че Хийтклиф няма никаква представа за тези неща. Няма, нали? Нима знае какво значи да обичаш?

— Не виждам никаква причина той да не знае това, и то не по зле от вас — отвърнах аз. — Ако вие сте неговата избраница, той ще бъде най-нещастният човек на земята. Щом станете госпожа Линтон, той ще загуби и приятелка, и любов, и всичко. Минавало ли ви е през ума как ще понесе раздялата и как ще се чувства той, като бъде съвсем изоставен в света? Защото, госпожице Катрин...

— Той, съвсем изоставен! Ние разделени! — възкликна тя с възмущение. — Кой, моля ти се, ще ни раздели? Участи на Милон^[2] ще постигне ония, които се опитат да сторят това. Не и докато съм жива, Елен, заради който и да е смъртен! Ако ще всички Линтоновци по лицето на земята да се стопят и изпарят, аз няма да се съглася да изоставя Хийтклиф. Не бих станала госпожа Линтон, ако поискат от мен такава цена! Той ще ми е толкова скъп, колкото е бил през целия ми живот. Едгар ще трябва да се отърси от антипатията си и да свикне поне да го понася. Той ще направи това, когато научи какви са истинските ми чувства към него. Виждам, Нели, че ме мислиш за егоистична и жалка жена, но минавало ли ти е някога през ума, че ако двамата с Хийтклиф се оженим, ние бихме станали просяци? От друга страна, ако се омъжа за Линтон, аз бих могла да помогна на Хийтклиф да се издигне и да го поставя извън властта на брат ми.

— И то с парите на вашия съпруг ли, госпожице Катрин? — попитах я аз. — Едва ли ще го намерите толкова податлив, колкото си въобразявате, и макар че може да не разбирам от тия работи, все пак считам, че това е най-лошата подбуда, която изтъкнахте досега, за да станете жена на младия Линтон.

— Ни най-малко! — отвърна тя. — Това е най-добрата ми подбуда. Останалите само задоволяват приумиците ми, а също гледам да задоволя и Едгар. Това е заради едного, който съчетава в себе си

чувствата ми към Едгар и към самата мен. Не мога да изразя това, но сигурно и ти, като всеки човек, имаш чувството, че съществува или пък че би трябвало да съществува някакъв друг живот отвъд сегашния. Какъв смисъл би имало да бъде създадена, ако целият ми живот протичаше тук? Големите ми страдания на тоя свят са били страданията на Хийтклиф и аз наблюдавах и чувствавах всяко едно от тях още от самото начало. Великият смисъл на живота ми е той. Ако всичко друго загине, а той остане, аз пак бих продължавала да съществувам. Ако пък всичко друго остане, а той загине, вселената би станала страхотно чужда за мен и сякаш не бих била съставна част от нея. Любовта ми към Линтон е като листака на гората. Времето ще я промени — много добре съзнавам това, — тъй както зимата променя дърветата. Любовта ми към Хийтклиф наподобява вековечните скали под повърхността — извор на малка видима радост, но необходими. Нели, аз съм Хийтклиф! Той винаги е в мислите ми — не толкова като извор на радост, както и аз самата не винаги се радвам на себе си, а като част от самата мен. Затова да не си споменала вече за раздялата ни. Това е неосъществимо и...

Тя млъкна и скри лице в гънките на роклята ми, но аз я изскубнах насила. Повече не можех да понасям глупостите ѝ.

— Ако виждам някакъв смисъл в глупавите ви приказки, госпожице — казах ѝ, — той само ме кара да мисля, че вие нямате представа какви задължения поемате, като встъпвате в брак, или пък че сте една лоша и безпринципна девойка. Не ми досаждайте вече с други тайни; не обещавам да ги пазя.

— Тая ще пазиш, нали? — нетърпеливо запита тя.

— Не, не обещавам — повторих аз.

Тя се канеше да поднови настояванията си, но Джоузеф влезе и прекъсна разговора ни. Катрин отмести стола си в един ъгъл и се зае да бави Хертън, докато приготвявах вечерята. Когато яденето се свари, Джоузеф и аз почнахме да се караме кой от двамата ни да занесе храната на господин Хиндли и можахме да решим въпроса едва когато тя изстина. Споразумяхме се да го оставим сам да каже дали иска нещо за ядене, защото особено много се бояхме да отиваме при него, когато оставаше сам.

— А защо оня никаквец не се е върнал от полето досега? Какво прави сега тоя страшен ленивец? — запита старецът, търсейки с поглед

Хийтклиф.

— Ще го извикам — отвърнах. — Навярно е в плевнята.

Излязох и го повиках, но не получих отговор. Като се върнах, прошепнах на ухото на Катрин, че той положително е дочул по-голямата част от онова, което тя разправяше, и ѝ казах как го видях да се измъква от кухнята тъкмо когато тя се оплакваше от начина, по който брат ѝ се държи с него. Тя изтръпна от силна уплаха, захвърли Хертън на пейката и сама изтича да търси приятеля си, без да поспре и помисли защо бе тъй развълнувана или как са му въздействували думите ѝ. Тя се забави толкова много, че Джоузеф предложи да не чакаме повече. Какъвто бе хитър, той предполагаше, че те се бавят нарочно, за да не изслушат дългата му вечерна молитва. Те бяха «достатъчно лоши, за да имат такова лошо държане», казваше той. И в тяхна чест той прибави тая вечер една отделна молитва към обичайното молебствие преди вечеря, което траеше по четвърт час, и щеше да започне друга след края на благодарствената молитва, ако младата му господарка не беше го прекъснала с бърза заповед да изтича надолу по пътя и да намери Хийтклиф, където и да се разхожда той, за да го накара веднага да се върне в къщи.

— Искам да говоря с него и трябва да му кажа нещо, преди да се кача горе — каза тя. — А портата е отворена. Трябва да е някъде далече, защото не ме чу или не искаше да се обади, макар че виках с всички сили от върха на кошарата.

Отначало Джоузеф се противеше, но тя бе твърде разтревожена, за да търпи възражения, и накрая той сложи шапката на главата си и излезе навън, като си мърмореше нещо. Между това Катрин се разхождаше насам-натам из стаята и викаше:

— Просто се чудя къде се е дянал — къде може да е отишъл? Какво разправях, Нели? Забравила съм. Сърдит ли беше заради лошото ми настроение днес следобед? Боже мой! Кажи ми какво съм казала да го разсърдя. Как искам да се върне! Ах, дано се върне!

— Какъв шум за нищо! — възкликнах аз, макар че и аз самата бях неспокойна. — Каква дреболия ви плаши! Ако Хийтклиф е решил да се разхожда по месечина из пустото поле или даже ако лежи в плевника толкова сърдит, че да не иска да ни говори, няма защо да ни безпокои. Хващам се на бас, че се спотайва нейде там. Ще видите, че непременно ще го открия!

И аз тръгнах да го търся, но пожънах само разочарование.

Издирванията на Джоузеф завършиха със същия резултат.

— Това момче става все по-лошо и по-лошо — забеляза той на влизане. — Оставил е портата да зее и понито на госпожицата е изпотъпкало два парцела с жито и тръгнало нататък право към поляната. Обаче утре господарят ще има да беснее като дявол, и с право. Той е самото олицетворение на търпението, с такива нехайни некадърници и отрепки — да, самото олицетворение на търпението. Но няма да бъде винаги такъв — чувате ли, всички вие! Не трябва да го вбесявате за щяло и нещяло!

— Намери ли Хийтклиф, магаре такова! — прекъсна го Катрин. — Потърси ли го, както ти бях заповядала?

— По бих искал да потърся коня — отвърна той. — Това би имало повече смисъл. Но в такава нощ, по-черна и от комина, не мога да търся нито хора, нито коне, а и Хийтклиф не е от ония, дето ще дойдат, като ги повикам. Може би няма да е тъй глух, ако вие го извикате!

Беше наистина много тъмно за лятна нощ. Облаците сякаш вещаеха гръмотевици и аз казах, че ще е най-добре всички да седнем — дъждът, който идеше, щеше положително да го накара да се върне в къщи, без да ни създава други неприятности. Обаче не можахме да склоним Катрин да мирува. Тя продължаваше да броди насам-натам от портата до входната врата в състояние на силна възбуда, която не ѝ позволяваше да седне, но най-сетне застана край едната страна на стената, близо до пътя, където остана, без да обръща внимание на увещанията ми и на тътена на гръмотевиците, нито на едрите дъждовни капки, които започваха да плющят около нея, като викаше от време на време, после се заслушваше и заридаваше на глас. Тя можеше да надмине Хертън или което и да е друго дете в бурния си пристъп на плач.

Ние още бодърствувахме към полунощ, когато бурята се изви с грохот и дива ярост над «Брулени хълмове». Вятърът беснееше и гръмотевици се сипеха и или бурята, или мълниите разцепиха на две едно дърво край ъгъла на сградата. Един грамаден клон падна върху покрива и събори част от източния комин, като запрати с тропот камъни и сажди в кухненското огнище. Помислихме, че сред нас е паднала мълния, а Джоузеф се хвърли на колене и почна да моли бога

да не забравя старейшините Ной^[3] и Лот^[4] и както в онова време да пощади праведните, макар и да порази неверниците. Имах чувството, че тая присъда тегне и върху нас. В случая Йона^[5], според мен, беше господин Ърншоу и аз заклатих дръжката на вратата на неговата бърлога, за да проверя дали е още жив. Той отговори достатъчно гръмко и по начин, който накара Джоузеф да се моли още погласовито, отколкото преди, и да настоява ясно да бъдат разграничени светците като него от грешници като господаря му. Но тътнежът отмина за двадесетина минути, без да засегне някого от нас, с изключение на Кати, която здравата се измокри заради упорития си отказ да се подслони и която стоеше без шапка и шал, та дрехите и косите ѝ да поемат колкото се може повече вода. Тя влезе в кухнята и тъй, мокра до кости, се изтегна върху пейката, извърна се към облегалото и закри лице с ръце.

— Хубава работа, госпожице — възкликнах, като я докоснах по рамото. — Да не би да сте решили да умрете? Знаете ли колко е часът? Дванайсет и половина. Хайде да си легнете! Няма смисъл повече да чакате това глупаво момче. Трябва да е отишъл до Гимъртън, където и ще остане. Той си мисли, че няма да бодърствуваме заради него до тоя късен час, или поне предполага, че само господин Хиндли ще бъде на крак, а би искал по възможност да избегне господарят да му отвори вратата.

— Не, не, той не е в Гимъртън — рече Джоузеф. — Не бих се учудил, ако се намира в дъното на някоя яма в мочурището. Знамението не дойде току-тъй и аз бих искал да се пазите, госпожице — вие може да сте следващата жертва. Благодаря на бога за всичко. Всичко се нарежда за доброто на онези, които са избрани и отделени от сметта. Вие знаете какво казва Евангелието. — И той започна да цитира няколко пасажа, като ни сочеше главите и стиховете, в които бихме могли да ги намерим.

След като увещавах напразно упоритата девойка да стане и да съблече мокрите си дрехи, аз ги оставих сами — той да проповядва, а тя да трепери — и отидох да си легна заедно с малкия Хертън, който спеше тъй дълбоко, че сякаш всички около него бяха заспали. Известно време чувах гласа на Джоузеф, който продължаваше да чете от Библията, после различих бавните му стъпки по стълбата и след това заспах.

На заранта слязох малко по-късно от обикновено и видях в светлината на слънчевите лъчи, които проникваха през процепите на капациите, госпожица Катрин още да седи край огнището. Кухненската врата беше също откρεхната и светлина проникваше през нейните незатворени прозорци. Хиндли бе излязъл от стаята си и сега седеше изнурен и сънен край кухненската камина.

— Какво те измъчва, Кати? — казваше той тъкмо когато влизах. — Изглеждаш мрачна като удавено кученце. Защо си тъй влажна и бледа?

— Бях се измокрила — неохотно отвърна тя. — Студено ми е. Нищо повече.

— Тя е непослушна! — обадох се аз, като видях, че господарят е почти трезвен. — Вчера привечер се намокри до кости в дъжда, а ето че е седяла цяла нощ тук, и но можах да я склоня да се помръдне.

Господин Ърншоу ни загледа силно изненадан.

— Цяла нощ! — възкликна той. — Какво я е накарало да стои? Не и страхът от гръмотевиците, нали? Бурята отдавна премина.

Никоя от нас двете не искаше да спомене за отсъствието на Хийтклиф дотогава, докато можехме да крием това, затова отвърнах, че не знам защо ѝ е хрумнало да стои будна, а тя замълча. Утрото беше свежо и хладно. Отворих решетката на прозореца и стаята скоро се изпълни с приятен аромат от градината, но Катрин извика сърдито по мен:

— Елен, затвори прозореца! Умирам от глад! — и зъбите ѝ тракаха, като се притискаше още по-близо до почти загасналите въглени.

— Болна е — рече Хиндли, като я хвана за китката. — Предполагам, че затова не е искала да си легне. По дяволите! Не искам вече да се разправям с болести в тая къща. Какво те накара да излезеш в дъжда?

— Да тича подир момчетата, както винаги — изкряка Джоузеф, издебвайки поради колебанието ни сгоден момент да се намеси със злия си език. — Ако бях на ваше място, господарю, щях чисто и просто да затворя вратата под носа на всички, ако ще да са благородници или простаци. Не минава и ден вас да ви няма и оня котарак Линтон да не се присламчи насам; а госпожица Нели — бива си я и нея — стои и ви дебне от прозореца; щом влезете през едната

врата, той излиза през другата, а тогава тая важна дама отива да се умилква край него. Няма що, чудесно поведение е да се спотайват из полето до дванайсет часа през нощта с тоя мръсен и ужасен циганин Хийтклиф! Те мислят, че съм сляп, но аз не съм ни най-малко дори! Видях младия Линтон както на идване, така и на отиване, а видях и тебе (отправяйки думите си към мен) — да, и тебе, некадърнице такава и чорлава вещице, да скачаш и да изприпкваш в къщата още в същия миг, когато дочу копитата на коня на господаря да тракат нагоре по пътя.

— Млъкни, подслушвач такъв — викна Катрин, — няма да търпя нахалството ти! Едгар Линтон дойде случайно вчера, Хиндли, и не друг, а аз му казах да си върви, защото знаех, че няма да ти е приятно да го срещнеш в състоянието, което беше тогава.

— Ти сигурно лъжеш, Кати — отвърна брат й, — и си цяла глупачка! Но нека сега да не се занимаваме с Линтон. Кажи, не беше ли снощи с Хийтклиф? Хайде, казвай истината! Няма защо да се боиш, че ще му напакотиш. Макар и да го мразя повече от всякога, съвсем недавна той ми направи една добрина, така че съвестта ми няма да ми позволи да му строша главата. За да предотвратя това, ще го пратя по дяволите още тая заран и бих ви посъветвал всички ви да внимавате, след като си отиде той: ще бъда толкова по-строг с вас.

— Снощи изобщо не видях Хийтклиф — отвърна Катрин и започна горчиво да плаче. — Ако го изпъдиш от къщи, и аз ще отида с него. Но може би никога няма да имаш възможността да сториш това, защото той трябва да е избягал. — Тя зариде неудържимо и другите й думи не се разбираха.

Хиндли я обсипа с порой от презрителни ругатни и й заповяда веднага да отиде в стаята си или да спре да пролива сълзи напразно. Принудих я да се подчини. Никога няма да забравя сцената, която тя направи, когато отидохме в нейната стая — просто ме ужаси. Помислих, че Катрин полудява, и замолих Джоузеф да изтича за лекаря. Оказа се, че това е началото на трескаво бълнуване. Щом я видя, господин Кенет заяви, че е опасно болна. Тя гореше от огън. Той й пусна кръв и ми каза да я храня със суроватка и разводнени кашици и да внимавам да не се хвърли надолу по стълбите или да скочи от прозореца. После си отиде, защото имаше доста работа в околията, гдето обикновеното разстояние от къща до къща е от две до три мили.

Макар и да не мога да твърдя, че бях добра болногледачка, а и Джоузеф и господарят не бяха по-добри от мен, и макар че нашата болна беше не по-малко отегчителна и упорита от който и да е болник, тя прескочи гроба. Разбира се, старата госпожа Линтон ни посети няколко пъти, разшета се, караше ни се и разкарваше всички ни насам-натам; и когато Катрин бе на оздравяване, тя настоя да я отведем в «Тръшкрос Грейндж», а ние ѝ бяхме много благодарни, задето ни бе отървала от нея. Обаче нещастната възрастна жена имаше защо да се разкайва за добрината си. Тя и съпругът ѝ се заразиха от треската и умряха един подир друг в разстояние на няколко дни.

Нашата госпожица се върна при нас още по-дръзка, по-необузdana и надменна отпреди. Никой не бе чул нищо за Хийтклиф от оная вечер с гръмотевичната буря насам и един ден, когато бях страшно предизвикана от Катрин, имах неблагоприятното да стоваря вината за неговото изчезване върху нея — впрочем напълно основателно, както и тя самата знаеше много добре. Няколко месеца наред след тоя ден тя не поддържаше никакви връзки с мен освен само в качеството ми на обикновена прислужница. И Джоузеф също изпадна в немилост. Той продължаваше да си казва мнението и да я напътствува като малко момиченце, а тя се смяташе за жена, при това за наша господарка, и считаше, че недавнашната ѝ болест ѝ дава правото всички да я зачитат. А и лекарят бе казал да не я предизвикаме — трябвало да вървим по гайдата ѝ. Ако някой от нас посмееше да ѝ противоречи, в нейните очи това бе ни повече, ни по-малко от убийство. Тя се държеше настрана от господин Ърншоу и неговите другари. Подтикван от Кенет, а също и от страх да не би тя да получи пристъп на нервна криза при честите ѝ избухвания, нейният брат ѝ разрешаваше всичко, което тя си наумяваше да поиска, и обикновено отбягваше да я предизвиква. Той беше дори прекалено отстъпчив в задоволяване на капризите ѝ — не от любов, а от гордост. От сърце желаше тя да прослави семейството чрез сродяването си с Линтоновци. Катрин можеше да ни тъпче като роби, но той нехаеше за това, стига тя да не го закачаше. Едгар Линтон, както са били хиляди преди него и както ще бъдат и други занапред, беше сляпо увлечен и считаше себе си за най-щастливия човек на света в деня, когато я заведе в църквата на Гимъртън три години след смъртта на баща си.

Убедиха ме, и то доста против волята ми, да напусна «Брулени хълмове» и да дойда с нея тук. Малкият Хертън беше почти на пет години и аз тъкмо бях почнала да го уча на четмо. Тъжно се разделихме двамата с него, но сълзите на Катрин имаха по-силно въздействие от нашите. Когато отказах да вървя и Катрин разбра, че молбите ѝ не ме трогват, тя отиде да се оплаква на съпруга си и брат си. Първият ми предложи щедра заплата, а другият ми заповяда да си стягам багажа. Казваше, че не искал жена в къщата, щом вече нямало да има господарка, а що се отнасяло до Хертън, помощник-пасторът щял да се погрижи за него след известно време. И тъй, оставаше ми само едно — да постъпя така, както ми заповядваха. Казах на господаря, че той отпраща всички почтени хора, само и само да стигне малко по-рано до пълна разруха. Целунах Хертън, казах сбогом и оттогава насам той съвсем се отчужди от мен. Странно е да мисли човек така, но никак не се съмнявам, че той напълно е забравил всичко за Елен Дийн, както и това, че някога е бил повече от всичко на света за нея и тя за него.“

В тоя стадий от разказа на моята икономка тя случайно погледна към часовника над камината и остана зачудена, като видя голямата стрелка да показва един и половина. Не даде и дума да става да остане и секунда по-дълго — всъщност и аз самият бях по-скоро склонен тя да продължи разказа си друг път. И сега, когато тя изчезна в покоите си и аз размишлявам вече от един или два часа, ще се реша да си легна, въпреки че не ми се мърда и че чувствавам болки в главата и крайниците.

[1] И Хийтклиф е в кухнята. — Б. пр. ↑

[2] Милон — прочут гръцки атлет, живял към края на VI век преди нашата ера. Според легендата той бил изяден от вълци, когато ръцете му били притиснати в едно дърво, което се мъчел да разцепи. — Б. пр. ↑

[3] Библейски праведник, спасил се в ковчега по време на потопа. — Б. пр. ↑

[4] Библейска личност, племенник на Аврам. — Б. пр. ↑

[5] Староеврейски пророк. — Б. пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Прекрасно въведение към отшелническия ми живот! Четири седмици на мъки, мятане в леглото и боледуване! Ах, тия студени ветрове, това мрачно северно небе, непроходимите пътища и мудните провинциални лекари! Колко нарядко виждах хора! А по-лошо и от всичко друго — за мой ужас Кенет намекна въобще да не се надявам да изляза на чист въздух до пролетта!

Господин Хийтклиф току-що ми направи честта да ми се обади. Преди около седем дни ми изпрати чифт яребици — последните за сезона. Мошеник! Той не е съвсем безпричастен в болестта ми и много ми се искаше да му кажа това; но уви, как да обидя един човек, който имаше добрината да седи цял час край леглото ми и да говори на други теми, а не за хапове и сиропи, за мехури и пиявици? В тоя момент ми е доста леко. Не ми стигат силите, за да чета, и все пак имам чувството, че нещо интересно би ми доставило удоволствие. Защо да не извикам госпожа Дийн, за да довърши разказа си? Мога да си припомня главните събития в разказа до мястото, дето бе стигнала тя. Да, спомням си, че героят ѝ бе забягнал и никой не бил чул нищо за него цели три години, а героинята се бе омъжила. Ще позвъня. Тя ще се зарадва да види, че съм добре разположен.

Госпожа Дийн дойде.

— Остават още двацет минути, господине, докато стане време да вземете лекарството — започна тя.

— Махнете го, не го ща! — отвърнах аз. — Искам да...

— Лекарят казва, че вече не трябва да вземате праховете.

— От все сърце. Не ме прекъсвайте! Елате и седнете ей на това място. Оставете тия горчилки, тези редици от аптекарски шишета. Изкарайте плетивото от джоба си — да, точно така. А сега доразправете ми историята на господин Хийтклиф от момента, когато я прекъснахте, до ден днешен. Да не би да е завършил образованието си в Европа и после да се е завърнал като джентлемен? Или пък е получил стипендия в някой колеж, или е избягал в Америка и е

спечелил слава, като е проливал кръвта на съотечествениците си, или пък е съумял по-бързо да натрупа богатство като разбойник по друмищата на Англия?

— Може да е вършил по малко от всички тия неща, господин Локууд, но не бих могла да твърдя каквото и да е с положителност. Казах ви вече, че не зная как е спечелил парите си, нито ми е известно как е постъпил, за да изтръгне ума си от дивашкото невежество, в което беше изпаднал, но с ваше разрешение ще продължа, както си зная, стига да мислите, че това ще ви забавлява и няма да ви умори. По-добре ли се чувствувате тази заран?

— Много по-добре.

— Това е добра вест...

„И тъй, пристигнахме с госпожица Катрин в «Тръшкрос Грейндж» и бях приятно изненадана да видя, че тя се държеше далеч по-добре, отколкото смеех да се надявам. Изглеждаше почти прекалено привързана към господин Линтон и проявяваше доста обич дори към сестра му. И двамата безспорно се отнасяха с голямо внимание към нея. В случая не бодилът се навеждаше към орловите нокти, а орловите нокти прегръщаха бодила. Нямаше взаимни отстъпки — единият стоеше изправен, а другите се оттегляха. Пък и кой би могъл да бъде злонравен и избухлив, когато не среща нито противоречие, нито безразличие? Забелязах, че дълбоко у господин Едгар се е загнездил някакъв страх да не би с нещо да развали настроението й. Той не се издаваше пред нея, но ако ме чуеше някога да й отвърна троснато или ако видеше един или друг от останалите прислужници да се навъсва заради заповедническия й тон, веднага проявяваше безпокойството си с едно досадно смръщване, каквото никога не помрачаваше лицето му, когато се отнасяше лично до него. Неведнъж ми е правил строги забележки за дръзкото ми държане и ми е казвал, че и с нож да го промушели, не би почувствувал такава силна болка, както ако видел жена си разстроена. Свикнах да не се обиждам толкова лесно, за да не наскърбявам добрия си господар, и в продължение на половин година барутът стоеше безвреден като пясък, защото наблизко нямаше огън, който да го възпламени. От време на време Катрин изпадаше в мрачно и мълчаливо настроение, което съпругът й зачиташе със съчувствено мълчание. Той отдаваше тези нейни настроения на някаква промяна в организма й, предизвикана от

опасната ѝ болест, понеже дотогава никога не бе изпадала в униние. Възвръщането на доброто ѝ настроение го озаряваше като слънце и той засияваше на свой ред. Мога с право да кажа, че те наистина се радвах на дълбоко и растящо щастие.

То свърши. Впрочем в края на краищата всеки трябва да държи за себе си — благите и благодушните хора имат още по-голямо основание да бъдат себични от хората с властна природа. Краят на щастието им дойде, когато обстоятелствата заставиха и двамата да почувствуват, че интересът на единия не представлява главната подбуда в помислите на другия. В една мека септемврийска вечер аз се връщах с пълна кошница ябълки, които бях набрала в градината. Беше паднал здрач. Луната надничаше зад високата стена на двора и караше беглите сенки да се спотайват в ъглите на многобройните издатини на сградата. Сложих товара си върху стълбището край вратата на кухнята и постоях, за да си отпочина, както и да подишам мекия и благоухаещ въздух. Очите ми се бяха спрели на луната и аз стоях с гръб към входа, когато чух нечий глас зад мен да казва:

— Нели, ти ли си?

Гласът беше басов и с чужд акцент, но все пак начинът, по който бе изречено името ми, го правеше да звучи познато. Уплашено се извърнах, за да разбера кой говори, защото вратата беше затворена и не бях видяла никой да идва към стълбите. Нещо се раздвижи в преддверието. Приблжих се и забелязах един висок човек в тъмни дрехи, с мургаво лице и черна коса. Той се бе облегнал върху страничната стена на преддверието и бе поставил ръка върху бравата, сякаш се канеше сам да отвори вратата. «Кой ли ще е! — мислех си. — Да е господин Ърншоу? Не! Гласът не прилича на неговия.»

— Чакам вече от един час — подзе той, докато продължавах да се вирам в него — и през цялото време навред бе тихо като в гроб. Не посмях да вляза. Не ме ли познаваш? Погледни ме, не съм чужд човек!

Един лъч огря лицето му. Бузите му бяха изпити и наполовина покрити с черни бакенбарди, веждите бяха ниски, а очите — хлътнали навътре и твърде особени. Помнех тия очи.

— Как! — възкликнах аз, още неуверена дали да го считам за човек от тоя свят, и вдигнах ръце в почуда. — Как! Нима се върнахте? Вие ли сте наистина? Вярно ли е?

— Аз съм Хийтклиф — отвърна той и премести погледа си от мен към прозорците, в които проблясваха цяла дузина сияйни луни, без да издават някаква светлина отвътре. — В къщи ли са си? Къде е тя? Нели, ти не ми се зарадва! Няма защо да се тревожиш тъй. Тук ли е тя? Кажи! Искам да разменя една-две думи с нея, с господарката ти. Иди да ѝ кажеш, че някакъв човек от Гимъртън иска да я види.

— Как ще реагира тя? — възкликнах аз. — Какво ще направи? Аз съм смаяна от изненада, а тя съвсем ще се обърка. И вие наистина сте Хийтклиф, нали? Но колко сте променен. Не, човек просто не може да проумее това. Да не сте били войник?

— Върви да ѝ съобщиш каквото ти казах! — нетърпеливо ме прекъсна той. — Хайде, че едва се побирам в кожата си.

Той повдигна резето и аз влязох, но когато стигнах до салона, в който седяха господин и госпожа Линтон, просто не можах да вървя по-нататък. Накрая реших да вляза под предлог, че искам да ги запитам дали желаят да запаля свещите, и отворих вратата.

Двамата бяха седнали пред един отворен прозорец, през който — отвъд градинските дървета и дивия зелен парк — се разкриваше долината на Гимъртън, с дълга ивица мъгла, която извиваше почти до билото на седловината (защото почти веднага след като отминете черквата, която вероятно сте забелязали, изтичащата от блатата вадичка се съединява с друго поточе, което следва извивките на тая малка долина). «Брулени хълмове» се издигаше над тая сребриста пара, но старата ни къща не се виждаше — тя клони малко към отвъдната страна. Както самата стая и хората в нея, така и разкриващата се пред тях гледка изглеждаха чудно спокойни. Противно ми беше да изпълня възложената ми задача и вече бях тръгнала да си вървя, след като ги запитах за свещите и без да предам поръчката, когато си дадох сметка, че постъпвам глупаво. Това ме накара да се върна и да измънкам: «Госпожо, един човек от Гимъртън иска да ви види.»

— Какво иска? — запита госпожа Линтон.

— Не го разпитах — отвърнах аз.

— Хайде, Нели, спусни пердетата и сервирай чая — каза тя. — Веднага ще се върна.

Тя излезе от стаята. Господин Едгар нехайно ме попита кой бе дошъл.

— Един, когото господарката не очаква — отвърнах аз. — Оня Хийтклиф, нали си спомняте за него, господине? Същият, който живееше преди у господин Ърншоу.

— Как? Циганчето, което теглеше воловете пред ралото? — възкликна той. — Защо не казахте това на Катрин?

— Тихо! Не трябва да го наричате с тия имена, господарю — казах аз. — Много ще ѝ докривее, ако ви чуе. Тя беше много отчаяна, когато той избяга. Предполагам, че завръщането му ще бъде истински празник за нея.

Господин Линтон преброди стаята и застана пред един прозорец, който гледаше към двора. Той го разтвори и се надвеси навън. Трябва да са били долу, защото той начаса извика: «Не стой там, мила! Покани и човека да влезе, ако е някой познат.» След малко чух как тракна резето и Катрин долетя горе, задъхана, тръпнеща и прекалено възбудена, за да прояви радостта си. Наистина човек по-скоро би могъл да предположи, ако съдеше по лицето ѝ, че се е случила някаква страшна беда.

— Ах, Едгар, Едгар! — рече тя, дишайки тежко, и обви с ръце врата му. — Мили Едгар, Хийтклиф се е върнал, да, върнал се е! — И тя го притисна още по-силно до себе си.

— Разбрах вече! — малко сърдито рече съпругът ѝ. — Няма защо да ме удушваш за това. Никога не ми е правел впечатление на толкова безкрайно ценен човек. Излишно е да се вълнуваш тъй силно.

— Зная, че не го обичаше — отвърна тя, подтискайки донякъде силната си радост, — и все пак сега трябва да се сприятелите с него заради мене. Да му кажа ли да се качи горе?

— Тук? — възкликна той. — В салона?

— Къде другаде? — запита тя.

Той изглеждаше недоволен и предложи кухнята като по-подходящо място за него. Госпожа Линтон хвърли странен поглед към него — полусърдит, полузасмян — заради тая негова придирчивост.

— Не — добави тя след малко, — не мога да седя в кухнята. Елен, наредете две маси тук — едната за господаря и госпожица Изабела, понеже са дворяни, а другата за господин Хийтклиф и за мен, понеже сме от по-долна класа. Ще те задоволи ли това, драги? Или ще трябва да се накладе огън за мене другаде? Ако е тъй, дай нареждане.

Ще изтичам долу и ще задържа гостенина си. Боя се, че радостта ми е твърде голяма, просто не мога да повярвам!

Тя вече се канеше да изтича отново, но Едгар я спря.

— Вие му кажете да се качи горе — рече той, обръщайки се към мен, — а ти, Катрин, се опитай да бъдеш радостна, без да ставаш смешна. Няма защо всички в къщи да видят, че посрещаш един бивш слуга и беглец като роден брат.

Слязох долу и намерих Хийтклиф в преддверието. Той очевидно очакваше да бъде поканен да влезе. Тръгна подир мен без излишни думи и аз го въведох при господаря и господарката. Пламналите им бузи сочеха, че са водили припрян разговор, но тия на госпожата поруменияха от друго чувство, когато нейният приятел се появи на вратата. Тя припна напред, хвана и двете му ръце и го поведе към Линтон, после взе пръстите на Линтон, които той подаде неохотно, и просто ги тикна в ръката на Хийтклиф. Сега чертите му се открояваха съвсем ясно в светлината на огъня и на свещта и учудването ми нямаше край, като видях как се бе преобразил Хийтклиф. Той бе станал висок, снажен и добре сложен мъж и пред него господарят ми изглеждаше съвсем тънък и почти младеж. Изправената му стойка навяваше мисълта, че е служил във войската. Лицето му беше много по-старо от това на господин Линтон поради израза и решителността на чертите. То изглеждаше умно и не бе запазило белези от минали унижения. Някаква полуцивилизована свирепост все още се спотайваше в ниските вежди и в очите, в които гореше тъмен огън, но тя бе полуукротена, а държането му бе дори достойно — съвсем лишено от грубост, но твърде строго, за да бъде любезно. Изненадата на господаря ми бе равна на моята или я превишаваше. Той недоумяваше за миг как да се обърне към някогашното момче, което теглеше воловете пред ралото, както го бе нарекъл. Хийтклиф пусна нежната му ръка и не свали хладния си поглед от него, докато той не реши да му заговори.

— Седнете, господине — най-сетне рече господарят. — Като си спомня миналото, госпожа Линтон желае да ви посрещна сърдечно. И разбира се, аз съм доволен, когато се случва нещо, което ѝ доставя удоволствие.

— И аз също — отвърна Хийтклиф, — особено когато и аз имам дял в това. На драго сърце бих останал един-два часа.

Той седна срещу Катрин, която не сваляше поглед от него, сякаш се боеше, че той ще изчезне, ако престане да го гледа. Той не вдигаше често очи към нея — задоволяваше се да я поглежда набързо от време на време, но всеки нов поглед отразяваше все по-уверено нескриваната наслада, която извличаше от нейните очи. Двамата бяха прекалено погълнати от взаимната си радост, за да се чувствуват неловко. Но не и господин Едгар. Той пребледня от яд — чувство, което достигна връхната си точка, когато жена му стана и прекрачвайки килима, сграбчи отново двете ръце на Хийтклиф и се разсмя като луда.

— Утре ще ми се струва, че това е било сън! — просто извика тя. — Няма да мога да вярвам, че съм те видяла и докоснала и че пак съм разговаряла с теб. И все пак ти, жестоки Хийтклиф, не заслужаващ такова посрещане. Да отсъствуващ и да мълчиш цели три години и нито веднъж да не си спомниш за мен!

— Малко повече, отколкото ти за мен — прошепна той. — Недавна научих за сватбата ти, Кати. Докато чаках долу в двора, намислих следния план — само да зърна лицето ти, да видя как ще ме погледнеш изненадано и може би с престорена радост, после да уредя сметката си с Хиндли и накрая да избягна присъдата, като се самоубия. Начинът, по който ме посрещна, прокуди тия мисли от главата ми, но да не си ме срещала другояче следния път! Не, няма да ме пропъдиш още веднъж. Ти наистина ме съжaliaваше, нали? И с право. Трябваше да се боря с много трудности в живота, след като чух гласа ти за последен път, и трябва да ми простиш, защото се борех само заради тебе!

— Катрин, моля те да седнеш, освен ако държиш да пием чая си студен — прекъсна го Линтон, който се опитваше да запази обикновения си тон, а също и известна доза вежливост. — Господин Хийтклиф ще има доста да върви, където и да ноцува тая вечер, а аз съм жаден.

Тя седна на мястото си пред самовара, а и госпожица Изабела дойде, като чу звънеца. Като наместих столовете им, излязох от стаята. Закуската едва ли продължи повече от десет минути. Катрин изобщо не наля чашата си. Тя не можеше нито да яде, нито да пие. Едгар бе разлял чая си в чинийката и почти не глътна от него. Техният гост не се забави повече от един час тая вечер. Попитах го, като си отиваше, дали ще иде в Гимъртън.

— Не! Отивам в «Брулени хълмове» — отвърна той. — Господин Ърншоу ме покани, когато го посетих тая заран.

Господин Ърншоу да покани него и той да е посетил господин Ърншоу! Размишлявах с болка върху това, след като той си отиде. Нима е решил да става лицемер и иде в тоя край, за да направи някоя подмолна пакост? Дълго размишлявах. Нещо дълбоко в сърцето ми подсказваше, че щеше да е много по-добре, ако изобщо не се бе завръщал.

Към средата на нощта първият ми сън бе прекъснат от госпожа Линтон, която влезе безшумно в стаята ми, седна на леглото и ме дръпна за косите, за да ме разбуди.

— Не мога да заспя, Елен — рече тя, сякаш за да се извини, — и искам да имам при себе си живо същество, с което да споделя щастието си. Едгар се цупи, понеже се радвам на нещо, което не го интересува. Отказа да отвори уста, освен за да ми наговори разни дребнави, глупави неща, и заяви, че съм била жестока и егоистка, като съм искала да говоря, когато той не се чувствувал добре и му се спяло. Той винаги успява да се разболеє и при най-малката неприятност! Казах няколко похвални думи за Хийтклиф, а той — от главоболие ли или от силна нервност — започна да плаче, затова станах от леглото и го оставих.

— Има ли смисъл да хвалите Хийтклиф пред него? — рекох в отговор. — Двамата не можеха да се търпят още като момчета, а и Хийтклиф би се ядосал не по-малко, ако хвалят Едгар пред него. Такава е човешката природа. Ако не искате да избухне открита кавга между двамата, не говорете на господин Линтон за него.

— Но нима това не е проява на голяма слабост? — продължи тя. — Аз не завиждам на другите. Никога не ми става криво заради блясъка на русите коси на Изабела и белотата на кожата ѝ или заради изисканата ѝ елегантност и любовта, която всички в къщи хранят към нея. Дори и ти, Нели, ако някога се спречкаме с нея, веднага заставаш на страната на Изабела и аз отстъпвам като глупава майка. Наричам я с гальовни имена и я лаская, докато ѝ се поправи настроението. Брат ѝ се радва, като ни гледа в такива сърдечни отношения, а това пък радва мен. Двамата много си приличат. Те са разглезени деца и си въобразяват че светът е направен за тяхно удобство; и макар да

угаждам и на двамата, все пак мисля, че едно хубавичко наказание ще им подействува добре.

— Лъжете се, госпожо Линтон — казах аз. — Те угаждат на вас. Знам каква олелия би настанала, ако не постъпвах така. За вас е лесно да удовлетворявате временните им прищевки дотогава, докато главната им грижа е да предугаждат всички ваши желания. Може обаче да се скарате накрая за нещо еднакво важно за двете страни и тогава онези, които наричате слаби, спокойно биха могли да бъдат също тъй упорити като вас.

— И ще се бием до смърт, нали, Нели? — отвърна тя и се засмя. — Не, няма да се бием. Толкова вярвам в любовта на Линтон, че дори и да го убия, той не би пожелал да отвърне на удара с удар.

Посъветвах я да го цени дважд повече заради любовта му.

— Ценя го — отвърна тя, — но няма защо да се разхленчва за разни дреболии. Това е детинско. И вместо да се залива в сълзи, понеже казах, че сега Хийтклиф е достоен за уважението на който и да е човек и че и най-знатният джентълмен в околията би се чувствувал поласкан да бъде негов приятел, той трябваше да каже това вместо мен и да се радва. Така и така ще трябва да свикне с него, поне нека да го харесва. Като имам предвид, че Хийтклиф има основание да не го търпи, трябва все пак да кажа, че той наистина се държи отлично.

— Как ви се струва отиването му в «Брулени хълмове»? — запитах я. — Преобразил се е във всяко отношение: станал е цял християнин и предлага истинско другарство на всичките си неприятели!

— Той обясни това — отвърна тя. — И аз се почудих не по-малко от тебе. Каза, че се е отбил да научи нещо за мен от тебе, като е предполагал, че още живееш там. Джоузеф обадил на Хиндли, който излязъл и започнал да го разпитва с какво се е занимавал и как е живял, а накрая го поканил да влезе. Няколко души играели на карти. Хийтклиф също седнал да играе. Брат ми загубил малко пари, които Хийтклиф спечелил, но като разбрал, че той има достатъчно, поканил го да дойде отново привечер, а Хийтклиф се съгласил. Хиндли е прекалено безразсъден, за да бъде благоразумен при подбора на познатите си. Не си дава труд да помисли какви причини има да не се доверява на човек, когото тъй подло е онеправдал. Но Хийтклиф твърди, че главното му основание да поднови връзките си с предишния

си мъчител било желанието му да се настани на квартира в близко съседство с «Тръшкрос Грейндж» и привързаността му към къщата, в която живеехме заедно с него, а също и надеждата, че ще имам по-голяма възможност да го виждам там, отколкото ако би се установил в Гимъртън. Той възнамерява да плати пребогато, за да му бъде разрешено да живее в «Брулени хълмове», а брат ми от алчност несъмнено ще приеме предложението. Винаги е бил алчен за пари, макар и да разпилява с едната ръка онова, което граби с другата.

— Та добре ли е за един млад човек да се настанява в подобна къща? — рекох аз. — Не се ли боите от последиците, госпожо Линтон?

— Не и за приятеля ми — отвърна тя. — Силната му воля ще го предпазва от опасност. Боя се донякъде за Хиндли, но той не би могъл да стане морално по-лош, отколкото е сега, а заради мене той няма да пострада. Това, което стана тази вечер, ме сдобри с бога и цялото човечество. Бях се разбунтувала срещу провидението. Ах, Нели, преживяла съм големи, много големи страдания. Ако онова същество знаеше колко горчиви са били мъките ми, той би се срамувал да помрачава края им с безсмислени сръдни. Само добрите ми чувства към него ме накараха да не споделям мъката си. Ако бях дала израз на страданията, които ме раздираха, това би го заставило да копнее за тяхното облекчаване също тъй силно, както копнеех и аз самата. Обаче те се свършиха и аз няма да си отмъщавам за глупостта му. Имам сили да понеса каквото и да е отсега нататък. Дори и най-долното същество да ме удари по бузата, аз не само ще му обърна и другата, но ще поискам и извинение, задето съм го предизвикала; и за да докажа думите си, още сега ще отида да се сдобря с Едгар. Лека нощ! Аз съм същински ангел!

Тя си тръгна уверена и самодоволна и още на утрото пролича колко успешно бе провела решението си. Господин Линтон се бе не само отказал от сръдната си (макар и да изглеждаше още в миньорно настроение поради прекалената веселост на Катрин), но и не се осмели да се противопостави на нейното отиване в «Брулени хълмове» ведно с Изабела в следобеда на този ден. За отплата тя го възнагради с тропически изблик на любов и нежност, които превърнаха къщата в рай в продължение на няколко дни и не само господарят, но и прислужниците използваха случая да се порадват на вечно усмихнатото слънце.

Хийтклиф — би трябвало да казвам господин Хийтклиф занапред — отначало се ползуваше предпазливо от правото си да идва в «Тръшкрос Грейндж». Той сякаш преценяваше доколко стопанинът на къщата ще търпи нежеланото му присъствие. Катрин също счете за по-благоразумно да не дава пълен израз на удоволствието, които ѝ доставяха неговите посещения, и той постепенно завоюва правото си да бъде очакван и посрещан. Запазил бе до голяма степен оная сдържаност, с която се отличаваше през юношеските си години, и тя му помагаше да подтиска всяка изненадваща проява на чувствата му. Безпокойството на господаря ми поутихна, а други обстоятелства го насочиха за известно време в друга област.

Новите му грижи произлизаха от съвсем неочаквана беда — Изабела Линтон прояви внезапно и неудържимо влечение към госта, когото търпяха в къщата. По това време тя бе прекрасна осемнадесетгодишна девойка с детинско държане, макар че притежаваше остър ум и силни чувства, а също и избухлив нрав, когато биваше предизвикана. Брат ѝ, който я обичаше нежно, беше ужасен от това невероятно влечение. Като оставим настрана въпроса колко унизително би било тя да сключи брак с един безименен човек, а също и вероятността и имотът да премине, в отсъствието на наследници от мъжки пол, в ръцете на такъв човек, той беше достатъчно умен да разбере характера на Хийтклиф и знаеше, че макар и да се беше променил външно, умът му нито се бе променил, нито можеше да се промени. Тоя ум го плашеше — противен му беше. Някакво лошо предчувствие го караше да тръпне пред мисълта да повери Изабела в неговите ръце. Той би изтръпнал още повече, ако знаеше, че влечението ѝ се бе породило без всякакво поощрение и че бе насочено там, дето не будеше взаимност на чувствата; защото още в момента, когато научи за тия чувства на сестра си, той стовари вината върху преднамерените действия на Хийтклиф.

От известно време насам всички забелязвахме, че госпожица Линтон се разяжда от мъка и чезне по нещо. Тя изпадаше в лошо настроение и се отегчаваше, зъбеше се на Катрин и я дразнеше, рискувайки всеки път да изчерпи търпението ѝ, което и без това не бе голямо. Извинявахме я донякъде под предлог, че не е добре със здравето. Тя се топеше и чезнеше пред очите ни. Но един ден, когато се бе държала особено капризно — отказала бе да закуси, оплакваше

се, че слугите не изпълнявали нарежданията ѝ, че госпожата я лишавала от всякакви права в къщата, а Едгар я пренебрегвал, че се била простудила, понеже никой не затварял вратите, и че нарочно оставяли огъня в салона да загасне, — госпожа Линтон категорично настоя тя да си легне и след като ѝ се скара не на шега, заплаши я, че ще изпрати да повикат лекаря. Самото споменаване на Кенет я накара начаса да заяви, че се чувства напълно добре, но че била нещастна единствено поради грубото държане на Катрин.

— Как можеш да кажеш, че съм груба, разглезена немирнице! — възкликна господарката, смаяна от неоснователното ѝ твърдение. — Навярно си на път да се побъркаш! Кажи кога съм била груба с тебе?

— Вчера — проплака Изабела — и сега!

— Вчера! — възкликна нейната снаха. — По какъв повод?

— Като се разхождахме край блатото. Каза ми да поскитам, където си искам, докато се шляете с господин Хийтклиф.

— Това ли разбираш под грубо държане? — рече Катрин и се засмя. — Това не беше намек, че присъствието ти е излишно. Безразлично ни беше дали ще вървиш с нас или не. Просто ми се струваше, че разговорът на Хийтклиф никак няма да те интересува.

— Не, не — пак проплака девойката. — Ти искаше да се махна, понеже знаеше, че ми е приятно да съм там!

— С разума си ли е тя? — запита госпожа Линтон, обръщайки се към мен. — Ще повтора разговора ни дума подума, Изабела, а ти посочи какво би могло да представлява интерес за тебе.

— Не държа на разговора — отвърна тя. — Аз исках да съм с...

— С кого? — откликна Катрин, като забеляза, че другата не смее да завърши фразата.

— С него; и няма да позволявам винаги да ме отпъждаш — продължи тя все по-разпалено. — Ти си като кучето в яслите^[1], Кати, и не желает да обичат другото освен тебе.

— Ти си дръзка малка маймунка! — възкликна в изненадата си госпожа Линтон. — Просто не мога да повярвам тая идиотщина. Невъзможно е тъй силно да жадуваш за възхищението на Хийтклиф и да го считаш за приятен човек! Дано погрешно да съм схванала думите ти, Изабела!

— Не, не си — рече увлечената девойка. — Обичам го повече, отколкото ти обичаш Едгар, а и той би могъл да ме обикне, стига да го

оставиш!

— Тогава не бих искала да съм на твое място дори и цяло царство да ми дават — рязко заяви Катрин с вид на човек, който говори откровено.

— Нели, помогни ми да я убедя, че е луда. Кажй й какъв е Хийтклиф — човек без род, без изтънченост и без култура, някаква безводна пустош от бодливи храсти и кремък. По-скоро бих оставила ей това малко канарче в парка в зимен ден, отколкото да ти препоръчам да дариш нему сърцето си. Ти нямаш ни най-малка представа за характера му, дете мое, и само това и нищо друго не е могло да втълпи тая мечта в главата ти. Не си въобразявай, че под неговата строга външност се крият дълбини от доброжелателство и нежност. Той не е никакъв нешлифован диамант, никакъв прекрасен селяк, затворен като бисер в стриди. Той е жесток и безмилостен, също като вълк. Никога не му казвам: «Не закачай тия или ония свои неприятели, понеже няма да е великодушно и ще бъде жестоко да им напакотиш.» Казвам му: «Не ги закачай, понеже ще ми бъде страшно неприятно да пострадат.» И той би те смачкал като врабче яйце, Изабела, стига да види, че му досаждаш. Зная, че не би могъл да обича някого от Линтоновци, но въпреки това той е способен да се ожени за тебе заради богатството ти и евентуалното наследство. Алчността му става неговия най-голям порок. Ето какъв е според мен; а ние с него сме приятели, и то дотолкова, че ако наистина би помислил да те плени, щях може би да мълча и да те оставя да влезеш в клопката.

Госпожица Линтон отправи пълен с възмущение поглед към снаха си.

— Срамота! Срамота! — гневно повтори тя. — Ти си по-лоша и от двайсет неприятели, отровна ми приятелко!

— Ах! Значи, не искаш да повярваш на думите ми! — рече Катрин. — Мислиш, че говоря тъй от долен егоизъм?

— Сигурна съм в това — отвърна Изабела — и тръпки ме избиват, като те гледам!

— Добре! — извика другата. — Опитай сама, щом гледаш тъй на нещата. Казах каквото трябваше и оставям последната дума на дръзкото ти нахалство.

— И аз трябва да страдам заради нейния егоизъм — промълви тя през сълзи, когато госпожа Линтон излизаше от стаята. — Всичко е

срещу мен. Тя разби единствената ми утеха. Каза един куп лъжи, нали? Господин Хийтклиф не е зъл дух. Той има благородна душа и е верен, иначе не би могъл да си спомня и сега за нея.

— Не мислете повече за него, госпожице — казах аз. — Той е предвестник на злото и не е другар за вас. Госпожа Линтон се изразяваше малко пресилено, но аз все пак не бих могла да твърдя обратното. Тя познава сърцето му по-добре и от мен или който и да е друг човек, а и никога не би го представила в по-лоша светлина, отколкото заслужава. Честните хора не крият делата си. Как е живял той? Как е забогатял? Защо живее в «Брулени хълмове», в къщата на човек, когото мрази от сърце? Казват, че господин Ърншоу се държел все по-зле, откакто е дошъл той. Двамата непрекъснато осъмват заедно и Хиндли е започнал да взема пари назаем, залагайки земите си, и само пие и играе на карти. Чух това само преди седмица, Джоузеф ми го каза, бях го срещнала в Гимъртън. «Нели — рече той, — съдебният следовател идва да прави следствие при нас. Един от тях почти си отрязва пръста, като се опитваше да попречи на другия да го заколи като теле. Знаеш, нали, че господарят е решил да отиде на областното^[2] заседание на съда? Но как не го е страх от съдиите, нито от Павел или Петър, от Йоан или Матей^[3]. Много обича, дори копнее да се изправи с дръзкото си лице срещу тях. А и оня хубостник Хийтклиф си го бива! Знае да се смее не по-зле от всеки друг на някоя хубава шега. Никога ли не разправя нещичко за чудесния живот, който води у нас, когато идва в „Тръшкрос Грейндж“? Ей тъй я карат. Стават при залез слънце; зарчета, коняк, затворени капаци и запалени свещи до пладне на другия ден; после глупакът отива да беснее и тропа в стаята си, та кара почтените хора от срам да запушват уши. А оня негодник първо си преброи парите, наяде се, легне да спи и после отива у съседа да брътви с жена му. Разбира се, разправя на госпожа Катрин как златото на баща ѝ се влива в неговите джобове, а синът на баща ѝ препуска с коня по широкия друм, докато той тича напред да вдигне бариерата.^[4]» Джоузеф може да е стар негодник, госпожице Линтон, но не лъже; и ако е вярно това, което разправя за поведението на Хийтклиф, вие никога няма да помислите да вземете такъв мъж, нали?

— Вие сте се съюзили с другите, Елен — отвърна тя. — Няма да слушам тия ваши клевети. Трябва да сте много злобна, за да искате да ме убедите, че на тоя свят няма щастие!

Не мога да кажа дали тя щеше да преодолее това влечение, ако не я закачахме, или пък щеше вечно да живее с него. Тя нямаше достатъчно време да размисли. На следния ден един състав на съда заседаваше в съседния град. Господарят ми беше длъжен да присъствува, а господин Хийтклиф, узнал за отсъствието му, дойде малко по-рано от обикновено. Катрин и Изабела седяха в библиотеката, сърдити една на друга, без да си приказват. Изабела беше разтревожена, загдето вчера тъй неблагоприятно бе разкрила тайните си помисли във временен пристъп на гняв, а Катрин, обмислила зряло нещата, сега наистина бе докачена от другарката си и ако все още се смееше на дързостта на Изабела, не забравяше да я кара да се чувства твърде неловко от това. Тя действително се засмя, като видя Хийтклиф да минава край прозореца. Избърсвах огнището в момента и забелязах устните ѝ да се свиват в лукава усмивка. Увлечена в размисъл или в някаква книга, Изабела остана в стаята до отварянето на вратата, когато бе вече твърде късно да се опита да побегне — нещо, което тя би сторила на драго сърце, стига да бе възможно.

— Влез, влез! — весело възкликна господарката и дръпна един стол към огнището. — И на двете много ни трябва някой, който да разтопи леда между нас, и ти си тъкмо човекът, когото и тя, и аз бихме избрали за тая цел. Хийтклиф, горда съм, че най-сетне мога да ти покажа някого, който лудее по тебе повече, отколкото аз самата. Надявам се, че ще бъдеш поласкан. Не, не е Нели и няма какво да поглеждаш към нея. На нещастната ми зълва ѝ се къса сърцето само като съзерцава физическата и моралната ти красота. От тебе зависи да станеш брат на Едгар. Не, не, Изабела, няма да бягаш — продължи тя и възпря с престошена палавост смаяната девойка, която бе станала на крака, дълбоко възмутена. — Карахме се като котки заради тебе, Хийтклиф, и тя почти ме надмина с тържествените си заявления за привързаност и преклонение пред тебе. При това ми каза, че стига да съм била достатъчно благовъзпитана, за да стоя настрана, моята съперница — самата тя — би изстреляла такава стрела в сърцето ти, която би те пленила завинаги и би хвърлила образа ми във вечна забрава!

— Катрин! — подзе Изабела с цялото си достойнство, без да прави усилие да се освободи от ръката, която я държеше здраво. — Моля да не се отклоняваш от истината и да не ме клеветиш, макар и на

шега. Господин Хийтклиф, бъдете тъй добър да кажете на тази ваша приятелка да ме освободи. Тя забравя, че двамата с вас не сме близки приятели, а това, което нея забавлява, на мен ми причинява неизразима болка.

Понеже гостът не ѝ отговори, а седна на мястото си, изцяло безразличен към чувствата ѝ, тя се извърна и прошепна гореща молба на мъчителката си да я освободи.

— В никой случай! — викна госпожа Линтон в отговор. — Не искам пак да бъда сравнявана с кучето в яслите. Тук ще стоиш. Но кажи, Хийтклиф, защо не проявяваш задоволство от приятната новина, която ти съобщих? Изабела се кълне, че любовта на Едгар към мен бледнеела пред нейната към тебе. Сигурна съм, че каза нещо подобно, нали, Елен? И тя не е хапнала нищичко от деня преди вчерашната ни разходка от мъка и яд, че съм я отпратила далече от нас, под предлог, че не е желана.

— Мисля, че я представяш в невярна светлина — рече Хийтклиф и извърна стола си, за да бъде лице с лице срещу тях. — Във всеки случай сега тя желае да бъде далече от мен.

И той се вгледа вторачено в нея — тъй, както човек би гледал някакво странно и противно животно, например някаква стоножка от Индия, която човек може да разглежда от любопитство въпреки отвращението, което буди. Нещастната девойка не можа да понесе това. Тя ту пребледняваше, ту се изчервяваше и докато сълзите напиреха като мъниста по миглите на очите ѝ, направи върховно усилие, за да се освободи от здравата ръка на Катрин; и като видя, че щом махнеше един пръст от китката си, друг се свиваше около нея и че не може да се освободи от всички наведнъж, тя прибягна до ноктите си, чиито остри краища разкрасиха ръката на другата в червени полудъги.

— Цяла тигрица! — възкликна госпожа Линтон, като я освободи и почна да клати ръката си от болка. — Върви си, за бога, и скрий злобното си лице! Колко глупав постъпваш, като показваш пред него орловите си нокти! Не се ли досещаш какви изводи ще направи той? Погледни, Хийтклиф! С тях може и човек да убие. Трябва да пазиш очите си.

— Бих ги изтръгнал от пръстите ѝ, ако рече да ме заплаши с тях — грубо отвърна той, когато вратата се затвори след нея. — Но защо

измъчваше тъй това същество, Кати? Не казваше истината, нали?

— Вярвай, самата истина — отвърна тя. — От няколко седмици въздиша по тебе, а тая заран те превъзнасяше и после ме обсипа със същински порой от ругатни, когато, за да намаля донякъде преклонението ѝ пред тебе, ясно и посочих недостатъците ти. Но не обръщай повече внимание на това. Искях само да я накажа заради дръзкото ѝ държане и нищо повече. Тя ми харесва твърде много, драги Хийтклиф, за да ти позволя да я разкъсаш на парчета.

— Тя далеч не ми харесва, за да се опитам да го направя — рече той, — или бих го сторил единствено от любов към жестокостта и безобразията. Странни неща биха стигнали до ушите ти, ако живееш сам с това сладникаво, восъчно лице. Най-обикновено нещо би било да нашаря белотата му с цветовете на дъгата и през ден-два да правя сините ѝ очи да чернеят от подутини. Те отвратително наподобяват тия на Линтон.

— Възхитително наподобяват на тях — забеляза Катрин. — Това са очи на гълъбица, ангелски очи!

— Тя е наследница на брат си, нали? — запита той след кратко мълчание.

— Не ми се ще да вярвам — отвърна събеседницата му. — Половин дузина племенници ще я обезнаследят, ако е рекъл бог. Откъсни мислите си от този въпрос засега. Прекалено си склонен да пожелаваш богатата на съседите си. Помни, че богатата на този съсед са мои.

— И мои да бяха, те пак щяха да бъдат твои — каза Хийтклиф. — Изабела Линтон може да е глупава, но тя едва ли е луда. Накратко, да оставим този въпрос, както сама предлагаш.

Те престанаха да говорят за това, а Катрин вероятно и престана да мисли по този въпрос, но аз бях сигурна, че Хийтклиф често си мислеше за него тая вечер. Виждах го да се усмихва на себе си — по-скоро да се ухилва — и да потъва в зли мисли всеки път, когато се случваше госпожа Линтон да излиза от стаята.

Реших да го наблюдавам при посещенията му. Сърцето ми постоянно ме влечеше на страната на господаря, когото предпочиташ пред Катрин — и основателно, струва ми се, защото той бе внимателен, доверчив и почтен, докато тя — за нея не можеше да се каже обратното, но сякаш си позволяваше толкова широки отклонения,

че нямах голяма вяра в принципите ѝ и бях още по-малко отзивчива към чувствата ѝ. Надявах се да се случи нещо, което тихомълком да освободи както «Брулени хълмове», така и «Тръшкрос Грейндж» от присъствието на господин Хийтклиф и да ни остави, както бяхме преди пристигането му. За мен неговите посещения бяха непрекъснат кошмар, каквито бяха навярно и за господаря ми. Пребиваването му в «Брулени хълмове» ме потискаше по необясним начин. Струваше ми се, че бог е изоставил тамошната заблудена овца на собствените ѝ грешни пътища и че някакъв зъл звяр броди между нея и кошарата, дебнейки сгоден момент да се нахвърли върху нея и да я унищожи.“

[1] Широко известно детско стихотворение, в което кучето седи в яслите, без да може да яде сеното, и не позволява на гладните овце да влязат и да се нахранят. — Б. пр. ↑

[2] Подвижен състав от областния съд, който обикаля околиците и разглежда дела в отделни градски центрове. — Б. пр. ↑

[3] Четиримата апостоли. — Б. пр. ↑

[4] Затворен частен път, при който бариерата се вдига след плащането на пътна такса. — Б. пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

„Случвало се е, като размишлявах сама върху тия неща, да скоча внезапно, обхваната от ужас, да си сложа шапката и да отида да видя какво става в чифлика. Съвестта ми подсказваше, че е мой дълг да го предупредя какво разправят хората за начина, по който живееше, но после си спомнях закоравелите му лоши привички и загубила надежда да мога да му повлияя, отбягвах да влизам в мрачния дом, понеже се съмнявах, че думите ми ще хванат място.

Веднъж, на отиване в Гимъртън, се отбих от пътя си и минах край старата порта. Беше почти по времето, докъдето доведох разказа си, в един ясен и студен следобед, когато земята бе гола, а пътят твърд и сух. Дойдох до един камък, от който пътят се раздвоява от лявата страна към долината — един грубо издялан пясъчник с буквите «Б. Х.», изрязани в северната му страна, «Г» — в източната и «Т. Г.» — в югозападната. Тоя камък служи като указателен стълб за «Тръшкрос Грейндж», «Брулени хълмове» и селото. Слънцето огряваше с жълтата си светлина сивия пясъчник и ми напомняше лятото. Сама не знаейки защо, но изведнъж в сърцето ми бликнаха спомени от детството. За Хиндли и мен тоя камък бе любимото ни място преди двадесет години. Дълго гледах изгладения от времето каменен блок, после се наведох и видях близо до основата някаква дупка, пълна и сега с камъчета и черупки на охлюви, които обичахме да крием там заедно с други полесно загниващи неща. Стори ми се — тъй живо, както в самата действителност, — че виждам моя другар от детските години, седнал върху изсъхналия торф и навел тъмната си четвъртитата глава, да гребе пръстта с малък плосък камък. «Бедният Хиндли!» — възкликнах неволно и се сепнах. Очите ми повярваха за момент, че детето вдигна глава и се вгледа право в лицето ми! Видението изчезна мигновено, но веднага ме обзе неудържим копнеж по «Брулени хълмове». Суеверието ме подтикна да се подчиня на тоя порив. «Какво ли пък да е умрял — помислих си — или пък скоро да умре! Не бе ли това някаква поличба?» Колкото приближавах къщата, толкова повече се вълнувах, а

когато я зърнах, цялата се разтреперих. Привидението ме бе изпреварило. То беше там и ме гледаше през портата. Това бе първото ми впечатление, като видях едно момченце с кафяви очи и коси на горско джудже да притиска руменото си лице към решетката на вратата. После се досетих, че това трябва да е Хертън, моят Хертън, който не се бе променил чувствително, откакто го бях оставила преди девет месеца.

— БОГ да те поживи, милото ми! — просто извиках аз и начаса забравих глупавите си опасения. — Хертън, аз съм Нели, твоята бавачка Нели.

Той се отдръпна настрана от мен и взе един кремък от земята.

— Дойдох да видя татко ти, Хертън — добавих аз, разбрала от това му действие, че ако Нели изобщо продължаваше да живее в спомените му, той не мислеше, че тя и аз сме едно и също лице.

Той вдигна камъка, за да го хвърли по мен. Опитах се да го успокоя с няколко думи, но не можах да спра ръката му. Камъкът улучи шапката ми, а после заекващите устни на малкото човече изредиха куп псувни, които — независимо от това, дали то ги разбираше, или не — бяха изречени обиграно и натъртено и тъй разкривяха детинските черти на лицето му, че го правеха да изглежда удивително злобно. Това, вярвайте, по-скоро ме нажали, отколкото ядоса... Готова да заплача, аз извадих един портокал от джоба си и го подадох, за да го умилоствия. Той се поколеба, после го грабна от ръката ми, сякаш мислеше, че смятам само да го подлъжа и разочаровам. Показах му още един, но го държах далеч от него.

— Кой те научи на тия хубави думи, момчето ми? — запитах го. — Да не е помощник-пасторът?

— Вървете по дяволите и ти, и помощник-пасторът! Дай ми това! — рече то.

— Хайде, кажи кой те научи на това и ще ти го дам — отвърнах аз. — Кой те научи на тия работи?

— Проклетият ми татко — рече то в отговор.

— И на какво те учи татко ти? — продължих аз.

То подскокна към плода, но аз го вдигнах по на високо.

— На какво те учи татко ти? — повторно го запитах.

— На нищо друго — отвърна то. — освен да стоя далече.

— Ах! Значи, дяволът те учи да псуващ татко си! — възкликнах аз.

— Да... не — смотолеви то. — Тогава кой?

— Хийтклиф.

Попитах го дали обича господин Хийтклиф.

— Да — пак отвърна то.

Когато пожелах да узная защо го обича, можах да доловя само няколко фрази:

— Не зная. Той си отвърща на татко заради мен. Псува татко, загдето ме псува, казва ми да правя както си ща.

— А помощник-пасторът не те ли учи да четеш и да пишеш? — продължих аз.

— Не. Казаха ми, че щели да изпотрошат проклетите зъби на помощник-пастора и да го накарат да ги изгълта, ако прекрачи прага. Хийтклиф бе обещал това.

Пъхнах портокала в ръката му и му заръчах да каже на баща си, че някоя си Нели Дийн чака край градинската врата, за да поприказва с него. Той тръгна нагоре по пътеката и влезе в къщата, но вместо Хиндли, на стълбището пред портата се появи Хийтклиф. Веднага се обърнах, плюх на петите си и хукнах с всички сили надолу по пътя, като спрях едва когато стигнах до пътеводния камък, и то тъй уплашена, сякаш бях видяла таласъм. Това не е тясно свързано с историята на госпожица Изабела, но то ме подтикна да затвърдя решението си и да бдя още по-зорко занапред, като правя всичко по силите ми да възпрепятствувам разрастването на неговото лошо влияние в «Тръшкрос Грейндж», та ако ще и да вдигнех истинска буря в семейството, като осуetyявам удоволствията на госпожа Линтон.

При следващото си идване Хийтклиф случайно завари младата ми господарка да храни гълъби в двора. Тя не бе продумала и дума на етърва си цели три дни, но и последната на свой ред бе позабравила отегчителните си оплаквания за наша голяма радост. Знаех, че Хийтклиф нямаше навика да оказва излишна вежливост на госпожица Линтон. Щом я видя тоя път, първата му грижа бе хубавичко да огледа предната част на къщата. Бях застанала до прозореца на кухнята, но се скрих от погледа му. Тогава той премина плочите, отиде при нея и й каза нещо. Тя сякаш се почувствува неловко и искаше да се оттегли. За да й попречи да стори това, той я хвана за ръката. Тя извърна лице от

него. Той, изглежда, ѝ зададе някакъв въпрос, на който тя не желаше да отговори. Хвърли още един бегъл поглед към къщата и като предполагаше, че никой не го гледа, негодникът има дързостта да я прегърне.

— Юда! Предател такъв! — извиках аз. — На всичко отгоре и лицемер! Хитър измамник!

— Кой е измамник, Нели? — дочух да казва Катрин до лакътя ми. Бях твърде залисана да гледам двамата в двора и не я забелязах да влиза.

— Вашият недостоеен приятел! — отвърнах разгорещено. — Ей оня негодник. Ах, зърнал ни е и ето че иде! Да видим дали ще му позволи сърцето да измисли някакво правдоподобно извинение, загдето ухажва госпожицата след като ви бе казал, че я мрази!

Госпожа Линтон видя Изабела да се изтръгва от прегръдката му и да изтичва в градината, а след минута Хийтклиф отвори вратата. Не можах да се стърпя и дадох воля на възмущението си, но Катрин гневно настоя да мълча и се закани да ме изпъди вън от кухнята, ако посмея да се намеся с дръзкия си език.

— Като те слуша, човек би помислил, че ти си господарката! — сопна се тя. — Някой трябва да те постави на мястото ти! А и ти, Хийтклиф, нямаш ли друга работа, та предизвикваш такава олелия? Казах, че трябва да оставиш Изабела на мира! Моля те да не я закачаш, освен ако ти е омръзнало да бъдеш приеман тук и желаеш Линтон да ти затвори вратата!

— Не дай боже да се опита — отвърна отвратителният подлец и в тоя момент го мразех от сърце. — Нека бог го накара да си остане кротък и търпелив! Всеки ден все по-бясно желая да го пратя на оня свят!

— Тихо! — рече Катрин и затвори вътрешната врата. — Не ме ядосвай! Защо пренебрегна желанието ми? Тя нарочно ли ти се изпречи на пътя?

— Че какво ти влиза в работата! — процеди той през зъби. — Мое право е да я целуна, ако тя си е наумила това, и ти нямаш право да възразяваш. Не съм твой съпруг и няма защо да ме ревнуваш.

— Не че те ревнувам — отвърна господарката, — а не искам да се излагаш. Хайде, стига си се мръщил! Няма да се мръщиш на мен. Ако харесваш Изабела, ще се ожениш за нея. Но харесваш ли я? Кажи

истината, Хийтклиф. Ето че не искаш да отговориш. Сигурна съм, че не я харесваш.

— А ще одобри ли господин Линтон женитбата на сестра си с тоя човек? — запитах аз.

— Би трябвало да я одобри — решително отвърна господарката ми.

— Може да си спести тоя труд — добави Хийтклиф. — Не ми е дотрябвало неговото одобрение. — Що се отнася до тебе, Катрин, смятам, че ще е добре да ти кажа няколко думи сега, докато говорим по въпроса. Искам да ти е ясно, че зная колко отвратително си постъпила с мен! Слушаш ли ме? И ако се ласкаеш от мисълта, че не съзнавам това, ти си глупачка; и ако мислиш, че мога да бъда утешен с благи думи, ти си идиотка; ако пък си въобразяваш, че ще страдам, без да си отмъстя, в най-скоро време ще те убедя в противното. Междувременно мога само да ти благодаря, загдето ми съобщи тайната на етърва си. Кълна се, че ще се възползувам от тая тайна в най-голяма степен. А ти не се бъркай!

— Каква е тая нова черта в характера му? — възкликна в почуда госпожа Линтон. — Отнесла съм се била отвратително с тебе и ти ще си отмъстиш. Как ще сториш това, неблагодарнико? Защо да съм се отнесла с тебе отвратително?

— Не искам да си отмъщавам на тебе — отвърна Хийтклиф, вече не тъй разгорещено. — Това не влиза в плана ми. Тиранинът тъпче робите си и те не се надигат срещу него, а тъпчат ония, които стоят под тях. Можеш да се измъчваш до смърт, щом това те забавлява, но позволи и на мен да се позабавлявам малко по същия начин и гледай, доколкото ти е възможно, да не ме обиждаш. След като срина чертога ми, не издигай никаква колиба на негово място и не се възхищавай самодоволно на милосърдието си, като ми даваш колибата за дом. Ако вярвах, че ти наистина искаш да се ожения за Изабела, бих си прерязал гърлото.

— Ах, бедата е там, че не те ревнувам, нали? — викна Катрин. — Няма повторно да ти предлагам съпруга. Това би било също тъй лошо, както да предложиш на дявола някоя загубена душа. И ти като него си щастлив само когато причиняваш мъки и страдания. Сам доказваш това. Едгар се отърси от лошото настроение, в което изпадаше при посещенията ти, аз започнах да се чувствавам сигурна и спокойна, а

ти, разтревожен от това, че живеем в мир и любов, изглежда, си решен да ни скараш. Карай се с Едгар, щом искаш, Хийтклиф, и лъжи сестра му. Ще налучкаш тъкмо най-добрия начин да си отмъстиш на мен.

Разговорът свърши. Госпожа Линтон седна край огнището, мрачна и с пламнали бузи. Духът, който витаеше в нея, ставаше неудържим — тя не можеше нито да го усмири, нито да го обуздае. Той седеше със скръстени ръце пред камината, потънал в злите си мисли. Оставих ги в това положение, за да ида и да потърся господаря, който недоумяваше защо Катрин се бави тъй дълго долу.

— Елен — рече той, когато влязох, — видяхте ли господарката си?

— Да, в кухнята е — отвърнах. — Много е разтревожена от поведението на господин Хийтклиф. Впрочем, наистина ми се струва, че вече е време посещенията му да бъдат поставени на друга нога. Лошо е човек да се държи твърде меко с другите, а сега стигнахме дотам, че...

Разказах му какво се бе случило в двора и му предадох, доколкото можах да се осмеля да сторя това, целия последвал спор. Струваше ми се, че това не би могло да увреди много на госпожа Линтон, освен ако впоследствие тя самата не би обърнала нещата против себе си, като поеме защитата на своя гост. Едгар Линтон едва можа да ме изслуша докрай. Още първите му думи показаха, че той хвърляше известна вина и върху жена си.

— Това не може повече да се търпи! — възкликна той. — Позорно е да го счита за приятел и да ми налага да общувам с него! Повикай двама от слугите в хола, Елен. Катрин няма повече да се мае и да разговаря с тоя подъл грубиян. Достатъчно съм й угаждал досега.

Той слезе долу и като заръча на слугите да чакат в коридора, влезе в кухнята, а аз подир него. Двамата бяха подновили сърдития си разговор. Във всеки случай госпожа Линтон му се караше пак тъй настървено, както преди. Хийтклиф се бе преместил до прозореца и бе свел глава, видимо посплашен от нейните ядни приказки. Той пръв забеляза господаря и бързо й направи знак да млъкне. Тя го послуша начаса, като разбра причината на неговия жест.

— На какво прилича това! — рече Линтон, обръщайки се към нея. — Какво ли чувство за благоприличие трябва да имаш, за да стоиш тук след неприличния тон, с който ти е говорил тоя

нехранимайко. Навярно не му обръщаш внимание, понеже това е привичният му тон. Свикнала си с простащината му и вероятно си мислиш, че и аз бих могъл да свикна с нея.

— Да не би да си подслушвал на вратата, Едгар? — преднамерено запита господарката с тон, който да предизвика съпруга ѝ и който издаваше не само безразличието ѝ, но и пълно пренебрежение към гневните му чувства. Хийтклиф бе повдигнал глава при думите на Едгар, но се изсмя подигравателно, след като чу нейните думи — изглежда нарочно, за да привлече вниманието на господин Линтон към себе си. Той успя в това, но Едгар не смяташе да го забавлява с гневни избухвания.

— Досега съм проявявал търпение към вас, господине — тихо рече той, — и то не защото не знаех що за низък и долен човек сте, а понеже чувствавах, че сте само донякъде виновен за това. Катрин желаше да поддържа познанството си с вас и аз се съгласих, макар и да постъпвах глупаво. Присъствието ви е морална отрова, която би повлияла и на най-добродетелните. Поради тая причина, както и за да предотвратя по-лоши последици, занапред не ще ви приемам в тоя дом и сега ви заявявам, че държа веднага да си отидете. Ако се забавите дори три минути, ще си отидете насилствено и позорно.

Хийтклиф измерваше ръста и плещите на говорившия с присмехулен поглед.

— Кати, туй твое агне се заканва като бик! — рече той. — Грози го опасността да си разбие черепа в юмрука ми. Бога ми, господин Линтон, безкрайно съжалявам, че не си струва да ви сваля на земята с един удар!

Господарят погледна към коридора и ми направи знак да извикам слугите. Той нямаше никакво намерение да поема риска от едно евентуално сбиване. Разбрах намека и тръгнах, но госпожа Линтон подозираше нещо и ме последва, а когато се опитах да ги извикам, тя ме дръпна, бързо затвори вратата и я заключи.

— С почтени средства! — рече тя в отговор на гневния и пълен с изненада поглед, който ѝ отправи нейният съпруг. — Ако нямаш смелост да го нападнеш, или искай извинение, или върви да те набият. Това ще те научи да не се преструваш на по-доблестен, отколкото си в същност. Не, ще глътна ключа, но пак няма да го вземеш. Прекрасна награда за добрината, която съм проявявала към двама ви! След като

толкова време съм търпяла слабостите на единия и лошия нрав на другия, за отплата получавам два образца на сляпа и безкрайно глупава неблагодарност! Едгар, аз защитавах тебе и близките ти и бих искала Хийтклиф да ти съдере кожата от бой, загдето си могъл да помислиш нещо лошо за мен!

Не беше нужен бой, за да се почувствува господарят като пребит. Той се опита да изтръгне ключа от ръката на Катрин, но за по-голяма сигурност тя го хвърли в най-горещата част на огъня, а тогава господин Линтон започна нервно да трепери и лицето му стана мъртвешки бледо. Каквито и усилия да полагаше, той не можа да предотврати тоя пристъп на силна възбуда и се поддаде изцяло на голямата си мъка, примесена с унижение. Облегна се на гърба на един стол и закри лицето си с ръце.

— Боже мой! — възкликна госпожа Линтон. — В по-далечни времена това би ти спечелило благородническа титла. Победени сме! Да, победени сме! Толкова вероятно е Хийтклиф да вдигне и пръстта си срещу тебе, колкото и някой цар да поведе армията си срещу сборище от мишки. Хайде, ела на себе си! Никой няма да те докосне. Не прилича на агне, а на зайче-бозайниче.

— Кати, желая ти щастие с тоя страхливец, в жилите на когото тече мляко — каза нейният приятел. — Трябва да те поздравя за добрия ти вкус. Й това лигаво, треперещо човече ти предпочете пред мен! Не бих го ударил с юмрука си, а бих го ритнал с крак и това би ми доставило значително удоволствие. Плаче ли, или ще припадне от страх?

Хийтклиф се приближи и блъсна стола, на който се облягаше Линтон. По-добре да не бе идвал до него. Господарят веднага се изправи и му нанесе в гърлото удар, който би проснал един послабичък човек на земята. Дишането на Хийтклиф спря за минута и докато той се бореше за дъх, господин Линтон излезе през задната врата в двора и оттам отиде пред главния вход.

— Видя ли? — възкликна Катрин. — Свърши се вече с посещенията ти. Хайде, върви си сега! Той ще се върне с чифт пицови и половин дузина помощници. Разбира се, че няма никога да ти прости, ако е дочул разговора ни. Зле ме нареди, Хийтклиф! Но побързай, върви си! По бих искала да видя Едгар в шах, отколкото тебе.

— Да не мислиш, че ще си отида току-тъй с тоя удар, който още пари гърлото ми? — прогърмя гласът му. — Не, дявол да го вземе! Ще смачкам ребрата му като гнили лешници, преди да прекрача прага! Ако не го просна на пода от бой сега, някой път ще го убия, и понеже държиш за живота му, остави ме сега да го докопам.

— Той няма да дойде — намесих се аз, съчинявайки тая малка лъжа. — Ей кочияша и двамата градинари. Не вярвам да чакате те да ви изхвърлят на пътя. Всички носят по една сопа, а и господарят по всяка вероятност ще гледа от прозорците на гостната, за да наблюдава как изпълняват заповедите му.

Градинарите и кочияшът наистина бяха там, но и Линтон бе с тях. Те бяха вече влезли в двора. Като размисли, Хийтклиф реши да избегне борбата с тримата слуги. Той грабна ръжена, строши резето на вътрешната врата и побягна навън тъкмо когато те нахлуха в стаята.

Госпожа Линтон беше силно развълнувана и ми заръча да отида горе с нея. Тя не знаеше какъв е моят дял в тая бъркотия и аз гледах по никой начин да не узнае това.

— Още малко и ще полудея, Нели! — възкликна тя и се хвърли на дивана. — Хиляди ковашки чукове блъскат по главата ми! Кажи на Изабела да не се вестява край мен. Тая олелия се дължи на нея и ако тя или някой друг вземе да ме разсърди още повече, съвсем ще побеснея. Нели, ако видиш пак Едгар тая вечер, кажи му, че има опасност сериозно да се разболея. Просто ми се иска да се разболея. Тъй безобразно да ме разтревожи и наскърби! Искам да го изплаша. При това може да дойде и да ме обсипе с куп оплаквания или оскърбления. Сигурна съм, че ще почна на свой ред да го обвинявам и един бог знае къде ще спрем! Нали ще му кажеш, мила Нели? Сама знаеш, че с нищо не съм виновна в тая работа. Кой дявол го е карал да подслушва? Хийтклиф се държа възмутително, след като си излезе ти, но аз щях лесно да го отклоня от Изабела, а останалото нямаше значение. Сега всичко тръгна наопаки поради силното желание на тоя глупак да чуе лоши думи за себе си — желание, което се таи като зъл дух в някои хора. Нямаше да му е по-зле на Едгар, ако не бе дочул разговора ни. Наистина, когато ми заговори тъй неоснователно с оня тон на недоволство, след като заради него се бях карала на Хийтклиф, докато гласът ми преградна, вече ми беше почти безразлично как ще се разправят помежду си, понеже чувствавах, че всички ще се отчуждим

за кой знае колко дълго време, както и да завършеше разпрата. Но ако не мога да запазя Хийтклиф за приятел, ако Едгар е решил да бъде мерзък и ревнува, ще се опитам да разбия сърцата и на двамата, като разбия моето. Предизвикат ли ме, това ще бъде един бърз начин всички да загинем. Но ще прибягна към това едва когато изчезне всяка надежда. Не бих искала да изненадам Линтон с подобна постъпка. Досега той благоразумно се е пазил да не предизвиква. Трябва да му обясниш колко е опасно да изоставя това си държане и да му припомниш буйния ми нрав, който стига до лудост, когато ме раздразнят. И гледай да махнеш този безразличен израз от лицето си и да се покажеш малко по-загрижена за мен.

Няма съмнение, че безразличието, с което приех тези наставления, можеше да извади всекиго от търпение, защото думите ѝ бяха съвсем искрени, но аз считах, че човек, способен по предварително изготвен план да извлече изгода от гневните си пристъпи, би могъл да се въздържа достатъчно с усилие на волята дори и по време на един от тия пристъпи, а и не исках да «уплаша» нейния съпруг, както ми бе казала тя, нито да увеличи неприятностите му, за да подпомогна егоистичните ѝ цели. Ето защо не казах нищо, когато видях господарят да идва от гостната, но си позволих да се върна обратно и да се послушам, за да разбера дали ще започнат отново да се карат. Той пръв заговори:

— Остани на мястото си, Катрин — рече той без никаква гневна нотка в гласа, но много тъжно и отпаднал духом. — Няма да стоя тук. Не съм дошъл нито да се карам, нито да се сдобрявам. Искам само да разбера дали възнамеряваш след случилото се тая вечер да се държиш и занапред все тъй свойски с...

— Ах, за бога — прекъсна го господарката и тропна с крак, — за бога, нека не говорим повече за това сега! Изключено е студената ти кръв да е кипнала. Вените ти са пълни с ледена вода, но моите парят; и само като гледам тая твоя леденина, те почват да танцуват.

— За да се отървеш от мен, отговори на въпроса ми — упорствуваше господин Линтон. — Ти трябва да отговориш на тоя въпрос, а гневът ти не ме тревожи. Разбрах, че когато искаш, можеш да се държиш не по-малко стоически от всеки друг. Ще изоставиш ли Хийтклиф занапред, или ще се откажеш от мен? Невъзможно е

едновременно да бъдеш и моя, и негова приятелка, и аз категорично настоявам да узная кого ще избереш.

— Аз настоявам да бъда оставена на мира! — гневно възкликна Катрин. — Искam това. Не виждаш ли, че едва стоя на крака? Едгар, иди си!

Тя заудря звънеца, докато той се счупи и заглъхна като скъсана струна. Влязох, без да бързам. Тия безсмислени и злонамерени пристъпи на ярост можеха да поставят на изпитание и търпението на светец. Тя лежеше там, блъскаше глава в страничното облегалo на канапето и скърцаше със зъби тъй, че човек би помислил, че ще ги строши на парченца. Господин Линтон я гледаше уплашено, обхванат внезапно от угризения на съвестта. Той ми заръча да донеса малко вода. Тя не можеше да си поеме дъх, за да говори. Донесох пълна чаша и ѝ напръсках лицето, понеже не искаше да пие. Няколко секунди покъсно тя се просна неподвижна и извърна очи, а бузите ѝ, станали изведнъж бледи и синкави, добиха мъртвешки вид. Линтон изглеждаше ужасен.

— Съвсем нищо ѝ няма — прошепнах аз. Не исках той да отстъпи, но дълбоко в сърцето си неволно се безпокоях за нея.

— На устните ѝ има кръв — рече той и се разтрепери.

— Не обръщайте внимание на това! — язвително отвърнах аз и му разправих как бе решила още преди идването му да се престори, че побеснява от гняв. Непредпазливо разправих това на глас и тя ме чу, защото се изправи с развяващи се над раменете ѝ коси, с искрящи очи и с неестествено изопнати мускули на врата и ръцете. Реших, че най-малкото, което щеше да ми се случи, бе да ми строши кокалите, но тя само се огледа свирепо наоколо за миг и после се втурна навън от стаята. Господарят ми заръча да вървя подир нея. Последвах я, но само до вратата на спалнята ѝ. Тя ми попречи да вървя по-нататък, като я затвори в лицето ми.

На следното утро не пожела да слезе за закуска и аз отидох да я попитам дали иска да ѝ донеса нещо за ядене. «Не!» — категорично отвърна тя. Повторих същия въпрос на обед и по време на следобедния чай и получих същия отговор. Господин Линтон на свой ред прекарваше времето си в библиотеката и не пожела да узнае какво прави жена му. Изабела и той бяха водили еднoчасов разговор, в който господарят се бе опитал да изтръгне от нея някоя дума на истинско

отвращение към ухажванията на Хийтклиф. Той обаче остана с неясни впечатления от уклончивите ѝ отговори и беше принуден да приключи разпита по незадоволителен начин, като накрая ѝ отправи сериозно предупреждение, че ако поощрява в умопомрачението си своя недостоеен ухажор, това би разтрогнало всички родствени връзки между нея и него.“

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

"Докато госпожица Линтон се разхождаше самотна в парка и градината, винаги мълчалива и почти винаги разплакана, брат ѝ се затваряше при книгите си, които изобщо не отваряше. Струваше ми се, че го гложди смътната надежда Катрин да се разкае за поведението си и сама да слезе долу, за да иска извинение и да гледа да се сдобрят. Тя обаче упорито отказваше да се храни, изхождайки навярно от мисълта, че при всяко ядене Едгар се задушава от мъка заради отсъствието ѝ и че само гордостта го възпира да не изтича и се хвърли в нозете ѝ. Аз си гледах домашната работа, убедена, че в стените на „Тръшкрос Грейндж“ се намира само един разумен човек и че това бях аз. Почти не проявих състрадание към госпожицата, нито се опитвах да увещавам господарката си, а и не обръщах голямо внимание на въздишките на господаря, който жадуваше да чуе името на жена си, щом не можеше да чуе гласа ѝ. Реших да оставя събитията да се развиват естествено и макар че това бе досадно бавен процес, накрая започнах да се радвам на първите бегли признаци на развръзка. Поне тъй ми се стори отначало.

На третия ден госпожа Линтон отключи вратата на стаята си и поиска да ѝ донеса вода, понеже бе изпила тая в каната и стъкленицата, а също и купичка с каша, защото мислеше, че умира. Според мен, тая реч бе предназначена за ушите на Едгар. Не ѝ вярвах и никому не споменах за тия нейни думи, но ѝ занесох чай и малко препечен хляб. Тя пи и яде с охота, после отново потъна във възглавницата си, като притискаше ръце една в друга и пъшкеше.

— Ах, ще умра! — възкликна тя. — Ще умра, понеже никой не дава пет пари за мен. Съжалявам, че изядох това. — Малко по-късно я чух да мълви: „Не, няма да умра, той би се зарадвал, той въобще не ме обича — никога няма да му домъчнее за мен!“

— Искате ли нещо, госпожо? — запитах я, все още външно спокойна, въпреки смъртнобледото ѝ лице и особеното ѝ държане.

— Какво прави оня апатичен човек? — запита тя и отстрани гъстите заплетени къдри от посърналото си лице. — Да не е изпаднал в летаргия или пък е умрял?

— Нито едното, нито другото, ако говорите за господин Линтон — отвърнах аз. — Той е сравнително добре, макар че се занимава с книгите си малко повече, отколкото би трябвало. Все с тях се занимава, понеже няма кой да му прави компания.

Нямаше да ѝ говоря тъй, ако знаех истинското ѝ положение, но не можех да се отърва от мисълта, че тя донякъде симулира разстройството си.

— С книгите си! — възкликна тя смаяна. — А аз умирам и съм в гроба с единия крак! Боже мой, знае ли той колко съм се променила? — продължи тя, като се взираше в образа си в окаченото на другата стена огледало. — Това ли е Катрин Линтон? Той мисли, че съм само сърдита или може би че се преструвам. Не може ли да го уведомиш, че работата е съвсем сериозна? Нели, ако не е много късно, щом разбере какви са истинските му чувства, ще избира едно от двете — или веднага ще умра от глад (това би било наказание само ако той има сърце), или ще оздравея и ще напусна тая местност. Истината ли ми казваш за него сега? Внимавай! Възможно ли е той дотолкова да нехае за живота ми?

— Не, госпожо — отвърнах аз. — Господарят изобщо не знае, че имате нервно разстройство и, разбира се, не се бои, че ще се оставите да умрете от глад.

— Тъй ли мислиш? Не може ли да му кажеш, че ще умра? — отвърна тя. — Убеди го в това! Говори от свое име. Кажи, че си убедена, че ще умра!

— Забравяте, госпожо Линтон — възразих аз, — че приехте с охота малко храна тая вечер, а утре ще забележите благотворното ѝ въздействие.

— Само да знаех, че това ще го убие — прекъсна ме тя, — щях веднага да туря край на живота си! Нито за миг не затворих очи през тия три ужасни нощи и как се измъчвах! Имах видения, Нели! Но вече почва да ми се струва, че ти не ме обичаш. Странно наистина! Мислех си, че макар всички да ме мразят и презират, те не могат да не ме обичат. А за няколко часа те всички се превърнаха в мои врагове. Всички, сигурна съм в това, всички тук. Колко е тъжно да дочакаш

смъртта, заобиколена от техните студени лица! Ужасена от гледката, Изабела се бои да влезе в стаята — страшно би било да гледаш как умира Катрин! И Едгар, застанал тържествено наблизко, за да дочака края, а после отправящ благодарствена молитва към бога, загдето е възвърнал спокойствието в неговия дом. След това ще се върне при книгите си! В името на всички живи хора, сред книгите ли му е мястото, когато аз умирам?

Тя не можеше да понася втълпената ѝ от мене мисъл за философското примирение на господин Линтон. Докато се мятеше на всички страни, трескавото ѝ блуждаене стигна до лудост. Тя разкъса възглавницата със зъби, после се изправи, цялата в огън, и поиска да отвори прозореца. Беше посред зима и аз не се съгласих, понеже духаше силен вятър откъм североизток. Както променливите изрази на лицето ѝ, следващи бързо един подир друг, така и промените в настроението ѝ започнаха страшно да ме плашат и ми напомниха предишната ѝ болест, а също и нареждането на лекаря да не я дразним. Само преди минута тя буйствуваше. Сега, облегнала се на една ръка и незабелязала отказа ми да ѝ се подчиня, тя сякаш изпитваше детинско удоволствие да извлича перата от дупките на възглавницата и да ги нарежда на чаршафа по различната им големина. Блуждаещият ѝ ум се бе насочил към други представи.

— Това е от мисирка — прошепна тя на себе си, — онова е от дива патица, а пък ей това е от гълъб. Ах, сложили са гълъбово перо във възглавницата — никак не е чудно, че не можах да умра! Дано не забравя да го хвърля на пода, когато си легна. А ето едно от блатен петел, а това пък — бих го познала между хиляди други — е от папуняк. Мила птичка, която кръжеше над главите ни в средата на пустото поле. Тя искаше да се добере до гнездото си, защото облаците бяха спрели по билата на хълмовете и тя усещаше, че иде дъжд. Това перо бе намерено в полето — птичката не бе застреляна. Видяхме гнездото ѝ през зимата, пълно с малки скелети. Хийтклиф бе поставил капан над него и възрастните птици вече не дойдоха. След тая случка го накарах да обещае никога да не стреля по папуняци и той не стреляше по тях. Ах, има и други! Да не е застрелял папуняците ми, Нели? Има ли червени между тях? Дай да видя.

— Стига с тая бебешка игра! — прекъснах я, като издърпах възглавницата от ръцете ѝ и я обърнах с дупките към дюшека, защото

тя изстребваше съдържанието ѝ с цели шепи. — Легнете и си затворете очите. Та вие бълнувате! Ей, че безпорядък! Пухът хвърчи наоколо като снежинки.

Тръгнах да ги събирам навред по стаята.

— Виждам стара жена в тебе, Нели — продължи тя като в унес. — Имаш сиви коси и раменете ти са прегърбени. Това легло е самодивската пещера под Пенистън Крег и ти събираш стрелите на горските джуджета, за да нараниш нашите юници, а дойда ли наблизо, преструваш се, че това са кичури вълна. Ето на какво ще заприличаш след петдесет години. Зная, че сега не си такава. Не бълнувам. Лъжеш се, ако мислиш, че бълнувам, защото иначе би трябвало да ми се струва, че ти наистина си оная стара съсухрена вещица и че аз съм под Пенистън Крег; а съзнавам, че е нощ сега и че на масата има две свещи, които карат тъмният шкаф да блести като чер кехлибар.

— Тъмният шкаф? Че къде е той? — запитах я. Вие бълнувате!

— Той е до стената, гдето си стои открай време — отвърна тя. — Наистина изглежда особен. Виждам в него някакво лице!

— В стаята нито има шкаф, нито пък някога е имало — забелязах аз, като седнах на мястото си и подгънах пердето, за да мога да я наблюдавам.

— А ти не виждаш ли онова лице? — запита тя и се вгледа втренчено в огледалото.

Каквото и да казвах, не можах да я накарам да разбере, че това беше нейното собствено лице, затова станах и го покрих с един шал.

— То и сега е там, зад него — продължи тя с разтревожен глас. — Даже трепна. Кой ли е? Дано да не излезе, когато си отидеш. Ах, Нели, духове витаят в стаята! Страх ме е да остана сама!

Взех ръката ѝ в моята и ѝ казах да се овладее, защото тя цялата започна да се тресе и не искаше да откъсне поглед от огледалото.

— Никой не се крие там! — упорствувах аз. — Това бяхте вие, госпожо Линтон. До преди малко знаехте това.

— Значи, аз! — уплашено рече тя. — И часовникът тъкмо бие дванадесет! Значи, е вярно! Но това е страшно!

Тя сграбчи с пръсти покривките и закри с тях очи. Опитах се да се измъкна към вратата с намерение да извикам съпруга ѝ, но един пронизителен писък ме върна назад. Шалът бе паднал от рамката на огледалото.

— Но какво има, за бога? — извиках аз. — Кой се държи като страхливец сега? Хайде, съвземете се! Това е огледалото, госпожо Линтон, огледалото е и вие виждате себе си в него, а ето ме и мене, застанала до вас.

Трепереща и смаяна, тя ме държеше здраво, но ужасът, който бе изписан по лицето ѝ, постепенно изчезна. Бледото ѝ лице пламна от срам.

— Боже мой, мислех, че съм си в къщи — рече тя и въздъхна. — Стори ми се, че лежа в стаята си в „Брулени хълмове“. Понеже съм отслабнала, умът ми се разбърка и неволно изпищях. Не говори, но остани при мене. Много ме е страх да заспя. Сънищата ми ме плашат и ужасяват!

— Няма да е лошо добре да се наспите, госпожо — отвърнах аз, — и дано тези страдания ви накарат друг път да не се опитвате да умрете от глад.

— Ах, да можех да бъда в някогашното си легло в старата къща! — продължи тя с горчивина, като кършеше ръце. — И оня вятър да ечи в елите край решетките на прозореца. Нека ме лъхне малко — той иде право от полето, — остави ме веднъж да вдъхна тоя вятър!

Отворих нашироко рамките на прозореца и ги държах тъй няколко секунди, за да я умиря. Студеният вятър нахлу в стаята. Затворих прозореца и се върнах на мястото си. Сега тя лежеше спокойно, но лицето ѝ бе обляно в сълзи. Физическото изтощение бе сразило нейния дух. Нашата буйна Катрин бе заприличала на хленчецо дете.

— Колко време мина, откак се затворих тук? — попита тя, съвземайки се неочаквано.

— Беше привечер в понеделник — отвърнах аз, — а сега е четвъртък през нощта или по-скоро в утрото на петък.

— Как! Същата седмица? — възкликна тя. — Само толкова малко време?

— Достатъчно дълго, ако човек живее само със студена вода и лошо настроение — забелязах аз.

— Наистина, струва ми се, че са минали дълги, дълги часове — колебливо промълви тя. — Трябва да е минало повече време. Спомням си, че бях в гостната, след като те се скараха, че Едгар ме предизвикваше жестоко и че се втурнах отчаяно в тази стая. Още щом

затворих вратата, обвини ме пълен мрак и паднах на пода. Не можах да обясня на Едгар колко уверена бях, че ще припадна или че ще полудея, ако той продължава да ме дразни. Не можах да овладеем нито езика, нито мислите си, а и той може би не подозираше в какво страшно състояние се намирах — едва можах да се опомня, за да се опитам да избягам от него и от гласа му. Когато се съвзех и почнах отново да чувам и виждам, вече се загоряваше. Нели, ще ти каже какво мислех, ще ти кажа каква мисъл постоянно ми се натрапваше в главата, докато накрая почнах да се боя за разсъдъка си. Тъй, както бях легнала, опряла глава в крака на масата и едва разграничавайки сивия квадрат на прозореца, аз помислих, че съм затворена в леглото си с дъбовите ламперии в къщи и че сърцето ми се разкъсва от някаква голяма мъка, но каква — не можех да си спомня, когато дойдох на себе си. Замислих се и се мъчех да открия каква бе тая мъка, но най-страшното бе, че изведнъж не можах да си спомня нищичко за последните седем години от живота си! Да, не можех да си спомня, че тия години изобщо са дошли и отминали. Бях дете; току-що бяха погребали баща ми и мъката ми се дължеше на раздялата ми с Хийтклиф, наложена по заповед на Хиндли. За първи път ме оставиха да спя сама и като се събудих от една дрямка, след като бях прекарала цялата нощ в плач, вдигнах ръка, за да разтворя капациите на леглото. Ръката ми се удари в горния край на масата! Прекарах длан по килима и тогава паметта ми изведнъж се възвърна. Доскорошните ми мъки се превърнаха в отчаяние. Не мога да обясня защо се чувствавах тъй ужасно нещастна. Трябва да е било временно разстройство на разума, защото едва ли имаше някаква причина. Но да предположим, че на дванадесет години съм била прокудена насила от „Брулени хълмове“ и откъсната от близките ми — от Хийтклиф, който бе целият смисъл на живота ми по това време — и че съм била превърната изведнъж в госпожа Линтон, господарката на „Тръшкрос Грейндж“ и съпруга на един непознат човек, за да бъде изгнаница и отшелница занаяпред от всичко, което се заключаваше в предишния ми свят, тогава ще имаш съвсем малка представа за дълбоката бездна, в която тънех! Колкото и да клатиш глава, Нели, ти допринесе за моето объркване. Трябваше да говориш на Едгар, наистина трябваше да му говориш и да го принудиш да ме остави на мира. Ах, цялата горя! Тъй ми се иска да съм навън, на открито. Да можех отново да съм малко момиче, полудиво, дръзко и

свободно, и да се смея на болките и мъките, а не да подлудявам от тях! Защо съм тъй променена? Защо кипва тъй страшно кръвта ми само от няколко думи? Сигурна съм, че пак ще дойда на себе си, стига да можех веднъж поне да бъда отново сред ригана, който расте по ония хълмове. Пак разтвори широко прозореца — сложи куките, за да стои отворен. Хайде, бързо! Но защо не се помръдваш?

— Защото не искам да стана причина да умрете от студ — отвърнах аз.

— Искаш да кажеш, че не желаеш да ми дадеш възможност да живея — рече тя намусено. — Впрочем още не съм безпомощна. Сама ще го отворя.

И като се изплъзна от леглото, преди да мога да я спра, тя прекоси стаята с много несигурна походка, разтвори прозореца и се наведе навън, нехайна към студения въздух, който пронизваше раменете ѝ като с нож. Почнах да я увещавам, а накрая се опитах да я принудя насила да се отдръпне, но скоро разбрах, че поради бълнуването нейната сила далече превъзхожда моята (тя наистина бълнуваше, в което се уверих от по-нататъшните ѝ приказки и действия). Нямаше луна и всичко под нас тънеше в мъглява тъма. Нито една светлинка не проблясваше от близките и далечни къщи — всички бяха отдавна заспали, — а светлините на „Брулени хълмове“ изобщо не можеха да се видят и все пак тя твърдеше, че виждала техния блясък.

— Погледни! — с жар възкликна тя. — Ето стаята ми и свещта гори в нея, и дървото се люлее пред прозореца, а другата свещ свети в мансардната стаичка на Джоузеф. Той седи до късно, нали? Чака да се върна, та да заключи портата. Има много да чака! Пътят е тежък и ще го измина с тъжно сърце; и трябва да минем край параклиса на Гимъртън, за да извървим този път! Често сме се претрашавали пред духовете, които витаят край параклиса, често сме се предизвикали взаимно да застанем между гробовете и да призовем духовете да дойдат. Но Хийтклиф, ако те предизвикам сега, ще се осмелиш ли да го направиш? Ако се опиташ, аз ще те задържа. Няма да лежа там сама. Може да ме заровят три метра под земята и да съборят църквата върху ми, но няма да се успокоя, докато и ти не дойдеш при мен. Никога няма да се успокоя!

Тя замлъкна, после продължи със странна усмивка:

— Той обмисля въпроса; по-склонен е аз да дойда при него! Тогава намери път — не през ония гробища. Бавиш се! Бъди доволен; ти винаги ме следваше.

Като разбрах колко безсмислено е да споря с нея в това й умопомрачено състояние, аз се замислих как да взема нещо и да я наметна, без да я пусна (защото не можех спокойно да я оставя сама край отворения прозорец), когато за мой най-голям ужас чух как тракна дръжката на вратата и господин Линтон влезе в стаята. Той тъкмо бе напуснал библиотеката и на минаване през коридора дочул гласовете ни, а страхът или любопитството го подтикнали да узнае защо разговаряме в такъв късен час.

— Ах, господине! — възкликнах аз и възпрых вика, застинал на устните му при гледката, която се откри пред него, а също и поради ледения въздух в стаята. — Нещастната ми господарка е болна и се оказа по-силна от мен. Никак не мога да се справя с нея. Елате, моля, и я накарайте да си легне. Забравете гнева си, защото човек трудно може да я накара да направи нещо, което не й е по вкуса.

— Катрин болна? — извика той и тръгна бързо към нас. — Затвори прозореца, Елен! Катрин! Но...

Той млъкна. Изнуреният вид на госпожа Линтон го вцепени и той само поглеждаше ту мен, ту нея, слисан и ужасен.

— Вече три дни се измъчва тук — продължих аз — почти без да хапне нещо и без да се оплаква. Не пускаше никого в стаята си до тая вечер, та не можехме да ви уведомим за нейното състояние, понеже и ние самите нямахме представа за това. Не е сериозно.

Почувствувах колко глуповато звучат обясненията ми. Господарят се навъси.

— Не е сериозно, значи, Елен Дийн? — строго рече той. — Ще ми дадеш по-точна сметка защо съм бил държан в неведение за това!

Той прегърна жена си и се вгледа в нея с измъчени очи. Изпървом в блуждаещия й поглед не личеше, че го е познала. Все пак тя не блънуваше непрестанно — като спря да съзерцава тъмата навън, постепенно насочи вниманието си към него и разбра кой я държи в ръцете си.

— Ах, ето че дойде, Едгар Линтон! — каза тя гневно възбудена. — Ти си едно от ония неща, които са винаги налице, когато човек има най-малка нужда от тях, а когато те търсят, все те няма! Навярно сега

ще чуя цял куп оплаквания — виждам, че се готвиш... но те няма да ме избавят от тесния ми дом ей там отвъд, в който трябва да отида, преди да отmine пролетта! Ей го къде е — не при Линтоновци, забележи това, не под покрива на параклиса, а навън, на открито, с надгробен камък; колкото до тебе, все ми е едно дали ще отидеш при тях, или ще дойдеш при мен!

— Катрин, какво направи ти! — подзе господарят. — Нищо ли не съм вече за тебе? Нима обичаш оня негодник Хийт...

— Тихо! — възкликна госпожа Линтон. — Веднага млъкни! Само да споменеш това име и веднага ще приключа въпроса с един скок от прозореца! Можеш да притежаваш това, което държиш в ръцете си, но душата ми ще бъде на върха на оня хълм, преди да ме докоснеш отново. Не те искам, Едгар. Мина времето, когато те исках. Върни се при книгите си. Доволна съм, че имаш някаква утеха, защото всичките ми чувства към тебе се изпариха.

— Умът ѝ блуждае, господине — намесих се аз. — Все глупости говори тая вечер, но при добри грижи и пълно спокойствие тя ще се съвземе. Ще трябва да внимаваме занапред и да не я ядосваме.

— Не желая други съвети от тебе — отвърна господин Линтон. — Ти познаваш характера на господарката си и ме подтикна да я тревожа. И да не ми намекнеш дори в какво положение се е намирала тя през последните три дни! Това е безсърдечно! Цели месеци на боледуване не биха могли да предизвикат такава промяна у нея!

Започнах да се оправдавам, понеже считах, че не е право да те обвиняват за нечийи глупави капризи.

— Знаех, че госпожа Линтон има своеволен и деспотичен характер — рекох аз, — но не знаех, че искате да поощрявате буйния ѝ нрав. Не знаех, че трябва да си затварям очите пред господин Хийтклиф, за да ѝ угодя. Изпълних дълга си на вярна прислужница, като ви осведомих, а и заплатата ми е заплата на вярна прислужница! Както и да е, това ще ме научи да бъда по-внимателна занапред. Тогава ще можете сам да се осведомявате.

— Елен Дийн — отвърна той, — следващия път, когато ми донесете някаква клюка, ще напуснете службата.

— С други думи, господин Линтон, вие предпочитате нищо да не знаете за това, нали? — отвърнах аз. — Хийтклиф има съгласието ви

да идва и ухажва госпожицата и да влиза при всеки сгоден случай, когато ви няма, за да настройва господарката срещу вас!

Колкото и да беше замаяна Катрин, умът ѝ бе достатъчно буден, за да разбере разговора ни.

— Ах! Нели била предателка! — възбудено възкликна тя. — Нели е моята потайна неприятелка! Вещице такава! Значи, наистина събираш стрелите на горските джуджета, за да ни напакотиш! Пусни ме и ще ѝ дам да разбере. Ще я накарам с писък да се откаже от думите си.

Гняв на луд човек тлееше под веждите ѝ. Тя направи отчаяни усилия да се освободи от прегръдката на Линтон. Никак не ми се искаше да дочакам това и като реших да потърся лекарска помощ на своя отговорност, излязох от стаята.

На минаване през градината, за да стигна до пътя — там, гдето е забита в стената една кука за връзване на кон, — видях нещо бяло да се движи насам-натам, тласкано не от вятъра, а очевидно от друга действаща сила. Макар и да бързах, спрях се да го разгледам, за да не остана завинаги с впечатлението, че то е някакво същество от другия свят. Изненадата и недоумението ми нямаха край, като открих по-скоро чрез пипане, отколкото с поглед Фани, кученцето на госпожица Изабела. Бяха го провесили с една носна кърпа и то вече береше душа. Бързо освободих малкото животно и го прехвърлих в градината. Бях го видяла да се качва горе подир господарката си, когато тя отиваше да си легне, и много се зачудих как е могло да излезе навън и кой злонамерен човек бе постъпил тъй с него. Стори ми се, докато отвързвах възела на примката, че чух на няколко пъти галоп на конски копита да отеква на известно разстояние, но толкова много неща се въртяха в главата ми, че почти не обърнах внимание на това обстоятелство, макар да беше твърде странно да чуеш звук от конски копита на такова място към два часа през нощта.

За щастие господин Кенет тъкмо излизаше от дома си, за да прегледа един пациент в селото, когато влязох в улицата и моят разказ за болестта на Катрин Линтон го накара веднага да тръгне с мен. Той беше простоват и грубичък човек и не направи опит да скрие, че Катрин едва ли ще оживее след този втори пристъп, ако не изпълнява наставленията му с по-голямо покорство, отколкото преди.

— Нели Дийн — рече той, — все ми се струва, че има и някаква друга причина за това. Какво става в „Тръшкрос Грейндж“? До нас достигат странни вести. Едно здраво и пъргаво момиче като Катрин не може да се разболеє от някаква дреболия, а и тоя вид хора не би трябвало да се поболяват така. Не е лека работа да ги лекуваш от треска и други подобни заболявания. Как започна това?

— Господарят ще ви осведоми — отвърнах аз, — но вие познавате буйния нрав на Ърншоувци, а госпожа Линтон бие всички в това отношение. Мога да кажа само това: всичко започна с една свада. Тя получи някакъв пристъп в изблик на силен гняв. Тъй поне разправя, защото побягна в разгара на разпратата и се заключи в стаята си. Впоследствие отказа да се храни, а сега ту бълнува, ту седи в унес. Познава лицата, които я окръжават, но не може да се отърси от всевъзможни странни идеи и мисли.

— Господин Линтон навярно много съжалява, нали? — запита Кенет.

— Да съжалява? Сърцето му ще се пръсне, ако се случи нещо — отвърнах аз. — Не бива да го сплашвате повече, отколкото е необходимо.

— Впрочем казах му да внимава — рече събеседникът ми — и сега трябва да плаща, загдето е пренебрегнал предупрежденията ми. Дружи ли напоследък с господин Хийтклиф?

— Хийтклиф идва често в „Тръшкрос Грейндж“ — рекох в отговор, — но по-скоро защото госпожата го е познавала още като момче, отколкото поради желанието на господаря да общува с него. Засега няма защо да си прави труда да ни посещава поради известни дръзки стремления, които прояви спрямо госпожица Линтон. Не ми се вярва да го приемат отново.

— А госпожица Линтон обръща ли му гръб? — бе следващият му въпрос.

— Не съм нейна довереница — отвърнах накратко, не желаейки да разисквам тая тема.

— Е, да, тя е хитруша — забеляза той и поклати глава. — Никак не се издава. Но наистина е глупачка. Знам от достоверно място, че миналата нощ (и хубава нощ беше) тя и Хийтклиф са се разхождали повече от два часа в градината зад къщата ви и че той я увещавал да не се прибира вътре, а чисто и просто да яхне коня му и да побегне с него.

Моят осведомител ми каза, че тя могла да го разубеди само като дала честна дума да бъде готова за това при следната им среща. Той не чул кога е трябвало да стане тая среща, но вие кажете на господин Линтон да си отваря очите.

Тази новина ми докара нови страхове. Изпреварих Кенет и преминах тичешком по-голямата част от пътя към къщи. Малкото кученце все още джафкаше в градината. Поспрях за минута да му отворя вратата, но вместо да се запъти към входната врата на къщата, то търчеше нагоре и надолу, душейки тревата, и щеше да избяга на пътя, ако не бях го хванала и вкарала вътре. Подозренията ми се потвърдиха, като се изкачих в стаята на Изабела. Тя беше празна. Ако бях избързала с няколко часа, болестта на госпожа Линтон можеше да спре необмислената ѝ постъпка. Но какво можеше да се направи сега? Имаше известна, макар и много малка вероятност да бъдат настигнати, ако тръгнеш веднага по дирите им. Обаче аз не можех да ги преследвам, а и не смеех да вдигна на крак цялото семейство и да предизвикам суматоха в къщата, камо ли да разкрия работата на господаря, който сега бе изцяло погълнат от сполетялата го беда и нямаше да може да понесе второто нещастие. Не виждах друг изход, освен да мълча и да оставя работите да се развиват от само себе си, и тъй като Кенет бе дошъл, аз отидох да съобщя за пристигането му, едва прикривайки вълнението си, Катрин спеше неспокойно. Съпругът ѝ бе успял да уталожи яростта ѝ. В момента той бе надвесен над възглавницата ѝ и наблюдаваше всяка сянка и всяка промяна в болезнено изразителните ѝ черти.

Като прегледа болната, лекарят изрази надежда, че болестта ѝ ще приключи благоприятно, стига да можем да запазим пълно и постоянно спокойствие около нея. На мен той каза, че не било толкова вероятно тя да умре, а да загуби завинаги разума си.

Тая вечер не склопих очи, а и господин Линтон не заспа. Впрочем, и двамата не си легнахме, а и всички слуги бяха на крак дълго преди обичайния час. Те се движеха с тихи стъпки и си шепнеха, като се срещаха из къщата. Всички вършеха нещо, с изключение на госпожица Изабела, и хората започнаха да подмятат, че твърде дълбоко спяла тя. Брат ѝ също запита дали е станала. Той очакваше с нетърпение появата ѝ и се чувствуваше засегнат, че не проявява по-голямо безпокойство за етърва си. Треперех от страх да не би да ме

изпратят да я повикам, но не на мен се падна неприятната задача да оповестя бягството ѝ. Една от прислужничките, неразумно девойче, което изпратили с някаква бърза поръчка в Гимъртън, дотърча горе задъхана и зяпнала от изненада. Тя се втурна в стаята и извика:

— Ах, божке, божичко! Какво ли друго ще се случи! Господарю, господарю, нашата госпожица...

— Престани да викаш! — троснато я прекъснах, ядосана от врявата, която вдигаше.

— Говори по-тихо, Мери — рече господарят. — Какво има? Какво ѝ е на госпожицата?

— Избягала е, избягала е! Оня Хийтклиф е избягал с нея! — задъхано отвърна момичето.

— Това не е вярно! — възкликна Линтон и възбудено се изправи. — Не може да бъде! Как можа да ти дойде на ума такава мисъл? Елен Дийн, иди да я потърсиш. Това е невероятно. Просто не може да бъде.

Като рече това, той отведе момичето към вратата и повторно настоя да узнае основанията ѝ за това твърдение.

— По пътя срещнах момъка, който ни носи млякото — подзе тя, едва говорейки от вълнение, — и той попита дали си нямаме неприятности в „Тръшкрос Грейндж“. Мислех, че говори за болестта на госпожата и затова казах, че е така. Тогава той рече: „Някой трябва да е тръгнал по дирите им, нали?! Вторачих се в него. Той разбра, че нищо не зная и каза, че малко след полунощ един господин и една дама спрели пред работилницата на един подковач на две мили извън Гимъртън, за да стегне подковите на конете им и че дъщерята на подковача станала от леглото, за да види кои са тия хора. Веднага познала и двамата. И тя видяла човека — бил Хийтклиф, сигурна била в това, а и никой не би могъл да го сметне за друг — да поставя една златна лира в ръката на баща ѝ за сметката.

Дамата била загърнала лицето си с воал, но като поискала глътка вода, той паднал, докато тя пиела, и момичето съвсем ясно видяло лицето ѝ. Хийтклиф държал юздите на двата коня, като продължили да яздят нататък. Те дали гръб на селото и препускали толкова бързо, колкото било възможно по тия лоши пътища. Момичето не казало нищо на баща си, но още тая заран разправило историята на всички в Гимъртън.

Изтичах и надникнах, тъй, колкото да се каже, в стаята на Изабела, после се върнах и потвърдих казаното от момичето. Господин Линтон бе заел мястото си край леглото. Като ме чу да влизам, той вдигна очи, прочете истината в смутения ми вид и пак сведе поглед, без да даде някакво нареждане и да каже дори дума.

— Трябва ли да вземем някакви мерки, за да я настигнем и върнем обратно? — запитах го. — Как да постъпим?

— Тя е отишла по своя собствена воля — отвърна господарят. — Нейно право е да върви, ако това ѝ е по волята. Не ме безпокойте повече за нея. Занапред тя ми е сестра само по име — не защото се отказвам от нея, а защото тя се отказа от мен.

Това бе всичко, което той каза по въпроса. След това не запита нито веднъж за нея и изобщо не я спомена по един или друг начин освен когато ми заръча да изпратя ония вещи, които бяха лично нейни, Щом узная къде се намира новият ѝ дом.“

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

"Бегълците отсъствуваха два месеца. В тези два месеца госпожа Линтон прекара и преодоля най-тежката криза на болестта, определена като мозъчно възпаление. Никоя майка не можеше да се грижи по-предано за единственото си дете, отколкото Едгар — за нея. Той бдеше ден и нощ и търпеливо понасяше всички безпокойства, които можеха да му създадат възбудените й нерви и помътненият й разум; и макар Кенет да бе заявил, че тая, която спасяваше от гроба, щеше да се отплати за грижите му само като се превърне в извор на непрестанни тревоги — по-точно казано, че господин Линтон жертвувал и здравето, и силите си, за да запази някаква човешка развалина, — благодарността и радостта на господаря нямаха граници, когато лекарят заяви, че животът на Катрин вече не се намира в опасност. Той стоеше край нея дълги и дълги часове и проследяваше постепенното възвръщане на физическите й сили, като подхранваше прекалено оптимистичните си надежди с илюзията за скорошното й възстановяване и че тя не след дълго ще бъде такава, каквато беше преди.

Тя излезе от стаята си за първи път в началото на следващия март. На утрото в тоя ден господин Линтон бе поставил върху възглавницата й китка златни минзухари. Нейните очи, останали дълго време чужди за всякакъв проблясък на радост, ги зърнаха, щом се събуди, и заблестяха от удоволствие, когато почна да събира цветята.

— Тия са първите цветя, които никнат по „Брулени хълмове“ — възкликна тя. — Те ми напомнят топлите ветрове, които топят снеговете, напомнят ми топлото слънце и почти стопени снегове. Едгар, не духа ли южнякът и има ли още неразтопен сняг?

— Тук при нас няма вече сняг, мила — отвърна съпругът й. — Виждам само две бели петна в цялото поле. Небето е синьо, чучулигите пеят, баричките и потоците са пълни догоре. Катрин, по това време миналата пролет аз копнеех да оживееш под тоя покрив, а

сега искам да си излязла нагоре по тия хълмове — ветрецът вее тъй нежно и ми се струва, че въздухът би те излекувал.

— Ще отида горе само още един-едничък път — каза болната, — а тогава ти ще ме оставиш и аз ще остана там завинаги. Идната пролет отново ще копнееш да живея под този покрив, ще се връщаш към спомените си и ще мислиш, че днес си бил щастлив.

Линтон я обсипваше с най-нежни милувки и се опитваше да я развесели с най-благих думи, но тя, загледала се унесено в цветята, остави сълзите да се натрупват по миглите и да потекат по страните ѝ, без да му обръща внимание. Ние знаехме, че тя наистина се чувства по-добре, и затова решихме, че продължителното ѝ стоене на едно и също място допринася значително за тая нейна меланхолия, която би могла да бъде отстранена донякъде чрез една промяна на обстановката. Господарят ми каза да накладе огън в камината на гостната стая, изоставена от всички в продължение на много седмици, и да поставя едно кресло на слънчево място край прозореца. После той я отведе долу, тя седна и дълго се радва на приятната топлина и което очаквахме — съживи се от окръжаващите я предмети, които, макар и познати, не ѝ навяха тъжните представи, свързани с омразната ѝ стая и с болестта ѝ. Привечер тя вече изглеждаше страшно изтощена, но никакви доводи не можеха да я склонят да се върне обратно в стаята си. Трябваше да наредя дивана в гостната за легло, докато ѝ бъде приготвена друга стая. За да ѝ спестим умората да слиза по стълбите и пак да се изкачва, ние подредихме тая стая, в която лежите понастоящем, на същия етаж с гостната и тя скоро заякна достатъчно, за да се движи от едната в другата, опирайки се върху рамото на Едгар. Ех, гледана тъй, както се грижехме за нея, самата аз почнах да мисля, че би могла да оздравее, а имаме двойка причина да желаем това, защото от нейния живот зависеше още един: всички хранехме надеждата, че не след дълго съкровената мечта на господин Линтон ще се осъществи и че земите му ще бъдат избавени от угрозата да попаднат в чужди ръце чрез раждането на един наследник.

Трябваше да спомена, че около шест седмици след заминаването си Изабела изпрати кратка бележка до брат си, с която му съобщаваше, че се е омъжила за Хийтклиф. Бележката изглеждаше написана със сух и студен тон, но накрая тя бе надраскала с молив някакво неясно извинение, с молба да си спомня за нея с добро чувство и да се

сдобрят, ако действията ѝ са го оскърбили. Тя твърдеше, че не могла да постъпи по друг начин тогава, а сега, когато всичко било свършено, не било по силите ѝ да отмени станалото. Струва ми се, че Линтон не отговори на тая бележка, но две недели по-късно аз получих дълго писмо от нея и то ми се стори твърде странно за перото на млада булка, току-що приключила медения си месец. Още го пазя и ще ви го прочета. Всеки спомен от мъртъвци е скъп, стига да сме държали за тях приживе.

„Мила Елен — започваше то, — снощи пристигнах в «Брулени хълмове» и едва сега научих, че Катрин е била и още е много болна. Предполагам, че не трябва да ѝ пиша, а и брат ми е или прекалено ядосан, или премного отчаян, за да ми отговори. Все пак трябва да пиша на някого и не ми остава друг избор, освен да пиша на тебе.

Съобщи на Едгар, че бих дала целия свят, за да видя още веднъж лицето му — че сърцето ми се върна в «Тръшкрос Грейндж» само едно денонощие, след като напуснах къщата, и е там в тоя момент, преливащо от топли чувства към него и Катрин. Обаче не мога да последвам сърцето си (тия думи са подчертани); няма защо да ме очакват; те могат да направят каквито си искат заключения, стига да не стоварват вината върху слабата ми воля или недостатъчната ми любов към тях.

Останалата част от писмото е предназначена само за тебе. Искам да ти задам два въпроса. Първият е — как съумя да запазиш човешината си, когато живееше тук? Не виждам нито едно мое чувство, което да се споделя от ония, които ме окръжават.

Към втория въпрос проявявам особено голям интерес. Ето го и него: господин Хийтклиф човек ли е? Ако е такъв, не е ли луд? Ако не е, не е ли самият дявол? Няма да ти кажа причините, които ме карат да ти задавам тоя въпрос, но те моля да обясниш, ако ти е възможно, какво съм взела за съпруг. Направи това, когато дойдеш да ме видиш, а трябва да дойдеш в най-скоро време, Елен. Не ми пиши, а ела и ми донеси някаква вест от Едгар.

Сега ще чуеш как ме посрещнаха в новия ми дом, който изглежда ще бъде «Брулени хълмове». Ако се спирам на такива въпроси като отсъствието на удобства, то е само за да се забавлявам — те никога не занимават мислите ми освен в редките моменти, когато чувствавам липсата им. Бих се смяла и скачала от радост, ако можех да се убедя, че

цялото ми нещастие се свежда до тяхното отсъствие и че всичко останало е някакъв кошмарен сън.

Слънцето залезе отвъд «Тръшкрос Грейндж», когато се насочихме към полето и по това разбрах, че трябва да беше към шест часа. Моят другар се бави половин час, за да разгледа колкото се може по-добре парка и градините, а вероятно и самата къща, тъй че вече бе тъмно, когато слязохме от конете в постлания с плочи двор на чифлика и бившият ти другар по служба Джоузеф излезе да ни посрещне със свещ в ръка. Той стори това с такава вежливост, която можеше само да го препоръча в очите ми. Първото му действие бе да повдигне свещта до лицето ми, злобно да присвие очи, после да издаде напред долната си устна и да се извърне. След това той взе двата коня и ги поведе към конюшната, но отново се появи, за да заключи външната врата, сякаш живеехме в някакъв старинен замък.

Хийтклиф остана да поприказва с него, а аз влязох в кухнята — една нечиста и неразтребена дупка. Предполагам, че няма да я познаеш, защото е тъй променена от времето, когато е била поверена на грижите ти. Край огнището стоеше едно грубо дете с яки мускули и мръсни дрехи, с някаква прилика на Катрин в очите и около устата.

«То е законен племенник на Едгар — помислих си — и мой до известна степен. Трябва да се ръкувам с него и — да — трябва да го целуна. Редно е да постигнем разбирателство помежду ни още в самото начало.»

Приближих се, рекох да взема в ръка топчестото му юмруче и казах:

— Как си, милото ми?

То отвърна с някакъв жаргон, който не можах да разбера.

— Ще бъдем ли приятели с тебе, Хертън? — бе следващият ми опит да поведе разговор.

Упорството ми бе възнаградено с една ругатня и със заплаха да насъска Тротлър по мен, ако не «офейкам».

— Хей, Тротлър, момчето ми! — прошепна малкият негодник и събуди някакъв мелез между булдог и друго куче, което лежеше на постелята си в другия ъгъл. — А сега ще се омита ли оттук? — заповеднически ме запита то.

Подчиних се, защото ми бе свиден животът. Прекрачих прага, за да дочакам пристигането на другите. От господин Хийтклиф нямаше и

следа, а Джоузеф, когото последвах до конюшната и го замолих да влезем заедно в къщата, се вгледа втренчено в мен, промълви нещо на себе си, смръщи нос и отвърна:

— Мън, мън, мън!... На какво прилича това? Какво е това мънкане? Как да разбере какво искате да кажете?

— Казвам, че искам да дойдете с мен в къщата! — извиках му аз, понеже го помислих за глух, но се отвратих от грубостта му.

— Дума да не става! Имам си друга работа — отвърна той и продължи да си гледа работата, движейки междувременно масивните си челюсти и разглеждайки с върховно презрение лицето и дрехите ми (последните бяха прехубави, но дори и той не би могъл да желае лицето ми да бъде по-тъжно, отколкото беше в момента).

Разходих се из двора, преминах през една вратичка и се насочих към някаква друга врата, на която си позволих да почукам с надеждата някой по-учтив прислужник да ми отвори. Почаках една-две минути и вратата бе отворена от един висок и мършав човек, без шалче на врата и изобщо твърде небрежно облечен. Чертите на лицето му се губеха в гъсти рошави коси, провиснали по раменете, а и очите му също имаха нещо от духа на Катрин, но без следа от тяхната красота.

— Какво търсите тук? — неприветливо ме запита той. — Как се казвате?

— Името ми беше Изабела Линтон — отвърнах аз. — Виждали сте ме и преди, господине. Наскоро се омъжих за господин Хийтклиф и той ме доведе тук, вероятно с ваше разрешение.

— Значи, се е върнал, а? — запита отшелникът и очите му блеснаха като на гладен вълк.

— Да, току-що пристигнахме — рекох, — но той ме остави до кухненската врата, а когато се наках да вляза, малкото ви момченце застана на стража в кухнята и ме отпъди с помощта на един булдог.

— Добре, че проклетият подлец си е удържал думата! — изръмжа бъдещият ми хазаин, взирайки се в тъмата отвъд мен с надеждата да разпознае Хийтклиф, после се впусна в монолог от проклетия и заплахи, с които изтъкваше какво щял да направи, ако оня «демон» го бил измамил.

Почнах да съжалявам, че бях опитала тоя втори вход и вече бях почти склонна да се измъкна неусетно, без да дочакам края на ругатните му, но той ми заповяда да вляза още преди да мога да

изпълня намерението си, после затвори и залости вратата. Бяха наклали голям огън и това бе единственото осветление в грамадната стая, чийто под бе станал навред еднакво сив, а калаените съдове, някога тъй лъскави, които винаги привличаха погледа ми, когато бях момиче, сега тънеха в същата сивота, потъмнели и прашни. Попитах дали мога да извикам прислужницата и да бъда заведена в някоя спалня. Господин Ърншоу не ме удостои с отговор. Той се разхождаше с ръце в джобовете напред-назад из стаята, очевидно забравил изцяло за присъствието ми, толкова се бе унесъл и целият му вид бе тъй недружелюбен, че се побоях да го безпокоя отново.

Няма да се изненадаш, Елен, че се чувствавах много натъжена, като седях върху плочата на неприветливото огнище, окръжена от нещо по-лошо и от самата самота и съзнавайки, че само на четири мили оттук се намира моят прекрасен дом, приютит единствените хора, които обичам на света. Но сякаш Атлантическият океан ме разделяше с тях, а не някакви четири мили. Аз не можех да ги премина. Сама си задавах въпроса: къде да се обърна за утеха? Моля те, не казвай на Едгар или Катрин, но всяка друга тъга бледнееше пред обзелото ме отчаяние, загдето не мога да намеря човек, готов да бъде мой съюзник срещу Хийтклиф. Почти с радост бях подирила убежището на «Брулени хълмове», тъй като това разрешение на въпроса ме освобождаваше от задължението да живея сама с него, но той познаваше хората, у които идвахме, и не се боеше от тяхната намеса.

Седях дълго време, потънала в тъжни мисли. Часът удари осем, после девет, а господин Ърншоу продължаваше да се разхожда насам-натам из стаята с клюмнала на гърдите глава, напълно безмълвен, освен когато някой стон или горчиво възклицание се изтръгваха от време на време насила от устата му. Ослушвах се да доловя гласа на жена в къщата и през останалото време се измъчвах с горчиви съжаления и безрадостни очаквания, които накрая се изляха гласно в неудържими въздишки и ридания. Не съзнавах колко открито изразявах скръбта си, докато Ърншоу не прекъсна равномерния си ход, за да спре срещу мен и да ме погледне вторачено с очи, в които прозираше истинска изненада. Възползувах се от това, че отново ми обръща внимание, и възкликнах:

— Уморена съм от пътуването и искам да си легна! Къде е прислужницата? Кажете ми къде е, щом тя не иска да дойде при мене.

— Нямаме прислужница — отвърна той. — Трябва сама да се погрижите за себе си.

— Че къде да легна? — простенах аз. Съкрушена от умора и отчаяние, изобщо не се и опитах да запазя достойнството си.

— Джоузеф ще ви покаже стаята на Хийтклиф — рече той. — Отворете оная врата. Той е там.

Вече се готвех да го послушам, но той неочаквано ме спря и добави с най-странен глас:

— Бъдете тъй добра да заключите и залостите вратата на стаята си. Не забравяйте да сторите това!

— Добре! — съгласих се. — Но защо, господин Ърншоу? — Никак не ми се искаше нарочно да се заключвам в стаята с Хийтклиф.

— Я погледнете това! — подзе той и извади от жилетката си пистолет с особено устройство, към чиято цев бе прикачена кама с две остриета, която се отваряше механично, с пружина. — Това е страшно изкушение за един отчаян човек, нали? Не мога да устоя на изкушението всяка вечер да се качвам горе с това в ръка и да се опитвам да отворя вратата му. Веднъж да я намеря отворена, и с него е свършено! Неизменно го правя, макар и само минута преди това да съм си припомнял стотина причини, които би трябвало да ме накарат да се откажа от намерението си. Някакъв дявол ме подтиква да осуеят собствените си планове, като го убия. Можете да се борите колкото искате с тоя дявол от любов към него: дойде ли времето, всички ангели на небето не биха могли да го спасят!

Заразглеждах оръжието с любопитни очи. Една грозна мисъл мина през главата ми. Колко силна щях да бъда, ако притежавах такъв инструмент! Взех го от ръката му и опипах острието. Той се вгледа, изненадан от израза, който за миг се изписа по лицето ми: не ужас от оръжието, а силно желание да го притежавам. Ърншоу ревниво изтръгна пистолета от ръцете ми, сгъна камата и го върна там, дето го криеше.

— Все ми е едно дали ще му кажете! — рече той. — Предупредете го да бъде нащрек и бдете над него. Виждам, че знаете какви са отношенията ни и опасността, която него го грози, вас не ви стряска.

— Какво ви е сторил Хийтклиф? — запитах го. — С какво се е провинил към вас, та да е оправдана тая страхотна омраза? Няма ли да е по-разумно да му заповядате да напусне къщата?

— Не! — прогърмя гласът на Ърншоу. — Рече ли да си отиде, свършено е с него. Склоните ли го да побегне, и вие сте убийца. Нима трябва да загубя всичко, без да имам възможност да си възвърна загубеното? Нима Хертън трябва да стане просяк? Ах, проклетие! Твърдо съм решен всичко да си възвърна. Ще взема и неговото злато, след това и кръвта му, а душата му ще отиде в ада. С тоя гост адът ще стане десет пъти по-черен.

Елен, от теб познавам навиците на предишния ти господар. Явно е, че той се намира на границата на лудостта.

Снощи поне беше такъв! Присъствието му ме изпълваше с ужас и считах невъзпитаната мрачност на слугата за сравнително приятна.

Той пак мрачно закричи из стаята, а аз повдигнах резето и побягнах в кухнята. Джоузеф се бе надвесил над огнището и се взираше в един котел, който висеше там, а близо до него върху пейката бе поставена дървена купа с овесено брашно. Водата в котела започна да ври и той се изви, за да пхне ръка в купата. Предположих, че тия приготовления се отнасят до вечерята ни и тъй като бях огладняла, реших тя да бъде годна за ядене и сопнато рекох:

— Аз ще приготвя кашата! — Преместих съда далеч от него, после свалих шапката си и мантото за езда. — Господин Ърншоу ми заръча сама да си прислужвам — продължих аз. — Точно така ще постъпя. Боя се, че бих умряла от глад, ако се държа като дама между вас.

— Боже господи! — промълви той, като седна и заглади чорапите си от коляното до глезена. — Ако ще има нови заповеди тъкмо когато попривикнах с двама господари и ако трябва да ми сложат и господарка над главата, време е да си вдигам багажа оттук. Никога не съм мислил, че ще дойде време да оставя старото си място, но май че идва тоя ден!

Не обърнах внимание на това оплакване. Веднага се залових за работа и с тъга си спомних времето, когато бих я вършила с удоволствие, но трябваше бързо да прокудя спомена. Измъчваше ме мисълта за отлетялото щастие и колкото по-голяма бе опасността да възкръснат спомените ми, толкова по-бързо се въртеше пръчката и

толкова по-бързо изсипвах цели шепи овесено брашно във водата. Джоузеф наблюдаваше моя начин на готвене с растящо възмущение.

— Хубава работа! — възкликна той. — Хертън, ти няма да ядеш кашичката си тая вечер. Тя ще е пълна с бучки, по-големи и от юмрука ми. Хайде пак! Ако бях на ваше място, щях да бухна цялото брашно наведнъж в котела заедно със самата супа! Хайде, отберете пяната и комай, че вече свършихте! Джаста-праста... Цяло чудо е, че не продънихте котела!

Признавам, че когато налях кашата в купичките, в нея наистина имаше доста буци. Четири купички бяха сложени, а от мандрата донесоха кана с прясно мляко.

Хертън грабна каната и почна да гълта млякото, което протече по широкия ѝ ръб. Възпротивих се и настоях да сипят неговото мляко в отделна купа, като подчертах, че не бих могла да вкуся измърсената по тоя начин течност. Старият циник реши да се престори на много засегнат от тези превземки и на няколко пъти ме увери, че «детето чини толкова, колкото и аз», и че било «досуц тъй здраво», като мен. Той се чудеше как е възможно толкова да се докарвам. В това време невръстното грубиянче продължаваше да смуче мляко, гледайки ме сърдито и предизвикателно, като олигавяше каната.

— Ще вечерям в друга стая — заявих. — Нямате ли помещение, което да се нарича гостна?

— Гостна! — И гласът му отекна подигравателно. — Гостна! Не, нямаме никакви гостни. Ако не ви се нрави компанията ни, вървете при господаря, ако пък не харесвате господаря, ние сме налице.

— Тогава ще се кача горе — отвърнах. — Покажете ми някоя стая.

Сложих купичката си върху една табла и сама отидох да донеса още мляко. Човекът стана с недоволен ропот и тръгна пред мен нагоре по стълбището. Качихме се на тавана. От време на време той отваряше по някоя врата и надничаше в стаичките, край които минавахме.

— Ето една стая — рече той накрая и нашироко разтвори една разхлопана врата на панти. — Бива я, колкото да хапне човек малко каша в нея. Ей там, в другия ъгъл, има чувал с жито, съвсем чисто. Ако се боите, че ще изцапате прекрасните си копринени дрехи, постелете кърпичката си върху чувала.

«Стаята» представляваше някакъв килер, силно вмирисан на малц и жито. Различни торби бяха натрупани наоколо, но тъй, че в средата оставаше широко и открито място.

— Слушай бе, човек! — възкликнах, извръщайки се гневно към него. — Това не е място за спане. Искam да видя спалнята си.

— Спалня! — възкликна той с подигравателен тон. — Ще видите всички спални, до една ще ги видите. Ей там е моята.

Той посочи друга една мансардна стаичка, различаваща се от първата с по-оголените си стени и с някакво широко и ниско легло без завеси и с тъмносин юрган, поставено в другия ъгъл.

— За какво ми е потрѣбвала спалнята ви! — отвърнах. — Предполагам, че господин Хийтклиф не живее на тавана, нали?

— Ах, значи, търсите господин Хийтклиф? — възкликна той, сякаш бе направил някакво ново откритие. — Че защо не казахте така още в началото? Тогава нямаше да си давам тоя труд и щях да ви кажа, че тъкмо неговата стая не можете да видите. Винаги я държи заключена и никой изобщо не влиза в нея освен той самия.

— Прекрасна къща имате, Джоузеф, и много приятни хора живеят в нея — не се стърпях да кажа. — При това, струва ми се, че цялата лудост на света се е съсредоточила и вселила в мозъка ми в деня, в който свързах съдбата си с тези хора! Както и да е, това не е от значение в момента. Има и други стаи. За бога, побързайте и ми дайте възможност да се настаня някъде!

Той остави молбата ми без отговор и тръгна бавно надолу по дървеното стълбище, после спря пред една стая, която по всяка вероятност бе най-хубавата в къщата, съдейки по по-доброто качество на мебелите и от самия начин, по който Джоузеф застана пред вратата. В нея имаше и килим, при това хубав, но шарките му бяха заличени от наслоения прах. Полицата на огнището бе украсена с изрязана и накъдрена хартия, вече почти разкъсана. Имаше и красив дъбов креват с големи тъмночервени завеси от доста скъпа материя и с модерна направа, но те носеха явни белези на немарливо стопанисване — горната им част висеше на гирлянди, откъснати от халките им, а и железната пръчка, от която висяха, бе извита в дъга и драперията се влачеше по пода. Столовете също бяха повредени, много от тях доста осезателно, и дълбоки дупки обезобразяваха лампериите по стената.

Мъчех се да събера достатъчно смелост, за да вляза и се настаня в стаята, но тъкмо тогава моят глупав водач заяви:

— Тая е на господаря.

Вечерята ми вече бе изстинала, апетитът ми бе изчезнал и търпението ми се изчерпи. Настоях незабавно да ме въведе в някоя стая, гдето бих могла да намеря убежище и да си отпочина.

— Че къде, дявол да го вземе! — подзе религиозният старик. — Бог да ни благослови! Бог да прости греховете ни! Къде ще се дявате, дявол да ви вземе, глезла такава! Видяхте всички освен малкото стайче на Хертън. В цялата къща няма друго място, гдето да легнете!

Тъй се раздразних, че захвърлих тавата и цялото й съдържание върху пода, после седнах на първото стъпало на стълбището, закрих лице с ръце и заплаках.

— Ех, ех! — възкликна Джоузеф. — Браво, госпожице Кати! Браво, госпожице Кати! Но господарят току ще се препъне в тия счупени грънци и тогава ще ни писнат ушите — ще видим и ще патим... Нескопосана луда жена! Заслужавате да тримирите до Коледа за това! Бива ли, като ви прихване, да хвърляте под краката си благодатните дарове на бога? Не вярвам дълго да се държите тъй. Мислите ли, че Хийтклиф ще търпи да си разигравате коня така? Просто ми се ще да може да ви хване в такъв момент. Де да може да ви хване!...

И той продължи да ме мъмри в тоя дух, докато слезе долу и влезе в бърлогата си, като взе и свещта със себе си и ме остави сама на тъмно. Като поразмислих след глупавата си постъпка, разбрах, че се налага да подтисна гордостта си и да заглуша гнева си, а също и да се погрижа да премахна следите от разсипаната каша. Скоро намерих един неочакван помагач в лицето на Тротлър, който се оказа син на нашия стар Скълкър. Кучето бе прекарало първите месеци от живота си в «Тръшкрос Грейндж» и баща ми го бе подарил на господин Хийтклиф. Струва ми се, че то ме позна. Вместо поздрав то тръкна носа си в моя, после побърза да излапа кашицата, а в това време аз заслизах надолу, опипвайки с ръце всяко стъпало, като събирах парчетата на счупените грънци и бършех пръските мляко от перилата с носната си кърпа. И той, и аз едва приключихме работата си, когато дочух стъпките на господин Ърншоу по коридора. Моят помощник присви опашка и се прилепи към стената, а аз се вмъкнах в първата

врата. Усилията на кучето да го избегне се оказаха безуспешни, защото го чух как изквича продължително и жално и изтича надолу по стълбите. Аз имах по-голямо щастие. Той премина край мен, влезе в стаята си и затвори вратата. Веднага след това Джоузеф се качи горе с Хертън, за да го сложи да спи. Бях намерила убежище в стаята на Хертън и като ме видя, старият човек рече:

— Струва ми се, че сега в къщата има място и за вас, и за гордостта ви. Тя е празна и можете да се разполагате сама в нея, ведно с онзи, който винаги присъствува невидим в такава лоша компания!

Възползувах се с радост от тоя намек и още в същата минута, когато се хвърлих в един стол край огъня, главата ми клюмна и аз заспах. Сънят ми бе дълбок и приятен, макар и твърде краткотраен. Господин Хийтклиф ме събуди. Той бе току-що влязъл и ме запита с обичайната си любезност какво търся тук. Казах му защо бях стояла будна до късно — че ключът от стаята ни се намираше в неговия джоб. Намекът за общата ни стая смъртно го обиди. Той се закле, че тя не била обща, нито пък някога щяла да бъде моя, и че той... Но няма защо да повтарям думите му, нито пък да описвам обикновеното му държане. Той е изобретателен и неуморим в усилията си да ме накара да го мразя. Понякога съм толкова смаяна от изненада, че страховете ми изчезват, и все пак мога да те уверя, че никой тигър или никоя отровна змия не биха ме ужасявали, както той ме ужасява. Той ми съобщи за болестта на Катрин и обвини брат ми за нея, като обеща, че щял да ме кара да страдам вместо Едгар, докато можел да се добере до него.

Наистина го мразя — нещастна съм — излязох глупачка! Внимавай да не кажеш нито дума от това на когото и да е в «Тръшкрос Грейндж». Ще те очаквам всеки ден. Не ме разочаровай!

Изабела“

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

„Щом прочетох посланието, отидох при господаря и го уведомих, че сестра му е пристигнала в «Брулени хълмове» и ми е изпратила писмо, в което изразява скръбта си за заболяването на госпожа Линтон и горещото си желание да го види, а също и надеждата, че той ще ѝ изпрати чрез мен някакъв знак за прошка в най-скоро време.

— Прощка! — рече Линтон. — Няма за какво да ѝ прощавам, Елен. Ако искаш, можеш да отидеш следобед в «Брулени хълмове» и да кажеш, че не съм ядосан, но че съжалявам, загдето я загубих, и то понеже изобщо не мога да си представя, че тя ще бъде щастлива. Обаче не може и дума да става да отида и да я видя. Разделени сме навеки и ако тя наистина желае да ми достави удоволствие, нека склони негодникът, за когото се е омъжила, да напусне тоя край.

— А няма ли да ѝ драснете една малка бележчица, господине? — запитах го с умолителен глас.

— Не — отвърна той, — това е излишно. Връзките ми със семейството на Хийтклиф ще бъдат толкова слаби, колкото и неговите с моето. Изобщо няма да поддържам връзки с тях.

Студенината на господин Едгар ме хвърли в дълбоко униние и още на излизане от «Тръшкрос Грейндж» аз почнах да си блъскам главата и да се чудя как да сложа повече сърдечност в думите му, когато ги повторя там, и как да смекча отказа му да напише дори няколко реда на Изабела. Струва ми се, че тя ме е чакала още от сутринта. Видях я да поглежда през решетката на прозореца, когато тръгнах нагоре по широката пътека на градината, и ѝ кимнах с глава, но тя се отдръпна назад, сякаш се боеше да не я забележат. Влязох, без да чукам. Никога не съм виждала по-мрачно и безрадостно място от това, което сега представляваше някога тъй веселата къща. Трябва да призная, че ако бях на мястото на младата жена, щях поне да почистя огнището и да избърша праха от масите. Тя обаче вече носеше отпечатъка на немарливостта, която се ширеше в тоя дом и я

окръжаваше отвред. Хубавото ѝ лице беше бледо и равнодушно, а косата ѝ не беше накъдрена — едни от буклите висяха отпуснато надолу, а други бяха нехайно навити около главата ѝ. Тя вероятно не беше оправила роклята си от прежната вечер. Хиндли не беше там. Хийтклиф седеше до масата и прелистваше някакви книжа в портфейла си, но като ме видя, стана, приятелски ме запитва как се чувствам и ме покани да седна. Само той изглеждаше приличен в тая къща и ми се стори, че никога не е изглеждал по-добре. Обстоятелствата бяха изменили дотолкова положението на двамата, че някой непознат би останал с впечатлението, че той е роден и възпитан като джентлемен, а жена му е същинска повлекана. Тя бързо пристъпи напред, за да ме посрещне, и протегна ръка, за да вземе очакваното писмо. Поклатих глава. Тя не можа да разбере намека и тръгна подир мен до един бюфет, гдето отидох да оставя шапката си, после тихо и настойчиво ме замоли веднага да ѝ предам това, което бях донесла. Хийтклиф отгатна какво значеха тия нейни маневри и рече:

— Ако носите нещо за Изабела, Нели, в което не се съмнявам, то дайте ѝ го. Няма защо да го пазите в тайна. Няма тайни между мен и нея.

— Не, нищо не нося — отвърнах, намирайки за най-добре да кажа истината още в самото начало. — Моят господар ми заръча да кажа на сестра му, че засега тя не трябва да очаква писмо от него, нито пък, че той ще я посети. Той ви изпраща поздравите си, госпожо, а също и пожелания за щастие и прошка за скръбта, която му причинихте, но мисли, че след станалото ще трябва да се прекъснат връзките между двете семейства, тъй като нищо добро не би произлязло от тяхното поддържане.

Устните на госпожа Хийтклиф леко затрепераха и тя се върна на мястото си при прозореца. Съпругът ѝ застана край огнището, близо до мен, и почна да ме разпитва за Катрин. Разправих му толкова за болестта ѝ, колкото считах за уместно, но след като ме подложи на подробен разпит, той изтръгна от мен почти всички подробности, свързани със заболяването ѝ. Обвиних я, както ѝ се падаше, че сама си е навлякла тая беда, и завърших с надеждата, че той ще последва примера на господин Линтон и ще избягва да се меси занапред в семейния им живот, за добро или за зло.

— Госпожа Линтон тъкмо се съвзема сега — подзех аз. — Тя никога няма да бъде отново, каквато беше преди, но животът ѝ е спасен, и ако наистина държите на нея, ще избягвате да се изпречвате отново на пътя ѝ и дори ще се махнете от тоя край. Ще ви кажа при това, за да не съжалявате за постъпката си, че сега Катрин Линтон прилича на предишната ви приятелка Катрин Ърншоу толкова, колкото и аз приличам на тая млада дама. Видът ѝ много се е променил, а характерът ѝ още повече, и човекът, който е заставен по необходимост да бъде неин другар, ще може ѝ занапред да храни същите чувства към нея само като си спомня каква бе тя някога, а също и от човещина и чувство на дълг.

— Това е напълно възможно — забеляза Хийтклиф, мъчейки се да изглежда спокоен. — Напълно възможно е господарят ви да няма на какво друго да се обляга освен на човещина и чувство на дълг. Но нима си въобразявате, че ще оставя Катрин на неговото чувство на дълг и на неговата човещина? И нима можете да сравнявате чувствата ми към Катрин с неговите? Преди да напуснете тая къща, ще трябва да изтръгна обещание от вас, че ще ми уредите една среща с нея. Аз непременно ще я видя, със или без съгласието ви! Какво ще кажете?

— Казвам, господин Хийтклиф — отвърнах аз, — че не трябва да я виждате. Никога няма да я видите с моя помощ. Още една среща между вас, и господарят съвсем ще я убие.

— С ваша помощ това би могло да се избегне — продължи той. — Ако пък има опасност да се случи подобно нещо и ако той стане причина да отежни живота ѝ макар и само с още една неприятност, тогава, струва ми се, ще бъда напълно оправдан да отида до крайности. Бих искал да сте достатъчно искрена и да ми кажете дали Катрин ще тъгува много по него. Страхът, че тя би тъгувала, ме възпира. Тъкмо в това ще видите разликата между моите и неговите чувства: ако той бе на моето място, а аз на неговото, никога не бих вдигнал ръка срещу му: макар омразата ми към него да отравя целия ми живот. Може да не ви се вярва — това си е ваша работа. Никога не бих му забранил да я вижда дотогава, докато тя желае това. От момента, когато тя престане да държи на него, аз бих изтръгнал сърцето от гърдите му и бих изпил кръвта му! Но дотогава — и ако не ми вярвате, значи, че не ме познавате, — дотогава бих умирамал малко по малко и капка по капка, но не бих докоснал нито косъм от главата му!

— И все пак — прекъснах го аз — съвсем не ви е грижа да опропастите надеждите за нейното оздравяване, като я накарате да си спомни за вас, когато почти ви е забравила, и като ѝ причините нова буря от раздори и злочестини.

— Струва ви се, че тя почти ме е забравила — рече той. — Ех, Нели, вие знаете, че не ме е забравила! Знаете не по-зле от мен, че на всяка мисъл за него тя има хиляда за мен! Подобна мисъл се бе загнездила в главата ми в най-тежкия период на живота ми. Тя ме преследваше при завръщането ми в тоя край миналото лято, но само нейните собствени думи биха могли да ме накарат отново да повярвам това. И тогава Линтон не би имал никакво значение, нито Хиндли, нито всички сънища и мечти, които съм имал. Две думи биха очертали бъдещето ми — смърт и ад. Загубя ли я, животът ми би се превърнал в ад. Впрочем същински глупак бях да помисля и за миг, че тя държи повече на Линтон, отколкото на мен. Дори и да я обича с цялата сила, на която е способно жалкото му същество, той не би могъл да я обича за осемдесет години толкова, колкото аз бих я обичал за един ден. А и сърцето на Катрин е също тъй дълбоко като моето: морето по-лесно би се вместило в това корито, отколкото цялата ѝ любов да бъде обсебена от него! Празна работа! Тя едва ли държи на него повече, отколкото на кучето или коня си. Не му е дадено да бъде обичан като мен. Как може да обича в него онова, което му липсва?

— Катрин и Едгар са много привързани един към друг, както изобщо могат да бъдат привързани двама души — заяви изведнъж Изабела възбудено. — Никой няма право да говори по тоя начин и аз нямам мълчаливо да търпя да подценяват брат ми!

— Брат ти страшно много обича и тебе, нали? — презрително забеляза Хийтклиф. — С изненадваща готовност те оставя да се справяш сама в света.

— Той не знае колко страдам — отвърна тя. — Не му казах това.

— Значи, все пак си му казала нещо. Писа ли му?

— Да, за да му кажа, че съм се омъжила. Ти видя бележката.

— И нищо друго оттогава?

— Не.

— Младата ми господарка изглежда много по-зле, откак се е омъжила — забелязах аз. — Явно е, че някой не я обича достатъчно.

Лесно се досещам кой е тоя човек, но може би не би трябвало да кажа името му.

— Аз предполагам, че тя самата не обича себе си — рече Хийтклиф. — Постепенно се превръща в същинска повлекана! Много рано ѝ омръзна да се опитва да ми хареса. Едва ли ще повярвате, но още на другия ден след сватбата тя вече плачеше и искаше да се върне в къщи. Впрочем, както не е прекалено придирчива, тая къща ще ѝ прилича, а пък аз ще се погрижа да не ме позори, като се мярка навън.

— И все пак, господине — отвърнах, — надявам се, ще държите сметка на обстоятелството, че госпожа Хийтклиф е свикнала да се грижат за нея и че е била отгледана като единствена дъщеря, обслужвана с готовност от всички. Трябва да ѝ позволите да има прислужница, която да ѝ шета, и да се отнасяте любезно с нея. Каквото и да е мнението ви за господин Едгар, не можете да се съмнявате в нейната способност силно да се привързва към едни или други хора, защото иначе тя не би изоставила разкоша, удобствата и приятелите си в предишния си дом, за да заживее доволна в ей такава изоставена къща с вас.

— Тя ги изостави в заблудата си — отговори той, — виждайки романтичен герой и очаквайки безкрайно да ѝ угаждам заради кавалерската ми преданост. Едва ли мога да гледам на нея като на разумно същество — тъй непреклонно упорствува тя да изгражда в себе си някаква баснословна представа за моя характер и да действа съобразно с неверните понятия, които е таила в душата си за мен. Но струва ми се, че най-после ме е опознала. Аз не забелязвам вече глупавите усмивки и гримаси, които ме дразнеха в началото, както и пълната ѝ неспособност да разбере, че не се шегувах, когато ѝ казвах какво мисля за нея самата и за влечението ѝ към мен. Тя трябваше да прояви забележителна проникателност, за да разбере, че не я обичам. Струваше ми се по едно време, че нищо не би могло да я убеди в това. И все пак не е научила урока си достатъчно добре, защото дори тая заран заяви, сякаш ми съобщаваше някаква страшна вест, че действително съм успял да я накарам да ме мрази — а това, уверявам ви, наистина бе непосилен труд, достоен за самия Херкулес. Ако съм успял да постигна това, имам основание да бъда благодарен. Да вярвам ли на твърдението ти, Изабела? Сигурна ли си, че ме мразиш? Ако те оставя сама половин ден, няма ли пак да ми се довлечеш с въздишки и

милувки? Предполагам, че по би й се искало пред тебе да се държа много нежно към нея — самолюбието й страда, като излагам истината. Но все ми е едно, ако и други знаят, че чувствата са били само от нейна страна — нито веднъж не съм я излъгал в това. Тя не може да ме обвини, че съм проявил и най-малката лъжлива нежност. Първото нещо, което направих, като излязох от «Тръшкрос Грейндж», бе да обеся малкото й кученце, а когато тя се застъпи за него, първите ми думи бяха едно пожелание да мога да обеся всяко същество, което й принадлежи, освен едно. Тя вероятно е счела, че изключението се отнася до нея. Предполагам, че има някаква вродена слабост към бруталността, стига само нейната скъпоценна личност да не пострада. Кажете, нима не беше абсурдно и същинска идиотщина от нейна страна — от страна на това жалко, робско и слабоумно момиче — да си въобразява, че бих могъл да я обикна? Кажете на господаря си, Нели, че през целия си живот не съм срещал друго тъй презряно същество като нея. Тя дори позори името на Линтоновци. Случвало се е единствено поради липса на изобретателност да изоставя опитите си да установя какво още може да изтърпи, а тя пак се мъкне позорно и раболепно при мен. Кажете му също така да не се вълнува като брат и съдия, защото аз се движа строго в рамките на закона. До тоя момент съм отбягвал да й дам и най-малкия повод да иска развод. При това тя не би изпитвала благодарност към тогова, който би ни разделил. Ако искаше да си върви, тя би имала тая възможност. Досадата, която изпитвам от присъствието й, превишава удоволствието, което мога да получа, като я измъчвам.

— Господин Хийтклиф — рекох, — това са приказки на луд човек. Жена ви по всяка вероятност е убедена, че сте луд, и именно поради това ви е търпяла досега, но като казвате, че може да си върви, тя несъмнено ще се възползува от разрешението. Госпожо, нали не сте толкова омагьосана, че да останете при него по ваше собствено желание?

— Внимавай, Елен! — отвърна Изабела, а очите й искряха гневно. Техният израз не оставяше никакво съмнение в пълния успех на нейния другар да се направи омразен. — Не вярвай на нито една от думите му. Той е лъжец и демон — чудовище, но не и човешко същество! Казвал ми е и преди, че мога да си вървя, и аз се опитах, но вече не смея да повторя опита. Само обещавай, Елен, да не кажеш нито

дума от позорната му реч на брат ми или на Катрин. Каквото и да казва, той иска да доведе Едгар до пълно отчаяние. Казва, че се бил оженил за мен нарочно, за да получи власт над него, но той няма да получи такава власт. По-скоро ще умра! Аз чисто и просто се надявам — моля се дори — той да забрави проклетата си предпазливост и да ме убие! Единственото удоволствие, което мога да си представя, е да умра или да го видя мъртъв.

— Хайде, стига толкова! — рече Хийтклиф. — Ако ви повикат като свидетелка в съда, ще си спомните думите й, Нели. И погледнете добре това лице — тя е стигнала горе-долу до положението, което приляга на целите ми. Не, Изабела, не си в състояние сама да се пазиш и аз, като твой законен закрилник, трябва да те задържа при себе си, под мое попечителство, колкото и неприятно да е това задължение. Качи се горе. Искам да кажа нещо насаме на Елен Дийн. Не, не оттам. Казах горе! Хайде, дете мое, оттук се отива горе.

Той я сграбчи, изблъска я от стаята и се върна, като мърмореше:

— Няма милост в мен! Няма милост в мен! Колкото повече се гърчат червеите, толкова по-силно желая да ги смачкам. Това са душевни мъки, подобни на болката при поникване на зъби; и колкото по-се усилива болката, толкова по-силно забивам зъбите си.

— Разбирате ли смисъла на думата милост? — казах аз и побързах да си сложа шапката. — Случвало ли се е веднъж в живота ви да изпитате това чувство?

— Свалете я! — прекъсна ме той, разбрал намерението ми да си вървя. — Още няма да си вървите. Хайде, Нели, елате тук. Трябва или да ви склоня, или да ви принудя да ми помогнете да изпълня намерението си и да видя Катрин, и то веднага. Кълна се, че нямам намерение да правя какво зло. Не желая да предизвикам никакви истории, нито да извадя от търпение господин Линтон или пък да го обидя с нещо. Искам само да чуя от нея самата как се чувства и защо се е разболяла, а също и да я запitam дали мога да сторя нещо, което да ѝ бъде от полза. Миналата нощ прекарах шест часа в градината на «Тръшкрос Грейндж» и тая вечер пак ще отида. Ще се навъртам там всяка нощ и всеки ден, докато намеря сгоден случай да вляза. Ако ме срещне Едгар Линтон, няма да се колебая да го съборя на земята с един удар и тъй да го наредя, че да съм сигурен, че ще мирува, докато съм в къщата. Ако прислужниците се опитат да ме спрат, ще ги

прогоня с тия пистолети. Но няма ли да е по-добре изобщо да не влизам в допир с тях или с господаря им? А вие лесно можете да ми помогнете. Ще ви предупредя, като дойда, и тогава, щом тя остане сама, ще ме въведете, без да бъда забелязан, и ще бдите с напълно спокойна съвест, докато си отида. По тоя начин ще предотвратите някоя беда.

Възпротивих се на искането му да играя такава предателска роля в къщата на моя господар и подчертах колко жестоко и егоистично би било да наруши спокойствието на госпожа Линтон за свое собствено удовлетворение.

— Тя се стряска мъчително от най-малкото нещо — продължих аз. — Толкова е нервна, че не би могла да понесе изненадата. Положителна съм в това. Не упорствувайте, господине, или в противен случай ще бъда принудена да уведомя господаря си за намеренията ви и той ще вземе мерки да предпази дома си и всички в него от такива нежелателни посещения!

— Тогава ще взема мерки да обезвредя вас, жено! — възкликна Хийтклиф. — Няма да напуснете «Брулени хълмове» до утре заранта. Глупаво е да твърдите, че Катрин не би могла да понесе една среща с мен, а що се отнася до изненадата, аз искам да избягна това. Трябва да я подготвите, да я питате дали мога да дойда. Казвате, че тя никога не споменавала името ми и че никога не ѝ говорили за мен. Че пред кого да спомене името ми, ако е забранено да се говори за мен в къщата? Тя мисли, че всички сте шпиони в полза на нейния съпруг. Ех, не се и съмнявам, за нея е цял ад да живее с вас! По мълчанието ѝ, ако не по друго, разбирам какво чувства тя. Казвате, че често била неспокойна и изглеждала разтревожена. Нима това говори за спокойствие? Говорите, че умът ѝ бил разстроен. Дявол да го вземе, нима би могло да бъде иначе при нейното страшно усамотение? И онова блудкаво и жалко същество, което се грижи за нея от чувство на дълг и човечност, от съжаление и милост! Да си въобразява, че може да ѝ възвърне силите, като я окръжава с повърхностните си грижи, е все едно да посади дъб в саксия и да се надява той да вирее! Нека се разберем още сега. Тук ли ще стоите и ще трябва ли да си пробия път до Катрин, като мина през тялото на Линтон и на неговия лакей, или ще се отнесете приятелски с мен, както сте постъпвали досега, и ще

направите това, което желая? Решавайте — няма да се бавя и минута, ако продължавате да проявявате опърничавата си природа.

И тъй, господин Локууд, спорих с него, оплаквах се и решително отказах поне петдесет пъти, но в края на краищата той ме принуди да приема следното споразумение. Задължих се да занеса едно негово писмо до господарката, а дадеше ли тя съгласието си, обещах да го уведомя за първия случай, когато господин Линтон щеше да отсъствува от къщи, за да дойде и да влезе, както може. Аз нямаше да бъда там, а и другите прислужници трябваше също да бъдат отстранени. Добре ли постъпих, или не? Страхувам се, че не беше редно, макар и да постъпвах целесъобразно. Мислех, че така предотвратявам друга разпра. Мислех също така, че идването му би могло да предизвика благоприятен обрат в душевната болест на Катрин. После си спомних строгата забележка на господин Едгар, загдето съм разнасяла клюки, и реших да се успокоя по въпроса, като многократно се зарекох тая предателска постъпка, ако тя изобщо заслужаваше да бъде наричана с такъв суров епитет, да бъде и последната. Въпреки това връщането ми към къщи бе много по-тъжно, отколкото идването ми насам, и трябваше да изживея много съмнения, преди да увеща себе си и да предам писмото в ръцете на госпожа Линтон.

Но Кенет пристига. Ще слеза долу и ще му кажа, че се чувствувате много по-добре. Разказът ми е отегчителен, както казваме по тия места, но ще помогне да прекараме още едно утро.“

„Отегчителен и тъжен — помислих аз, когато добрата жена слезе да посрещне доктора — и не точно такъв, какъвто бих избрал, за да се забавлявам.“ Няма значение. Ще извлека добра полза от горчивите билки на госпожа Дийн и, на първо място, нека се пазя от обаянието на искрящите очи на Катрин Хийтклиф. Бих се намерил в странно положение, ако отдам сърцето си на тая млада жена, а дъщерята се окаже някакво второ издание на майка си.

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

Още една седмица измина и аз съм със също толкова дни по-близо до възстановяването на здравето ми и до пролетта! Вече чух цялата история на моя съсед при различни случаи, когато домоуправителката можеше да отдели време от по-важни занятия. Ще продължа разказа си с нейните думи, само че малко по-сбито. Общо взето, тя е доста добър разказвач и не мисля, че бих могъл да внеса някакво подобрение в нейния стил.

„Привечер в оня ден — каза тя, — привечер в оня ден, когато отидох в «Брулени хълмове», аз знаех, сякаш го виждам пред себе си, че господин Хийтклиф се навърта някъде из градината, и отбягвах да излизам навън, защото още носех неговото писмо в джоба си и не исках пак да ме заплашва или дразни. Бях намислила да не го давам, докато господарят ми не отиде някъде, понеже не знаех как то ще се отрази на Катрин. Поради това писмото попадна в ръцете ѝ едва след три дена. Следващият бе неделен ден и аз го внесох в стаята ѝ, когато членовете на семейството бяха отишли на църква. Един от прислужниците бе оставал с мен, за да пази къщата, а и ние обикновено заключвахме вратите, докато траеше службата. Тоя път обаче времето бе тъй топло и приятно, че аз ги разтворих широко и за да изпълня задължението си, понеже знаех кой щеше да дойде, казах на слугата, че на господарката много ѝ са се дояли портокали, та да изтича до селото и да вземе няколко, като ги плати на другия ден. Той тръгна към селото, а аз се качих горе.

Госпожа Линтон седеше както обикновено в нишата на прозореца, облечена в широка бяла рокля и с лек шал върху раменете. Бяха поотрязали от гъстите ѝ дълги коси още когато се разболя, така че сега тя ги носеше вчесани надолу и естествените ѝ къдри падаха по тила и слепите ѝ очи. Външният ѝ вид се бе променил, както бях казала на Хийтклиф, но тая промяна, когато бе спокойна, сякаш придаваше на лицето ѝ някаква неземна красота. Вместо да блестят както преди, очите ѝ гледаха замечтано и с меланхолична нежност. Те

вече не оставяха впечатлението, че гледат предметите, които я окръжават, и сякаш винаги се вираха отвъд, нейде в далечината — човек просто би казал, че те се вират отвъд тоя свят. При това бледостта на лицето ѝ — неговият изнурен вид бе изчезнал, откакто тя понапълня — и особеният израз, който се дължеше на душевното ѝ състояние, макар и болезнено да припомняха причините на заболяването ѝ, ѝ придаваха много затрогващ вид. Аз самата и навярно всеки, който я видеше, винаги оставаше с впечатлението, че тази бледост оборва по-осезателните доказателства за възстановяването на здравето ѝ и сякаш предвещава близката ѝ смърт.

Една книга лежеше разтворена пред нея, върху перваза на прозореца, и едва забележимият вятър от време на време прелистваше нейните страници. Струва ми се, че Линтон бе оставил книгата там, защото тя никога не се опитваше да се развлича с четене или с някакво друго занимание и той прекарваше дълги часове в напразни опити да я заинтересува в някоя тема на разговор, която я бе забавлявала преди. Тя съзнаваше какво цели той и търпеливо понасяше усилията му в моменти на добро настроение, но от време на време изтъкваше тяхната безполезност, като сподавяше някоя отегчена въздишка и накрая го възпираше с най-тъжни усмивки и целувки. При други случаи тя се извърщаше сърдито встрани и закриваше лице с ръце или дори гневно го отблъскваше, а тогава той гледаше да не я закача, защото беше уверен, че иначе може да влоши състоянието ѝ.

Камбаните на църквата в Гимъртън продължаваха да бият и тихият, нежен ромон на потока в долината галеше ухото. Ромонът и камбанният звън прекрасно заместваха шепота на листака през лятото, който заглушаваше тая музика край «Тръшкрос Грейндж» в сезона, когато дърветата са напълно разлистени. Ромонът на потока се долавяше в «Брулени хълмове» през тихите дни по топенето на снеговете или след няколко дъждовни дни. И като се заслушваше, Катрин мислеше именно за «Брулени хълмове» — тоест ако изобщо мислеше или се заслушваше, защото и сега гледаше с оня неопределен и далечен поглед, който споменах преди и който не показваше, че материалните неща се отпечатват в съзнанието ѝ било чрез слуха, било чрез зрението ѝ.

— Имате писмо, госпожо Линтон — казах аз и внимателно го поставих в ръката ѝ, която почиваше върху коляното. — Трябва

веднага да го прочетете, защото в него се иска отговор. Да разчупя ли печата?

— Да — отвърна тя, без да премести поглед. Отворих писмото. То беше твърде кратко.

— А сега — продължих аз — прочетете го.

Тя отдръпна ръката си и писмото падна. Поставих го в скута ѝ и зачаках права, докато ѝ скимне да погледне надолу, но това движение на очите се забави тъй дълго, че накрая аз пак я заговорих:

— Аз ли да го прочета, госпожо? То е от господин Хийтклиф.

Тя се сепна, очите ѝ заблестяха тревожно от възвръщащия се спомен и от усилието да подреди мислите си. Тя вдигна писмото и сякаш започна да го разглежда, а когато погледът ѝ се спря върху подписа, въздъхна, но все ми се струваше, че още не е разбрала значението му, защото, като поисках да узная отговора ѝ, само посочи името и се вгледа в мен с тъжен и въпросителен поглед.

— Той иска да ви види — казах, като разбрах, че някой трябва да ѝ обясни смисъла на писмото. — Вече трябва да е в градината и нетърпеливо очаква да узнае какъв отговор ще му занесе.

Докато говорех, забелязах едно едро куче, което лежеше долу в огряната от слънце трева, да изправя уши, сякаш се готви да лае, а после, отпусайки ги назад, да възвестява с поклащане на опашката за приближаването на човек, когото то не считаше за чужд в тая къща. Госпожа Линтон се наведе напред и се послуша със затаен дъх. Минута по-късно дочухме през хола да преминават стъпки. Хийтклиф не бе успял да устои на изкушението и да не влезе през разтворените врати. Той навярно бе предположил, че не съм склонна да удържа думата си, и затова бе решил да се осланя на собствената си дързост. Катрин се вгледа с растящо нетърпение към вратата на стаята си. Той не налучка стаята. Тя ми направи знак да го пусна да влезе, но той намери стаята, преди да съм стигнала до вратата, пристъпи една-две крачки и я прегърна.

В продължение на около пет минути той нито продума, нито я пусна от прегръдките си и през това време я целуна повече пъти, отколкото изобщо бе целувал някого през живота си. Впрочем господарката ми първа го бе целунала и за мен бе съвсем ясно, че от мъка той просто не можеше да я погледне в лицето. Още в същия миг, когато я видя, същата мисъл бе осенила и него като мен преди, че в

случая нямаше никакви изгледи за окончателно оздравяване — тя бе обречена и щеше неминуемо да умре.

— Ах, Кати, любов моя, как да понеса това! — бяха първите думи, които той изрече с глас, който не се опитваше да прикрие отчаянието му.

Той се вторачи тъй напрегнато в нея, че на мен се стори, че самата напрегнатост на взора му ще накара очите му да се насълзят, но те горяха от мъка и не се разтопиха.

— Сега пък какво? — рече Катрин, като се отдръпна назад и се вгледа на свой ред в него с внезапно помрачено чело. Настроенията ѝ семеняха постоянно, като същински ветропоказател. — Хийтклиф, вие двамата с Едгар разбихте сърцето ми! И двамата идвате да се вайкате пред мен за станалото, сякаш вие сте хората, които трябва да бъдат съжалявани! Няма да ви съжалявам, не, не и аз. Вие ме убихте и, както ми се струва, благоденствувате от това си дело. Колко си силен! Колко години смяташ да живееш, когато няма да ме има вече на тоя свят?

Хийтклиф бе приклепнал на единия си крак, за да я прегърне. Той се опита да се изправи, но тя сграбчи косата му и го принуди да остане в същото положение.

— Бих искала да мога да те държа — продължи тя с горчивина, — докато и двамата сме мъртви! Не бих обръщала внимание на страданията ти. Пет пари не давам за мъките ти. Че защо да не страдаш? Нали и аз страдам! Ще ме забравиш ли? Щастлив ли ще бъдеш, когато ме заровят в земята? Няма ли да кажеш подир двадесет години: «Ето гроба на Катрин Ърншоу. Обичах я преди много време и бях нещастен, когато тя умря, но всичко мина. Много жени съм обичал оттогава насам. Моите деца са ми по-мили, отколкото бе тя за мен, и при смъртта си няма да се радвам, че отивам при нея, а ще съжалявам, че трябва да оставя децата си.» Тъй ли ще кажеш, Хийтклиф?

— Не ме измъчвай така, че и аз ще стана луд като тебе! — викна той, като се отдръпна и заскърца със зъби.

За един хладнокръвен наблюдател двамата представляваха странна и страхотна картина. Имаше защо Катрин да гледа на небето като на място за заточение, освен ако можеше, умирайки, да се отърси и от душата си. В момента по белите ѝ страни бе изписана някаква дива мъст, а устните ѝ бяха безкръвни и очите ѝ искряха. В заключените ѝ пръсти остана кичур от косите на Хийтклиф, които бе стискала.

Колкото до нейния другар — докато се изправяше, подпирайки се на една ръка, с другата той бе хванал ръката ѝ. Но прояви такава липса на нежност, въпреки нейното състояние, че като отпусна ръката ѝ, можах да видя четири ясни отпечатъка върху безцветната ѝ кожа.

— Дяволът се е вселил в тебе — гневно продължи той, — та да ми говориш по този начин, когато умираш! Даваш ли си сметка, че тия ти думи ще бъдат записани като с нагорещено желязо в паметта ми и ще се вдълбават навеки все по-навътре, след като напуснеш този свят? Знаеш много добре, че лъжеш, като казваш, че аз съм те убил. При това ти знаеш, Катрин, че мога да те забравя толкова, колкото и собственото си съществуване! Нима не стига на проклетия ти егоизъм да знаеш, че докато ти почиваш в мир в земята, аз ще се гърча в адски мъки?

— Аз няма да зная покой! — простена Катрин, която изведнъж почувствува физическата си слабост чрез силното и неравномерно туптене на сърцето си, което пулсираше видимо под влиянието на чрезмерната ѝ възбуда. Тя не каза друга дума, докато трая този силен пристъп, но после продължи с по-нежен глас:

— Не ти пожелавам по-големи мъки от моите, Хийтклиф. Желая само никога да не се разделяме и ако някоя моя дума те хвърли в отчаяние отсега нататък, помисли, че и аз изпитвам същата мъка под земята, и ми прости, заради мен самата! Ела тук и коленичи още веднъж. Никога през живота си не си ми сторил зло. Но ако продължаваш да се гневиш, споменът за това ще бъде по-лош, отколкото острите ми думи. Няма ли да дойдеш пак до мен? Хайде, моля ти се, ела!

Хийтклиф отиде до гърба на стола ѝ и се наведе над нея, но не и дотолкова, че да ѝ позволи да види лицето му, което бе посиняло от вълнение. Тя се извърна, за да го погледне. Той не искаше да ѝ позволи това. Извърна се внезапно, запъти се към огнището и застана там, мълчалив и с гръб към нас. Госпожа Линтон го проследи с подозрителен поглед. Всяко негово движение будеше нови чувства у нея. Тя мълчеше, загледа се в него отново, после се обърна към мен и ме заговори с думи на негодуващо разочарование:

— Ето, виждаш ли, Нели, той нито за момент не се умилостави, не отстъпи, за да не умра. Ето как ме обича! Нищо, няма значение. Това не е моят Хийтклиф. Аз пак ще обичам моя и ще го взема със себе си. Той е в душата ми. И това, което най-вече ме отегчава — замислено

добави тя, — е тоя разнебитен затвор. Омръзна ми да бъда държана в него. Горя от нетърпение да литна в оня славен свят и винаги да бъда там — не да го виждам мъгляв през сълзи и да копнея по него през стените на измъченото си сърце, а наистина да бъда в него и с него. Нели, на теб ти се струва, че си по-добре и по-щастлива от мен, понеже си напълно здрава и с крепки сили. Ти ме съжаляваш. Много скоро това ще се промени. Аз ще съжалявам тебе. Ще бъда недостижимо отвъд вас и над вас. Чудя се, че той няма да бъде до мене! — продължи тя, сякаш говореше на себе си. — Стори ми се, че той желае това. Хийтклиф, драги, не би трябвало да се сърдиш сега. Ела при мен, Хийтклиф!

Това нейно желание бе тъй силно, че тя стана и се подпря на страничното облегалo на креслото. При тая толкова силна молба той се извърна към нея с напълно отчаян вид. Очите му, широко отворени и най-сетне влажни, се спряха гневно върху нея, а гърдите му се надигаха конвулсивно. Един миг стояха тъй, разделени, а после почти не видях как се събраха, но Катрин се хвърли към него и той я хвана. Дватамата се включиха в такава прегръдка, че вече не вярвах господарката ми да може да излезе жива от нея. Впрочем стори ми се, че тя припадна още в първия миг.

Той се хвърли в най-близкото кресло и когато аз се приближих с бързи крачки към тях, за да видя дали бе припаднала, той заскърца със зъби и по устата му изби пяна като на бясно куче, притискайки я още по-плътно до себе си в безумната си ревност. Нямах чувството, че се намирам в присъствието на същество, подобно на обикновените хора — сякаш не бе в състояние да ме разбере, макар и да му говорех, затова се отдръпнах настрана и замълчах от силно смущение.

След малко едно движение на Катрин ме успокои донякъде. Тя вдигна ръка, за да обвие врата му и да долепи бузата си до неговата в положението, в което я държеше, докато той на свой ред я обсипваше с безумни милувки и рече с необуздан глас:

— Сега ми даваш да разбера колко жестока си била — жестока и фалшива. Защо ме презря? Защо измами собственото си сърце, Кати? Не искам нито с една дума да те утеша. Ти си го заслужаваш. Сама уби себе си. Да, може да ме целуваш, може да плачеш и да изтръгваш от мен целувки и сълзи — ще посърнеш от тях, те ще те прокълнат! Ти ме обичаше. Тогава какво право имаше да ме оставиш? Какво право,

отговори на въпроса ми, какво право имаше да ме оставиш заради несериозното ти влечение към Линтон? Понеже нищо не би могло да ни раздели — нито нищетата, нито унижението, нито смъртта, нито каквато и да е беда, която бог или дяволът биха могли да измислят и струпат върху нас, ти сама стори това по своя собствена воля. Аз не разбих сърцето ти — ти си го разби и с това разби и моето. Толкова ползе за мен, че съм здрав и силен. Нима аз искам да живея? Какъв ще бъде тоя живот, когато ти... Ах, господи! Нима на тебе ще ти бъде приятно да живееш, ако душата ти се намира в гроба?

— Остави ме на мира! Остави ме на мира, — простена Катрин. — Ако съм постъпила зле, нали затова умирам? Стига толкова! И ти ме остави, но аз няма да те укорявам. Аз ти прощавам. Прости ми и ти.

— Тежко е да простя и в същото време да гледам тия очи и да чувствам тия залинели ръце — отвърна той. — Целуни ме пак, но гледай да не видя очите ти. Прощавам ти онова, което извърши спрямо мен. Обичам моя убиец, но и твоя! Нима мога да го обичам?

Те замълчаха със скрити едно в друго лица, всяко окъпано в сълзите на другия. Впрочем струваше ми се, че и двамата плачат, защото Хийтклиф, изглежда, можеше да плаче при случай като тоя.

Междувременно аз ставах все по-неспокойна, защото следобедът бързо отминаваше, а отпратеният от мен човек се завърна от селото и в светлината на западното слънце, огряло горния край на долината, вече различавах тълпа от хора да се трупат вън от входа на църквата в Гимъртън.

— Службата е свършила — съобщих аз. — Господарят ще бъде тук след половин час.

Хийтклиф изръмжа някакво проклятие и още по-плътно притисна Катрин. Тя изобщо не мръдна.

Не след дълго забелязах група слуги да идват нагоре по пътя към кухненското крило. Господин Линтон дойде след малко. Той сам си отвори вратата и тръгна бавно нагоре, наслаждавайки се по всяка вероятност на прекрасния следобед, който лъхаше на летен ден.

— Ето че дойде! — възкликнах аз. — За бога, слизайте час по-скоро! Няма да срещнете никого на главните стълби. Хайде, побързайте и постойте между дърветата, докато той влезе вътре.

— Трябва да си вървя, Кати — рече Хийтклиф и се опита да се изтръгне от прегръдките на събеседницата си. — Но ако остана жив,

ще те видя отново, преди да заспиш. Няма да се отдалечавам на повече от пет метра от прозореца ти.

— Не трябва да си вървиш! — отвърна тя, държейки го толкова силно, колкото ѝ позволяваха силите. — Казвам ти, че няма да си вървиш.

— За един час — замоли я той със сериозен тон.

— Нито за минута — отвърна тя.

— Трябва. Линтон ей сега ще дойде — упорствуваше разтревоженият неканен гост.

Той искаше да стане и с това да разтвори и пръстите ѝ, но тя се притискаше здраво в него, задъхвайки се. Неимоверна решителност лъхаше от лицето ѝ.

— Не! — викна тя. — Не, не, не си отивай! Това е последният път! Едгар няма да ни навреди. Хийтклиф, ще умра! Да, ще умра!

— Проклетият му глупак! Ей го, иде! — рече Хийтклиф и отново потъна в креслото. — Тихо, мила моя! Тихо, Катрин! Ще остана. Ако ме застреля тъй, ще умра с благословия на устните си.

Двамата пак се притиснаха в прегръдките си. Чух господаря, си да се изкачва по стълбището. Студена пот се стичаше от челото ми. Ужас ме обзе.

— Нима ще се вслушвате в бълнуванията ѝ? — гневно казах аз. — Тя не знае какво приказва. Нима ще я погубите, понеже ѝ липсва разум, с който да си помогне? Станете! Можете в миг да бъдете свободен. Това е най-пъкленото ви дело от всички досега. Свършено е с нас — с господаря, с господарката и с прислужницата.

Закърших ръце и се разплаках, а господин Линтон ускори крачките си, като долови врявата. Искрено се зарадвах посред паниката си, като видях, че ръцете на Катрин висят отпуснато надолу и че главата ѝ също е клюмнала върху гърдите.

«Тя е припаднала или пък е умряла — помислих си. — Толкова по-добре. Би било далеч по-добре да е мъртва, отколкото да продължава да съществува като бreme за всички, които я окръжават, причинявайки им само страдания.»

Пребледнял от изненада и гняв, Едгар се нахвърли върху своя неканен гост. Не зная какво бе намислил да направи, обаче другият веднага спря всякаква подобна проява, като взе безжизненото тяло в ръцете си.

— Чуйте — рече той. — Ако не сте звяр, най-напред ѝ помогнете. После ще приказвате с мен!

Той влезе в гостната и седна. Господин Линтон ме извика и двамата успяхме да я свестим с голяма мъка, и то след като прибягнахме до всевъзможни средства, обаче тя бе съвсем замаяна. Въздишаше, хленчеше и не можеше да познае когото и да е. В страха си за нея Едгар забрави омразния ѝ приятел. Аз не го бях забравила. Отидох при първия сгоден случай и го замолих да си върви, уверявайки го, че тя се чувства по-добре и че ще го уведомя на следното утро как е прекарала нощта.

— Няма да откажа да изляза навън — отвърна той, — но ще стоя в градината. А вие, Нели, гледайте да устоите на думата си утре. Ще бъда под онези борове. Внимавайте или ще дойда още веднъж независимо от това, дали Линтон е вътре, или не.

Той погледна набързо през полуотворената врата на стаята и като разбра, че казаното от мен бе наглед вярно, освободи къщата от зловещото си присъствие.“

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

„Към дванадесет часа тая вечер се роди оная Катрин, която видяхте в «Брулени хълмове» — едно дребно детенце-седмаче. Нейната майка почина два часа подир това, без изобщо да може да дойде дотолкова в съзнание, че да страда заради отсъствието на Хийтклиф или да познае Едгар. Отчаянието на последния от загубата бе тъй голяма, че за мен е мъчително да се спирам на тая тема. Последиците от това отчаяние показаха колко дълбока е била мъката му. Той бе останал без наследник и това според мен го хвърляше в още по-голямо отчаяние. И аз го оплаквах, когато спирах поглед върху слабичкото сираче, и мислено ругаех стария Линтон, загдето бе завещал своето имение на дъщеря си вместо на сина си — впрочем едно съвсем естествено пристрастие. Нещастното дете — никой не му се радваше! През тия първи няколко часа на живота му то можеше да умре от плач и никой не му обръщаше внимание. После поправихме грешката си, но то започна живота си така самотно, както вероятно и ще го завърши.

Омекотено от завесите на прозорците, следващото утро — ясно и весело навън — се промъкна в тихата стая и обля леглото и тялото върху него с мека и нежна светлина. Едгар Линтон бе опрял глава върху възглавката и очите му бяха затворени. Хубавите черти на младото му лице бяха почти тъй мъртвешки, като тия на тялото до него, и почти също тъй неподвижни, но неговото мълчание изразяваше притъпена болка, а нейното — пълен покой. Челото ѝ бе гладко, клепачите — затворени и някакъв израз на усмивка бе изписан върху устните ѝ — ангел не би могъл да бъде по-красив, отколкото изглеждаше тя. Самата аз бях обхваната от безкрайното спокойствие, което лъхаше от нея. Никога не съм изпитвала по-набожни чувства от тия, които ме вълнуваха, докато се взирах в тоя несмутим образ на божествен покой. Инстинктивно повторих думите, които тя бе произнесла няколко часа преди това: «Несравнимо отвъд и над всички

ни. Все още на земята или вече на небето нейният дух е у дома си при бога!»

Не знаей дали това е някаква моя отличителна черта, но аз се чувствах почти винаги щастлива, когато бдя в стаята на мъртвец, стига ведно с мен да не бди някой отчаян и страшно изнервен близък на покойния. В това бдение виждам някакъв покой, който не може да бъде нарушен нито от земни сили, нито от силите на ада, и чувствам известна увереност в безкрайността и блаженството на задгробния живот — вечността, в която са минали мъртвите, — там, гдето животът е така безкраен, както любовта е безгранична и радостта — пълна. В тоя случай забелязах колко много себичност се крие дори и в една любов като тая на господин Линтон, когато той съжаляваше тъй много за щастливото освобождение на Катрин. Наистина, като има пред вид нейния своенравен и капризен живот, човек би могъл да се усъмни дали тя заслужаваше да намери накрая спокоен пристан. Човек би могъл да се усъмни в моменти на спокоен размисъл, но не и в присъствието на тялото ѝ. То само изтъкваше собственото си спокойствие и това сякаш говореше, че и душата ѝ е намерила подобен покой.“

— Вярвате ли, че такива хора наистина са щастливи на онзи свят, господине? Много нещо бих дала да узная това.

Отказах да отговоря на въпроса на госпожа Дийн, който ми се стори донякъде еретичен. Тя продължи:

„Като хвърлим поглед назад върху живота на Катрин Линтон, ние нямаме право да мислим, че тя е щастлива. Както и да е, нека я оставим при нейния творец.

Господарят изглеждаше заспал и скоро след изгрев слънце аз се реших да напусна стаята, да се измъкна навън и да подишам чистия и ободрителен въздух. Слугите помислиха, че съм излязла, за да се отърся от сънното състояние, в което бях изпаднала поради продължителното бдение, но в същност главната ми подбуда бе да видя господин Хийтклиф. Ако се бе спотайвал цяла нощ измежду боровете, той едва ли ще да е чул суматохата в «Тръшкрос Грейндж» освен може би бързия тропот на коня, който отнасяше пратеника към Гимъртън. Ако е бил по-наблизо, вероятно е схванал от светлините, които се носеха насам-натам, както и от отварянето и затварянето на вратите, че нещо става в къщата. Чувствах, че трябва да му предам страшната

вест, и гледах час по-скоро да се отърва от това неприятно задължение, но не знаех именно как да постъпя. Той бе там — няколко крачки навътре в парка, — опрял гръб в едно старо ясеново дърво, гологлав и с измокрена коса от росата, която се бе насъбрала по напъпилите клони и капеше около него. Той бе стоял дълго време в това положение, защото видях една двойка дроздове да минават и се връщат едва на три стъпки от него, заети с изграждането на гнездото си, без да обръщат внимание на неговата близост повече, отколкото на някой пън. Те хвъркнаха, когато наближих, а той вдигна очи и заговори.

— Тя е мъртва — рече. — Не чаках да дойдете, за да го науча. Приберете кърпичката си и не подсмърчайте пред мен. Вървете по дяволите, всички вие! Не са й потрябвали вашите сълзи!

Плачех не по-малко за него, отколкото за нея: понякога наистина съжаляваме онези хора, които нямат капка милост нито към себе си, нито към другите. Забелязах още при първото вглеждане в лицето му, че той бе узнал за случилото се нещастие. Някаква глупава мисъл се промъкна в главата ми и повярвах, че сърцето му е сломено и че той се моли, понеже устните му се движеха, а погледът му бе насочен към земята.

— Да, тя е мъртва! — отвърнах, опитвайки се да възпра сълзите си и да избърша бузите си. — Надявам се, че е отишла на небето, гдето всеки един от нас би могъл да отиде и да я намери, ако вземем поука и изоставим лошите си навици, за да тръгнем по добър път!

— Нима тя взе поука? — запита Хийтклиф, опитвайки се да се усмихне презрително. — Като светица ли умря тя? Хайде, кажете ми точно какво стана. Как умря...

Той се опита да произнесе името ѝ, но не можа, после стисна устни и поведе мълчалива борба с мъката, която го разкъсваше, като в същото време отблъскваше съчувствието ми с проницателен и свиреп поглед.

— Как умря тя? — рече той накрая, жаден въпреки твърдостта си да намери опора у някого, защото след тая вътрешна борба цял трепереше като лист.

«Нещастнико! — помислих си. — И ти като всички хора имаш сърце и нерви! Защо държиш тъй много да ги прикриваш? Гордостта ти не може да заслепи бога. Ти само го изкушаваш да измъчва и сърцето, и нервите ти, докато не се преклониш смирено.»

— Умря кротко, като агне — отвърнах. — Въздъхна и се изтегна като дете, което се събужда за миг и пак потъва в сън. Пет минути по-късно почувствувах слабо туптене на сърцето й и това бе всичко!

— И... нито веднъж ли не спомена името ми? — колебливо ме запита той, сякаш се боеше, че отговорът на въпроса му ще съдържа подробности, които той не би могъл да понесе.

— Тя изобщо не дойде на себе си. От минутата, когато я напуснахте, вече не можеше да познае никого — казах. — Лежи с радостна усмивка на лице и последните й мисли литнаха назад към радостните дни на миналото. Животът й приключи с приятен сън. Дано се събуди тъй кротко и на онзи свят!

— Дано се събуди в страшни мъки! — викна той в страшен пристъп на ярост, като удари земята с крак и застана във внезапен изблик на неудържими чувства. — Че тя бе лъжкиня до последния си момент! Къде е тя? Не и там, не на небето, не е и загинала — тогава къде? Ех, вие казахте, че не ви било грижа за мъките ми! И аз повтарям една и съща молитва, повтарям я, докато езикът ми се втвърди: Катрин Ърншоу, дано не намериш покой, докато съм жив! Ти каза, че съм те убил — тогава преследвай ме като дух! Духовете на убитите преследват своите убийци. Зная, че се е случвало призраци да бродят по земята. Бъди винаги с мен, превърни се в какъвто и да е образ, накарай ме да полудея, само не ме оставяй в тази бездна, в която не мога да те намеря! Ах, господи, това просто не може да се изкаже. Аз не мога да живея без моя живот! Не мога да живея без душата си!

Той заблъска главата си в чепатия ствол на дървото, после почна да вие с вдигнати нагоре очи, като че не бе човек, а див звяр, когото намушкват до смърт с ножове и копия. Забелязах няколко пръски кръв по кората на дървото, а ръката и челото му също бяха окървавени — сцената, която наблюдавах, вероятно представляваше повторение на други подобни, станали през нощта. Тя почти не предизвика състрадание у мен и просто ме ужасяваше, но все пак не ми се искаше да го оставя в това положение. Но щом се съвзе достатъчно, за да забележи, че го наблюдавам, той гневно ми заповяда да си вървя и аз се подчиних. Свръх силите ми бе да го успокоя или утеша.

Погребението на госпожа Линтон бе насрочено в петъка, след деня, в който бе умряла, и дотогава ковчегът й остана открит в гостната стая, целият отрупан с цветя и уханны листа. Линтон прекарваше

дните и нощите си там, като пазач, който не знае що е сън. Ето и една друга подробност, която остана скрита за всички, освен за мен — Хийтклиф прекарваше поне нощите навън, еднакво далеч от всяка мисъл за почивка. Аз не влязох във връзка с него, но долавях намерението му да влезе, стига да може; и във вторник, малко след здрача, когато пълната умора застави господарят ми да си легне за няколко часа, аз отворих един от прозорците, трогната от неговото упорство, за да му дам възможност да си вземе последно сбогом с посърналия образ на своя идол. Той не пропусна да се възползува от сгодния случай и влезе предпазливо и за малко — крайно предпазливо, за да не издаде присъствието си и с най-малкия шум. Наистина аз едва ли щях да позная, че е бил там, ако драперията около лицето на покойницата не бе разбутана и ако не бях забелязала на пода едно къдраво снопче от руси коси, завързано със сребърен конец. Разгледах снопчето и разбрах, че то е било взето от един медальон, който висеше на шията на Катрин. Хийтклиф го бе отворил и бе изхвърлил съдържанието му, а после бе поставил там кичур от своите черни коси. Свих двете сноп-чета едно в друго и ги поставих в медальона.

— Разбира се, господин Ърншоу бе поканен да съпроводи останките на сестра си до гроба. Той не изпрати никакво извинение, но и не дойде, тъй че като изключим нейния съпруг, опечалените участници в шествието бяха до един наематели и слуги. Изабела не бе поканена.

За изненада на селяните Катрин не бе погребана нито в параклиса, под паметника на Линтоновци, нито навън, при гробовете на нейните роднини. Гробът ѝ бе изкопан в един наклонен и обрасъл с трева край на църковния двор, дето стената е толкова ниска, че изтравничета и боровинки са полазили до горния ѝ край откъм долината и торфена земя почти я закрива. Сега съпругът ѝ почива на същото място и над всеки от тях се издига прост надгробен камък при главата и друг гладък сив камък при краката, за да се очертават гробовете.“

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

"Този петък бе последният хубав ден от месеца. Привечер времето се развали. От южен вятърът се преобърна в североизточен и отначало донесе дъжд, после суграшица, а накрая сняг. На другото утро човек просто не можеше да повярва, че бяхме имали три почти летни седмици — игликите и минзухарите бяха скрити под снежни навей, чучулигите мълчаха, а младите листа на подранилите дървета бяха попарени и почернели. Тъжно, хладно и мрачно настъпи утрото! Господарят стоеше в стаята си, а аз се настаних в безрадостната гостна, която превърнах в детска стая. Стоях там ей тъй, положила на колене детето, което приличаше на хленчеща кукла, като го клатех насам-натам и наблюдавах как вятърът продължава да носи снежинките и да ги натрупва на прозореца, когато вратата се отвори и вътре влезе някой, който се задъхваше от умора и се смееше. За минута гневът ми бе по-голям от учудването ми. Стори ми се, че е една от прислужничките, и викнах по нея:

— Стига! Как смееш да проявяваш вятърничавостта си тук! Какво ще каже господин Линтон, ако те чуе?

— Прощавай — отвърна познат глас, — но знай, че Едгар си е в леглото, и просто не мога да се сдържам.

При тия думи жената пристъпи към огнището, задъхана и с ръка на слабините.

— Тичах из целия път от „Брулени хълмове“ — продължи тя след кратка пауза — освен в ония места, където съм летяла. Не знам колко пъти съм падала. Ах, навред ме боли! Не се плаши! Ще ти обясня всичко, щом си поема дъха, но имай добрината да отидеш и наредиш да ме заведат с колата до Гимъртън, а също и да кажеш на един от слугите да потърси някоя и друга дреха в гардероба ми.

Нахлулата в стаята жена беше госпожа Хийтклиф. На нея положително не ѝ се смееше. Косите ѝ висяха по раменете и от тях капеше вода и сняг. Тя беше облечена в обикновените си дрехи на младо момиче, които прилягаха повече на възрастта ѝ, отколкото на

нейното положение — една рокля с деколте и къси ръкави, без шапка и без шал. Роклята беше от лека коприна и цялата мокра, прилепнала в тялото ѝ, а на краката си носеше пантофи. Прибавете към това дълбока рана под едното ухо, която не кървеше обилно само поради студа, бледо, изподраскано и наранено лице и тяло, което едва се държеше на крака от умора, и ще разберете, че първоначалната ми уплаха не намаля кой знае колко, когато можах да я разгледам по-спокойно.

— Мила госпожо — възкликнах, — няма да мръдна оттук и нищо не искам да чуя, докато не свалите всичко от гърба си и не облечете сухи дрехи, а и в Гимъртън няма да вървите тая вечер, тъй че е излишно да заръчвам колата.

— Ще отида — рече тя, — било пешком, било с кола. И все пак нямам нищо против да се облека както трябва. И... Ах, виж как струи водата по врата ми. От огъня кожата ми започна да смъди^[1].

Тя настоя да изпълня нарежданията ѝ, преди да ми позволи да се докосна до нея, и едва когато на кочияша бе казано да бъде готов и една от прислужничките бе изпратена да опакова необходимите дрехи, можах да получа съгласието ѝ да превържа раната и да ѝ помогна да смени дрехите си.

— А сега, Елен — рече тя, когато привърших работата си и тя се разположи в едно кресло край огнището с чашка чай в ръка, — седни срещу мен и остави нейде бебето на нещастната Катрин. Не ми е приятно да го гледам. Не трябва да мислиш, че не държа на Катрин, понеже се държах тъй глупаво на влизане в стаята. И аз плаках, да, горчиво плаках — повече, отколкото друг има основание да плаче за нея. Разделихме се, без да се подобрим, както си спомняш, и аз не мога да си простя това. Но въпреки всичко съвсем не бях склонна да му съчувствувам, да съчувствувам на тоя див звяр! Ах, дай ми ръжена. Това е последното нещо от него, което имам върху себе си.

Тя извади златния си пръстен от безименния си пръст и го хвърли на пода.

— Ще го смачкам — продължи, като го удари с детска злоба, — а после ще го изгоря. — Тя взе смачкания пръстен и го хвърли в разгорените въглини. — Ето! Той ще ми купи друг, ако пак ме върне при себе си. Способен е да дойде и да ме потърси, за да дразни Едгар. Не смея да остана, за да не би тая мисъл да влезе в проклетата му глава! При това Едгар не е бил много любезен, нали? Нито искам да го

моля за помощ, нито пък желая да му причиня други неприятности. Необходимостта ме застави да потърся убежище тук, макар че щях да остана в кухнята, ако не бях научила, че го няма. Щях да измия лицето си в кухнята, да се постопя и да поискам да ми донесеш каквото ми е нужно, после отново щях да замина нанякъде, гдето не би могъл да ме намери моят проклетник, тоя същински таласъм! Ех, в каква ярост бе изпаднал! Само да можеше да ме пипне!... Жалко, че Ърншоу не може да се мери с него по сила. Не бих побягнала, докато не го видех смазан, стига Хиндли да можеше да стори това.

— Хайде, не говорете тъй бързо, госпожице — прекъснах я аз. — Ще разместите кърпичката, която превързах около лицето ви, и раната пак ще почне да кърви. Пийте си чая, отдъхнете си и престанете да се смеете. Смехът съвсем не е уместен под тоя покрив и в състоянието, в което се намирате.

— Безспорна истина — отвърна тя. — Чуй това дете! То не спира да плаче. Занеси го някъде да не го чувам поне един час. Аз едва ли ще остана по-дълго.

Дръпнах звънеца и предоставих бебето на грижите на един от прислужниците, после я запитвах какво я бе подтикнало да избяга от „Брулени хълмове“ в такова плачевно състояние и къде смята да отиде, щом отказва да остане при нас.

— Би трябвало да остана и искам да остана — отвърна тя, — за да поддържам духа на Едгар и да се грижа за бебето, а също и понеже истинският ми дом е „Тръшкрос Грейндж“. Но, казвам ти, той няма да ме остави. Мислиш ли, че ще го сдържа да гледа как се поправам и развеселявам, да знае, че сме спокойни и да не реши да отрови живота ни? Сега поне съм сигурна в едно — той ме мрази дотолкова, че кипва, щом ме зърне или чуе гласа ми. Вляза ли при него, забелязвам как мускулите на лицето му неволно се изкривяват от омраза. Той ме мрази отчасти защото знае колко много съм в правото си да изпитвам същото чувство към него и отчасти поради първичното му отвращение от мен. То е достатъчно силно, за да мога да бъда напълно уверена, че няма да ме гони навред из Англия, ако бих могла наистина да се изплъзна от ръцете му. Именно затова трябва да се махна оттук. В началото изпитвах желанието да ме убие, но вече се освободих от това чувство. По ми се иска той сам да се убие! Спокойна съм, защото той успя веднъж за винаги да прокуди любовта ми. Спомням си сега колко го

обичах и смътно си представям, че пак бих могла да го обичам, ако... Не, не! Дори и да лудееше по мен, дяволската му природа щеше да излезе на преден план по един или друг начин. Катрин е имала страшно извратен вкус, за да държи тъй много на него, познавайки го толкова добре. Чудовище! Да можеше някак да изчезне от лицето на земята и от спомените ми!

— Стига, стига! И той е човек — рекох аз. Бъдете по-милостива. Има и по-лоши от него.

— Той не е човек — отвърна тя — и нищо не му дава право да търси милост от мен. Дадох му сърцето си, той го взе и го измъчи до смърт, а после ми го хвърли обратно. Хората чувствуват със сърцата си, Елен, и тъй като той разруши моето, аз нямам възможност да му съчувствувам и не бих му съчувствувала, та макар и да стене от днес до сетния си ден и да рони кървави сълзи за Катрин. Не, наистина не бих му съчувствувала!

Изабела се разплака при тия думи, но веднага избърса сълзите от очите си и продължи:

„Ти ме питаше какво ме е подтикнало най-сетне да избягам. Принудена бях да направя тоя опит, понеже успях да го вбеся така, че да забрави пъклените си замисли. Да късаш нервите на тоя човек с нажежени щипци, изисква по-голямо хладнокръвие, отколкото да го халосаш по главата. Той се разгневи до такава степен, че забрави дяволското си благоразумие, с което се хвалеше, и се опита да ме убие. Приятно ми беше, че можах да го изкарам извън търпение. Това чувство на задоволство събуди инстинкта ми за самосъхранение и затова направо забягнах, но падна ли отново в ръцете му, той грозно ще си отмъсти.

Вчера, както знаеш, господин Ърншоу трябваше да бъде на погребението. С оглед на това гледаше да бъде трезвен, достатъчно трезвен — не да си ляга побеснял в шест часа и да става пиян в дванадесет. Ето защо стана от леглото с потиснато настроение, като че ли бе пред самоубийство, та толкова му се ходеше на църква, колкото и на танци; и вместо да отиде на погребението, той седна край огнището и почна да гълта чашка подир чашка ракия или коняк.

— Хийтклиф — треперя, като споменавам името му — не беше в къщи от миналата неделя до днес. Не зная дали ангелите са го хранили или дяволите, но цяла неделя не е седнал на трапезата с нас. Чисто и

просто пристигаше в къщи призори, отиваше горе в стаята си и се заключваше, сякаш някой би пожелал да му се натрапва с присъствието си! Стоеше там и се молеше като същински методист, само че божеството, на което се молеше, представляваше безжизнена пръст и пепел, а господ, когато се обръщаше към него, биваше смесван по странен начин с неговия собствен баща, т. е. дявола! Свършваше ли тия чудати молитви — а те обикновено траеха, докато гърлото му прегракне и гласът му се задави, — той пак тръгваше на път, винаги право надолу към «Тръшкрос Грейндж». Чудя се как Едгар не е пратил да повикат стража, за да го арестува. Що се отнася до мен, макар и да ме болеше за Катрин, аз не можех да не приемам като празник тоя промеждутък от време, през който бях избавена от неговия унизителен тормоз.

Духът ми се повдигна достатъчно, за да мога да слушам вечните проповеди на Джоузеф, без да плача, и да не се движа из къщи като някой уплашен крадец както преди. Чудно ще ти се види, че съм могла да плача заради приказките на Джоузеф, но той и Хертън са крайно неприятна компания. По-драговолно бих седяла с Хиндли, за да слушам неговите отвратителни ругатни, отколкото с «малкия господар» и неговия верен поддръжник, оня отвратителен старец. Когато Хийтклиф е в къщи, често бивам принудена да отивам в кухнята и да търся тяхното общество, защото иначе трябва да стоя гладна във влажните необитавани стаи. Когато не е в къщи, както се случи тая седмица, аз поставям маса и стол в ъгъла пред огнището в гостната и никак не ме е грижа как се забавлява господин Ърншоу, а и той не се меси в работите ми. Сега е по-мирен, отколкото беше в миналото, стига никой да не го предизвиква. Станал е по-мрачен и подтиснат и не тъй яростен. Джоузеф твърди с положителност, че той бил станал друг човек, че господ бил смекчил сърцето му и че бил спасен, «като да е минал през огън». Не мога да открия белези на промяна към добро, но това не е моя работа.

Снощи седях в моето ъгълче и четох някакви стари книги почти до към дванадесет. Тъй безрадостно ми се струваше да се кача горе при тая снежна фъртуна навън, пък и мислите ми се връщаха непрестанно към църковния двор и пресния гроб. Дръзвах ли за миг да вдигна очи от страницата пред мен, тая тъжна гледка веднага заемаше нейното място. Хиндли стоеше срещу ми, подпрял глава с ръка, по

всяка вероятност потънал в същите мисли. Той бе спрял да пие, преди да премине границата на здравия разум, без да мръдне от мястото си и без да продума през последните два-три часа. Никакъв друг шум не се чуваше из къщата освен тоя на виещия вятър, който разтърсваше прозорците от време на време, или слабото пукане на въглените в огнището и щракането на ножичките, с които режех от време на време дългия фитил на свещта. Хертън и Джоузеф вероятно бяха дълбоко заспали в леглата си. Беше много, много тъжно и аз се прозявах, като четях, защото ми се струваше, че всяка радост е изчезнала от света и никога няма да се възвърне в него.

Тъжната тишина най-сетне бе нарушена от скърцането на ключалката на кухненската врата. Хийтклиф се бе върнал от бдението си по-рано от обикновено, вероятно, както предполагам, поради внезапно извилата се буря. Тая врата бе заключена с резе и ние го чухме да минава отвън, за да влезе през другата. Станах и устните ми неудържимо дадоха израз на чувството, което ме обзе, а това накара събеседникът ми, който се бе загледал към вратата, да се извърне и се взре в мен.

— Ще го държа вън към пет минути — рече той. — Нямате нищо против, нали?

— Не. Можете цяла нощ да го държите навън и пак ще ми бъде безразлично — отвърнах аз. — Оставете го навън. Сложете ключа в ключалката и дръпнете резето.

Ърншоу стори това, преди неговият гост да стигне до входа. После той дойде и постави стола си от другата страна на моята маса, наведе се върху нея и се взря в очите ми, търсейки съчувствие за дивата омраза, която искреше от неговите. Той не можа да открие в тях точно това чувство, понеже в момента не само приличаше на убиец, но и се чувствуваше такъв. Все пак прочетеното в погледа ми бе достатъчно, за да го насърчи да говори.

— Ние с вас — рече той — имаме по една голяма сметка да уреждаме с оня човек навън. Ако нито един от двамата ни не излезе подлец, можем да съберем сили, за да уредим сметките си. И вие ли сте така мекушава като брат си? Вечно ли ще търпите, без да се опитате да се разплатите?

— Вече ми омръзна да търпя — отвърнах аз — и бих се радвала на някаква отплата, стига тя да не отскочи върху мен, но коварството и

насилието са оръжия с две остриета. Те нараняват по-тежко онези, които прибягват до тяхната помощ, отколкото самите им неприятели.

— Коварството и насилието са достойно възмездие за коварство и насилие! — гневно рече Хиндли. — Госпожо Хийтклиф, не ще ви моля за друго, освен да стоите мирно и да мълчите. Хайде, кажете ми дали можете да сторите това. Сигурен съм, че ще изпитате не по-малко удоволствие от мен, като присъствувате на края на тоя звяр. Той ще ви прати в гроба, ако не го надхитрите по някакъв начин, а мен ще разори. Проклет да бъде тоя негодник! Той чука на вратата тъй, сякаш вече е господар на къщата. Обещайте ми да мълчите и преди да удари часовникът — остават още три минути до един часа, — вие ще бъдете свободна жена!

Той извади из пазвата си оръжието, което ви бях описала в писмото си, и поиска да загаси свещта. Аз обаче я дръпнах настрана и го хванах за лакътя.

— Няма да мълча — казах му. — Вие не трябва да се докосвате до него. Нека вратата остане заключена — това е достатъчно.

— Не! Вече съм взел решение и, бога ми, ще го изпълня — викна отчаяният човек. — Ще ви сторя добро мимо волята ви и ще запазя правата на Хертън. И няма защо да измъчвате мозъка си как да ме прикриете — Катрин я няма вече. Никой жив човек не би тъгувал по мен, нито би се срамувал заради мен, дори и да си прережех гърлото още тая минута, а време е да се сложи край!

С еднакъв успех бих се преборила с мечка или бих спорила с някой луд. Единственото нещо, което можех да сторя, бе да изтичам до един от прозорците и да предупредя обречената от него жертва за съдбата, която я очакваше.

— Ще направиш по-добре да спиш другаде тая вечер — викнах към него с тържествуващ тон. — Господин Ърншоу е намислил да те застреля, ако упорствуваш да влезеш.

— Я отвори вратата, ти... — отвърна той, обръщайки се към мен с някакво «красиво» прозвище, което не желая да повтарям.

— Няма повече да се бъркам в тая работа — пак рекох аз. — Влез и нека те застреля, щом искаш. Аз изпълних дълга си.

При тия думи затворих прозореца и се върнах на мястото си; при огнището, понеже не притежавах голям запас от лицемерие, за да се преструвам, че изпитвам безпокойство, поради опасността, която го

грозеше. Ърншоу започна здравата да ме ругае и твърдеше, че все още обичам тоя негодник, после ме обсипа с какви ли не епитети заради малодушието, което бях проявила. Що се отнася до мен, дълбоко в сърцето си чувствах (и съвестта никога не ме укори за това) каква голяма благодат би било за него, ако Хийтклиф сложеше край на неговите мъки, и каква голяма благодат би било за мен, ако той пратеше Хийтклиф там, дето му е истинското място! Докато стоях и размишлявах върху тия неща, рамката на прозореца зад мен се стовари на пода от удара на Хийтклиф и неговото черно лице погледна злостно от отвора. Разстоянието между напречните подпори на прозореца бе твърде тясно, за да може той да провере раменете си през него, и аз се усмихнах при мисълта, че се намирам в безопасност. Косите и дрехите му бяха побелели от сняг, а острите му зъби на човекоядец блестяха в тъмнината, оголени от студ и ярост.

— Изабела, пусни ме да вляза или ще те накарам да съжаляваш за това! — изръмжа той.

— Не мога да извърша убийство — отвърнах аз. — Господин Хиндли стои на пост с нож и зареден пистолет в ръка.

— Пусни ме през кухненската врата — рече той.

— Хиндли ще отиде там преди мен — отвърнах, — а и тая твоя любов не е кой знае колко силна, щом не можеш да стоиш в лапавицата заради нея! Лежахме си спокойно в леглото, докато грееше лятната луна, но задуха ли пак зимният вятър, веднага тичаш да дириш подслон! Хийтклиф, ако бях на твое място, щях да отида и да се просна върху гроба ѝ, за да умра като вярно куче. Сега навярно не си струва да се живее в тоя свят, нали? Ти беше успял напълно ясно да ми вътлпиш мисълта, че Катрин е единствената радост в живота ти. Не мога да си представя как смяташ да живееш без нея.

— Там е, нали? — възкликна Хиндли и се спусна към отвора. — Ще мога да го ударя, стига само да провра ръката си отвън!

Боя се, Елен, че ще ти се сторя наистина много зла, но още не знаеш всичко и затова не бързай да съдиш. За нищо на света не бих съдействувала и улеснила едно покушение дори върху неговия живот. Не можех да не желая смъртта му. Ето защо бях страшно разочарована и вцепенена от ужас заради възможните последици от предизвикателните ми думи, когато той се хвърли върху оръжието на Ърншоу и го изтръгна из ръцете му.

Пистолетът гръмна, а ножът отскочи автоматично назад и се заби в китката на Хиндли. Хийтклиф го дръпна с всичка сила, разрязвайки месото при изваждането му, и го пхна още кървав в джоба си. После взе един камък, строши с него преградката между двата прозореца и скочи вътре. Неговият противник бе паднал в безсъзнание от прекомерната болка и от загубата на кръв, която шуртеше от една артерия или голяма вена. Грубиянинът почна да го рита, да го тъпче с крака и да блъска главата му в плочите, като междувременно ме държеше с една ръка, за да ми попречи да извикам Джоузеф. Той прояви свръхчовешко себеотрицание, като се отказа да го довърши. Накрая се задъха, престана да го удря и повлече почти безжизненото тяло към кушетката, за да го сложи върху нея. Там той разкъса ръкава на дрехата на Ърншоу и превърза раната с брутална грубост, като плюеше и ругаеше през време на операцията също тъй енергично, както когато го риташе. Намирайки се на свобода, аз побързах да извикам слугата. Той постепенно разбра общия смисъл на бързия ми разказ и изтича надолу, дишайки тежко, като слизаше по стълбището и прескачаше по две стъпала наведнъж.

— Какво да правим сега! Какво да правим сега!

— Ето какво! — прогърмя гласът на Хийтклиф. — Господарят ти е луд, а ако изкара още един месец, ще го пратя в приют. Кажи, беззъбо куче, как ти дойде на ум да ме заключиш навън? За кой дявол стоиш и шепнеш там? Идвай насам, защото няма да се грижа за него! Измий тая кръв и внимавай с пламъка на свещта си, защото кръвта му е наполовина ракия и може да пламне!

— Значи, сте искали да го убивате! — възкликна Джоузеф и от ужас вдигна ръце и очи нагоре. — Никога не съм виждал такава гледка! Нека бог...

Хийтклиф го блъсна на колене сред локвата кръв и хвърли една кърпа за лице върху му, но вместо да избърше кръвта, Джоузеф скръсти ръце и започна да се моли. Неговите странни молебствени думи възбудиха смеха ми. Душевното ми състояние бе такова, че нищо не можеше да ме възмути. Всъщност държах се така безразсъдно, както някои престъпници пред бесилката.

— Ах, бях те забравил! — рече тиранинът. — Това е твоя работа. Хайде, веднага на пода! И ти съзаклятничиш с него срещу мен, нали, усойнице такава? Ето подходяща работа за тебе!

Той ме разтърси тъй, че зъбите ми затракаха, сетне ме блъсна редом до Джоузеф. Завършил спокойно молитвите си, оня стана и заяви, че веднага ще тръгне за «Тръшкрос Грейндж». Господин Линтон бил съдия и дори петдесет жени да му били умрели, пак трябвало да разследва този случай. Джоузеф бе толкова упорит в решението си, че Хийтклиф намери за уместно да ме застави да разкажа какво бе станало. Докато давах неохотен отчет в отговор на въпросите му, той стоеше изправен над мен и пъшкеше от злоба. Доста труд бе необходим, за да се убеди старият човек, че не Хийтклиф бе нападателят, особено пред вид на отговорите, които другият едва изтръгваше от мен. Впрочем господин Ърншоу скоро го убеди, че още е жив. Джоузеф побърза да му даде малко коняк и с негова помощ господарят му скоро дойде на себе си и се раздвижи. Хийтклиф съзнаваше, че неговият противник не можеше да знае как той бе постъпил с него, докато беше в безсъзнание, и нарочно го нарече пиян, после каза, че нямало да обръща внимание на по-нататъшното му поведение и го посъветва да си легне. За моя радост той ни остави след този благоразумен съвет и Хиндли се изтегна върху плочата пред камината. Аз се оттеглих в стаята си учудена, че се бях отървала тъй леко.

Когато слязох долу тая заран, около половин час преди пладне, господин Ърншоу стоеше край огъня в страшно лошо състояние. Неговият зъл гений се бе облегнал на камината и изглеждаше почти също тъй изтощен и мъртво-бледен. Нито единият, нито другият проявяваха охота за ядене и като почаках, докато всичко изстина на масата, започнах да се храня сама. Нищо не ми пречеше да се нахраня както трябва. Изпитвах някакво особено чувство на задоволство и превъзходство, като поглеждах от време на време към смълчаните мъже и се наслаждавах на спокойствието, което се дължеше на чистата ми съвест. Като привърших с яденето, аз си позволих необичайната волност да се приближа по-близо до огнището — заобиколих стола, на който се бе настанил Ърншоу, и седнах в ъгъла до него.

Хийтклиф не погледна към мен. Вдигнах очи и разгледах лицето му почти тъй спокойно, сякаш гледах лице, изваяно от камък. Челото му, което ми се струваше тъй мъжествено преди, а сега считам за толкова пъклено, бе смръщено като тежък облак. Неговите змийски очи бяха потъмнели от безсъние, а може би и от плач, защото

ресниците им бяха мокри, а обичайната жестока и подигравателна усмивка не личеше по устните му, стиснати в израз на неизразима тъга. Ако пред мен стоеше друг човек, щях да закрия лице пред тая голяма мъка, обаче в неговия случай тя ми доставяше задоволство. Колкото и подла да изглежда всяка обида, нанесена на сразен противник, аз не можех да пропусна тая възможност да забия една стрела в него.

Неговата слабост представляваше единственият сгоден случай, когато можех да вкуся радост, като се отплащам на злото със зло.

— Срамота, госпожице, наистина срамота! — прекъснах я аз. — Човек може да помисли, че никога през живота си не сте отваряли Библията. Ако сам бог наказва враговете ви, това наистина би трябвало да ви бъде достатъчно. Долно и самонадеяно е от ваша страна да прибавяте и вашите мъчения към тия, които бог му праща.

— Готова съм да приема, че това е така в повечето случаи, Елен — продължи тя, — но каквото и нещастие да сполети Хийтклиф, то не би могло да ме задоволи, ако нямам пръст в него. По-склонна съм той да страда по-малко, стига аз да съм причинила мъките му и той да знае, че те се дължат на мен. Ех, колко много имам да му връщам! Мисля, че бих могла да му простя само при едно условие: да мога да му платя око за око и зъб за зъб, да отвърщам с мъчение на всяка мъка, която ми е създавал, и да го сведа до положението, в което се намирам сега. Понеже той пръв ме нарани, искам първо той да моли за прошка, а тогава, Елен, ех... Тогава бих могла да проявя известно великодушие. Но съвършено невъзможно е да мога изобщо да си отмъстя и затова не бих могла да му простя. Хиндли поиска малко вода, а аз му подадох пълна чаша и го запитах как се чувства.

— Не тъй зле, колкото бих искал да се чувствавам — отвърна той. — Без да говоря за рамото си, всяко местенце по тялото ми ме боли тъй, сякаш съм се бил със стотина дяволи.

— Да, нищо чудно няма в това — беше следната ми забележка. — Катрин обичаше да се хвали, че тя те пази от побой. Тя искаше да каже, че известни лица не биха те наранили от уважение към нея. Добре е, че хората не могат наистина да станат от гроба, иначе тя щеше да присъствува снощи на една отблъскваща сцена. Не сте ли натъртен и наранен по гърдите и раменете?

— Не знам — отвърна той, — но какво искате да кажете? Нима е дръзнал да ме удари, когато бях на пода?

— Той ви тъпчеше с крака и ви риташе, а главата ви блъскаше в пода — прошепнах в ухото му. — Готов беше да ви разкъса със зъби, защото той е наполовина човек и наполовина звяр.

Господин Ърншоу вдигна очи и се взря като мен в лицето на нашия общ враг, който бе потънал в мъката си и изглеждаше безчувствен към всичко, което става около него. Колкото по-дълго стоеше, толкова по-ясно чертите на лицето му издаваха черните му мисли.

— Ах, да можеше господ да ми даде сила да го удуша в предсмъртния си миг, щях да отида с радост в ада! — промълви нетърпеливият човек, като се сгърчи и се опита да стане, но се отпусна отчаян на мястото си, убеден колко недостатъчни са силите му за една такава борба.

— Не — рекох на висок глас, — достатъчно е, че той уби един от вас двамата. — Всички в «Тръшкрос Грейндж» знаят, че сестра ви щеше да бъде жива и сега, ако го нямаше господин Хийтклиф. В края на краищата по-добре е той да те мрази, отколкото да те обича. Като си помисля колко щастливи бяхме, колко щастлива бе Катрин преди завръщането му, идва ми да проклинам тоя ден.

По всяка вероятност Хийтклиф бе забелязал по-скоро истината, която се съдържаше в казаното, отколкото настроението на човека, който бе изрекъл тия думи. Видях, че вниманието му се изостри, защото сълзи капеха от очите му и падаха в пепелта и той въздишаше тежко, сякаш се задушаваше. Вперих поглед в лицето му и се усмихнах презрително. Премрежените прозорци на ада светнаха за миг към мен, но дяволът, който обикновено гледаше през тях, беше тъй замъглен и удавен в сълзи, че не се побоях да го предизвикам с още някоя подигравка.

— Ставай и се махай от погледа ми! — рече опечаленият. Стори ми се поне, че произнесе тия думи — защото гласът му бе едва доловим.

— Извинявай — рекох, — но и аз обичах Катрин, а и брат й се нуждае от нечии грижи и аз ще се заема с него заради нея. Сега, когато тя е мъртва, аз виждам нея в лицето на Хиндли. Очите на Хиндли са съвсем като нейните, стига да не беше се опитвал да ги извадиш и да не ги беше направил черни и червени от подутини, а нейните...

— Ставай, проклета идиотко, преди да съм те смазал, та да се свърши с тебе! — извика той и направи някакво движение, което предизвика подобно движение и от моя страна.

— Впрочем — продължих аз, готова в миг да побягна, — ако нещастната Катрин бе имала вяра в тебе и бе приела смешното, презряно и унижаващо име госпожа Хийтклиф, тя щеше не след дълго да представлява подобна картина. Тя не би търпяла тъй кротко отвратителното ти държане и щеше да прояви омразата и отвращението си.

Облегалото на кушетката и тялото на Ърншоу му преграждаха пътя до мен и вместо да се опита да ме стигне, той грабна един нож от масата и го запрати към главата ми. Ножът се заби под ухото и прекъсна думите ми по средата на изречението. Извадих го, скочих към вратата и му казах нещо друго, което, надявам се, го е засегнало по-дълбоко, отколкото ме нарани неговото оръжие. Зърнах го за последен път, тъкмо когато бясно се спускаше към мен и бе задържан от ръцете на неговия хазаин, като и двамата паднаха върху плочата на огнището, здраво вкопчени един в друг. Минавайки тичешком през кухнята, казах на Джоузеф веднага да отиде при господаря си. Прекатурнах Хертън, който бесеше няколко малки кученца на гърба на един стол, поставен на входа, и щастлива, като избягала от ада душа, припнах надолу по стръмния път, подскачайки и тичайки с все сила. След малко оставих криволическия път и ударих направо през долината, като се премяхах през стръмните брегове и газех през блатата, устремена в същност към светлините на «Тръшкрос Грейндж», които ми сочеха пътя като фар. По-скоро бих предпочела да бъда осъдена на вечен живот в пъкъла, отколкото да прекарам макар и една само нощ под покрива на «Брулени хълмове».

Изабела спря да говори и отпи глътка чай, после стана и ми заповяда да ѝ сложа шапчицата и да я наметна с големия шал, който бях донесла. Тя не искаше и да слуша молбите ми да остане още един час, стъпи на един стол, целуна портретите на Едгар и Катрин, целуна и мен и слезе при колата заедно с Фани, която залая лудо от радост, задето бе намерила отново господарката си.

Изабела бе прокудена надалеч и нямаше никога да се върне отново по тия места, но когато нещата се поутоложиха, между нея и господаря ми се завърза редовна кореспонденция. Мисля, че новото ѝ

местожителство бе някъде на юг, близо до Лондон. Там тя роди един син няколко месеца подир бягството си. Кръстиха го Линтон и още от самото начало тя го представяше като болнаво и капризно дете.

Един ден господин Хийтклиф ме среща в селото и ме запитва къде живее тя. Отказах да го осведомя. Той рече, че това нямало значение, само че тя не трябвало да идва при брат си. Не бивало да бъде при него, дори и ако той поемел издръжката ѝ. Макар че отказвах да му дам каквито и да са сведения, той успя да научи чрез някои от другите прислужници както мястото на новото ѝ жилище, така и обстоятелството, че имаше син. И все пак той не я безпокоеше, а за тази негова проява на търпение тя, предполагам, трябваше да благодари на отвращението му към нея. Видеше ли ме, той ме питаше често за детето. Научил името му, той се усмихна мрачно и рече:

— Те искат да мразя и него, нали?

— Мисля, че не искат да знаете каквото и да е за него — отвърнах аз.

— Но аз ще го взема, когато поискам — продължи той. — Могат да бъдат сигурни в това.

За щастие майката на детето умря, преди да дойде тоя ден — към тринадесет години след смъртта на Катрин, когато Линтон бе на дванадесет години или малко по-голям.

В деня след неочакваното посещение на Изабела аз няхах възможност да говоря с господаря. Понякога, когато успявах да го накарам да ме изслуша, виждах колко се радва, че сестра му е напуснала съпруга си, когато той мразеше тъй дълбоко, че тая омраза почти не прилягаше на мекия му нрав. Неговото отвращение бе толкова голямо, че той отбягваше да отива там, дето можеше да срещне Хийтклиф или да стане дума за него. Скръбта му и това чувство, взети заедно, го превърнаха в същински отшелник. Той се отказа от съдийската си длъжност, престана дори да ходи на църква, винаги отбягваше да отива в селото и животът му протичаше в пълно уединение в границите на неговия парк и на имението му, разнообразяван единствено от самотни разходки из долините и посещения до гроба на жена му, които правеше предимно привечер или в ранно утро, преди други да тръгнат из полето. Но той беше прекалено добър, за да бъде дълго време крайно нещастен. Той не се молеше на душата на Катрин да го преследва като призрак. С течение

на времето го обзе някакво меланхолично примирение, по-приятно от обикновената радост. Спомняше си за нея с гореща и нежна любов и очите му бяха обърнати с надежда към един по-добър свят, дето не се и съмняваше, че тя е отишла.

При това имаше какво да го утешава на земята и към кого да храни нежни чувства. В продължение на няколко дни, както казах, той сякаш не обръщаше внимание на мъничката наследница на покойната. Тая студенина се стопи бързо, също като априлски сняг, и още преди дребничкото същество да проговори или да направи първата си колеблива стъпка, то вече упражняваше власт на тиранин в сърцето му. Кръстиха го Катрин, но той никога не го назоваваше с пълното му име, тъй както и никога не бе наричал другата с нейното съкратено име, вероятно понеже Хийтклиф бе свикнал да се обръща тъй към нея. Малката беше винаги Кати. С това той я различаваше от майка ѝ и в същото време я свързваше с нея. Чувствата му към малката се дължаха много повече на връзката ѝ с майката, отколкото на това, че тя бе негово дете.

Често правех сравнения между Едгар и Линтон и Хиндли Ърншоу и се опитвах да намеря задоволително обяснение за различното държане на двамата при едни и същи обстоятелства. И двамата бяха нежни съпрузи и привързани към децата си и не разбирах защо и двамата не са тръгнали по един и същи път било за добро, било за зло. И все пак, мислех си, Хиндли, който изглеждаше по-умен, се оказа по-лош и по-слаб човек. Когато неговият кораб се удари в скала, капитанът напусна своя пост, а членовете на екипажа се разбунтуваха и се объркаха, оставяйки на произвола нещастния си кораб, вместо да се опитат да го спасят. Линтон, напротив, прояви истинска смелост на предан и верен син. Той вярваше в бога и бог го утеши. Единият се надяваше, другият се отчая. Всеки избра своя жребий и бе справедливо обречен да изпие чашата си докрай. Но вие сигурно не искате да слушате моралните ми размишления, господин Локууд, и ще прецените не по-зле от мен тия неща. Поне ще мислите, че ще ги прецените така, а това е равносилно. Краят на Ърншоу беше такъв, какъвто можеше да се очаква: той умря наскоро след сестра си и едва ли имаше шест месеца между неговата кончина и нейната. Ние в «Тръшкрос Грейндж» не можахме да получим подробни сведения за състоянието му, преди да умре. Всичко, което научих, бе по повод

отиването ми да помогна с нещо във връзка с приготовленията около погребението. Господин Кенет дойде в къщи, за да съобщи новината на господаря.

— Е, Нели — подзе той, влизайки с коня си в двора една заран, и то толкова рано, че не можех да не изпитам мигновено предчувствие за някоя лоша новина, — сега е ваш и мой ред да сложим траур. Знаете ли кой е умрял?

— Кой? — запитах го развълнувана.

— Хайде, познайте — отвърна той, като слезе от коня и закачи юздата на една кука край вратата. — И повдигнете края на престилката си, защото тя сигурно ще ви трябва.

— Не и господин Хийтклиф, нали? — възкликнах аз.

— Какво? Нима бихте плакали за него? — рече докторът. — Не, господин Хийтклиф е млад и същински здравеняк. Днес изглеждаше в цветущо здраве. Преди малко го видях. Бързо пълнее, след като загуби нежната си половинка.

— Тогава кой е умрял, господин Кенет? — нетърпеливо повторих въпроса си.

— Хиндли Ърншоу, вашият стар приятел Хиндли — отвърна той — и моят пропаднал другар, макар че отдавна бе станал премного див за мен. Ето! Казах ли, че ще се разплачем? Хайде, не тъгувайте толкова. И в смъртта си той остана верен на себе си — умря пиян като лорд. Бедният момък! И на мен ми е мъчно. Човек не може да не скърби по някой стар другар, макар че той имаше най-лошите навици, каквито можете да си представите, и често ми изиграваше разни хитрини. Изглежда, че няма повече от двадесет и седем години, а това е и вашата възраст. Кой би могъл да помисли, че и двамата сте родени в една година!

Признавам, за мен това бе по-голям удар, отколкото смъртта на госпожа Линтон. Стари спомени натъжиха сърцето ми. Седнах в преддверието и заплаках като за кръвен родственик, после помолих господин Кенет да извика друг от прислужниците, който да го въведе при господаря. Не можех да не си задам въпроса, дали съдбата е била справедлива към него. Каквото и да вършех, тая мисъл все ме безпокоеше. Тя се натрапваше в главата ми с такава досадна упоритост, че реших да поискам разрешение да отида в «Брулени хълмове» и да взема участие в последната дан, дължима към покойника. Господин

Линтон никак не беше склонен да се съгласи, но аз пледирах красноречиво за окаяното състояние, в което той бе починал, и казах, че предишният ми господар и млечен брат има не по-малки права върху мен, отколкото той самият. При това напомних му, че детето Хертън бе племенник на жена му и че като няма друг по-близък роднина, той би трябвало да стане негов настойник, да проучи как стои въпросът с наследството и да се погрижи за делата на сродника си. По това време господин Линтон не бе в състояние да се погрижи за тези работи, но той ми заръча да поговоря с неговия адвокат и накрая ми разреши да отида в «Брулени хълмове». Двамата с Ърншоу имаха един и същи адвокат. Отбих се в селото и го замолих да дойде с мен. Той поклати глава и ни посъветва да не закачаме Хийтклиф, като подчерта, че ако истината излезе наяве, Хертън ще се окаже почти просяк.

— Баща му умря с дългове — рече той. — Целият имот е ипотекиран и единствената благоприятна възможност за естествения наследник е да му се осигури такава обстановка, при която той би могъл да спечели благоволението на кредитора и да го настрои да се отнася по-снизходително с него.

На пристигане в «Брулени хълмове» аз обясних, че съм дошла да се погрижа всичко да бъде проведено както трябва, а Джоузеф, който изглеждаше доста нещастен, изрази задоволството си от присъствието ми. Господин Хийтклиф рече, че не вижда да съм потрябвала някому, но че съм можела да остана, стига да искам, и да се разпоредя за погребението.

— Би било правилно тялото на тоя глупак да бъде погребано на кръстопътя без каквато и да е церемония — забеляза той. — Случи се така, че вчера следобед го оставих сам за десетина минути, а в това време той заключи двете врати на къщата, за да не мога да вляза, и нарочно пи през цялата нощ, за да умре! Влязохме насила тая заран, защото го чухме да пръхти като кон. Намерих го ей там, легнал на канапето. Нямах да се събуди, дори жив да го одеряхме или скалпирахме. Изпратих да повикат Кенет и той дойде, но едва когато звярът бе вече мърша. Беше мъртъв, студен и вкочанен, защото ще се съгласите, че нямаше смисъл да се суетим около него.

Старият прислужник потвърди истинността на думите на Хийтклиф, но промърмори:

— Той трябваше да отиде за доктора. Аз щях да се погрижа за господаря по-добре от него, пък и той не беше умрял, когато тръгнах за доктора. Да, съвсем не беше умрял!

Настоях погребението да бъде прилично. Господин Хийтклиф каза, че и в това отношение мога да действам, както намеря за добре, но че трябва да помня, че парите за цялата работа идват от неговия джоб. Той се държеше коравосърдечно и нехайно — не проявяваше нито радост, нито скръб и ако изобщо показваше нещо, то бе някакво студено задоволство от успешното изпълнение на една трудна задача. Впрочем веднъж прочетох нещо като ликуване в чертите на лицето му, и то тъкмо когато хората изнасяха ковчега от къщата. Той бе достатъчно лицемерен, за да се представи като опечален. Преди да тръгне в шествието ведно с Хертън, той вдигна и постави нещастното дете на масата, а после промълви с особено задоволство:

— А сега, момчето ми, ти си мое. Ще видим дали това дърво няма да израсне криво като другото под напора на същия вятър!

Тия думи зарадваха нищо неподозиращото дете. То провря пръсти в бакенбардите на Хийтклиф и погали бузата му, но аз разчетох значението им и язвително заявих:

— Господине, това момче трябва да се върне с мене в «Тръшкрос Грейндж». Нищо на света не ви е толкова чуждо, колкото то.

— Линтон ли казва това? — попита той.

— Разбира се — отвърнах аз. — Той ми заповяда да го отведа.

— Хайде да не спорим по въпроса — рече негодникът, — но мен ми се ще да опитам да отгледам едно дете, което да е толкова мило на господаря ви, че ако той се опита да ми отнеме това, ще трябва да го заменя със собственото си дете. Не обещавам да пусна Хертън да си отиде тъй, без да поспорим по въпроса, но положително ще накарам другото дете да дойде при мен! Не забравяйте да му кажете това.

Тоя намек бе достатъчен да ни върже ръцете. Повторих смисъла на думите му, когато се върнах в къщи, и Едгар Линтон, който не проявяваше особен интерес в началото, вече не отвори дума за намеса. Мисля, че той не можеше да постигне нещо в това отношение, колкото и силно да беше желанието му да върне детето.

Гостът бе станал господар на «Брулени хълмове». Той се бе настанил здраво там и доказа на адвоката, който на свой ред доказа на господин Линтон, че Ърншоу бе заложил всичките си земи за пари, за

да задоволява страстта си към хазарта. Той бе ипотекирал имота си на Хийтклиф. По този начин Хертън, който трябваше да бъде най-богатият човек в околността, бе сведен до положението на пълна зависимост от смъртния враг на баща си и живееше като слуга в собствената си къща, лишен от правото да получава надница и съвсем неспособен да се защити, понеже нямаше приятели и не съзнаваше, че е бил онеправдан.“

[1] Сърби ме, наболява ме. — Б. ред. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

„Дванадесетте години — продължи госпожа Дийн, — които дойдоха след тоя мрачен период, бяха най-щастливите в живота ми. През това време най-големите ми неприятности се дължаха на леките заболявания на нашата малка госпожичка, които тя трябваше да изкара наред с всички други деца, бедни или богати. Впрочем след първите шест месеца тя растеше като борче и още преди пустото поле да се разцъфти за втори път след смъртта на госпожа Линтон, тя вече можеше да ходи и да говори. Беше най-подкупващото създание и сякаш внасяше самото слънце в мрачната ни къща — истинска красавица в лицето, с хубавите тъмни очи на Ърншоувци, но с бялата кожа, нежните черти и жълтите къдри на Линтоновци. Тя беше жива, но не беше груба. Имаше чувствително сърце, способно да изпитва силна привързаност. Тая нейна способност да изпитва силни чувства ми напомняше за майка ѝ. И все пак тя не приличаше на нея, защото можеше да бъде блага и кротка като гълъбица и имаше нежен глас и замислен израз на лицето. Гневът ѝ никога не биваше яростен. Любовта ѝ не бе буйна, а дълбока и нежна. Трябва обаче да призная, че тя имаше недостатъци, които помрачаваха добрите ѝ качества. Един от тях беше склонността ѝ да бъде дръзка и нахална, а друг — нейната своенравна воля, както обикновено се случва с глезени деца — били те добронравни или нервни. Ако се случеше някой от прислужниците да ѝ досади с нещо, тя винаги казваше: «Ще кажа на татко!» А смъреше ли я той дори и с поглед, бихте помислили, че се е случило някаква страшна беда. Не вярвам баща ѝ да ѝ е казвал нито една по-строга дума. Той пое изцяло върху себе си грижите по нейното образование и гледаше на него като на забавление. За щастие нейната любознателност и бързият ѝ ум я направиха възприемчива ученичка. Тя напредваше бързо и охотно и правеше чест на своя учител.

Преди да навърши тринадесет години, тя нито веднъж не излезе сама извън границите на парка. В редки случаи господин Линтон я извеждаше на малко повече от миля навън, но не я поверяваше на

другого. За нея Гимъртън беше абстрактно понятие, а параклисът бе единственото здание, в което бе влизала или което бе видяла отблизо, като изключим собствения ѝ дом. «Брулени хълмове» и господин Хийтклиф не съществуваха за нея. Тя беше пълна отшелница и изглеждаше напълно доволна. Наистина, когато гледаше полето от прозореца на детската стая, понякога казваше:

— Елен, кога ли ще мога да се изкача до върха на тия хълмове? Какво ли има от другата страна? Да не е морето?

— Не, госпожице Кати — отвръщах аз. — Отвъд има други хълмове, също като тия.

— И как изглеждат ония златисти скали, когато човек застане под тях? — попита тя веднъж.

Стръмният склон на Пенистън Крег я привличаше особено много, най-вече когато той и най-високите хълмове биваха огрени от лъчите на залязващото слънце и цялата шир на останалата околност тънеше в сянка. Обясних ѝ, че това са голи грамади от скали, в чиито пукнатини едва ли има достатъчно земя, за да се хване дори някое недоразвито дърво.

— А защо светят те толкова много, след като тук падне здрач? — продължи тя.

— Понеже са много по-нависоко от нас — отвърнах аз. — Те са толкова високи и стръмни, че не бихте могли да се изкачите по тях. Зиме студът хваща най-напред там, преди да дойде при нас, дори и посред лято съм намирала сняг под оная черна вдлъбнатина на североизточния скат.

— Ах, значи, ти си се изкачвала на тях! — радостно възкликна тя. — Тогава и аз ще мога да отида, когато стана жена. Елен, татко бил ли е там?

— Той ще ви каже, госпожице — набързо отвърнах аз, — не си струва труда да отиваме натам. Полята, из които се разхождате с него, са много по-хубави, а «Тръшкрос парк» е най-красивото място на света.

— Но аз познавам парка, а не познавам тия места — прошепна тя на себе си — и бих се радвала да хвърля един поглед наоколо от хребета на най-високия хълм. Малкото ми пони Мини ще ме откара там някой ден.

Когато една от прислужничките спомена Самодивската пещера, тя полудя от желание да изпълни намерението си. Тя врънказа господин Линтон за това и той ѝ обеща да я заведе натам, когато стане по-голяма, но госпожица Катрин измерваше възрастта си с месеци и от устните ѝ не слизаше този въпрос: «Не съм ли вече достатъчно голяма, за да се кача на Пенистън Крег?» Пътят натам извиваше край «Брулени хълмове». Едгар нямаше сили да мине оттам и затова тя винаги получаваше същия отговор: «Още не, мила, още не.»

Казах, че госпожа Хийтклиф живя около дванадесет години, след като напусна съпруга си. Всички в рода бяха с нежно здраве. Нито тя, нито Едгар притежаваха този румен цвят на лицето, който хората в този край обикновено имат. Не знаех точно каква е била последната ѝ болест. Предполагам, че и двамата умряха от едно и също нещо — някаква неизлечима треска, развиваща се бавно в началото, но от която бързо умираха към края. Тя писа, за да осведоми брат си за вероятния завършек на четиримесечното неразположение, от което страдала, и го молеше, ако му е възможно, да отиде при нея, защото имала много неща да урежда, искала да се прости с него и да му повери Линтон. Тя живееше с надеждата, че Линтон ще бъде оставен при него, както бе живял и при нея. Щеше ѝ се да вярва, че баща му няма никакво желание да се нагърби с издръжката и образованието на детето. Господарят ми не се поколеба нито за миг да изпълни молбата ѝ. Обикновено той излизаше от къщи много неохотно за други посещения, но в този случай замина с най-голяма бързина, като ми заръча да бъда особено много върху Катрин през време на отсъствието му, повтаряйки на няколко пъти, че тя не трябвало да броди вън от парка дори ако я придружавам. Той не вярваше, че тя може да тръгне сама.

Той се забави три седмици. През първите два-три дни повереницата ми седеше толкова натъжена в един ъгъл на библиотеката, че нито и се четеше, нито ѝ се играеше. Не ми създаде никакво особено безпокойство в това кротко настроение, но след него дойде период на нетърпелива и раздразнителна досада и понеже бях стара и премного заета, за да я забавлявам, като тичам насам-натам с нея, хрумна ми един начин, чрез който тя можеше да се забавлява сама. Изпращах я да скита из имението, кога пеша, кога на кон, а върнеше ли

се, търпеливо изслушвах приказките ѝ за нейните действителни и въображаеми приключения.

Лятото беше в разгара си и тя се пристрасти тъй много към тия самотни разходки, че често прекарваше навън от утринната закуска до следобедния чай, а вечерите минаваха в разкази за нейните фантастични приключения. Не се страхувах, че ще излезе навън от парка, понеже вратите бяха обикновено заключени, пък и мислех, че едва ли ще дръзне да излезе навън сама, дори те да бяха широко отворени. За нещастие доверието ми в нея се оказа неоправдано. Една заран Катрин дойде при мен в осем часа и каза, че тоя ден ще бъде търговец-арабин, който трябва да премине пустинята с кервана си, поради което следвало да ѝ дам достатъчно провизии за нея и животните — един кон и три камили, олицетворени от едно голямо ловджийско куче и два понтера. Приготвих доста лакомства и ги турих в една кошница, която висеше от едната страна на седлото. Тя се метна на коня, весела като самодива, защитена от юлското слънце чрез широкополата си шапка и един прозрачен воал, после препусна с радостен смях, като се подиграваше на съветите ми да язди предпазливо, да не кара галоп и да се върне рано. Лудетината изобщо не се върна за следобедния чай. Един от съпътниците ѝ — ловното куче, което беше старо и обичаше спокойствието си — се завърна, но нийде не можахме да зърнем нито Кати, нито понито, нито двата понтера. Проводих пратеници по различните пътеки и накрая сама тръгнах да я търся. Към крайнините на имението срещнах един работник, който издигаше плет около една овощна градина. Запитах го дали е видял госпожицата ни.

— Видях я тая заран — отвърна той. — Тя искаше да ѝ отрежа една лешникова пръчка, после прескочи с кончето си живя плет ей там, гдето е най-нисък, препусна в галоп нататък и се скри от погледа ми.

Можете да си представите как се почувствувах, като научих тая новина. Веднага ми мина през ума, че тя трябва да е тръгнала направо към Пенистън Крег. «Какво ли ще стане с нея!» — възкликнах и се проврях през един отвор на плета, който човекът се бе заел да поправя, после тръгнах право към шосето. Вървах тъй, сякаш ме гони някой, изминах миля след миля, докато «Брулени хълмове» израсна пред очите ми след един завой, но нийде нямаше помен от Катрин. Пенистън Крег се намира на около миля и половина отвъд жилището

на господин Хийтклиф, а това прави четири мили от «Тръшкрос Грейндж». Почнах да се страхувам, че ще се стъмни, преди да мога да стигна до скалите. «Какво ли да е паднала, като се е катерила по тях — помислих си, — и да се е убила или да си е счупила някоя кост?» Напрежението ми не се търпеше вече, затова си отдъхнах с облекчение, като минавах набързо край чифлика и видях Чарли, най-злия понтер, да лежи под един прозорец с подута глава и кървящо ухо. Отворих вратичката и изтичах до вратата, после почнах силно да чукам, за да ме пуснат да вляза. Обади се една позната жена, която живееше едно време в Гимъртън. Тя работеше тук като прислужница от смъртта на господин Ърншоу насам.

— Ах — подзе тя, — дошла сте да търсите малката ви господарка, нали? Не се плашете, тя е в безопасност тук, но се радвам, че го няма господарят.

— Значи, няма го в къщи? — рекох аз, силно задъхана от бързото ходене и тревогата.

— Да, няма го — отвърна тя. — Няма нито него, нито Джоузеф и сигурно няма да се върнат преди час и нещо. Влезте за малко, за да си починете.

Влязох и зърнах загубеното ми агне да седи край огнището и да се клатушка в един малък стол, останал от детските години на майка ѝ. Шапката ѝ висеше на стената, а тя, изглежда, се чувствуваше напълно у дома си — смееше се и бърбеше, в отлично настроение, с Хертън. Той бе станал едър и здрав момък на осемнадесет години. Зяпаше я с изострено любопитство и в почуда, понеже разбираше твърде малка част от забележките и въпросите, които се лееха непрекъснато от устата ѝ като поток.

— Хубава работа, госпожице! — възкликнах аз, прикривайки радостта си с престорено гневно лице. — Тая ще е последната ви езда, докато се върне татко ви. Няма вече да ви позволя да прекрачите дори и прага, малка палавнице!

— Ах, Елен! — весело възкликна тя, после рипна и изтича при мен. — Чудесни неща имам да ви разправам тая вечер. Ето че ме открихте. Идвали ли сте и друг път тук?

— Сложете си шапката и веднага в къщи! — рекох аз. — Страшно съм ви сърдита, госпожице Кати. Постъпката ви е крайно лоша. Няма защо да се цупите и да плачете. Това не е отплата за

мъките, които ми причинихте, като ме накарахте да преброя цялата околност, за да ви търся. Като си помисля само колко настойчиво ми заръча господин Линтон да ви държа вътре, а вие да побегнете по тоя начин! Това показва, че сте малка, хитра лисица. Вече никой няма да ви вярва.

— Че какво съм направила! — проплака тя и веднага се умири. — Татко нищо не ми е заръчвал. Той няма да ми се кара, Елен. Той въобще не се сърди като вас.

— Хайде, хайде! — отново я подканих. — Аз ще вържа панделката. Да няма сръдни. Ех, засрамете се! Тринадесетгодишна, а се държите като бебе!

Последното възклицание бе предизвикано от това, че тя рязко махна шапката от главата си и се отдръпна към комина, гдето не можех да я стигна.

— Госпожо Дийн — подхвана прислужницата, — не бъдете строга с доброто момиче. Ние я накарахме да остане тук. Тя искаше да продължи да язди нататък, защото се боеше, че ще се безпокоите. Хертън предложи да я придружи, а и аз мислех, че ще е добре да стори това. Пътя през хълмовете е тъй глух.

През време на спора Хертън стоеше с ръце в джобовете, чувствувайки се твърде неловко, за да говори. Моето вмешателство, изглежда, не бе по вкуса му.

— Докога трябва да чакам? — продължих аз, без да обръщам внимание на думите на прислужницата. — След десет минути ще се стъмни. Къде е понито, госпожице Кати? А къде е Феникс? Ще ви оставя, ако не побързате. Правете, каквото искате.

— Понито е в двора — отвърна тя, — а Феникс е затворен ей там. Ухапан е, както и Чарли. Всичко щях да ви разкажа, но вие сте в лошо настроение и не заслужавате да ви разправам тия неща.

Взех шапката ѝ и се приближих към нея, за да я сложа на главата ѝ, но като видя, че хората в къщата държат нейната страна, тя почна да подскача из стаята. Подгоних я, а тя припна като мишка, като минаваше над мебелите, под тях и зад тях, тъй че за мен бе трудно да я догонвам. Хертън и жената се смееха, а и тя почна да им приглася и ставаше все по-дръзка и по-дръзка, докато накрая викнах крайно гневно:

— Чуйте, госпожице Кати! Ако знаехте чия е тази къща, щяхте час по-скоро да я напуснете.

— Къщата е на вашия баща, нали? — рече тя, обръщайки се към Хертън.

— Не — отвърна той и сведе поглед, поруменявайки от срам.

Той не можа да издържи вторачения ѝ поглед, макар че очите ѝ бяха също като неговите.

— Тогава чия е? Да не би да е на господаря ви? — запита тя.

Той се изчерви още по-силно, обзет от друго чувство, после изрече някаква ругатня и се извърна встрани.

— Кой е господарят му? — продължи неуморимото момиче, като се обърна към мен. — Той говореше за «нашата къща» и за «нашите хора». Помислих го за син на собственика. Пък и той нито веднъж не ми рече «госпожице». Той би трябвало да ме нарича тъй, нали, ако е слуга?

Тия детски брътвежи накараха Хертън да потъмнее като облак. Мълком раздрусках бъбрицата и накрая успях да я приготвя за път.

— А сега пригответе коня ми — каза тя, обръщайки се към непознатия си родственик тъй, както би се обърнала към някой от конярите в «Тръшкрос Грейндж». — После можете да дойдете с мен. Искам да видя от кое място в блатото се издига ловецът-коболд и да чуя за самодивите, както ги наричате. Хайде, побързайте! Но какво има? Казах ви да пригответе коня ми.

— И да те вземат дяволите, пак няма да стана твой прислужник! — процеди през зъби момъкът.

— Кой да ме вземе? — попита изненаданата Катрин.

— Дяволите, дръзка вещице! — отвърна той.

— Хайде, госпожице Кати — намесих се аз, — нали виждате в каква среда сте попаднали? Та може ли да се казват такива думи на една млада дама! Моля ви, не почвайте да спорите с него. Хайде, нека сами да потърсим Мини и да се махаме оттук.

— Елен — възкликна тя, опулена и вцепенена от изненада, — как смее той да ми говори така? Не трябва ли да го накарат да направи каквото му казвам? Лошо човече, ще кажа на татко какво ми казахте. Хайде, побързайте.

Хертън нямаше вид да се е стреснал от тая заплаха и от очите ѝ бликнаха сълзи на възмущение.

— Вие изведете понито — рече тя, обръщайки се към жената, — и веднага да пуснете кучето ми на свобода!

— По-кратко, госпожице — отвърна жената, към която се бе обърнала Кати. — Нищо не губите, ако се държите по-вежливо. Макар и да не е син на господаря, господин Хертън е ваш братовчед, а мен не ми плащат, за да слугувам на вас.

— Той, мой братовчед! — възкликна Кати и се засмя презрително.

— Да, точно така — отвърна жената.

— Ах, Елен, не им позволявай да казват такива неща! — продължи тя, силно смутена. — Татко отиде да доведе братовчед ми от Лондон. Моят братовчед е джентлеменски син. Тоя да е мой... — Тя млъкна и веднага се разплака, разстроена от самата мисъл за роднинство с такъв недодялан момък.

— Тихо, тихо! — прошепнах на ухото ѝ. — Човек може да има много и всякакви братовчеди, госпожице Кати, и това с нищо не уронва достойнството му, стига да не дружи с тях, ако те са лоши и се държат противно.

— Той не е... той не ми е братовчед, Елен — продължи тя още по-натъжена, след като бе размислила върху казаното, после се хвърли в прегръдките ми, за да се спаси от тая мисъл.

Бях много сърдита на нея и на прислужницата за взаимните им разкрития, понеже не се съмнявах, че оповестената от Кати новина за скорошното пристигане на младия Линтон щеше да бъде съобщена на господин Хийтклиф. При това, съвсем сигурна бях, че първата мисъл на Кати след завръщането на баща ѝ щеше да бъде да поиска обяснение във връзка с твърдението на прислужницата относно нейния грубо възпитан роднина. Ядът на Хертън, задето го бяха взели за слуга, бе попреминал и сега изглеждаше трогнат от нещастieto ѝ. Той доведе кончето до вратата, после взе едно малко кривокрако кученце от колибката, подаде ѝ го и ѝ каза да мълчи, понеже не искал да я засегне. Тя спря да се вайка, огледа го с поглед, в който се четеше страх и ужас, и отново избухна в плач.

Едва се сдържах да не се усмихна пред тази нейна антипатия към нещастния Хертън, който беше едър момък с атлетическо телосложение, хубави черти, снажен и здрав, но облечен в дрехи, които подходяха на ежедневната му работа в чифлика и за скитанията му из

полето, когато ходеше на лов за зайци и друг дивеч. И все пак ми се струваше, че чертите на лицето му издават един ум с по-ценни качества от тия, които баща му бе притежавал — добри заложби, завехнали, разбира се, сред цяла пустош от бурени, чиято смрад задушаваше недораслите ценни стръкове, а също и наличието на богата почва, която би могла да даде обилна родитба при други и по-благоприятни обстоятелства. Вярвам, че господин Хийтклиф не го е малтретирал, и то благодарение на безстрашния нрав на момъка, който не предразполагаше към тоя вид подтисничество. Той изобщо не притежаваше оная плахост, която, по преценка на Хийтклиф, би събудила у него желание да го измъчва физически. Хийтклиф, изглежда, бе насочил злобата си към друга цел — да превърне момъка в същински дивак. Никой не го учеше да чете и пише, никой не го мъреше за една или друга лоша привичка, която не дразнеше тоя, който го издържаше, никой с нищо не го насочваше към каквато и да е добродетел, нито пък някой го предпазваше с нещо срещу пороците. А според това, което научавах, Джоузеф допринасяше доста много за неговото по-нататъшно падение чрез тесногърдото си пристрастие, което го подтикваше да го ласкае и гали, когато бе момче, понеже Хертън бе единственият потомък на стария род. И тъй както бе свикнал в миналото да обвинява Катрин Ърншоу и Хийтклиф, когато бяха деца, че изкарвали господаря си от търпение и че онова, което той наричаше техните «ужасни» маниери, го карало да търси утеха в алкохола, така и сега той хвърляше цялата вина за недостатъците на Хертън върху гърба на оня, който бе обсебил имота му. Когато Хертън ругаше, той не го мъреше, нито дори когато момчето се държеше още по-лошо. Джоузеф очевидно изпитваше задоволство да го гледа да стига до най-лошите крайности. Той признаваше, че момчето отива към провал и че душата му е обречена на гибел, но колчем размисляше върху това, винаги стигаше до убеждението, че Хийтклиф трябва да отговаря за всичко. Той трябваше да даде отчет за кръвта на Хертън, а в тая мисъл Джоузеф съзираше огромна утеха. Той бе внушил на момчето чувство на гордост заради името и потеклото му. Ако бе имал нужната смелост, би подклаждал омраза между него и сегашния собственик на «Брулени хълмове», но страхът му от последния граничеше със суеверие и той даваше израз на чувствата си към него

само чрез намеци и като го заплашваше в негово отсъствие с божие наказание.

Не съм добре запозната с обичайния начин на живот в «Брулени хълмове» през онези дни. Думите ми са основани само на приказки и слухове, защото виждах малко от тия неща. Селяните твърдяха, че господин Хийтклиф бил стиснат, че като господар бил жесток и суров спрямо наемателите на земите си, но в къщата, попаднала под женски грижи, се бе възцарила отново някогашната уютност; там сега нямаше гуляйджийски сцени, тъй чести по времето на Хиндли. Господарят бе прекалено мрачен, за да търси обществото на каквито и да е хора, били те добри, или лоши. Той и сега е такъв.

Впрочем аз се отклоних от разказа си. В лицето на кривокракото кученце госпожица Кати отхвърли подаденото ѝ клонче на мира и поиска собствените си кучета Чарли и Феникс. Те дойдоха с понакуцване и провиснали глави. Тогава потеглихме към къщи в доста лошо настроение. Аз не можах да изтръгна от малката ми господарка подробности за начина, по който бе прекарала деня. Разбрах, както и предполагах, че целта на нейното пътешествие е била да стигне до Пенистън Крег. Тя пристигнала без особени приключения до портата на чифлика тъкмо когато Хертън излизал навън, следван от няколко кучета, които се нахвърлили върху нейните. Кучетата се сдавили жестоко, преди господарите им да могат да ги разделят, и това представлявало запознаването. Катрин се представила на Хертън и му показала накъде била тръгнала, после го замолила да ѝ покаже пътя, а накрая го склонила да я придружи. Той ѝ разкрил потайностите на Самодивската пещера и на още двадесетина странни места, но понеже бях в немилост, тя не ме удостои с описанието на интересните неща, които бе видяла. Можах обаче да разбера, че тя е била очарована от водача си до момента, в който бе засегнала чувствата му, обръщайки се към него като към слуга. Впрочем и домоуправителката на Хийтклиф засегна нейните, назовавайки го неин братовчед. Тогава езикът, който момъкът бе държал към нея, почна да гложди сърцето ѝ — тая, която винаги наричаха «мила» и «скъпа», «царица» и «ангел» в «Тръшкрос Грейндж», да бъде обидена по тъй възмутителен начин от един непознат! Главата ѝ не можеше да побере това и аз трябваше доста да се потрудя, за да я накарам да обещае, че няма да се оплаче на баща си. Обясних ѝ колко неприятни са за него всички хора в «Брулени

хълмове» и колко ще се нажали, като узнае, че тя е била там, но наблегнах най-много върху обстоятелството, че ако тя разкрие нехайството си към заповедите му, той може би ще се ядоса дотолкова, че аз вероятно ще трябва да напусна къщата, а тая мисъл бе непоносима за Кати. Тя обеща и удържа дадената дума заради мен. Въпреки всичко тя беше мило момиченце.“

ДЕВЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

"Едно писмо с черни краища ни съобщи деня, в който щеше да пристигне господарят. Изабела бе умряла и в писмото си той ми заръчваше да стъкмя траурни дрехи за дъщеря му и да приготвя една стая и други удобства за неговия млад племенник. Катрин просто пощръкля от радост при мисълта, че скоро ще посрещне баща си, и се впусна в най-оптимистични предположения относно неизброимите достойнства на нейния „истински“ братовчед. Дойде и оная вечер, когато очаквахме пристигането им. Тя бе заета от ранно утро с уреждането на личните си работи и сега, облечена в новата си черна рокля (нешащната, смъртта на леля ѝ не можа да ѝ внуши някаква по-определена скръб), тя ме застави с безкрайните си настоявания да мина с нея през парка, за да ги посрещнем.

— Линтон е точно шест месеца по-малък от мен — брътвеше тя, като преваляхме с бавен ход възвишенията и долините между тях, покрити с мъхнат торф под сянката на дърветата. — Колко приятно ще бъде да ми бъде другар в игрите! Леля Изабела изпрати на татко една красива къдрица от неговите коси. Те са по-руси от моите — по-светложълти и също тъй нежни. Запазих ги грижливо в малка стъклена кутийка и често съм си мислила какво удоволствие ще бъде за мен да видя него самия. Ех, щастлива съм — и татко, милият ми и скъп татко! Хайде, Елен, нека да потичаме! Хайде, тичай!

Тя изтича, върна се, изтича отново и тъй много пъти, преди аз да стигна до портата с бавните си крачки, после се настани в тревата край пътеката и се опита да чака търпеливо, но това се оказа невъзможно. Тя не можеше да стои мирно нито една минута.

— Колко се бавят! — възкликна тя. — Ах, виждам прах по пътя. Те идат, нали? Не! Кога ли ще бъдат тук?

Може ли да отидем още малко нататък — половин миля, Елен — още само половин миля? Хайде, кажи „да“ — ей до ония брези при завоя!

Решително отказах. Най-сетне дойде краят на напрежението й — пътуващата карета се появи в далечината. Когато Кати зърна лицето на баща си, който гледаше от прозореца, тя се развика и протегна ръце. Той слезе, почти толкова нетърпелив, колкото и тя самата. Мина доста време, преди двамата да могат да помислят за друго освен за себе си. Докато те се милваха един друг, аз надникнах в каретата, за да се погрижа за Линтон. Той спеше в един ъгъл, загърнат в топло, подплатено с кожа палто, сякаш бе зима — едно бледо, деликатно и изнежено дете, което би могло да мине за по-малък брат на моя господар, защото приликата бе тъй голяма. Чертите на лицето му обаче издаваха някаква болезнена раздразнителност, която винаги бе липсвала у Едгар Линтон. Господарят видя, че надничам в каретата и след като се ръкува с мен, ме посъветва да затворя вратата и да не безпокоя момчето, което било уморено от пътуването. Кати би надникнала охотно, но баща й я повика и те тръгнаха нагоре из парка, а аз изтичах пред тях, за да подготвя прислужниците.

— А сега, милата ми — подзе господин Линтон, обръщайки се към дъщеря си, когато двамата се спряха пред стъпалата на главния вход, — трябва да знаеш, че братовчед ти не е толкова здрав и весел, колкото теб, и да помниш — съвсем недавна е загубил майка си. Ето защо не бива да се надяваш той веднага да почне да играе и припка насам-натам с тебе, а и не го безпокой много с приказките си. Ще го оставиш на мира поне тая вечер, нали?

— Да, да, татко — отвърна Катрин, — но тъй ми се иска да го видя, а той нито веднъж не погледна навън.

Каретата спря. Събудиха спящия и вуйчо му го свали на земята.

— Линтон, това е братовчедката ти Кати — рече той и постави ръцете им една в друга. — Тя те чувствава близък вече и гледай да не я наскърбиш с плач тая вечер. Постарай се да бъдеш весел. Пътуването свърши и сега не ти остава друго, освен да почиваш и да се забавляваш, както намериш за добре.

— Тогава позволете ми да си легна — отвърна момчето, отдръпвайки се пред поздрава на Кати, а после вдигна ръка, за да избърше сълзите, които се появиха в очите му.

— Хайде, хайде, това се казва добро момче — рекох изтихо и го въведох в къщи. — Ще разплачете и нея. Вижте колко й е мъчно за вас!

Не знаей дали това бе от мъка по него, но братовчедка му се натъжи не по-малко от него и се върна при баща си. Тримата влязоха заедно и се качиха в библиотеката, където чаят бе сервиран. Свалих шапката и наметалото на Линтон и го поставих да седне на един стол до масата, но още неседнал и той започна отново да плаче. Господарят го попита защо плаче.

— Не мога да седя на стол — простена момчето.

— Тогава седни на канапето, а Елен ще ти занесе чая там — търпеливо отвърна вуйчо му.

За мен бе напълно ясно, че той е бил подложен на голямо изпитание по време на пътуването от своя раздразнителен и болнав повереник. Линтон се затътри бавно към канапето и полегна на него. Кати взе чашата си, помъкна едно малко столче и седна до него. Отначало тя седеше, без да говори, но това не можеше да трае дълго. Тя бе решила да направи галеник от малкия си братовчед, затова започна да гали буклите му, да целува бузите му и да му предлага чай в чинийката си като на бебе. Това го зарадва, понеже той не беше нещо повече от бебе. Той избърса очите си и по лицето му се изписа слаба усмивка.

— Той ще се оправи — ми каза господарят, след като ги бе гледал около една минута, — ще се оправи, Елен, стига да можем да го задържим. Другаруването му с дете на неговите години скоро ще влее нов дух в него, а стреми ли се да стане по-силен, той ще стане такъв.

„Да, стига да можем да го задържим!“ — помислих си, обзета от тежки предчувствия. Нямах голяма надежда, че ще успеем. Сетне ми мина през ума, как ли пък ще живее тоя слабак в „Брулени хълмове“. Какви ли другари и възпитатели щяха да бъдат баща му и Хертън, между които трябваше да живее! Не трябваше дълго да се съмняваме — развързката дойде дори по-скоро, отколкото очаквах. Заведох децата горе, след като си изпиха чая, и приспах Линтон, който не ме остави да си отида, преди да заспи. После слязох долу, заставах край масата в хола и тъкмо почнах да паля една свещ за спалнята на господин Едгар, една от прислужничките излезе от кухнята и ми каза, че Джоузеф, прислужникът на господин Хийтклиф, чака пред вратата и иска да говори с господаря.

— Първо аз ще попитам какво иска — рекох с немалък трепет. — Много неподходящ час да безпокоиш хората, и то тъкмо когато са се

завърнали от дълго пътуване. Не мисля, че господарят ще иска да го види.

Докато говорех, Джоузеф бе минал през кухнята и сега застана в хола. Той бе облечен в неделните си дрехи и изглеждаше по-престорено набожен и кисел от когато и да е. Започна да изтрива обувките си на бърсалката, като държеше в една ръка шапката си, а в другата — бастуна си.

— Добър вечер, Джоузеф — студено казах аз. — Какво ви носи насам тая вечер?

— Трябва да говоря с господин Линтон — рече той и презрително ме отстрани с ръка.

— Господин Линтон ще си ляга. Сигурна съм, че няма да ви приеме, освен ако имате да му казвате нещо особено важно — продължих аз. — По-добре ще сторите да седнете ей там и да възложите на мен предаването на съобщението.

— Коя е стаята му? — упорствуваше той, оглеждайки поредицата от затворени врати.

Разбрах, че е решил да отхвърли посредничеството ми, затова много неохотно се изкачих горе, отидох в библиотеката и съобщих за ненавременно пристигналия посетител, като изказах мнението, че той трябва да бъде приет на другия ден. Господин Линтон няма време да ми каже да постъпя така, защото Джоузеф бе вървял по петите ми и като влезе в помещението, застана отвъд масата и постави ръце върху горния дебел край на тоягата си. Той започна с възбуден глас, сякаш очакваше възражения.

— Хийтклиф ме прати за момчето си — рече той — и ми поръча да не се връщам без него.

Едгар Линтон помълча за минута. По лицето му се изписа голяма тъга, която помрачаваше чертите му. Той и без това съжаляваше детето, но като си припомни надеждите и опасенията на Изабела и тревогите ѝ за нейния син, а също и препоръките ѝ да се грижи за него, той изпитваше горчива мъка пред мисълта, че трябва да го предаде и се чудеше как да предотврати това. Нямаше никакъв изход. Покажеше ли някакво желание да го задържи, това би направило Хийтклиф още по-категоричен. Не оставаше нищо друго, освен да му даде детето, обаче той нямаше намерение да го дига от сън.

— Кажи на господин Хийтклиф — спокойно отвърна той, — че синът му ще дойде още утре в „Брулени хълмове“. Той спи сега и е прекалено уморен, за да измине този път. Можеш също да му кажеш, че желанието на майката на Линтон бе той да остане под моя опека, а и здравословното състояние на детето не е много добро засега.

— Не — каза Джоузеф, като тупна с тоягата по пода и взе важен вид. — Не, това няма никакво значение. Хийтклиф не го е грижа нито за майка му, нито за вас. Той ще си вземе момчето и аз трябва да го отведа в къщи. Така да знаете!

— Няма да го отведеш тая вечер! — решително отвърна Линтон. — Веднага върви долу, а после повтори думите ми пред господаря си. Елен, отведете го. Хайде, махай се!

И той помогна на възмутения старец да си върви, като го дръпна силно за ръката и го изтласка навън, после затвори вратата.

— Тъй значи! — възкликна Джоузеф, тътрейки се бавно нататък. — Лично той ще дойде утре, та да видим тогава дали ще смеете да изхвърлите него!

ДВАДЕСЕТА ГЛАВА

„За да предотврати изпълнението на тая заплаха, господин Линтон ми заръча да отведе момчето с понито на Катрин още в ранно утро. Той рече:

— Понеже сега вече няма да имаме никакво влияние върху неговата участ, била тя добра или зла, не трябва изобщо да споменавате пред дъщеря ми къде е отишъл той. Тя не може да поддържа връзки с него занапред и за нея ще бъде по-добре да не знае къде се намира той, за да не се безпокои и да не иска да отиде в «Брулени хълмове». Чисто и просто ѝ кажете, че баща му внезапно го е извикал при себе си и е трябвало да ни напусне.

Линтон прояви голямо нежелание да стане от леглото в пет часа и остана много учуден, когато му казах, че трябва да се приготви отново за път. Смекчих донякъде работите, като изтъкнах пред него, че той ще остане известно време при баща си, господин Хийтклиф, чието желание да го види било тъй силно, че той не искал да отложи приятната среща, докато Линтон се съвземе от недавнашното пътуване.

— Баща ми! — възкликна момчето смаяно. — Мама никога не ми е казвала, че имам баща. Къде живее той? По ми се ще да остана при вуйчо.

— Той не живее далече от «Тръшкрос Грейндж» — отвърнах аз, — точно отвъд ония хълмове, не толкова далече, че да не можете да се разходите насам, когато станете по-як. Пък и вие трябва да се радвате, че ще се приберете в къщи и ще го видите. Трябва да се опитате да го обичате, както обичахте и майка си, а тогава и той ще ви обича.

— Но защо не съм слушал за него досега? — попита Линтон. — Защо мама и той не са живели заедно, както всички хора?

— Той имаше работа, която го задържаше в тоя северен край — отговорих му, — а здравето на майка ви изискваше тя да живее на юг.

— А защо мама не ми говореше за него? — упорствуваше момчето. — Тя говореше често за вуйчо и аз отдавна го обикнах. Как

ще обичам татко, когато не го познавам!

— Ех, всички деца обичат родителите си — рекох аз. — Майка ви може би е мислила, че ще поискате да отидете при него, ако го споменава често в приказките си. Хайде да побързаме. Да яздиш рано в такова хубаво утро, е далеч за предпочитане пред още един час сън.

— А ще дойде ли с нас и тя — запита Линтон, — онова момиченце, което видях вчера?

— Не сега — отвърнах аз.

— А вуйчо? — продължи той.

— Не. Аз ще ви придружа дотам.

Линтон се отпусна на възглавницата си и потъна в мрачни мисли.

— Няма да вървя без вуйчо! — извика той накрая. — Не зная къде смятате да ме отведете.

Опитах се да го убедя колко осъдително е да проявява нежелание да срещне баща си, но при все това той упорито отказваше да го облека и аз трябваше да извикам господаря на помощ, за да го придума да стане. Най-после бедното дете тръгна на път, изпратено с няколко лъжливи уверения, че не ще остане дълго там, че господин Едгар и Кати ще идват да го навестяват и с други еднакво необосновани обещания, които измислях и повтарях от време на време през целия път. Чистият, ухаещ на риган въздух, ясното слънце и лекият галоп на Мини в скоро време прокудиха мрачното му настроение. Той почна да ми задава въпроси относно новия му дом и неговите обитатели, разпитвайки ме живо и с интерес.

— Тъй ли е хубаво в «Брулени хълмове», както в «Тръшкрос Грейндж»? — попита той, като се извърна да хвърли последен поглед към долината. Лека мъгла се стелеше нагоре по нея и свършваше с перест облак на синия хоризонт.

— «Брулени хълмове» не се гуши тъй в дървета — отвърнах аз — и не е толкова голяма, но от нея се разкрива хубава гледка към цялата околност и въздухът там е по-здравословен за вас, защото е по-свеж и сух. Отначало сградата вероятно ще ви се стори стара и мрачна, макар че това е една почтена къща — най-хубавата след «Тръшкрос Грейндж» в нашия край. Ще можете на правите такива приятни разходки по хълмовете. Хертън Ърншоу — другият братовчед на госпожица Кати, а, значи, и ваш донякъде — ще ви покаже най-хубавите места. При хубаво време ще можете да вземете някоя книга

със себе си и да четете в някоя зелена долинка. От време на време и вуйчо ви може да идва с вас на разходка. Той често излиза да поскита из хълмовете.

— А как изглежда баща ми? — попита той. — Като вуйчо ли е млад и хубав?

— На едни години е с него — казах аз, — но той има черна коса и тъмни очи, изглежда по-строг и, общо взето, е по-висок и по-едър от него. В началото той може би няма да ви се види толкова нежен и добър, защото не е свикнал да се държи така, но вие все пак гледайте да сте искрен и сърдечен с него. Естествено, той ще ви се радва повече от който и да е вуйчо, защото сте негов син.

— Черни коси и очи! — промълви Линтон. — Не мога да си го представя. Значи, аз не приличам на него, нали?

— Не особено — отвърнах, а на себе си казах «никак», като заразглеждах със съжаление бялото лице и тънката снага на моя събеседник, неговите големи и уморени очи, досущ като тия на майка му, с тази разлика, че в тях нямаше нито следа от нейния боен дух, освен когато някаква болезнена обидчивост не ги караше да пламнат за миг.

— Колко е странно, че нито веднъж не е дошъл да види мама и мен! — промълви той. — Никога ли не ме е виждал? Ако ме е виждал, трябва да съм бил бебе тогава. Нищичко не помня за него.

— Едно разстояние от триста мили никак не е малко, млади господарю — отвърнах аз, — а десет години не изглеждат толкова дълго време на един възрастен човек. Господин Хийтклиф вероятно всяко лято е възнамерявал да идва, но никога не му се е отдал сгоден случай, а сега е твърде късно. Не го тревожете с въпроси от тоя род. Това ще го раздразни без никаква полза.

Момчето се отдаде изцяло на собствените си мисли през останалата част от пътуването, докато най-сетне спряхме пред градинската порта на чифлика. Взирах се в лицето му, за да доловя впечатлението му. Той огледа украсения с резба вход на къщата и ниските малки прозорчета, безредно израсналите храсти на цариградското грозде и кривите ели и после поклати глава. Вътре в себе си той никак не одобряваше външния вид на своя нов дом, но бе достатъчно тактичен да поотложи оплакванията си. Може би вътрешната уредба на къщата щеше да бъде по-добра. Отидох и

отворих вратата, преди той да слезе от коня. Часът беше шест и половина и членовете на семейството бяха току-що привършили закуската, а прислужникът разтребваше и бършеше масата. Джоузеф стоеше до стола на господаря си и му разправяше нещо за някакъв окуцял кон, а Хертън се готвеше да тръгне за сено.

— Здравейте, Нели! — каза господин Хийтклиф, като ме видя. — Опасявах се, че ще трябва да идвам лично долу, за да прибера това, което ми принадлежи. Вие го доведохте, нали? Да видим какво може да излезе от него.

Той стана и се запъти към вратата. Хертън и Джоузеф тръгнаха подир него, зяпнали от любопитство. Бедният Линтон разгледа с плах поглед лицата на тримата.

— Наистина — подхвана Джоузеф, след като се взря сериозно в детето — той е направил трампа с вас, господарю, и ви е пратил своето момиче!

Хийтклиф се взираше вторачено в сина си, докато детето започна да трепери от смущение; после се изсмя презрително.

— Господи, какъв красавец! Какво приятно и очарователно същество! — възкликна той. — Да не би да са го отгледали с диета от охлюви и кисело мляко, Нели? Проклятие на проклятията! Изглежда по-зле, отколкото мислех, а сам дяволът знае, че не очаквах бог знае какво!

Каза на разтрепераното и смаяно дете да слезе от коня и да влезе в къщата. То не можа напълно да разбере смисъла на бащините му думи. Впрочем то още не беше сигурно, че тоя мрачен, презрително усмихващ се човек бе неговият баща. В уплахата си момчето се вкопчи в мен, а когато господин Хийтклиф седна и му заповяда да дойде при него, то скри лице в рамото ми и заплака.

— Тихо, тихо! — рече Хийтклиф, като протегна ръка и грубо го притегли към коленете си, а после го хвана за брадичката и повдигна главата му. — Хайде, стига с тия глупости. Нищо лошо няма да ти сторим, Линтон. Нали така се казваш? Ти си изцяло дете на майка си! Къде е моят дял в тебе, пискащо пиленце?

Той свали шапката на момчето и пригладя назад гъстите му светложълти коси, после опипа слабичките му ръце и нежните му пръсти, а докато траеше тоя преглед, Линтон престана да плаче и вдигна големите си сини очи, за да огледа тоя, който го проучваше.

— Познаваш ли ме? — запита го Хийтклиф, когато се увери, че и крайниците му бяха също тъй нежни и слаби.

— Не — отвърна Линтон с плах и разсеян поглед.

— Все трябва да си чул нещо за мене, нали?

— Не — пак отвърна той.

— Не! Какъв срам за майка ти, никога да не е събудила синовната ти обич към мен! Тогава ще ти кажа, че ти си мой син, а майка ти е била зла и нехайна жена, щом не ти е казвала какъв човек е баща ти. Хайде, не мигай и не се черви! Е, така поне човек може да види, че в жилите ти тече кръв, а не вода. Бъди добро момче и аз ще се грижа за теб. Нели, можете да седнете, ако сте уморена; ако пък не сте, можете да се върнете в къщи. Предполагам, че ще съобщите на оная нула в «Тръшкрос Грейндж» какво сте видели и чули тук, а туй нещо няма да се успокои, докато се маете край него.

— Надявам се, че ще бъдете добър с момчето, господин Хийтклиф — отвърнах аз, — защото иначе няма да го опазите за дълго. Помнете, че нямате друг родственик в тоя божи свят и че никога няма да намерите друг.

— Не бойте се, ще бъда много добър с него — рече той, като се смееше, — но никой друг не бива да бъде мил с него. Ревниво желая да монополизирам цялата му любов. И да започна с нежностите си: Джоузеф, донеси на момчето нещо за закуска. Ей, Хертън, проклето теле, хайде върви да си гледаш работата! Да, Нели — добави той, когато те си отидоха, — синът ми е бъдещ собственик на вашия дом и аз не бих искал той да умре, преди да съм сигурен, че ще го наследя. При това, той е мой и аз мечтая за тържеството да видя как моят потомък се шири като господар в техните имения — моето дете да наема децата им, за да обработват земите на дедите си срещу надница. Това е едничкото съображение, което може да ме накара да понасям това пале. Презирам го за него самия и го мразя за спомените, които събужда у мен. Но това съображение е достатъчно. Той е в безопасност при мен и аз ще го гледам тъй грижливо, както господарят ви гледа своето дете. Наредих хубаво да мебелират една стая за него на горния етаж. Също така ангажирах един преподавател, който ще идва три пъти седмично чак от двадесет мили, за да го учи на всичко, което той би искал да учи. Заповядах на Хертън да му се подчинява. Всъщност подредих всичко така, че да запазя джентлемена у него и чувството му

на превъзходство над тези, с които ще дружи. Съжалявам обаче, че той тъй малко заслужава тия грижи. Ако исках някаква благодат на тоя свят, тя бе да го видя достоен за гордостта ми, а ето че съм горчиво разочарован от тоя хленчещ нещастник с бяло като суроватка лице!

Докато той говореше, Джоузеф се върна с купичка млечна овесена каша в ръка и я постави пред Линтон, който разбърка буламача с израз на отвращение и заяви, че не може да го яде. Разбрах, че старият прислужник споделяше до голяма степен презрителното отношение на господаря му към детето, но той бе принуден да не изразява гласно мнението си, защото Хийтклиф явно държеше слугите му да се отнасят почитателно с детето.

— Не можеш ли да го ядеш? — отекна Джоузеф, като се взря в лицето на Линтон и снижи гласа си до шепот от страх да не го чуят другите. — Но Хертън не е ял друго, когато беше малък, а според мен каквото може той да яде и ти можеш да ядеш.

— Няма да го ям — рязко отвърна Линтон. — Вземете си го.

Възмутеният Джоузеф грабна купичката и я донесе при нас.

— Та лоша ли е храната? — попита той и я пхна под носа на Хийтклиф.

— Че какво има в кашата? — рече той.

— Вашето придирчиво момче казва, че не можело да я яде — отвърна Джоузеф. — Предполагам, че е прав. И майка му беше такава: за нея ние бяхме, кажи-речи, прекалено мръсни, за да сеем житото, от което правехме хляба.

— Не споменавайте пред мен за майка му! — гневно рече господарят. — Дайте му нещо, което би могъл да яде, и това е всичко. Нели, каква е обичайната му храна?

Предложих варено мляко или чай и домоуправителката получи нареждане да приготви закуската. «Егоизмът на баща му — рекох на себе си — ще направи животът му по-сносен. Той вижда, че детето е с нежно здраве и съзнава, че трябва да се държи по-внимателно с него. Ще успокоя господин Едгар, като му разкажа за обрата в настроението на господин Хийтклиф.» Нямах основание да се бавя повече и се измъкнах навън, докато Линтон плахо отблъскваше приятелските закачки на едно овчарско куче. Но той бе нащрек и не можеше да бъде измамен. Щом затворих вратата, до ушите ми долетя силен вик, после дочух думи, които се повтаряха като отчаян зов:

— Не ме оставяйте! Не искам да остана тук! Не искам да остана тук!

После резето на вратата се повдигна и пак се спусна. Те не му позволиха да излезе. Възседнах Мини и я подкарах в тръс. Тъй завърши краткото ми опекунство.“

ДВАДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

„Трябваше много да утешаваме малката Кати тоя ден. Тя стана от леглото си весела, готова веднага да отиде при братовчедата си, но новината за заминаването му предизвика такива жалби и горестни сълзи, че за да я утеши, сам Едгар трябваше да я уверява, че Линтон скоро ще се върне. Той обаче добави едно «ако мога да издействувам това», а такава надежда не съществуваше. Това обещание не можа да я усмири кой знае колко, но времето се оказа по-силно и макар и да разпитваше от време на време баща си кога ще се върне Линтон, неговият образ бе избледнял дотолкова в паметта ѝ, че тя не го позна, когато го видя за втори път.

Когато ми се случваше да срещна домоуправителката на «Брулени хълмове» по работа в Гимъртън, аз обикновено я разпитвах за младия господар, защото той живееше почти тъй уединено като самата Катрин, и никога не го виждахме. Можех да разбера от нея, че здравето му било все още крехко и че им създавал много неприятности. Тя казваше, че господин Хийтклиф като че ли го ненавиждал все повече и повече, макар и да се стараел да прикрива чувствата си. Дори гласът на момчето му бил противен и изобщо той не можел да стои в една и съща стая с него повече от няколко минути. Двамата разменяли много нарядко по някоя и друга дума. Линтон учел уроците си и прекарвал вечерите си в едно малко помещение, което наричали «приемната», или пък лежал в легло по цели дни, защото постоянно настивал и кашлял и все имало нещо да го боли.

— Никога не съм виждала толкова малодушно същество — добави жената, — нито пък някой, който да се грижи толкова за себе си. Каква врява вдига, ако оставя прозореца отворен малко по до късно привечер. Като че ли ще умре, ако го лъхне малко свеж нощен въздух! Трябва да му кладем огън посред лятото, а тютюневата лула на Джоузеф ще го отрови... Все трябва да му даваме сладкиши и разни лакомства и винаги мляко, мляко и още мляко, без да държи сметка, че за нас не остава и капка през зимата. Тъй си седи в стола край огъня, загърнат в

кожух, и от време на време си отхапва малко препечен хляб и пийва водица или някаква друга помия, поставена върху полицата на камината. А дойдели Хертън да го забавлява от съжаление — той не е лош, макар че е груб, — те обезателно се спречкват, като Хертън си отива с ругатни, а Линтон се разревава. Струва ми се, че господарят би се радвал Хертън да го пребие от бой някой ден, ако той не беше негов син, пък и сигурна съм, че той би бил способен да го натири от къщата, ако знаеше какви грижи полага Линтон за себе си. Но той се пази от подобно изкушение. Почти не влиза в приемната, а ако Линтон се държи така и в столовата, гдето се намира господарят, той веднага го изпъжда горе.

Разбрах от разказа ѝ, че пълната липса на съчувствие е превърнала младият Хийтклиф в егоистично и неприятно същество, ако той не си е бил такъв по природа. Ето защо интересът ми към него намаля, макар че все още ми беше жал за участието му и съжалявах, задето не бе останал при нас. Господин Едгар ме поощряваше да се осведомявам за момчето. Струва ми се, че той мислеше доста за него, и че би предприел някоя рискована стъпка, за да може да го види. Веднъж ми каза да питам домоуправителката дали Линтон слиза понякога в селото. Тя рече, че е идвал само два пъти, и то на кон, придружавайки баща си, и че и двата пъти се е преструвал на съсипан от умора по за три-четири дни след ездата. Ако си спомням вярно, тая домоуправителка напусна службата около две години след пристигането на Линтон и аз не познавах нейната заместница. Тя е още там.

В «Тръшкрос Грейндж» времето продължаваше да тече приятно, както и преди, докато госпожица Кати стана на шестнадесет години. В годишнината на нейния рожден ден ние никога не проявявахме радост, защото той съвпаднаше с годишнината от смъртта на покойната ми господарка. Баща ѝ неизменно прекарваше този ден сам в библиотеката, а вечер отиваше до гробищата в Гимъртън, гдето оставаше често до след полунощ. Ето защо Катрин трябваше да се забавлява сама.

Тоя двадесети март беше прекрасен пролетен ден. Когато баща ѝ се оттегли, младата ми господарка слезе долу, облечена за излизане, и каза, че искала да се разходи с мен, докдето почва полето. Господин Линтон бил разрешил разходката, при условие да не отиваме надалече и да се върнем до един час.

— Затова побързай, Елен! — рече тя. — Решила съм къде ще отидем — там, където са се настанили ято яребици. Искам да видя дали вече са свили гнезда.

— Това трябва да е доста нагоре — отвърнах аз. — Те не мътят в крайнините на полето.

— Не, не е — възрази тя. — Ходила съм доста наблизо до тях с татко.

Сложих шапката си и тръгнах с нея, без да мисля повече по въпроса. Тя подскачаше пред мен, връщаше се и пак изтичваше напред, също като още млада хрътка. В началото ми беше доста приятно да слушам песните на чучулигите край мен и в далечината, да се радвам на хубавото и топло слънце и да наблюдавам любимката си да тича с развети назад златни къдрици. Свежите ѝ бузи бяха нежни като шипков цвят, а очите ѝ сияеха от непомрачена радост. Щастливо същество бе тя в ония дни и приличаше на ангелче. Жалко, че не можеше да бъде доволна.

— Госпожице Кати — рекох ѝ, — къде са яребиците, за които ми говорехте? Трябваше вече да ги видим. Много се отдалечихме от оградата на парка на «Тръшкрос Грейндж».

— Още малко, още съвсем малко, Елен — все отговаряше тя. — Изкачи се на оная височинка, мини през она рид и докато стигнеш до отвъдната страна, аз вече ще съм вдигнала птиците.

Трябваше да се изкачвам по толкова височинки и да преминавам толкова ридове, че накрая взех да се уморявам и ѝ казах, че трябва да спрем и да се върнем обратно. Викнах по нея, защото тя ме бе задминала и вървеше далече пред мен. Тя или не ме чу, или не обръщаше внимание на думите ми, защото продължаваше да припка напред, тъй че по неволя вървах подир нея. Накрая тя се спусна в някаква долчинка и преди да мога отново да я видя, палавницата беше на две мили по-близо до «Брулени хълмове», отколкото до собствения си дом. Видях как я спряха двама души и бях сигурна, че единият от тях е господин Хийтклиф.

Кати бе заловена в момента, когато вземаше яйцата на яребиците или поне когато търсеше гнездата. Хълмовете влизаха в имението на Хийтклиф и той мърмеше браконьерката.

— Нито съм взела, нито пък намерих яребичи яйца — казваше тя, когато се дотърях до тях, разтваряйки ръце в подкрепа на

твърдението си. — Не смятах да ги вземам, но татко ми каза, че имало много по тия места и аз исках да видя яйцата.

Хийтклиф хвърли бегъл поглед към мен и злъчно се усмихна, показвайки с това, че познава коя е нарушителката и затова гледа недоброжелателно на нея, после я запита кой е «татко» ѝ.

— Господин Линтон от «Тръшкрос Грейндж» — каза тя в отговор. — Разбрах, че не ме познавате, защото иначе нямаше да ми говорите тъй.

— Навярно мислите, че татко ви е много уважаван и почитан? — иронично рече той.

— А вие кой сте? — запита Катрин и се вгледа с любопитство в него. — Виждала съм и друг път този човек. Да не е ваш син?

Тя посочи Хертън, другия от двамата мъже. Пораснал с още две години, той бе станал само по-едър и изглеждаше все тъй несръчен и грубоват.

— Госпожице Кати — намесих се аз, — вече стават три часа, вместо един, откак сме навън. Наистина е време да си вървим.

— Не, този човек не ми е син — отвърна Хийтклиф, избутвайки ме встрани. — Но аз имам син и вие го познавате. Гувернантката ви наистина бърза, но аз мисля, че и на двете ще ви дойде добре една малка почивка. Не искате ли да свиете ей край тази скала в полето и да заповядате у дома? Ще се приберете по-рано в къщи след почивката, а ние ще ви посрещнем добре.

Пришепнах на ухото на Катрин, че тя в никой случай не трябва да приема предложението. И дума не можеше да става за това.

— Защо? — гласно запита тя. — Омръзна ми да тичам, а тревата е росна и не мога да седна тук. Хайде да отидем, Елен. При това той казва, че съм познавала сина му. Струва ми се, че се лъже, но се сещам къде живее — в чифлика, който посетих на връщане от Пенистън Крег. Нали живеете там?

— Да. Хайде, Нели, не дрънкайте толкова. Приятно ще ѝ бъде да ни погостува. Хертън, тръгни напред с момичето. Вие ще вървите с мен, Нели.

— Не, тя няма да върви натам — решително заявих аз и направих усилие да се освободя, защото той ми бе хванал ръката, но Кати вече бе стигнала до градинската порта, припикайки с все сила по

нанагорницето. Избраният ѝ спътник не се и опита да я следва. Той кръшна встрани от пътя и изчезна.

— Господин Хийтклиф, това е съвсем нередно — продължих аз. — Много добре знаете, че не ѝ мислите доброто. У вас тя ще види Линтон, а щом се върнем ще разправи всичко. Вината ще стоварят върху мен.

— Искам тя да види Линтон — отвърна той. — Момчето изглежда по-добре от няколко дни, а много нарядко се случва да е за пред хора. Лесно ще я убедим да не говори за идването си. Какво лошо има в това?

— Лошото е, че баща ѝ ще ме намрази, ако разбере, че съм ѝ разрешила да влезе в къщата ви — отвърнах аз, — пък и сигурна съм, че имате лоши намерения, за да я подтиквате да дойде.

— Намеренията ми не биха могли да бъдат по-честни — рече той. — Ще ги разкрия напълно пред вас: искам братовчедите да се влюбят и да се оженят. Постъпвам щедро спрямо господаря ви. Неговото девойче няма какво да наследи, но ако изпълни желанието ми и се омъжи за него, веднага ще я обявя за моя сънаследница наред с Линтон.

— Умре ли Линтон — отвърнах аз, — а никак не е сигурно, че той ще живее, тогава Катрин ще се окаже наследница.

— Не, няма да се окаже наследница. В завещанието няма такава клауза. Неговото имущество ще се падне на мен, но аз искам да се оженят, за да няма спорове, и съм решил да постигна целта си.

— Аз пък съм твърдо решена тя никога вече да не идва близо до къщата ви с мен — отвърнах аз, като наближихме портата, където ни очакваше госпожица Кати.

Хийтклиф ми каза да мълча, после тръгна пред нас нагоре по пътеката и побърза да отвори вратата. Младата ми господарка се вгледа на няколко пъти в него, сякаш още не можеше да си състави определено мнение за Хийтклиф, но сега той ѝ се усмихна, когато погледите им се срещнаха, и ѝ заговори с по-ласкав глас, а аз бях достатъчно глупава да помисля, че споменът за майка ѝ ще прокуди лошите му помисли спрямо нея. Линтон стоеше край огнището. Той бе ходил на разходка из полето, защото стоеше с шапка на глава и тъкмо казваше на Джоузеф да му донесе сухи обувки. Бе израснал твърде много за годините си — не му достигаха няколко месеца, за да

навърши шестнадесет. Чертите на лицето му все още бяха хубави, а очите и цветът на лицето му бяха по-свежи, отколкото ги помнех, но тоя блясък бе временен и се дължеше на здравословния въздух и топлото слънце.

— Да видим сега кой е този — подзе Хийтклиф, обръщайки се към Кати. — Ще го познаете ли?

— Синът ви? — рече тя, като огледа въпросително първо единия, после другия.

— Да, да — отвърна той. — Но нима го виждате за първи път? Я помислете малко. Ех, имате къса памет! Линтон, не си ли спомняш братовчедка си, за която не ни даваше мира и все искаше да я видиш?

— Как, нима е Линтон! — възкликна Кати, радостно развълнувана и изненадана при споменаването на това име. — Малкият Линтон ли е този? Че той е по-висок от мен! Кажи, ти ли си Линтон?

Момъкът излезе напред и се представи. Тя го целуна пламенно и двамата се загледаха вторачено един в друг, учудени от промяната, настъпила в тях с годините. Катрин бе израсла до пълния си ръст. Тя бе стройна и в същото време закръглена, с гъвкаво като тънка стомана тяло и от цялата ѝ личност се излъчваше здраве и добър дух. Линтон бе съвсем слаб. Видът и движенията му бяха много морни, но в държането му имаше някаква грация, която смекчаваше тия недостатъци и му придаваше известен чар. След като си поприказваха много нежно, братовчедката му отиде при господин Хийтклиф, който се маеше край вратата, наблюдаващ всичко, което ставаше и вътре, и вън от къщата. Той се преструваше, че вниманието му е погълнато от това, което става вън, докато всъщност наблюдаваше само какво става вътре.

— В такъв случай вие сте мой чичо, нали? — възкликна тя и се надигна да го целуне. — Мисля, че ми харесвате, макар и да бяхте сърдит в началото. Защо не ни идвате на гости в «Тръшкрос Грейндж» с Линтон? Странно е, че толкова години сте ни били близки съседи, а не сте дошли да ни видите. Защо сте постъпвали така?

— Идвах май прекалено често, преди да се родите — отвърна той. — По дяволите! Ако трябва да целувате някого, целувайте Линтон. Няма смисъл да целувате мене.

— Лоша Елен! — провикна се Катрин и припна към мен, за да ме отгупа с милувки. — Колко сте била лоша, Елен, като се опитвахте да ми попречите да вляза! Но аз ще идвам всяка заран на разходка тук, нали може, чичо? А понякога ще вода и татко със себе си. Нали ще ви е приятно да ни видите?

— Разбира се — отвърна чичото с едва сдържана гримаса, която се дължеше на дълбокото му отвращение към двамата бъдещи посетители. — Собствено — продължи той, обръщайки се към младата госпожица, — понеже стана дума, нека ви кажа, че господин Линтон храни известно предубеждение срещу мен. — Ние се скарахме преди време, и то жестоко, както изобщо не подобава на добри християни, тъй че ако отворите дума пред него за намерението ви да идвате насам, той съвсем ще забрани посещенията ви в «Брулени хълмове». Ето защо не трябва да споменавате това, освен ако не държите да посещавате братовчеда си занапред. Можете да идвате, стига да искате, но не трябва да говорите за това.

— Защо се скарахте? — запита Катрин с доста посърнал вид.

— Той мислеше, че съм прекалено беден, за да се ожения за сестра му — отвърна Хийтклиф, — и му стана мъчно, когато я взех. Гордостта му бе накърнена и той никога няма да ми прости това.

— Не е правилно! — заяви девойката. — Ще му кажа това някой ден. Но Линтон и аз нямаме никакъв дял в караницата ви. Щом нещата стоят така, аз няма да идвам тук, но той ще идва в «Тръшкрос Грейндж».

— Много е далече за мен — промълви братовчед й. — Една разходка от четири мили би ме убила. Не, госпожице Катрин, идвайте насам от време на време — не всяка заран, но веднъж или два в седмицата.

Бащата хвърли пълен с презрение поглед към сина си.

— Боя се, Нели, че трудът ми ще отиде напразно — прошепна той на ухото ми. — Госпожица Катрин, както я нарича тоя глупак, ще разбере колко пари чини той и ще го прати по дяволите. Ех, де да беше Хертън на негово място! Знаете ли, че тая мисъл ми минава през ума по десетина пъти на ден, въпреки че Хертън е толкова първобитен. Щях да обикна момчето, да беше някой друг. Мисля, че няма опасност тя да се влюби в него. Ще го противопоставя на това жалко същество, ако то не се раздвижи и оживи. Смятаме, че то едва ли ще оживее до

осемнадесетата си година. Проклето бездушно същество! Изцяло е погълнато от мисълта как по-скоро да изсуши краката си и ни веднъж не поглежда към нея. Хей, Линтон!

— Да, татко — отвърна момчето.

— Няма ли какво да покажеш на братовчедка си в къщи, например някой заек или гнездо на невестулка? Заведи я в градината, преди да сложиш другите си обувки, а също и в конюшната, за да види коня ти.

— Не предпочитате ли да седите тук? — попита Линтон, обръщайки се към Кати с глас, който изразяваше нежеланието му пак да се раздвижи.

— Не зная — отвърна тя и се загледа към вратата, очевидно готова да излезе навън.

Той не се мръдна от мястото си и се присви още по-близо до огъня. Хийтклиф стана и отиде в кухнята, а оттам излезе на двора и повика Хертън. Момъкът се обади и скоро двамата се върнаха в стаята. Хертън, изглежда, се бе мил, защото бузите му се бяха зачервили и косата му бе мокра.

— Ах, вас ще попитам, чичо — възкликна Катрин, като си припомни твърдението на домоуправителката. — Той не ми е братовчед, нали?

— Да, братовчеди сте — отвърна той. — Хертън е племенник на майка ти. Нима не го харесваш?

Катрин изглеждаше смутена.

— Нали е хубав момък? — продължи той.

Невъзпитаната палавница се изправи на пръсти и прошепна няколко думи в ухото на Хийтклиф, а той се засмя. Хертън се помрачи. Разбрах, че той е много чувствителен към предполагаеми обиди и очевидно има някаква смътна представа за принизеното си положение, но неговият господар или опекун прокуди мрачния облак от лицето му, като рече:

— Ще бъдеш наш любимец, Хертън! Тя казва, че си... Какво беше? Както и да е, думите ѝ бяха много ласкателни. Хайде, разведи я из чифлика, но гледай да се държиш като джентълмен. Не казвай неприлични думи и не се взирай в девойката, когато тя не те гледа, а загледа ли се в теб, гледай да скриеш лицето си. Когато ѝ говориш,

произнасяй бавно думите й не дръж ръце в джобовете. Хайде, върви и се дръж колкото може по-любезно с нея.

Той се загледа в двойката, която минаваше край прозореца. Ърншоу бе напълно извърнал лице от другарката си. Той сякаш разглеждаше познатия двор с окоето на чужд човек и с любопитството на художник. Катрин го погледна крадешком и по лицето й се изписа умерено възхищение. После тя се залиса да търси неща, които биха могли да представляват интерес за нея, и весело заподскача нататък, като си подсвиркуваше някаква мелодия, с която искаше да запълни мълчанието.

— Накарах го да си глътне езика — забеляза Хийтклиф. — Няма да смее да каже нито една дума през цялото време! Нели, вие ме помните на тая възраст или даже когато бях с няколко години по-млад. Нима и аз изглеждах толкова глупав — тъй «гламав», както казва Джоузеф?

— Дори по-лошо — отвърнах аз, — защото бяхте и по-намусен.

— Приятно ми е да го гледам — продължи той, сякаш мислеше на глас. — Той не излъга надеждите ми. Нямах да се радвам толкова, ако той беше глупав по природа. Но той не е глупав и аз му влизам в положението, защото съм изпитвал същите чувства. Например зная съвсем точно какво изпитва той в тоя момент. Това обаче е самото начало на мъките, които го очакват занапред. Никога няма да може да изплава от дъното на това бласто от невежество и простация, в което тъне сега. Държа го по-здраво, отколкото ме държеше неговият проклет баща, и го сведох до още по-ниско равнище, защото той се гордее със скотщината си. Научих го да гледа с презрение на всичко, което не е животинско, и да го счита слабо и глупаво. Не мислите ли, че Хиндли би се възгордял със сина си, ако можеше да го види — да се възгордее почти толкова, колкото се гордея и аз с моя син? Но между тях има разлика: единият е злато, което използват за уличен паваж, а другият е тенеке, което излъскват, за да наподобява сребърен сервиз. Моят няма нищо ценно в себе си, но въпреки това аз ще се потруда да направя от него най-хубавото, което може изобщо да се направи от такъв недобър материал. Неговият имаше отлични качества, но те са загубени и сега са повече от безполезни. Аз нямам за какво да съжалявам — никой не знае по-добре от мен колко много би могъл да постигне той. На всичко отгоре Хертън е страшно привързан към мен!

Ще признаете, че в това отношение съм задминал Хиндли. Ако мъртвият негодник можеше да стане от гроба и да ме наругае за неправдите, които съм сторил на неговия син, аз щях да имам удоволствието да гледам как синът му го изтласква насила обратно в гроба, възмутен, загдето се е осмелил да хули единствения му приятел в света.

Хийтклиф злобно се засмя при тая мисъл. Нищо не казах в отговор, понеже разбрах, че не очаква такъв. В това време младият човек, който стоеше твърде далеч от нас, за да чуе какво приказваме, почна да проявява признаци на безпокойство и вероятно съжаляваше, задето се бе отказал от удоволствието да беседва с Катрин от страх да не би да се поизмори. Баща му забеляза безпокойните погледи, които той хвърляше към прозореца, а също ръката му, протегнатата нерешително към шапката.

— Ставай, мързеливецо! — възкликна той с престорена сърдечност. — Върви подир тях! Ей ги на ъгъла край пчелните кошери.

Линтон събра сили и остави огнището. Прозорецът бе отворен и когато той излезе навън, аз дочух Катрин да пита необщителния си другар какво означаваше надписът на вратата. Хертън се загледа нагоре и се почеса по врата като същински глупак.

— Пише нещо неразбрано там — отвърна той. — Не мога да го прочета.

— Не можете да го прочетете? — отекна Катрин. — Че то е на английски и аз го разчитам. Искам да зная защо са го написали.

Линтон се изкикоти и това бе първата му проява на веселост.

— Той не знае да чете — рече той на братовчедка си. — Допускахте ли, че може да съществува такъв колосален тъпанар?

— Напълно нормален ли е? — сериозно го запита Катрин. — Да не би да куца нещо в главата му? Вече на два пъти му задавам въпроси, но и двата пъти той изглеждаше тъй глупав, сякаш не е разбрал какво го питам. Всеки случай и аз не разбирам думите му.

Линтон пак се закиска и се загледа закачливо в Хертън, който в тоя момент положително нямаше вид на човек, комуто е ясно за какво става дума.

— Нищо му няма, само мързелът му пречи. Не съм ли прав, Ърншоу? — рече той. — Братовчедка ми те мисли за идиот. Ето последиците от презрителното ти отношение към «зубренето», както

би казал ти. Катрин, забелязахте ли отвратителното му йоркширско произношение?

— Дявол да го вземе, има ли някаква полза от ученето? — възрази Хертън, по-склонен да заговори на всекидневния си другар.

Той щеше да каже още нещо в този дух, но двамата млади прихнаха в смях. Моята лекомислена госпожица се зарадва, като разбра, че може да се забавлява със странните му приказки.

— Каква е ползата от дявола в това изречение? — рече Линтон през смях си. — Татко ти заръча да не казваш лоши думи, а ти не можеш да отвориш уста и да не изпуснеш някоя. Опитай се най-сетне да се държиш като джентълмен!

— Ако ти не приличаше повече на момиче, отколкото на момче, щях ей сега да те сваля на земята. Да, като нищо щях да те сваля на земята, жалък слабак такъв! — отвърна разсърденият простак и тръгна да си върви с пламнало от гняв и унижение лице, защото съзнаваше, че са го обидили, а не знаеше как да отвърне на обидата.

Двамата с Хийтклиф дочухме този разговор. Той се усмихна, като видя, че Хертън си отива, но веднага след това хвърли пълен с отвращение поглед към лекомислената двойка. Те бърбеха пред входа на къщата. Линтон се бе оживил доста много, докато говореше за грешките и недостатъците на Хертън и разказваше разни весели случки за него, а Кати се радваше на неговите дръзки и язвителни забележки, без да обръща внимание, че те издават злъчния характер на момчето. Вече изпитвах повече неприязън, отколкото състрадание към Линтон, и ми се видя донякъде оправдано баща му да се отнася пренебрежително към него.

Останахме до следобеда, защото едва тогава успях да откъсна госпожица Кати от тях. За щастие господарят ми не бе излизал от стаята си и не знаеше нищо за дългото ни отсъствие. На връщане в къщи исках да разправам на повереницата ми какви са хората, с които се бяхме разделили, но тя си бе втълпила, че съм предубедена срещу тях.

— Ех, Елен — възкликна тя, — ти държиш страната на татко. — Зная, че си пристрастна, защото иначе нямаше толкова години да ме лъжеш, че Линтон живее много надалеч от нас. В същност много съм ти сърдита, но тъй се радвам, че не желая да изразявам недоволството си. Ти обаче не трябва да кажеш нито дума за чичо ми. Не забравяй, че той е мой чичо, а пък аз ще смърям татко, загдето се е карал с него.

И тя продължаваше да бърби в тоя дух, докато накрая се отказах от намерението си да я убедя, че греша. Тая вечер тя не отвори дума за посещението ни в «Брулени хълмове», защото не можа да види господин Линтон. На другия ден тя му разправи всичко, с което ми причини не малко огорчение. И все пак не съжалявах особено. Струваше ми се, че той ще се справи много по-добре със задачата да напътствува и предупреждава Катрин, отколкото аз. Но той бе много плах и не можа да ѝ даде приемливи доводи за нежеланието си тя да посещава «Брулени хълмове» и да поддържа връзки с тези хора, а Катрин искаше да има добри основания за всяко ограничение, което дразнеше разглезения ѝ дух.

— Татко — възкликна тя след утринните поздравии, — знаеш ли кого срещнах вчера, когато се разхождах из полето? На, ето че се сепна! Татко, ти не си постъпил правилно, нали? Видях... Но изслушай ме и ще видиш как успях да изоблича и теб, и Елен, която се е съюзила с теб, а в същото време се преструваше, че ѝ е мъчно за мен, когато все се надявах, че Линтон ще се върне и винаги оставах разочарована.

Тя изложи вярно всичко около разходката си и нейните последици, а господарят не я прекъсна, макар че неведнъж ме поглеждаше с укор в очите. Кати завърши разказа си и той я притегли към себе си, после я запита дали знае защо бе скрил от нея, че Линтон живее наблизо. Нима тя би могла да помисли, че той е постъпил така, за да я лиши от едно невинно удоволствие?

— Постъпил си така, защото не обичаш господин Хийтклиф — отвърна Кати.

— Значи, мислиш, че държи повече за себе си, отколкото за тебе, Кати? — запита я той. — Работата не е там, че не обичам господин Хийтклиф, а че той не ме обича. Много зъл човек е и обича да пакости на хората, които мрази, а също и да ги разорява, стига те да му дадат и най-малката възможност за това. Знаех, че не можеш да поддържаш връзки с братовчед си, без да влизаш в допир с господин Хийтклиф, и че той те мрази заради мен. Ако взех мерки да не видиш отново Линтон, това бе само за твое добро и за нищо друго. Смятах да ти обясня тия работи, когато станеш по-голяма, и съжалявам, че не сторих това по-рано.

— Но господин Хийтклиф се държа съвсем сърдечно, татко! — забеляза Катрин. — При това той няма нищо против да се срещаме. Каза ми, че мога да идвам в къщата му, когато пожелае, стига да не ти казвам за това, защото си се карал с него и няма да му простиш, загдето се е оженил за леля Изабела. И ти няма да му простиш! Ти си виновният. Той е съгласен да дружим — Линтон и аз, — а ти не си.

Като видя, че няма да може да я убеди колко зъл е чичо ѝ, господарят ѝ разправи набързо как той се бе държал с Изабела и по какъв начин бе станал собственик на «Брулени хълмове». Крайно неприятно му беше да говори обстойно по въпроса, защото макар и да говореше нарядко за това, дълбоко в себе си той все още хранеше оня ужас и отвращение към стария си неприятел, които го бяха обзели след смъртта на госпожа Линтон. «Тя можеше и сега да е жива, ако не беше той!» Тая горчива мисъл не го оставяше и за него Хийтклиф бе убиец. Госпожица Кати не познаваше други лоши дела освен собствените си незначителни прояви на непослушание, несправедливост или гняв, дължащи се на буйния ѝ нрав и лекомислие, за които тя се разкайваше още в деня, когато се бе провинила. Сега тя се смая при мисълта, че може да съществува човек с душа, толкова черна и пълна с такава омраза, че години наред да крои и разсрочва отмъщението си, без нито веднъж да почувствува угризение на съвестта. Тя изглеждаше тъй смутена и потресена от тая непозната страна на човешката природа, изключена дотогава от заниманията и мислите ѝ, че господин Едгар счете за излишно да ѝ говори повече по въпроса. Той само добави:

— Сега вече ще знаеш, мило дете, защо искам да отбягваш тоя дом и това семейство. Залови се със старите си занимания, върви да си играеш, както винаги, и не мисли повече за тия неща.

Катрин целуна баща си и мълчаливо седна да учи уроците си, отдавайки по навик няколко часа на това занимание. После тя го придружи в разходката му из имението и денят премина като всеки друг. Привечер обаче тя се оттегли в стаята си, а аз отидох да ѝ помогна да се съблече и я заварих да плаче на колене край леглото.

— Че засрамете се, глупаво дете! — възкликнах аз. — Ако имахте истински ядове, щеше да ви е срам да пророните и една сълза за тая дреболия, която не е по гайдата ви. Госпожице Катрин, вие никога не сте изпитвали и най-малката истинска мъка. Представете си за миг, че господарят и аз ни няма на тоя свят и вие сте съвсем сама:

как щяхте да се чувствувате тогава? Сравнете настоящето с едно такова нещастие и бъдете благодарна, че имате приятели, вместо да копнеете по други.

— Не плача за себе си, Елен — отвърна тя, — а за него. Той очаква да ме види утре и ще бъде тъй разочарован. Ще ме чака, а аз няма да отида.

— Глупости! — рекох й. — Нима вярвате, че е мислил толкова за вас, колкото вие за него? Нали има Хертън за другар? На сто души едва ли ще намерите един, който да плаче, задето е загубил някой роднина, когото е виждал само два пъти в два следобеда. Линтон ще се сети как стои работата и няма повече да мисли за вас.

— Но не мога ли да напиша една бележка, за да му кажа защо не мога да отида? — запита тя и стана на крака. — А трябва да му пратя и книгите, които обещах да му заема. Неговите книги не са толкова интересни, колкото моите, и като му казах колко са интересни, той искаше на всяка цена да ги получи. Не мога ли да му пиша, Елен?

— Не, разбира се, че не! — решително отвърнах аз. — Тогава и той би ви писал и тая работа няма да има край. Не, госпожице Катрин, трябва изцяло да забравите това познанство. Татко ви очаква това от вас и аз ще се погрижа да бъде тъй.

— Но нима една малка бележчица... — пак продължи тя, гледайки ме умолително.

— Стига! — прекъснах я. — Няма да има никакви малки бележчици. Хайде, лягайте!

Тя ме погледна накриво — толкова накриво, че отначало не исках да я целуна за лека нощ. Завих я и много недоволна затворих вратата, но се разкаях посред път, тихо се върнах и какво да видя! Госпожицата бе застанала край масата с лист хартия пред себе си и с молив в ръка. Когато влязох, тя гузно прибра молива и хартията.

— Няма да има кой да отнесе това, Катрин, дори и да го напишете — казах аз. — А сега ще изгася свещта.

Загасих пламъка, за което получих плесник по ръката и едно сръдливо: «Колко сте лоша!» Пак я оставих сама, а тя залости вратата, изпаднала в едно от най-сърдитите си настроения. Писмото бе написано и изпратено до адресанта по един от хората, които идваха от селото, за да вземат мляко. Аз обаче научих това едва след време. Изминаха седмици и Кати си възвърна доброто настроение, макар и

много да обичаше да се уединява в разни кътчета. Случеше ли се да се приближа неочаквано до нея, тя често се сепваше и се навеждаше над книгата, в която се бе зачела, с явното желание да я скрие от мен, но аз откривах краищата на отделни листове хартия, които се подаваха между страниците на книгата. Освен това тя се изхитри да слиза долу рано призори и да се върти из кухнята, сякаш очакваше някой да дойде. В библиотеката тя имаше едно малко чекмедже, с което се занимаваше по цели часове, без да забрави да взема ключа, когато се махаше оттам.

Веднъж, когато тя разглеждаше това чекмедже, аз забелязах, че играчките и дрънкулките, които доскоро се намираха в него, се бяха превърнали в малки парчета сгъната хартия. Те събудиха любопитството и подозренията ми. Реших да надникна в потайната ѝ съкровищница и привечер, още щом господарят ми и тя се качиха горе, претърсих връзката ми с ключове и намерих един, който прилягаше в ключалката на нейното чекмедже. Отворих го и изпразних съдържанието му в престилката си, после взех листчетата със себе си, за да мога спокойно да ги разгледам в моята стая. Аз и без това подозирах истината, но все пак останах изненадана, като открих куп писма, плод на почти ежедневна кореспонденция между нея и Линтон Хийтклиф — отговори на записки, изпратени до него. Онези с по-раншна дата бяха боязливи и кратки, но се превръщаха постепенно в дълги любовни писма. Те бяха глупави — нещо напълно естествено за възрастта на автора им — и все пак в тях се срещаха тук-там такива пасажки, които ми се сториха заимствувани от източник с по-голяма опитност. Някои от тях представляваха странна смесица от пламенни плоски изрази, започваха със силни чувства и завършваха с преторения и претрупан стил, на който един ученик пише на въображаемата си изгора. Не знаех дали те са задоволявали Катрин, но аз ги считах за нелепости без всякаква стойност. Прегледах доста голям брой от тях, после ги завързах в една носна кърпичка и ги скрих нейде, като заключих празното чекмедже.

Вярна на навика си, младата ми господарка слезе рано и влезе в кухнята. Видях я да отива към вратата, когато пристигаше едно малко момче. Докато доячката пълнеше гюма му с мляко, Кати пхна нещо в джоба му и извади нещо от него. Заобиколих градината, за да издебна пратеника. Той се би геройски, за да запази повереното му писмо, и в

боричкането двамата разляхме млякото. Аз обаче успях да изтръгна писмото от него, после го заплаших, че ще си изпати, ако не си отиде право в къщи, и седнах край стената, за да прочета сантименталното съчинение на госпожица Кати. То бе по-просто и по-смислено писмо от това на братовчеда ѝ — много хубавичко и много глупавичко. Поклатих глава и замислена влязох в къщата. Тоя ден валеше и тя не можеше да се развлича с разходки из парка. Привършила утринните си занятия, тя потърси утеха в чекмеджето. Баща ѝ четеше някаква книга, седнал край масата, а аз нарочно си намерих работа, като се заех да зашивам разпорените ресни на пердето пред прозореца, без нито за миг да я изпускам от поглед. Някоя птичка, долитаща от разграбеното си гнездо, което е оставила пълно с чуруликащи малки рожби, не е изразявала по-пълно отчаяние с тревожните си крясъци и пляскания с криле, отколкото тя с нейното единствено «Ах!» и с промяната в израза на доскоро щастливото ѝ лице. Господин Линтон вдигна очи.

— Какво има, мила? Да не би да си се ударила? — попита той.

Тя разбра по гласа и погледа му, че не той бе разкрил скътаното ѝ съкровище.

— Не, татко — едва промълви тя. — Елен, Елен, ела горе! Болна съм.

Отзовах се на молбата ѝ и се качих горе с нея.

— Ах, Елен, те са у тебе! — веднага подзе тя и падна на колене, когато затворихме вратата и останахме сами. — Дай ми ги, Елен, и обещавам вече никога да не правя така. И не казвай на татко. Да не си казала на татко, Елен? Кажи, че не си. Аз наистина бях много непослушна, но вече няма да правя така.

Държах се много сериозно и ѝ казах да стане.

— И тъй, госпожице Кати — започнах аз, — изглежда, че доста сте напреднали. Има защо да се срамувате заради тях. Хубава работа! С какви глупости сте се занимавали през свободните си часове! Че те са достатъчно добри, за да бъдат напечатани! А как мислите ще погледне на тях господарят, когато му ги покажа? Още не ги е видял, но не си въобразявайте, че ще пазя глупавите ви тайни. Засрамете се! И навярно вие първа сте почнали да съчинявате такива нелепости. Сигурна съм, че той не би започнал пръв.

— Не съм! Не съм! — сърцераздирателно проплака Катрин. Не ми идеше наум да го обичам, докато...

— Да го обичате! — възкликнах аз, изричайки думите, колкото се може по-презрително. — Да го обичате! Хубава работа! Все едно да кажа, че обичам мелничаря, който идва веднъж в годината, за да купи житото ни.

Хубава обич, наистина! И при двете ви срещи едва ли се събират повече от четири часа да сте били заедно с Линтон! Та това са глупави детинщини. Ще ги занеса в библиотеката и да видим какво ще каже баща ви за една такава обич!

Тя се хвърли към скъпоценните си писма, но аз ги вдигнах над главата си и тя дълго и отчаяно ме моли да ги изгоря — да сторя, каквото искам с тях, но да не ги показвам на баща ѝ. Колкото бях ядосана, толкова ми се искаше да се смея, защото гледах на цялата работа като на детска суета. Накрая поомекнах малко и казах:

— Ако се съглася да ги изгоря, ще обещаете ли искрено вече нито да пишете, нито да получавате други писма, нито книги (защото виждам, че сте му праснали и книги), нито къдрици от косата ви, нито пръстени или други играчки?

— Не си пращаме играчки! — заяви Катрин и гордостта ѝ взе връх над чувството ѝ за срам.

— Тогава да не пращате нищо, съвсем нищо, госпожице моя! — рекох аз. — Не обещаете ли, тръгвам веднага!

— Обещавам, Елен! — бързо каза тя и ме хвана за роклята. — Ах, хвърли ги в огъня! Моля те, хвърли ги!

Но когато рекох да направя място между въглените, разбутвайки ги с ръжена, жертвата ѝ се стори твърде голяма, за да може да я понесе. Тя ме замоли от все сърце да ѝ оставя едно или две писма.

— Само едно-две писма, Елен, за да ги пазя за спомен от Линтон!

Развързах кърпичката и започнах да ги пускам под ъгъл, а пламъците извиха нагоре по комина.

— Ще си взема едно, жестока проклетнице! — викна тя и пъкна ръка в огъня, изваждайки няколко полуизгорели парчета хартия, макар и с цената на опърлените си пръсти.

— Добре! И аз ще запазя едно-две, за да ги покажа на татко ви! — рекох на свой ред, после набутах другите във вързопа и отново тръгнах към вратата.

Тя хвърли почернелите късове хартия в пламъците и ми даде знак да изгоря останалите. Писмата бяха изгорени. Разбърках пепелта и ги покрих с лопата въглища, а тя се върна в стаята си, без да продума, дълбоко обидена. Слязох, за да кажа на господаря, че прилошаването на госпожицата бе почти преминало, но че ще е най-добре за нея да полежи малко. Тя се отказа от обеда, но се яви за чая — бледа, със зачервени очи и външно удивително смирена. На другото утро аз самата отговорих на писмото с къс хартия, върху който написах следното: «Младият господин Линтон се умолява да не праща други писма на госпожица Линтон, тъй като тя няма да ги получи.» След това малкото момче идваше с празни джобове.“

ДВАДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

„Лятото премина, премина и ранната есен. Беше след празника на свети Михаил^[1], но жътвата закъсна тая година и няколко от нивите ни още не бяха ожънати. Господин Линтон често отиваше с дъщеря си при жътварите. Когато пренасяха последните снопи, двамата останаха до здрачаване. Вечерта се случи хладна и влажна и господарят настина. Простудата се загнезди упорито в дробовете му и го застави да не излиза почти през цялата зима.

Напласена от малкото си любовно приключение, нещастната Кати бе станала значително по-тъжна и мрачна след неговия край и баща ѝ настояваше тя да не чете толкова и да излиза повече на чист въздух. Тя вече не можеше да разчита на него при разходките си. Чувствувах се длъжна да го замествам, доколкото можех, макар и с неголям успех, защото смогвах да отделям само по два-три часа от многобройните си задължения през деня, за да я придружавам, а и тя очевидно не се радваше толкова на моето общество, колкото на неговото.

В един свеж и дъждовен следобед през октомври или в началото на ноември, когато торфената земя и пътеките бяха прогизнали от влага и застлани с жълти листа, а студеното и синьо небе бе полузабулено от облаци — дълги, тъмно пепеляви езици, които се приближаваха бързо откъм запад и вещаеха обилен дъжд, аз помолих госпожицата да се откаже от разходката си, защото бях сигурна, че ще вали. Тя отказа и аз неохотно се загърнах в едно наметало и взех дъждобрана си, за да се поразходя с нея към отвъдния край на парка — по една добре гледана алея, по която тя имаше обичая да се разхожда в лошо настроение; а тя изпадаше в такова настроение, когато господин Едгар се чувствуваше по-зле от обикновено. Впрочем той никога не се издаваше, но както Кати, така и аз долавяхме това от нарастващата му мълчаливост и меланхоличния израз на лицето му.

Кати вървеше натъжена. Сега тя не тичаше и не подскачаше, макар че леденият вятър можеше да я изкуши да потича малко. Често я

поглеждах изкосо и забелязвах как вдига ръка и избърсва някоя и друга сълза от бузата си. Огледах се наоколо, за да намеря нещо, с което да разсея мислите ѝ. Стръмен скат се издигаше от едната страна на пътя и в неговата почва едва се държаха няколко лешникови храсти и хилави дъбове с полуоткрити коренища. Земята, бе твърде рохка, за да ги задържа, и силните ветрове бяха свели едно-две дървета почти до хоризонтално положение. През лятото госпожица Катрин обичаше да се катери по техните стъбла, да седи в клоните им и да се люлее на цели седем метра над земята, а и аз, очарована от ловкостта ѝ, а също и от веселото ѝ детинско сърце, все пак намирах за редно да я смърря всеки път, когато я залавях тъй нависоко, но вършех това по начин, който ѝ даваше да разбере, че не е необходимо да слезе. Тя прекарваше часовете от обета до следобедния чай сгушена в тая полюлявана от ветреца люлка и само пееше старите песни, които я бях научила, когато беше малка, или се заглеждаше в птичките, нейни съквартиранти в дървото, които хранеха малките си и ги подмамваха да се учат да хвърчат, или пък седеше сгушена със затворени очи, потънала колкото в мисли, толкова и в мечти, неизказано щастлива.

— Погледнете ей там, госпожице! — казах с въодушевление и посочих една дупка, образувала се в коренищата на едно извито дърво. — Зимата още не е дошла тук. Ей там горе има малко цветче — последното напъпило стръкче от синчеца, който пъплеше по тия торфени тераси през юли и сякаш ги покриваше с лилава мъгла. Ще се покатерите ли дотам, за да го откъснете и покажете на татко ви?

Кати дълго се взираше в самото цвете, което потръпваше в скривалището си, и накрая отвърна:

— Не, няма да го откъсна. Но то има тъжен вид, нали, Елен?

— Да — рекох, — то изглежда почти тъй изпито и посърнало като вас самата. В бузите ви сякаш няма кръв. Хайде да се хванем за ръце и да потичаме. Толкова сте отслабнали, че май ще мога да тичам с вас, без да изостана.

— Не — отвърна тя и продължи да върви нататък, спирайки се от време на време да разглежда ивица мъх или туфа пожълтяла трева, или някоя гъба, чийто светложълт цвят се открояваше ясно върху купищата кафяви листа, а понякога вдигаше ръка към извърнатото си лице.

— Катрин, мила, защо плачете? — запитах я, после се приближих и я прегърнах през раменете. — Не бива да плачете затова,

че татко ви е настинал. Бъдете благодарна, че не е нещо по-лошо.

Тя вече не се опитваше да сдържа сълзите си и захълца от ридание.

— Ах, то ще излезе нещо по-лошо! — рече тя. — А какво ще правя, когато вие двамата с татко си отидете и аз остана сама? Не мога да забравя думите ти, Елен — те все още кънтят в ушите ми. Колко ще се промени животът, колко мрачен ще бъде светът, когато татко и ти умрете!

— Не се знае дали няма да умрете преди нас — отвърнах аз. — Човек не бива да очаква лошото. Нека се надяваме, че ще минат дълги години, преди да умре някой от нас. Господарят е млад, а аз съм здрава и имам едва четиридесет и пет години. Майка ми живя до осемдесет и остана читава до края. А да речем, че господин Линтон доживее до шестдесет, това са повече години, отколкото мислите, госпожице. Не е ли глупаво да скърбиш за някакво нещастие цели двадесет години, преди то да дойде?

— Но леля Изабела беше по-млада от татко — забеляза тя и вдигна очи със слабата надежда да чуе още някоя утешителна дума.

— Леля ви Изабела нямаше двамина като мен и вас да се грижат за нея — отвърнах аз. — Тя не беше тъй щастлива като господаря и, за разлика от него, нямаше за какво да живее. От вас се иска само да се грижите добре за татко си, да повдигате духа му, като ви вижда бодра и весела, и да избягвате да го безпокоите с каквото и да е. Запомнете това, Кати. Няма да крия и ще ви кажа, че бихте го убили, ако действувате безразсъдно, ако храните някакво глупаво и втълпено влечение към сина на един човек, който на драго сърце би го видял в гроба, или пък ако му дадете възможност да открие, че се измъчвате от тая раздяла, която той намери за уместно да наложи.

— Не се тревожа за нищо на света освен за болестта на татко — отвърна събеседницата ми. — Всичко друго ми е безразлично в сравнение с него. И докато съм с ума си, няма никога, никога да сторя нещо или да кажа и дума, която би могла да го разтревожи. Обичам го повече от себе си, Елен, и разбирам това от следното: всяка нощ се моля да го надживея, защото по-скоро съм съгласна аз да страдам, отколкото той. Това показва, че го обичам повече от себе си.

— Хубави думи! — рекох в отговор. — Но те трябва да бъдат доказани с дела. А когато той се поправи, гледайте да не забравяте

обещанията, дадени в минута на страх.

Докато водехме тоя разговор, бяхме стигнали до една врата, която извежда на пътя. Като я видя, госпожицата пак се развесели, покатери се по нея и седна на горния край на стената, после протегна ръка, за да набере малко шипки, аленеещи по най-връхните клонки на шипковите храсти, които хвърляха сянка върху стената отвъд пътя. Плодовете по ниските клони, бяха изчезнали и само птичките можеха да достигнат по-горните: само госпожица Катрин ги достигаше, кацнала високо на вратата. Шапката ѝ падна, докато тя се протягаше, за да откъсне тия шипки, и понеже вратата беше заключена, тя предложи да пролази надолу по стената и да си я вземе. Рекох ѝ да внимава, за да не падне, и тя чевръсто се спусна надолу, но връщането назад не се оказа толкова лесна работа. Камъните бяха гладки и грижливо споени, а шипковите храсти и поникналите тук-там къпини не можеха да ѝ помогнат при изкачването. Глупаво беше от моя страна да не помисля за това, докато не я чух да се смее и да казва:

— Елен, ще трябва да отидеш за ключа, иначе би трябвало да изтичам до къщичката на пазача. Не мога да се покатеря по отсамната страна на тая крепост.

— Стойте на мястото си — отвърнах аз. — Връзката с ключовете е в джоба ми. Може би ще мога да отворя вратата; но ако не мога, ще отида.

Кати се забавляваше да подскача насам-натам, докато аз опитвах един подир друг всички по-големи ключове. Опитах и последния, но никой не можеше да стане. Тогава повторно я посъветвах да стои на това място и вече се канех да се запътя колкото се може по-бързо към къщи, но се спрях, като дочух някакъв звук, който се приближаваше към нас. Това бе тракането на конски копита. Кати престана да подскача, а след миг и конят спря.

— Кой иде? — запитах тихо.

— Елен, я виж дали не можеш да отвориш вратата — прошепна в отговор разтревожената ми другарка.

— Хей, госпожице Линтон! — рече нечий басов глас (тоя на конника). — Радвам се, че ви срещнах. Не бързайте да си влезете, защото очаквам едно обяснение от вас.

— Няма да разговарям с вас, господин Хийтклиф — рече Катрин в отговор. — Татко казва, че сте зъл човек и че мразите не само него,

но и мене, пък и Елен казва същото.

— Това няма никакво значение — възрази Хийтклиф. (Той беше.)
— Навярно не мразя сина си и искам да ме изслушате за нещо, което го засяга. Да, има защо да се червите. Не пишехте ли редовно на Линтон до преди два-три месеца — да се любите с него тъй, на шега! И двамата заслужавахте бой за това — особено вие, която сте по-възрастна и, както се казва, по-малко чувствителна. Писмата ви са у мен и ако се държите дръзко, ще ги изпратя на баща ви. Предполагам, че това развлечение ви е омръзнало и вие се отказате от него, нали? Но с това вие хвърлихте Линтон в бездънно отчаяние. За него това не бе шега — той наистина се влюби. Да не съм човек, ако ви лъжа — той умира сега за вас и сърцето му се къса от мъка заради непостоянството ви — не в преносен смисъл, а в действителност. От ден на ден се чувства по-зле, макар че Хертън не престава да се подиграва с него от шест седмици насам, а и аз взех по-сериозни мерки и се опитах със сплашване да го накарам да се откаже от тези идиотщини. Ако не възстановите здравето му, той ще легне в гроба още преди лятото!

— Как можете да лъжете тъй безсрамно нещастното дете? — извиках аз от другата страна. — Моля ви, отминете нататък. Как можете да й разправяте такива жалки и неверни измислици? Господице Кати, ще разбия ключалката с камък. Вие няма да повярвате на тия подли глупости. Сама ще почувствувате, че е невъзможно човек да умира от любов към някой непознат.

— Не знаех, че някой ни подслушва — промълви хванатият в клопка негодник. — Уважаема госпожо Дийн, симпатична сте ми, но не харесвам двуличието ви — добави той. — Как сте могли да лъжете тъй безсрамно и да твърдите, че съм мразел «нещастното дете», или пък да съчинявате разни врели-некипели, за да не смее да прекрачи прага на къщата ми? Катрин Линтон (самото име сгрива душата ми), мило мое девойче, цяла седмица няма да си бъда в къщи. Идете и вижте дали не съм ви казал истината. Да, идете, моля ви. Представете си за миг, че баща ви е на моето място, а Линтон — на вашето, и тогава помислете как ще гледате на вашия нехаен любим, ако той откаже да направи и една крачка, за да ви утеши, въпреки молбите на баща ви; и гледайте да не изпаднете в същата грешка заради една глупост. Кълна се в спасението на душата си, че той върви към гроба и само вие можете да го спасите!

Ключалката се счупи и минах от другата страна.

— Кълна се, че Линтон умира — повтори Хийтклиф и се вгледа вторачено в мен. — Скръбта и разочарованието скъсяват дните му. Нели, можете сама да отидете, ако не искате да я пуснете. Ще се върна по това време чак след седмица, а и господарят ви, струва ми се, едва ли би имал нещо против тя да посети братовчеда си.

— Влезте! — рекох и хванах Кати за ръката, принуждавайки я почти насила да влезе, защото тя се маеше и разглеждаше с безпокоен поглед чертите на Хийтклиф — твърде строги, за да издадат измамническия му лик.

Той дойде с коня си близо до нас, наведе се и рече:

— Госпожице Кати, признавам, че с мъка понасям Линтон, а Хертън и Джоузеф едва го търпят. Признавам, че не му е лесно с нас. Той копнее за нежност и за любов. Една блага дума от вас ще бъде най-доброто лекарство за него. Не обръщайте внимание на жестоките предупредителни думи на госпожа Дийн, но бъдете великодушна и намерете начин да го видите. Той мисли за вас ден и нощ и никой не може да го убеди, че не го мразите, защото нито идвате, нито му пишете.

Затворих вратата и търкулнах един едър камък, та разхлабената ключалка да може по-лесно да задържи двете ѝ крила, после разтворих дъждобрана и дръпнах повереницата си под него, защото дъждът прокапа между стенещите клони на дърветата и ни подкани да не се бавим. Тъй бързахме към къщи, че не разменихме и дума за срещата с Хийтклиф, но инстинктивно схващах, че сега сърцето на Катрин бе дважд по-помрачено. Лицето ѝ бе толкова тъжно, че тя просто приличаше на друг човек. Изглежда, бе повярвала на всяка дума на Хийтклиф.

Господарят си бе легнал, преди да се върнем. Кати влезе безшумно в стаята му, за да види как се чувства той, но го завари заспал. Тя излезе и ме замоли да поседя с нея в библиотеката. Изпихме по чашка чай, после тя полегна върху килима и ми каза да не говоря, защото била уморена. Взех някаква книга и се престорих, че чета. Щом помисли, че съм потънала в четивото, тя започна отново да плаче мълчаливо. Това, изглежда, бе любимото ѝ развлечение в последно време. Оставих я да си поплаче малко, после взех да я увещавам, осмивайки всички твърдения на господин Хийтклиф относно сина му,

и то тъй, сякаш бях уверена, че тя ще се съгласи с думите ми. Уви! Не бях достатъчно красноречива, за да обезсиля въздействието, което разказът му бе произвел върху нея. Тъкмо на това разчиташе и той.

— Може да си права, Елен — отвърна тя, — но няма да бъда спокойна, докато не узная истината. Трябва да кажа на Линтон, че престанах да му пиша не по моя вина. Трябва да го убедя, че няма да се променя.

Нито гневните ми думи, нито пък увещанията ми можеха да повлияят на нейната глупава доверчивост. Тая вечер се поделихме сърдити, но на другия ден аз крачех редом с понито на моята малка и упорита господарка към «Брулени хълмове». Сърцето не ми даваше да гледам как тъгува тя, нито да виждам пред себе си нейното бледо и посърнало лице и угасналите ѝ очи. Отстъпих пред нея със слабата надежда, че с приема, който ще ни окаже, Линтон сам ще потвърди колко недостоверни са думите на Хийтклиф.“

[1] Микелмъс, или 29 септември, ден за уреждане на наемите за тримесечието в Англия. — Б. пр. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

„След дъжделивата нощ бе настъпило мъгливо утро. Валеше суграшица, примесена с ръмежляк. От хълмовете се стичаха новообразувани потоци, които бълбукаха и прекосяваха пътеката ни. Краката ми бяха съвсем мокри.

Бях сърдита и се чувствавах подтисната — тъкмо подходящо настроение, за да бъда особено чувствителна към тия неприятности. Влязохме в чифлика откъм кухнята, за да проверим дали господин Хийтклиф наистина отсъства, защото не вярвах много на неговите уверения.

Джоузеф сякаш бе потънал в някакъв рай, седнал сам край бумтящия огън, с литър бира върху масата до него и чиния, пълна с едри парчета препечени овесени питки. В устата си държеше късата черна лула. Катрин притича към огнището, за да се стопли. Аз попитах дали господарят е в къщи. Толкова дълго време не получих отговор, че допуснах старецът да е оглушал, и повторих въпроса с по-силен глас.

— Не! — изръмжа той или по-скоро изписка през носа си. — Не! Трябва да си вървите, от дето сте дошли.

— Джоузеф! — почти в същото време отекна нечий сърдит глас от вътрешната стая. — Колко пъти трябва да ви викам? Сега има само няколко разпалени въглена. Джоузеф, веднага елате!

Той енергично засмука лулата и се взря съсредоточено в решетката на камината, показвайки с това, че няма намерение да се отзове на молбата. Не видяхме нито Хертън, нито домоуправителката — единият вероятно зает с работата си, а другата — тръгнала към селото за да пазарува. Познахме гласа на Линтон и влязохме.

— Ех, дано умреш от глад в някоя таванска стаичка! — рече момчето, което ни бе взело по погрешка за своя нехаен прислужник.

Като разбра грешката си, Линтон се сепна. Братовчедка му изтича към него.

— Вие ли сте, госпожице Линтон? — запита той и повдигна главата си от страничното облегалo на креслото, в което почиваше. —

Не, не ме целувайте, защото се задъхвам. Боже мой! Татко каза, че ще ме навестите — продължи той, след като се посъвзе от прегръдката на Катрин, докато тя стоеше край него с доста виновен вид. — Затворете вратата, ако обичате. Оставихте я отворена, а ония... ония омразни хора не щат да сложат въглища в огъня. Толкова е студено!

Разбърках загасналите въглени и сама донесох една кофа въглища. Болникът се оплака, че съм го обсипала с пепел, после се закашля мъчително. Не го смърхих за сприхавостта му, защото изглеждаше трескав и болен.

— Кажи, Линтон — промълви Катрин, когато смръщеното чело се разведри, — радваш ли се да ме видиш? Мога ли да ти помогна с нещо?

— Защо не дойде досега? — попита той. — Трябваше да дойдеш, вместо да пишеш. Писането на ония дълги писма страшно ме изморяваше. По бих предпочел да разговарям с тебе. Сега нито ми се говори, нито имам желание за нещо. Къде е Зила? Бихте ли отишли до кухнята, за да я потърсите? — каза той, като погледна към мен.

Не бях получила благодарности за другата услуга, която му направих, и понеже не ми се искаше да тичам насам-натам по неговата гайда, направо отвърнах:

— Там няма никой освен Джоузеф.

— Пие ми се вода — рече той нервно и се извърна встрани. — Откак татко замина, Зила все се шляе в Гимъртън. Отвратителна работа! Принудих се да сляза долу: те бяха решили да не ми се обаждат, като ги викам горе.

— Баща ви внимателен ли е към вас, господин Хийтклиф? — попитах аз, като видях, че той отблъсна приятелския порив на Катрин.

— Внимателен? Той поне кара тях да бъдат малко по-внимателни — каза момъкът в отговор. — Проклетниците! Знаете ли, госпожице Линтон, че оня дивак, Хертън, ми се присмива? Мразя го! Наистина ги мразя — до един! Те са отвратителни хора.

Катрин затърси вода. Тя намери кана в кухненския бюфет, наля една чашка и я донесе. Той я замоли да сипе в нея лъжица вино от шишето на масата, после отпи няколко глътки и й каза, че е много мила с него.

— А не се ли радваш да ме видиш? — запита тя, повтаряйки предишния си въпрос и доволна, че долавя наченките на бегла

усмивка.

— Да, радвам се. Да чуя глас като твоя, е нещо ново за мен — отвърна той, — обаче наистина се ядосвах, че не идваш. Пък и татко се кълнеше, че аз съм бил виновен за това. Нарече ме жалко, тътрещо се и нескопосано същество. Каза, че ме презираш и че ако той бил на мое място, вече щял да се разпорежда в «Тръшкрос Грейндж» повече, отколкото баща ти. Но ти не ме презираш, нали, госпожице...

— Бих искала да ме наричаш Катрин или Кати — прекъсна го девойката. — Да те презирам? Не! След татко и Елен на тоя свят обичам най-много теб, обаче не обичам господин Хийтклиф и не ще смея да идвам, когато той се завърне. Много ли дни ще се бави?

— Не много — отвърна Линтон, — но откак се откри ловният сезон, той често отива в полето и в негово отсъствие би могла да прекарваш по час-два с мен. Съгласи се на това, моля ти се! Мисля, че с теб няма да се дразня и да капризнича. Ти няма да ме предизвикваш и ще бъдеш винаги готова да ми помогнеш, нали?

— Да — рече Катрин и погали неговите дълги и меки коси. — Щях да прекарвам половината си свободно време тук, стига да можех да получа съгласието на татко. Хубавичкият Линтон! Как съжалявам, че не си мой брат.

— И тогава щеше да ме обичаш, колкото обичаш и баща си, нали? — каза той вече по-весело. — Но татко казва, че ще ме обичаш повече от него и от всички хора на света, ако станеш моя жена, тъй че по ми се иска да си ми жена.

— Не, никога няма да обичам когото и да е повече от татко — сериозно отвърна тя. — А и хората понякога мразят жените си, но не и братята и сестрите си. Ако беше мой брат, щеше да живееш при нас и татко щеше да те обича толкова, колкото обича и мене.

Линтон отрече, че хората понякога мразят жените си, но Кати пак настоя на своето и с всичкия си ум посочи за пример отвращението на неговия баща към леля й. Опитах се да спра безсмислените й брътвежи, но не успях да сторя това, преди тя да изкаже всичко, което й бе известно. Младият Линтон заяви с голямо раздражение, че твърдението й било невярно.

— Татко ми разправи това, а той не лъже — дръзко отвърна тя.

— Моят татко презира твоя! — заяви Линтон. — Той го нарича жалък подлец!

— Твоят е зъл човек — отвърна Катрин, — пък и много лошо правиш, като се осмеляваш да повтаряш думите му. Той трябва да е бил зъл, за да го остави леля Изабела.

— Тя не го е оставила — рече момчето. — Няма да ми противоречиш!

— Оставила го е! — възкликна младата ми господарка.

Тогава чакай аз да ти кажа нещо — подзе Линтон. — Майка ти е мразела баща ти. Какво ще кажеш за това?

— Ах! — възкликна Катрин, твърде вбесена, за да може да продължи.

— И тя е обичала татко — добави той.

— Ти си жалък лъжец! Мразя те сега! — задъхано отвърна тя и лицето ѝ порумения от гняв.

— Да, обичала го е, наистина го е обичала! — повтори Линтон и потъна в дъното на креслото си, после опря глава назад, за да се наслаждава на вълнението на спорецата си събеседница, която стоеше зад креслото.

— Стига, господин Хийтклиф — казах аз. — Навярно и това е една от измишльотините на баща ви.

— Не е измишльотина, а вие си дръжте езика! — отвърна той. — Обичала го е, Катрин, да, наистина го е обичала!

Извън себе си от гняв, Кати силно блъсна креслото, а той падна върху страничното облегалo и веднага бе обхванат от задушаваща кашлица, която скоро сложи край на тържеството му. Тая кашлица продължи тъй дълго, че дори аз се уплаших. Братовчедка му се разплака с все сила, ужасена от пакостта, която бе направила, макар и да не бе казала нито дума. Прегърнах го и го държах тъй, докато спря кашлицата. Тогава той ме отблъсна и мълком опря глава на облегалото. Катрин също престана да плаче, седна срещу него и се загледа съсредоточено в огъня.

— Как се чувствувате сега, господин Хийтклиф? — запитах го, след като почаках десетина минути.

— Бих искал и тя да се почувствува като мен — отвърна той. — Злобно и жестоко същество! Хертън никога не ме пипа и с пръст! Никога през живота си не ме е удрял. Пък и днес се чувствувах по-добре, а ето че...

Гласът му замря в хленч.

— Не те ударих! — промълви Катрин и прехапа устни, за да не избухне отново в плач.

Той въздишаше и пъшкеше като човек, който изпитва голяма болка. Това продължи около четвърт час, очевидно с преднамерената цел да причини мъка на братовчедка си, защото, щом дочуеше някой неин сподавен плач, той придаваше още по-голяма болезненост и посилен патос на гласа си.

— Съжалявам, че ти причиних болка, Линтон — каза тя накрая, измъчена до крайна степен. — Нищо нямаше да ми стане от едно тъй слабо блъскане и не мислех, че може на тебе да ти стане нещо. Нищо ти няма, нали, Линтон? Не ме оставяй да се върна в къщи с мисълта, че съм ти причинила болка. Отговори! Хайде, кажи ми нещо!

— Не мога да ти говоря — промълви той. — Такава болка ми причини, че цяла нощ няма да мигна и ще се давя в кашлица. Ако имаше тая кашлица, щеше да знаеш каква е. Ти обаче ще спиш спокойно, докато аз се давя в кашлица, без да има някой наблизо. Бих искал да зная как ще ти хареса да прекарваш такива ужасни нощи. — И той захленчи на глас от съжаление към себе си.

— Понеже и без това прекарвате ужасни нощи — казах аз, — госпожицата с нищо няма да ви развали спокойствието; щяхте да се чувствувате все така, дори и да не бе идвала тя. Както и да е, тя вече няма да ви безпокои, пък и възможно е да се поуспокоите, като си отидем.

— Да си вървя ли? — тъжно запита Катрин и се наведе над него. — Искаш ли да си отида, Линтон?

— Не можеш да поправиш стореното — нацупено отвърна той и се отдръпна от нея, — но можеш да влошиш състоянието ми и да ме дразниш, докато ме хване треска.

— Ех, тогава трябва да си вървя, нали? — повторно го запита тя.

— Остави ме поне на мира — каза той в отговор. — Не мога да понасям приказките ти.

Тя се маеше и дълго не се вслушваше в увещанията ми да си вървим, но понеже той не ни поглеждаше, нито пък говореше, накрая тя пристъпи към вратата и аз тръгнах подир нея. Един писък ни застави да се върнем. Линтон се бе свлякъл от креслото върху плочата на огнището и сега се гърчеше досущ като своенравно малко дете в разглезен пристъп на ярост, решило да се държи колкото се може по-

лошо и досадно. От държането му можах веднага да схвана съвсем правилно истинските му подбуди и се убедих колко безсмислено би било да се опитваме да го успокояваме. Уви, другарката ми бе на друго мнение. Тя изтича назад, обхваната от ужас, приклепна до него и почна да плаче, да го утешава и да го моли, докато той се усмири, понеже вече едва поемаше дъх, но в никакъв случай не и от угризение на съвестта, загдето я бе разтревожил толкова.

— Ще го вдигна и ще го сложа на пейката — рекох аз — и тогава нека се търкала, колкото си ще. Не можем да седим тук, за да го гледаме. Дано вече се убедихте, госпожице Кати, че вие не му действувате добре и че влошеното му здраве не се дължи на чувствата му към вас. Ето, нека лежи там! Хайде да вървим. Щом разбере, че никой не стои край него, за да обръща внимание на глезотиите му, ще миряса на драго сърце.

Тя положи възглавница под главата му и му даде малко вода. Той отказа да пие и неспокойно затръшка глава върху възглавницата, сякаш тя бе от камък или някакъв пън. Тя се опита да я нагласи по-удобно.

— Тая не ми приляга — рече той. — Не е достатъчно висока.

Катрин донесе друга и я подложи върху първата.

— Сега ми е много високо — промърмори предизвикателното същество.

— Тогава как да я наглася? — запита Катрин с глас, в който звучеше отчаяние.

Той се изви и настани до нея така, че цялата му тежест падаше върху рамото ѝ.

— Не, тъй не може — рекох аз. — Трябва да се задоволите с възглавката, господин Хийтклиф. Госпожицата вече загуби доста време с вас. Не може да се бавим тук повече от пет минути.

— Може, може, ще поостанем още малко — отвърна Кати. — Ето че стана добър и търпелив. Той вече почва да мисли, че аз ще страдам много повече от него тая вечер, ако повярвам, че с идването си съм станала причина да се чувства по-зле, а тогава няма да смея да дойда още веднъж. Правичката си кажи, Линтон, защото не бива да идвам, ако съм ти причинила болка.

— Трябва да идваш, за да ме излекуваш — отвърна той. — Би трябвало да дойдеш, понеже ми причини болка. Сама знаеш колко

много ме заболя, когато ме блъсна. Не се чувствах толкова зле, когато ти дойде, нали?

— Но вие сам се наредихте така, като се разплакахте и се ядосахте толкова — казах аз.

— Не съм изцяло виновна за състоянието ти — отвърна братовчедката му. — Както и да е, сега ще бъдем приятели. А и ти ме искаш... и би искал да ме виждаш понякога, нали?

— Казах ти, че искам — нетърпеливо отвърна той. — Седни на канапето и дай да се облегна на коляното ти подзе Линтон. — Тъй правеше мама по цели следобеди. Стой съвсем мирно и не говори.

— Впрочем можеш да ми изпееш една песен, ако умееш да пееш, или да ми разкажеш някоя хубава, дълга и интересна балада — една от ония, които обеща да ме научиш, — или пък някоя приказка. Всъщност, по ми се иска да чуя една балада. Хайде, почвай!

Катрин разказа най-дългата, която можа да си спомни. Това занимание достави голямо удоволствие и на двамата. Линтон поиска да чуе още една, а след нея и друга въпреки отчаяните ми възражения и те продължиха в този дух, докато удари дванадесет часа и в двора отекнаха стъпките на Хертън, който се прибираще за обед.

— А утре, Катрин, ще дойдеш ли утре? — каза младият Хийтклиф, като я държеше за роклята, докато тя неохотно се изправяше на крака.

— Не — отвърнах аз, — нито утре, нито вдругиден! Нейният отговор обаче бе очевидно различен, защото челото му се разведри, когато тя се наведе и прошепна нещо в ухото му.

— Утре няма да идвате! Запомнете това, госпожице — подзех аз, когато излязохме навън. — Да не би да си въобразявате, че ще дойдете?

Тя се усмихна.

— Ще взема сериозни мерки — продължих аз. — Ще наредя да поправят оная ключалка и тогава няма да има от где да избягате.

— Мога да се прехвърля през стената — рече тя и се засмя. — «Тръшкрос Грейндж» не е затвор, Елен, и вие не сте моя тъмничарка. При това вече съм почти на седемнадесет години и съм жена. Уверена съм, че Линтон скоро ще се поправи, ако се грижа за него. Нали знаеш, че съм по-възрастна от него и по-умна — у мен няма толкова детинщини, нали? Скоро ще свикне да прави, каквото му кажа, и то с

малко предумване. Много е миличък, когато е добър. Щях много да го глезя, ако беше мой. Свикнем ли веднъж един с друг, ние не бихме се карали, нали? Елен, той не ти ли харесва?

— Да го харесвам! — възкликнах аз. — Не съм виждала покапризно и по-болнаво същество, което някак е доживяло до юношеските си години! За щастие, както предполага господин Хийтклиф, той няма да доживее и до двадесетата си година. Впрочем съмнявам се, че ще оцелее до пролетта. Умре ли, загубата за семейството му няма да е бог знае колко голяма. А и добре стана за нас, че баща му го взе при себе си: колкото по-нежно се отнасят с него, толкова по-отегчителен и себичен би станал той. Радвам се, че няма никакви изгледи той да ви стане съпруг, госпожице Катрин.

Събеседницата ми стана сериозна при тия мои думи. Тя се засегна от безразличието, с което говорех за смъртта му.

— Той е по-млад от мене — отвърна тя, след като размисли доста дълго време — и би трябвало да живее по-дълго от мен. Той ще живее — той трябва да живее толкова, колкото и аз. Сега е тъй здрав, както когато пристигна тук, на север. Сигурна съм в това. Настинал е и нищо друго. Също като татко. Ти казваш, че татко ще се поправи. Тогава защо да не се поправи и той?

— Хайде, хайде — подзех аз. — В края на краищата няма защо да си блъскаме главите за това. Но чуйте ме, госпожице, пък и помнете, че ще си удържа думата: ако се опитате да отидете отново в «Брулени хълмове», било с мен, било без мен, аз ще уведомя господин Линтон за това, а и сърдечните ви връзки с братовчеда ви не трябва да се възобновят, освен ако баща ви даде съгласието си.

— Те се възобновиха — намусено измърмори Катрин.

— Тогава те не трябва да продължават — казах аз.

— Ще видим — рече тя в отговор и препусна в галоп, като ме остави да крета подире ѝ.

И двете пристигнахме в къщи, преди да стане време за вечеря. Господарят предполагаше, че сме скитали из парка, и затова не поиска обяснение за отсъствието ни. Щом се прибрах в къщи, аз побързах да сменя мокрите си чорапи и обувки, но дългия престой в «Брулени хълмове» не мина безнаказано. На следното утро се разболях и в продължение на три седмици не бях в състояние да си гледам работата

— беда, каквато не бе ме сполетявала дотогава и каквато, слава богу, не ме е спохождала оттогава насам.

Малката ми господарка се държеше като същински ангел, когато идваше да ме наглежда и да ме развлича в самотните ми часове. Съвсем отпаднах духом от дългото лежане — то е досадно за един чевръст и пъргав човек. Впрочем малцина в моето положение са имали толкова малко основание да се оплакват. Щом Катрин напуснеше стаята на господин Линтон, тя идваше при леглото ми.

Тя посвещаваше дните си на нас двамата и не отделяше нито една минута, за да се забавлява. Не се хранеше редовно, пренебрегваше уроците си, изостави игрите си и беше по-нежна от всяка болногледачка. Трябва да е била добра душа, за да отделя толкова време за мен, когато обичаше баща си тъй много. Казвах, че посвещаваше дните си на нас, но господарят си лягаше рано, а аз обикновено не се нуждаех от нищо след шест часа привечер, тъй че вечерите ѝ оставаха свободни. Бедното момиче! Никога не си задавах въпроса, какво прави тя след вечерния чай. Наистина, когато тя надничаше в стаята ми, за да ми пожелае лека нощ, аз често забелязвах колко свежи са бузите ѝ и колко розови изглеждат тънките ѝ пръсти, но вместо да предположа, че тяхната свежест се дължи на езда в студеното и пусто поле, аз я отдавах на топлия огън в библиотеката.“

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

"В края на третата седмица вече можех да напусна стаята си и да се движа из къщата. Още първия път, когато поседях до късно, аз замолих Катрин да ми почете малко, защото очите ми бяха отслабнали. Бяхме в библиотеката, а господарят си бе легнал. Тя се съгласи, макар и малко неохотно, както ми се стори. Понеже помислих, че любимите ми книги няма да ѝ харесат, аз я замолих да избере някоя по свой вкус. Тя избра една от книгите, които ѝ допадаха, и чете почти цял час, но после започна често да ми задава въпроси.

— Елен, не си ли уморена? Не е ли по-добре да си легнеш сега? Ще се разболееш, като седиш толкова до късно, Елен.

— Не, не, мила, не съм уморена — все отговарях аз.

Като видя, че упорствувам, тя се опита да покаже по друг начин колко неприятно ѝ е това занимание. Вместо да задава въпроси, тя почна да се прозява и протяга.

— Уморих се, Елен — казваше тя.

— Тогава престанете да четете и нека поприказваме — отвърщах аз.

Туй бе още по-лошо. Тя се тюхкаше, въздишаше, поглеждаше часовника си докъм осем часа и накрая си отиде в стаята капнала за сън, както личеше по сърдития ѝ и мрачен поглед и по това, че непрестанно си търкаше очите. На следната вечер тя изглеждаше още по-нетърпелива, а щом се събрахме на третата, тя се оплака от главоболие и ме остави. Поведението ѝ ме озадачи. Дълго стоях сама, после реших да отида и да видя дали се чувства по-добре и да я поканя да слезе долу и да полегне на канапето, вместо да седи на тъмно горе. Не можах да намеря Катрин нито на горния етаж, нито на долния. Прислужниците казаха, че не са я виждали. Поослушах се пред вратата на господин Едгар, но в стаята бе тихо. Тогава се върнах в нейната стая, загасих свещта и седнах до прозореца.

Беше светло от луната. Лек снежец покриваше земята и аз помислих, че е възможно да ѝ е хрумнало да се поразходи в градината,

за да се освежи. Долових очертанията на някаква фигура, която пълзеше край вътрешната страна на оградата на парка, но това не бе младата ми господарка. Когато сянката излезе на светло, познах един от конярите. Той остана там доста време, загледан в широкия път, който прекосяваше имението, после тръгна нанякъде, сякаш бе видял нещо, и се върна не след дълго с понито на госпожицата. Тя също бе там, току-що слязла от коня, и тръгна редом с него. Човекът поведе коня крадешком край обора, превеждайки го през тревата. Кати влезе през двукрилия прозорец на гостната стая и безшумно пропълзя до стаята, в която я очаквах. Тя затвори внимателно вратата, изу заснежените си обувки, свали шапката си и без да подозира, че някой я дебне, вече се канеше да свали наметалото си, когато аз рязко се надигнах и се показах пред нея. Тя се вкамени за миг от изненада, изрече някакво нечленоразделно възклицание и не мръдна от мястото си.

— Мила госпожице Катрин — подех аз, все още твърде поласкана от недавнашните ѝ грижи към мен, за да почна направо да ѝ се карам. — Къде сте ходили в тоя час? И защо е необходимо да се опитвате да ме лъжете, като съчинявате някакви измислици? Къде бяхте? Говорете!

— До другия край на парка — рече тя, запъвайки се. — Това не е измислица.

— И никъде другаде?

— Никъде — промърмори тя в отговор.

— Ех, Катрин! — скръбно рекох аз. — Вие знаете, че постъпката ви е нередна, защото иначе нямаше да бъдете принудена да ме лъжете. Това наистина ме наскърбява. Предпочитам три месеца да лежа болна, отколкото да чуя една съзнателна лъжа от вас.

Тя се хвърли с плач към мен и ме прегърна през врата.

— Елен, никак не искам да се ядосвате — подхвана тя. — Обещайте, че няма да се ядосвате, и ще узнаете самата истина. Противно ми е да скривам нещо.

Седнахме на миндера до прозореца. Уверих я, че няма да ѝ се карам, каквато и да бъдеше тайната ѝ. Разбира се, аз се досещах каква можеше да бъде тя. И тъй, Катрин започна:

„Бях в «Брулени хълмове», Елен, и не минаваше ден да не отида там, откакто се разболя ти, освен три пъти, преди да оздравееш, и два

пъти след това. Давах на Майкъл книги и картинки, за да оседлава Мини всяка вечер и след това да я прибира в конюшните. Но в никой случай не трябва да се караш и на него. Пристигах в «Брулени хълмове» към шест и половина и обикновено оставах до осем и половина, а после подкарвах Мини в галоп към къщи. Не отивах, за да се забавлявам. Често се случваше да бъда нещастна през цялото време. Само от време на време бивах щастлива — може би веднъж в седмицата. Отначало очаквах, че ще бъде много мъчно да те склоня да ми позволиш да удържа дадената дума на Линтон, защото му бях обещала на излизане да го посетя отново на следния ден, но понеже ти не слезе от стаята си, аз се отървах от тая неприятност. В следобед на тоя ден успях да взема ключа от вратата на парка, докато Майкъл я заключваше, после му разправих за желанието на братовчед ми да го навестявам, понеже е болен и не може да идва в «Тръшкрос Грейндж», и как татко ще се противопостави на отиването ми. Тогава се разбрах с него относно понито. Той обича да чете и е намислил скоро да ни напусне, за да се ожени. Затова се съгласи да изпълни желанието ми, ако му заемам книги от библиотеката, но аз предпочетох да му давам от моите и това го задоволи още повече.

При второто ми посещение Линтон изглеждаше в добро настроение и Зила (тъй се казва домоуправителката им) разтреби една стая и накладе силен огън. Тя ни каза, че можем да се забавляваме, както искаме, понеже Джоузеф бил отишъл на някакво религиозно събрание, а Хертън Ърншоу тръгнал с кучетата си, за да убива фазани в горите ни, както научих впоследствие. Тя ми донесе малко греяно вино и меден кейк и изглеждаше много добродушна. Линтон седеше в креслото, а аз — в малкия люлеещ се стол до огнището. Смяхме се, весело си приказвахме и имахме да си разказваме толкова много неща. Уговорихме се къде да отидем и какво да правим през лятото. Няма защо да ти разправам тези работи, понеже ще ти се сторят глупави.

Веднъж обаче за малко не се скарахме. Той каза, че най-приятния начин да се прекара един топъл юнски ден било да лежиш от сутрин до вечер върху гъст килим от изтравниче всред полето, когато пчелите бръмчат приспивно по цветята и чучулигите пеят високо над нас, а веселото слънце припича равномерно от синьото и безоблачно небе. Така си представляваше той пълното небесно щастие, докато за мен нямаше по-пълно щастие от това да се люлея в шумолящия листак на

някое дърво, когато духа западен вятър и чисто бели облаци се реят бързо в небето и не само чучулиги пеят във висините, но и дроздове, и косове, сипки и кукувици отвред огласяват въздуха с песни и в далечината се виждат хълмистите поля, пресечени от хладни и сенчести долчинки, а наблизо — вълнистото поле, обрасло с високи треви, диплени от полъха на ветреца, и гори, и бълбукащи потоци; и целият свят да тръпне, развихрен от радост. Той държеше всичко да тъне в екстаза на пълен покой; аз пък исках всичко да сияе и да се унася в танца на възторжено ликуване. Казах му, че неговият рай би бил само наполовина оживен, а той рече, че моят щял да бъде пиан. Казах, че ще ми се досей, в неговия, а той отвърна, че нямало да може и дъх да си поеме в моя, после почна да става много хаплив. Накрая се съгласихме да опитаме и двата рая, щом настане подходящо време, после се целунахме и се сдобрихме.

Цял час седяхме мирно. Тогава огледах грамадната стая с нейния равен и непокрит с килим под и помислих колко хубаво ще бъде да поиграем в нея, ако преместим масата. Помолих Линтон да извика Зила, за да ни помогне, та после тримата да поиграем на сляпа баба и тя да ни гони, както ти правеше едно време, нали, Елен? Той отказа. Каза, че играта не била приятна. После се съгласи да поиграем на топка. Намерихме две в един шкаф, между куп стари играчки — пумпали и колела, малки ракети и топки. На една от топките личеше буквата К, а на другата — Х. Аз поисках тази, на която пишеше К, защото това означаваше Катрин, а буквата Х може би означаваше Хийтклиф, неговото име, но боята на топката се изрони и той не я хареса. Постоянно го подигравах и той пак се разсърди, почна да кашля и седна в креслото си. Тая вечер обаче той лесно възвърна доброто си настроение. Остана очарован от две-три хубави песнички — твоите песни, Елен; и когато трябваше да си вървя, той настойчиво ме замоли да дойда на следната вечер и аз обещах. Мини и аз просто литнахме към къщи и аз сънувах до зори за «Брулени хълмове» и за милия ми, скъп братовчед.

На другия ден бях тъжна, от една страна, понеже ти беше зле, и от друга — понеже ми се искаше баща ми да знае, че съм била в «Брулени хълмове» и да одобри отиването ми, но след чая настана такава красива лунна вечер, че подтиснатото ми настроение изчезна, като яздех нататък. Мислех си, че ще прекарам още една щастлива

вечер, а също и Линтон, и това ме радваше повече от всичко. Подкарах коня в тръс през градината им и вече извивах зад къщата, когато оня момък Ърншоу ме пресрещна, взе поводите и ми каза да вляза през главния вход. Той потупа Мини по гърдите и рече, че е хубава кобилка. Изглеждаше, че искаше да го заговоря. Казах му да остави Мини на мира, защото иначе тя ще го ритне. Той отвърна с просташкия си акцент, че и да го ритнела, нямало да го заболи много, после се усмихна и заразглежда краката ѝ. Почти ми се искаше да я накарам да го ритне, но той отиде напред, за да отвори вратата, после натисна бравата, погледна нагоре към надписа и рече с някаква глупава смесица от стеснителност и гордост:

— Госпожице Катрин, сега мога да разчета това.

— Прекрасно! — възкликнах аз. — Хайде да ви чуя. Вие наистина напредвате!

Той засрича и провлечено изрече името Хертън Ърншоу.

— А числата? — насърчих го аз, като видях, че се запъна.

— Още не ги познавам — отвърна той.

— Ех, какъв сте тъпак! — И аз се засмях на несполучливия му опит.

Глупакът се ококори и по устните му заигра лека усмивка, но очите му се смръщиха, сякаш се чудеше дали и той да се разсмее на свой ред, защото не можеше да разбере дали думите ми се дължаха на приятелско чувство, или пък означаваха презрение, какъвто бе случаят. Разсеях съмненията му, като станах изведнъж сериозна и му казах да си върви, защото съм дошла да видя не него, а Линтон. Той се изчерви — видях това в лунната светлина, — отпусна ръка от бравата и отмина сърдито нататък, сякаш бе самото олицетворение на накърнено самолюбие.

Вероятно си въобразяваше, че е станал образован като Линтон, понеже можеше да изсричва името си, и остана страшно разочарован, като разбра, че съм на противно мнение.

— Почакайте, мила ми госпожице Катрин! — прекъснах я аз. — Няма да ви мъмря, но не ми харесва държането ви в тоя случай. Ако ви беше дошло на ум, че и Хертън ви е братовчед, и то не по-малко от младия Хийтклиф, щяхте да разберете колко неприлично е било да се държите по тоя начин. Желанието му да се образова като Линтон говори за една похвална амбиция у него, а и той вероятно не си е дал

труд да учи само за да парадирва със знанията си. Сигурна съм, че в миналото сте го накарвали да се срамува за невежеството си и той е поискал да се отърси от него и да ви зарадва. Да се подигравате със слабите му постижения, смятам за много невъзпитано от ваша страна. Ако вие бяхте расли при неговите условия, нима нямаше да бъдете също тъй недодялана? Когато беше дете, неговият ум не беше по-малко бърз и схватлив от вашия. Мъчно ми е да виждам да го презират сега само защото оня долен Хийтклиф е постъпил тъй несправедливо с него.

— Хубава работа, Елен! Нима ще седнете да плачете за това? — възкликна тя, учудена от сериозния ми тон. — Почакайте да чуете дали той засрича азбуката, за да ме зарадва, и дали си е струвало труда да бъде учтива с това говедо. И тъй, влязох вътре. Линтон лежеше на пейката и се понадигна, за да ме посрещне.

— Не ми е добре тая вечер, мила Катрин — рече той, — затова все ти ще говориш, а аз ще слушам. Ела седни до мен. Сигурен бях, че ще удържиш думата си, и искам пак да обещаеш, преди да си отидеш.

Сега вече знаех, че не трябва да го дразня, понеже е болен — говорех му кротко, не му задавах въпроси и всячески отбягвах да го дразня. Бях му донесла някои от най-хубавите си книги. Той ме замоли да му почета малко от една от тях и аз вече се канех да почна, когато Ърншоу изведнъж разтвори вратата, силно ядосан, след като бе размислил върху думите ми. Той дойде право при нас, грабна Линтон за ръката и го изхвърли от мястото му.

— Върви в стаята си — рече той, като едва изговаряше думите от гняв, а и лицето му изглеждаше подуто и разярено. — Вземи и нея със себе си, ако е дошла заради тебе, защото няма да стоя навън заради тебе. Хайде, махайте се и двамата!

Започна да ни ругае и просто не даде възможност на Линтон да му отговори, защото го изблъска в кухнята, а когато и аз тръгнах натам, той сви ръката си в юмрук, сякаш жадуваше да ме събори с един удар. За миг се изплаших и една от книгите падна на земята. Той я ритна подир нас и затвори вратата. Чух сух и злъчен смях край огнището, после се извърнах и видях омразния Джоузеф да седи и да си търка кокалестите ръце, цял разтреперан.

— Сигурен бях, че ще ви изпъди! — рече старецът. — Славен момък е той. Вече започна да му идва ума. Той знае, да, и той като

мене знае кой би трябвало да бъде господарят тук! Ех, ех, ех, хубавичко ви нареди! Ех, ех, ех!

— Къде да отидем? — запитах братовчеда си, без да обръщам внимание на подигравките на дъртия глупак.

Линтон беше пребледнял и трепереше. В тоя момент той не беше красив, Елен! Не, никак не беше красив. Изглеждаше страшен, защото по изпитото му лице и големите му очи се появи израз на бясна, но безпомощна ярост. Той сграбчи дръжката на вратата и я разклати, но тя се оказа заключена отвътре.

— Ще те убия, ако не ме пуснеш! Ще те убия, ако не ме пуснеш! — повтори той по-скоро с писък, отколкото с човешка реч. — Дявол! Дявол такъв! Ще те убия! Ще те убия!

Джоузеф пак се закиска зловещо.

— Ето, баща му се проявява в него! — възкликна той. — Да, същински бащичко. Винаги има по нещичко в нас и от майчина, и от бащина страна. Не обръщай внимание на Хертън, момко, не бой се! Той не може да се добере до тебе!

Хванах Линтон за ръцете и се опитах да го махна от вратата, но той почна да пищи тъй страшно, че се побоях и го оставих. Най-сетне спря да вика, задавен от страшен пристъп на кашлица. Кръв шурна от устата му и той падна на пода. Изтичах в двора, прималяла от ужас, и почнах да викам с всичка сила Зила. Тя скоро дочу виковете ми. Доеше кравите под един навес зад плевнята, но набързо остави работата си и попита какво става. Толкова бях задъхана, че не можах да ѝ обясня всичко, но я замъкнах вътре и потърсих Линтон с поглед. Ърншоу бе излязъл от стаята, за да види каква пакост бе сторил, и сега отнасяше нещастното момче на горния етаж. Зила и аз се заизкачвахме подир тях, но Хертън ме спря на горния край на стълбището и каза, че не бива да влизам и че трябва да си вървя. Извиках в лицето му, че е убил Линтон и че ще вляза на всяка цена. Джоузеф заключи вратата и заяви, че не трябвало да сторя «нищо подобно», после ме запита дали и аз съм се родила «тъй луда» като Линтон. Плаках, дорде се върна домоуправителката. Тя каза, че щяло да му стане по-добре след малко, но че не могъл да понася виковете и шума. Грабна ме и почти ме отнесе в хола.

Елен, бях готова да си изскубя косите. Толкова сълзи изплаках, че едва не ослепях, а оня грубиянин, към когото храните такива добри

чувства, седеше насреща и си позволяваше от време на време да ме смъмря да мълча, като не признаваше, че е виновен за станалото. Накрая, уплашен от думите ми, че ще уведомя татко за станалото и че ще го пратят в затвора и ще го обесят, той самият почна да реве и излезе навън, за да скрие подлия страх, който го бе обзел. Но аз имах още да патя от него. Когато най-сетне ме заставиха да си отида и още преди да се отдалеча на стотина крачки от къщата, той изведнъж се появи откъм сянката край пътя, спря Мини и ме сграбчи.

— Госпожице Катрин — подзе той, — много съжалявам, но работата е такава, че...

Шибнах го с камшика си, понеже помислих, че той може да ме убие. Той ме пусна, изричайки гръмогласно една от ужасните си ругатни, а аз подкарах Мини в галоп към къщи, почти обезумяла от страх.

Тая вечер не ти се обадох да ти пожелаая лека нощ, а на другата вечер не отидох в «Брулени хълмове». Много ми се искаше да отида, но бях страшно развълнувана и се боях да не чуя, че Линтон е умрял, а и тръпки ме побиваха понякога при мисълта да срещна Хертън. На третия ден събрах смелост и още веднъж се измъкнах крадешком. Беше към пет часът и аз тръгнах пеша, като си въобразявах, че ще мога да се приближа незабелязано до къщата и да вляза при Линтон. Кучетата обаче ме издадоха. Зила ме посрещна и каза, че «момчето бързо се съвзема», после ме въведе в една малка и добре наредена стая, постлана с килим. За моя голяма радост там видях Линтон, легнал върху малко канапе и зачел една от моите книги.

Но в продължение на цял час, Елен, нито ме погледна, нито ме заговори — такъв тежък характер има. А когато най-сетне отвори уста, останах смаяна, като го чух да лъже, че аз съм била предизвикала врявата и че Хертън не бил виновен! Станах и излязох от стаята, понеже не можех да сдържам яда си. Изглежда, че той не бе очаквал да постъпя по тоя начин.

— Катрин! — изрече той едва чуто подир мен.

Аз не се върнах. Следващият ден бе вторият, в които останах в къщи. Бях почти решила вече да не го посещавам, но решението ми се изпари още преди да се затвърди както трябва, понеже бях тъй нещастна да си лягам и да ставам, без да чуя и дума за него. И тъй, както първото ми отиване там ми се бе сторило нередно, така и сега ми

се стори, че би било нередно да не отида. Майкъл дойде да попита дали да оседлае Мини, а аз отговорих утвърдително и считах, че изпълнявам дълга си, когато тя ме понесе през хълмовете. Бях принудена да мина край предните прозорци, за да вляза в двора — безполезно бе да се крия.

— Младият господар е в хола — рече Зила, като ме видя да се запътвам към гостната.

Влязох вътре. И Ърншоу беше в стаята, но той веднага си излезе. Линтон седеше полузаспал в голямото кресло. Тръгнах към огнището и подех със сериозен тон, почти решена думите ми да звучат искрено:

— Линтон, понеже ти не ме обичаш и мислиш, че идвам нарочно, за да те дразня, пък и всеки път се преструваш, че ти вредя, тази е последната ни среща. Нека си кажем сбогом! Кажи на господин Хийтклиф, че не искаш да ме виждаш и че той не трябва да съчинява други лъжливи измислици на тая тема.

— Седни, Катрин, и си свали шапката — отвърна той. — Ти си толкова по-щастлива от мен, че трябва да бъдеш по-добра. Татко споменава толкова често недостатъците ми и ме презира тъй много, че аз, без да искам, започвам сам да се съмнявам в себе си. И често вярвам, че съм толкова некадърен, колкото той ме изкарва, а тогава ставам зъл и сърдит и мразя всички хора! Наистина съм некадърен, раздразнителен и почти винаги в лошо настроение и ако искаш, можеш да ми кажеш сбогом — ще се отървеш от един досаден човек. Отдай ми само това право, Катрин: повярвай, че ако можех да бъда мил, нежен и добър като тебе, щях да бъда такъв — на драго сърце, и повече би ми се искало да бъда мил и нежен, отколкото да съм щастлив и здрав като тебе. Повярвай също така, че добрината ти ме накара да те обичам повече, отколкото ако бях заслужил любовта ти; и макар че не бих могъл и не мога да скрия истинския си характер от теб, аз съжалявам и се разкайвам, че съм такъв, и ще съжалявам и ще се разкайвам, докато умра!

Почувствувах, че казва истината, и разбрах, че трябва да му простя. Дори и да почнеш да се кара още на следния миг, аз пак би трябвало да му простя. Сдобрихме се, но и двамата плакахме през цялото време на престоя ми — не съвсем от мъка, но все пак аз съжалявах, че Линтон има толкова тежък нрав. Той нямаше никога да даде мир на приятелите си и сам нямаше да знае покой. След тая вечер

винаги отивах направо в неговата малка приемна, понеже баща му се завърна на другия ден.

Мисля, че само на три пъти бяхме весели и обнадеждени, както бяхме първата вечер. Останалите ми посещения бяха тъжни и неприятни било поради егоизма и злобата му, било поради физическите му страдания, но аз се приучих да търпя гнева му почти тъй незлобливо, както и болките му.

Господин Хийтклиф съзнателно ме отбягва и аз почти не съм го виждала. Впрочем миналата неделя дойдох по-рано от обикновено и го чух жестоко да ругае Линтон за поведението му от прежната вечер. Не зная как е могъл да научи това, освен ако е подслушвал на вратата. Линтон наистина се бе държал безобразно. Както и да е, това не засягаше друго освен мен, и аз прекъснах мъмренето му, като влязох и му казах това. Той избухна в смях и си отиде, като изрази радостта си, че гледам тъй на въпроса. Тогава посъветвах Линтон занапред да шепне, когато рече да се оплаква. И тъй, Елен, сега вече знаеш всичко. Ако бъда възпрепятствувана да отивам в «Брулени хълмове», това значи двама души да бъдат нещастни. От друга страна, стига да не казваш на татко, посещенията ми няма да развалят ничие спокойствие. Нали няма да му кажеш? Ще бъде много безсърдечно от твоя страна, ако му кажеш.

— Ще помисля по въпроса и до утре ще реша, госпожице Катрин — отвърнах аз. — Не мога да реша току-тъй, затова ще ви оставя да спите и ще отида да размисля.

Обмислих въпроса на глас, в присъствието на господаря ми, като отидох направо от нейната стая в неговата и му разказах всичко, без да предавам разговорите ѝ с нейния братовчед или да споменавам Хертън. Господин Линтон се уплаши и разтревожи повече, отколкото искаше да покаже пред мен. На другото утро Катрин разбра, че съм издала тайните ѝ, и научи, че вече няма да може да отива скрито в «Брулени хълмове». Тя плачеше и се вайкаше срещу запрещението и се молеше на баща си да се смили над Линтон, но напразно. Единственото нещо, което можа да постигне за свое утешение, бе едно обещание от страна на господин Линтон да му пише и да му разреши да идва в «Тръшкрос Грейндж» по всяко време, като обаче му обясни, че вече не трябва да се надява да види Катрин в «Брулени хълмове». Той щеше може би да сметне за уместно да ѝ откаже дори и тази малка утеха, ако можеше да

знае какъв е нравът и здравословното състояние на неговия племенник.“

ДВАДЕСЕТ И ПЕТА ГЛАВА

„Това се случи миналата зима, господине — каза госпожа Дийн, — почти преди една година. Не ми идеше и на ум миналата зима, че само след дванадесет месеца ще забавлявам човек, непознат на семейството, като му разказвам тия неща. Но знам ли докога ще останете чужд на семейството? Още сте много млад, за да се задоволите със самотния ергенски живот, а на мене някак все ми се струва, че никой не може да види Катрин Линтон и да не я обикне. Вие се усмихвате; но тогава защо се оживявате и вълнувате, когато говоря за нея, а и защо ме накарахте да окача портрета ѝ над огнището в стаята ви? И защо...

— Престанете, добра ми приятелко! — прекъснах я аз. — Твърде е възможно да я обикна, но ще ме обикне ли тя? Премного се съмнявам в това, за да рискувам спокойствието си и да се поддам на изкушението. И не тук е моят дом. Аз съм във вихъра на градския живот и трябва да се върна в прегръдките му. Разказвайте по-нататък. Катрин послуша ли заповедите на баща си?

— Да — продължи домоуправителката. — Любовта ѝ към него все още заемаше първо място в сърцето ѝ, пък и той не ѝ говореше гневно. Говореше ѝ с безкрайна нежност на човек, който скоро ще остави съкровището си само, сред опасности и врагове, гдето споменът за думите му щеше да бъде единствената помощ, която той можеше да ѝ завещае като ръководно начало. Няколко дни по-късно той ми рече:

— Елен, иска ми се племенникът да ми пише или пък да дойде тук. Кажете ми откровено какво мислите за него. Има ли подобрение у него, има ли надежда да се оправи, когато порасне и стане мъж?

— Здравето му е много разклатено, господине — отвърнах аз, — и той едва ли ще има време да възмъжее. Едно обаче мога да ви кажа с положителност: той не прилича на баща си. Ако госпожица Катрин има нещастieto да се омъжи за него, тя ще може да го ръководи, стига да не го глези безсмислено и прекомерно. Впрочем, господарю, ще

имате достатъчно време да го опознаете и да видите дали ще ѝ подхожда. Още четири години и той ще стане пълнолетен.

Едгар въздъхна, отиде до прозореца и се загледа навън към параклиса на Гимъртън. Беше един мъглив следобед. Февруарското слънце прозираше през мъглата и през нея се виждаха двете ели в двора и няколкото надгробни камъка.

— Често съм се молил да дойде това, което иде — рече той почти на себе си, — но сега вече почвам да се боя и страхувам. Мислех, че ще се радвам по-малко на спомена за онзи час, когато слязох по оная долчинка като младоженец, отколкото на мисълта, че само след няколко месеца или може би седмици ще ме занесат горе и ще ме поставят в самотен трап. Елен, много бях щастлив с моята малка Кати — през зимните нощи и летните дни тя ми вдъхваше жива вяра в бъдещето. Но аз бях не по-малко щастлив, когато тънех в размисъл между надгробните камъни край старата църква и лежах сам през дългите юнски вечери върху тревистата купчина пръст над гроба на майка ѝ, изпълнен с желание и копнеж по оня ден, когато и аз ще мога да легна в гроба. Какво мога да сторя за Кати? Как да я оставя? Нито за миг не бих се поколебал за това, че Линтон бил син на Хийтклиф или че той ще ми я отнеме, стига да може да я утеши, когато умра. Все ми е едно, че Хийтклиф би постигнал целта си и би тържествувал, като ме ограби от последната ми радост! Но ако Линтон се окаже недостоеен — само някакво слабо оръжие в ръцете на баща си, — аз не бих могъл да я оставя на него. И колкото и тежко да е да подтискам жизнерадостния ѝ дух, аз трябва да постоянствувам в това, да я натъжавам, докато съм жив, и да я оставя самотна, когато умра. Милата ми! По-скоро бих я предоставил на бога и бих я положил в земята, преди да умра.

— Можете и сега да я предоставите на бога, господине — отвърнах аз. — Ако ли пък си отидете — дано той не допусне това, — с негова помощ аз ще ѝ бъда другарка и съветница докрай. Госпожица Катрин е добра девойка и аз не се боя, че тя ще тръгне преднамерено по крив път, а и хората, които изпълняват дълга си, накрая биват винаги възнаграждавани.

Пролетта напредваше, но господарят ми не можа да се съвземе, макар и да поднови разходките си из имението, придружаван от дъщеря си. В нейните неопитни очи тези разходки бяха сами по себе си признак на оздравяване. При това бузите му бяха често зачервени и

очите му искряха. С една дума, тя бе сигурна, че той ще се поправи. На седемнадесетия й рожден ден той не отиде в църковния двор. Валеше и аз казах:

— Сигурно няма да излизате тази вечер, господине?

— Няма — отвърна той. — Ще се откажа от това тая година.

Той пак писа на Линтон, за да му каже колко много желае да го види, и аз не се съмнявам, че ако болнамото момче бе за пред хора, баща му щеше положително да му разреши да дойде. Всъщност, получил съответните наставления, Линтон изпрати писмен отговор, в който даваше да се разбере, че господин Хийтклиф не е склонен да му разреши да дойде в «Тръшкрос Грейндж», но че любезните поздравии на вуйчо му са го зарадвали и той се надява да го срещне някога при разходките му и лично да го замоли двамата с братовчедка му да не бъдат за дълго и изцяло разделени.

Тая част от писмото му беше написана простичко и вероятно от самия него. Хийтклиф, изглежда, е знаел, че той ще съумее да пледира с красноречие за обществото на Катрин.

«Не моля да й бъде разрешено да идва тук — пишеше той, — но нима не трябва изобщо да я виждам, понеже баща ми не ми позволява да отивам в нейния дом, а и вие й забранявате да идва при мен? Моля ви да идвате от време на време на езда с нея към „Брулени хълмове“ и да ни позволявате да разменяме по някоя и друга дума във ваше присъствие. С нищо не сме заслужили да бъдем разделени, а и вие не ми се сърдите — сам признавате, че нямате основание да ме ненавиждате. Драги вуйчо, изпратете ми една любезна бележка утре с разрешение да се срещнем където обичате, но не и в „Тръшкрос Грейндж“. Вярвам, че една среща между нас ще ви убеди, че не приличам по характер на баща си. Той твърди, че аз съм в по-голяма степен ваш племенник, отколкото негов син; и макар да имам недостатъци, които ме правят недостоен за Катрин, тя вече ги прости, а и вие би трябвало да сторите същото заради нея. Питате за здравето ми. По-добре съм, но как бих могъл да се чувствавам бодр и добре, докато съм лишен от всяка надежда и обречен да живея в самота или в обществото на хора, които никога не са ме обичали, нито пък някога ще ме обикнат!»

Макар и да съчувствуваше на момчето, Едгар не можеше да изпълни молбата му, понеже не бе в състояние да придружи Катрин.

Той му писа, че вероятно ще могат да се срещнат през лятото. Канеше го да продължава да му пише от време на време и обещавахе да го съветва и утешава, доколкото можеше да стори това с писмата си, понеже му беше напълно ясно колко е тежък животът му в това семейство. Линтон се съобрази с желанието на вуйчо си и ако не бяха го възпирали, щеше вероятно да развали всичко, като пълни писмата си с жалби и оплаквания, но баща му бдеше грижливо над него, а не ще и съмнение, че е настоявал да му показват всеки ред, който господарят пишеше на племенника си. Ето защо, вместо да пише за личните си мъки и неволи — теми, които винаги заемаха най-важно място в мислите му, — той се разпростираше надълго и нашироко върху жестокото задължение да бъде разделен от своята приятелка и изгора и деликатно даваше да се разбере, че господин Линтон трябва в скоро време да им разреши да се срещнат, защото в противен случай ще почне да мисли, че той нарочно го залъгва с празни обещания.

Кати беше мощен съюзник на братовчед си в къщи и двамата можаха най-сетне да склонят господаря да се съгласи те да се разхождат или яздят заедно един път на седмицата, и то под мое опекунство и в околностите на «Тръшкрос Грейндж» — защото той продължаваше да линее и през юни. Макар и да отделяше ежегодно част от доходите си в полза на младата ми господарка, той естествено желаше тя да може да се задържи или поне да се върне в скоро време в дома на дедите си. Според него тя нямаше друга възможност да постигне това освен чрез един брак с наследника на имението. Той не можеше да знае, че последният гаснеше почти тъй бързо като самия него, а и не вярвам някой друг да си е давал сметка за това. Нито един лекар не отиваше в «Брулени хълмове» и никой не влизаше в допир с младия Хийтклиф, та да може да ни уведоми за неговото здравословно състояние. Що се отнася до мен, аз почнах да мисля, че предчувствията ми са се оказали неверни и че здравето му трябва наистина да се е подобрило, щом той говори за езда и разходки из полето и когато с такова постоянство преследва целта си. Не можех да си представя един баща да се отнася тъй тиранично и жестоко с умиращото си дете — както впоследствие научих, че Хийтклиф се е отнасял с него, — за да предизвика това привидно желание за една среща. Той удвоявал усилията си при мисълта, че алчните му и

коравосърдечни планове неминуемо вървят към провал вследствие близката смърт на сина му.“

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТА ГЛАВА

„Лятото вече преваляше, когато Едгар неохотно отстъпи пред молбите им, и ние с Катрин поехме за първи път на коне, да срещнем нейния братовчед. Беше задушен, зноен и облачен ден, но небето бе твърде мъгляво и прошарено, за да ни заплашва дъжд. Уговорено беше да се срещнем при крайпътния камък на кръстопътя. Когато обаче пристигнахме там, едно малко овчарче, изпратено нарочно, ни посрещна с думите:

— Младият господин Линтон е ей там, отвъд хълмовете, и ще ви бъде много задължен, ако отидете още малко нататък.

— Значи, господин Линтон е забравил първото предписание на вуйчо си — забелязах аз. — Той ни заръча да не излизаме извън земите на «Тръшкрос Грейндж», а ето че трябва веднага да минем отвъд!

— Стигнем ли до него — подзе събеседницата ми, — веднага ще обърнем конете. Разходката ни ще бъде към дома.

Когато стигнахме до него, а това бе едва на четвърт миля от вратата на къщата му, ние видяхме, че той не е дошъл на кон. Трябваше да слезем и да оставим нашите коне да пасат. Той ни чакаше полегнал в тревата и не стана на крака, докато не дойдохме на няколко метра от него, но ходеше тъй неустойчиво и изглеждаше толкова бледен, че аз начаса възкликнах:

— Господин Хийтклиф, та вие съвсем не сте в състояние да се поразходите за удоволствие тая заран. Никак не изглеждате добре!

Катрин го изгледа скръбно и изненадано. Радостното възклицание, което напираше върху устните ѝ, се превърна в тревожен вик, а вместо да изрази радостта си за дълго отлаганата среща, тя го обсипа с тревожни въпроси дали не се чувства по-зле от обикновено.

— Не, добре съм... по-добре съм! — задъхано отвърна той, треперейки и задържайки ръката ѝ, сякаш се нуждаеше от нейната опора, докато големите му сини очи зашариха плахо по нея. Те гледаха измъчено и изплашено из хлътналите им орбити, без следа от някогашния им израз на нега и копнеж.

— Значи, си бил по-зле — упорствуваше братовчедка му, — сега изглеждаш по-зле, отколкото при последното ни свиждане. Поотслабнал си и...

— Уморен съм — бързо я прекъсна той. — Много е горещо, за да се разхождаме. Нека поседим тука. Пък и често ми прилява заран. Татко казва, че много бързо израствам.

Катрин не остана напълно доволна от обяснението, но седна, а той полегна край нея.

— Това прилича донякъде на твоя рай — рече тя, опитвайки се да бъде весела. — Нали си спомняш, че се условихме да прекараме два дни в такова място и по начин, който всеки от нас намира за най-приятен? Това място почти отговаря на твоя избор, само че има облаци. Но те са толкова меки и нежни, че е по-приятно, отколкото в слънчев ден. Ако се чувствуваш добре, идната седмица ще отидем на коне към парка на «Тръшкрос Грейндж» и ще опитаме моя рай.

Линтон, изглежда, не си спомняше за какво говори тя. За него очевидно бе трудно да води какъвто и да е разговор. Безразличието му към подетата от нея тема и неспособността му да я забавлява по един или друг начин пролича тъй нагледно, че тя не можа да скрие разочарованието си. Някаква промяна бе настъпила в него самия и в държането му, която тя не можеше точно да определи. Неговата раздражителност, която можеше лесно да се превърне в нежност с няколко благи думи, сега бе отстъпила място на някакво тъпо безразличие. У него прозираше не толкова сръдливият нрав на дете, което нарочно се цупи и дразни, за да го успокояват, колкото вгълбена мрачност на отдавнашен болник, който отблъсква всяка утеха и е готов да съзира обида в добродушната веселост у другите. Катрин разбра не по-зле от мен, че за него е по-скоро наказание, отколкото удоволствие, да седи с нас и тя не се посвени да предложи в скоро време да си вървим. Тия нейни думи неочаквано извадиха Линтон от летаргията му и го хвърлиха в някаква странна възбуда. Той уплашено се загледа към хълмовете и ни замоли да останем поне още половин час.

— Но аз мисля, че ще се чувствуваш по-удобно в къщи, отколкото да седиш тук — подзе Кати, — пък и виждам, че днес не мога да те забавлявам нито с приказките си, нито с песните и брътвежите си. Ти си станал по-мъдър от мен през последните шест

месеца и опитите ми да те развличам вече не са по вкуса ти. Иначе бих останала на драго сърце, стига да мога да те забавлявам.

— Остани да си починеш — отвърна той. — Освен това, Катрин, нито мисли, нито казвай, че съм болен. Ако изглеждам подтиснат, то е от душното време и топлината, а и преди да дойдете, се разхождах повече, отколкото трябваше. Кажи на вуйчо, че съм горе-долу добре със здравето. Ще му кажеш, нали?

— Ще му кажа, че ти казваш тъй, Линтон, но не бих могла да твърдя, че си добре — заяви младата ми господарка, учудвайки се на упоритостта, с която той твърдеше нещо, което очевидно не отговаряше на истината.

— И пак ела тук идния четвъртък — продължи той, като отбягваше озадачения ѝ поглед. — Предай му моите благодарности, загдето ти е разрешил да дойдеш, най-сърдечните ми благодарности, Катрин. И... ако случайно срещнеш баща ми и той те пита за мен, не го оставяй да мисли, че съм бил много мълчалив и съм се държал глупаво. Постарай се да не изглеждаш тъжна и убита духом, както изглеждаш в момента, защото това ще го разсърди.

— Безразлично ми е дали ще се разсърди! — възкликна Катрин, мислейки, че нея ще укоряват за това.

— Но на мен не ми е безразлично — отвърна братовчед ѝ, като се разтрепери. — Гледай да не го настроиш срещу мене, Катрин, защото той е много строг.

— А с вас строг ли е, млади господине? — попитах го аз. — Дотегна ли му да бъде снизходителен и нима вече е преминал от пасивна към действителна омраза?

Линтон ме погледна, но не отговори. След като постоя при него още десетина минути, през което време главата му климаше сънно върху гърдите и когато от тях се изтръгваха само сподавени стонове на изтощение и болка, Катрин потърси друго развлечение и почна да бере боровинки, като даваше половината на мене. Тя не ги предлагаше на него, защото бе разбрала, че всяка друга проява на внимание от нейна страна би могла само да го отегчи и раздразни.

— Вече мина ли половин час, Елен? — запита ме тя шепнешком накрая. — Не виждам защо трябва да седим тук. Той спи, а татко ще ни чака.

— Не трябва да го оставяме заспал — отвърнах аз. — Почакайте, докато се събуди, и имайте търпение. Много настоявахте да дойдем, но сега копнежът ви да видим бедния Линтон скоро се изпари.

— А той, защо ли е искал да ме види той? — рече Катрин в отговор. — По го харесвах преди и в най-лошите му настроения, отколкото сега, когато се държи тъй странно. Цялата тая среща ми прилича на някаква задача, която той е бил принуден да изпълни от страх да не би баща му да го мъмри. Но аз не възнамерявам да идвам само за да доставя удоволствие на господин Хийтклиф, каквото и да го е накарало да застави Линтон да изтърпява такова наложено наказание. Наистина радвам се, че здравето му се е подобрило, но съжалявам, че вече не е толкова приятен, нито пък тъй привързан към мен.

— Значи, мислите, че здравето му се е подобрило? — запитах я.

— Да — отвърна тя, понеже той доскоро разправяше толкова много за болките си. Не е кой знае колко добре, както ми заръча да кажа на татко, но изглежда по-добре.

— В това отношение гледищата ни се различават, госпожице Кати — възразих аз. — Струва ми се, че той сега е много по-зле, отколкото преди.

При тия думи Линтон се сепна в съня си, объркан и ужасен, после запита дали някой го бе викал по име.

— Не — отвърна Катрин, — освен може би в съня ти. Просто не разбирам как можеш да задремеш на открито, и то преди пладне.

— Стори ми се, че чух гласа на баща си — рече той, задъхвайки се и поглеждайки нагоре към страшната скала. — Сигурна ли си, че никой не се обади?

— Съвсем сигурна — отвърна братовчедка му. — Елен и аз спорехме за здравето ти. Кажи, Линтон, наистина ли си по-як сега, отколкото когато се разделихме през зимата? Ако си по-здрав, уверена съм, че едно нещо в тебе сега не е по-силно — обичта ти към мене. Говори! По-силен ли си?

— Да, да, по-здрав съм! — и сълзи рукнаха от очите на Линтон, докато отговаряше. Нему все още се струваше, че е чул тоя въображаем глас и погледът му почна да шари нагоре и надолу, за да открие самия човек.

— Стига толкова за днес — рече Катрин и стана на крака. — Няма да крия, че съм много разочарована от срещата ни, но не ще

спомена това пред другиго, освен пред тебе, и то не защото изпитвам ужас от господин Хийтклиф.

— Млъкни! — прошепна Линтон. — За бога, млъкни! Той иде.

Той сграбчи Катрин за ръката и се опита да я задържи, но при тая вест тя бързо се освободи и подсвирна на Мини, която дойде като послушно куче.

— Ще бъда тук в другия четвъртък — викна тя и скочи на седлото. — Сбогом. Побързай, Елен!

И така ние го оставихме, а той толкова съсредоточено се озърташе и очакваше да се появи баща му, че едва забеляза кога си тръгнахме.

Още преди да стигнем в къщи, недоволството на Катрин се превърна в някакво объркано чувство на състрадание и съжаление, обилно примесено със смътни и тревожни съмнения относно действителното положение на Линтон — както по отношение на здравето му, така и с оглед на положението му в «Брулени хълмове». Аз споделих това нейно чувство, но я посъветвах да не изказва прибързани мнения, защото ще можем да съдим по-добре след една втора разходка. Господарят поиска да узнае как сме прекарвали времето. Своевременно предадох благодарностите на племенника му, а госпожица Кати бегло засегна всичко останало. И аз не отговарях обстойно на въпросите му, понеже едва ли знаех какво да скриям и какво да разправам.“

ДВАДЕСЕТ И СЕДМА ГЛАВА

„Изминаха седем дена и здравословното състояние на Едгар Линтон с всеки ден се влошаваше. Настъпилото през прежните месеци влошаване бе нищо в сравнение със сегашното му бързо отпадане. Щеше ни се още да заблуждаваме Катрин, но бързият ѝ ум отказваше да я залъгва. Тя долавяше истината, не говореше за нея и се разяждаше от мисълта за тая страшна вероятност, която прерастваше постепенно в пълна увереност. Когато дойде четвъртъкът, сърцето не ѝ даваше да отвори дума за предстоящата езда. Вместо нея аз споменах за това и получих разрешение насила да я изведа на чист въздух, защото библиотеката, в която баща ѝ прекарваше само една малка част от деня — няколко часа, през които можеше да седи на стол, и стаята му вече представляваха целият свят за нея. Свидеше ѝ се всяка минутка, която я откъсваше от грижите ѝ край леглото на болника или не ѝ позволяваше да седи край него. Лицето ѝ стана бледо от скръб и бдение и господарят охотно я изпрати навън, като се ласкаеше от мисълта, че това би внесло една приятна промяна в обстановката и средата, в която се движеше тя. Той намираше утеха в надеждата, че сега тя не би останала напълно самотна след неговата смърт.

Беше си втълпил, както долавях от няколко негови случайни забележки, че външната прилика между него и племенника му се разпростира и върху ума и характера на последния, защото писмата на Линтон не съдържаха почти никакви указания за недостатъците на неговия нрав. Аз отбягвах да поправам заблуждението му поради извинима слабост, като се питах дали има смисъл да тревожа последните му часове със сведения, които той не можеше да оползотвори и с които нямаше възможност да се съобразява.

Отложихме разходката за след пладне — един златист августовски следобед, когато всеки полъх от хълмовете бе тъй животворен, щото едва ли не съживяваше всеки, който вдишваше тоя въздух, дори и да е умиращ. Лицето на Катрин приличаше досущ на околната природа — сенки и слънце преминаваха по него в бърза

надпревара; но сенките се задържаха по-дълго, а слънцето бе по-преходно и нещастното ѝ сърчице се укоряваше дори и за тия краткотрайни мигове, в които то забравяше грижите си.

Видяхме Линтон да ни очаква на същото място, което бе избрал и прежния път. Младата ми господарка слезе от коня и ми каза, че възнамерявала да постои много малко при него, тъй че щяло да бъде по-добре да не слизам от коня и да държа нейното пони. Аз обаче слязох. Не исках да рискувам нито за минута да изгубя от поглед повереницата си и затова двете възлязохме заедно по тревистия хълм. Тоя път младият Хийтклиф ни посрещна с по-голямо въодушевление, но то не се дължеше на добро настроение, нито даже на радост, а приличаше повече на страх.

— Късно е — рече той, говорейки задъхано и с трудност. — Баща ти да не е много болен? Мислех, че няма да дойдеш.

— Защо не си откровен? — избухна Катрин, без да го поздрави. — Защо не ми кажеш направо, че не ме искаш? Линтон, странно е, че вече за втори път ме караш да идвам тук нарочно, изглежда, за да бъдем нещастни и двамата, а не с някаква друга цел.

Тръпки преминаха по тялото на Линтон и той я погледна полуумолително и полузасрамено, но търпението на братовчедка му се изчерпваше — тя вече не можеше да понася загадъчното му държане.

— Баща ми наистина е много болен — рече тя — и не виждам защо е трябвало да го напусна. Защо не ме предизвести, че ме освобождаваш от дадената дума, когато и без това не си искал да я удържа? Хайде, искам от тебе обяснение. Сега съвсем не ми е до игри и закачки, нито пък мога да стоя като истукана пред преструвките ти!

— Преструвките ми! — промълви той. — Че какви са те? За бога, Катрин, не се ядосвай! Презирай ме колкото си искаш. Аз съм страхлив и жалък окаяник, напълно достоен за презрение, но твърде много съм изпаднал, за да се ядосваш заради мене. Мрази баща ми, а за мен запази презрението си.

— Глупости! — разпалено викна Катрин. — Безразсъдно и глупаво момче! Ето че трепери, сякаш смята, че наистина ще го ударя! Няма защо да молиш за презрение, Линтон — всеки ще ти го даде доброволно. Иди си. Аз ще се върна в къщи. Безумие е да те отвличам от мястото ти край огнището и да се преструваме... В какво собствено се преструваме? Пусни ми роклята! Ако започна да те съжалявам,

защото плачеш и изглеждаш тъй уплашен, ти би трябвало да отблъснеш това съжаление. Елен, кажи му колко позорно е да се държи така. Стани и не се принизявай до равнището на презряно влечуго. Хайде, не бъди такъв!

Линтон се бе проснал като безжизнен на земята с разплакано и изкривено от ужас лице. Той сякаш се гърчеше от неописуем страх.

— Ах! — простена той. — Не мога повече да понасям това! Катрин, Катрин, аз съм и предател на всичко отгоре, а не смея да ти го кажа! Оставиш ли ме, ще ме убият! Мила Катрин, животът ми е в твоите ръце, а ти казваше, че ме обичаш. Ако си ме обичала, нищо не би ти станало. Нали няма да си вървиш, нежна, мила и добра Катрин? А може и да се съгласиш — и той ще ми позволи да умра с тебе!

Като видя колко много се измъчва той, младата ми господарка се наведе, за да го изправи на крака. Раздразнението ѝ отстъпи място на предишното ѝ чувство на снисходителна нежност, тя наистина се разчувствува и сериозно се разтревожи.

— Да се съглася на какво? — попита го тя. — Да остана ли? Кажи ми какво значат тия странни приказки и аз ще остана. Сам си противоречиш и ме объркваш. Успокой се, бъди искрен и още сега изповядай всичко, което тежи на сърцето ти. Линтон, ти не би ми напакостил, нали? Ти не би позволил на някой мой неприятел да ми напакости, ако можеш да му попречиш, нали? Ще повярвам, че си страхливец спрямо себе си, но не и подъл изменник спрямо най-добрата ти приятелка.

— Но баща ми ме заплаши — задъхано промълви момчето и отново вкопчи слабите си пръсти в роклята ѝ, — а пък и аз се страхувам от него! Ужасно се страхувам от него и не смея да кажа!

— Добре! — отвърна Катрин с презрително състрадание. — Тогава задръж тайната си. Аз не съм страхливка. Запази себе си. Аз не се страхувам.

Великодушието ѝ го разплака. Той заплака необуздано и почна да целува ръцете ѝ, с които тя го придържаше, но все още не можеше да събере смелост, за да се изкаже.

Тъкмо се чудех каква ли може да бъде тази тайна, решена Катрин в никой случай да не пострада с мое съгласие, като облагодетелствува него или някой друг човек, когато дочух нещо да шумоли по обраслата с изтравниче земя. Вдигнах глава и видях господин Хийтклиф съвсем

наблизо, идещ откъм хълмовете. Той дори не погледна двамината ми събеседници, макар че те бяха достатъчно близко, за да се чуват риданията на Линтон, но ме приветства с оня почти сърдечен тон, с който не се обръщаше към другия и в чиято искреност аз не можех да не се съмнявам.

— Истинска изненада е да ви видя толкова близо до къщата ми, Нели — рече той. — Как сте в «Тръшкрос Грейндж»? Хайде, разправайте. Носи се слух — добави той с по-тих глас, — че Едгар Линтон е на смъртния си одър. Това са преувеличени слухове, нали?

— Не. Господарят умира — отвърнах аз. — За съжаление, вярно е. За нас това ще бъде голяма мъка, а за него — истинско избавление.

— Още колко му давате да живее?

— Не бих могла да кажа.

— Защото — продължи той и погледна към двамата млади, които стояха като заковани от погледа му (Линтон имаше вид на човек, който не смее да мръдне от мястото си или да вдигне глава, а Катрин не можеше да се измести заради него), — защото оня момък сякаш е решил да ме надиграе и аз да бъда благодарен на вуйчо му, ако побърза и умре преди него. Хей, вие! Това мъниче отдавна ли се преструва по тоя начин? Хубаво го скастрих аз заради хленченето му. Общо взето, достатъчно весел ли се показва пред госпожица Линтон?

— Весел? Напротив! Изглеждаше крайно нещастен — отвърнах аз. — Като го гледам, бих казала, че вместо да скита из хълмовете с изгората си, би трябвало да бъде на легло, под грижите на някой лекар.

— И това ще стане след ден-два — промълви Хийтклиф. — Но първо... Линтон, хайде, ставай! Ставай! — викна той. — Стига си пълзял по земята. Веднага ставай!

Линтон се бе проснал отново на земята в друг пристъп на безпомощен страх, навярно предизвикан от погледа, който баща му бе отправил към него — не виждах какво друго би го накарало да изпадне в подобно унижително положение. Той се опита на няколко пъти да изпълни заповедта му, но силите му се бяха изчерпали и пак заохка и се отпусна на земята изнемощял. Господин Хийтклиф отиде при него и го приповдигна тъй, че да се облегне на една купчинка торф.

— Слушай! — подзе той със сдържана ярост. — Почвам да се ядосвам и ако не овладееш жалкия си дух... Дяволите ще те вземат! Веднага ставай!

— Добре, татко — отвърна момчето, дишайки тежко. — Само ме пусни, иначе ще припадна. Постъпих както ти се искаше, сигурен съм. Катрин ще ти каже, че аз... че аз... бях весел. Ах, стой до мен, Катрин! Дай ми ръката си.

— Дръж моята — рече баща му. — Изправи се. Ето, и тя ще ти подаде ръка. Така! Нея гледай! Госпожице Линтон, вие навярно ще си помислите, че аз съм самият дявол, за да възбудям такъв страх. Ще бъдете тъй добра да го придружите до в къщи, нали? Той цял се разтреперва, ако се докосна до него.

— Линтон, драги мой! — едва чуто рече Катрин. — Не мога да дойда в «Брулени хълмове», защото татко ми забрани да идвам. Той няма да ти направи нищо лошо. Защо се боиш толкова?

— Вече не мога да се върна в тая къща — отвърна той. — Не бива да се върна в нея без теб.

— Стой! — викна баща му. — Ще зачитаме скрупулите на госпожица Катрин относно бащините й думи.

Нели, заведете го в къщи, пък аз ще послушам още сега съвета ви и ще отида за лекар.

— Добре ще направите — отвърнах, — но трябва да остана с господарката си. Не е моя работа да се грижа за сина ви.

— Много сте вироглава — рече той. — Това ми е известно. Ще ме принудите обаче да оципя това мъниче и да го накарам да запищи, преди да се смилите над него. Тогава да вървим, юначе мой! Готов ли си да се върнеш с мен?

Той пак приближи до него и даде да се разбере, че ще сграбчи слабичкия момък, но Линтон се отдръпна, вкопчи се в братовчедка си и я замоли да го придружи, и то с обезумяла настойчивост, която не търпеше отказ. Колкото и да не одобрявах това, аз не можах да й попреча. Впрочем, как ли би могла да му откаже? Нямахше как да разберем какво му вдъхваше този ужас, но момчето бе там, пред очите ни, напълно безпомощно, попаднало изцяло в ноктите на страха, и всяка нова уплаха можеше така да го стресне, че да го превърне в идиот. Стигнахме до прага. Катрин влезе вътре, а аз почаках навън, докато тя отвеждаше болния до едно кресло. Надявах се, че тя ще излезе веднага, но господин Хийтклиф ме блъсна напред.

— Къщата ми не е чумава, Нели — викна той, — пък и днес съм настроен гостоприемно. Седнете и ми дайте възможност да затворя

вратата.

Той я затвори, но превъртя и ключа. В миг се сепнах.

— Ще пиете чай, преди да си отидете в къщи — продължи той. — Сам съм. Хертън откара няколко говеда в Лийз, а Джоузеф и Зила отидоха на разходка. Наистина, свикнал съм да живея сам, но все пак предпочитам да общувам с интересни хора, ако мога да намеря такива. Госпожице Линтон, седнете до него. Давам ви това, с което разполагам. Едва ли си струва да приемете този дар, но нищо друго не мога да ви предложа. Става дума за Линтон. Вижте я как се блещи! Странно е какво дивашко чувство ме обзема към всичко, което се бои от мен. Ако се бях родил в страна, где то законите не са тъй строги и вкусовете не тъй изискани, бих се отдал на удоволствието някоя вечер да подложат тия двама на бавна вивисекция.

Той пое дъх, удари по масата и изруга, сякаш говореше на себе си:

— Проклятие! Как ги мразя!

— Не се боя от вас — рече Катрин, която не бе чула последните му думи. Тя се приближи до него и черните ѝ очи искряха от гняв и решителност.

— Дайте ми ключа — продължи тя. — Ще го взема, та каквото ще да стане. Не бих хапнала нищо тук, дори и да умирам от глад.

Хийтклиф бе хванал ключа в ръката си, която държеше на масата. Той се взря в нея, донякъде изненадан от смелостта ѝ, а може би нейният глас и погледът ѝ му напомниха за другата, от която тя ги бе наследила. С бързо движение тя се опита да грабне ключа и почти успя да го изтръгне от полуразтворените му пръсти, но действието ѝ го върна към действителността и той веднага си го взе обратно.

— Катрин Линтон — подзе той, — стойте настрана или ще ви съборя на земята с един удар, а това ще подлуди госпожа Дийн.

Въпреки предупреждението му тя пак сграбчи затворената му ръка и ключа в нея.

— Ще си отидем! — повтори тя, напрягайки сетните си сили да застави железните мускули да се отпуснат. Като разбра, че ноктите ѝ не помагат, тя здравата го захвапа за ръката. Хийтклиф ме погледна тъй, че аз не посмях да се намеся. Катрин бе насочила цялото си внимание в пръстите му и не можа да види лицето му. Той внезапно ги разтвори и пусна ключа, но още преди тя да го хване, той я сграбчи със

свободната си ръка, притегли я връз коляното си и с другата ѝ нанесе безброй страхотни плесници по двете страни на лицето. Всяка от тия плесници можеше да я събори на земята, ако тя беше права.

При това нечовешко насилие над нея аз се хвърлих с ярост към него.

— Подлец! — викнах аз. — Подлец такъв!

Един удар в гърдите ме накара да млъкна. Пълна съм и лесно се задъхвам. Било от удара, било от гняв, аз залитнах като пияна назад и ми се стори, че се задушavam или че ще ми се пукне някой кръвоносен съд. Сцената приключи за две минути. Вече освободена, Катрин сложи ръце върху слепоочията си с вид на човек, който се чуди дали ушите ѝ са на място или са били откъснати. Бедната! Тя трепереше като лист и се опираше на масата, объркана до немай-къде.

— Виждате, че зная как се бият деца — процеди през зъби негодникът, навеждайки се да вземе ключа, който бе паднал на пода. — А сега вървете при Линтон, както ви казах оде, и си поплачете на воля. Утре аз ще бъда ваш баща — единственият, който ще ви остане след няколко дена и често ще ядете бой. Не сте хилава и можете доста да носите. Всеки ден ще ви понатупвам, ако още веднъж зърна в очите ви такива гневни искри!

Катрин припна към мен вместо към Линтон, после приклепна, закри парещите си бузи в скута ми и заплака. Братовчед ѝ се бе свил в единия край на пейката и седеше тих като мишка, доволен, както ми се струваше, че наказанието се бе стоварило върху другиго, а не върху него. Като видя, че всички сме объркани, господин Хийтклиф стана и побърза сам да направи чая. Чинийките и чашите бяха сложени предварително. Той наля чая и ми подаде една чаша.

— Забравете злобата си — рече ми той. — Дайте по чашка на вашата палавница и на моя галеник. Чаят не е отровен, макар и да съм го приготвил аз. Ще изляза да потърся конете ви.

Първата ми мисъл след излизането му бе да видим откъде бихме могли да излезем. Опитахме кухненската врата, но тя се оказа заключена от другата страна. Погледнахме и към прозорците, но те бяха твърде тесни дори за дребната фигурка на Кати.

— Господин Линтон — троснато подзех аз, като видях, че ни държат като същински затворници, — вие знаете какво е намислил тоя

дявол, баща ви, и ще ни кажете всичко, защото здравата ще ви набия, както той наби братовчедка ви.

— Да, Линтон, ти трябва да ни кажеш всичко — добави Катрин. — Аз дойдох само заради теб и ако не искаш да ни кажеш, това ще бъде черна неблагодарност от твоя страна.

— Дай ми чашка чай... Жаден съм... После ще ти кажа — отвърна той. — Госпожо Дийн, дръпнете се настрана. Не ми е приятно да висите над главата ми. Внимавай, Катрин! Сълзите ти падат в чашата ми. Не искам да го пия. Дай ми друга чаша.

Катрин тикна друга пред него и избърса лицето си. Отврати ме спокойствието на малкия негодник, който вече се чувствуваше извън всяка опасност. Страхът, който бе изпитвал в полето, се изпари с влизането ни в «Брулени хълмове», а това ме накара да мисля, че е бил заплашен с някакво страшно наказание, ако не успее да ни примамим в къщата. Веднъж успял да стори това, той чувствуваше, че за сега не е застрашен.

— Татко иска да се оженим — продължи той, след като изпи няколко глътки чай. — Той знае, че баща ти няма да ни позволи да се оженим сега, а се страхува, че ще умра, ако почакаме. Ето защо ще трябва да се оженим утре заран и ти ще трябва да стоиш тук цяла нощ. Ако се подчиниш на татко ми, на следния ден ще се върнеш у вас и ще ме вземеш със себе си.

— Да ви вземе със себе си, жалък измамник такъв! — възкликнах аз. — Вие да се жените!... Че той е луд или пък мисли всички ни за луди! Да не би да си въобразявате, че тая красива госпожица, тая здрава и енергична девойка ще се обвърже с една малка и умираща маймуна като вас? Нима си въобразявате, че ще се намери някоя — да не говорим за госпожица Катрин Линтон, — която би се омъжила за вас? Заслужавате бой с камшик, задето въобще ни доведохте тук с подлия си хленч. Стига сте зяпали сега като глупак! Иде ми здравата да ви раздрусам заради подлото ви изменничество и за глупавата ви самомнителност.

Наистина го раздрусих малко, но това предизвика нов пристъп на кашлица, а той прибягна до обичайния си плач и хленч и Катрин ме смъмри.

— Да стоя тука цяла нощ? Не! — рече тя и бавно се заоглежда на всички страни. — Елен, ще изгоря тая врата, но ще изляза.

Тя щеше веднага да изпълни заплахата си, но Линтон пак се разтревожи за собствената си кожа. Той я сграбчи със слабите си ръце и захленчи:

— Няма ли да ме вземеш и да ме спасиш? И няма ли да ми позволиш да дойда в «Тръшкрос Грейндж»? Ах, миличка Катрин, все пак не трябва да си отидеш и да ме оставиш! Ти трябва да се подчиниш на татко, да, трябва.

— Трябва да се подчинявам на моя баща — отвърна тя — и да го извадя от тая жестока неизвестност. Цялата нощ! Какво ли ще си помисли той? Трябва вече да е много разстроен. Ще строша или ще подпаля къщата, но ще изляза оттук. Мълчи! Ти не си в опасност. Но ако ми попречиш, Линтон, аз обичам татко повече от тебе!

Смъртният страх на момчето от гнева на господин Хийтклиф му възвърна неговото красноречие на страхливец. Катрин почти не знаеше какво да прави, но все пак настоя, че трябва да си върви и на свой ред го удари на молба, увещавайки го да преодолее егоистичната си тревога. Те се разправяха по тоя начин, когато се върна нашият тъмничар.

— Конете ви са си отишли — рече той — и... Линтон, пак ли хленчиш? Какво ти е направила тя? Хайде, хайде, стига вече, иди да си легнеш. Слушай, момчето ми! След месец-два ще можеш да ѝ се отплатиш с щедра ръка, задето те тормози сега. Ти копнееш за чиста любов, нали? За чиста любов и за нищо друго на света! А тя ще те вземе! Хайде, право в леглото! Зила няма да се върне тая вечер. Ще трябва сам да се съблечеш. Тихо, не вдигай шум! Влезеш ли в стаята си, няма и да се доближа до тебе. Не бой се. По една случайност ти можа да се справиш горе-долу добре. Аз ще се погрижа за останалото.

Докато говореше, той държеше вратата отворена, за да може синът му да мине. Момъкът излезе точно както би излязло някое кученце, което подозира, че пазачът му е намислил силно да го ошипе на минаване. Хийтклиф отново заключи вратата, после се приближи към огнището, гдето господарката ми и аз седяхме в мълчание. Катрин вдигна очи към него и машинално постави ръка на бузата си. Близостта на Хийтклиф съживяваше предишната болка. Никой друг не би могъл да погледне със строгост на тоя детински жест, но той се намръщи и промълви:

— Хм! Значи, не се страхувате от мен? Добре се преструвате на смела, но видът ви издава страшна уплаха.

— Наистина ме е страх сега — отвърна тя, — защото татко ще бъде нещастен, ако остана. А нима мога да допусна да бъде нещастен, когато той... когато той... Господин Хийтклиф, пуснете ме да си вървя! Обещавам да се омъжа за Линтон. Татко би се радвал на това, пък и аз го обичам. Защо трябва да ме насилвате да сторя това, което самата бих направила на драго сърце?

— Нека само смее да ви насили! — викнах аз. — Има закони в тая страна. Да, слава богу, че има, макар и да сме в отдалечен край. Щях да донеса за това, дори и да бе мой син. Пък и углавно престъпление е, щом няма духовно лице.

— Мълчете! — викна грубиянинът. — По дяволите с крясъците ви! Вие няма какво да се обаждате. Госпожице Линтон, ще ми бъде крайно приятно да мисля, че баща ви е нещастен. Просто няма да заспя от задоволство. Не бихте могли да налучкате по-сигурно средство да се установите в моя дом през следващите двадесет и четири часа от изявленията ви за последиците от вашето пребиваване. Колкото до обещанието ви да се омъжите за Линтон, аз ще се погрижа да удържите думата си, защото няма да излезете оттук, преди да изпълните това обещание.

— Тогава пратете Елен да каже на татко, че нищо ми няма! — възкликна Катрин и горчиво се разрида. — Ако ли не, омъжете ме още сега. Бедният татко! Елен, той ще помисли, че сме се загубили. Какво да правим?

— Не и той! — намеси се Хийтклиф. — Ще си помисли, че ви е омръзнало да се грижите за него и че сте избягали, за да се позабавлявате малко. Нима ще отречете, че влязохте доброволно в къщата ми, пренебрегвайки изричните му заповеди? Пък и на тая възраст е съвсем естествено да дириrete развлечения и да ви е омръзнало да наглеждате един болник, и то не някой друг, а само собствения ви баща. Катрин, най-щастливите му дни свършиха в мига, когато се родихте. Струва ми се, че той ви проклинаше, задето сте дошли на тоя свят (аз поне ви проклинах), тъй че ще бъде уместно да ви проклина и когато напуска света. Аз бих се присъединил към клетвите му. Не ви обичам. Та как да ви обичам? Плачете, щом искате. Доколкото мога да предвиждам, това ще бъде главното ви развлечение

занапред, освен ако Линтон не ви компенсира за други загуби, както изглежда да мисли предвидливият ви баща. Неговите писма със съвети и утешителни думи страшно ме забавляваха. В последното си писмо той препоръчваше на моя бисер да се грижи добре за неговия и да бъде мил с нея, когато тя стане негова жена. Грижлив и мил — това са бащински думи. Но Линтон се нуждае за себе си от цялата си нежност и всичките си грижи. Линтон добре играе ролята на малък тиранин. Той ще се наеме да измъчва неограничен брой котки, стига зъбите им да са извадени и ноктите им да са обелени. За неговата нежност ще имате да разправяте хубави неща на вуйчо му, когато се завърнете в къщи. Мога да ви уверя в това.

— Прав сте! — обадох се аз. — Обяснете какъв е нравът на сина ви и покажете колко прилича на вас, а тогава, надявам се, госпожица Катрин ще премисли два пъти, преди да вземе тая отровна змия!

— Сега вече мога спокойно да говоря за прелестните му качества — отвърна той, — защото тя ще трябва или да го вземе, или да остане затворница, пък и вие ведно с нея, докато господарят ви умре. Мога съвсем скрито да задържа и двете ви тук. Ако се съмнявате в това, насърчете я да си оттегли дадената дума и тогава ще имате възможност да прецените дали казвам истината.

— Няма да си оттегля думата — каза Катрин. — Ще се омъжа за него още сега, стига да мога да отида в «Тръшкрос Грейндж» след това. Господин Хийтклиф, вие сте жесток човек, но не сте и звяр — няма само от злоба да разрушите безвъзвратно цялото ми щастие. Нима бих могла да живея, ако татко помисли, че нарочно съм го оставила и ако умре, преди да се върна? Не плача вече, но ей сега ще падна на колене пред вас и няма да стана или да отвърна поглед от очите ви, докато не ме погледнете! Не, не се извърщайте — хайде, погледнете ме! Няма да видите нищо, което би могло да ви разсърди. Не ви мразя. Не ви се сърдя, загдето ме ударихте. Никога ли не сте обичали някого през целия си живот, чичо? Никога ли? Ах! Трябва да ме погледнете поне веднъж. Толкова съм нещастна, че и да не искате, пак ще ви стане мъчно и ще ме съжалите.

— Дръжте гущерските си пръсти далече от мен и се махайте или ще ви ритна! — гневно рече Хийтклиф и грубо я отблъсна. — Предпочитам змия да ме прегърне! Дявол да го вземе, как можа да ви хрумне да ми се подмазвате? Ненавиждам ви!

Той сви рамене и цял се разтресе, сякаш тръпки на отвращение полазиха по снагата му, после бутна стола си назад. В това време аз станах и отворих уста, готова да излея върху него цял поток от ругатни, но онемях още по средата на първото изречение, понеже той се закани да ме затвори сама в някой стая, ако изрека още една сричка. Вече се стъмняваше. Дочухме хорска глъч край градинската порта. Хийтклиф побърза да излезе. Той бе с ума си, но не и ние. Поведо някакъв разговор, който трая две-три минути, после се върна сам.

— Мислех, че е братовчед ви Хертън — рекох на Катрин. — Дано да дойде. Всичко става — той може да застане на наша страна.

— Бяха трима прислужници от «Тръшкрос Грейндж», изпратени да ви търсят — каза Хийтклиф, който бе дочул думите ми. — Трябваше да отворите решетката на някой прозорец и да извикате, но кълна се, че това дребосъче се радва, загдето не извикахте. Тя се радва, че е принудена да остане. Сигурен съм в това.

Като научихме какъв сгоден случай сме пропуснали, и двете дадохме воля на мъката си, а той ни остави да се вайкаме до девет часа. Тогава ни каза да се качим горе и да идем в стаята на Зила, като минем през кухнята. Прошепнах на ухото на другарката ми да се подчини. Може би щяхме да излезем оттам през прозореца или като минем в мансардния етаж и се проврем през някой от прозорците по покрива. Но прозорецът в стаята на Зила бе тесен, като тези в долния етаж, а капакът за тавана бе недосегаем, защото пак ни бяха заключили. И двете не полегнахме. Катрин застана край прозореца и безпокойно зачака зората. Тя отговаряше единствено с дълбока въздишка на честите ми молби да се опита да поспи. Аз се разположих на едно кресло и почнах да се люлея насам-натам, осъждайки се остро за многобройните ми опущения при изпълнението на задълженията ми, от които произлизаха, както ми се стори тогава, всички нещастия на моите работодатели. Това в същност не беше вярно, но аз гледах тъй на нещата в оная страшна нощ. Дори мислех, че Хийтклиф е по-малко виновен от мене.

Към седем часа той дойде и попита дали госпожица Линтон е станала. Тя веднага изтича към вратата и отговори утвърдително.

— Хайде тогава! — рече той, после отвори вратата и я издърпа навън.

Станах, за да тръгна подир тях, но той отново превъртя ключа. Настоях да ме освободи.

— Имайте търпение — рече той в отговор. — След малко ще ви пратя закуската горе.

Заудрях с юмруци по дъските и гневно разклатих дръжката на ключалката, а Катрин попита защо продължава да ме държи затворена. Той каза, че трябвало да имам търпение още един час, после двамата си отидоха. Тъй чаках два-три часа. Най-сетне дочух стъпки — не тия на Хийтклиф.

— Донесох ти неща за ядене — казваше нечий глас. — Отвори вратата.

На драго сърце се съгласих. Отворих вратата и видях Хертън, натоварен с достатъчно храна, за да ми стигне за цял ден.

— На, вземи — добави той и тикна подноса в ръцете ми.

— Постой една минутка — подзех аз.

— Не! — рече той и си отиде, глух към молбите ми да остане за малко.

Тъй си останах заключена през целия ден, през цялата следваща нощ и още една, и после още една. Прекарах общо пет нощи и четири дни така, без да виждам другиго освен Хертън, и то по веднъж на ден. Той бе примерен тъмничар — начумерен и ням, безчувствен към всеки мой опит да предизвикам състраданието му или да затрогна неговото чувство за справедливост.“

ДВАДЕСЕТ И ОСМА ГЛАВА

"На петата заран или по-право следобед на тоя ден се чува други стъпки, по-леки и по-ситни, и този път приближаващият се влезе в стаята. Беше Зила, загърната със зеления шал, с черна копринена шапка на главата и с върбова кошница, увиснала на ръката ѝ.

— Е, мила госпожо Дийн! — възкликна тя. — Знаете, за вас се говори в Гимъртън. Вече съвсем ви бях отписала и вярвах, че сте се удавили в блатото Блахорс, а заедно с вас и госпожичката, но господарят ми каза, че ви били намерили и той ви подслонил тук. Ами! Сигурно сте попаднали на островче. И колко време стояхте в тая дупка? Господарят ли ви спаси, госпожо Дийн? Но вие не сте много отслабнали... не ви е било много лошо, нали?

— Твоят господар е истински подлец! — отвърнах ѝ аз. — Но той ще отговаря за това. Нямахме защо да разправя такива измислици. Всичко ще излезе наяве.

— Какво искате да кажете? — попита Зила. — Това не е негова измислица. В селото се разправя, че сте се изгубили в блатото, и аз думам на Ърншоу, като влязох: „Да, чудни неща са се случили, откак ме няма, господин Хертън. Колко жалко за туй младо хубаво девойче и за похватната Нели Дийн.“ Той се облещи. Разбрах, че нищо не е чул, та му разказах мълвата. Господарят ме изслуша, само се поусмихна и рече: „И да са били в блатото, сега вече не са, Зила. В тоя момент Нели Дийн е настанена в твоята стая. Можеш да ѝ кажеш да се маха, като се качиш горе; ето ти ключа. Беше загубила и ума и дума от блатото и щеше да се прибере у дома си съвсем побъркана, но аз я прибрах, докато дойде на себе си. Можеш да ѝ кажеш веднага да си тръгне за «Тръшкрос Грейндж», ако има сили, и да съобщи от мое име, че младата ѝ господарка ще си дойде навреме, за да присъствува на погребението на господаря.

— Да не е умрял господин Едгар? — провикнах се аз. — Ах, Зила, Зила!

— Не, не. Седнете, мила госпожо — отвърна тя. — Още не сте съвсем добре. Той не е умрял. Доктор Кенет мисли, че ще изкара още един ден. Срегнах го по пътя и го попитах.

Вместо да седна, аз сграбчих наметалото си и забързах надолу, понеже пътят беше свободен. Като влязох в хола, потърсих с очи някой, който да ми каже нещо за Катрин. Цялата стая беше огряна от слънце, вратата беше широко отворена, но като че ли нямаше никой. Докато се двоумях дали веднага да си тръгна, или да се върна да потърся господарката си, леко покашлюване привлече вниманието ми към огнището. Единствената жива душа се оказа Линтон, който лежеше на пейката, смучеше бонбон и с безразличен поглед следеше движенията ми. «Къде е госпожица Катрин?» — попитах го аз строго, смятайки, че като съм го хванала самичък, лесно ще го сплаша и ще го накарам да ме упъти. Той продължи да си смучи бонбона като невинен младенец.

— Отишла ли си е? — попитах аз.

— Не — отговори Линтон, — тя е горе. Няма и да си отиде; няма да я пуснем.

— Няма да я пуснете ли, идиотче такова! — провикнах се аз. — Веднага да ме заведеш в стаята ѝ или ей сега ще те накарам да ревнеш.

— Татко ще ви накара да заревете, ако се опитате да отидете при нея — отвърна ми той. — Татко казва, че трябва да бъда твърд с Катрин. Тя е моя жена и е срамата, че иска да ме напусне. Татко казва, че тя ме мрази и иска да умра, та да ми вземе парите. Но няма да ги вземе, нито ще си иде у дома. Това няма да стане! Може да плаче и да припада колкото си ще!

Линтон отново засмука бонбон и притвори очи, като че се канеше да заспи.

— Господин Хийтклиф — подхванах отново аз, — забравихте ли колко добра беше към вас Катрин миналата зима, когато твърдахте, че я обичате, и когато тя ви донасяше книги и ви пееше песни, и толкова пъти идваше да ви споходи и в сняг, и в буря? Тя плачеше, ако пропуснеше дори и една вечер, защото знаеше, че ще бъдете разочарован; тогава вие смятахте, че не заслужавате безкрайната добрина, която тя проявява към вас, а сега вярвате на лъжите, които ви разправя баща ви, макар и да знаете, че той ненавижда и двама ви. И вие се съюзявате с него против нея. Чудесна благодарност, нали?

Устата на Линтон се изкриви и той махна бонбона от устните си.

— Нима е идвала в «Брулени хълмове», защото ви мрази? — продължих аз. — Разсъдете сам! Колкото за парите ви, тя дори и не знае, че въобще ще имате пари. Казвате, че не ѝ е добре, а въпреки това я оставяте там горе сама, в чужда къща — вие, който сте изпитали какво значи да бъдеш изоставен! Вие можехте да се окайвате за собствените си страдания, окайваше ви за тях и тя, но вие не можете да изпитвате капка съжаление към нея! Аз роня сълзи, господин Хийтклиф, сам виждате... възрастна жена съм, и при това само прислужница, а вие, след като се преструвахте, че толкова много я обичате и след като има защо едва ли не да я обожавате, пестите всяка сълза за самия себе си и съвсем равнодушно си лежите. Ах, вие сте безсърдечно, егоистично момче.

— Не мога да стоя при нея — ядосано отвърна Линтон. — Няма да стоя при нея, ако сме насаме. Не мога да понасям плача ѝ. И не иска да спре, макар и да ѝ казвам, че ще извикам баща си. Веднъж го извиках наистина и той я заплаши, че ще я удуши, ако не млъкне. Но тя се разплака отново, щом той излезе от стаята, стана и рида цяла нощ, колкото и да пищях от яд, че ми пречи да заспя.

— Излязъл ли е господин Хийтклиф? — запитах аз, като разбрах, че това жалко създание не беше в състояние да съчувствува на умствените терзания на братовчедка си.

— Той е на двора — отвърна Линтон, — разговаря с доктор Кенет, който казва, че чичо най-сетне наистина умира. Радвам се, защото след него аз ще стана господар на «Тръшкрос Грейндж». Катрин винаги говореше за «Грейндж» като за своя къща. Тя не е нейна. Тя е моя. Татко казва, че всичко, което тя притежава, е мое. Всичките ѝ хубави книги са мои. Тя предложи да ми ги даде и тях, и хубавите си птици, и понито си Мини, ако намеря ключа от нашата стая и я пусна да излезе. Но аз ѝ казах, че няма защо да ми ги дава — те всички са мои, всички. Тогава тя се разплака и извади от пазвата си малък медальон и каза, че щяла да ми го даде и него — два портрета в златен медальон, от едната страна майка ѝ, а от другата чичо на млади години. Това беше вчера. Аз ѝ казах, че и те са мои и се опитах да ѝ ги взема. Но каквато е злоба, тя не ми ги даде: блъсна ме, та чак ме заболя. Аз изпищях — това я плаши. Тя чу, че идва татко, счупи скобите, раздели медальона и ми даде портрета на майка си. Другия се

опита да скрие, но татко попита какво става и аз му обясних работата. Той ми взе моята половинка и заповяда на нея да ми даде своята. Тя отказа и той... той я повали с един удар, откъсна половинката на медальона от верижката и я стъпка с крака си.

— А на вас достави ли ви удоволствие да видите как я удрят? — запитах аз, понеже имах съображения да го насърча да говори.

— Замижах — отговори Линтон. — Аз замижавам, когато баща ми удря куче или кон; тежка ръка има той. И пак отначало се зарадвах. Заслужаваше да я накажат, задето ме беше блъснала. Но когато татко си отиде, тя ме накара да дойда на прозореца и ми показа, че си е прехапала бузата отвътре и че устата ѝ е пълна с кръв. После събра парченцата от портрета, седна с лице към стената и не ми е проговорила оттогава. Понякога си мисля, че не може да говори от болка. Не ми е приятна тази мисъл! Но тя е много лоша, защото все плаче. А е толкова бледа и отчаяна, че ме е страх от нея.

— Вие можете ли да вземете ключа, ако поискате? — попитах аз.

— Да, когато съм горе — отвърна ми той. — Но не мога да се кача горе сега.

— И къде е тази стая? — попитах аз.

— О — провикна се той, — именно на вас няма да кажа къде е! Това е наша тайна. Никой не бива да го знае, нито Хертън, нито Зила. Ето на! Изморихте ме. Вървете си, вървете си! — Той облегна лице на ръката си и отново си затвори очите.

Сметнах, че е най-добре да си тръгна, без да се видя с господин Хийтклиф, и да доведа хора от «Тръшкрос Грейндж», за да освободя младата си господарка. Когато пристигнах там, другите прислужници бяха изумени и много радостни да ме видят, а като чуха, че младата им господарка е здрава и читава, двама-трима от тях понечиха веднага да изтичат горе и да кажат новината на господин Едгар през вратата. Но аз си запазих правото да му го съобщя сама. Колко променен ми се видя дори и само за тези няколко дена! Той лежеше като възпъщение на скръб и примирение и чакаше смъртта си. А изглеждаше толкова млад! При все че в същност беше тридесет и девет годишен, човек би помислил, че е най-малко десет години по-млад. Той мислеше за Катрин, защото промълви нейното име. Докоснах ръката му и заговорих.

— Катрин се връща, скъпи господарю — прошепнах аз. — Тя е жива и здрава и се надявам довечера да бъде тука.

Изтръпнах, като видях как му въздействува тази новина. Той се понадигна, огледа възбудено стаята, после падна в безсъзнание. Щом дойде на себе си, аз му разказах за принудителното ни посещение и задържане в «Брулени хълмове». Казах му, че Хийтклиф ме застави да вляза, което не беше съвсем така. Гледах колкото се може по-малко да злословя против Линтон. Не описах грубото държане на баща му, понеже се мъчех, доколкото можех, да не добавям нови огорчения към неговата и без това преляла чаша.

Той се досети, че една от целите на неприятеля му беше да осигури имуществото, както и имението за сина си или по-скоро за самия себе си. Все пак за моя господар оставаше загадка защо Хийтклиф няма търпение да дочака смъртта му, понеже нямаше представа, че щеше да напусне тоя свят почти едновременно с племенника си. Обаче той реши, че ще е по-добре да промени завещанието си. Вместо да остави наследството направо на Катрин, той реши да го повери на опекуни, които да го управляват за нея, докато е жива, или пък за нейните деца, ако тя има такива, след смъртта ѝ. По този начин господин Хийтклиф нямаше да може да сложи ръка на имота, в случай че Линтон умре.

След като изслушах нарежданията му, изпратих човек да повика нотариуса, а други четирима, надлежно въоръжени — да освободят младата ми господарка от нейния тъмничар. И единият, и другите много се забавиха. Слугата се завърна пръв. Той ми каза, че господин Грийн, нотариусът, не бил у дома си, когато той пристигнал там, и трябвало да го чака два часа. След това господин Грийн казал, че имал малко неотложна работа в селото, но щял да дойде в «Тръшкрос Грейндж» преди сутринта. Четиримата се върнаха също така сами. Те донесоха новината, че Катрин била зле — твърде зле, за да напусне стаята си, — а Хийтклиф не ги пуснал при нея. Аз хубавичко скастрих тези глупаци, защото са повярвали на тази басня, която не исках да повтарям на господаря. Реших, щом се развидели, да заведем до «Брулени хълмове» цяла чета и просто да щурмувам имението, освен ако ни предадат пленницата без разпавии. Баща ѝ непременно ще я види, зарекох се аз и многократно повторих тази клетва, дори и да убием този сатана на собствения му праг, ако се опита да ни спре!

За щастие и ходенето, и неприятностите ми бяха спестени. В три часа бях слязла долу да взема кана вода и тъкмо я носех през хола, когато едно силно почукване на входната врата ме стресна. «Ах, това е Грийн, само Грийн» — казах си аз, като си спомних и продължих, с намерение да изпратя някой друг да отвори. Но почукването се повтори, не много силно, но все пак настойчиво. Сложих каната на перилата на стълбите и, побързах сама да отворя на нотариуса. Пълната септемврийска луна лееше обилна светлина. Това не беше нотариусът. Сладката ми малка господарка се хвърли на врата ми и през сълзи ме попита:

— Елен! Елен! Жив ли е татко?

— Да! — извиках аз. — Да, ангелчето ми, жив е! Слава богу, че сте пак между нас!

Както беше запъхтяна, тя искаше да изтича нагоре, в стаята на Линтон, но аз я накарах да седне на един стол, дадох ѝ да пие нещо и измих бледото ѝ лице, като го разтърках с престилката си, докато придобие малко цвят. Тогава ѝ казах, че трябва първо да отида и да го предизвестя за пристигането ѝ. Умолявах я да му каже, че ще е щастлива с младия Хийтклиф. Тя ме изгледа втрещено, но скоро разбра защо я съветвам да изрече тази неистина и ми обеща да не се оплаква.

Нямах сили да присъствувам на срещата им. Четвърт час стоях пред вратата на стаята, а после едва се осмелих да се приближа до леглото. Обаче и двамата бяха спокойни. Катрин изживяваше отчаянието си толкова мълчаливо, колкото баща ѝ радостта си. Тя го ободряваше, привидно спокойна, а той я гледаше очарован, с разширени от радост очи.

Той умря блажено, господин Локууд; блажено умря. Целуна я по бузата и промълви:

— Аз отивам при нея, а ти, скъпо дете, ще дойдеш при нас — и нито мръдна, нито проговори вече, само продължаваше да я гледа с този възхитен, лъчезарен поглед, докато неусетно пулсът му секна и душата отлетя. Никой не можа да забележи точния момент на смъртта му. Тя настъпи съвсем леко, без всякаква борба.

Не знаей дали сълзите на Катрин бяха пресъхнали, или скръбта ѝ тежеше твърде много, за да може да заплаче, но тя остана да седи там със сухи очи чак до изгрев слънце; остана така до пладне и навярно щеше дълго да бди още над този смъртен одър, потънала в печалните

си мисли, обаче аз настоях да се махне и да си отпочине. Добре беше, че успях да я отведа, защото към обед дойде нотариусът, след като се беше отбил в «Брулени хълмове» да получи нареждания как да се държи. Той се беше продал на господин Хийтклиф и затова не бе дошъл, когато го повика моят господар. За щастие никакви земни грижи не бяха смутили господин Линтон след идването на дъщеря му.

Господин Грийн започна да се разпорежда с всичко и всекиго в имението. Уволни всички слуги освен мене. Искаше да използва пълномощията си дотам, щото дори настояваше Едгар Линтон да не бъде погребан до жена си, а в параклиса, при семейството си. Обаче в това му попречиха разпорежданията на завещанието и моите силни протести срещу нарушаването им. С погребението се избърза. На Катрин, сега госпожа Линтон Хийтклиф, разрешиха да остане в «Тръшкрос Грейндж», докато бяха там тленните останки на баща ѝ.

Разказа ми, че нейните терзания най-сетне подтикнали Линтон да поеме риска да я освободи. Тя чула изпратените от мене хора да спорят пред вратата и доловила смисъла на отговора на Хийтклиф. Това я докарало до отчаяние. Линтон, който бил заведен горе, в малкия салон, скоро след моето тръгване, толкова се изплашил, че взел ключа, преди баща му отново да се качи горе. Много хитро той отключил вратата и пак превъртял ключа, без да я затвори, а когато дошло време да си ляга, помолил да го пуснат да спи с Хертън и този път молбата му била удовлетворена. Катрин се измъкнала, преди да се зазори. Тя не посмяла да излезе през входната врата от страх да не вдигнат шум кучетата, а обиколила празните стаи и проверила прозорците. Имала късмет да попадне на прозореца в стаята на майка ѝ, лесно се промъкнала през дървената му решетка и слязла на земята по растящата до него ела. Съучастникът ѝ получил своя дял от наказанието за нейното бягство въпреки плахите му измислени извинения.“

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА ГЛАВА

„Вечерта след погребението младата ми господарка и аз бяхме седнали в библиотеката. Ту ни обземаха скръбни мисли за голямата загуба, които за Катрин стигаха до отчаяние, ту правехме догадки за мрачното бъдеще.

Бяхме се вече съгласили, че най-добрата съдба, която можеше да очаква Катрин, би била да ѝ позволят да остане да живее в «Тръшкрос Грейндж» — поне докато беше жив Линтон, — като му разрешат да дойде при нея, а аз да остана като икономка. Това изглеждаше твърде благоприятно разрешение на въпроса, за да се надяваме на него. Все пак аз хранех известни надежди и тъкмо започнах да се ободрявам при мисълта да запазя своя дом и служба, а най-вече да остана при любимата си малка господарка, когато при нас се втурна един от уволнените слуги, който още не беше напуснал къщата, и каза, че «този дявол Хийтклиф» минава през двора, после ни попита дали да му затвори вратата в лицето.

Дори и да бяхме достатъчно глупави да му дадем подобна заповед, нямаше време да я изпълнят. Хийтклиф не сметна за нужно да почука или да съобщи за идването си. Той беше господар и се възползува от господарската привилегия да влиза направо вътре без всякакво предупреждение. Гласът на слугата, който ни извести за идването му, го насочи към библиотеката. Той влезе, направи на слугата знак да се маха и затвори вратата.

В същата стая той бе въведен като гост преди осемнадесет години. Същата луна грееше през прозореца и навън се виждаше същият есенен пейзаж. Още не бяхме запалили свещ, но в стаята се виждаше всичко, дори портретите на стената — прекрасната глава на госпожа Линтон и изящният лик на нейния съпруг. Хийтклиф се приближи към огнището. Времето почти не бе го променило. Пред нас стоеше същият човек, може би само лицето му беше станало малко по-жълто и по-спокойно и снагата натежала с дванадесетина килограма, и

нищо друго. Щом го видя, Катрин скочи и инстинктивно понечи да избяга.

— Стой! рече той и я хвана за ръката. — Няма вече да ми избягаш! Къде ли би отишла? Дошъл съм да те заведа у дома и вярвам, че ще бъдеш покорна дъщеря и няма вече да насърчаваш сина ми да не ме слуша. Просто не знаех как да го накажа, когато открих каква роля е изиграл в цялата работа, но по вида му ще познаеш, че си е получил заслуженото. Една вечер го свалих долу, завчера беше, оставих го на един стол и не съм го пипнал след това. Казах на Хертън да излезе и останахме сами в стаята. След два часа повиках Джоузеф да го занесе пак горе. Оттогава му вдъхвам такъв ужас, като че съм призрак, и ми се струва, че той ме вижда често, макар и да не съм наблизо. Хертън казва, че се събуждал нощем, пищял с часове и те викал да го пазиш от мен, тъй че безразлично дали харесваш скъпия си съпруг, или не, ще трябва да дойдеш. Отсега нататък той е твоя грижа. Оставям го изцяло на тебе — аз се дезинтересирам от него.

— Защо не оставите Катрин да си живее тука и не изпратите господин Линтон при нея? — замолих му се аз. — Понеже мразите и двамата, те няма да ви липсват. Те само всеки ден ще тровят безчувственото ви сърце.

— Аз търся наемател за «Тръшкрос Грейндж» — отговори той — и, разбира се, искам моите деца да са около мене. Освен това тази девойка ще трябва да ми работи за хляба си. Нямам намерение да я оставя да живее в разкош и безделие, след като умре Линтон. Хайде, побързай и се приготи. Не ме карай да прибегвам до насилие.

— Ще дойда — каза Катрин. — Само Линтон ми остава на този свят и макар да направихте всичко по силите ви, за да ми стане омразен, а и аз на него, вие не можете да ни накарате да се намразим. Опитайте се само да му направите някакво зло, когато съм до него, или да ме сплашите!

— Много самонадеян защитник имал Линтон в твоето лице — отвърна Хийтклиф, — обаче аз не държа достатъчно на тебе, за да му напакостя. Ще можеш да се мъчиш заедно с него, докато умре. Не аз ще го направя омразен в твоите очи, а собственият му прекрасен нрав. Той е страшно озлобен срещу тебе за бягството ти и последиците от него. Недей очаква благодарности за благородната си преданост. Чух го да разправя на Зила какви приятни неща би направил, ако беше

силен като мене. Не му липсва желанието, а самата му немощ ще го направи находчив и ще му подскаже с какво да замени силата.

— Зная, че той има лош нрав — каза Катрин, — нали е ваш син. Радвам се обаче, че аз съм по-добра, та мога да му простя. Освен това зная, че ме обича и затова го обичам и аз. Господин Хийтклиф, вие нямате никого, който да ви обича. Колкото и да страдаме от вас, нашето отмъщение е съзнанието, че сте жесток, защото страдате повече и от нас. Вие сте нещастен, нали?... Самотен като дявола и завистлив като него? Никой не ви обича... никой не ще плаче за вас, когато умрете. Не бих искала да бъда на вашето място.

Катрин говореше с някакво мрачно тържество. Като че беше решила да възприеме общия дух на бъдещото си семейство и да извлича удоволствие от скърбите на своите неприятели.

— Постой там още една минутка и ще съжаляваш, че си се родила — каза нейният свекър. — Махай се, вещице, и си събери нещата!

Катрин го измери с презрителен поглед и излезе. Тогава взех да му се моля да ми даде службата на Зила в «Брулени хълмове», като предложих да ѝ отстъпя моята, но Хийтклиф не искаше и да чуе за такова нещо. Той ми заповяда да млъкна и след това за пръв път си позволи да огледа стаята и спря погледа си на портретите. След като разгледа този на госпожа Линтон, той каза:

— Ще заповядам да ми го донесат у дома... не защото ми е нужен, но... — Той рязко се обърна към огъня и продължи да говори. По лицето му се изписа нещо, което поради липса на по-подходяща дума трябва да нарека усмивка. — Ще ви кажа какво направих вчера. Накарах гробаря, който копаеше гроба на Линтон, да махне пръстта от капака на нейния ковчег и го отворих. Едно време си мислех, че бих останал там. Като видях отново лицето ѝ (то още не се е променило), гробарят с мъка ме накара да се махна. Но той каза, че щяло да се промени от съприкосновението с въздуха; тогава разковах едната страна на ковчега и го покрих, разбира се, не страната откъм Линтон, дяволите да го вземат! Жалко, че не запоиха ковчега му с олово. След това подкупих гробаря да махне разкованата страна, когато ме сложат там мене, и да издърпа страната и на моя ковчег. Ще поръчам така да го направят. И после, когато Линтон се намери до нас, няма да знае кои са нейни, кои са мои останки.

— Как можахте, господин Хийтклиф! — възкликнах аз. — Не ви ли беше грях да безпокоите покойниците?

— Никого не съм безпокоил, Нели — отвърна той, — а аз почувствувах известно облекчение. Сега ще бъда много по-спокоен, пък и за вас ще е по-лесно да ме задържите под земята, когато се намеря там. Да съм я безпокоил? Не! Тя ме е тормозила ден и нощ цели осемнадесет години, безспирно, безмилостно, до снощи. Но снощи се успокоих. Сънувах, че спя последния си сън до нея, със сърце, притиснато до нейното, и с ледена буза, долепена до нейната.

— А ако тя беше се превърнала в прах или нещо подобно, какво щяхте да сънувате тогава? — попитах аз.

— Че съм се превърнал в прах заедно с нея и че съм още по-щастлив — отговори Хийтклиф. — Нима мислите, че ме е страх от подобно нещо? Очаквах такава промяна, когато повдигнах капака, но съм много по-доволен, че тя няма да настъпи, преди аз самият да се превърна в прах. Освен това, ако не бях видял безстрастните ѝ черти толкова ясно, надали щях да се освободя от това странно чувство. То започна по много чудноват начин. Знаете, че бях съвсем подлудял след смъртта ѝ и непрекъснато, денонощно се молах да се върне при мене нейният дух. Дълбоко вярвам в привидения и съм убеден, че те действително съществуват между нас. В деня на нейното погребение заваля сняг. Вечерта отидох в черковния двор. Духаше студен зимен вятър, наоколо нямаше жива душа. Не се опасявах глупавият ѝ съпруг да дойде толкова късно на това страшно място, пък и никой друг нямаше за какво да идва там. Понеже бях съвсем сам и знаех, че единствената преграда помежду ни беше метър рохкава пръст, аз си казах: «Ще я прегърна още веднъж! Ако тя е студена, ще мисля, че ме брули севернякът; ако е неподвижна, ще мисля, че спи.» Взех лопата от бараката и започнах да копая с всички сили. Лопатата удари в ковчега. Залових се с ръце. Дървото запращя около бурмите. Малко оставаше да постигна целта си, когато ми се стори, че чух някой да въздиша горе, на ръба на гроба. «Само да мога да сваля този капак — промърморих аз, — пък после дано засият двама ни с пръст!» И аз задърпах капака още по-силно. Близко до ухото си долових втора въздишка. Дори ми се стори, че усетих топлият ѝ дъх да прогонва силната лапавица. Знаех, че до мене няма живо същество от плът и кръв, обаче със същата сигурност, с която усещаш, че се приближаваш

към някаква човешка фигура в тъмнината, макар и да не можеш да я различиш, със същата сигурност усетих, че Кати е там — не под мене, а горе, край гроба. Внезапно от сърцето ми, по всичките ми жили, се разля чувство на облекчение. Отказах се от настървените си усилия и изведнъж почувствувах утеха, неизразима утеха. Нейният дух беше до мене; той остана с мене, докато зарових отново гроба, и ме придружи до в къщи. Смейте ми се, ако щеше, но бях уверен, че ще я видя там. Бях сигурен, че тя е с мен, и не можех да не и говоря. Когато стигнах в «Брулени хълмове», втурнах се припряно към вратата. Тя беше заключена и си спомням, че този проклет Ърншоу и жена му не ме пускаха да вляза. Спомням си, че се спрях здравата да го наричам, а след това изтичах горе в някогашната ѝ стая. Огледах се нетърпеливо; усещах я до себе си; почти я виждах и все пак не можех да я съзря! Чудно, че не ме изби кървава пот тогава — толкова нетърпима бе болката на моя копнеж, толкова пламенно ѝ се молах да я зърна поне за миг. Не я видях. Тя ме измъчи като дявол, както често бе правила приживе! И оттогава, кога повече, кога по-малко, ставам жертва на това нетърпимо мъчение!... Адски мъки — нервите ми са така опънати, че ако не бяха яки като волски жили, отдавна биха станали като тези на Линтон. Когато седях у дома с Хертън, струваше ми се, че като изляза, ще я срещна; когато скитах из полето, мислех, че ще я срещна при завръщането си; когато излизах от къщи, бързах да се прибера. Бях убеден, че трябва да е някъде около «Брулени хълмове». А когато спях в нейната стая, стигах съвсем до полуда. Не можех да лежа там, защото, щом затварях очи, тя се явяваше или пред прозореца, или разтваряше вратите на шкафа, дето бе кревата, или влизаше в стаята, или дори слагаше прекрасната си главичка на същата възглавница, по стар навик от детските ѝ години. Трябваше на всяка цена да отворя очи, за да видя. И така аз ги отварях и затварях по сто пъти на нощ, но винаги бях разочарован. Това беше цяло мъчение. Често стенех на глас и без съмнение този стар негодник Джоузеф вярваше, че съвестта ми ме тормози. Сега, откакто я видях, се поуспокоих... малко. Странен начин да убиваш човека — не със сантиметри, а с деления от дебелината на косъма — да ме залъгва с призрака на надеждата цели осемнадесет години!

Господин Хийтклиф млъкна и си избърса челото. По него бяха полепнали мокри от пот коси; очите му се взираха в жаравата, веждите

не бяха свити, а вдигнати чак до слепите очи, с което намаляваха жестокото изражение на неговото лице и му придаваха особен, разтревожен вид, някаква болезнена, умствена съсредоточеност върху един всепоглъщащ въпрос. Думите му само отчасти бяха отправени към мен и аз не наруших мълчанието. Не ми беше приятно да го слушам. След малко той отново загледа картината, свали я и я опря на канапетото, за да може да я съзерцава при по-добро осветление. Той все още беше задълбочен в портрета, когато в стаята влезе Катрин и заяви, че била готова, само чакала да оседлаят понито ѝ.

— Изпратете това утре — каза ми Хийтклиф, след това се обърна към девойката и добави: — Можеш да минеш и без понито. Вечерта е чудесна, а в «Брулени хълмове» няма да имаш нужда от никакви понита — там, където и да отидеш, ще можеш да си служиш с краката си. Хайде!

— Сбогом, Елен! — пошепна скъпата ми малка господарка. Когато ме целуна, устата ѝ беше студена като лед. — Идвай да ме виждаш, Елен, не ме забравяй.

— Да не сте помислили да направите подобно нещо, госпожо Дийн! — каза новият ѝ баща. — Когато пожелае да говоря с вас, ще идвам тук. Не искам да си пъхате носа в моя дом.

Той направи знак на Катрин да тръгне пред него и тя се подчини, извъръщайки се, за да ми хвърли поглед, който ме преряза през сърцето. Следих ги през прозореца, докато минаваха през градината. Хийтклиф накара Катрин да го хване под ръка, макар че отначало тя явно се противеше, след това с бързи крачки я поведе по алеята, дърветата на която ги скриха от погледа ми.“

ТРИДЕСЕТА ГЛАВА

„Ходих в «Брулени хълмове», но не съм я виждала, откак ни напусна. Джоузеф сложи ръка на вратата, когато поисках да я видя, и не ме пусна. Каза ми, че госпожа Линтон била «заета», а господарят не бил в къщи. Зила ми поразправи как им върви животът, иначе надали бих знаела кой е жив, кой е умрял. Тя смята, че Катрин е високомерна, и не я обича, както личи от приказките ѝ. Младата ми господарка я помолила да ѝ помогне нещо, когато пристигнала там, но господин Хийтклиф ѝ казал да си гледа работата и да остави снаха му сама да се грижи за себе си; Зила с радост се подчинила, понеже е тесногръда, егоистична жена. Това незачитане накарало Катрин да прояви детинско раздразнение. Тя ѝ отвърнала с презрение и така окончателно включила Зила в числото на своите неприятели, сякаш ѝ е сторила някакво голямо зло. Имах дълъг разговор със Зила преди около шест седмици, малко преди да дойдете вие, когато се срещнахме един ден на полето, и ето какво ми разказа тя.

«Първото нещо, което направи госпожа Линтон при пристигането си в „Брулени хълмове“ — каза тя, — беше да изтича горе, без дори да каже добър вечер на мен и Джоузеф; заключи се в стаята на Линтон и остана там до сутринта. Сетне, когато господарят и Ърншоу бяха на закуска, тя влезе в хола и цяла разтреперана, запитала дали може да повикат лекаря: братовчед ѝ бил много болен.

— Това ни е известно — отговори Хийтклиф, — обаче животът му не струва счупена пара и нямам намерение да харча нищо за него.

— Но аз не зная какво да правя — възрази тя — и ако никой не ми помогне, той ще умре.

— Напусни стаята — извика господарят — и никога вече да не съм чул дума за него. Никой тука пет пари не дава какво ще става с него. Ако държиш на него, гледай го, ако ли не, заключи го и го зарежи.

Тогава тя започна да ме безпокои и аз ѝ казах, че съм имала достатъчно главоболия с това противно същество. Всеки от нас има

определена работа, а нейната работа е да гледа Линтон. Господин Хийтклиф ми нареди да оставя тази работа на нея.

Как са се оправяли двамата, не зная. Предполагам, че той доста се е мъчил и пъшкарал ден и нощ. От бледото й лице и тъмните кръгове под очите явно личеше, че едва й е оставало време да си почине. Понякога влизаше в кухнята съвсем като побъркана, сякаш искаше помощ от нас. Но аз нямах намерение да престъпя заповедите на господаря — никога не съм посмяла да не го послушам, госпожо Дийн — и макар и да мислех, че не е право да не повикат Кенет, не ми влизаше в работата нито да давам съвети, нито да се оплаквам и винаги съм отказвала да се меся в тези неща. Случвало се е един или два пъти, след като си легнем, да отворя пак вратата и да я видя разплакана, седнала горе на стълбището; тогава бързо затварях, от страх да не би да се трогна и да се намеся. Дожаляваше ми за нея тогава, право ви казвам, и все пак не исках да си загубя службата, нали разбирате?

Най-сетне една нощ тя слезе смело в стаята ми и ми изкара ума от страх, като ми рече:

— Кажи на господин Хийтклиф, че синът му умира. Сигурна съм, че този път наистина умира. Стани веднага и му съобщи.

Тя каза това и изчезна. Четвърт час останах да лежа, цяла разтреперана и нащрек. Нищо не се помръдваше — къщата тънеше в тишина.

„Тя е сгрешила — казвах си. — Минало му е. Няма защо да ги будя.“ И започнах да се унасям. Ала сънят ми бе прекъснат за втори път, когато звънецът силно зазвъня — единственият звънец, който имаме сложен нарочно за Линтон. Господарят ме извика да видя какво става и да им кажа, че не иска повече да чува този шум.

Предадох му думите на Катрин. Той изруга и след малко излезе със запалена свещ и се запъти към тяхната стая. Аз тръгнах подире му. Госпожа Хийтклиф беше седнала до леглото със скръстени на скута ръце. Свекърът й се приближи, поднесе светлината към лицето на Линтон, погледна го и го попипа. След това се обърна към нея.

— Е, Катрин — заговори той, — как се чувствуваш? Тя не отговори.

— Как се чувствуваш, Катрин? — повтори Хийтклиф.

— Той се е избавил, а аз съм свободна — отвърна тя. — Би трябвало да се чувствавам добре — продължи тя с горчивина, която не можеше да прикрие, — но вие ме оставихте толкова дълго да се боря срещу смъртта сама, че сега усещам и виждам само смъртта. Чувствавам се като умряла.

И тя наистина имаше мъртвешки вид. Дадох ѝ малко вино. По това време влязоха Хертън и Джоузеф, събудили се от звънеца и трополенето из къщата. Те бяха чули разговора ни пред вратата. Струва ми се, че Джоузеф се зарадва на смъртта на момчето. Хертън изглеждаше малко разтревожен, макар че явно бе по-залисан по Катрин, отколкото в мисли по Линтон. Но господарят му заповяда пак да си легне, като му каза, че не ни е потребна неговата помощ. Сетне той накара Джоузеф да премести покойника в неговата стая, каза на мене да се прибера в стаята, а госпожа Хийтклиф остана сама.

Сутринта ме изпрати да ѝ кажа, че трябва да слезе долу за закуска. Тя се бе съблякла и като че тъкмо заспиваше. Каза ми, че била болна, което съвсем не ме учуди. Съобщих това на господин Хийтклиф и той отговори:

— Е, хайде, остави я до след погребението, качвай се само сегиз-тогиз да ѝ занесеш, каквото ѝ трябва. Щом видиш, че е по-добре, кажи ми.»

Кати стояла горе две седмици, както ми каза Зила. Последната я спохождала два пъти на ден, готова да бъде много по-дружелюбна, обаче опитите ѝ да се държи по-любезно били гордо и незабавно отблъсквани.

Хийтклиф се качил веднага да ѝ покаже завещанието на Линтон, който завещавал на баща си цялото си движимо имущество, както и това, което някога е било нейно. Нещастникът бил заплашен или подлъган да извърши това през едноседмичното ѝ отсъствие, когато умря чичо му. Със земите той не можеше да се разпорежда, понеже беше непълнолетен. Обаче господин Хийтклиф предяви и запази правата на жена му, както и своите. Във всеки случай предполагаше, че Катрин, останала без средства и без приятели, не може на законно основание да оспори неговото владение.

«Никой не се приближи до вратата ѝ освен мене, с това едничко изключение — каза Зила, — и никой не се осведомяваше за нея. За първи път тя слезе долу в хола един неделен следобед. Когато ѝ

занесох обеда, тя извика, че не можела вече да търпи студа; тогава ѝ казах, че господарят ще отива в „Тръшкрос Грейндж“, а няма защо да не слиза заради Ърншоу и мене. И тъй, щом чу да се отдалечава конят на Хийтклиф, тя се появи, облечена в черно, с вчесани зад ушите руси къдрици, скромна като квакерка. Тя не можеше да ги разреши.

Джоузеф и аз обикновено отиваме в параклиса в неделя. (Черквата, както знаете, няма свещеник сега — обясни госпожа Дийн, — а параклис наричат черквицата в Гимъртън, методистка ли е или баптиска, не зная.) Джоузеф отиде — продължи Зила, — но аз сметнах, че е редно да остана у дома. За младите винаги е по-добре да има някой по-възрастен да ги наглежда, пък и Хертън, колкото и да е свенлив, не е образец на добро държане. Казах му, че съвсем не е изключено братовчедка му да поседи с нас. А понеже е свикнала да се зачита неделният ден, няма да сбърка, докато тя е при нас, да остави своите пушки и юзди, с които се занимаваше в къщи. Той се изчерви, като чу новината, и погледна ръцете и дрехите си. Веднага прибра китовата мас и барута. Разбрах, че се канеше да ѝ прави компания, а по държането му се досетих, че иска да има приличен вид. Разсмях се, както не бих си позволила да се смея пред господаря, предложих му, ако иска, да му помогна и го закачих за смущението му. Той се разсърди и започна да псува.

— Госпожо Дийн — продължи Зила, като забеляза, че не одобрявам държането ѝ, — вие може да смятате, че младата ви господарка е много изтънчена за господин Хертън, и може да сте права, но да си призная, много ми се ще да видя носа ѝ не чак толкова вирнат. И за какво ѝ е сега цялата ученост и изисканост? Тя е бедна като нас двете, даже и по-бедна, бас държа. Вие пестите, пък и аз слагам нещичко настрана.»

Хертън позволил на Зила да му помогне и тя успяла с ласкателства да възвърне доброто му настроение. И тъй, когато Катрин влязла, според разказа на икономката, той почти не си спомнял за предишните ѝ оскърбления и се помъчил да ѝ бъде приятен.

«Госпожата влезе ледено студена и надменна като княгиня. Аз станах и ѝ отстъпих креслото си. Но не, тя гордо пренебрегна моята любезност. Ърншоу също стана и я покани да седне на пейката близо до огъня. Каза ѝ, че сигурно много е изгладняла.

— Гладна съм цял месец и повече — отговори тя, влагайки в тези думи колкото се може повече презрение.

Тя си взе един стол и го сложи на разстояние от двама ни. Поседя така, докато се стопли, след това започна да се оглежда и откри няколко книги в бюфета. Начаса скочи и протегна ръка да ги стигне, но те бяха твърде високо. Като понаблюдава известно време усилията ѝ, нейният братовчед най-после събра смелост да ѝ помогне. Тя подложи полата си, а той я напълни с първите книги, които успя да досегне.

Това беше голяма крачка напред за момчето. Тя не му благодари, но все пак той се чувствуваше поласкан, че е приела помощта му, и се реши да застане зад нея, докато тя разглеждаше книгите, а дори и да се наведе и да посочи нещо, което беше привлякло вниманието му на някоя от старите картини. Не го обезсърчи дори и дръзкият начин, по който тя дръпна страницата изпод пръста му. Той се задоволи да стои малко по-назад и да гледа нея вместо книгата. Катрин продължаваше да чете или да търси нещо за четене. Момчето постепенно съсредоточи цялото си внимание върху гъстите ѝ свилени къдри. Той не можеше да види лицето ѝ, а и тя не можеше да го види. И може би, без напълно да съзнава какво прави, притеглен като дете от пламъка на свещ, накрая посегна да ги пипне. Хертън протегна ръка и нежно погали една къдрица, сякаш беше птичка. Нож във врата ѝ да бе забил, тя нямаше да се обърне тъй рязко, нито да се нахвърли по-свирепо срещу него.

— Махай се веднага! Как смееш да ме докосваш! Защо си застанал тук? — извика тя с тон на отвращение. — Не мога да те понасям! Ако се приближиш до мене, ще се кача горе.

Господин Хертън се отдръпна със страшно глупав вид. Той седна тихичко на пейката, а тя продължи да прелиства томове още половин час. Най-после Ърншоу се приближи до мене и ми прошепна:

— Хайде, помоли я да ни почете, Зила. Схванах се да стоя без работа, а пък обичам... ще ми се да я послушам. Недей ѝ казва, че аз искам, поискай го за себе си.

— На господин Хертън се иска да ни почетете, госпожо — веднага се обадох аз. — Той ще ви е много благодарен... ще ви бъде много задължен.

Тя се навъси, вдигна очи и отговори:

— Господин Хертън и всички останали ще имате добрината да разберете, че не приемам никаква престорена любезност, която имате

лицемерието да ми предлагате! Презирам ви и нямам за какво да говоря с никого от вас! Когато бях готова живота си да дам за една мила дума или дори само да видя лицето на някого от вас, вие всички страняхте от мене. Но няма да се оплаквам на вас. Студът ме накара да сляза; не слязох, за да ви забавлявам, нито пък да се радвам на вашето общество.

— Какво можех да направя? — запита Ърншоу. — В какво съм виновен?

— О, ти си изключение — отговори госпожа Хийтклиф. — Никога не съм почувствувала нужда от грижи като твоите.

— Но аз неведнъж съм предлагал и съм молил — каза той, докачен от нейната рязкост. — Помолих господин Хийтклиф да ми позволи да бъда заради вас...

— Млъкни! Предпочитам да изляза вън, да ида където и да е, само да не чувам противния ти глас — каза госпожата.

Хертън промърмори, че малко го било грижа, ако тя отидела по дяволите, после откачи от стената пушката си, решен да не се въздържа повече от неделните си занимания. Той вече се отпусна да приказва, а скоро тя реши да се уедини. Обаче студовите бяха настъпили и въпреки гордостта си тя се видя принудена да понася нашето общество все повече и повече. Аз обаче внимавах да не й давам възможност да отблъсва добрината ми. Оттогава станах надменна като нея и между нас няма никой, който да я обича или харесва; тя не го и заслужава, защото при най-малкия повод се наежва, без да зачита когото и да било. Сопва се и на самия господар и просто като че го предизвиква да я набие. И колкото повече я оскърбяват, толкова по-жлъчна става.»

Като чух всичко това от Зила, отначало реших да се откажа от службата си, да си взема една къщурка и да убедя Катрин да дойде да живее при мене. Но господин Хийтклиф не искаше и да чуе за това (колкото би се съгласил да настани Хертън в отделна къща) и засега не виждам друг изход, освен да се омъжи повторно. Това обаче не е в кръга на моите възможности.“

Така завърши разказа си госпожа Дийн. Въпреки предвижданията на доктора аз бързо възстановявам силите си и макар сега да е едва втората седмица на януари, смятам след някой и друг ден да отида на кон до „Брулени хълмове“ и да съобщя на своя хазаин, че

следващите шест месеца ще прекарам в Лондон, та ако иска, да си намери друг наемател за имението след октомври. Мъчно биха ме съблазнили да прекарам тука още една зима.

ТРИДЕСЕТ И ПЪРВА ГЛАВА

Вчера беше ясно, тихо и мразовито. Отидох до „Брулени хълмове“, както си бях намислил. Моята икономка ме замоли да занеса една бележчица от нея до младата ѝ господарка и аз не ѝ отказах, понеже добрата жена не виждаше нищо необичайно в молбата си. Входната врата беше отворена, но портата бе грижливо заключена, както при първото ми посещение. Почуках и извиках Ърншоу, който беше сред лехите. Той откачи веригата и аз влязох. Този момък е истински хубавец-селяк. Този път добре го разгледах. Той обаче сякаш нарочно прави всичко възможно, за да не изпъкват предимствата му.

Запитах дали господин Хийтклиф е в къщи. Отговори ми се, че не бил, но щял да се върне за обяд. Беше единадесет часът и аз изказах желание да вляза и да го почакам. Той веднага остави сечивата си и ме придружи по-скоро като копой, отколкото като заместник на домакина.

Влязохме заедно. Катрин беше вътре и помагаше в бележенето на някакви зеленчуци за приближаващия обед. Изглеждаше по-мрачна и по-унила, отколкото при първото ми посещение. Тя едва дигна глава да ме погледне и продължи заниманието си, пренебрегвайки общоприетите правила на учтивостта, както и преди, и не отговори на моя поздрав и с най-малкия жест.

„Съвсем не изглежда толкова мила, както госпожа Дийн се мъчи да ме убеди — помислих си аз. — Вярно е, че е красавица, но не е ангел.“

Ърншоу най-грубо ѝ заповяда да занесе нещата си в кухнята.

— Ти ги занеси — отвърна тя и ги бутна настрана, щом свърши работата си. После седна на едно столче до прозореца, където започна да изрязва фигурки на птици и животни от останалите в скута ѝ бележки от рѳпа. Под предлог, че искам да поразгледам по-добре градината, аз се приближих към нея и според мен ловко пуснах бележката от госпожа Дийн на коленете ѳ, без да ме забележи Хертън. Обаче Катрин високо ме попита: „Какво е това?“ и я бутна настрана.

— Писмо от ваша стара познайница, икономката на „Тръшкрос Грейндж“ — отговорих аз, ядосан от това, че ме е злепоставила за добрината ми и понеже се боях да не би да си въобразят, че писмото е от самия мен. Тя на драго сърце би го взела, когато чу обяснението ми, но Хертън я изпревари. Той го сграбчи и го сложи в жилетката си, като каза, че първо трябвало да го види господин Хийтклиф. Тогава Катрин мълчаливо се обърна на другата страна, извади крадешком носната си кърпичка и я притисна към очите си. След кратка душевна борба, при която се опита да потисне добрите си чувства, братовчед ѝ измъкна писмото и го захвърли колкото се можеше по-грубо на пода до нея. Катрин го грабна и жадно го прочете. След това тя ме разпита за обитателите на бившия ѝ дом — както за хората, тъй и за животните — и загледана към хълмовете, прошепна сякаш на себе си:

— Колко бих искала да яздя Мини там! Бих искала да се катеря там! Ах! Омръзна ми... тук съм като вързана, Хертън! — Тя склони хубавата си главица на перваза на прозореца и с полупрозявка и полувъздишка тъжно се унесе, без да я е грижа дали я забелязваме, или не.

— Госпожо Хийтклиф — заговорих аз, след като доста време поседях мълчаливо, — не виждате ли, че аз съм ваш стар познат? Толкова близък, щото ми се струва чудно, че не желаете да си поприказваме. Моята икономка непрестанно ми говори за вас и ви хвали и тя ще бъде много разочарована, ако се върна, без да мога да ѝ разкажа друго освен това, че сте получили писмото ѝ и не сте казали нищо.

Тези мои думи като че я учудиха и тя попита:

— Елен харесва ли ви?

— Да, много — отвърнах аз без всякакво колебание.

— Трябва да ѝ кажете — продължи тя, — че бих отговорила на писмото ѝ, но нямам с какво да го напиша, нямам дори и книга, от която да мога да откъсна някой лист.

— Никакви книги! — възкликнах аз. — Че как можете да живеете тука без тях, ако смея да ви запитам? При все че имам голяма библиотека, често ми е скучно в „Тръшкрос Грейндж“. Ако ми вземат книгите, бих изпаднал в отчаяние.

— Винаги четях, когато имах книги — каза Катрин. — Но господин Хийтклиф никога не чете и затова си науми да унищожи

книгите ми. От седмици не съм зърнала книга. Само веднъж претърсих богословските книги на Джоузеф, което много го раздразни... И един път, Хертън, попаднах на книги, скрити в твоята стая, няколко на латински и гръцки и малко разкази и стихове, все стари, познати. Донесох стиховете тук и ти ги отмъкна, както сврака отмъква сребърни лъжици, само от любов към кражбата — те не ти вършат работа; или ги скри от злоба, та да не им се радва никой друг, щом ти не можеш. Може би именно твоята завист да е подсказала на господин Хийтклиф да ме лиши от съкровищата ми? Но повечето от тях са записани в ума ми и отпечатани в сърцето ми, а тях не можеш ми отне.

Ърншоу почервения като божур, когато братовчедка му разкри тайната за личната му сбирка от книги и заеквайки от възмущение, отрече обвиненията ѝ.

— Господин Хертън иска да разшири кръга на знанията си — притекох му се на помощ аз. — Той не че ревнува, а иска да ви подражава и да достигне вашите познания. За няколко години той ще напредне в учението.

— А иска междувременно аз да затыпея — отвърна Катрин. — Да, чувам го да срича и да си чете и какви грешки прави при това! Бих искала да кажеш още веднъж баладата „Чеви Чейс“, както я казваше вчера — много беше смешно. Чух те, чух те и да прелистваш речника, и да търсиш трудните думи, и после да ругаеш, понеже не можеше да прочетеш обясненията им.

Младежът явно чувствуваше, че не е право да му се присмиват за невежеството му, а след това да му се присмиват, задето се мъчи да се просвети. И аз бях на това мнение и като си спомних разказа на госпожа Дийн за първия му опит да осветли мрака, в който е бил отгледан, забелязах:

— Но, госпожо Хийтклиф, всеки от нас е бил начинаещ и всеки се е спъвал и залитал при първите стъпки. Ако нашите учители се бяха подигравали с нас, вместо да ни помогнат, ние щяхме и днес да се спъваме и да залитахме.

— О! — отговори тя. — Аз не искам да ограничавам познанията му. Все пак той няма право да си присвоява моите книги и да ги карикатури с глупавите си грешки и неправилно произношение. Тези книги — и прозата, и стиховете, са станали свети за мене, понеже са свързани с различни спомени, и аз не искам той да ги унижава и

осквернява със своята уста. А освен това от всичките книги е избрал тъкмо любимите ми неща, сякаш напук, от чиста злоба!

В настъпилото за миг мълчание гърдите на Хертън силно се повдигаха. Той се мъчеше да преодолее острото чувство на обида и гняв, а това беше трудна задача. Аз станах и от кавалерско желание да облекча стеснението му застанах на вратата и отправих погледа си към гледката навън. Той последва моя пример и напусна стаята, но почти веднага се появи отново с пет-шест тома в ръце. Той ги хвърли в скута на Катрин и възкликна:

— Вземи ги! Не ща вече нито да ги чета, нито да чувам и мисля за тях!

— Не ги искам сега — отговори тя. — Ще ги свързвам с тебе и те ще ме отвращават.

Тя отвори една от книгите, която явно е била много често прелиствана, и прочете една част с проточения тон на начинаещ, сетне се изсмя и я захвърли.

— Слушай сега това — продължи тя предизвикателно и издекламира по същия начин един стих от стара балада.

Обаче неговото самолюбие не му позволи да търпи повече това мъчение. Аз чух как той прекъсна дръзките й думи с една плесница и донякъде одобрих постъпката му. Малката проклетница беше направила всичко възможно, за да оскърби чувствителния си, макар и необразован братовчед и само с груба сила той можа да си уреди сметките с нея и да накара виновницата сама да почувствува обидата. След това той събра книгите и ги хвърли в огъня. По лицето му прочетох каква мъка е било за него да принесе на злобата такава жертва. Стори ми се, че докато ги поглъщаха пламъците, той си спомняше удоволствието, което му бяха доставяли, и все по-голямата радост и успехи, които бе очаквал да му донесат те; струваше ми се също така, че познавах и подбудите му за тези тайни занятия. Той се е задоволявал с всекидневния си труд и грубите си примитивни удоволствия, преди да се срещне с Катрин. Срамът, че тя го презира, и надеждата, че ще одобри тези негови опити, го подтикнали към по-висши занимания. Но вместо да го запазят от презрението й и да му спечелят одобрението й, усилията му да се издигне бяха дали тъкмо обратни резултати.

— Да, това е единствената полза, която грубиянин като тебе може да извлече от тях! — извика Катрин, като облиза разранената си уста и възмутено загледа горящите книги.

— Я да си държиш езика! — свирепо отвърна Ърншоу.

И тъй като от възбуждение не можеше да каже нищо повече, той бързо се запъти към вратата, където му направих път да мине. Но едва беше прекрачил прага, когато се сблъска с господин Хийтклиф, който вървеше по алеята и го хвана за рамото.

— Какво се е случило, момчето ми? — запита го той.

— Нищо, нищо — отвърна момчето и се отскубна, за да изживее скръбта и гнева си в самота.

Хийтклиф го проследи с поглед и въздъхна.

— Странно ще бъде, ако сам се изиграя! — промърмори той, без да забележи, че аз съм зад гърба му. — Но когато търся в лицето му прилика с бащата, от ден на ден намирам все по-голяма прилика с нея. Как може толкова да й прилича, дявол да го вземе? Не мога вече спокойно да го гледам.

Той сведе поглед към земята и мрачно влезе в къщата. Лицето му имаше неспокойно, напрегнато изражение, което никога не бях забелязвал преди, и ми се видя доста отслабнал. Щом го забеляза през прозореца, снаха му веднага избяга в кухнята, тъй че аз останах сам.

— Радвам се, че вече излизате, господин Локууд — рече той в отговор на моя поздрав, — отчасти от егоистични подбуди. Струва ми се, че мъчно бих се лишил от вашето общество в този пущинак. Неведнъж съм се чудил какво ви е довело тук.

— Просто една празна прищявка, сър — отвърнах аз. — Или пък една празна прищявка ще ме пропъди оттук. Идущата седмица заминавам за Лондон и трябва да ви предупредя, че не съм склонен да задържа „Тръшкрос Грейндж“ повече от дванадесетте месеца, за които съм наел къщата.

— О, тъй ли! Омръзнало ви е да живеете като отшелник, а? — каза Хийтклиф. — Но ако смятате да се откажете да плащате наем за имение, в което не живеете, напразно сте дошли. Аз никога не опрощавам дългове и държа да получа от всекиго, каквото ми се дължи.

— Не съм дошъл да моля за опрощаване — възкликнах аз доста ядосан. — Ако искате, мога да ви платя още сега. — И веднага извадих

портфейла си.

— Не, не — студено отвърна той. — Вие ще оставите достатъчно ваши неща, с които да се погаси задължението в случай, че не се върнете. Не бързам чак толкова. Останете да обядвате с нас. Обикновено добре се посреща гостенин, който едва ли ще повтори посещението си... Катрин, донеси нещата. Къде си?

Катрин отново влезе в стаята със сложени на табла вилици и ножове.

— Можеш да обядваш с Джоузеф — промърмори ѝ Хийтклиф настрана — и остани в кухнята, докато си отиде той.

Тя изпълни нарежданията му много точно; може би не изпитваше изкушение да не се подчини. Живеейки сред шутове и мизантропи, не е изключено тя да не може да цени хора от по-добри среди, когато се срещне с тях.

Седнал между мрачния и намръщен господин Хийтклиф и съвсем безмълвния Хертън, аз се нахраних в доста безрадостна обстановка и скоро се сбогувах. Щях да си тръгна през задния вход, за да зърна още веднъж Катрин и да ядосам стария Джоузеф, обаче Хертън получи нареждане да ми доведе коня и домакинът лично ме изпрати до вратата, тъй че не можах да изпълня желанието си.

„Колко скучен става животът в тази къща! — размишлявах аз, докато яздех по пътя. — За госпожа Линтон Хийтклиф щеше да се сбъдне нещо по-романтично от приказка, ако се бяхме залюбили, както искаше добрата ѝ бавачка, и ако бяхме се преселили в шумната обстановка на града!“

ТРИДЕСЕТ И ВТОРА ГЛАВА

1802. През септември тази година бях поканен да опустоша полето на един приятел в Северна Англия и на път за неговото жилище неочаквано се озовах на петнадесет мили от Гимъртън. Конярят на един хан край пътя държеше кофа вода, за да освежи конете ми, когато край нас мина каруца с много зелен, току-що ожънат овес, и той забеляза:

— Това е от Гимъртън! Те са винаги три седмици по-назад от другите с жътвата.

— Гимъртън! — повторих аз. Вече съвсем смътно си спомнях за пребиваването си по онези места. — А, зная го! Колко далече е оттук?

— Трябва да има четиринадесет мили през хълмовете и пътят е много лош — отговори конярят.

Облада ме внезапно желание да посетя „Тръшкрос Грейндж“. Беше едва пладне и ми дойде на ума, че няма защо да не прекарам нощта под собствен покрив вместо в някой хан. Освен това нищо не ми струваше да отделя един ден за уреждане сметките с моя хазаин и тъй да си спестя едно повторно идване тук. След като си починахме малко, наредих на слугата си да разпита за пътя към селото и макар и да уморихме много конете, успяхме да минем разстоянието за около три часа.

Оставих слугата в селото и продължих по долината сам. Сивата черквица изглеждаше по-сива, а усамотеното гробище — още по-усамотено. Забелязах една овца да скубе ниската трева по гробовете. Времето беше топло и приятно — твърде топло за пътуване, но горещината не ми пречеше да се наслаждавам на възхитителната природа и на небето. Да бях я видял около август, сигурен съм, че бих се изкушил да пропиля цял месец в тия уединени места. През зимата няма нищо по-тъжно, а през лятото нищо по-божествено от тези клисури, обградени от хълмове, и тези стръмни, ярко очертани ридове, обрасли с изтравниче.

Стигнах в „Тръшкрос Грейндж“, преди да залезе слънцето, и почуках да ми отворят, обаче семейството се бе оттеглило в задните помещения, което заключих по тънкия син пушек, който се виеше от кухненския комин, и никой не ме чу. Влязох в двора. На входа седеше девет или десетгодишно момиченце и плетеше, а на стъпалата една старица замислено пушеше лула.

— У дома ли е госпожа Дийн? — запитах аз старата жена.

— Госпожа Дийн? Не! — отговори тя. — Тя не живее тука. Тя живее горе, в „Брулени хълмове“.

— Вие ли сте икономката? — продължих аз.

— Да, аз гледам къщата — отвърна старицата.

— Е, аз съм господин Локууд, господарят. Можете ли да ме настаните в някоя стая? Искам да преспя тука.

— Господарят! — извика тя с изумление. — Я гледай ти! Че отде да знаем, че ще дойдете? Трябвало е да ни обадите. Сега нито има сухи чаршафи, нито подредено местенце в цялата къща!

Тя захвърли лулата си и забърза вътре, момичето и аз я последвахме. Скоро се убедих, че ми е казала истината и че почти бе загубила ума и дума покрай нежеланото ми появяване, и затова я помолих да се успокои. Казах, че ще отида да се поразходя, а тя междувременно да се помъчи да подреди едно ъгълче във всекидневната, за да вечерям, и някоя спалня за пренощуване. Никакво метене и бърсане на прах — само да запали огън и да приготви сухи чаршафи. Старата изглеждаше да има най-доброто желание да ми послужи, макар че взе да бърка в огнището с четка, вместо с ръжен, и сбърка още няколко неща, но аз излязох, уверен, че все ще успее да ми нареди място за спане, докато се завърна. Бях решил да се разходя до „Брулени хълмове“. Когато излязох от двора, дойде ми наум нещо, което ме накара да се върна.

— Наред ли е всичко в „Брулени хълмове“? — запитах аз жената.

— Ами да, доколкото зная — отговори тя, забързала към стаята с лопата жарава.

Искаше ми се да попитам защо госпожа Дийн е напуснала „Тръшкрос Грейндж“, но беше съвсем неудобно да я задържам в такъв критичен момент, затова си тръгнах и бавничко поех по пътя с бляска на залязващото слънце зад гърба си и мекото сияние на изгряващата луна пред мене. Слънцето гаснеше, а луната засияваше все повече,

когато напуснах парка и взех да се изкачвам по каменистия страничен път, който се отклоняваше към жилището на господин Хийтклиф. Преди да ми се мерне имението, единствената следа от деня беше вече само ивица мъждива кехлибарена светлина на запад. Обаче виждах всяко камъче на пътя и всеки стрък трева, огрени от прекрасната луна. Не стана нужда нито да се прекатервам през портата, нито да чукам: тя се отвори, когато я натиснах. „Това е вече подобрение“ — помислих си аз. Ноздрите ми подсказваха и друга промяна — аромат на лилав и жълт шибой, който се носеше във въздуха измежду простите овощни дървета.

Вратите и прозорците бяха широко разтворени; но както често се случва във въгледобивните райони, в камината пламтеше силен огън. Насладата за окото прави излишната горещина по-леко поносима. Но холът на „Брулени хълмове“ е толкова просторен, че обитателите има къде да се спасят от топлината. Сега всички бяха седнали недалеч от един прозорец. Можех да ги видя и чуя още преди да вляза, и затова останах да ги гледам и се заслушах, воден от едно растящо чувство на любопитство, нелишено от завист.

„Обратно“ — чу се сладък звънлив глас.

„Глупчо, трети път грешиш. Вече няма да ти показвам. Сети се сам или ще те дръпна за косата.“

„Добре — обратно! — отговори друг дълбок и мек глас. — А сега ме целуни, задето толкова внимавах.“

„Не! Първо го прочети правилно, без нито една грешка.“

Мъжът започна да чете. Той беше млад, добре облечен човек, седнал до една маса с разтворена пред него книга. Хубавото му лице сияеше от удоволствие, а очите му сновяха от страницата до малката бяла ръчичка на рамото му, която го плескаше по бузата, щом забелязваше признак на невнимание. Момичето с бялата ръчица бе застанало точно зад него и понякога, като се навеждаше да следи урока, лъскавите ѝ руси къдрици се сливаха с кафявите му кичури. А лицето ѝ... Но по-добре, че не можеше да го види, защото той едва ли би работил тъй упорито. Аз имах възможност да го гледам и прехапах устните си от ярост, задето бях проиграл възможността да постигна нещо повече от това — просто да стоя скован пред покоряващата му красота.

Урокът завърши с някоя и друга грешка. Ученикът поиска да бъде награден и получи най-малко пет целувки, които той щедро върна на свой ред. Тогава те се приближиха до вратата и от разговора им разбрах, че ще излязат на разходка в полето. Имах чувството, че ако не с думи, то поне в сърцето си Хертън Ърншоу би ме проклетел и би ме пратил в дъното на ада, ако бе видял злощастната ми личност точно в този момент. С чувство на злоба и ненавист се промъкнах и потърсих убежище в кухнята. И тук можеше свободно да се влезе. Седнала пред вратата, добрата Нели Дийн шиеше и пееше някаква песен, често прекъсвана от груби, невъздържани думи, които някой с крайно немузикален тон викаше отвътре.

— Сто пъти по-добре да ме ругаят по цял ден, отколкото да понасям приказките ти — казваше гласът от кухнята в отговор на нещо, което бе казала Нели. — Не мога да отворя Светото писание, без да започнеш да обвиняваш дявола за всичките злини по света. Не се ли виждаш, че си нищо, и тя също. Ще погубите момчето, горкото — добави той с въздишка. — Сигурен съм, че е омагьосано! Нека бог ги съди, защото нашите земни господари не признават нито закон, нито правда.

— Не! Защото иначе сигурно щяхме да седим на разпалени главни — отговори Нели. — Я слушай, старче, чети си Библията като добър християнин и ме остави на мира. Ето сега пея „Сватбата на феята Ани“. Песента не е лоша, пък и става за танц.

Госпожа Дийн се готвеше да продължи, когато наближих. Тя ме поздрави веднага, бързо скочи на крака и извика:

— Да ви поживи господ, господин Локууд! Какво ви хрумна, та се връщате така неочаквано? Къщата е затворена, трябваше да ни предупредите.

— Наредих да ми приготвят една стая — отговорих аз. — Утре си тръгвам. Но кажете как попаднахте тук, госпожо Дийн?

— Зила напусна и наскоро, след като заминахте за Лондон, господин Хийтклиф поиска да дойда тук и да остана, докато се завърнете. Но моля, заповядайте. Пеша ли дойдохте от Гимъртън?

— Идвам от „Тръшкрос Грейндж“ и докато ми приготвят стаята, искам да си свърша работата с господаря ви. Не вярвам наскоро да имам друг такъв сгоден случай.

— Каква работа, сър? — попита Нели, като ме въвеждаше в хола.
— Той излезе и не вярвам да се върне скоро.

— За наема.

— Но тогава трябва да говорите с госпожа Хийтклиф или по-скоро с мен. Тя още не е свикнала да се справя с работите и аз се грижа за всичко, понеже няма друг.

Погледнах озадачен.

— Но вие вероятно не сте чули, че Хийтклиф почина? — добави тя.

— Хийтклиф умрял? — възкликнах аз дълбоко учуден. — Кога се случи това?

— Преди три месеца. Но седнете, дайте да ви закача шапката и ще ви разправя всичко. Вероятно още не сте вечеряли, нали?

— Нищо не искам. Наредих да ми приготвят вечеря в къщи. Но седнете и вие. Никак не очаквах, че може да умре. Разправете ми какво се случи. Значи, вие не очаквате младите да се върнат скоро?

— Не! Всяка вечер все им се карам, че излизат късно, но кой слуша. Поне пийнете малко старо домашно пиво. Това ще ви ободри, пък вие и без това изглеждате уморен.

Тя избърза да донесе пивото, преди да мога да откажа. Чух Джоузеф да казва, че било просто скандално да има поклонници на нейната възраст, а на всичко отгоре да им вади напитки от избата на господаря. И това бил доживял да види!

Тя не се спря да му отговори, а се върна веднага с дълбока сребърна халба в ръка, чието съдържание похвалих с подходящ възторг. След това продължи да ми разказва какво бе станало с Хийтклиф. Както тя се изрази, краят му бил съвсем „чудат“.

„Повикаха ме в «Брулени хълмове» около две седмици, след като ни напуснахте — продължи Нели, — и аз приех с радост заради Катрин. Първата ни среща бе скръбен удар за мен. Тя толкова се бе променила след раздялата ни. Господин Хийтклиф не обясни какво го бе накарало да промени мнението си относно идването ми. Той само каза, че искал да дойда и че му омръзнало да гледа Катрин. Трябвало да нареда малкото салонче като всекидневна стая и да прибера Катрин при мен. Стигало му, ако се налага, да я вижда по веднъж или два пъти на ден. Тя изглеждала доволна от това разрешение на въпроса и постепенно аз скришом пренесох голям брой книги и други дреболии,

с които тя бе свикнала в «Тръшкрос Грейндж». Ласкаех се с мисълта, че ще се наредим все пак добре. Заблуждението ми не трая дълго. Отначало Катрин изглеждаше доволна, но скоро стана нервна и раздражителна. Например беше ѝ забранено да излиза от градината и много я дразнеше, че не може да излиза извън тесните ѝ граници, особено с настъпването на пролетта. Освен това, когато си гледах къщната работа, често трябваше да я оставям сама и тогава тя се оплакваше, че е много самотна. Предпочиташе да се кара с Джоузеф в кухнята, отколкото да седи плахо и мирно в стаята си. Не обръщах внимание на кавгите им, но често и Хертън трябваше да се приютява в кухнята, когато господарят искаше да стои сам в хола. Отначало тя излизаше, когато той влизаше в кухнята, или ми помагаше в работата, без да му обръща внимание или да му говори. Самият той бе крайно намусен и мълчалив. Но след известно време тя промени поведението си и вече не го оставяше на мира. Казваше, че бил глупав и мързелив, чудеше се как можел да понася такъв живот, как можел по цяла вечер само да зяпа в огъня и да дреме.

— Виж го, Нели, не ти ли прилича на куче? — веднъж ми каза тя. — Или на талигарски кон? Върши си работата, яде си дажбата и вечно спи. Колко трябва да му е празна и тъпа главата! А ти понякога сънуваш ли, Хертън? Я ми кажи какво сънуваш. Но ти не можеш да ми отговориш!

Тя обърна очи към него, но той не отвори уста и не я погледна.

— Може би и сега сънува — продължи тя. — Виж го как си върти рамото, също като Юнона. Ти го попитай, Елен.

— Ако не се държите както трябва, господин Хертън ще поиска господарят да ви изпрати горе — казах аз. Той не само беше свил рамо, но и юмрука си и сякаш искаше да го използва.

— Зная защо Хертън не ще да продума, когато съм в кухнята — забеляза тя при друг случай. — Страх го е да не му се присмее, не мислиш ли, Елен? По едно време беше започнал да се учи да чете и защото му се присмях, изгори книгите и изостави учението. Това не е ли глупост?

— Нима вие самата не сте постъпили зле? — рекох ѝ. — Я да видим?

— Може би, но не очаквах да се покаже толкова глупав. Слушай, Хертън, ако сега ти дам книга, би ли я взел? Ще опитам.

Тя прелистваше една книга и я сложи върху ръката му, но той я блъсна и процеди през зъби, че ще ѝ извие шията, ако не го остави на мира.

— Тогава ще оставя книгата ей тук — продължи тя, — в чекмеджето на масата; а сега ще си легна.

Тя ми прошепна да гледам дали той ще пипне книгата, после излезе. Но той не се докосна до нея. Казах ѝ това на следната сутрин за нейно най-голямо разочарование. Виждах, че тя съжалява за настойчивото му мусене и нехайство. Съвестта ѝ я гризеше, задето го бе наплашила и накарала да се откаже от усилията си да се образова. Тя действително бе постигнала това. Но сега търсеше начин да поправи грешката си.

Докато гладех или се занимавах с някаква друга домакинска работа, при която трябваше да седна, тя донасяше някоя приятна книга и ми четеше на глас. Когато Хертън биваше там, тя обикновено прекъсваше четенето на някое интересно място, а след това оставяше книгата някъде наблизо — това го вършеше често. Но той беше упорит като магаре и не се хващаше на въдицата. Когато валеше навън, той оставаше да пуши с Джоузеф и двамата стояха неподвижно от двете страни на огнището. Стариият, за щастие, бе много глух и не можеше да чуе нейните «язвителни бръщолевения», както би се изразил той, а младият се стараеше да не им обръща внимание. При хубаво време, вечер, младият ходеше на лов. Тогава Катрин само се прозяваше и въздишаше и ме караше да ѝ говоря; но щом започнех, тя веднага бягаше в двора или градината. Като не знаеше вече какво да прави, тя плачеше и викаше, че била уморена от живота, че животът ѝ бил безсмислен.

Господин Хийтклиф бе започнал все повече и повече да отбягва хора и почти никога не допускаше Ърншоу в хола. Вследствие на една злополука в началото на март последният бе станал нещо като постоянен инвентар на кухнята. Веднъж излязъл сам из хълмовете. Пушката му се пръснала, някакво парче му наранило ръката и той загубил много кръв, докато се прибере. Поради това бе принуден да стои в къщи при огъня, на спокойствие, докато се поправи. Катрин точно това и чакаше. Тя намрази стаята си горе повече от всякога и непрекъснато ми намираще работа долу, за да идва и тя с мен.

На Великден, в понеделник, Джоузеф закара добитък на панаира в Гимъртън. Следобед аз белех пране в кухнята.

Начумерен както винаги, Ърншоу седеше в ъгъла си при камината, а за да не скучае, малката ми господарка рисуваше нещо по прозорците, като за разнообразие от време на време запяваше, тихо възкликваше и хвърляше досадни и нетърпеливи погледи към братовчеда си. Той съсредоточено пушеше, загледан в огъня. Като й казах, че ми тъмни и че така не мога да работя, тя се отдръпна към камината. Не обърнах особено внимание на това, но скоро тя подзе:

— Хертън, сега вече разбирам, че бих желала... бих се радвала... бих искала да те имам като братовчед, ако не беше станал толкова заядлив и груб към мен.

Хертън не ѝ отговори.

— Хертън, Хертън, Хертън, не чуваш ли? — продължи тя.

— Махай се оттук! — изръмжа той, твърд и неотстъпчив.

— Чакай да взема лулата — каза тя, като внимателно протегна ръка и му я издърпа от устата.

Преди да успее да си я вземе обратно, лулата бе счупена и хвърлена в пламъците. Той я изруга и взе друга.

— Чакай — извика тя, — по-напред трябва да ме изслушаш. Не мога да говоря сред такива облаци пушек.

— Да те вземат дяволите! — отвърна той настървено. — Остави ме на мира!

— Не — настояваше тя. — Няма да те оставя! Чудя се как да те накарам да ми заговориш, а ти се правиш, че не разбираш. Като те наричам глупчо, това в същност нищо не значи. Това не значи, че те презирам. Хайде, Хертън, обърни ми малко внимание. Ти си ми братовчед и трябва да се държиш като такъв.

— Не искам да имам нищо общо с теб и с пустата ти гордост, и с проклетите ти шеги и подигравки — отвърна той. — По-добре да ида в ада телом и духом, отколкото да те погледна още веднъж. Вън през вратата! Веднага!

Катрин се намуси и се оттегли на миндера при прозореца, като хапеше устни. Тя се опита да засвири някаква странна мелодийка, за да прикрие все по-голямото си желание да се разхълца.

— Трябва да бъдете приятели с братовчедката си, Хертън — намесих се аз, — щом тя се разкайва за острия си език. Това ще е

добре за вас. Дружбата с нея може съвсем да ви промени.

— Дружба ли — извика той, — когато тя ме мрази и ме смята недостоеен даже обувките ѝ да чистят? Не! И цар да ме направят, не бих вече потърсил дружбата ѝ, само за да ме отритва.

— Не аз, а ти ме мразиш! — заплака Кати, без да прикрива повече скръбта си. — Ти ме мразиш не по-малко, отколкото господин Хийтклиф, даже и повече!

— Проклетата лъжкиня си ти! — прошепна Ърншоу. — Тогава защо десетки пъти съм го ядосвал, като държа твоята страна, и то когато ми се подиграваше и ме презираше и... Но нищо, продължавай да ме измъчваш. Ще ида да кажа, че си ме пропъдила от кухнята.

— Но аз не знаех, че си ме защищавал! — отвърна Катрин, като бършеше сълзите си. — Аз бях толкова нещастна и озлобена против всички; но сега искам да ти благодаря и те моля да ми простиш. Какво друго мога да направя?

Тя се върна към камината и сърдечно протегна ръка. Той се бе навъсил и начумерил като буреносен облак, със силно стиснати юмруци и вперен в земята поглед. По инстинкт Катрин вероятно бе отгатнала, че неотстъпчивостта му се дължи на просто вироглавство, а не на някаква омраза към нея; и след кратко колебание тя се наведе и го целуна леко по бузата. Малката палавница помисли, че нищо не съм видяла, отдръпна се и се върна при прозореца, като че нищо не е било. Поклатих глава с упрек; тогава тя порумения и прошепна:

— Та какво друго можех да сторя, Елен? Не иска да ми подаде ръка, не иска да ме погледне! Трябваше някак да му покажа, че ми е симпатичен... че искам да бъдем приятели.

Не знаей дали целувката изигра решителната роля. В продължение на няколко минути Хертън внимателно криеше лицето си, а когато най-сетне го откри, просто не знаеше накъде да гледа.

Катрин се зае внимателно да завива една хубава книга в бяла хартия и след като я завърза с панделка и надписа до «Господин Хертън Ърншоу», помоли ме да стана неин специален пратеник и да предам подаръка на посочения адресант.

— И му кажи, че ако я вземе, ще дойда да го учи да я чете както трябва. Ако пък откаже, ще отида горе и никога вече няма да го закачам.

Занесох книгата и предадох поръчението, зорко наблюдавана от моята господарка. Хертън държеше пръстите си склучени и затова аз я сложих на коляното му. Той не я отблъсна. Продължих работата си. Катрин бе застанала облакътена на масата, докато слабо шумолене ѝ подсказа, че пакетът се отваря. Тогава тя тихо се приближи и седна до братовчед си. Той трепереше, а лицето му поруменя. Нямаше ни следа от предишната му грубост и навъсена недодяланост. Отначало не можеше да събере смелост да отговори, макар и с думичка, на търсеция ѝ поглед и прошепнатата молба:

— Моля те, Хертън, кажи «да», кажи, че ми прощаваш. Ще бъда толкова щастлива да чуя от теб тази малка дума.

Той промълви нещо неясно.

— И нали ще ми бъдеш приятел? — добави Катрин изпитателно.

— Не! Защото всеки ден от живота си ще се червиш заради мен — отвърна той — и колкото по-добре ме опознаваш, толкова повече ще се срамуваш от това приятелство. Не бих могъл да понеса това!

— Значи, не искаш да бъдем приятели — каза тя с медена усмивка и се промъкна към него.

По-нататък не се чуваше ясно какво говорят, но когато пак обърнах глава, видях две съвсем сияещи лица, наведени над приетия вече подарък. Вече не се съмнявах, че договорът е ратифициран и от двете страни и че неприятелите занапред ще бъдат заклеті съюзници. Книгата, която проучвах, бе изпъстрена с ценни картини. Последните, както и положението, в което седяха, ги бяха така обаяли, че те не мръднаха до завръщането на Джоузеф. А той, бедният, бе просто смаян, като видя Катрин редом до Хертън Ърншоу, облегнала ръка на рамото му. Той бе силно изненадан, че любимецът му търпи нейната близост — толкова дълбоко учуден, че тази вечер не можа дума да каже по въпроса. Само дълбоки въздишки издаваха чувствата му, когато постави тържествено голямата библия на масата и нареди отгоре извадените от портфейла замърсени банкноти, получени от извършените сделки. Най-после той повика Хертън от мястото му.

— Занеси ги на господаря, момче, и стой там. Аз се качвам в стаята. Не ни подобава да седим в тая дупка. Трябва да се измитаме, да търсим друга.

— Хайде, Катрин — казах ѝ аз, — и ние трябва «да се измитаме». Свърших с гладенето. Готова ли сте?

— Още няма осем — каза Катрин и стана неохотно. — Хертън, ще оставя книгата на камината, а утре ще донеса и други.

— Но както ги донесете, ще ги занеса в хола — каза Джоузеф. — После вървете ги търсете. Та... както искате.

Кати го заплаши, че ще си попълва такива загуби от неговата собствена библиотека. Тя мина усмихната край Хертън и като се изкачваше по стълбата, запя. Струва ми се, че никога, откакто живееше в този дом, не ѝ е било толкова леко на душата освен може би по време на най-ранните ѝ посещения на Линтон.

Така зародилата се близост бързо се задълбочаваше, макар и с временни промеждия. Само желанието от само себе си не бе достатъчно да облагороди Ърншоу, а младата господарка не бе нито философ, нито образец на търпение. Но тъй като и двамата преследваха една и съща цел — единият влюбен и изпълнен с почит, а другият влюбен и изпълнен с желанието да бъде почитан, — в края на краищата те успяха.“

— Както виждате, господин Локууд, все пак не бе никак трудно да се спечели сърцето на госпожа Хийтклиф. Но сега се радвам, че вие не се опитахте да сторите това. Най-съкровено ми желание е тези млади хора да се съберат. На сватбата им няма да има на кого да завиждам. В цяла Англия няма да има по-щастлива жена от мен.

ТРИДЕСЕТ И ТРЕТА ГЛАВА

„Тоя понеделник заранта Ърншоу още не бе напълно годен за работа и затова остана в къщи. Аз веднага видях, че няма да мога да задържа Катрин при себе си както преди. Тя слезе преди мен и отиде в градината, където бе видяла братовчедът си да върши някаква лека работа. Когато отидох да ги повикам за закуска, разбрах, че го е накарала да разчисти една доста голяма ивица земя от храсти с френско и цариградско грозде. Те обсъждаха какви растения да донесат от «Тръшкрос Грейндж».

Ужасих се от опустошението, което бяха успели да извършат само за половин час. Джоузеф пазеше френското грозде като зеницата на окото си, а тя бе избрала да прокара леха с цветя точно сред тези храсти.

— Хубава работа! — възкликнах аз. — Всичко това ще бъде показано на господаря веднага щом го забележи Джоузеф. А какво извинение имате, задето така се разпореждате в градината? Ще видите как ще избухне той накрая. Господин Хертън, чудя се къде ви е умът, та сте я послушали и сте забъркали тази каша.

— Бях забравил, че са на Джоузеф — отвърна Ърншоу озадачен, — но ще му кажа, че аз съм виновен.

Винаги се хранехме заедно с господин Хийтклиф. Изпълнявах ролята на домакиня при запарването на чая и сервирането, тъй че присъствието ми на масата бе необходимо. Катрин обикновено седеше до мен, но днес се бе присламчила до Хертън. Скоро разбрах, че тя няма да бъде по-сдържана в дружбата си, отколкото бе в своята неприязън.

— Гледайте да не говорите много с братовчеда си и да не му обръщате повече внимание, отколкото трябва — прошепнах на ухото ѝ на влизане в стаята. — Това навярно няма да се хареса на господин Хийтклиф и той ще се ядоса и на двама ви.

— Добре, няма — отвърна тя.

Само минутка по-късно тя седна съвсем близо до него и втъкваше стръкчета иглика в чинията му с овесени ядки.

Той не смееше да ѝ заговори. Едва се осмеляваше да я погледне; но тя продължи да го закача и на два пъти той едва не прихна от смях. Аз се намръщих, а тя стрелна поглед към господаря, но по неговото лице личеше, че мислите му са далеч от нас. За момент тя стана сериозна и се вгледа изпитателно в него, после се обърна и продължи да се задява. Накрая Хертън избухна в сподавен смях. Господин Хийтклиф се сепна. Очите му пробягаха по лицата ни. Катрин срещна погледа му с привидната си нервност, примесена в предизвикателство, което му бе крайно противно.

— Добре, че не си ми под ръка — извика той. — Какъв дявол те кара да ме зяпаш непрекъснато с тия твои проклети очи? Стига си ме гледала и се помъчи да не ми напомняш за себе си. Мислех, че съм те изцерил от навика да се смееш.

— Аз бях — промълви Хертън.

— Какво говориш? — попита господарят.

Хертън се загледа в чинията си и не повтори признанието си. Господин Хийтклиф се вгледа за малко в него и мълком продължи да закусва, потънал отново в мислите си. Почти бяхме привършили. Двамата млади благоразумно се бяха поотдалечили един от друг и аз вече не очаквах други неприятности. Но ето че Джоузеф се появи на вратата. По треперещите му устни и яростния му поглед личеше, че е открил пораженията на любимите си храсти. Той сигурно бе забелязал Кати и братовчед ѝ да се навъртат наоколо, преди да разгледа мястото, защото челюстите му се движеха като на крава, която преживя, и думите му едва се разбираха.

— Искам си заплатата и ще си бягам. Искан тук да умра, където съм работил шейсет години, и мислех да си дигна книгите и парцалите на тавана и да оставя кухнята на тях, само мир да има. Не е лесно човек да си остави огнището, но аз и на това бях готов, а какво стана? Тя ми взе и градината; а, честна дума, господарю, това вече не се търпи! Вие се превивайте пред хомота, ако щете. Но аз не съм свикнал. Стар гръб на нов юк лесно не свиква. По-добре да си изкарвам залька, като чукам чакъл по пътищата.

— Стига, идиот такъв! — прекъсна го Хийтклиф. — Режи късо. От какво се оплакваш? Не искам да се месея в кавгите ви с Нели. Пет

пари не давам даже ако те натъпче в мазата за въглища.

— Не е Нели — отвърна Джоузеф. — За Нели нямаше да викам, колкото и да е лоша. Да благодарим на бога, че поне тя на никого не може да открадне душата. Никога не е била толкова красива, че да се заплесне човек по нея. Не, говоря за тази ужасна, безобразна господарка, с дръзки очи и невъзпитано държане, която е омагьосала нашето момче, докато... Просто сърцето ми се къса. Забравил е всичко, що съм направил за него. Човек го направих, а той отишъл и изскубал цял ред от най-хубавите ми храсти френско грозде в градината.

Тук той започна направо да се вайка, забравил мъжкото си достойнство и изцяло погълнат от нанесените му неправди, от непризнателността на Ърншоу и опасността, която грозеше момчето.

— Този глупак да не е пиан? — запита господин Хийтклиф. — Хертън, на теб ли се сърди за нещо?

— Издърпах два или три храста — отвърна младежът, — но ще ги посадя отново.

— А защо ги извади? — запита господарят. Катрин сметна за уместно да се намеси.

— Искях там да посадим цветя. Само аз съм виновна, защото аз го накарах.

— А кой дявол ти позволи да пипнеш тук даже и едно клонче? — запита чичо й много учуден. — А на тебе кой ти каза да я слушаш? — добави той, обръщайки се към Хертън.

Последният мълчеше, но братовчедка му отговори:

— Не трябва да ви се зловиди, че искам да украся няколко метра, когато сте заграбили цялата ми земя.

— Земята ли, нахална кучка такава! Ти никога не си имала никаква земя — каза Хийтклиф.

— И парите ми — продължи Катрин, отвърщайки на гневния му поглед, като захвапа една коричка, останала от закуската й.

— Мълчи! — извика той. — Стига, махай се оттук!

— И земята на Хертън, както и парите му — продължи момичето невъздържано. — Сега Хертън и аз сме приятели. Ще му кажа всичко за вас.

За момент господарят, изглежда, се смути. Побледня и стана от стола, втренчил в нея поглед, пълен със смъртна омраза.

— Ако ме ударите, Хертън ще ви удари — каза Катрин, — затова по-добре си седнете на мястото.

— Ако Хертън не те изхвърли от стаята, аз ще го пръждосам в ада — прогърмя Хийтклиф. — Вещица проклета, значи, осмеляваш се да го насъскваш против мен? Махнете я оттук. Чувате ли? Изпъдете я в кухнята. Чувате ли, Елен Дийн, ако още веднъж я пуснете да ми се мерне пред очите, ще я убия.

Шепнейки тихо, Хертън се постара да я убеди да излезе.

— Измъкнете я оттук — извика той, озверен. — Какво, да не искаш още да говориш?

И той се приближи, за да изпълни собствената си заповед.

— Той вече няма да ви слуша, проклетнико — каза Катрин, — и скоро ще ви намрази не по-малко от мен.

— Стига! Стига! — шепнеше младият момък с упрек. — Спри най-после! Не искам да му говориш по тоя начин.

— Но нали няма да го оставиш да ме удари? — извика тя.

— Хайде, върви тогава — прошепна Ърншоу настойчиво.

Но вече беше късно. Хийтклиф я бе сграбчил.

— Сега ти се махай оттук — каза той на Ърншоу. — Проклетата му вещица! Предизвика ме в момент, когато не мога да понасям такива работи. Сега ще я накарам да се разкайва за цял живот.

Ръката му се бе вкопчила в косата ѝ. Хертън се опита да освободи къдриците ѝ и го молеше поне този път да не ѝ стори зло. Черните му очи святкаха от ярост. Той изглеждаше готов да разкъса Катрин на парчета. Тъкмо се бях решила да се притека на помощ, когато пръстите му внезапно се отхлабиха. Той пусна косата ѝ и я стисна за ръката, като впи в лицето ѝ проникателен поглед. След това прокара ръка над очите си, постоя за миг, вероятно да се окопити, и се обърна пак към Катрин с престорена сдържаност.

— Трябва да се отучиш да ме вбесяваш така или някога действително мога да те убия. А сега върви с госпожа Дийн, стой при нея и дръж нахалството си за нейните уши. А колкото за Хертън, ако забележа, че те слуша, ще го изпратя другаде да си изкарва прехраната. Твоята любов може да го докара до просешка тояга. Нели, отведете я. А сега ме оставете, говоря на всички. Оставете ме!

Аз изведох младата господарка. Тя самата бе толкова доволна, че се отърва, щото не се възпротиви. Другият ни последва и господин

Хийтклиф остана сам в стаята си до вечерта. Бях посъветвала Катрин да се храни горе, но щом като видях мястото ѝ празно, той ме изпрати да я повикам. Той не проговори на никого от нас. Хапна много малко и веднага след това излезе, като даде да разберем, че не ще се върне преди мръкване.

Новите двама приятели се настаниха в хола, докато го нямаше. По едно време чух, че Хертън строго смъмри братовчедка си, задето иска да му разкрие поведението на свекър ѝ спрямо баща му. Каза ѝ, че и дума не искал да чуе против него. И самият дявол да бил, нямало значение — той пак щял да държи на него. Предпочитал тя да ругае пак него, както преди, отколкото да се захваща с господин Хийтклиф. Всичко това ядосваше Катрин, но той съумя да я накара да мълчи, като я попита как би ѝ се харесало, ако той започне да злослови за нейния баща. Тогава тя разбра, че Ърншоу има съвсем присърце доброто име на господаря и че никакви разумни доводи не биха могли да скъсат връзките, които го свързват с Хийтклиф. Те бяха вериги, изковани от навика, които би било жестоко да се опита да разхлаби. Оттогава тя се държеше добре, избягваше да се оплаква или показва ненавистта си към Хийтклиф и ми призна, че съжалява, задето се е постарала да го смрази с Хертън. И наистина смятам, че след това тя даже думичка не е казвала пред Хертън срещу своя подтисник.

Когато тази неприятност се разсея, двамата останаха пак добри приятели и всецяло се отдадоха на работата си: той учеше, а тя му предаваше. Често седях при тях след работа. Чувствувах се успокоена — толкова драго ми беше да ги гледам, че не забелязах как времето минава. Разбирате, нали, че аз и двамата ги смятах почти като мои собствени деца. Отдавна вече се гордеех с едното, а сега бях уверена, че и другото ще ме радва не по-малко. Честен, отзивчив и природно надарен, той бързо разсея облака на невежество и унижение, в който бе израсъл, а със своите похвали Катрин поощряваше прилежанието му. Просветляващият му се ум озаряваше и самото му лице, правеше го по-одухотворено и му придаваше благородство. Едва можах да позная, че това е същият човек, когото видях в деня, когато намерих малката господарка в «Брулени хълмове» след разходката ѝ до Пенистън Крег. Докато аз им се възхищавах, а те работеха, се стъмни и господарят се върна. Той дойде при нас съвсем неочаквано, влязъл от главния вход. Беше ни видял и тримата, преди да вдигнем глава и да го забележим.

«Не би могло да има по-приятна и невинна картина — помислих си аз — и ще бъде грехота, ако им се скара.» Червената светлина на огъня озаряваше хубавите им глави и светналите им от детински интерес лица. Въпреки че той бе на двадесет и три, а тя на осемнадесет години, и двамата имаха толкова нови неща да почувствуват и научат, че нито той, нито тя познаваха трезвите чувства и разочарованията, присъщи на всяка по-зряла възраст.

Те вдигнаха очи едновременно и видяха насреща си господин Хийтклиф. Може би никога не сте забелязали, че те имат еднакви очи, и то очите на Катрин Ърншоу. Младата Катрин ѝ прилича само по широкото чело и доста извитите ноздри, които мимо волята ѝ и придават горделив вид. У Хертън приликата е по-чувствителна. Тя винаги личи, но в този момент бе особено поразителна, защото чувствата му се бяха оживили и приспаните му досега умствени способности бяха заработили. Вероятно тази прилика обезоръжи господин Хийтклиф. Той пристъпи към огнището, обзет от видимо смущение, което бързо се изпари, когато погледна младия човек. Или по-право казано, то се промени, защото все още се долавяше. Той взе книгата от ръката му и погледна отворената страница, после му я върна, без да каже нищо. На Катрин направи знак с ръка да излезе. Другарят ѝ не се забави много след нея; аз също така се канех да си тръгна, но той ми каза да остана.

— Нищо не излезе от цялата работа, нали? — забеляза той, като си помисли за това, което току-що бе видял. — Какъв смешен и жалък край на отчаяните ми усилия! Вземам лостове и кирки да срина двете къщи, от толкова време се приучвам да работя като Херкулес и когато всичко вече е подготвено и напълно в моя власт, виждам, че нямам ни най-малкото желание да съборя даже една керемида от покривите им. Старите ми неприятели не са ме победили. Точно сега е моментът да отмъстя на представителите им. Бих могъл да го сторя, без никой да може да ме спре. Но каква полза? Нямам желание да нанеса удара. Не ми се ще да вдигна ръка. Излиза, че през цялото време съм се мъчел само за да се похваля с благородното си великодушие. Но това съвсем не е така. Никакво удоволствие не би ми доставило да ги унищожа, а ми липсва желанието да руша ей така, за нищо. Нели, настъпва някаква странна промяна; сега още се намирам в сянката ѝ. Всекидневният ми живот е станал толкова безинтересен, че едва се сещам да ям и да пия

нещо. Само тези двамата, които напуснаха стаята, изпъкват в съзнанието ми като реални същества. А като ги гледам, изпитвам едва ли не адска болка. За нея не искам да говоря, не искам и да мисля, но искрено бих желал да е невидима. Присъствието ѝ само ме влудява. Към него изпитвам други чувства; но все пак заради това не биха ме сметнали за луд, бих отбягвал да го виждам. А може би ще си помислите, че съм на път да полудея — добави той, като се опита да се усмихне, — ако се опитам да ви опиша хилядите форми на минали възпоминания и представи, които той събужда или съчетава в себе си! Зная, че няма да кажете никому това, което ви разправам. Винаги съм бил толкова затворен в себе си, щото най-сетне търся да намеря някого, с когото да споделя мислите си. Преди пет минути Хертън ми се видя не като обикновено човешко същество, а като олицетворение на младините ми. Почувствувах близостта си с него по толкова различни начини, щото съвсем не бих могъл да се ръководя от разума в държанието си към него. На първо място поразителната му прилика с Катрин го свързваше толкова силно с нея. Но това, което може би смятате, че най-силно е подействувало на въображението ми, в същност е най-маловажното. Защото, какво ли не свързвам с нея, какво ли не ми напомня за нея? Не мога да погледна към каменния под, без да видя лицето ѝ, вдълбано в плочите. Във всеки облак, във всяко дърво, нощем в самия въздух, а денем във всичко, което погледна, винаги чувствавам нейния лик. Най-обикновеното лице, всеки мъж или жена — даже и собствените ми черти — като че ли в присмех отразяват нейните. Целият свят ми се струва като някаква страхотна сбирка от възпоминания, които ми напомнят, че е съществувала и че съм я загубил. И ето че в Хертън аз видях призрака на моята безсмъртна любов, отчаяните ми опити да отстоявам правата си, моето падение, гордост, щастието ми и моята покруса. Може би е лудост да повтарям мислите си пред вас, но това ще ви обясни защо, колкото и да ми тежи самотата, неговото присъствие не облекчава, а напротив, отегчава вечната ми мъка. Това отчасти ме прави безразличен и към отношенията му към неговата братовчедка. Не мога вече да се занимавам с тях.

— Но какво разбирате под думата «промяна», господин Хийтклиф? — казах аз, обезпокоена от държането му, въпреки че нямаше никаква опасност да загуби разсъдъка си или да умре. Според

мене, той бе здрав и читав, а що се отнася до разсъдъка му, още от дете обичаше да се отдава на мрачни мисли и странни фантазии. Може би го обземаше лудост само по въпроса за загубения му идол, но във всяко друго отношение умът му бе на място не по-малко от моя.

— Не ще узная, докато самата премяна не настъпи — ми отговори той. — Сега само отчасти я долавям.

— Да не би да се разболявате?

— Не, Нели.

— Тогава може би ви е страх от смъртта? — продължих аз.

— Страх ли? Не! — отговори той. — Нито се плаша, нито предчувствувам, нито се надявам, че мога да умра. Пък и защо? С моето добро здраве, умерен начин на живот и спокойни занимания би могло да се очаква и вероятни наистина ще тъпча още земята, докато черен косъм не остане на главата ми. Но при все това така не може да се продължава. Трябва да се подсецам да дишам, почти да напомням на сърцето си да бие. Сякаш огъвам някаква твърда пружина — като че насила върша и най-дребната работа, която не е продиктувана от една единствена мисъл, като че вниманието ми насила се спира на каквото и да било, живо или мъртво, ако то не е свързано с една обща мисъл. Имам едно едничко желание; и телом, и духом жадувам само за неговото осъществяване. От толкова години безспир съм се стремял към това, щото съм уверен, че ще го постигна, и то скоро; защото то е прояло целия ми живот. Цял съм погълнат в очакване на неговото осъществяване. В моите изповеди не намерих облекчение, но може би те обясняват иначе необяснимите промени на настроенятия, в които често изпадам. О, боже, колко дълга е борбата! Как бих желал всичко да се свърши!

Той крачеше из стаята, мърморейки сам на себе си ужасяващи неща. Можех вече да повярвам думите на Джоузеф, че съвестта му е превърнала сърцето му в същински земен ад. Чудех се много какъв ли ще бъде краят. Въпреки че по-рано той рядко бе разкривал мислите си даже с поглед, не се съмнявах, че това е привичното му душевно състояние. Сам той заяви, но никой не би могъл даже и да предположи подобно нещо от обикновеното му държане.

— Когато се срещахте с него, вие не забелязахте нищо, нали, господин Локууд? А по времето, за което говоря, той си бе съвсем

същият, само още повече се усамотяваше и може би бе по-мълчалив пред хората.“

ТРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

"В продължение на няколко дена след тази вечер господин Хийтклиф се хранеше отделно, но не искаше открито да отстрани Хертън и Кати. Противно му бе, задето се бе отдал така пълно на чувствата си, и затова предпочиташе сам той да страни от нас. Стигаше му, за да се поддържа, да хапне веднъж в двадесет и четири часа.

Една нощ, когато всички в къщи бяха легнали, чух го, че слезе и излезе през главния вход. Не го чух да се връща и на заранта видях, че още го няма. Беше през април. Времето бе топло и приятно, тревата свежа, както само благодатният дъжд и слънцето могат да я направят, и двете малки ябълки до южната стена бяха целите в цвят. След закуска Катрин настоя да изнеса стол и да седна с работата си под боровете край къщата. С чара си тя подлъга Хертън, който се бе напълно възстановил след злополуката, да разкопае почвата и да й направи една малка градинка. След оплакванията на Джоузеф градинката бе преместена тук. Аз се радвах блажено на пролетния лъх, на красивата нежна синева на небето. Младата господарка бе изтичала до портата да вземе коренчета иглика за бордюра. Тя се върна внезапно с много малко стръкчета в ръка и ни каза, че господин Хийтклиф се завърнал. „Даже ми се обади“ — добави тя с учудено лице.

— Какво каза той? — попита Хертън.

— Каза ми да се махам колкото може по-бързо — отговори тя, — но изглеждаше толкова променен, че се спрях и го загледах.

— Как ти се видя? — запита той.

— Ами, почти весел и засмян. Не, какво ти почти — направо весел, силно възбуден, сияещ!

— Изглежда, че нощните разходки му действуват добре — забелязах аз с привидно равнодушие. В същност бях не по-малко учудена от самата нея и горях от желание да видя дали е право това, което ни бе казала, защото беше рядко събитие да видим господаря засмян. Господин Хийтклиф бе застанал пред разтворената врата. Беше

бледен и трепереше, но наистина очите му искряха особено радостно, а това съвсем променяше изражението му.

— Ще закусите ли? — попитах аз. — Трябва да сте огладнели след нощната разходка. — Искях да разбера къде е бил, но ми бе неудобно да попитам направо.

— Не, не съм гладен — ми отговори той, като отвърна глава. Говореше с известно пренебрежение, сякаш бе познал, че се опитвам да отгатна причината за доброто му разположение.

Чудех се как да постъпя. Дали не бе сега удобният момент да се опитам да го посъветвам?

— Не, не мисля, че е хубаво да скитате така — забелязах аз, — вместо да си легнете. Не е разумно, особено сега, когато е толкова влажно. Може да ви хване настинка или треска. Нещо става с вас!

— Това, което става с мене, мога напълно да понасям, и то с голяма радост, стига само да ме оставите на мира. Влезте си и не ме безпокойте вече!

Послушах го, но като минавах край него, забелязах, че дишането му е бързо, като на котка.

„Е, да — помислих си, — сега ще го пипне някаква болест. Просто не мога да си представя какво е правил.“

Не обед му сипах препълнена чиния и той седна, като че ли се готвеше да навакса предишния си дълъг пост.

— Не бойте се, Нели, няма да ме втресе, нито пък съм изстинал — забеляза той, вероятно спомняйки си думите ми, — ще видите как охотно ще изям всичко, което ми дадете.

Той взе ножа ѝ вилницата и се готвеше да започне, но внезапно като че ли всякакво желание да се храни изчезна. Сложи ги обратно на масата, погледна жадно към прозореца, после стана и излезе. Видяхме го да се разхожда напред-назад из градината, докато обядвахме, и Ърншоу каза, че ще иде да го попита защо не желае да обядва; мислеше си, че с нещо сме го обидили.

— Е, какво, ще дойде ли? — извика Катрин, когато братовчед ѝ се върна.

— Няма да дойде, но не е ядосан. Напротив, видя ми се необикновено весел; раздразни се само когато му напомних втори път, и ми каза да се махам и да се върна при тебе. Чудно му било как съм могъл да търся обществото на друг човек.

Оставих чинията му да се топли на огнището. След час или два той се върна, когато вече в стаята нямаше никой, но не ми се видя спокоен — със същия неестествен, радостен израз в очите; същото бледо лице, от време на време като че ли се усмихваше. Тялото му цяло се тресеше, но не като от треска, а както трепва опъната струна.

Помислих да го попитам какво му е — кой друг да го попита, ако не аз? — и казах:

— Да не сте чули някаква добра новина, господин Хийтклиф? Изглеждате ми необикновено възбуден.

— Че откъде да чуя нещо добро? — отговори той. — Просто съм гладен, а изглежда, че не трябва да ям.

— Обедът ви е тук — отвърнах, — не го ли искате?

— Сега не — промърмори той. — Ще чакам до вечеря. И, Нели, веднъж за винаги ви моля да кажете на Хертън и другата да не ми се мяркат. Не искам никой да ме безпокои. Искам да остана сам!

— Да няма някоя нова причина, която ви кара тъй да страните? — попитах го. — Защо сте станали толкова особен, господин Хийтклиф? А къде бяхте снощи? Не питам само от обикновено любопитство, но...

— Напротив, питате ме само от празно любопитство — прекъсна ме той, като се засмя. — Но аз ще ви отговоря. Снощи чувствах, че съм пред прага на ада. А днес като че ли виждам небето. Очите ми го виждат ясно, ето, на по-малко от метър от мен. А сега по-добре си вървете. И ако престанете да ме следите, няма да има, какво да ви плаши.

След като почистих огнището и вдигнах масата, аз се оттеглих, още по-объркана от това, което бях чула.

Той остана в хола целия следобед и никой не го безпокои до осем часа, когато сметнах, че трябва и без да ме викат, да му занеса свещ и вечеря в стаята. Беше се облегал на перваза на прозореца, но не гледаше навън, а стоеше с лице, обърнато към тъмната стая. Огънят беше изгаснал и в стаята се чувствуваше мекият влажен въздух на облачната вечер. Навън бе толкова тихо, че се чуваше не само ромоленето на ручея при Гимъртън, а и лекият му плисък върху камъчетата и шумът на водата между големите камъни, които тя не можеше да покрие. Ахнах, като видях загасналото огнище, и започнах да затварям капациите един след друг, докато стигнах до неговия.

— Да затворя ли този? — попитах аз, колкото да го сепна, защото той стоеше съвсем неподвижен.

В този момент светлината падаше върху лицето му. Ах, господин Локууд, просто не мога да ви опиша колко се уплаших, като го видях — какви дълбоки черни очи, каква усмивка и каква въсърхна бледност! Струваше ми се, че това не е господин Хийтклиф, а някакъв призрак; в уплахата си блъснах свещта в стената и останахме на тъмно.

— Да, затворете го — отговори той с добре познатия ми глас, — но колко сте несръчна, защо не държите свещта надолу? Бързо, донесете друга.

Излязох, обзета от глупаво чувство на уплаха, и казах на Джоузеф:

— Господарят иска да му занесеш свещ и да запалиш огъня — защото вече ме беше страх да се върна в стаята.

Джоузеф нарина разгорени въглища с лопатата и отиде, но ги върна веднага. В другата ръка носеше и подноса, като обясни, че господин Хийтклиф щял да си ляга и до закуска не искал да яде нищо. Веднага след това го чухме да се качва в стаята си. Но той не отиде в спалнята, в която обикновено спеше, а в другата, с кревата с лампериите. Както вече ви казах, там прозорецът е широк и може да се излезе през него. Сетих се, че пак е намислил някакъв среднощен излет и не иска ние да разберем.

„Да не е дух или вампир?“ — размишлявах си аз. Бях чела, че има по земята такива, ужасни дяволи в човешки образ. След това се замислих как съм го отгледала още от детенце, после като младеж, и мислено проследих целия му живот... И видях колко глупаво е сега да се боя от него. „Но откъде се намери това мургаво човече, което добрият Ърншоу приюти и от когото видя само зло?“ — шепнеше гласът на суеверието, когато заспивах. И в полусън се мъчих да измисля нещо за произхода му, да отгатна тайната на незнайните му деди. Насън се занизаха мислите, които ме занимаваха, преди да заспя, и си припомних пак целия му живот, от малък до днес, в най-кошмарни, променящи се образи; и най-последно си представих смъртта и погребението му. Спомням си само как се затрудних да измисля какъв надпис да се сложи на паметника му и затова се посъветвах с клисаря. Тъй като нямаше фамилно име, нито пък знаехме точната му възраст, трябваше да се задоволим надписът да бъде една едничка дума

„Хийтклиф“. Впоследствие всичко се сбъдна точно така. И ако сега отидете в църковния двор, ще видите, че на камъка пише само това и датата, на която почина.

Призори се успокоих. Щом се развидели, станах и излязох в градината да проверя дали има следи от стъпки под прозореца. Нямаше. „Останал е в къщи — помислих си аз — и днес ще се оправи.“ Приготвих закуска за всички както обикновено, но казах на Хертън и Катрин да закусят, преди да слезе господарят, тъй като той сигурно щеше да закъснее. Те предпочетоха да закусват вън, под дърветата, и затова им сложих там.

Като се върнах, видях, че господин Хийтклиф е слязъл. Говореше с Джоузеф нещо за стопанството. Даваше нарежданията си ясно и обстойно, но говореше бързо, постоянно мятеше глава встрани и беше все така възбуден, дори повече от вчера. Когато Джоузеф излезе, той седна на обичайното си място и аз му донесох каната с кафе. Той дръпна каната по-близо, след това облегна ръце на масата и се втренчи в стената отсреща, сякаш разглеждаше някакво парче на стената от горе до долу с трескав, неспокоен поглед, и то така задълбочено, че за минута просто дъхът му престана.

— Хайде — извиках му аз, като бутнах парче хляб към ръката му, — яжте и пийте, докато са горещи; ето вече почти един час закуската ви чака.

Като че не ме забеляза, но все пак се усмихна. По-добре да бях го видяла да скърца зъби от ярост, отколкото да видя тази усмивка.

— Господин Хийтклиф! Господарю! — извиках му аз. — За бога, недейте се блещи, като че сте видели някакво задгробно видение.

— За бога, не викайте така! — отговори ми той. — Обърнете се и вижте, сами ли сме?

— Да! Разбира се! — отговорих аз. Но без да искам, го послушах, като че не бях съвсем сигурна. С един замах той бутна настрана закуската пред себе си и се облегна на масата, за да може по-удобно да гледа.

Забелязах, че той съвсем не гледа стената и че погледът му е съсредоточен някъде на не повече от два метра. Но каквото и да виждаше, то го изпълваше до най-голяма степен и с болка, и с радост — ако се съди по измъчения, но същевременно озарен от щастие израз на лицето му. Видението, изглежда, блуждаеше и очите му го следяха

неуморно; даже и когато ми говореше, той нито за миг не откъсна поглед от него. Напразно му напомних, че отдавна не се е хранил. А когато се вслушваше в молбата ми и протегнеше ръка да вземе парче хляб, пръстите му се сгърчваха, преди да го стигнат, и се отпуснаха на масата, забравили целта.

Аз зачаках търпеливо и се опитвах да отвлека вниманието му от погълналите го мисли. Накрая той се ядоса, стана и ме запита защо не го оставя да яде, както намери за добре. После каза, че идущия път нямало защо да чакам — да подредя всичко и да си вървя. Като рече това, излезе от хола, тръгна бавно по пътеката през градината и зави зад портата.

Часовете се нижеха бавно и тревожно. Пак се стъмни. Късно се прибрах в стаята и не можех да заспя. Той се завърна след полунощ, но вместо да си легне, затвори се в долната стая. Ослушвах се и се въртях в леглото, а след време се облякох и слязох. Притесних се да лежа горе, като се тормозех от хиляди празни опасения.

Чух господин Хийтклиф нервно да крачи из стаята и от време на време долавях силни въздишки в тишината, прилични по-скоро на глухи стенания. Той също така говореше някакви несвързани думи. Можех да различа ясно само името на Катрин, придружено с някаква горестна дума на нежност или страдание. Той говореше така, като че пред него действително имаше някой — ниско и убедително, сякаш думите му се изтръгваха от дълбочината на душата му. Не посмях да вляза направо, но исках да прекъсна унеса, в който бе изпаднал. Затова минах в кухнята, залових се за огъня и почнах шумно да рина пепелта в огнището. Това го накара да излезе по-скоро, отколкото очаквах. Той веднага отвори вратата и ми каза:

— Влезте, Нели. Вече съмна ли? Елате със свещта!

— Часът току-що удари четири — рекох в отговор. — Ако искате свещ за горе, можете да я запалите от огъня.

— Не, не искам да се кача горе — каза той. — Запалете огъня тук и оправете стаята.

— Първо трябва да раздухам въглените, за да мога да взема огън — отвърнах аз и донесох стола и духалото.

В това време той крачеше напред-назад почти напълно разстроен. Дълбоките му въздишки се редяха толкова бързо една след друга, че се чудех как му остава време да си поеме дъх.

— Когато се съмне, ще повикам Грийн — каза господарят. — Искам да се посъветвам с него по някои юридически въпроси, и то докато съм способен да мисля за тези неща и да действам обмислено и спокойно. Още не съм съставил завещанието си и не мога да реша как да се разпоредя с имуществото си. Да можеше някак да го затрия от лицето на земята!

— Не трябва да говорите така, господин Хийтклиф — прекъснах го аз. — Оставете завещанието за друг път. Има още да живеете, за да се разкайвате за безбройните си несправедливости! Никога не очаквах, че нервите ви дотолкова ще се разстроят. Но ето че сега са извънредно разстроени, и то почти изключително по ваша вина. Начинът, по който прекарахте последните три дни, би могъл да повали и някой великан. Настоячиво ви моля да хапнете нещо и да си починете малко. Погледнете се само в огледалото и ще видите колко се нуждаете и от двете. Бузите ви са хлътнали и очите кръвясали като на умиращ от глад човек, който едва гледа от безсъние.

— Не съм крив, че не мога да ям и да спя — отговори той. — Повярвайте ми, не го правя нарочно. Ще ям и ще легна, щом мога. Все едно, че увещавате да си почине давец се човек, който почти се е добрал до брега! Първо трябва да стигна брега и едва тогава ще си почина. Но да оставим господин Грийн. За покаяние няма какво да говорим. Не съм вършил неправди и няма за какво да се разкайвам. Премного съм щастлив, но копнея за още щастие. Душевното ми щастие убива тялото ми, но не мога да се наситя.

— Щастие ли, господарю? — извиках аз. — Какво странно щастие! Ако ме изслушате, без да се сърдите, бих могла да ви посъветвам как да станете по-щастлив.

— Какъв съвет ще ми дадеш? — попита той. — Говори!

— Нали знаете, господин Хийтклиф — подзех аз, — че още от тринадесетгодишна възраст водите егоистичен и нехристиянски живот; оттогава едва ли сте отваряли Библията. Сигурно сте забравили даже какво пише в нея, а сега може да не ви остане време дори да я прелистите. Лошо ли ще бъде да пратите за някой пастор, безразлично от кое изповедание, да ви разтълкува Светото писание, да ви покаже колко сте се отклонили от неговите повели и колко сте неподготвен за християнския рай, освен ако не настъпи у вас някаква промяна, преди да умрете?

— Думите ви не ме ядосват, Нели, даже съм ви благодарен — ми каза той, — защото ме подсещате да ви кажа как желая да бъда погребан. Тялото да бъде отнесено на гробищата привечер. Ако желаете, двамата с Хертън може да ме придружите. Държа особено да следите клисарят да изпълни нарежданията ми относно двата ковчега. Няма защо да се вика пастор или изобщо да се говори над гроба ми. Разберете, аз почти съм достигнал до свой собствен рай и нито ценя, нито държа за рая на другите.

— Да предположим, че упорствувате да не ядете и умрете от глад и те откажат да ви погребат в черковния двор! — казах аз, ужасена от безбожното му равнодушие. — Би ли ви се понаправило?

— Не вярвам да сторят това — отговори той, — но ако упорствуват, ще трябва скришом да ме погребете там. Не го ли направите, на дело ще се уверите, че умрелите не изчезват и могат да плашат и след смъртта.

В това време другите из къщи се раздвижиха и той се върна в мрачната си стаичка, а аз си отдъхнах. Но следобед, когато Джоузеф и Хертън бяха на работа, той пак влезе в кухнята с обезумял вид и ми каза да отида и да поседя в хола. Искал някой да бъде при него. Аз отказах, като не скрих, че странните му думи и необикновеното му държане ме плашат и че нито смея, нито желая да остана насаме с него.

— Сигурно ме смятате за дявол — и безрадостно се изсмя, — за страшилище, което не може да живее в почтен дом.

Тогава той се обърна към Катрин, която беше в кухнята и бе застанала зад гърба ми при влизането му, и добави язвително:

— А ти ще дойдеш ли, гълъбчето ми? Няма нищо лошо да ти сторя. Не! Към теб съм се държал така, че в твоите очи съм по-лош и от дявола. Впрочем поне едно същество има, което не ме избягва. Боже мой, колко е безмилостна! Поврага! Това вече никой не би могъл да понесе — нито дори и аз!

Той вече не пожела да види никой друг от нас. На смрачаване се прибра в стаята си. Цяла нощ и заранта го чувахме да пъшка и да мърмори. Хертън искаше да влезе, но аз му казах да повика господин Кенет да го види. Когато докторът дойде и почуках, за да вляза, видях, че вратата е заключена. А Хийтклиф ни изруга и ни каза да вървим по

дяволите. Чувствувал се по-добре и искал да го оставим на мира. И така докторът си отиде.

На следната вечер валеше пороен дъжд, който продължи до зори. Сутринта, като излязох, за да направя обичайната си разходка около къщата, видях, че прозорецът на господаря е отворен и се блъска от вятъра, а дъждът струеше право в стаята. „Не вярвам да е в леглото — рекох си аз, — тоя порой съвсем ще го измокри. Сигурно е станал или е излязъл. Но няма какво да му мисля — още сега ще отида да видя.“

Успях да отворя с друг ключ и се затичах да разтворя лампериените капаци на кревата, защото стаята беше празна. Бързо ги дръпнах встрани и надникнах вътре. Там видях господин Хийтклиф, изтегнат по гръб. Очите му ме гледаха тъй вторачено и страшно, че се сепнах; а след това сякаш се усмихна. Не можех да повярвам, че е умрял, но дъждът биеше по лицето и врата му, завивките бяха прогизнали и той лежеше неподвижен. Решетката на прозореца се блъскаше насам-натам и бе одрала едната му ръка, още опряна на рамката. По раздраната кожа нямаше кръв и като я пипнах с пръст, вече не можех да се съмнявам. Той бе мъртъв, вкочанен!

Затворих прозореца. Пригладих дългите му черни кичури, паднали на челото, после се опитах да склопя очите — да скрия, ако е възможно, тези ужасяващи, почти живи и ликуващи очи, преди друг да може да ги види. Но очите не се затваряха и сякаш се подиграваха на усилията ми. Полуразтворените му устни и острите му бели зъби също се присмиваха. Пак ме обзе страх и извиках Джоузеф.

Той най-после се дотътри и завайка, но решително отказа да се докосне до него.

— Дяволът му е отнесъл душата! — извика Джоузеф. — Нека му вземе и кожата, ако питате мен. Виж само как грозно се хили на смъртта! — И старикът се ухили на подбив. Помислих, че ще заподскача от радост край леглото. Той обаче внезапно стана сериозен, падна на колене и с вдигнати ръце отправи молитвена благодарност, че законният господар и неговият род ще встъпят отново в правата си.

Бях като замаяна от това страшно събитие и неволно се пренесох в миналото, обзета от потискаща тъга. Но бедният Хертън единствен бе дълбоко покрусен, макар и да бе най-онеправдан от всички. Той седя цяла нощ при покойника и горчиво плака. Стискаше му ръката, целуваше присмехулното и отблъскващо лице, което никой друг не

искаше да погледне, и го оплакваше със скръб, каквато може да почувствува само едно великодушно сърце, макар и твърдо като калено желязо.

Господин Кенет не можа да определи от какво бе умрял господарят. Аз не му казах, че той не бе ял нищо от четири дена, за да не би да имаме неприятности. Впрочем и без това съм убедена, че не е гладувал нарочно — това бе последица, а не причина за неговата странна болест.

Погребахме го според волята му въпреки възмущението на селяните. Ърншоу и аз, клисарят и шестима мъже, които носеха ковчега, образувахме цялото шествие. Гробарите си тръгнаха веднага след като спуснаха ковчега. Ние почакахме, докато го заровят. С обляно в сълзи лице Хертън изсече зелени чимове и ги нареди върху пресния гроб. Сега той е изравнен като съседните гробове. Дано и господарят да е намерил покой като другите мъртъвци. Но ако запитате селяните, те всички биха се заклели в Светото писание, че духът му броди по земята. Някои казват, че са го виждали край черквата, в полето, даже в тоя дом. „Празни приказки“, ще кажете и вие като мен. Но оня старец край огнището в кухнята твърди, че през всяка дъждовна нощ, откак е умрял Хийтклиф, винаги виждал две такива привидения, когато надничал навън от прозореца на стаята си. А около преди месец и с мен се случи нещо странно. Бях тръгнала към „Тръшкрос Грейндж“ една вечер. Тъмно беше и се готвеше да гърми. На завоя при „Брулени хълмове“ срещнах малко момченце, подкарало една овца и две агнета пред себе си. То се бе разревало и аз помислих, че агнетата се дърпат и то не може да ги води.

— Какво има, момчето ми? — запитах го.

— Ей там, под скалата, е Хийтклиф с една жена — едва промълви то — и аз не смея да мина.

Нищо не видях, но понеже нито овцете, нито то искаха да вървят нататък, аз му казах да вземе долната пътека. Изглежда, че то бе видяло привиденията само във въображението си, мислейки непрестанно за това, което бе слушало да разправят близките и другарчетата му, като е минавало само през пустото поле. И все пак сега не ми е приятно да излизам навън по тъмно, а и не обичам да оставам сама в тая мрачна къща. Да, не мога да преодолеея това

чувство. Ще се радвам, когато те си излязат оттук и отидат в „Тръшкрос Грейндж“.

— Значи, ще се местят? — запитах я.

— Да — отвърна госпожа Дийн. — Ще се преместят, щом се оженят, а това ще стане навръх Нова година.

— А кой ще живее тук?

— Джоузеф ще пази къщата може би с някое момче, което да му прави компания. Ще живеят в кухнята, а всички други помещения ще бъдат заключени.

— За да витаят евентуално в тях духове, на които стаите ще се харесат — забелязах аз.

— Не, господин Локууд — рече Нели и поклати глава. — Вярвам, че мъртвите най-после са намерили покой, но човек не бива да се шегува с такива неща.

В тоя момент градинската порта се отвори — младите се връщаха от разходката си.

— Те поне от нищо не се боят — промълвих аз, като ги гледах през прозореца как се приближават. — Двамата заедно биха се опълчили против сатаната и всичките му пълчища.

Когато се спряха пред каменния праг и се извърнаха, за да хвърлят последен поглед към месеца или по-право да се погледнат при лунната светлина, отново почувствувах неудържимо желание да избягам от тях. Пъхнах нещо за спомен в ръката на госпожа Дийн, без да обръщам внимание на протестите ѝ заради неучтивото ми държане и се измъкнах през кухнята тъкмо когато те отваряха входната врата. С това за малко щях да потвърдя опасенията на Джоузеф относно веселите приключения на госпожа Дийн. За щастие обаче приятният звън на една златна монета, която хвърлих в краката му, му подсказа, че има работа с почтен човек.

Удължих разходката си до в къщи, като се отбих към параклиса. Когато заставах край неговите стени, направи ми впечатление, че през тези седем месеца той продължаваше да се руши. Много прозорци със счупени стъкла зееха като тъмни дупки по стените и не една изместена керемида нацърбваше правата линия на покрива. Те щяха да бъдат съборени една по една от първите есенни бури.

Потърсих и скоро намерих трите надгробни камъка по ската към полето. Средният бе посивял и полузакрит от изтравниче. Тоя на Едгар

Линтон приличаше на него само по торфа и мъха, пролазил в основата му. Надгробният камък на Хийтклиф още бе чист.

Дълго седях край тях под тихото небе, гледах как нощните пеперуди прехвъркват над изтравничето и камбанките, вслушвах се в лекото шумолене на ветреца в тревата и се чудех дали нещо би могло да смугне спокойния сън на тия, които почиват в земята.

Издание:

Шарлот Бронте. Джейн Еър
Превел от английски: Христо Кънев

Емили Бронте. Брулени хълмове
Превел от английски: Асен Христофоров

„Народна култура“, София, 1978
Библиотека „Световна класика“
Английска. Второ преработено издание

Редактор: Жени Божилова
Художник: Иван Къосев
Художник-редактор: Ясен Васев
Техн. редактор: Олга Стоянова
Коректори: Людмила Стефанова, Грета Петрова

Литературна група IV. Код 04 95366 72711/5704-22-78

Дадена за набор 16. VII. 1978 г.

Подписана за печат октомври 1978 г.

Излязла от печат ноември 1978 г.

Формат 84×108/32. Печатни коли 521/г. Издателски коли 44,10

Цена 3,50 лв.

Печат: ДПК „Димитър Благоев“, София

Sharlottle Bronte. Jane Eyre

Paul List Verlag — Leipzig. Published as a Panther Book. Second
Printing, 1956

Emily Bronte. Wuthering Heights

Seven Seas Books, 1958

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.